

اَوْح

بہ کوردی

ابن قیم الجوزی

۱/ مصدق محسن

بہ کم جاب

منتدی اقر الثقافی

www.igra.ahlamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

رَوَح

دانانی:

شمس الدین ابن قیّم الجوزیّة

سالی (۷۵۱ کۆچی) کۆچی دوابی کردووه

وه رگیترانی:

مصدق محسن

ههولیر ۲۰۱۲

یه کهم چاپ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾

(الإسراء: ٨٥)

(پرسیارت لیّ ده کهن دهر باره ی رُوح (که چیه و چونه؟) بلی: رُوح به شتی که له
فهرمانی په روه ردگارم و به ده ست نه وه ((من نازانم چیه و چونه)) و هیچتان پی
نه به خشراوه له عیلم و زانست تهنها شتی کی کهم نه بیّت)

• بېشه کی:

به ناوی خودای به تشنندهی میهره بان

کتیبی (رُوح) له بهر ده ستدایه؟

به ناوی نهو خواهی کانگای ره همت و سوزو به زهیه، وه دروودو سه لام برژیتته
سهر گیانی دوایین پیغه مبهر، و له سهر نالو بهیت و بنه ماله بهر تزه که ی و گشت
سه حابه و هاوه له کانی.

بینگومان راستی و ناوه رُوحی لهو بابه تانه یه که وا فه یله سوفو زانا کانی
شپزه کردوه، وه همویانی سه رقالت کردوه، وه نیستاشی له گه لدا بیت نه وانسه و
شاعیره کانیش سه رقالتن به ماهیه تی رُوح.

نیستاکهش همر هه ولده دن - به بی سوود - بؤ پرده هه لدا نه وه لهو نه یینه په نهانسه
نهرم و نیانه ..

رهنگه له بیریان چوو بیت یا خود له بیر خویان به رنه وه نهو فه رموده یه ی خودای
گوره که له قورناتی پروردا ده فه رمو بیت: ﴿وَسَأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ
أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (الإسراء: ۸۵) واته: پرسیارت لی ده که ن
ده باره ی رُوح، بلی رُوح به شیکه له فه رمانی په روه ردگارم و به ده ست نه وه (نازائم
چییه و چونه). نه مهش ناگاداری و پروون کردنه وه یه که که وا رُوح نه یینه کی خودایی
یهو به ته واوه تی په یه سه به خودای پاک و بینگه رد.

وه کتیبی (رُوح) کی شیه ی رُوح چاره سهر ده کات، ووتسه کانی پی شینه کان و
باشینه کان هاتوره و جوره کانی رُوح له قورناتا ناشکرا ده کات، وه باسی ووتسه کانی
زانا یان و فه یله سوفه کان و نه وانیه قسه ده که ن ده باره ی رُوح، وه باسی نیشانه و
شوینه واری رُوح ده کات، و زور شتی دیکه ش.

٩٥ ح للإبن قیّم الجوزیّة

یه کهم: ژیاننامه‌ی ابن القیّم^(۱).

پیشوا شمس الدین محمد کوری اَبی بکر، اَبو عبدالله، الزُّرعیّ، الدمشقیّ، الحنبلیّ، له سالی (۶۹۱ کۆچی) له دیمه‌شق له دایک بووه، واته: پاش ناشکرا بوونی خاچپه‌رسته‌کان به سالیّک. ناوبانگ په‌یدا کردنی به (إبن القیّم الجوزیه)، چونکه باوکی سه‌ره‌رشتیاری قوتابجانه‌ی جه‌وزیه بوو که‌وا محی الدین یوسف کوری عبدالرحمن الجوزی دایمه‌زراند نه‌ویش له سالی (۶۵۶ کۆچی) کۆچی دوابی کرد.

شمس الدین ابن القیّم له مالیکی خاوه‌ن عیلم و زانست و ناین په‌روه‌ر پی‌نگه‌یشته‌ووه، هه‌ر له مندالیه‌وه داوای زانستی کردووه، و چووه بۆ میسر بۆ ده‌ستکه‌وتنی عیلم و زانست. وه هاره‌له‌و هاورپی (شیخی نی‌سلام) إبن تیمیه بووه، و له کانیاوی زانسته‌که‌ی ناوی خواردۆته‌وه، خۆشه‌ویستی نه‌و به‌سه‌ریدا زالبسووه، و هه‌رده‌م له کاره‌کانیدا سه‌ری ده‌خست، وه تیکۆشین و نیجتیهاده‌که‌ی وه‌رده‌گرت، (۱۶ سال) هاورپیته‌ی کردو له‌گه‌لیدا بوو.

• سناپش کردنی زاناپان به‌سه‌ر بردا:

* إبن کثیر ده‌لّیت: (خوینه‌ریکی چاک و خاوه‌ن خوڤه‌وشتیکی به‌رز بوو، زۆر سه‌زی به هاورپیته‌ی ده‌کرد، ئیره‌یی و سه‌سه‌ده‌تی به‌که‌س نه‌ده‌برد، وه رقو کینه‌ی له‌سه‌ر هیچ که‌سیک نه‌بوو).

* برهان الدین الزُّرعی ده‌لّیت: (له ژیر رووی ناسماندا که‌س عیلم و زانستی له‌و فراوانتر نه‌بوو)^(۲).

(۱) سیری ژیاننامه‌که‌ی بکه‌ له: الرافی بالوفیات: ۲/ ۲۷۱، والدرر الکامنة: ۴/ ۲۱، بغیة الوعاة: ۱/ ۶۲، هدیة العارفين: ۲/

۱۵۸، الإعلام: ۶/ ۲۸۰.

(۲) شذرات الذهب: ۶/ ۱۶۹.

إِوَح لِلإِبْنِ قِيَمٌ الْجَوْزِيَّةُ

* السُّخَاوِي دَهْلِيَّت: (بليمت، ده مَراستو تينگه يشتوو، وه پيشكه وتوو له فراواني زانسته كهى... سه رۆكى هاوه لآنى اِبْن تيميه بوو، به لكو نهو چاكه يهك بوو له كرده وه چاكه كانى) (٣).

• شوپنه وارى وه عېلمه زانسنه كهى:

اِبْن الْقِيَمِ شويته وارىكى زۆرى بو نيمه به جى هيشتوو، وه جيا كرده وه پۆلين كرده كانى له نيوان به شه كاندا په سन्दو ويستراوه، له كاره كانى زۆر پشوو دريژ بوو، ههروهك اِبْن حَجَر^(٤) واده لئيت.

له جيا كرده وه پۆلين كردنى باسه كاندا له وانه:

* أَحْكَامُ أَهْلِ الذِّمَّةِ.

* إِعْلَامُ الْمَوْقِعِينَ عَنِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

* إِغَاثَةُ اللَّهْفَانِ مِنْ مَصَائِدِ الشَّيْطَانِ.

* أَخْبَارُ النِّسَاءِ.

* بَدَائِعُ الْفَوَائِدِ.

* تَحْفَةُ الْمُوَدُّودِ.

* رَوْضَةُ الْمَحْبِينَ وَنَزْهَةُ الْمَشْتَاقِينَ.

* زَادُ الْمَعَادِ فِي هَدْيِ خَيْرِ الْعِبَادِ.

* الْوَابِلُ الصَّيْبُ مِنَ الْكَلِمِ الطَّيِّبِ.

وه زۆرى تريش له پۆلين كرده ده گمه نه كانى كهوا سوذيكى زۆرى ههيه.

(٣) التاج المكلل: ٤١٩.

(٤) الدرر الكامنه: ٤٠٣ / ٣.

• ووتەو بۆچوونه کانی زانا بان له باره کی کتیبی رۆح دا:

- * آلوسی ده لیت: (کتیبیکی زۆر به سووده، به راستی بۆ رۆح گیان ده به خشیت، دلۆ ده روون پیتی ده گه شیته وه).
- * بوقاعی ده لیت: (کتیبیکی گه وه به که لکه، شکۆدارو به پرتزه، زۆر به سووده، هیچ شتیک وه کو نه و مانا کانی پۆلین نه کراوه).
- * الغنیمی ده لیت: (کتیبی رۆح کتیبیکی سهر سور هینه ره ههر که سیک بیه ویت زانستی لیوه فیریت نه و له که ناری دلنه وایی و پشوری ده روونی و سه قامگیریدا ده بیت).

• دووهم: کتیبی (رۆح)

۱- نۆکلرای کتیبی (رۆح) کی ابن القیم:

- دروستی تیکرای کتیبه کان که بۆ دانهره کهی ده گه پرتته وه بۆمان ناشکرا ده کات له چوارچیهی نه و سهرچاوانه دا که بۆ دانهر وهر گیر دراوه، وهر گیران و تویتینه وه کهوا دانهر له ژیانیدا به سهری بردووه.
- نیمهش لیته دا هه ندی سهرچاوه ده هیتینه وه کهوا به نیهت کتیبی (رۆح) کی ابن القیم بلاو کراوه ته وه، که گه لیک زۆرن، له وانه:
- * الوافی بالوفیات: ۱۷۰ / ۲.
- * البداية والنهاية: ۲۳۴ / ۱۴.
- * النجوم الزاهرة: ۲۴۹ / ۱۰.
- وه له و سهرده مه نویتیه شدا:
- * الأعلام: ۵۶ / ۶.
- * خطط الشام، محمد کرد علی: ۵۱ / ۴.
- * دائرة المعارف الإسلامية: ۴۷۲ / ۱۳.

٩٥ ح للإبن قیّم الجوزیّة

٢- یه پره وو پرؤ گرامه کە ی:

إبن القیّم کتیبه کە ی بؤ (٢١) کاروبار دابهش کردوو، وه به گویره ی درئی و کورتی و پایه ی ووتاره که جیاکراوه ته وه.

هەندیک له کاروباره کانی بؤ چەند وەرز دابهش کردوو، وه باسی گیانی کردوو، جا سوودو کە لکی داوه تی و وه ستایی و کارامه یی پیوه دیاره، باسی گیانی زیندوو هکان و مردوو هکانی کردوو، وه باسی ئیش و ئازاری گۆرو ئارامگرتنی پۆحه کان ده کات، وه ههروه ها باسی ووته کانی زانایانی کردوو به لیکۆلینه وه وه هه لسه نگان دنیکی سه رسوپه یته ر.

٣- چاوه گه و سه رچاوه کانی:

چارگه و سه رچاوه کانی إبن القیّم گه لیک زۆر بوون، گرنگرتنیان (قورئانی پیروزه ، پاشان (الصباح) وه (السنن) وه (المسانید)ی نووسیوه، وه هەندیک کتیبی دیکه ی نووسیوه وه (التفاسیر) و کتیبی (المنامات)ی إبن أبی الدنيا به جۆرتیک زۆریه ی له (إبن القیّم)ی گواستۆته وه.

• سی یه م: ئیش و کاره کانه مان له و کتیبه دا

١- له نێوان ژماره یه ک له له به رگه راره چاپکراوه کانه دا به راوردمان کردوو، له وانه دروسته که یان هه لبژاردوو وه چه سپاندوو مانه.

٢- ئایه ته پیروزه کانی قورئانی پیروزو، فه رموده کانی پیغه مبه رمان (درودی خوی له سه ر بیته) ده ره یناوه.

٣- هەندیک له وشه هه له و خه یالیه کانه مان هه له چن کردوو و ریکمان خستوه، وه نیشه کانی ژماره کردنی دروستمان بۆ داناره.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

٤- ناوونيشانه كاغان بۆ وهرزه كان داناوه له نيوان دوو چه ماوه، وهك نه مه { } .
وه له كاروباره كاندا جيامان كرده وه.

٥- هه نديك نيشانه مان داناوه وهك، * * * * * نه مهش به لگه يه له سهر كۆتايي
هاتني كاروباره كان.

٦- ليكۆلينه وه يه كمان له نهو (كتيبي له بهر ده ستايه) پيشكesh كرده وه.
له خوداي گه وره ده پاريمه وه نه م كارهم بۆ بنوسيت له ناماده كردني عيلم و
زانستكي به سوود، وه كه لگ و سوود بداته وه، و خوداي گه وره به پاك و پوختي
بيگيرته وه، وه له هه موو كهس شايسته تره ليبي داوا بكه يت، وه هه ر خۆشي
په ياني داوه به وه لام دانه وه.

سوپاس و ستايش بۆ نهو خودايه ي كه وا كۆتايه كه ي هيشتاو بهرده وام پييده كات
..... وه سهره تايه كه شي كۆتايي نايه ت سوپاس و ستايش هه ر شايسته ي
خوايه و بۆ خوايه، كه خاوه ن پهروه ردگاري هه موو جيهانيان و هه موو بوونه وه ره.

عبدالرحمن المصطوي

نوسيو يه تي

به ناوی فوای به فشندهی میهره بان

{ بېشه کی گنېبه که }^(۵).

سوپاس و ستایش بڅ خودای بهرزو مهزن، که کار به جی و زانو دانایه، میهره بان و لیخو شېبوه.

سوپاس و ستایش هر شایسته ی خویسه که خاوه ن و په روه ردگاری هم موو جیهانیان و هم موو بوونه و هره، به خشنده و، دلوقانه، کانگای په حمه ت و میهره بانیه، خاوه ن و سهرداری رڅو پاداشت و سزایه، که بیگومان خودای گه وره ناده میزادی له ناو یتیه کی پیکهاتوو له قور به دیه یتاوه، پاشان له جینگه یه کی پاریزراوو له باردا که (مندالذانی دایکه) له شیوه ی نوتفه یه کی زور بسچو کدا دایمه زرانده ووه، پاشان تڅوه که ی کردوه به خو ه لئواسه ریک (سهر میکو ته یه کی) په رننگ په ش بو نه وانه ی چاودیری و ته ماشاکارن، پاشان خو ه لئواسراوه که مان کردوه به پارچه گوشتیک، نه و پارچه گوشته ش به نه ندازه ی پارویه که، نینجا (شیتوازی) گوشتپاره که مان گوړپویه به په یکه ری نیسک به شیویه کی جوړاو جوړو وینه و بابه تی جیاواز بو نه و ی نه و بینا پته و ی له سهر بوه ستیت، پاشان به گوشت په یکه ری نیسکه که مان داپوشیوه هه روه که و له بهر کردنی پو شاکیک بو نه و، نه و سا له شیویه کی تر دا ده مان هیئاوه (که شیوه ی ناده میزادی کی ریک و پیکه و رڅو پی به خشراوه)، به راستی خوی مهزن بهرزو په رڅو موباره که و چاکترین به دیه یتنه رو چاکترین دروستکاره.

پاک و بیگه ردی بو نه و خودایه ی که توانا که ی هم موو ده سه لاتیکی ته نیوه ته وه، وده خواست و ویستی نه و خودایه له دروستکاراوه کان و به رپوه بردنی کاروباره کاند، و

(۵) نه و بېشه که تریکترین (بېشه که کانی) شیتوازی (ابن القیم)، چونکه زور بېشه کی دیکه مان بینسره له و کتیبه له نسخه چاپکاره کان که را بهر ورده مان کردوه خودای گه وره ش زانتره.

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

هر زاتی خزی تاكو ته نیاو خاوهن و سهرداری ناسمانه كان و زهویه، نهوهی بیهویت دروستی دهکات ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (آل عمران: ۶). واته: (نهو خودایسه زاتیکه نهخشهی روخسارتان له مندالذانه كاندا ده کیشیت چون بیهویت، هیچ پهراستراویکی بهراست نیه جگه لهو خودایه و نهو زاته بالادهست و داناو کاربه جییه).

وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، خودای گهوره زاتیکه پاده بهرو شکو دارو مهزنه له ویکچوون یاخود شتیک له وینهی نهودانیه، وه بهرزو بی هاوتایه و دووره له هر هاودن و یارمه تیده ریک، وه بهرزو پیروزه له باره ی لهیه کچوونی دروستکراوه کانی، ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (الشوری: ۱۱). واته: (هیچ شتیک نیه له وینهی نهو زاته، هیچ شتیک لهو ناچیت هر نهویش بیسهرو بینایه).

وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وه چاکترینی {دروستکراوه کانه}، و دهستپاک و راستگویی له سهر نهو سروشه ی که بوی هاتوه، ده پراست و تیگه یشتوه له سهر خواپه رستیه که ی، وه خوی گهوره نار دوویه تی بۆ په حمت و بهزه بی و بهخشنده بی هممو جیهان، و پیشهنگی کارو کرده وه ی چاکه کانه، وه راستگویی له سهر هممو ناده میزاد بهگشتی، بوی خودای گهوره و فریشته کانی و پیغه مبه ره کانی سه لاواتیان له سهر لیداره، سه لات و سه لام و بهره که ت برژیتته سهر گیانی پیغه مبه رمان محمد ﷺ.

جا نه م کتیبه پیکهاتوه له سهر بیست و یه ک کاروبار (المسألة) ده باره ی رۆح نهوه ی په یوه ندی به رۆحه وه هیه.

نایا مردوووهکان دهزانن که زیندوووهکان سهردانیان دهکهن و

وه سهلامیان نی دهکهن یا خود نا؟

ابن عبدالبر دهلیت: ده رکه وتوو له پیغه مبهەر ﷺ که فهرموویه تی: (مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُرُّ عَلَى قَبْرِ أَخِيهِ كَانَ يَعْرِفُهُ فِي الدُّنْيَا فَيَسْلُمُ عَلَيْهِ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ رُوحَهُ حَتَّى يَرِدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ) ^(۶).

واته: (هیچ موسلمانیک نیه که وا به لای گوژی برایه کهیدا تیپه ریّت که له دونیادا دهیناسی کاتیک سهلامی لیده کات نیللا خودای گه وره روحه کهی بۆ ده گه پرنیتسه وه تا وه کو وه لامی سهلامه کهی ده داته وه). نه مهش ده قیکه که وا دهیناسیت و وه لامی سهلامه کهی ده داته وه.

له ههردوو سه حیحه که دا له باره ی نه م حه دیسه ی پیغه مبهەر (درودی خوی له سه ر بیّت) چه ند روویه کی جوژاو جوژی ههیه: نه مهش په یوه ندی به غه زای به دره وه ههیه کاتیک کافره کان له و شه ره دا ده کوژرین، له (قلیب) پییان ده گات، پاشان له سه ر لاشه کانیان ده وه ستی و به ناوه کانی خزیان بانگیان ده کات: (نه ی فلانی کوپی فلان، وه یان فلانی کوپی فلان، یان نه وه تان بینی که خودای ئیوه به پراستی په یانی به ئیوه دابوو؟ چونکه من نه وه م بینی که خودای من به پراستی به ئینی پی دابووم). جا تیمامی عمر به پیغه مبهری ووت: نه ی پیغه مبهری خوا، تو قسه له گه ل کس ده کهیت له کاتیکدا نه وانه لاشه کایان بۆگه نی کردوه، جا پیغه مبهەر ﷺ فهرمووی: (وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ مَا أَنْتُمْ بِأَسْمَعُ لَمَّا أَقُولُ مِنْهُمْ وَلَكِنَّهُمْ لَا يَسْتَطِيعُونَ جَوَابًا) ^(۷). واته: (سویند به و که سه ی به حه ق منی ره وانه کردوه ئیوه له وانه باشر گویتان لی نیه که چیان پی ده لیم به لام نه وان ناتوان وه لام بده نه وه).

(۶) سهیری: فیض القدر: ۴۸۷ / ۵ بکه.

(۷) مسلم ریبویه تی کردوه (۲۸۷۳)، وه سهیری: فتح الباری: ۷ / ۳۰۰ بکه.

٩٥ ح لِلْإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

هر له پیغهمبهر ﷺ وەرگیراوه که فەرموویهتی: (أَنْ الْمَيْتَ يَسْمَعُ قَرَعَ نَعَالِ الْمُشِيعِينَ لَهُ إِذَا انصَرَفُوا عَنْهُ) ^(٨). واتە: (مردوو گوئی له دهنگی نه‌علی نه‌و که‌سانه‌یه که ناشتوو‌یا‌نه له کاتی به‌جی ده‌هیلن).

وه پیغهمبهر ﷺ نومه‌ته‌که‌ی راسپاردوو که سه‌لام له نه‌هلی گۆرستان ده‌که‌ن وا سه‌لامیان لی بکه‌ن وه‌ک نه‌وه‌ی قسه‌یان له‌گه‌ل ده‌که‌ن: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ) ^(٩). وه نه‌م قسه‌یه‌ش بۆ یه‌کیکه‌ که‌وا گوئی لیبتت و عه‌قلی هه‌بیتت، سه‌ره‌پای نه‌وه‌ش نه‌گه‌ر نه‌م قسه‌کردنه له پله‌و پایه‌ی قسه‌کردن له‌گه‌ل که‌سیکی ونبوو، وینگیان بیتت.

پیشینه‌کان هه‌موویان کۆکن له‌سه‌ر نه‌م رایه، وه زۆر نیشانه‌ی یه‌ک به‌دوای یه‌کدا له‌و باره‌یه‌وه ده‌رکه‌وتوو به‌وه‌ی که‌وا که‌سی مردوو هه‌ست به‌ سه‌ردانی که‌سیکی زیندوو ده‌کات بۆ لای و مژده‌شی پی ده‌دات.

أبو بكر عبدالله كوري محمد كوري عبید بن أبي الدنيا له كتيبي (القبور) ^(١٠). له به‌شی زانین و هه‌ست کردنی مردوو‌ه‌کان به‌سه‌ردانی زیندوو‌ه‌کان ده‌لیت: محمد كوري عون بۆ نيمه‌ی گێرپایه‌وه، که‌وا یحیی كوري یمان بۆ مانی گێرپاوه‌ته‌وه، له عبدالله ی كوري سمان، له زهیدی كوري أسلم، نه‌ویش له عائشه رضي الله عنها ده‌لیت: پیغهمبهر ﷺ ده‌فه‌رموویت: (مَا مِنْ رَجُلٍ يَزُورُ قَبْرَ أَخِيهِ وَيَجْلِسُ عِنْدَهُ إِلَّا اسْتَأْنَسَ بِهِ وَرَدَّ عَلَيْهِ حَتَّى يَقُومَ) ^(١١). واتە: (هیچ پیاویک نیه کاتیك سه‌ردانی گۆری براکه‌ی ده‌کات و له لای داده‌نیشیت نیللا هۆگری ده‌بیتت و گوئی لی ده‌گریت تاوه‌کو هه‌لده‌ستیت).

(٨) سه‌یری: فتح الباری: ٣ / ٣٠٥، مسند أحمد: ٢ / ٣٤٧ بکه.

(٩) موسلم ریوایه‌تی کردوو.

(١٠) سه‌یری: سیر أعلام النبلاء: ١٣ / ٤٠٦، وه هدیة العارفين: ١ / ٤٤٢ بکه.

(١١) شرح الصدور: ٢٧٣.

محمد كورپ قدامة الجوهرى بؤمانى گيڙايهوه، كهوا معن كورپ عيسى القزاز بؤى گيڙاوينهتهوه، نهوئيش له هشام كورپ سعد بؤى گيڙاينهوه، نهوئيش له زهيد كورپ أسلم، نهوئيش له نهبو هوريره عليه السلام دهئيت: نهگه ر پياويك بهلاى گؤږى براكهيدا تپهريټو بيناسيټ جا سهلامى لى بكات نهوا نهوئيش وهلامى سهلامهكهى دهاتهوهو دهيناسيټهوه، بهلام نهگه ر بهلاى گؤږى كهسيكدا برواتو نهيناسيټ جا سهلامى ليټبكات نهوا مردوهكه سهلامهكهى وهردهگريټهوه. ^(١٢)

محمد كورپ الحسين بؤمانى گيڙايهوه، كهوا يحيى كورپ بسطام المصغر نهوئيش گيڙايتيهوه، كهوا مسمع بؤ منى گيڙايتيهوه، كهوا پياويك له بنه مالهى عاصم المجدرى دهئيت: من له خهومدا پاش مردنى به دوو سال عاصم المجدريم له خهودا بينى، پيم ووت: نهى تو نه مردوى؟ ووتى: بهلى. جا پيم ووت: نهى تو له كوتى؟ ووتى: سويټد بهخوا من ئيستا له باخيك له باخه كانى بههشتم، من و يه كيك له هاره له كام هم موو شهوانى ههينى و چيشته نگاهه كهى كو ده بينهوه له گهل بكر بن عبدالله المزنى، جا ههوالى ئيوهم پى راده گهيه نيټ، ووتى: ووتم: لاشه كاتان يان رؤحه كاتان؟ ووتى: نهى هوار، لاشه كان توشى كاره سات و گرفتار بوون بهلكو رؤحه كان بهيه كتر ده گن. ووتى: ووتم: جا ئيوه ده زانن كاتيك ئيمه سهردانتان ده كهين؟ ووتى: بهلى ده زانين رؤزانى ههينى هه ر هه مووى، وه رؤزانى شه مه تاوه كو هه لاتنى رؤز، ووتى: ووتم: جا چؤن جگه له رؤزه كان نه م رؤزه هه ره مووى؟ ووتى: نه مه ده گه رپټهوه بؤ چاكو گه وره يى رؤزى ههينى ^(١٣).

محمد كورپ الحسين بؤى گيڙاينهوه، كهوا بكر كورپ محمد بؤى گيڙامهوه، نهوئيش دهئيت جسر القصاب بؤ ئيمه ي گيڙايهوه ووتى: هه موو به ره به يانى شه مووان له گهل محمد كورپ واسع ده بووم تا ده هاتينه ناو گؤرستان جا له سه ر گؤره كان

(١٢) سرچاوه ي پيشور: ٢٧٣.

(١٣) سيرى الشامات (٥٨) لابن ابي الدنيا بكه.

دەوہستاین، ئەوسا سەلامیان لى دەكەين و دوعايان بۆ دەكەين، پاشان ئەوى بە جى دەهیلن، ئىنجا پۆژىك و وتم: ئەى ئەگەر ئەو پۆژە بوو دووشەم! ووتى پىيى راگەياندوم كەوا مردووہكان دەزانن پۆژانى ھەينى و پۆژىك پىش و پۆژىك دواى ئەو خەلكى سەردانىان دەكەن.

دەئىت محمد بۆى گىپرايەو، ئەويش دەئىت عبدالعزىزى كورى أبان بۆمى گىپرايەو ووتى: سفيان الثوري بۆ ئىمەى گىپرايەو ووتى: سەبارەت بە ضحاك قسەى بۆ من كردو ووتى: ھەر كەس ئىك پۆژى شەمە پىش پۆژ ھەلات سەردانى گۆپىك بكات ئەوا مردووہكە دەزانىت كە سەردانى كردوو، جا پىيان ووت: ئەمە چۆن دەبىت؟ ووتى: ئەمەش بۆ گەورەبى و پلەو پايەى پۆژى ھەينى يە^(۱۴).

خالد كورى خلاش بۆ ئىمەى گىپرايەو، ئەويش دەئىت جعفر كورى سلیمان بۆمانى گىپرايەو، ئەويش لە أبى التياح ووتى: مطرف دەچوو بۆ بىبان، جا ئەگەر ئەو پۆژە ھەينى بووايە بەشەو دەپۆششت ووتى: گويم لە أبى التياح بوو دەبوت: بە ئىمەى راگەياند كەوا جى دەستى قاچى ئەو رووناك دەبۆو، ئىنجا ئەو شەو دەمايەو ھەتا ئەگەر ھاتوو لەلای گۆرستانىش بوايە لەبەر خەوھاتن وەنەوزى دەداو لەسەر ئەسپەكەى سەرى دەلەرايەو، جا ئەھلى گۆرستانى بىنى ھەموو خاوەن گۆپىك لەسەر گۆرەكەى دانىشتوو، جا ووتيان: ئەو (مطرف) ھ پۆژانى ھەينى دىت، و وتم: ئايا ئىوہ لەلای خۆتان دەزانن پۆژى ھەينى يە؟ ووتيان: بەئى، وە دەشزانن كاتىك بالندە بىرەدا دىت چى دەئىت و وتم: چى دەئىت؟ ووتيان: دەئىت: سەلام سەلام^(۱۴).

محمد كورى الحسين بۆمى گىپرايەو، ئەويش دەئىت بىيى كورى أبى بکیر بۆمى گىپرايەو، دەئىت الفضل كورى موفق كورى خالى سفيان كورى عىينە ووتى:

(۱۴) سەبرى: احوال القبور، لابن رجب: ص ۲۰۳ بکە.

(۱۵) شرح الصدور: ۳۰۰.

۹۹ ح لِلإِبنِ قِیمِ الْجوزِیَّةِ

کاتیک باوکم مرد زۆر خەمبارو دلگیر سووم، بۆیه هەموو پۆژی دەچرومه سەر قەبرەکەى، دواىى به ويستى خوا لەم بارەيهوه که متهرخەمىم کرد، ئىنجا نووستم، جا بينىم هەروەك چۆن گۆرپى باوكم بکرىتەوه، وەك ئەوه وابىت لە گۆرەکەى دانىشتبىت و کفنهکەى لەخۆى ئالاندبوو وەك ديمەنىکى مردوو ووتى: وەك ئەوه وابوو کاتیک بينىم دەگرىام، ووتى: ئەى کورەکەم، بۆ ئىستا کەم دىتت بۆ لام؟ ووتم: نایا تۆ دەزانىت کە من دىم بۆ لات؟ ووتى: هىچ جارێک نەهاتوى ئىللا من زانىوومه، وە هەر جارێک دىتت بۆ لام من پابەند دەبم بە تۆو پىت دل خۆش دەبم، وە بە دوعاى تۆ دەورو پشتم لە سەرم ئاسان دەبىت ووتى: لەو پۆژەوه زۆر دەچرومه لای^(۱۶).

دەلێت محمد بۆمى گىرايهوه، ئەویش دەلێت بىحى کورى بسطام بۆمى گىرايهوه، ئەویش لە عثمان كورى سورة الطفاوي ووتى: داىكى لە ئافرهته خواپەرسته كان بوو، کەوا پىيان دەووت: راهبه واتە ئافرهتى ئايىندار، ووتى: کاتیک مردن لىى نزيك بووهوه سەرى بۆ ئاسمان بەرز کردەوه، ووتى: ئەى پاشەکەوت و کارکردەوهکەم، وە ئەوهى پشتم پى بەستوى لە دۇنياو پاش مردنم، لەکاتى مردندا خەجالەت و شەرمەزارم نەکەيت، و لە قەبرەکەم نەمکەيته درندهو کىوى، ووتى: جا ئەو ئافرهته مرد، بۆیه هەموو پۆژانى هەينى دەچرومه لای، دوعام بۆ دەکرد، و داواى لىخۆشبوون لەوى و لە ئەهلى گۆرستانەکەم دەکرد، پۆژىک لە خەودا بينىم، پىم ووت: داىکە تۆ چۆنىت؟ ووتى: ئەى کورەکەم بەراستى مردن ئەشکەنجەو نازارىکى زۆرى هەيه، بەلام من سوپاس بۆ خودا لە بەرزەخىکى زۆر بەرزوم بە پەمجان فەرش کراوه، وە گۆلى سوندس و درەوشاوه دەکەينه سەرىنى خۆمان تاهەکو پۆژى زىندوبوونەوه جا پىم ووت: نایا پىوستىت بە شتىک هەيه؟ ووتى: بەلى، ووتم: چىيه؟ ووتى: ئەو سەردانى ئىمەت دەکردو دوعات بۆ دەکردىن وازى لى مەهينە،

(۱۶) سەرچاوى پەنشو ۳۰۱.

چونکه من مزدهم پیّ ده دریت به هانتت له پژانی هینی. و پیّم ده لئین نهی نافرتهی خواپهرست نهوه کوره کته قه بولمان کرد، جا دلخوش دهیم، وه ههروهها مردووه کانی ده ورپشتیشم به هانتت دلخوش ده بن^(۱۷).

محمد کوری عبدالعزیز کوری سلیمان بۆمانی گپرایه وه، نهویش له بشیر کوری منصور، ووتی: کاتیک سه رده می په تای تا عوون بوو پیاویک هه بوو جیاواز بوو له خه لکی بۆ چوونه سه ر گۆرستان، له کاتی نویژی سه ر مردوو ناماده ده بوو، کاتی ئیاره ش داده هات له بهر ده رگای گۆرستان ده وه ستا، جا ووتی: خودای گه و ره به دلته نگی و به زهیی غوربه تستان ده زانی و له بیزاری و زیان گه یاندن بتان پارێزیت، وه کرده وه چاکه کانتان قه بوول بکات، له م وشانه زیاتر هیچی تری به وانه نه ووت. ووتی: نهو شه وه م له وی به سه ر برد، جا چوومه وه ماله وه، نه چوومه وه لای شه هلی گۆرستان دوعا بکه م ههروه ک پیشتر دوعام ده کرد ووتی: له و کاته دا نووستم و خه لکیکی زۆر هاتنه لام، و وتم: ئیوه کین و چ پیوستیه کتان ههیه؟ ووتیان: ئیمه نه هلی گۆرستانین و وتم: جا چ پیوستیه کتان ههیه؟ ووتیان تۆ له کاتی چوونه وه ت بۆ ماله وه دیاریت پیشکەش به ئیمه کرد و وتم: نه م دیاریانه چ بوون؟ ووتیان: نهو دوعایانه ی که و ده تکرد ووتی: و وتم: من جاریکی تر ده گه رپتمه وه. ووتی: له وساکه وه هیچ کاتیک وازم له وی نه ده هیئا^(۱۸).

محمد بۆمی گپرایه وه، نهویش له احمد کوری سه هیل، نهویش له رشید کوری سعد، نهویش له پیاویک، نهویش له یزید کوری حبیب که و سلیم کوری عمیر به لای گۆرستانیک تیبه ری ته نگه تاوی میزکردن بوو، هه ندیک له ها وه لانی پیسانی ووت: کاتیک لیسه له سه ر گۆرستانه که دانیشتم میزم کرد به نا و هه ندیک له که لینه کان جا گریاو پاشان ووتی: پاک و بیگه ردی بۆ نهو خودایه، سویند به خوا من

(۱۷) سه رجاوه ی پینشور: ۳۰.

(۱۸) سه رجاوه ی پینشور: ۳۰۰.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيَمِ الْجُوزِيَّةِ

ئەوئەندەى شەرم لە مردوووەکان دەکەم ئەوئەندەش شەرم لە زیندوووەکان دەکەم، جا ئەگەر بەهاتبا مردوو هەستی بەمە بکردایە ئەوا شەرمى لەو کارە دەکرد.

وہ پرایگەیانندووہ کەوا مردو هەست بە نیش و کاری خزم و خوشک و برا زیندوووەکانى دەکات، عبدالله کورپی المبارک ووتى: شور کورپی یزید بۆمى گێراییەوہ، ئەویش لە إبراهيم، ئەویش لە أبى أيوب ووتى: کارو کردەوہى زیندوووەکان لەسەر مردوووەکان پەنگ دەداتەوہ، ئەگەر بینیان ئەم کارە چاکە ئەوا مردوووەکان دلخۆش دەبن و مژدە دەدەن، وە ئەگەر خراپەیکیان بینى دەلێت: توو خودا پێداچوونەوہى پێبکە^(١٩). وە ابن أبى الدنيا باس دەکات، لە أحمد کورپی بن أبى الحواری ووتى: محمدى برام بۆى گێراییەوہ ووتى: عباد کورپی عباد چوہ لای إبراهيم کورپی صالح کە ئەو لە فەلەستین بوو، جا ووتى: نامۆژگاریم بکە، ووتى: بەچى نامۆژگاریت بکەم خودای گەورە کارو کردەوہت چاک بکات؟ پێى پراگەیاندم کەوا کارو کردەوہى زیندوووەکان لەسەر خزمى مردوووەکان پەنگ دەداتەوہ، سەیرە چۆن کارو کردەوہت لەسەر پێغەمبەرى خودا ﷺ کاریگەر دەبیت^(٢٠). جا إبراهيم ئەوئەندە گریا تاوہ کو ریشى تەرپ بوو.

إبن أبى الدنيا ووتى: محمد کورپی الحسين بۆ منى گێراییەوہ، ئەویش لە خالد کورپی عمرو الأموي، ئەویش دەلێت صدقە کورپی سليمان الجعفرى بۆمانى گێراییەوہ ووتى: هەندیک کارو کردەوہى ناشیرینم هەبوو، جا باوکم مرد، زۆر پەشیمان بوومەوہ لەوہى کە کردبووم، ووتى پاشان من لە رێى راست لام داو بوو هەلخلیسکا بووم، جا باوکم لە خودا بینى، ووتى: ئەى کورپەکەم، من هیچ دلخۆش نیم بە تۆ، کارو کردەوہ کانت لەسەرمان پەنگ دەداتەوہ ئێمە کارەکەى تۆمان بە کارو کردەوہى پیاوچاکان دەشوبھاند، کەچى ئەم جارە شەرمم لەو کردەوہت دەکردەوہ

(١٩) سعيرى: المناجات، لابن أبى الدنيا: ٢١ بکە.

(٢٠) شرح الصدر: ٣٤٣.

هر شهرمیکی زۆریش، جا مردووه کانی دهروپشتم خه مبار نه کهیت و منیش شهرمه زار نه کهیت، ووتی: لهوساکه وه نه مه م گوی لیبوو که له کوفه دا دراوسیم بوو- له دو عاکانیدا دهیوت: به خودای گه وره پرو له ده رگات ده که م له جیاتی شه و لیت ده پاریمه وه که وا گه رانه وه ی بۆ نیه و که مته رخه م نايم له کارو کرده وه ی چاک ئه ی چاکه کاری چاکه کاران و ئه ی چاکترین به زه یی و له هه موو که س به خشنده تر^(٢١).

نه مه ش بابه تیکه شوینه واریکی زۆری لای سه حابه کان به جی هیتتووه، هه ندیک له نه نساره کان که خزمی عبدالله کوری رواحه بوون دهیوت: ئه ی خودای من په نا به تو ده گرم له کارو کرده وه یه که عبدالله ی کوری رواحه پیتی شهرمه زار بکه م، نه مه ش له و کاته ی ده یگوت له پاش شه هیدبوونی عبدالله ی کوری رواحه بوو^(٢٢).

نه مه ش به سه که وا ناوی بنیین میوان سه لام له میوانداری بکات، هه لبه ته نه وان هه ست ده که ن کاتیک میوانه که به ناوی خزبان بانگیان ده که ن، چونکه نه گه ر میواندار نه زانیت که وا یه کیک سه ردانی ده کات بانگ ناکات و بلیت: سه ردانی کردووه، نه مه ش شتیکی ره وا و ماقووله که یه کیک سه ردانی یه کیک ده کات له هه موو نه ته وه و گه لاند، وه هه ره وه ها سه لام لیکردن له وان، چونکه سه لام کردن له سه ر یه کیک که هه ست نه کات و نه زانیت له وه ی که سه لامی لسی ده کریت نه مه شتیکی مه حاله، پیغه مبه ر^(عَلَيْهِ السَّلَامُ)، نومه ته که ی خۆی فیکردووه نه گه ر هاتوو سه ردانی گۆرستانه کان بکه ن ده بیت بلین: (سَلَامٌ عَلَیْکُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمُسْلِمِیْنَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللّٰهُ بِکُمْ لَاحِقُونَ، یَرْحَمُ اللّٰهُ الْمُسْتَقْدِمِیْنَ مِنَّا وَمَنِکُمْ

(٢١) میزان الاعتدال: ١ / ٦٣٥.

(٢٢) شرح الصدر: ٣٤٣.

والمستأخرين، نَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ^(۲۳). واته: (سهلامی خواتان لی بیت نهی خاوهن مال له نیماندارانو موسلمانان، وه نیمهش به وویستی خوی گهوره پیستان دهگهین بهزهیی خوی گهوره له پیش نیمه دا بیت و نهوهی له دوی نیمهش دیت، داوا له خوی گهوره دهگه له نیمه و نیوهش خوش بییت).

نهو سهلام کردنه و قسه کردن و بانگکردنه بۆ یه کینکه که بوونی هه بییت و گوئی بگریت و قسه بکات و نهقلی هه بییت و وه لام بداته وه، نهک سهلام له که سیاک بکهیت و نهوهی سهلامی لی ده کریت نه توانیت وه لام بداته وه، وه نه گهر پیاویک دوعای بۆ یه کینک له خزمه کانی بکات و بیبینن وه بزنان که ئەمه دوعای بۆ کردوون نهوا پیی دلخوش ده بییت.

یزید کوری هارون ده لیت: کهوا سلیمان التیمی پیی راگه یاندووین، نهویش له اَبی عثمان النهدی کهوا ابن ساس رُوژتیک له گهل جهنازه یهک ده رجوو وه جلیکی سوک و سادهی له بهردا بوو، پاشان له قهبره که بوونه وه، ووتی: جا دوو رکعت نویژم کردوو پاشان شام خسته سهر قهبره که، سویند به خوا کهوا دلّم به ناگا هاته وه گویم له دهنگیک بوو له ناو قهبره که هات: ناگات لیم بیت نه زیه تم مه ده چونکه نیوه قومیتکن کارو کرده وه ده کهن به لام نازانن، که چی نیمه ده زانین به لام کار ناکهین، وه کارو کرده وه کاتم وهک و نهو دوو رکعت تهی تۆیه لای من له نهو هاو نهو ها خوشه ویستره، نه مهش نهوه ده گه یه نیت که مردوو یهک زانیوو یه تی به پالده نه وهی پیاویک له سهر قهبره کهی وه به دوعا کردنی له بۆ مردوو که^{۲۴}.

وه ابن اَبی الدنيا ده لیت: الحسین کوری علی العجلی بۆمی گتپا یه وه، نهویش له محمد بن الصلت بۆی گتپا وه ته وه، نهویش له اسماعیل کوری عیاش، له ثابت کوری سلیم، اَبو قلابه بۆی گتپا وه ته وه ده لیت له شامه وه به ره وه به سره ده چووم، له

(۲۳) مسلم (۹۷۴)، وابن ماجه (۱۵۴۷) ریوا یه تیان کرده.

^{۲۴} - شرح الصدور: ۲۸۴

گۆرستانىڭ دابەزىم، تارەتى خۆم كىرەت دوو ركەت نوپۇم بەشەو كىرد، پاشان سەرى خۆم لەسەر قەبرىك دانائو نووستم، پاشان بەناگا ھاتمەو، كەوا خاوەنى قەبرەكە سكالایى لە من دەكردو دەپوت: لە شەپتو تۆ منت ئەزىت داو، پاشان ووتى: نپوھ كارو كىرەو دەكەن بەلام نازاننو بى خەبەرن، بەلام ئىمە دەزانن كەچى توانای ئىشكردمان نپە، پاشان ووتى، ئەو دوو ركەتەى نپوھ كىردان خىرى زىاترە لە دونىاو ئەوھى تىپەتى، پاشان ووتى: خوا پاداشتى ئەھلى دونىا بە خىر بەداتەو، سەلامى ئىمەيان پى رابگەپەنن، لە كاتىكدا بە دوعاكانىانەوھ دپنە لای ئىمە نورو پروناكىان ئەوھندەى چىكانە.

حسین العجلی بۆمى گىراپەو، ئەویش لە عبدالله كورپى نپى، ئەویش لە مالك كورپ مغول، لە منصور، ئەویش لە زىد كورپى ھەب، ووتى، دەرچوم بەرەو گۆرستانىك و لپى دانىشتم، پاشان پىاوپىكەش ھاتە لای گۆرپىكە دەستكارى كىردو رپكى خست، پاشان ھاتە لای من، جا دانىشت، دەلپت: ووتم: ئەو گۆرپە ھى كى بە؟ ووتى: ھى براكەمە پىم ووت: براكەت؟ ئىنجا ووتى: لە پىناو خىدا برامە لەكاتى نووستندا لە خەودا پىنپم، جا ووتم: فلان لە خەوتا پىنپت! سوپاس و ستاپش بۆ خىداى ھەموو جىھان، ووتى: منىش پىم ووت: چونكە من دەتوانم پىپى بلپم تۆ بۆ من لە دنياو ئەوھى تىپەتى خۆشەوېستىرى، پاشان ووتى: ئايا نابىنپت كاتىك من دەنپنن، فلانەكەس ھەستاو دوو ركەت نوپۇم كىرد، چونكە من دەپىت بتوانم دوعايان بۆ بكەم چونكە ئەوھ بۆ من لە دونىاو ئەوھى تىپەتى خىرى زىاترە. دەلپت أبوبكر التىمى بۆمى گىراپەو، ئەویش لە عبدالله كورپى صالح، ئەویش لە اللپث كورپى سەد، ئەویش لە حمىد الطویل كەوا بۆى گىراپەتەو، لەمطرف كورپى عبدالله الحرشى، ووتى: لەسەردەمى ئەودا لەگەل الربىع دەرچووېن، جا ووتمان: رۆژى ھەپنى دەدەچىن بۆ پىنپى ئەو دەشتو دەرە، رپگاگەمان كەوتە سەر گۆرستانىك ووتى: جا چوېنە ناوې و جەنازەپەكمان لەناو گۆرستانەكە پىنپى، ووتم:

۹۹ ح لِلإِئْتِ قِيمَ الْجُزِيَّةِ

با به دیار نهو جه نازه یه وه بین، تۆزیک به دیاری وه ستاین، ووتی: ئینجا چومه لایه ک له نزیك گۆره که، دوو رکعت نویتیم به سووکی کرد که له پاک و بینگه رديه که ی زۆر پازی نه بووم، پاشان زۆر خه م هات و خه والوو بووم خاوه نی گۆره که م بینه قسه ی له گه لم ده کرد، ووتی: تۆ دوو رکعت نویت کرد له پاک و بینگه رديه که ی پازی نه بووی؟ ووتم: هه ر ناوا بوو؟ ووتی: کارو کرده وه ده که ن به لام نازانن، که چی ئیمه ده زانن به لام ناتوانن کار بکه ین، نه گه ر من بتوانیا به دوو رکعتم وه ک دوو رکعت ته که ی تۆ بکر دایه نه وا بۆ من خیری له دونیا و نه وه ی تیا به ته به تیکرایی زیاتر بوو، جا ووتم: نه وانه کی ن له ناو نه و گۆرانه؟ ووتی: هه موویان موسلمانن، و هه موویان کاری خیریان کردوه،

ئینجا ووتم: نه ی کی لیره له هه موویان باشتره؟ نه و ئیشاره ته ی بۆ قه بریک کرد، ئینجا به خۆم ووت: نه ی خودایه ده ری بهینه بۆم قسه ی له گه لدا ده که م. ووتی: کورپکی گه نج له قه بره که هاته ده ره وه، پی م ووت: تۆ لیردا له هه موویان باشتری؟ ووتی: نه وان وا ده لئین، ووتم: نه م شته چاکه ت به چی ده سته که وتوه، سویند به خوا له و ته مه نه بچوکه هیچی وات لی نابینم که وا بلیم: نه م کاره چاکه یه ت به حه ج و عه مه ره جیهاد له پیناوی خودا و کارو کرده وه ی چاک ده سته که وتبیت؟ ووتی: تووشی زۆر کاره سات و ناخۆشی هاتم به لام سه برم له سه ریدا گرت، نه مه ش نه و گه وه یه له مه دا ده بینم^(۲۴).

نه مه ش له سه حیدا جیگیرو سه لئیندراوه که وا مردوو هاوپی و هوگری نه و که سانه ده بیت که له گه لیدا ده بن تاوه کو پاش ناشتنی.

موسلم له سه حیده کهیدا له و ته یه کی عبدالرحمن کورپی شماسه المهری ده لیت: چوینه سه ردانی عمرو کورپی عاص، نه و له کاتیکدا له سه ره مه رگ دا بوو، زۆر ده گریا، جا رووی خۆی بۆ لای دیواره که وه رگیتر، تاوه کو کوره که ی پیی ووت:

(۲۴) سه رجاوه ی پیتشور: ۳۶۵.

باوکه گیان بۆچی ده گریته؟ نهی پیغه مبهری خودا ﷺ مژدهی شه و شتانهی پی نه داویت؟ پرووی خۆی وهرگیپراو ووتی: باشترین شت کهوا خۆمانی بۆ ناماده بکهین شهویه که بلین (أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله) من کاتی خۆی له سهر تاریکایدا بووم، منتان بینی که هیچ کهسیک له من تووندترو زیاتر رقی له پیغه مبهری خودا ﷺ نه ده بۆوه، زۆر ههزم ده کرد که شوینه کهیم بدۆزبایه شه شه کاته ده مکوشت، نه گهر له سهر شه حالته برده مایه شهوا له نه هلی دۆزه خ ده بروم، جا کاتیک خودای گهوره نیسلامی له ناو دلیم جینگیر کرد به پیغه مبهر ﷺ گه یشتیم، ووتم: ده ست درێژ که با په یمانت بده می، جا پیغه مبهر ﷺ دهستی راستی درێژ کرد، ووتی: جا ده ستیم گوشی، پیغه مبهر ﷺ فرمووی: (مالک یا عمرو؟) واته: (شهویه چیه نهی عه مرو؟) ووتی: ووتم: ده مه ویت مه رج دابنیم پیغه مبهر (درودی خوی له سهر بیت) فرمووی: (تشرط ماذا) واته: (مه رجی چی داده نیت؟) ووتم: کهوا لیم خۆشبیت، فرمووی: (أما علمت أن الإسلام يهدم ما كان قبله، وأن الهجرة تهدم ما كان قبلها، وأن الحج يهدم ما كان قبله؟) واته: (تایا نه ترانیوه کهوا نیسلام شهو کارو کرده وانهی پیش له ناو ده بات، و کۆچکردنیش شهو کارو کرده وانهی پیش خۆی له ناو ده بات، و هه جکردنیش شهو کارو کرده وانهی پیش خۆی له ناو ده بات؟) وه هیچ کهسیک بۆ من له پیغه مبهر ﷺ خۆشهویستر نیسه، و هیچ کاتیک شهو له پیش چاوه کاتم وون ناییت، وه هه رگیز نه مده توانی رپزو گه ورهیی شهو له چاوه کاغدا پر بکهیم، نه گهر له سهر شهو حالته شه مردم له خودا ده پارپیمه شه کهوا له نه هلی به هه شت بم، وه نه گهر پرسیاریشم لیبکریت کهوا وه سفی بکهیم ناتوانم چونکه چاوه کاتم پر له بینینی شهو نه بوو، پاشان هه ندیک شتمان ههیه نازاتم حالمان چۆن ده بیت تیدا، جا نه گهر من مردم شهوا شیوه و لاوانه شهو ناگرم بۆ دروست مه کن، نه گهر منیشتان به خاک سپارد شهوا خۆلم به سهردا بکهنو به پیتی توانا له ده وره م راوه ستن و قوربانیه ک سهر بپرن و گوشته کهی

٩٥ ح لِلإِن قِيمَ الْجَوِزَةِ

دابهش بکن تاوه کو هۆگرو هاوړیتان بم، و سهیر بکه م و بزاتم کهوا پیغه مبهره کانی خودای گهوره چۆن گهراونه ته وه و به خۆیاندا چوونه ته وه^(٢٦).

نه مهش به لگه یه له سه ر نه وه ی کهوا مردوو هۆگرو هاوړیتی ناماده بووان ده بیته له لای گۆره که ی و پییان دلخوش ده بیته.

له کومه لیک پیشیننه کاندا باسکراوه کهوا نه وان وه سیته ده کمن که له کاتی به خاک سپاردنیان له لای گۆره کانیان قورشان بخوینن، عبدالحق ده لیت: ریوایته ده کات کهوا عبدالله کوری عمر فه رمان ده کات له لای گۆره که ی سورته ی (البقرة) بخوینیت^(٢٧). نه وه ی له سه ر نه و رایه بیت العلاء کوری عبدالرحمن بوو، وه نیمامی أحمد یه که مجار نه و شته ی سه رزه نشته کرد، پاشان لیتی په شیمان بووه وه.

الخلال له (الجامع) ده لیت: له لای گۆره کان قورشان بخوینن، العباس کوری محمد الدوری هه والی پیمان داوه، نه ویش له یحیی کوری معین، نه ویش مبشر الخلبی گپراویه ته وه، نه ویش له عبدالرحمن کوری العلاء کوری اللجلج گپراویه وه، نه ویش له باوکی ده لیت: باوکم ووتی: نه گهر من مردم له ناو گۆر دامبنی، وه بلتی: بسم الله، وه له سه ر سوننه ته ی پیغه مبهری خوا ﷺ، و خۆلم به سه ردا بکه، له سه ر گۆره که م سه رته ی وه کۆتایی سورته ی (البقرة) بخویننه، چونکه من گویم له عبدالله ی کوری عمر بوو وای ده ووت.

عباس الدوری وتی: پرسیارم له أحمد کوری حنبل کرد و تم: هیچ شتیک ده خوینیت له سه ر گۆر؟ ووتی: نه خیر، پرسیارم له معین کرد نه و قسه یه ی بۆ گپراومه وه.

الخلال وتی: الحسن کوری أحمد البراق بۆمی گپراویه وه، نه ویش له علی کوری موسی الحداد، پیاویتیکی راستگۆ بوو، ووتی: له گه ل أحمد کوری حنبل و محمد کوری

(٢٦) موسیلم ریوایته ی کرده وه: (١٢١).

(٢٧) التذکره، القرطبی: (٨٠).

٢٥٦ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

قدامة الجوهر بووم له بهر پيكر دني جهنازه به كدا، كاتيگ مردووه كه به خاك سپي دردا پياويكي كوي ره لelai گزره كه دانيسشت و قورناني خويند، احمد پيني ووت: نه وه چيه، خويندنه وهي قورنان له سهر گور بيدعه به، جا كاتيگ له گورستانه كه هاتينه دهروه محمد كوري قدامة به احمد كوري حنبلي ووت: نه ي باوكي عبدالله چي ده لئي له باره ي مبشر الحلبي؟ ووتی: جی بی باوره، ووتی: نایا هیچ شتیكت له باره ی نهو گوی لیبوه؟ ووتی: به لئی، مبشر له باره ی عبدالرحمن كوري العلاء كوري اللجلاج هه والی پیندا، له باوكیه وه كهوا وهسیه تی كردووه نه گهر به خاكي سپارد له لelai سهری سهره تای و كوتاییه كه ی سووره تی (البقرة) بخوینیت، نهو ده لیت: گویم له ابن عمر بوو هه مان وهسیه تی كرد، جا احمد پینی ووت: بگه ریوه و به پیاوه كه بلی با بخوینیت^(٢٨).

الحسن كوري الصباح الزعفراني ووتی: پرسیارم له شافعی كرد رحمته الله له باره ی خويندنه وهي قورنان له لelai گور ووتی: خراب نییه^(٢٩).

الحلال باسیكردووه له الشعبي ووتی: نه نساره كان كاتيگ مردوويه كيان لی ده مرد جیاوازو ناكوك بوون كهوا له لelai گزره كه ی قورنان بخوینن، ووتی: أبو یحیی الناقد هه والی به مندا ووتی: گویم له الحسن كوري الجروي بوو ووتی: به لelai گوري خوشكه كه مدا تیپه پیم، سووره تی (تبارك) هم له لelai خويند {واته: سووره تی الملك} كهوا نهو باسی ده كرد، جا پياويك هاته لام ووتی: من خوشكي توم له خه ودا بيني ده بووت: خودای گوره پاداشتی چا كه به ابا علی بداته وه، كهوا سوودم له سووره ته كه ی بيني كه خويندی.

الحسن كوري الميثم بؤ منی باس كرد، گویم له ابا بكر كوري الأطروش كوري كچی ابي نصير كوري التمار بوو ده بووت: پياويك رژی هه بيني ده چيته لاي گوري

(٢٨) سرچاره ی پيشور: ١٩٢.

(٢٩) شرح الصدور: ٤٠٣.

دایکی و سووره تی (یس) ده خوینیت، هندیك رۆژیکی دیکه ش هات سووره تی (یس)ی خویند، پاشان ووتی: نهی خودایه من پاداشتی نهو سووره ته م دابهش کرد بۆ هه موو نه هلی گۆرستانه که، کاتیك رۆژی ههینی دیسان چووه سهر گۆره که نافره تیک هاته لای، ووتی: تۆ کوپی فلان نافره تی؟ ووتی: به لای، نافره ته که وتی: کچیکم ههیه لیتره مردووه له خه ومدا بینیم له سهر لیواری گۆره که ی دانیشتووه، جا و تم: بۆچی لیتره دانیشتووی؟ کچه که م ووتی: کهوا کوپی فلانه نافره ت هاته سهر گۆری دایکی و سووره تی (یس)ی خویند، جا پاداشتی خیره که ی کرده سهر هه موو گۆرستانه که، له و کاته دا رۆحمان ئارام بسووه، یان خودای گه وره لیتمان خۆشبووه، یان شتیك لهو بابه ته یه.

ههروه ها له النسانی و له هه دیسکی معقل کوپی یسار المزنی دا، نهویش له پیغه مبه ر (درودی خوی له سهر بیته)، کهوا ده فه رموویت: (اقرؤوا ((یس)) عند موتاکم) (۳۰). واته: (سووره تی ((یس)) له سهر مردووه کانتان بخوینن) نه مه ش له وانیه مه به سستی بیته له خویندنه وه ی قورشان له کاتی گیانه لآو له سه ره مهرگ دابیت و له لای ناماده بیته، وه که نه وه ی ده فه رموویت: (لقنوا موتاکم لا إله إلا الله) (۳۱). واته: (مردووه کانتان ته لقین دهن یاخود فیتری بکه ن به لا إله إلا الله)، نه مه ش له وانیه مه به سستی بیته له: خویندنه وه ی قورشان له لای گۆره کان بیته، فه رمووه ی یه که میش په سه ندرته له بهر ته م هزیانه:

یه که م: نه مه ش هاوتایه له گه ل نه م فه رمووه یه: (لقنوا موتاکم لا إله إلا الله). دووه م: سوودو که لکی بۆ مردووه که به خویندنه وه ی نهو سووره ته نه مه ی تیایه له یه کتا په رستی و گه رانه وه بۆ لای خودای گه وره مژده پیدانه به به هشت بۆ خاوه نی باوه ربوون به تاك و ته نیایی خوداو به خته وه ری نهو که سه ی مردووه که ی لی مردووه

(۳۰) سنن أبي داود (۳۱۲۱)، وه مسند أحمد: ۲۶/۵.

(۳۱) سنن أبي داود (۳۱۱۷)، وه ابن ماجه (۱۴۴۵)، وه مسند أحمد: ۳/۳.

۹۰ ح لِلْإِنِّ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

وهك خودای گهوره ده فهرموویت: ﴿يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ﴾ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿ (یس: ۲۶-۲۷). واته: (خۆزگه قهومه کهم بیانزانیایه سه رته نجامی نیمان چۆنه و که وتوومه ته ناو چ نازو نیعمه تیکه وه* به هوئی نه وه که پهروه ردگارم لیم خۆشبووه و خستمیه ریزی ریز لینگیراوانه وه) نه مهش مزگینی ده داته پۆح بهم کارو کرده وانهی که نه نجامی داوه بۆیه خوای گهوره حهز ده کات پیسی بگات وه نه ویش حهز ده کات به خودای گهوره بگات، چونکه نه و سووره ته دلئی قورنانه^(۳۲). تاییه تمه ندیه تیکئی سه رسورپهینه ری هه یه له خویندنی نه و سووره ته له لای مردوو.

أبو فرج کوری الجوزی باسی کردووه ده لیت: نیمه له لای باوکمان بووین که پیاویکی به ته من بوو، له سه ره مه رگدا بوو، له دوا کاتدا سهیری ناسمانی کردوو پیکه نی، ئینجا ووتی: ﴿يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ﴾ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿ (یس: ۲۶-۲۷) و نه مری خوای کرد^(۳۳).

سئ یه م: نه مه کارو کرده وه یه کی خه لکه وه دابو نه ریتیکئی کۆن و نوئی نه وانه که وا سووره تی (یس) له سه ر مردوو ه کانیان ده خوینن.

چوارهم: سه حابه کان ﷺ نه گه ر تیبگه یشتان له و فهرمووده ی پیغه مبه ر ﷺ: (إِقْرُوا) ((یس)) عِنْدَ مَوْتِكُمْ، نه و له سه ر قه بره کان ده یان خویند، کاتیک نه و تیان به جی ده هیشته، نه و کاره ش شتیکئی ناسایی و به ناویانگ بوو له نیوانیانا.

پینهم: که لکه و سوودیشی به گوی گرتنی له خویندنی سووره ته که وه دل و بیرو هوشی ناماده و جیگیر ده بیت له کاتی خویندنه وه یدا له دوا ساته کانی له دونیادا نه مهش مه به سه ته که یه، به لآم خویندنه وه ی له سه ر قه بره که ی، نه و ه یچ پادا شتیکئی

(۳۲) سهیری: سنن الترمذی (۲۸۸۷) بکه.

(۳۳) سهیری: کتیبی (الشیات عند المات) له ابن الجوزی لاپه ره: ۱۸۱ بکه.

۹۹ ح لِلإِینِ قِیْمُ الْجُوزِیَّةِ

نابیت، چونکه پاداشت یان به خویندنه وهی قورثانه یاخود به گوئی گرتنه، نه مهش کارو کرده وهیه که بینگومان پچراوه له مردوودا.

ههروهها الحافظ أبو محمد عبدالحق الأشبیلی له سههه نه مهدا لیکیدا وهته وهه ده لیت: نه وهی هاتووه کهوا باسکراوه که مردووه کان پرسیار له زیندووه کان ده که نه و قسه و کاره کانیان ده زانن، پاشان ووتی: أبو عمر کوری عبدالبر له حه دیسیکی ابن عباس باسیکر دووه، له پیغه مبهه رضی الله عنه: (مَا مِنْ رَجُلٍ يَمُرُّ بِقَبْرِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ كَانَ يَعْرِفُهُ فَيَسْلَمُ عَلَيْهِ إِلَّا عَرَفَهُ وَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ) ^(۳۴). واته: (هیچ پیاویک نیه کاتیک به لای گوژی برا نیمانداره کهی تیده په پیت و دهیناسیت و سهلامی لیده کات نیللا مردووه که دهیناسیته وهه وه لامی سهلامه کهی ده داته وه). نه مه حه دیسهش له آبی هورهیره ریوایهت کراوه ده فهرموویت: (إِنْ لَمْ يَعْرِفْهُ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ). واته: (به لام نه گهر نهیناسیت و تهنها سهلامی لیبکات نهوا وه لامی سهلامه کهی ده داته وه).

ده لیت: له عایشه رضی الله عنها ریوایهت کراوه، کهوا ده لیت: پیغه مبهه رضی الله عنه فهرموویه تی: (مَا مِنْ رَجُلٍ يَزُورُ قَبْرَ أَخِيهِ فَيَجْلِسُ عِنْدَهُ إِلَّا اسْتَأْنَسَ بِهِ حَتَّى يَقُومَ) ^(۳۵). واته: (هیچ پیاویک نیه کاتیک سهردانی گوژی برا کهی ده کات و له لای داده نیشیت نیللا هۆگرو هاورپی ده بیت تاوه کو هه لده ستیت).

أبو الحافظ أبو محمد لهو بابه ته دا ناره زایی دهه ریوود به وهی أبو داود له (سنن) کهی له حه سیکی أبو هورهیره ریوایه تی کردووه ده لیت: پیغه مبهه (درودی خوای له سههه بیت) فهرموویه تی: (مَا مِنْ أَحَدٍ يَسْلَمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أُرَدَّ

(۳۴) سهیری: فیض القدير: ۵ / ۴۸۷، وه شرح الصدور: ۲۷۲ بکه، نه مه حه دیسهش له پینشه کی کاروباری به کهم لهه په رتو کهدا باسکراوه.

(۳۵) شرح الصدور: ۲۷۳.

۹۹ ح لِلإِئْتِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

عَلَيْهِ السَّلَامُ^(۳۶). واته: (هیچ کسینک نیه کاتیک سه لامم لی ده کات نیلا خودای گهوره رۆحه کم بۆ ده گه پینیتته وه تا وه کو وه لامی سه لامه کهی ده ده مه وه).
ووتی: جا سلیمان کوری نعیم ده لیت: پیغه مبهرم ﷺ له خه ودا بینی و وتم: نهی پیغه مبهری خودا، نایا نهو که سانهی دینه لات و سه لامت لی ده کهن وه لامیان ده ده هیتته وه؟ فه رموی: (نعم وأرد علیهم). واته: (سه لی وه لامیشیان ده ده مه وه).
پیغه مبهرم ﷺ فیری ده کردن کاتی ده چنه گۆرستانه کان بلین: (السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا أَهْلَ الدِّيَارِ)^(۳۷).

ده لیت: نه مهش به لگه یه له سه ر نه وهی کهوا مردوو ده زانیت کی سه لامی لیده کات و کی دو عاشی بۆ ده کات.

أبو محمد ده لیت: له لایه ن فضل کوری الموفق باسکرا وه ده لیت: من ده چوو مه سه ر گۆری باو کم جار له دوی جار زیاتریش له مه، جا رۆژیک ته رمیکم دیت له گۆرستانه که کهوا به خاکیان ده سپارد، منیش په له م بوو بۆ هندی کاری پیوستی و نه گه رامه وه، جا کاتیک شهو داها ت له خه ومدا بینیم، پیی و وتم: نهی کوره کم، بۆ نه هاتیه لام؟ پیتم ووت: بابه گیان، نایا تو ده زانیت کهوا من دیم بۆ لات؟ ووتی: نا سویند به خودا کوره کم، هیشتا چاوم له تویه کاتیک له هه یوانه که ده ده چیت تا وه کو ده گه یته لام و له لام داده نیشیت و هه لده ستیت^(۳۸).

ابن أبی الدنيا ده لیت: ابراهیم کوری بشار الکوفی بسوی گپرامه وه ووتی: الفضل کوری الموفق بۆمی گپرایه وه جا باسی چیرۆکه کهی کرد^(۳۹).

(۳۶) سنن أبو داود (۲۰۴۱).

(۳۷) سهیری: موسلم (۹۷۴) بکه، نعم حه دسهش باسکرا وه.

(۳۸) أحوال القیور: ۲۰۴.

(۳۹) المنامات: ابن أبی الدنيا: ۳۰-۳۱.

رَقَّح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

له عمرو كوری دیناره وه وه رگیراوه ده لیت: هیچ مردوویه کی نیه نیلا ده زانیت
کهوا له پاش خزی خانه واده ی سهردانی ده کهن، کهوا نهوان دهیشون و کفنی
ده کهن، نهویش سهیری نهوان دهکات^(۴۰).

له مجاهد وه رگیراوه کهوا ده لیت: پیاو به کارو کرده وه چاکه کانی کوره کهی، له
گوره کهیدا مژده ی پی ده دریت له دوا ی خزیدا^(۴۱).

{ له په سند کردن و باشزانی نی تهلقین کردنی مردوو له ناو گوردا }

هروه ها به لگهش له سهر نه مه نهوه ی ده کریت کرده وه یه کی کونی خه لکه و تا کو
نیستاش له تهلقین کردنی مردوو له ناو گوره کهیدا، نه گهر چی گویشی لیبتت به لام
هیچ که لک و سوودی بوی نابیتت و بی نه غمامه، له باره ی نه مه پرسیار له نیمامی
أحمد ﷺ کرا به باشزانی نی، و نهو نارزه زایی له سهر نهو کاره ده ربری.

له هدیسیکی لاوازا ریوایت ده کریت کهوا الطیرانی له (المعجم) که ی باسی
دهکات له هدیسیکی ابي امامه ده لیت: پیغه مبهر عليه السلام ده فرمویت: (إِذَا مَاتَ
أَحَدُكُمْ فَسَوِّمْتُمْ عَلَيْهِ التُّرَابَ فَلْيَقِم أَحَدُكُمْ عَلَى رَأْسِ قَبْرِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا فُلَانُ ابْنَ
فُلَانَةٍ فَإِنَّهُ يَسْمَعُ وَلَا يَجِيبُ، ثُمَّ لِيَقُل: يَا فُلَانُ ابْنَ فُلَانَةَ الثَّانِيَةَ، فَإِنَّهُ يَسْتَوِي قَاعِدًا،
ثُمَّ لِيَقُل: يَا فُلَانُ ابْنَ فُلَانَةَ يَقُول: أُرْشِدْنَا رَحِمَكَ اللَّهُ وَلَكُنْتُمْ وَلَا تَسْمَعُونَ، فَيَقُول:
اذْكُرْ مَا خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ، وَأَنَّكَ
رَضِيتَ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا، فَإِنَّ مُنْكَرًا وَتَكْوِيْرًا
يَتَأَخَذُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهَا وَيَقُول: انْطَلِقْ بِنَا، مَا يَقْعِدُنَا عِنْدَ هَذَا وَقَدْ لَقِنَ حِجَّتَهُ؟

(۴۰) شرح الصدور: ۱۳۹.

(۴۱) أحوال القبور: ۱۹۸.

۹۶ ح لِلإِبنِ قَیمِ الْجوزِیَّةِ

وَيَكُونُ اللهُ وَرَسُولُهُ حَجِيحَهُ دُونَهُمَا). فقال رجل: يا رسول الله، فان لم يعرف أمه؟ قال: ((ينسبه إلى أمه حواء))^{٤٢}.

واته: (نه گهر يه کيک له نيوه مرد کاتي خولتان به سه ريدا کرد با يه کيکتان له سه ر گوره که ي بوه ستيت، پاشان بليت: نه ي فلاني کوري فلانه نافرهت، جا نه وه له پيوه ده وه ستيت، پاشان ديسان بليتته وه: نه ي فلاني کوري فلانه نافرهت مرد وه که ده ليت: ريتمايمان بکه ره جه تي خودات ليتت به لام نيوه گويتان لي ناييت، با بليت: به بير خوت بينه وه به وه ي که له دونيادا ده رچوويت (شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله) وه تو رازي بوويت به وه خودايه که په روره دگارت بيت، به نيسلامي ش تاين و ريبازت بيت، و به محمد پيغه مبهرت بيت، و قورشانيش په يام و پيشه وات بيت، جا مونکيرو نه کير که وا دوو فريشته ي پرسيار که رن يه که له دوای يه کدا دين جا ده ليتن: بومان ههسته وه، کي يه که وا له لای نه وه دامانده نيشيني که ته لقين دراوه؟ نه وکاته خوداو پيغه مبه ره که ي ده بيته پشت و په نای نه وه بينجگه له وان) نينجا پياويک ووتی: نه ي پيغه مبه ري خوا، نه گهر دايکي نه ناسرا؟ فرموي: (نه وکاته ده گهر ندرتته وه بو دايکي حوا).

جا نه گهر نه وه حه ديسه نه ش سه ليترا، نه وا ده بيت له وه کاره به رده وه ام بيت له گشت گيژه لووکه و کوسپ و ته گهره يه که به بي نينکاري کرد نيکي ته وا وه کاره دا. هه روه ها أبو داود به نيسناديکي (خراب نيه) ريوايه تي کرد وه که وا پيغه مبه ر (درودي خواي له سه ر بيت) ناماده ي ته رمي پياويک بوو، کاتيک ناشتيان فرموي: (سَلُوا لِأَخِيكُمُ التَّشْيِيتَ فَإِنَّهُ الْآنَ يُسَالُ)^(٤٣). واته: (سه لام له برا که تان بکه نو دل و ده رووني جيگير بکه ن چونکه نه وه نيستا پرسيا ري لي ده کر يت).

^{٤٢} - جمع الزوائد: ٢/٣٢٤.

(٤٣) سنن أبي داود: (٣٢٢١).

رۆح لِلإِن قِيمَ الْجُزْئِةِ

پیتغه مبهەر ﷺ هه والی داوه کهوا ئیستا پرساری لى ده کریت، و نه گهر پرساریشی لى بکریت نهوا گوئی له تهلقینه که ده بیت.

ههروهها له پیتغه مبهەر ﷺ وه گراره کهوا ده فرموویت: (أَنَّ الْمَيِّتَ يَسْمَعُ قَرَعَ نَعَالِهِمْ إِذَا وَلَّوْا مَنْصَرِفِينَ). واته: (مردوو گوئی له دهنگی نهعله کانیانه کاتیک نهوی بهجی ده هیلن).

عبدالحق له هه ندیک پیاوچاکان باس ده کات و ده لیت: برابه کم مرد، له خه ومدا بینیم و وتم: نهی براکم، حالت چۆن بوو کاتیک له گۆره کهت داندرایت؟ ووتی: کۆمه له یهک ناگریان بۆ هیتام جا نه گهر دوعا خوازیک دوعای بۆ نه کردبام به هیلاک ده چووم^(٤٤).

ههروهها شیبب کوری شیبه ده لیت: دایکم له کاتی سه ره مه رگدا وه سیه تی کردم، ووتی: نهی کوره کم، نه گهر منتان ناشت نهوا له لای گۆره کم به سه ته، بلئ: نهی دایکی شیبب، بلئ لا إله إلا الله، جا کاتی ناشتمان له لای گۆره کهی وه ستام و وتم: نهی دایکی شیبب بلئ: لا إله إلا الله، پاشان رۆیشتم، کاتیک شه و داها ت له خه ومدا بینیم ووتی: نهی کوره کم، خه ریک بوو به هیلاک بچم نه گهر تۆ به لا إله إلا الله فریام نه که وتبایت، نهی کوره کم به راستی تۆ وه سیه ته کهی منت به جی گه یاند^(٤٥).

ابن أبی الدنیا باسه کات، له تماضر کچی سه هل خیزانی آیوب کوری عیینه ده لیت: سفیان کوری عیینم له خه ودا بینی، ووتی: خودای گه وره پاداشتی چاکه ی آیوبی برام بداته وه، به راستی زۆر سه ردانم ده کات کهوا نه مپۆش له لام بوو، جا آیوب ووتی: به لئ نه مپۆ چومه گۆرستان چومه لای گۆره کهی^(٤٦).

(٤٤) أحوال القبور: ٤٩.

(٤٥) المناجات: ٣٠.

(٤٦) أحوال القبور: ٢٠٤.

۹۶ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

له عماد كورې سلمة ده گيږدرېته وه، له ثابت، نه ویش له شهر كورې حوشب كهوا
الصعب كورې جثامه و عوف كورې مالك برا بوون، صعب به عهوفی ووت: براكهم
هر يه كيكمان پيش نه ویتړ مرد با نهوی ديكه بيته لای و چاوديری بيت، ووتی:
نايا نه مه ده بيت؟ ووتی: به لئی، جا صعب مرد، عهوف له خه ودا بينی وهك نه و
وابوو بچيته لای، ووتی: ووتی: نهی براكهم، ووتی: به لئی، ووتی: چيتان ليكرا؟ ووتی
پاش نار هه تی و گرفتیکي زور ليمان خو شبوو، ووتی: جا پارچه يه کی ره شم له
گهر دنی دیت، ووتی: نهی برا نه وه چیه؟ ووتی: ده دينارم له فلانسه جووله كه
وهرگرتبوو، وا له گيرفانمدايه برؤ بیده ری، بزانه براكهم هر شتيك رووی داييت
له ناو بنه مال كه م پاش مردنم نیللا هه واله كه ی به من گه يشتوره هه تاكو
پشيله يه كمان هه بوو له و رزانه مردوه، بزانه كچيكم هه يه پاش شهش رزوی ديكه
ده مریت برؤ نامؤژگاری چاكه ی بكه.

جا كاتيك نه مانه هاته دی ووتی: نه مه ته نها فير كار يك هه يه، چوممه لای
خيزانه كه ی، ووتیان: به خير بيت عهوف ناوا به م شيوه ازتان له براكه تان هيناوه؟
بؤچی نزيكمان نه كه ووتويتيه وه له وه ته ی صعب مردوه ووتی: بيانوم هينايه وه
وه كو خه لكی، جا سه يری هه گبه كه يم كرده و هينا مه خواره وه نه وه ی تيا ی بوو درم
هينا، جا پينچراوه يا خود تووره گه يه كم بينی كه وا ديناره كانی تيندابوو، تينجا
به دوا ی جووله كه كه دا گه رام، پيم ووت: نايا تو هيچ شتيك له سهر صعب هه يه؟
جووله كه كه ووتی: خوا ره حم به صعب بكات نه و له هاوړي كانی پيغه مبه ر ﷺ
بوو نه مه بؤ نه وه، ووتی: پيم بلئی، ووتی: به لئی، ده دينارم پيی دابوو، جا پاره كه م
گه رانده وه بؤ نه و، ووتی: سويند به خوا نه مه ش له پياو ماقوولی و پياو چاكی نه وه،
ووتی: ووتی: نه وه يه كينكيان.

ووتی: جا ووتی: نايا هيچ رووداويك هه يه له ناو نيوه له پاش مردنی صعب
روويدا بيت؟ ووتیان: به لئی، نه مه له ناو نيمه روويداوه، وه نه مه ش روويداوه، ووتی:

٩٥ ح لِلإِئْتِ قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

ووتم: باسی بکن، ووتیان: بهئی پشیله یهک لهو رۆژانه مرد، جا ووتم: نه مه دووه میان.

ووتم: کوا کچی براهه م؟ ووتیان: یاریده کات، جا چومه لای و دهستم به سه ری داهینا، کهوا نهو تای لیبوو حالی زۆر شپرزه بوو، نینجا ووتم: نامۆژگاریم کرد به کاری چاکه، جا پاش شهش رۆژکچه که وهفاتی کرد^(٤٧).

نه مهش له زیره کی و تیگه یشتنی عهوفه عَفُوفٌ، که نهو له سه حابه کان بوو له کاتی کدا وهسیه تی الصعب کوری جاشمتی جی به جی کرد له پاش مردنی، جا راستی و دروستی قسه کهی نهوی زانی سه بارهت بهو ده دیناره ی که صعب پیی گووت کهوا له گیرفانی دایه، پاشان پرساری له جووله که که کرد، نه مهش هاوشیوه بوو له گهل نهو خهونه ی که بینی بووی، نینجا عهوف دروستی کاره کهی یه کلایی کرده وه، جا پاره کهی دا به جووله که که، نه مهش تیگه یشتنی که شایانی تیگه یشتوو ترین خه لکه، و زانترینیان، نه مانه سه حابه کانی پیغه مبهرن عَبْدُ الرَّحْمَنِ، رهنگه زۆریه ی نهوانه ی له پاش نهواندا دین نینکاری نه وه ده کهن و ده لئین: چۆن دروسته بۆ عهوف کهوا نهو پارانه بگه رینیتته وه بۆ جووله که یهک که له خه ودا بینوو یه تی له کاتی کدا صعب نهو پارانه ی به هه تیوه کانی و مال و منداله کانی خۆی به جی هیشتتوه؟ وه هاوشیوه ی نه م تیگه یشتن و شار دزایی یه کهوا خودای گه وره تاییه تی کردوه بۆ نه وان جگه له خه لک چیرۆکی ثابت کوری قه یس کوری شماس، کهوا عومه ر کوری عبدالبرو هه ندیکی تر باس ده کات، أبو عمر ده لئیت: عبدالوارث کوری سفیان بۆمانی گپرایه وه، نه ویش له قاسم کوری أصبغ، نه ویش له أبو الزنباع روح بن الفرج، نه ویش له سعید کوری عفر و عبدالعزیز کوری یحیی المدنی، نه وانیش له مالک کوری نه نهس، نه ویش له ثابت کوری قه یس کوری شماس: کهوا پیغه مبهرن عَبْدُ الرَّحْمَنِ

(٤٧) شرح الصدور: ٣٥٢.

پئی فہرمووه: (یا ثابت، أما ترضی أن تعیش حمیداً وتقتل شهیداً وتدخل الجنة؟) قال مالک: فقتل ثابت بن قیس یوم تاقیامة شهیداً واته: (نہی ثابت، نایا رازی ناییت ژیانیکی سہرہرزو سوپاسگوزار بژیت و بہشہہیدی ہریت و ہجیتہ بہہشت؟) مالک ووتی: جا ثابت کوری قہیس لہ (یوم الیمامة) نہو رۆژہی خوا وویستی لہسہر بوو شہید کرا.

أبو عمر دلّیت: وا ہیشام کوری عمار ریوایہتی کردووه، نہویش لہ صدقہ کوری خالد، دلّیت عبدالرحمن کوری یزید کوری جابر بزمانی گپڑایہوہ ووتی: عطاء الخراسانی بۆمی گپڑایہوہ ووتی: کچی ثابت کوری قہیس کوری شماس بۆ منی گپڑایہوہ، ووتی: کاتیک نہم نایہتہ دابہزی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ﴾ {الحجرات: ۲}

واتہ: (نہی نہو کہسانہی باوہرتان ہیناود، دہنگتان بہسہر دہنگی پیغہمبہر ﷺ بہرز مہکہنہوہ لہکاتی گفت و گۆدا)، باوکی ہاتہوہ مالہکہی خوئی، جا دہرگای لہسہر خوئی قہپات کرد، لہوکاتہدا پیغہمبہر ﷺ پئی زانی، بہدوایدا ناردی و لہم بارہیہوہ پرسپاری لیکرد، ووتی: من پیساویکم دہنگم بہرزو گہورہیہ دہترسم کارو کردہوہکاتم بہ فیرۆ ہروات، جا پیغہمبہر ﷺ فہرمووی: (لَسْتُ فِيهِمْ بَلْ تَعِيشُ بِخَيْرٍ وَتَمُوتُ بِخَيْرٍ). واتہ: (تۆ لہوان نیت بہلکو بہخیرو چاکہ دہژیت و بہخیرو چاکہش دہمریت).

ہہروہا کچی ثابت کوری قہیس کوری شماس دلّیت: پاشان خودای گہورہ نہم نایہتہی دابہزانند: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَأُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ {لقمان: ۱۸} واتہ: (بہراستی خوا نہو کہسانہی خویش ناویت کہ خو ہلکیش و فہخر فرۆش و فیزاوین) جا دہرگای لہسہر خوئی پیوہدا، جا دہستی بہگریان کرد، خوئی لہ پیغہمبہر ﷺ وون کرد، ئینجا پیغہمبہر ﷺ بہدوایدا ناردی و ہہوالی پرسپی، ووتی: نہی پیغہمبہری خوا، من جوانیم خویش دہویت، و ہمز دہکہم خویم لہناو قہومہکہم

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيَمِ الْجُوْزِيَّةِ

وونکه‌م، جا پیغهمبر ﷺ فهرمووی: (لَسْتُ مِنْهُمْ بَلْ تَعِيشَ حَمِيداً، وَتَقْتُلَ شَهِيداً، وَتَدْخُلَ الْجَنَّةَ) ^(٤٨). واته: (تَوَّ لِهَوَانَ نَيْتِ بَهْلِكُو بَه زِيَانِيكِي گهوره و سوباسگوزار ده ژیت، و به شهیدی دهریت، وده چیته به ههشت).

هروه‌ها کچی ثابت ده لیت: جا کاتیک (یوم الیمامه) بوو باو کم له گهل خالدی کوری وه لید دهرچوو بز موسه یلمه، کاتیک پیی گه‌یشتر و بویان دهرکوت ثابت و سالم که خاوریی ابو حذیفه بوون ووتیان: نه مه چیه نیمه له گهل پیغهمبر ﷺ شهرمان ده کرد، پاشان ههریه که یان چالیک لیذا، نینجا خویان جیگیر کرد به شهر هاتن تاو دکو کوزران، نه و روزه له لای ثابت قه‌لغانیک بی نرخی هه بوو، پیاوینک له موسلمانان نووست له خویدا ثابت دیته لای، پیی ووت: پینماییت ده کم به وه‌سیه تیک، نه که بیت لهوه خونه، له بیی نه که بیت، کاتیک من کوژرام پیاوینک له موسلمانان به لامدا تیپه ری، قه‌لغانه که ی منی برد، ماله که ی له دوری خه‌لکه، له لای ماله که ی نه سپیک لییه به گوریسیکی گرژ به ستراره ته وه له وی قه‌لغانه که داپوشراوه، و له سهر داپوشراوه که ش زینیک هه یه، برؤ لای خالد با نه و به دوی قه‌لغانه که مدا بگه ری و بیباته وه، و کاتیک چوویه مه دینه برؤ لای خه‌لیفه یه کی پیغهمبر ﷺ، به مانای: أبو بکر الصدیق، پیاو که هاته لای خالدو پیی راگه یاند، جا به دوی قه‌لغانه که دا گه راو هیئایه وه، جا نه بو به کر باسی له خونه که ی کردوو وه‌سیه ته که ی به دروست دانار ووتی: هیچ که سیک ناناسم وه‌سیه ته که ی له پاش مردنیدا بریاری له سهر بدریت جگه له ثابت کوری قه‌یس رضی الله عنه ^(٤٩). نه وه ی نه بو عومهر باسی کرد کوتایی هات.

جا خالدو نه بو به کری صدیق و نه و سه حابه یه ی له گه لیدا بوو ری که و تن له سهر کارکردن به و خونه، وه جی به جی کردنی وه‌سیه ته که ی و سندنه وه ی قه‌لغانه که له

(٤٨) الاستعاب: ١/ ١٨٣.

(٤٩) مجمع الزوائد: (٩/ ٣٢٠)، وه شرح الصدور.

۹۶ ح لِلإِین قِیمُ الْجُوزِیَّةِ

دهستی نهو کهسهی داگیری کردبوو، نه‌مه‌ش ره‌سه‌ن‌ترین و پوخت‌ترین تیگه‌یشتنه له ناین.

نه‌گهر بهاتایه أبو حنیفه و أحمد و مالک پازیبان به قسهی داواکراو له هه‌ردوو هاوسه‌ره که نه‌وا به‌بی نه‌ویتر چاک نه‌ده‌بوو بیته خیره سه‌ده‌قه بو خیزانه‌که‌ی، نه‌مه‌ش باشرینانه، وه بیگومان خودای گه‌وره یاسای بو سنووری نافه‌رت داناو به باوه‌په‌نانی ژنو می‌رد به‌وه‌ی له نیوانیاندایه، نه‌مه‌ش ناشکرترین به‌لگه‌یه له‌سه‌ر پاسگویی پی‌اوه‌که.

خودای پاک و بیگهرد یاسای داناو بو پازی بوونی هه‌ردوو داواکراو له‌سه‌ر وازه‌پنانی مردووه‌کانیان نه‌گهر له سه‌فه‌ردا مرده، و وه‌سیه‌تکرا به دوو پی‌اوی ناموسلمان وه‌ک شایه‌ت، جا میراتگره که به‌سه‌ر خیانه‌تی هه‌ردوو وه‌سیه‌تکراوه‌که‌دا چوو به‌وه‌ی که نه‌وا سویند به درو به خودا ده‌خون و مافی نه‌وان بو خویمان ده‌گه‌رینه‌وه، ده‌بیته دوو که‌سی دیکه له خزمی نزیک‌ی مردووه‌که بیته له جیساتی نه‌وان ناماده بکرین که شایه‌تی نه‌وان له شایه‌تی دوو پی‌اوه‌که‌ی تر راست و دروستر بیته، و نه‌مه‌ش خودای گه‌وره له کو‌تایی سووره‌تی (المائده) دایبه‌زاندووه، له کو‌تایی قورئانیشه که دابه‌زیووه، نه‌مه‌ش سه‌حابه‌کان په‌یره‌ویان کردووه له پاشان کاریان پی‌کردووه.

له‌سه‌ر نه‌مه‌ش کارکردنی سه‌رژکیکی دادپه‌روه له ده‌ره‌پن‌انو وه‌رگرتنه‌وه‌ی شته دزراوه‌کان له پی‌اوی دزو جه‌رده هه‌تا زور که‌س هه‌یه نینکاری نه‌و شته ده‌کات و پالپشتیان ده‌کات نه‌گهر شته‌که‌یان دزی بیته.

خودای گه‌وره قسه‌ی کردووه له‌باره‌ی نه‌و شایه‌ده‌ی که شایه‌تی داوه له نیوان یوسفی راستگوزو خیزانی عه‌زیزی میسر که‌وا حوکمی راستگویی یوسف و دروی ژنه‌که‌ی دا له‌گه‌ل نه‌وه‌ش خزمی نه‌وان بوون، و خودای گه‌وره له‌م باره‌یه‌وه نار‌ه‌زایی

۹۹ ح لِلإِبنِ قِیمِ الْجُوزِیَّةِ

دهرنه پری، به لکو خوی گوره قسه کانی به به لگه هیناوه ته وه^(۶۰). پیغه مبه ر عليه السلام هه والی داوه: له پیغه مبه ری خودا سلیمان کوری داود: کهوا حوکمی نیوان دوو نافره تی کرد که هردووکیان بانگه وازی نه وه بیان ده کرد که نهو منداله بچووکه له میرده که به تی وه هی نه وه کاتیک ووتی: (أَتُونِي بِالسَّكِينِ أَشَقُّ الْوَلَدُ بَيْنَكُمَا، فَقَالَتْ الْكُبْرَى نَعَمْ رَضِيْتُ بِذَلِكَ لِلتَّسْلِي بِفَقْدِ ابْنِ صَاحِبَتِهَا، وَقَالَتْ الْأُخْرَى: لَا تَفْعَلْ هُوَ ابْنُهَا فَقَضَى بِهِنَّ) ^(۶۱). واته: (چه قویه کم بو بینن تاوه کو منداله که بکه م به دوو پارچه له نیوانتاندا، جا نافره ته گوره که ووتی: به لئی من رازیم به مه بو دلخوشکردن به له ده ستدانی کوری خاونه که ی، و نافره ته بچووکه که ووتی: نه م کاره نه که ی چونکه نه مه کوری نه وه، جا کوره که ی گه رانده وه بو نافره ته گوره که). نه مه شه فقهت و ره حمت و به زه بی یه که دلی نافره ته که پیسی هه ستا که بو یه کیکی تر لیداو، وه به زیندوویی ده مینیتته وه، هه ر نه مه ش چاوه پروان ده کریت.

نه مه ش باشتین و دادپهروه رترین حوکم و یاسایه، وه شه ریه تی نیسلامیش بریار له سه ر نه م جوړه نمونه یه ده دات و شایه تی له راستی و دروستی ده دات. مه به ستیش له وه لامدانه وه ی نه وانه ی پرسیار ده که ن، و نه گه ر مردوو نه و زانیاریانه ی به دریی و به کورتی زانی، جا زانیاریشی به سه ردانی زیندووان و سه لام کردن لیتی و دوعاو پارانه وه له بو ی له پیشتر و شیوا تره .

(۵۰) سهیری نایه ته کانی (۲۸، ۲۷، ۲۶) له سورده تی (یوسف) بکه .

(۶۱) موسلیم ربوا بیتی کرد وه (۱۷۲۰). وه (مسند أحمد) ۲/۳۴۰.

نایا رُوحی مردووه کان به یه کتر ده گهن وه سهردانی یه کتر ده گهن و یه کتر ده دویتنن یا خود نا؟

ههروه ها نه ممش مهسه له یه کی پیرزور چاره نووسیکی گه وره یه، وه لآمه که شی له راستیدا رُوحه کان دوو به شن: رُوحه کانی نه شکه نجه و نازار دهره کان و رُوحه کانی به خشنده و به خته وهره کان، جا رُوحه نازار دهره کان سهرقال و خه ریکن به خویان به وهی له نازارو نه شکه نجه دان و ناپرژینه سهر هاموشو کردنی یه کتر و به یه کتر گه یشتن، به لآم رُوحه شادمان و به خشنده کان که به ندرکرا و نین نه مانه ده گهن به یه ک و یه کتر ده دویتنن و سهردانی یه کتریش ده گهن ههروه که له دونیا ده یانکرد، به لآم نه مانه له نه هلی دونیا نین، و هه رُوحیک له گهل نه و هاورپیهی ده بیست که کارو کرده وهی وه که نه و بووه، رُوحی پیغه مبه ر علیه السلام له گهل هاورپی هه ره به رزه که خودای گه وره یه، خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ {النساء: ۶۹}. واته: (نه وهی فهرانبه رداری خواو پیغه مبه ر بکات، جا نه وانه له گهل نه و که سانه دا بن (له به هه شتی به ریندا) که خوا نازو نیعمه تی رژاندووه به سهریاندا له پیغه مبه ران و راستگویان و شهیدان و پیواچاکان، نای که نه وانه هاوه ل و هاورپی و هاوده میکی چاک و بی وینه ن). نه م ژیان و کارویاره جیگیه ره له دونیا، و له جیهانی به رزه خدا، له جیهانی جهزاو پاداشت دانسه ودا، مرؤفیش له گهل نه و که سه یه که له و سی ژیان و جیهانه دا خُوشی ده ویت.

ههروه ها جه ریر ریوایه ت ده کات: له منصور، نه ویش له اَبی الصنحی، نه ویش له مسروق ده لیت: سه حابه کانی پیغه مبه ر علیه السلام ده لیت: نه ی پیغه مبه ری خودا له وانه یه نه گهر له دونیا لیت جیابینه وه و نه گهر مردی و به رز بوویه وه بز سهروی

۹۹ ح للإین قیم الجوزية

نیمه جاری کی دیکھ نہت بینینہوہ، جا خودای گہورہ نهم نایہ تہی دابہ زاند: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ {النساء: ۶۹} (۴۲).

الشعبی ده لیت: پیاوئک له نه نسا ره کان به گریان هاته لای پیغه مبه ر علیه السلام جا فہرموی: (ما بیکیک یا فلان؟). واتہ: (نہی فلان بزچی ده گری؟) پیاوہ که ووتی: نہی پیغه مبهری خوا، سوئند بہو خودایہی کہ ہیچ خودایہ کی دیکھ نیہ جگہ له نہو تو م له خو شم خو شتر ده وتی، وه من له گہل مالو مندالہ کم باسی تو مان ده کردو یادمان ده کردیت بویہ هاتوومہ خزمدت تا وه کو بت بینم، جا مردنی توو خو م بیرکھوتہوہ، زانیوومہ کہ من له گہلت کو نامہوہ تنہا له دونیادا نہ بیت، زہ تو له گہل پیغه مبه راندا بہرز ده بیتہوہ، و زانیوومہ کاتیک ده چمہ بہ ہشت مہ نزلگایہ کم له مہ نزلگای تو نزمترہ، جا پیغه مبهری خودا علیه السلام ہیچ وه لامی نہ داوہ، نہو کاتہ خودای گہورہ نهم نایہ تہی دابہ زاند: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ {النساء: ۶۹} تاوہ کو دہ فہرموئیت: ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عِلِمًا﴾ (النساء: ۷۰).

خودای گہورہ دہ فہرموئیت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ۖ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ۖ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ۖ وَادْخُلِي جَنَّاتِي﴾ {الفجر: ۲۷-۳۰}. واتہ: (نہی خاوہنی دلو دہروونی پر له نارامی، بگہرئوہ بؤ لای پەروردگار ت کہ تو لهو رازیت و نہویش له تو رازیہ، ده بچورہ ریزی بہندہ چاکہ نازدارو بہرئوہ کانہوہ، بچورہ بہہشتہ خو شہ رازوہ کہ مہود) بہ مانای: بچو بؤ لای بہندہ چاکہ کان و له گہ لیاندا بہ، نہ مہش له کاتی مردندا بہ رو ح دہ وترت.

(۴۲) سعیری: تفسیری قرطبی (۵/ ۲۷۲) بکہ.

٩٩ ح لِلإِئْمَانِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

له چیرۆکی شهوڕۆی پیغمبەر ﷺ له هه‌دیسێکدا عه‌بدوڵلای کۆری مسعود ده‌لێت: کاتێک شه‌وره‌و به‌ پیغمبەر ﷺ کرا به‌ ابراهیم و موسا و عیسا گه‌شت ﷺ، باسی ڕۆژی دوا‌یان کرد، له‌ ابراهیم ده‌ستیان پێکرد پرسیا‌ریان له‌و باره‌یه‌وه‌ لێ‌کرد به‌لام له‌باره‌ی ڕۆژی دوا‌یی هه‌یج زانیاری نه‌بوو، پاشان پرسیا‌ریان له‌ موسا کرد ئه‌ویش هه‌یج زانیاری له‌سه‌ری نه‌بوو، تاوه‌کو پرسیا‌ره‌که‌یان برده‌ لای عیسا ﷺ.

جا عیسا فه‌رمووی: خودای گه‌وره‌ په‌یمانی داومه‌تی به‌ ده‌نگێکی نزم و له‌سه‌رخۆ، جا باسی ده‌رچوونی ده‌جالی کرد. فه‌رمووی: داده‌به‌زم و ده‌یکوژم، له‌وکاته‌ خه‌لکی ده‌گه‌ڕینه‌وه‌ وولاتی خزیان به‌نجوج و مه‌نجوج پینشوا‌زیان لێ‌ ده‌که‌ن، ئه‌وانه‌ له‌ هه‌موو به‌رزایی و کون و که‌له‌به‌ریکه‌وه‌ داده‌به‌زن، به‌لای هه‌یج ئاویکدا تیه‌رنا‌بن ئیلا ده‌بۆنه‌وه‌، و به‌ لای هه‌یج شتی‌کدا تیناپه‌رن ئیلا تیکی ده‌ده‌ن و خرابی ده‌که‌ن، نینجا خه‌لکه‌که‌ هانا بۆ لای من دینن و منیش داوای یارمه‌تی له‌ خودای گه‌وره‌ ده‌که‌م جا ده‌یانرێت، و له‌به‌ر بۆنی پیسی ئه‌وان زه‌وی پر ده‌بیت، دیسان هات و هاوار بۆ لای من ده‌هینن جا له‌ خودا ده‌پارێمه‌وه‌، له‌وکاته‌دا خودای گه‌وره‌ له‌ ئاسماندا بارانی‌ک ده‌نیریت و تاوه‌که‌ لاشه‌کانیان هه‌لده‌گریت و ده‌یانبات، فریایان ده‌داته‌ ناو ده‌ریا، پاشان چیا‌کان ده‌ته‌قنه‌وه‌، زه‌ویش وه‌ک پیسته‌می خۆشکراو را‌ده‌خریت و فراوان ده‌بیت، جا خودای گه‌وره‌ په‌یمانی نه‌وه‌ی پێداوم و هه‌رده‌بیت، جا ڕۆژی دوا‌یی له‌لای خه‌لک وه‌ک سکپێکی ته‌واوکه‌ر له‌ نان و ساتدا‌یه‌ که‌س نازانیت که‌ی له‌ نا‌کاو بۆیان دیت و له‌ دایک ده‌بیت ئایا به‌ شه‌و بیان به‌ ڕۆژ ده‌بیت. الحاکم وه‌ البیهقی باسیان کردوه‌ (٤٣).

• ئەمەش دەقیكە لە یەكتر دوواندن و گەفت و گۆز کردنی رۆحەكان
خودای پاك و بێگەرد هەوائی داوێ لەبارەى شەهیدەكان كەوا ئەوان زیندوون و
لەلایەن خودای گەورەوێ رزق و رۆزیسان پێدەدریت، و ئەوان مژدە دەدەنە ئەو
كەسانەى كە هێشتا پێیان نەگەیشتون لەدواوێ ئەواندان، ئەوانە مژدە دەدەن بە
بەخشندهو چاكهیهك لەلایەن خودای گەورەوێ بۆ ئەوان دانراو، و ئەمەش بەلگەیه
لەسەر بەیهكتر گەیشتیان لە سێ روهوه، یەكەمیان: ئەوان لەلایەن خودای
گەورەوێ رزق و رۆزیان پێدەدریت، ئەگەر زیندووش بن دەبیت بەیهكتر بگەن.
دووهمیان: ئەوانە بێگومان مژدە دەدەنە براكانیان بە هاتن بۆ لایان و بەیهكتر
گەیشتیان. سێ یەمیان: وشەى مژدە بەیهكتر دەدەن لە زمانهوانیدا بەمانای
ئەوانە یەك بۆ یەكتر مژدە دەنێرن وەك لەگەڵ یەكتر تێكەڵ بوون.

ههروهها لهم بارهیهوه زۆر قسه كراوه...

جا لەوانە: كەوا صالح كورپی بشیر باسیكردووه، دەلێت: لەپاش مردنی عطاء
السلمي لەخەودا بینیم، پێم ووت: خوا رەحمەت پێ بکات لە دونیادا هەردەم خەمبار
بوویت، جا ووتی: سوێند بەخوا لێرەدا پاداشتەكەم بە خۆشی و شادمانیەکی
نەبراوێه، جا پێم ووت: تۆ لە چ پلەو پایەیهك دایت؟ ووتی: لەگەڵ ئەو كەسانەدام
كە خودای گەورە نازو نێعمەتی رژاندووه بە سەریاندا لە پیغەمبەران و راسگۆزیان و
شەهیدان و پیاوچاكاندا^(٤٤).

وێ عەبدوللای كورپی المبارک دەلێت: (سفیان الثوری)م لە خەودا بینی، پێم ووت:
خودای گەورە چی لێکردی؟ ووتی: گەیشتم بە محمەد كۆمەڵەكەى^(٤٤).

صخر كورپی راشد دەلێت: لە پاش مردنی عبدالله كورپی المبارک لە خەودا بینیم و
پێم ووت: ئایا تۆ نەمردوویت؟ ووتی: بەئێ، ووتم: ئەى خودای گەورە چی لێکردی؟

(٤٤) المناجات ژماره (٤٦)، وه سیری: صفة الصفة (٣/ ٣٣٠) بکه.

(٤٤) المناجات ژماره (٤٤).

٩٤ ح لِلإِبنِ قِیمِ الْجوزِیَّةِ

ووتی: خودای گهوره لیم خۆش بوو لیتخۆشبوونیک که هه موو تاوانیکی دهوره داوه. و وتم: ئەى سفيان الثوري؟ ووتی: بهخ بهخ ئەو له گهڵ ئەو که سانه دایه که خودای گهوره نازو نيعمه تی به سهر رژاندوون له پیتغه مبه ران و راستگۆيان و شه هيدان و پياوچاکان، ئەوانه هاوه ل و هاوړی و هاوده می چاک و بی وینهن^(٥٦).

ابن أبی الدنيا له هه دیسیکی حماد کوری زیت باس ده کات، له هشام کوری حسان، ئەویش له حفصه ی کچی راشد ده لیت: مروان المحلمی دراوسی من بوو، که ئەو قازیه کی تیگه یشتوو بوو، حفصه ووتی: جا مرد له رووخساریدا خه م و خه فه تیکی زۆر دیار بوو،

ووتی: جا له خه ودا بینیم، و وتم: ئەى بارکی عبدالله خودای گهوره چی لیتکردی؟ ووتی: منی خسته به هه شت، و وتم: پاشان چیتر؟ ووتی: پاشان بهرز بوومه وه بۆ لای هاوه له بهر پتزه کان، و وتم: پاشان چیتر؟ ووتی: پاشان بهرز بوومه وه بۆ لای هاوه له نزیکه کان، و وتم: له براکانت کیت دیت؟ ووتی: الحسن و ابن سیرین و میمون کوری سیاهم بینی.

حماد ده لیت: هشام کوری حسام ووتی: دایکی عبدالله بۆی گپرامه وه، که ئەو له باشتین ئافره تانی خه لکی به سره بوو ووتی: کاتی نووستم له خه ودا چوومه مه نزلگایه کی خۆش و چاک، پاشان چوومه ناو ره زو بیستانیک، ئەوه ی به بیرم دیت ماشاء الله جینگایه کی خۆش بوو، پیاوێکم بینی له سهر سیسه میکی زیر پاکشابوو وه له ده و رهیدا که نیزه کی خزمه تکار هه بوو که پهرداغ و پیاله یان به دهسته وه بوو، دایکی عبدالله ووتی: به راستی من زۆر سه رم سورما له و شته چاکه ی که بینیم جا ووتیان: نه مه مروان المحلمی پیتشوازی لیتکردم، جا راستبووه وه له سهر سیسه مه که ی دانیشت، دایکی عبدالله ووتی: له خه وه که مدا هه لسام هه ر له و سه عاته دا بینیم جه نازه که ی مروان به بهر ده رگا که مدا تیپه ری.

(٥٦) سه رچاره ی پیتشوو، ژماره (٦٣).

٩٥ ح للإبن قِيمُ المَجْزِيَّةِ

لهه ندى سوننه تی دروست به راشکاوانه باس له بهیه کگه یشتنی رۆحه کانو
 یه کتر ناسینیان ده کات. ابن ابی الدنيا ده لیت: محمد کوری عبدالله کوری بزیه بزی
 گپرامه وه، کهوا فضیل کوری سلیمان النمری خه بهری پیدام، نه ویش له یحیی
 کوری عبدالرحمن کوری ابی لیبیه، نه ویش له باپریه وه ووتی: کاتیک بشیر کوری
 البراء کوری معمور کۆچی دواپی کرد دایکی بشیر زۆر دلته نگو خه مبار بوو، جا
 ووتی: نهی پیغه مبهری خودا، هیشتاش له (بني سلمة) خه لکی ده مریت و
 له ناوده چیت، جا نایا مردوه کان یه کتر ده ناسن؟ پیغه مبهر ﷺ فه رموی: (نعم
 والذي نفسي بيده يا أم بشر إنهم ليتعارفون كما تتعارف الطير في رؤوس الشجرة)
 واته: (به لئی سویند بهو که سهی گیانی منی به دهسته نهی دایکی بشیر نهوان یه کتر
 ده ناسن ههروه ک چۆن بالنده له سهر دارو درهخت یه کتر ده ناسن). جا دایکی بشیر
 ده لیت: نهی فلان، سه لامت لی بی، جا ده لئی: سه لام له تۆش بیت، ئینجا دایکی
 بشیر ده لیت: سه لام بۆ بشیر بنیره^(٤٧).

ابن ابی الدنيا له هه دیستیکی سفیاندا باس ده کات، نه ویش له عمرو کوری
 دینار، نه ویش له عبید کوری عمیر ده لیت: نه هلی گۆرستان قسه ده باره ی یه کتر
 ده کهن، جا نه گهر مردوو یان بۆ هات ده لیت: فلان چی کردوه؟ جا ده لیت: صالح،
 فلان چی کردوه؟ نهوی دیکه ده لیت: صالح، فلان چی کردوه؟ ده لیت: نایا بۆلای
 ئیوه نه هاتوه؟ یا خود به پیش ئیوه نه که وتوه؟ ده لیت: نه خیر، جا ده لیت: انا لله
 وَأَنَا إِلَيْهِ راجعون، به ریگایه کدا رۆشتوه جگه له ریگا و بهرنامه ی ئیمه^(٤٨).

ههروه ها صالح المری ده لیت: پێیان راگه یاندوم کهوا له کاتی مردندا رۆحه کان
 بهیه کتر ده گهن، جا رۆحی مردوه کان بهو رۆحه ده لیت که له لاشه که ی دیته
 دهروه: نایا جیگا کهت چۆنه؟ نایا له چ لاشه یه کدا بوویت له لاشه یه کی پاک و

(٤٧) النامات: ژماره (١٤)، و شرح الصدر: (١٣٣).

(٤٨) شرح الصدر: ١٣٤.

إِقْرَحْ لِلْإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

خاویڻ یا خود له لاشه یه کی بیس دابوویت؟ پاشان ده گریټ تاره کو گریان به سهریدا
زال ده بیټ^(۵۹).

هروه ها عبید کوری عمیر ده لیت: کاتیک مردوویه ک ده مریت به روجه کان
ده گات هه والی لی ده پرسن ههروه ک چۆن خه لکی پرسیارو هه وال له سوار ده کات
فلان چی لی هاتووه؟ جا نه گهر ووتی: مردووه، و نه هاتوته لایان، ده لیتن: نه و چۆته
دۆزه خ.

هروه ها سعید کوری المسیب ده لیت: نه گهر بیاویتک مرد کوره که می پیشوازی
لیده کات ههروه ک چۆن که سیکی وونو نادیار پیشوازی لیده کریت^(۶۰).

دیسان عبید کوری عمیر ده لیت: نه گهر من ناومید بووم له بیتکگه یشتنی نه و
که سه می له بنه ماله که م مردووه نه و خه م و خه فته هۆگرم ده بیټ له کاتی
مردندا^(۶۱).

هروه ها معاویه کوری یحیی ده گپرتته وه: له عبدالله ی کوری سلمه، که و ابا
رهم السمعی بزی گپراوه ته وه، نه ویش ابا یوب الأنصاری بزی گپراوه ته وه: که و ا
بیغه مبه ر عليه السلام فهرموویه تی: (إِنَّ نَفْسَ الْمُؤْمِنِ إِذَا قَبِضَتْ تَلْقَاهَا أَهْلُ الرَّحْمَةِ مِنْ
عِنْدِ اللَّهِ كَمَا يَلْتَقِي الْبَشِيرُ فِي الدُّنْيَا، فَيَقُولُونَ: انظروا أحاكم حتى يستريح فإنه كان
في كرب شديد، فَيَسْأَلُونَهُ: ماذا فعل فلان؟ وماذا فعلت فلانة؟ وهل تزوجت فلانة؟
ماذا سألوه عن رجل مات قبله قال: إنه مات قبلي، قالوا: إننا لله وإننا إليه راجعون
ذهب به إلى أمه الهاوية فَبَيَّسَتِ الْأُمَّ وَبَيَّسَتِ الْمَرْيِيَةَ)^(۶۲).

واته: (کاتیک رۆحی نیماندار ده کیشریت نه و له لایه ن پهروه ردگار وه ده گاته نه هلی
په جهت ههروه ک له دونیادا به یه کتر ده گهن، جا ده لیتن: سهیری برا که تان بکه ن و

(۵۹) المناجات: ژماره (۶۰).

(۶۰) سرچاره ی پیشوو: ژماره (۱۵).

(۶۱) شرح الصدور: ۱۳۶.

(۶۲) سرچاره ی پیشوو: ۱۳۳، ره سهیری: مجمع الزوائد: (۲/۳۲۷) بکه.

٩٥ ح لِلإِن قِيمَ الْجُزِيَّةِ

ناگاتان لینی بیت تا وه کو پشوو ده دات چونکه نهو له ناخوشیه کی زور توند دابسو، جا پرسیری لی ده کهن: فلان کهس چی لیها تووه؟ و فلانه شافرهت چی لیها تووه؟ نایا فلانه کهس شوی کردووه؟ نه گهر پرسیری لیبکهن له باره ی پیاویک که له پیش نه ودا مردووه ده لیت: نهو له پیش مندا مرد، جا ده لیت: إِنَّا لِلَّهِ وَأَنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ که نهو چوره ته جیگایه کی ناخوش نهو کاته دایکی دلته نگ ده بیت و به ختو که ره که شی دلته نگ ده بیت).

هروه ها له هدیستکدا یحیی کوری بسطام گتیراویه تیه وه، نهویش ده لیت مسمع کوری عاصم بۆ منی گتیراویه ته وه: پاش دوو سال له مردنی عاصم الحمدیریم له خه ودا بینی، پیم ووت: نایا تو نه مردوویت؟ ووتی: به لی، و وتم: نیستا تو له کوئی؟ ووتی: سویتند به خوا له باخچه یه کم له باخچه کانی به ههشت من و یه کیک له هاوړیکانم، هموو شوی هینی کۆ ده بینه وه و له گه ل بکر کوری عبدالله المزنی گفت وگۆ ده کهین و پیک ده کهین و هه وائی نیوه ده پرسین، و وتم: نایا لاشه کانتان یاخود رۆحه کانتان؟ ووتی: نهی هاوار لاشه کافان نه ماوه به لکو رۆحه کان به یه کتر ده گهن^(٦٣).

نایا رۆحی زیندووه کان و

رۆحی مردووه کان به یه کتر ده گهن یاخود نا؟

شایهت و به لگه کانی نهو مهسه له یه زیاتره له وهی کهوا ته نهها خودای گه و ره هه ژماری کردووه. و ههستی راسته قینه له دادپهروه رترین شایهتی دانه کانه، جا رۆحی زیندووه کان به رۆحی مردووه کان ده گات ههروه ک رۆحی زیندووه کان به یه کتر ده گهن، خوی گه و ره ده فهرموویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ

(٦٣) نهم باسه له سره تانی کاروباری به کهم باسکاره.

فِي مَنَامِهَا فِيمَسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ {الزمر: ٤٢} واته: (ههه خوايه كه گيانه كان ده كيشيت له كاتي مردنياندا، ههروهه ها نهو گيانهش كه نه مرد له خهوه كهيدا ههه خوا بوي ده نيتريتهوه، جا نهو كه سهي خوا برياري مردني دا بيت روجه كهي ده گريتهوه و ناگه رپتهوه بو لاشهي، نهو كه سهش كه روي تهواو نه بو بيت ده نيتريتهوه بوي تا كاتيكي دياريكراو، به راستي نا لهو دياردانه دا چهنده ها به لگه و نيشانهي زور ههيه بز كه ساينك كه تيفكرنو بيركه نهوه).

أبو عبدالله كوري منده ده لئت: أحمد كوري محمد كوري إبراهيم بزمانی گپراهيهوه، نهو يش له عبدالله كوري حسين الحرائي، نهو يش له باپيري أحمد كوري أبي شعيب، نهو يش له موسى كوري أعين، نهو يش له مطرف، نهو يش له جعفر كوري أبي المغيرة، نهو يش له سعيد كوري جبیر، نهو يش له ابن عباس له باره ي نه م نايه تهوه ووتی: پيم راگه ياندراره له كاتي نووستندا روجه كاني زيندوو مردووه كان به يه كه ده گن، له نيوان خوياندا پرسيار له يه كتر ده كهن، جا خوداي گهوره روجه ي مردووه كان ده گريت، و روجه ي زيندوووه كانيش ده نيتريتهوه لاشه كانيان^(٦٤).

له ته فسيره كهيدا ابن أبي حاتم ده لئت: عبدالله ي كوري سليمان بو نيمه ي گپراهيهوه، نهو يش له الحسين، نهو يش له عامر، نهو يش له أسباط، نهو يش له السدي له باره ي نه م نايه ته پيروزه: ﴿وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا﴾ {الزمر: ٤٢}. واته: (نهو گيانهش كه نه مرد له خهوه كهيدا)، ده لئت: له خهوه كهيدا ده ميرنيت جا روجه ي زيندوو و مردووه كان سهرداني يه كتر ده كهن و خويان به يه كتر ده ناسيتن، ووتی: جا روجه ي زيندوووه كه ده گه رپتهوه لاشه كهي له دونيادا تا وه كو روي تهواو

٩٩ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

دهبیت، وه رۆحی مردوو هکەش دههویت بگهڕیتتهوه بۆ لاشه کهی جا خوای گهوره بهندی دهکات نایه لیت بگهڕیتتهوه^(٦٤).

نهمهش یه کیکه لهو فهرموودهیهی که له نایه ته کهدا هاتوه، یه که میان نهوه یه گرتنی رۆحه که ههر که سێک ده مریت به مردنیکێ ناسایی، و ناردنه وهی رۆحه کهش بۆ نهو که سهی ده مریت به مردنیکێ خهوتوو، مانا له سهر نهو فهرمووده یهش: کهوا رۆحی مردوو هکە ده مریت جا خودای گهوره دهیگریت و نایه گهڕیتتهوه بۆ لاشه کهی پیش رۆژی قیامت، بهلام رۆحی خهوتوو ده مریت پاشان ده نیردریتتهوه بۆ لاشه کهی تا ماوه یه کی دیکه، نینجا به مردنیکێ تر ده مریت.

فهرموودهی دووم له نایه ته کهدا: گرتن و ناردنه وهی رۆحه که له نایه ته که ههردووکیان ده مریت به مردنیکێ خهوتوو، جا نهو که سهی کات و رۆژه کهی تهواو کردبیت نهوا رۆحه کهی ده گریت و نهو کاته ناگهڕیتتهوه بۆ لاشه کهی، بهلام نهو که سهی کات و رۆژه کهی تهواو نه کردبیت نهوا رۆحه کهی ده گهڕیتتهوه بۆ لاشه کهی تا وه که تهواوی دهکات، و شیخی ئیسلام نهم فهرمووده یهی ههلبژاردوو، ده لیت: قورئان و سوننه به لگه یه به سه ریدا، ده لیت: خودای پاک و بیگهرد باسی گرتنی نهو رۆحهی کردوو، کهوا به مردنیکێ خهوتوو ده مریت، بهلام نهو رۆحهی به مردنیکێ ناسایی ده مریت وه سفی نهم جوړه ی نه کردوو به گرتن و ناردنه وهی رۆحه که، به لکو نهوه به شی سی یه مه.

نهوهی په سند ده کریت نهوا فهرمووده ی به که مه، چونکه خودای گهوره هه وائی داوه به دوو مردن: مردنی گهوره نهویش مردنی ناساییه و مردنی بچووک نه مه مردنی خهوتنه، رۆحه کانیش دابهش ده کرین بۆ دوو بهش: به شیکی مردن به سه ریدا هات و کۆتایی پیهات نهوا رۆحه کهی له لای خۆی ده گریت، نهوهش کهوا به مردنیکێ ناسایی ده مریت، و به شیکیشی هیشتا نه جه له کهی ماوه بۆیه رۆحه کهی

(٦٤) شرح الصدور: ٣٥١.

٤٢ ح لِلإِئْتِ قِيمَ الْجُزِيَّةِ

ده گهر پیتته وه بۆ لاشه كهی بۆ ته و او كردنی نه جهل و وادهی خۆی، بۆیه خودای پاك و بیگهرد حوكمی گرتن و گهراندنه وهی بۆ ههردوو مردنه كه داناوه كه یه كه مین جار باسكرا: جا نه وه گرتن و بهند كردنه، نه مهش ره وانه كراوه یا خود گهراندنه وهیه، و هه وائی داوه نه وهی كه نه مرد نه مهیان مردووه له خهوتنی دا، بیگومان نه گهر مردنی خه و دابهش بكرابا بۆ دوو بهش مه رگی مردنی ناسایی و مردنی خه و نه وای خودای گه و ره نهیده هه رموو: ﴿وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا﴾ {الزمر: ٤٢}. چونكه هه ركه سێك گیانی ده رچیت ده مریت، بۆیه خوای گه و ره بی گومان هه وائی داوه نه و نه مردووه، جا چۆن پاش نه مه ده هه رموویت: ﴿فِيْمَسِكُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ﴾ {الزمر: ٤٢}. واته: (جا نه و كه سهی خوا بریاری مردنی داییت رۆحه كهی ده گهر پیتته وه و ناگه ریتته وه بۆ لاشه كهی).

بۆ نه و كه سهی پشتگیری نه م بۆ چوونه ده كات پێویسته بلیت: كه نه م هه رموو دهیه: ﴿فِيْمَسِكُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ﴾ {الزمر: ٤٢}. پاشان نه وهی ده میریتیت به خه وێکی مردو وانه بیگومان نه مه خودایه یه كه به جار ده میریتیت به خه وێکی مردو وانه، پاش نه مه مردن به سه ریدا زال ده بیت، وه بۆ لێكۆلینه وهش نایه ته كه به دوو جۆر لێكده دریتته وه، چونكه خودای گه و ره باسی دوو مردن ده كات: مردنی گیان ده رچوون مردنی خه و تن، و باسی گرتنی مردنی گیان ده رچوون ده كات و ناردن و گهراندنه وهی نه وای دیکه شیان، زانرا ویشه كه وای خودای گه و ره رۆحی هه موو كه سێك ده گهریت نه گهر مردنی ناسایی بیت له خه ودا یا خود له هه ستانه وه دا، ناردن و گهراندنه وهی رۆح بۆ نه و كه سهی نه مردووه، جا ده هه رموویت: (اللَّهُ يَتَوَفَّى الْإِنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا). واته: (هه ر خوایه كه گیانه كان ده كیشیت له كاتی مردنیاندا). هه ر خۆی كاره ده كات به وهی هه ر كه سێك مرد له هۆشیاری و هه ستانه وه دا هه ر كه سێكیش مرد له خه وه كهیدا.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بینگومان نهمهش به لگه به له سهر به به کگه یشتنی پڑحی زیندوو مردووه کان کهوا
زیندوو مردووه که له خهوه کهیدا ده بینیت، زانیاری و ههوال ده داته زیندوو که کهوا
هیچی لی نازانیت، ههوالی له ناکاوو به پیکهوتی بۆ ده هینیت، ههروه که له رابردوو
وله داهاتووشدا ههوال ده دات، پهنگه خه بهر بدات به پاره پولیک که له
جینگایه کدا شاردوو به تیه وه جگه لهو کهس پی نازانیت، له وانه شه خه بهر بدات به
قهرزیک له سهری، شایه دی و به لگه ش له مانه باسکراوه.

ههروه ها راگه به ندراره له مه دا کهوا مردووه که ههوالی کاریک ده دات هیچ
کهسیک لهم جیهانه دا پی نازانیت، نهمهش راگه یاندراره که ههوال ده دات به وهی
که تۆ دیت بۆ لای ئیمه لهم کاته و لهو کاته دا و نهمهش پوویداوه، له وانه به
ههوالی هه ندیک کاروبار بۆ زیندوو که بنیریت جگه لهو کهس نازانیت، چیرۆکی
الصعب کوری جنامه و ووت که هی عوف کوری مالک کهوا چی پی ووت باسماں کرد،
وه باسی چیرۆکی ثابت کوری قیس کوری شامساں کرد ده باره ی ههوال پیدانی
به وهی قه لغانه که ی بینوو ههروه ها نه و قهرزه ی له سهر به تی.

چیرۆکی صدقه کوری سلیمان الجعفری، ههوالی کوره که ی که له پاش نه و ج
کاریکی کرد، وه چیرۆکی شیب کوری شیبه، و قسه ی دایکی له باره ی نه و پاش
مردنی که ووتی: خودا پاداشتی چاکه ت به خیر بداته وه کاتیک نه م تهلینه ی دا لا
إله إلا الله، و چیرۆکی الفضل کوری الموفق له گه ل کوره که ی، کهوا چۆن ههوالی پیدا
له سهر زانیاری سهردانی کردنی.

ههروه ها سعید کوری المسیب ده لیت: عبدالله ی کوری سلام و سلیمان الفارسی
پیکه یشتن به کینکیان به ویتری ووت: نه گهر تۆ پیش من مردی وهره لام و ههوالم
بدری چیت کرد کاتیک گه یشتیت به خودای خۆت، و نه گهر منیش پیش تۆ مردم
دیمه لات و ههوالت ده ده می، نه ویت ووتی: نایا مردووه کان و زیندوو کان به به کتر
ده گهن؟ ووتی: به لی، پڑحه کانیاں له به ههشتدا بۆ هر کوینه که ده یه ویت ده پروات،

٩٥ ح لِلإِئْتِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

ووتی: جا فلان مرد له خودا پیتی گه‌یشت، ئینجا ووتی: پشت به خوا ببه‌سته و مژدهت دده‌می من هه‌رگیز نه‌مبیینیوه هیچ شتیک وهك پشت به‌ستن به خوا باشر بیت^(٦٦).

هه‌روه‌ها العباس کوری عبدالمطلب ده‌لئیت: زۆر هه‌زم ده‌کرد له خودا عمر بینیم نه‌مه‌بینی تنه‌ها جاریک له نریك شوئینیک بینیم، جا بینیم ئاره‌قی له نیوچاوانی خوی ده‌سپیره و ده‌بیوت: نه‌وه ئیستا کاتی به‌تالی و هه‌وانه‌وه‌مه خه‌ریک بوو مالَم کاول ده‌بوو نه‌گه‌ر نه‌گه‌یشته‌بام به‌ خودای به‌سۆزو به‌خشنده^(٦٧).

کاتیک مردن زۆری بو شریع کوری عابد الشمالی هینا، عیضیف کوری الحارث چوه لای، ووتی: نه‌ی أبا الحجاج، نه‌گه‌ر توانیت پاش مردن بیسته لامان و هه‌والمان بده‌یتی که‌وا چیت بینیوه، ووتی: نه‌مه به‌یقینکی په‌سنده له لای خاوه‌ن تیگه‌یشتوانی ناین، ووتی: زه‌مانیک تیپه‌ری و نه‌یینی، پاشان له‌خویدا بینی، پیتی ووت: نایا تو نه‌مردووی؟ ووتی: به‌لی، ووتی: حالت چۆنه؟ ووتی: خوی گه‌وره‌مان تاوانه‌کانی له‌سه‌ر ئیمه هه‌لگرت و هیچ که‌سیک له ئیمه له‌ناو نه‌چوو تنه‌ها (الأحراض). ووتم: الأحراض چیه؟ ووتی: نه‌و که‌سانه‌ن به‌ په‌نجه‌کانیان ئیشاره‌ت بو شت ده‌که‌ن^(٦٨).

هه‌روه‌ها عبدالله کوری عمر کوری عبدالعزیز ده‌لئیت: له‌پاش مردنی باوکم له خودا بینیم هه‌روه‌ک له باخچه‌یه‌ک دابیت، سیوی بو‌من هه‌لده‌دا، جا یه‌که‌مه‌که‌یان کوپ بوو، ووتم: چ کاریک له هه‌موویان باشره؟ ووتی: تۆبه و ئیستیغفارکردن نه‌ی کوپه‌که‌م^(٦٩).

(٦٦) المناجات: ژماره (٢١)، وه شرح الصدور: ٣٠٨.

(٦٧) المناجات: ژماره (٢٢)، وه شرح الصدور: ٣٠٨.

(٦٨) شرح الصدور: ٣٤٩.

(٦٩) سه‌رچاره‌ی پێشورو: ٣٧٢.

رۆح لِلإِين قِيمُ الْجَوِزَةِ

ههروهها مسلمهی کوری عبدالملك له خهودا لهپاش مردندا عمر کوری عبدالعزیزی بینی، پتی ووت: نهی نه میری نیمانداران، خۆزگه ده مزانی لهپاش مردنتدا حالت چۆنه؟ ووتی: نهی مسلمه نا نه مهیه، کاته کهم بهسهه چوو سویند بهخوا هه رگیز پشووم نه داوه ته نهها نیستا نه بیته، ووتی: ووتم: نهی پیشه وای موسلمانان نیستا له کویت؟ ووتی: له گهه نهوانههی لهسهه ریگای راستن له (بههشتی عدن) م^(۷۰).

صالح البراد ده لیت: ززاره کوری اوفیم بینی لهپاش مردنیدا، ووتم: خوا ره حمت بیبکات چیان پیووتی و چیت ووت؟ پستی له من کرد، ووتم: خواهی گهوره چی لیکردی؟ ووتی: سه بارهت به به خشندهیی و چاکهی نهو ریزی لیتنام و چاکهی له گه لدا کردم. ووتم: نهی أبو العلاء کوری یزید برای مطرف له کویت؟ ووتی: نهو له پله بهرزه کانه، ووتم: چ کاروکرده وهیهک له لای نیوه باشه؟ ووتی: پشت بهستن به خوداو بی تو مید نه بوون^(۷۱).

ههروهها مالک کوری دینار ووتی: مسلم کوری یسارم بینی لهپاش مردنیدا، سه لامم لیکرد که چی نهو وه لامی سه لامه کهی نه دامه وه، پیتم ووت: چی قه ده غهت ده کات کهوا وه لامی سه لام نه ده یته وه؟ ووتی: من مردووم جا چۆن ده توانم وه لامی سه لامه کهت بده مه وه؟ جا پیتم ووت: له پاش مردن به چی گه یشتیت؟ ووتی: سویند به خوا به سامناکی و به له رزینی تووندی نیسکه کان گه یشتیم ووتی: پیتم ووت: نهی له دواهی نهو چی بوو؟ ووتی: چی له خودای گهوره ده بینی و ره چاوی ده کهیت؟ چاکه کانی له نیتمه وه رگرت و له تاوانه کافان خۆش بوو، جا نهوانههی له دواهی نیتمه نهوانیش دینه لای نیتمه، ووتی: پاشان مالک هاواری کردو قیزاندی و به لادا کهوت و

(۷۰) المنامات: ژماره (۲۷).

(۷۱) سه جاوای پیشوو: ژماره (۲۸).

٩٥ ح لابلین قییم الجوزیة

له هۆش خۆی چوو، ووتی: پاش نهمه چهند رۆژێك به نهخۆشی مایهوه، پاشان دلی له لیدان كهوت و مرد^(٧٢).

سهیل برای حزم ووتی: مالیکی كوری دینارم بینی له پاش مردنیدا، پیتم ووت: نهی باوكی یحیی، خۆزگه دهمزانی بهچی پیشوازیت له خوای گهوره كردووه؟ ووتی: به تاوانیكي زۆر پیشوازیم لیکرد بهلام خوای گهوره لهبهر بی گومانی و نیهت چاکی لهسهرمی سپیهوه^(٧٣).

كاتیك رجا كوری حیوه مرد خیزانی عابد له خهودا بینی و ووتی: نهی باوكی المقدام، چۆن بوون؟ ووتی: بهرهو خیر، بهلام زۆر ترساین و راجله کین له دواي نیتوه واما نزانی قیامهت ههستا ووتی: ووتم: وه دواي نهو؟ ووتی: جا هاوهلانی بهههشت به باره قورسه کانیان هاتن تا وای لیهات قهرهبالغیهکی زۆریان لهبهر ده رگا که دروستکرد. (٧٤).

ههروهها جمیل كوری مره دهلیت: مروق العجلی بز من براو هاورپم بوو، رۆژێك پیتم ووت: ههريه كیتك پيش هاوینكهی مرد با هاوینكهی بیته لای، با ههوالی پییدات بهوی بهسهری هاتوه، ووتی: جا مروق مرد، خیزانه کهم له خهویدا بینی هاته لای نيمه ههروهك پيشتر دههات، و له ده رگايدا ههروهك پيشتر له ده رگاي دها، خیزانه کهم ووتی: منیش ههستام ده رگا کهم بۆی کردهوه ههروهك پيشتر ده مکردهوه، جا ووتم: نهی ابا المعتمر فهرموو وه ره ژوره وه بۆ مالی براكهت، ووتی: چۆن بيمه ژوره وه له کاتیکدا مردنم چهشتوه، بهلکو هاتوم بۆ نهوی به جوانی پیتان بلیم که خودای گهوره چی لیکردم، بزانه کهوا منی گیترا به له نزیکه کانی خۆی^(٧٥).

(٧٢) المناطات: ژماره (٣٠).

(٧٣) سهرجارهي پيشرو: ژماره (٣٢).

(٧٤) سهرجارهي پيشرو: ژماره (٣٧).

(٧٥) سهرجارهي پيشرو: ژماره (٣٨).

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

ووتی: نهی نه مه بهس نيه کاتیک که رامهت و به خشندهیی خوای گه ورهه ده دیت بز پیاوه چاکه کانی؟ نینجا پیتم ووت: نهی عبدهی کچی اُبی کلاب چی به سهر هات؟ ووتی: نهی هاوار نهی هاوار سویند به خوا نهو پیش نيمه کهوت بز پلهو پایه بهرزه کان، ووتی: ووتم: جا به چی؟ له گهل نه وهش له ناو خه لکيدا لهو خوا په رستتر هه بوو؟ ووتی: نهو زور بیری له دونیا نه ده کرده وه به وهی به یانی ده کاته وه یا خود نیواره ده کاته وه، جا ووتم: نهی اُبو مالک واته ضیغم چی کردوه؟ ووتی: هه رکاتی بیه ویت سهر دانی خودای گه ورهه میهره بان ده کات، ووتی: ووتم: نهی بشر کوری منصور چی کرده وه؟ ووتی: به خ به خ خودای گه وره به سهریدا پزاند بهرز بووه وه بز نهو شوینه ی نهو به هیوا بوو بوی. ووتی: ووتم: ناموزگاریم بکه به کاریک له خودای گه وره نزيك بيمه وه، ووتی: پیویسته زور یادی خودا بکه یت بیگومان له ناو گزپه کهت ناسوده ده بیت^(۸۰).

کاتیک عبدالعزیز کوری سلیمان العابد مرد هه ندیک له هاوړپکسانی بینیان پوښاکینکی سهوزی له بهردا بوو، و له سهر سهری تاجینکی مروازی هه بوو، جا ووتی: له دووری نيمه چوڼ بوویت و تامی مردن چوڼ سوو؟ کارویاره کانت چوڼ بیننی لهوی؟ ووتی: ده رباره ی مردن نهوا پرسیار مه که له تووندی نیش و نازاری و خه مو خه فته تی ته نها نهو کهسه ی خوای گه وره ره حمی پیبکات و نهو هه موو عه یبو تاوانینکی له نيمه شارده وه، نه گهر به چاکه و به زه یی نهو نه بوايه پیی نه ده گه یشتین^(۸۱).

هه روه ها صالح کوری بشر ووتی: کاتیک عطاء السلمی مرد له خه ومدا بینیم، ووتم: نهی باوکی محمد، نایا تو له کومه له ی مردوان نیت؟ ووتی: به لئی، ووتم: نهی پاش مردن چوڼ بوویت لهوی؟ ووتی: سویند به خوا له ناو خیرو چاکه یه کی زور دام،

(۸۰) اللامات: زماره (۵۱)، ره سهیری: صفة الصفة: ۴ / ۲۹ بکه.

(۸۱) اللامات: زماره (۵۳).

٩٥ ح لِلإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

و خودای گهوره به خشنده و لیخوشبووه، و وتم: سویند به خوا تو له دونیادا زور خه مبارو دلته نگ بوویت، نینجا زه زده خه نه یه کی هات و ووتی: سویند به خوا پاداشته که ی دامه وه به شادمانیه کی در ژو خوشیه کی بهر ده وام، و وتم: نهی تو له چ پله و پایه یه ک دایت؟ ووتی: ﴿مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا﴾ {النساء: ۶۹} ^(۸۲). واته: (له گه له نه و کسانه دابن له (به هشتی بهریندا) که خوا نازو نیعمه تی به سه ردا رژاندووه له پیغه مبه ران و راستگوزیان و شهیدان و پیاوچاگان، نای که نه وانه هاوه لو و هاویری و هاوده میکی چاک و بی وینه ن).

ههروه ها کاتیک عاصم المجدری مرد یه کیک له خزمه کانی له خه ودا بینیان، جا ووتی: نایا تو نه مردووی؟ ووتی: به لئی، ووتی: جا تو له کویت؟ ووتی: سویند به خوا من له میترگیکم له میترگه کانی به هشت من و یه کیک له هاویری کاتم، هه موو شهوانی ههینی کۆده بینه وه و به یانیه که شی بو لای بکر کوری عبدالله المزنی ده چین، هه والی نیوه مان ده داتی، ووتی: و وتم: لاشه کاتان یا خود رۆحه کاتان؟ ووتی: نهی هاوار لاشه کان له ناو چوون، به لکو رۆحه کان به یه کتر ده گهن ^(۸۳).

مرة الحمدانی نه وه نده سوجه ی بردبوو تا وه کو خۆل نیوچاوانی خوارد، جا کاتیک مرد پیاویک له خزمه کانی له خه ودا بیینی، شوینی سوجه که ی ههروه ک نه ستیره یه کی دره وشاوه و ابوو، جا ووتی: نه م شوینه واره چیه که وا من له نیو چاوانی تو ده بینم؟ ووتی: نه مه شوینی سوجه که یه که وا خۆل خوارد و ویه تی به نوور داپۆشراوه، ووتی: و وتم: نهی پله و پایه ت چیه له دوا رژۆدا؟ ووتی: باشترین پله و پایه یه، مه نزلگایه که که وا کس لیتی ناگوازیته وه و ناشرن ^(۸۴).

(۸۲) النامات: زماره (۵۶)، وصفة الصفة: ۳ / ۳۳۰.

(۸۳) نه م هه دیسه پیشت باسکراوه.

(۸۴) النامات: زماره (۶۵)، وصفة الصفة: ۳ / ۳۴.

٩٩ ح للإبن قيمَّ الجوزية

هروهها أبو يعقوب القارى دهليت: له خودا پياويكى گهنم رهنكى زور دريژم بينى و خهلكى بهدواى دهكهوتن، ووتم: نه مه كى يه؟ ووتيان: نه مه وهيسى قهرهنى يه، جا منيش بهدواى كهوتم، ووتم: خوا ره حمت پيبكات رينمايم بكه، پرووى خوى له من گرژ كرد جا ووتم: نهى رينماييكار رينمايم بكه، نينجا رازى بوو پرووى خوى دامى، ووتى: له كاتى خوشهويستيدا ناره زووى ره حمتى خوا بكه، وه له كاتى تاوانو ياخى بوونتدا ناگادارى توله سندنه وهى به، هيچ كاتيك له پارانه وه ليسى دامه بره، پاشان رويشت و به جى هيشتم^(٨٥).

هروهها ابن السماك دهليت: مسعرم له خودا بينى، ووتم: چ كارو كرده وهيهك باشر ده بينيت؟ ووتى: دانيشتن له گهل نه وانهى يادى خودا ده كهن^(٨٦).

الأجلح دهليت: سلمه كورى كهيلم له خودا بينى ووتم: چ كارو كرده وهيهك باشر ده بينى؟ ووتى: هه لسانه وه له شهودا^(٨٧).

هروهها أبو بكر كورى أبى مريم دهليت: له پاش مردنيدا وفاء كورى بشرم بينى، ووتم: نهى وه فا چيت كرد؟ ووتى: پاش هه موو تيكوشان و ماندووبونيك رزگارم بوو، ووتم: جا چ كارو كرده وهيهكتان باشر بينيووه؟ ووتى: گريان له ترسى خوداى عز وجل^(٨٨).

الليث كورى سعد: له موسى كورى وردان، كهوا نهو عبدالله كورى أبى حبيبه بينيووه له پاش مردنيدا، جا ووتى: چا كهو خراپه كانم پى نيشان درا، له چا كهو كانم دا بينيم هه نديك ده نكه هه نارم له سهر زهوى هه لگرته وهو خواردم، و له خراپه كانيشم دا بينيم دوو هيل له ناوريشم له مه نديله كه مدا هه بوو^(٨٩).

(٨٥) النمامات: ژماره (٦٦).

(٨٦) النمامات: ژماره (٦٩).

(٨٧) النمامات: ژماره (٧٠).

(٨٨) النمامات: ژماره (٧١).

(٨٩) النمامات: ژماره (٧٥).

٩٥ ح لِلإِبنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

ههروهه سنید کوری داود ووتی: کوری براکهم جویرییهی کوری أسماء بژی گپرامهوه ووتی: نیمه له عهبادان بووین، گه نجیک له دانیشتوانی کوفه هاته لامان کهوا خوابه رست دیار بوو، له پوژیکسی زور گهرمدا مرد، ووتم: خویمان فینسک ده کهینهوه پاشان کهلویه له کانی پیک ده خهین، جا نوستم بینیم ههروهه له گورستانداهم، وه گومه تیکی گهوههر وابوو له جوانیان ده بریقاییهوه، و منیش واه ته ماشای ده کهم کاتیک درزی تیکهوت، له ناویدا کهنیزه به کی تیاوو جوانی وه کو نوم نه بینیهوه، هاته لای منو ووتی: سویند به خوا نهی باوکی عمر، لیمانی بهند مه که تاوه کو نیوه پو، ووتی: له ترسان به ناگا هاتمهوه نینجا چووم کهلو پهلی تهرمه کهم پیکهخت، و لهو شوینهی گومه ته کهم بینی گوریکم بژ هه لکهند، جا هه لهویم به خاک سپارد^(٩٠).

عبدالملك كوري يعلى الليلى ووتی: عامر كوري عبدقيسم له خهودا بینی، ووتم: چ کارو کرده وه به کت باشتر بینی؟ ووتی: هیچم ناویت پروبه پرووی خودای گهوره بکه مهوه^(٩١).

يزيد كوري هارون ووتی: أبا العلاء أيوب كوري مسكينم له خهودا بینی، ووتم: نایا خودای گهوره چی لیکردی؟ ووتی: لیم خوژ بوو. ووتم: به چی؟ ووتی: به نوژوو پوژوو، ووتم: نایا منصوری کوری زازانت بینی؟ ووتی: ههیهات کوشکی نهومان له دووره وه بینی^(٩٢).

يزيد كوري نعامة ووتی: جارية به تاعوونیکسی کوشنده له ناو چوو، جا باوکی له خهودا پیتی گهیشته، پیتی ووت: نهی کچه کهم، ههوالی پوژوی دوایم بدهری، ووتی: نهی باوکه گیان، به سهر کارو باریکی مهزندا تیپه رین ده زانین به لام ناتوانین کار

(٩٠) النمامات: ژماره (٧٧).

(٩١) النمامات: ژماره (٨٠).

(٩٢) النمامات: ژماره (٨٢).

۹۳ ح للإبن قيم الجوزية

بکەین، وه ئیوه ده‌توانن کار بکەن به‌لام نازانن، سویند به‌خوا، ته‌سیباحتیک یان دوو ته‌سیباحت یاخود کرنۆشیک یان دوو کرنۆش له‌لاپه‌ره‌ی کاره‌کاتم بۆمن خۆشه‌ویستره‌ له‌ دونیاو نه‌وه‌ی تیاپه‌تی^(۹۳).

کثیر بن مرة ووتی: له‌ خه‌وما بینیم وه‌ک نه‌وه‌ی چوومه‌ ناو پله‌و پایه‌یه‌کی به‌رز له‌ به‌هه‌شتا و تیییدا ده‌سورامه‌وه‌و سه‌رم لیتی سوپده‌ما، و له‌لایه‌کی مزگه‌وته‌که‌ نافرته‌تام بینی، چوومه‌ لایان سه‌لامم لیتکردن، پاشان ووتم: شه‌م پله‌و پایه‌یه‌تان به‌چی ده‌سته‌که‌وت؟ ووتیان: به‌ سوچه‌ و ته‌کبیر کردن^(۹۴).

مزاحم مولی عمر کورپی عبدالعزیز ووتی: له‌ فاطمهی کچی عبدالملک خیزانی عمر کورپی عبدالعزیز، ووتی: شه‌وێک عمر کورپی عبدالعزیز ناگادا‌رابووه‌وه‌ ووتی: خه‌وێکی زۆر سه‌رسامم بینی ووتی: ووتم: خۆم به‌ فیدات ده‌که‌م، پێم بلێ، جا ووتی: تاوه‌کو به‌یانی ده‌که‌مه‌وه‌ هه‌واڵت پێناده‌م، ووتی: کاتیک به‌یانی داهاات ده‌رچوو بۆ نوێژکردن پاشان گه‌رایه‌وه‌ بۆ دانیشتنه‌که‌ی، ووتی: ته‌نها‌ی نه‌وم به‌ هه‌ڵ زانی و چوومه‌ لای، ووتم: نه‌و خه‌ونه‌م پێ بلێ که‌وا بینیت، ووتی: له‌ خه‌ودا بینیم به‌رز کرامه‌وه‌ بۆ خاکیکی سه‌وزو فراوان ده‌تووت به‌رمالێکی سه‌وزه‌، وه‌ کۆشکیکی سپی وه‌ک زیوی تیدا بوو، یاخود وه‌ک شیر وابوو، یه‌کیک له‌و کۆشکه‌ هاته‌ ده‌ره‌وه‌، به‌ به‌رزترین ده‌نگی ووتی: کوا محمد کورپی عبدالله کورپی عبدالمطلب؟ کوا پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ؟ بۆیه‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ پێشوازی لیتکرد تاوه‌کو چووه‌ ناو کۆشکه‌که‌. ووتی: پاشان یه‌کیکی دیکه‌ له‌ کۆشکه‌که‌ هاته‌ ده‌ره‌وه‌، بانگی کرد کوا أبو بکری الصدیق؟ کوا أبی قحافة؟ جا أبو بکر پێشوازی لیتکرد تاوه‌کو چووه‌ ناو کۆشکه‌که‌. پاشان یه‌کیکی تر هاته‌ ده‌ره‌وه‌ بانگی کرد کوا عمری کورپی خطاب؟ جا عمر پێشوازی لیتکردو تاوه‌کو چووه‌ ناو کۆشکه‌که‌. پاشان یه‌کیکی دیکه‌ هاته‌

(۹۳) المنامات: ژماره‌ (۸۶).

(۹۴) المنامات: ژماره‌ (۹۱).

۹۶ ح لِلإِبنِ قَیْمُ الْجوزِیَّةِ

دهره‌وو بانگی کرد کوا عثمان کوری عفان؟ جا پیشوازی لیکرد تاوه‌کو چووه ناو کۆشکه‌که. پاشان یه‌کیکی دیکه هاته دهره‌وو بانگی کرد کوا علی کوری اُبی طالب؟ جا پیشوازی لیکرد تاوه‌کو چووه ناو کۆشکه‌که. پاشان یه‌کیکی دیکه هاته دهره‌وو بانگی کرد کوا عمر کوری عبدالعزیز؟ ووتی: عمر ووتی: جا هه‌ستم تاوه‌کو چوومه ناو کۆشکه‌که. ووتی: به پالته‌هستۆ چوومه لای پیغه‌مبهری خوا رضی الله عنه، و خه‌لکیکیش له ده‌وربه‌ری نه‌ودا بوو، له دلی خۆمدا ووتم: له کوری دانیشم؟ نینجا له ته‌نیشتم عمر کوری خطاب دانیشتم، سه‌یرم کرد اُبو بکر له ده‌سته راستی پیغه‌مبهر رضی الله عنه دانیشتوه و له‌نیوان اُبو بکر پیایتیک دانیشتوه، ووتم: نه‌و پیاهه کی یه له نیوان پیغه‌مبهری خوداو رضی الله عنه اُبو بکر دانیشتوه؟ ووتیان نه‌مه عیسی کوری مهربه‌مه گویم له بانگه‌ریک بوو بانگی کرد، له نیوان من و نیوان نه‌ودا په‌رده‌یه‌کی نور هه‌بوو ووتی: نه‌ی عمر کوری عبدالعزیز ده‌ست بگره به‌وه‌ی تۆ له‌سه‌ری و جیگیرو سه‌قامگیره به‌وه‌ی تۆ له‌سه‌ری، پاشان وه‌ک نه‌وه‌ی مؤلته‌ت دراجم بۆ هاتنه‌ دهره‌وه، له‌و کۆشکه هاتمه دهره‌وه، ناوړم له دواوه دایه‌وه من عثمان کوری عفانم بینی ده‌یوت: سوپاس بۆ نه‌و خودایه‌ی که‌وا سه‌ری خستم، و علی کوری اُبی طالبم بینی له دهره‌وه‌ی کۆشکه‌که بوو ده‌یوت: سوپاس بۆ نه‌و خودایه‌ی که‌وا له گونا‌هم خۆش بوو ^(۹۶).

سعید کوری اُبو عروبه ووتی: عمری کوری عبدالعزیز گپ‌رایه‌وه: پیغه‌مبهرم بینی رضی الله عنه، اُبو بکر و عمر له‌لای دانیشتبون، سه‌لامم کرد، و دانیشتم، له‌وکاته‌ی دانیشتبوم علی و معاویه هاتنه ژووره‌که‌و ده‌رگا‌که له‌سه‌ریان پیوه‌درا، وا منیش سه‌یر ده‌که‌م، نه‌و خیراتر له من چووه دهره‌وو ووتی: سویند به‌خوای که‌عبه

(۹۶) المنا‌مات: ژماره (۱۲۳).

کاره‌کمی به نه‌نجام گه‌یاند، و معاویه‌ش خیراتر له من هاته ده‌روهه ووتی: سوئند به‌خوای که‌عبه لیم خو‌ش بوو^(۹۶).

هه‌روهه‌ها حماد کوری هاشم ده‌لئت: پیاویک هاته لای عمری کوری عبدالعزیز ووتی: پیغه‌مبهری خوام^(ع) له خه‌ودا بیینی، ابوبکریش له ده‌سته راستی، و عمریش له ده‌سته چه‌پی بوو، وه دوو پیاو ناکوکیان له نیواندا هه‌بوو لیتی نزیک بوونه‌وه، تۆش له نیوان ده‌سته‌کانی دانیشتبوویت، جا پیتی فهرموویت: نه‌ی عمر نه‌گهر نیشت کرد، وه‌ک نه‌و دووانه کار بکه، وه‌ک نه‌بو بکرو عمر، جا عمر سوئندی دا به‌خوایا نه‌و خه‌ونه‌ت دیووه؟ پیاو‌ه‌ک‌ه‌ش سوئندی خوارد، عمریش ده‌ستی به‌گریان کرد.

عبدالرحمن کوری غنم ووتی: سی رۆژ دوا‌ی مردنی معاذ کوری جبلم بیینی له‌سه‌ر نه‌سپیک‌ی ره‌ش و سپی، له دوا‌وه‌ی نه‌و هه‌ندیک پیاو‌ی سپی که‌ پۆشاک‌ی سه‌وزیان له‌به‌ردابوو نه‌وانیش سواری نه‌سپی ره‌ش و سپی بوون، که‌وا نه‌و له‌پیشیاندا بوو، ده‌یووت: ﴿يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ * بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ﴾ {یس: ۲۶-۲۷} واته: (خۆزگه‌ قه‌ومه‌که‌م بیانزانیایه‌ سه‌ره‌نه‌جامی نیمان چۆنه‌و که‌وتوومه‌ته‌ ناو‌چ نازو‌نیعمه‌تیکه‌وه * به‌هۆی نه‌وه‌وه که‌ په‌روه‌ردگارم لیم خو‌ش‌بووه‌و خستمیه‌ ریزی ریز لیگیراوانه‌وه). پاشان ناوری له‌ ده‌ستی راستی و چه‌پی دایه‌وه، ووتی: نه‌ی کوری واحه‌ نه‌ی کوری مظعون: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَّبِعُهُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ﴾ {الزمر: ۷۴}. واته: (سوپاس و ستایش بۆ نه‌و خوا‌یه‌ی، که‌ به‌لئینی خۆی بۆمان برده‌ سه‌رو کردینی به‌خواه‌نی سه‌رزه‌مینی به‌هه‌شت و له‌هه‌ر شوئینیک و له‌هه‌ر جیه‌ک‌دا بانه‌ویت سه‌ره‌به‌ستانه‌ ژیان ده‌به‌ینه‌ سه‌ر، نای چه‌نده‌ پادا‌شتی تیکۆشه‌ران و خه‌باتکاران چاک و پاک و به‌نرخه‌). پاشان ته‌وقه‌ی له‌گه‌لمدا کردو سه‌لامی لیکردم.

(۹۶) للنامات: ژماره (۱۲۴).

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

ههروهه قبيعهی کوری عقبه ووتی: لهپاش مردنیدا سفیان الشوریم له خهودا بیینی،
ووتی: نایا خودای گهوره چی لیکردی؟ نینجا ووتی:

نَظَرْتُ إِلَى رَبِّي عِيَانًا فَقَالَ لِي *** هَنِيئًا رَضَايَ عَنْكَ يَا بَنَ سَعِيدٍ
فَقَدْ كُنْتَ قَوَامًا إِذَا اللَّيْلُ قَدْ دَجَا *** بَعْبِرَةَ مَحْزُونٍ وَقَلْبَ عَمِيدٍ
فَدُونَكَ فَاخْتَرْتُ أَيَّ قَصْرِ تَرِيدُهُ *** وَزُرْنِي فَإِنِّي مِنْكَ غَيْرَ بَعِيدٍ

سفیان کوری عیینه ووتی: لهپاش مردنیدا سفیان الشوریم له خهودا بیینی له
بههشتدا لهسهر دارخورمایهک بۆ سهر داریک دهفری، و لهسهر داریکهوه بۆ سهر
دارخورمایهک، کهوا دهبیوت: ﴿لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ﴾ {الصفات: ٦١}
واته: (دهبا نا بۆ ئەم بههشته، بۆ ئەم کامهرانیه، بۆ ئەم نازو نیعمهته بی
سنوره، نهوانهی که کارو کردهوهو کۆشش دهکن، با بۆ ئەم دستکهوتانه بیکن)
جا پییان ووت: بهچی چوو به ناو بههشت؟ ووتی: به تۆبهکردن و خواپهرستی، به
تۆبهکردن و خواپهرستی، پییان ووت: نهی چیان له کوری عاصم کرد؟ ووتی:
نهمان بیینی تهنها وه که تهستیرهیهک نه بیت^(٩٧).

شعبهی کوری الحجاج و مسعر کوری کرام دوو هاوپیته یه کتر بیون، أبو احمد
الترمذی ووتی: لهپاش مردنیان له خهوما بینیم ووتم: باوکی بسطام، خوای گهوره
چی لیکردی؟ ووتی: خوای گهوره پشتیوانم بوو وه سهری خستم بههوی شهوهی
هه موو کات ده مووت:

حَبَانِي إِلَهِي فِي الْجَنَانِ بِقَبَّةٍ *** لَهَا أَلْفُ بَابٍ مِنْ لُجَبِينَ وَجَوْهَرًا
وَقَالَ لِي الرَّحْمَنُ: يَا شَعْبَةَ الَّذِي *** تَبْحَرُ فِي جَمْعِ الْعُلُومِ فَأَكْثَرًا
تَنْعَمُ بِقُرْبِي إِنَّنِي عَنْكَ ذُو رِضَا *** وَعَنْ عَبْدِ الْقَوَامِ فِي اللَّيْلِ مَسْعَرًا
كَفَى مَسْعَرًا عَزًّا بَأَنَّ سِيزُورُنِي *** وَأَكْشَفَ عَن وَجْهِهِ الْكَرِيمِ لِيَنْظُرًا
وَهَذَا فَعَلِي لِي بِالَّذِينَ تَنْشَكُوا *** وَلَمْ يَأْلَفُوا فِي سَالِفِ الدَّهْرِ مَنْكَرًا

(٩٧) المنامات: ژماره (٢٧٥).

٩٥ ح لِلإِبْنِ قَيْمٍ الْجَوْزِيَّةِ

أحمد كورپی محمد اللبدی ووتی: أحمد كورپی حنبلم له خهودا بیینی، ووتم: نهی باوکی عبدالله، خودای گهوره چی لیتکردی؟ ووتی: لیم خۆشبوو، پاشان ووتی: نهی أحمد: تۆ شهست قامچیت لیدام؟ ووتی: بهلئی به خودا، ووتی: نه مه پرووی من بوو لیم گرژ ده کردی جا سهیریم ده کرد،

أبو بكر أحمد كورپی محمد كورپی الحجاج ووتی: پیاویك له بنه مالهی طرسوس بوئی گپرامهوه ووتی: داوام کرد له خودای گهوره نه هلی گۆرستان له خهودا بیینم تاوه کو پرسیاریان لیبکه م ده باره ی أحمد كورپی حنبلم كهوا خوای گهوره چی لیتکردوو؟ پاش ده سال له خهودا بینیم وهكو نه وهی نه هلی گۆرستان له سه ر گۆره کانیان وه ستابن، نه وان ده ست پیشخه ریان کرد له قسه کردن، جا ووتیان: نه مه چیه نه وهنده له خودای گهوره داوا ده کهیت نيمه له خهودا بیینیت، پرسیارمان لی بکهیت ده باره ی پیاویك كهوا هیشتا دانه به زیوه له و کاته ی له نیه و جیا بۆته وه فریشته پازاندوو به ته وه و نارایشتی کردوو له ژیر دره ختی طوبی، أبو محمد عبدالحق ووتی: نه م قسه ی نه هلی گۆرستان هه والیکه له باره ی مه زنی پله و پایه ی أحمدی كورپی حنبلم و به رزی جیگا که ی و گه وره یی مه نزلگا که ی، و نه یانته وانیوه به ته وای وه سفی حالی نه و بکه ن، ده باره ی نه وه ی که نه و له چ حاله تیکدایه ته نها به و مانایه نه بیئت.

أبو جعفر السقاء که هاورپی بشر كورپی الحارث بوو ووتی: بشر الحافی وه معروف الکرخیم بیینی که نه وان ده هاتن، جا ووتم: نیه له کوین؟ ووتیان: له به هه شتی فیرده وسین، سه ردانی موسای (کلیم الله) مان کرد.

عاصم الجزری ووتی: له خهودا بینیم به بشر كورپی الحارث گه یشتم، ووتم: تۆ له کویت نهی باوکی نصر؟ ووتی: له شوینه هه ره به رزه کاتم، ووتم: نهی أحمدی كورپی حنبلم چی لی هاتوو؟ ووتی: کاتژمیریک به جیم هیشت له گه ل عبدالله الوهاب السوراق کهوا له نیوان ده سه کانه و به زه یی خودای میهره بان ده یانخواردو ده یانخواردوه، پیم

٩٥ ح - لابلین قیّم الجوزیة

ووت: ئەمی تۆ؟ ووتی: من زۆر ئاره‌زووم له خواردنه‌که نه‌بوو، ته‌نها حه‌زم کرد سه‌یری بکه‌م.

أبو جعفر السقاء ووتی: له‌پاش مردنیدا بشر کوری الحارثم له‌خه‌ودا بینی، ووتم: ئەمی باوکی نصر، خودای گه‌وره چی لیکردی؟ ووتی: به‌زه‌یی به‌مندا هاته‌وه‌و ره‌جمی پینکردم، و پنی ووتم: ئەمی بشر، نه‌گه‌ر له‌دوینا یه‌ک سوچه‌ت بۆ من به‌ردبا له‌سه‌ر پشکۆیه‌ک ناگر و سوپاسگوزاریت نه‌بجام نه‌دایا نه‌وا به‌ندایه‌تی تۆم نه‌ده‌خسته‌ناو دل‌و ده‌روونت‌ه‌وه، و نیوه‌ی به‌هه‌شتی بۆ ناشکرا کردم جا بۆ هه‌ر شویتیک به‌وی ده‌چم. و به‌ئینی پیدام له‌و که‌سانه‌ خۆشبیته‌ ئه‌وانه‌ی به‌دوای ته‌رمه‌که‌م که‌وتن، جا ووتم: ئەمی أبو نصر التمار چی لیته‌ات؟ ووتی: نه‌و له‌سه‌رووی خه‌لکه‌وه‌یه‌ به‌هزی نه‌و سه‌برو نارامیه‌ی تووشی ببوو له‌کاره‌سات و هه‌ژاریه‌که‌ی.

عبدالحق ده‌لێت: خۆزگه‌ی به‌و ووته‌یه‌ی ده‌خواست: نیوه‌ی به‌هه‌شت نیوه‌ی نیعمه‌ته‌که‌یه‌تی، چونکه‌ نیعمه‌ته‌که‌ی دوو نیوه‌یه‌، نیوه‌ی گیانی یه‌ و نیوه‌ی جه‌سته‌یی یه‌ جا یه‌که‌م جار به‌گیان له‌زه‌ت ده‌که‌ن، نه‌گه‌ر گیانه‌کان وویستیان بۆ جه‌سته‌که‌ش به‌جیت نه‌وکاته‌ نیعمه‌ت و له‌زه‌تی جه‌سته‌یی زیاد ده‌کریت بۆ گیانه‌که‌، وه‌ هه‌ندیکێ تر ده‌لێن: نیعمه‌ت و له‌زه‌تی به‌هه‌شت پله‌و پایه‌یه‌که‌ له‌سه‌ر کارو زانست، و شانسی مرۆ له‌کاردا باشتر و دل‌سۆزتره‌ له‌ شانسه‌که‌ی له‌زانستدا، خودای گه‌وره‌ش زاناتره‌.

یه‌کێک له‌ پیاوچا‌کان ده‌لێن: أبا بکر الشبلیم له‌خه‌ودا بینی، وه‌ک نه‌وه‌ بیته‌ دانیشتیته‌ له‌ کۆپی الرصافه‌ له‌و شوینه‌ی که‌وا لیتی داده‌نیشیته‌، جا هات پێشوازی لیکرد که‌وا جل و به‌رگێکی چاکی له‌به‌ردابوو، هه‌ستام چوومه‌ لای، و سه‌لامم لیتی کرد، و له‌لای دانیشتم، پیم ووت: کێ نزیکترین هاوڕیته‌ بۆ تۆ؟ ووتی: نه‌وانه‌ی شیوه‌ زارو گه‌فت و گۆیان ته‌نها بۆ یادکردنه‌وه‌ی خودای گه‌وره‌و میهره‌بانه‌،

٩٤ ح لِلإِبْنِ قِيَمٌ الْجَوْزِيَّةُ

و نهوانه‌ی پاوه‌ستاوو چه‌سپاون به مافی خودا، و نهوانه‌ی په‌له‌و ده‌ستیی‌شخه‌ری ده‌کهن له‌ پازی بوونی خودای مه‌زنو دلۆفان.

أبو عبدالرحمن الساحلي ووتی: له‌پاش مردنیدا میسه‌ری کوری سلیم له‌ خه‌ودا بینی، پی‌م ووت: دووریت دریی‌ه‌ی کیشا، ووتی: سه‌فه‌ره‌که‌ دوورو دریی‌ه‌، پی‌م ووت: نایا تۆ چیت پیتشکه‌شی نه‌و کرد؟ ووتی: نه‌رم و نیانی، چونکه‌ نئمه‌ هه‌موو کسات فه‌توامان ده‌کرد به‌ نه‌رم و نیانی، جا و وتم: نایا چ فه‌رمانی‌کم پی‌ ده‌که‌یت؟ ووتی: به‌دوای پی‌اوه‌ گه‌وره‌کان بکه‌وه، و هاوړیسه‌تی پی‌اوجا‌کان بکه‌ نه‌مانه‌ له‌ ناگر ده‌تپاریزن، و له‌ خودای گه‌وره‌ش نزیکت ده‌خاته‌وه.

أبو جعفر الضرير ده‌لئیت: له‌پاش مردنیدا زاذام له‌ خه‌ودا بینی، پی‌م ووت: خودای گه‌وره‌ چی لی‌ کردی؟ ده‌ستی پینکردو ووتی:

لَوْ رَأَيْتَ الْحَسَانَ فِي الْخَلْدِ حَوْلِي *** وَأَكَاوَيْبَ مَعَهَا لِلشَّرَابِ
يَتَرَمَّنَ بِالْكِتَابِ جَمِيعاً *** يَتَمَشَّيْنُ مُسْبَلَاتِ الشَّيَابِ^(٩٨).

هه‌ندی له‌ هاوړیانی ابن جریح ده‌لئیت: له‌ خه‌وما بینیم هاتمه‌ نه‌و گۆرستانه‌ی که‌ له‌ مه‌که‌دایه‌، بینیم له‌سه‌ر هه‌موویان شتیک وه‌ک چادرو خیه‌وت وایه‌، گۆرپیکم بینی خیه‌وت و چادریک و په‌رده‌یه‌کی به‌سه‌ره‌وه‌ بوو، ئینجا بو‌ لای چووم تاوه‌کو چوومه‌ ژووره‌وه‌، سه‌لامم لیتی کرد، که‌وا نه‌و مسلم کوری خالد الزنجی بوو، سه‌لامم لیتی کردو پی‌م ووت: نه‌ی باوکی خالد، هۆی چیه‌ نه‌م گۆرانه‌ چادرو خیه‌وتیان به‌سه‌ره‌وه‌یه‌، و گۆزه‌که‌ی تۆ چادرو خیه‌وت و په‌رده‌شی به‌سه‌ره‌وه‌یه‌؟ نه‌و ووتی: من زۆر به‌رۆژوو ده‌بووم، و وتم: نه‌ی گۆری ابن جریح له‌ کوی یه‌، شوینه‌که‌شی له‌ کوی یه‌؟ بیگومان پی‌شتر له‌لای داده‌نیشتم، و من سه‌ز ده‌که‌م سه‌لامی لی‌ بکه‌م، جا به‌ده‌ستی ئیشه‌اره‌تی داو ووتی: هه‌یه‌ات و په‌نجه‌ی شاده

(٩٨) المناطات: ژماره (١٤٦).

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

نوژی سوړانده وه، گۆږی ابن جریح له کوی یه؟ نهو بهرز کرایه وه بۆ شوینه هه ره بهرزه کان.

حماد کورې سلمه له خهردا یه کیک له هاورپییانی بینی، پیتی ووت: خودای گهوره چی لیکردی؟ ووتی: پیتی ووتم: له دونیادا زۆر ماندوو بوون و ره نجت کیشا، جا نه مړۆ زۆر پشوو حه سانه وهت ده دهینی ماندووت ده حه سیته وه.

نه مه باسیکی زۆر دوورو درپژه، نه گهر ریگات به خۆت نه دا به باوه پینکردنی و ووتت: نه مه خه ونه، جا نه مه بی تاوان نابیتت و هیوادارم هاورپیه کی یاخود خزمیکی یان یه کیکی دیکه بینیتت، هه والی پببات که بهو فه رمانه نازانیتت ته نها خاوه نی خه ونه که نه بیتت، یاخود پیتی بلیتت به پاره و پولیک کهوا شار دوویه تیه وه یان ناگاداری بکاته وه له رووداویک کهوا رووده دات، یان شهرو ناخوشیه کی به کاریک هیه وه که ده لاین رووده دات، یاخود پیتی بلیتت که نهو یان هه ندیک له بنه ماله که ی ده مریت و رووده دات کهوا هه والیشیان پبداوه، یاخود هه والی بهرزی به هه رزانی یان به گرانی و بی بارانی یان به دوژمن یاخود به کاره سات و هه والی دلته زین یاخود نه خۆشی یاخود به مه به ست و نامانجیک بۆی که نه مانهش روویانداوه و هه والیشیان پبداوه، وه راستیه که ی له مه دا هه ژمار ناکریتت ته نها خوی گهوره نه بیتت، و خه لکیش هه مووی تییدا به شدارن، و نیمه و خه لکانی دیکهش نه م کاره سه ر سوپه تنه رانه یان بینیه وه.

نه مهش هه لده وه ده شپته وه و به تال ده بیتته وه هه رکه سیک بلیتت: نه مانه هه مووی زانست و بیروپان له ده رندا له خاوه نه که ی به دیار ده که ویت له کاتی پچرانی خودی خۆی له سه رقالی و ماندوو بوونی جهسته بی له خه ودا، نه مهش بابه تیکی نارپه و او نه گونجاوه، چونکه ده روون هیچ کاتیک زانیاری له سه ر نه مه نیسه کهوا مردوو هه والی ده داتی، و هه ر به بریشی دا ناچیتت، وه هیچ نیشانه یه کی له سه ردا به دیار ناکه ویتت، نیمهش تینکاری نه م کاره ناکه ین کهوا رووده دات.

خەونیش لەسە سى جۆر دەوہستیت: خەون لەلایەن خواوہ، و خەون لەلایەن شەیتانەوہ، و خەونیش لەگەڵ ناخاوتنى دەرووندا^(۹۹).

و خەونى راستیش چەند بەشیكە، لەوانە ئیلھام و سرووشیکە خودای پاك و بیگەرد دەیکە یەنیتتە دلئى بەندەى خۆى، و ئەمەش گەفت و گۆیەكە خودای عز و جل قسەى بە بەندەكەى دەكات لە خەودا، ھەر وەك عبادەى كورى الصامت و خەلكى دیکەش وایان ووتوہ. لەوانە نمونەیکە بەزى كە خاوەن خەونەكە دەبیتتە بریکارى وە لەوانە بەیەكگەیشتنى رۆحى نووستوو بە رۆحەكانى مردوو لە بنەمالەو خزم و ھاورێكانى كەوا پێشتر باسماں كردد. وە لەوانە بەرز كرددەوہى رۆحەكەى بۆ لای خودای پاك و بیگەرد و قسە كرددن بۆى. وە لەوانە چوونە ژوورەوہى رۆحەكەى بۆ بەھەشت و پیشاندان و سەیر كردنى...، جا بەیەكگەیشتنى رۆحى زیندوو مردووہەكان جۆرێكە لە جۆرەكانى خەونى راست و دروست كەوا لەلای خەلك بوونى ھەبە كە لە رەگەزى ھەست پێكراوانە.

ئەمەش بابەتیكە خەلكى تێیدا شلەژاوو شیواوہ تێیدا ئەوہى دەلیت: كەوا زانستەكان ھەموو نادیارو شاراوہیە لە دەرووندا، بەلكو سەرقاڵ بوونى بە جیھانى ھەست كرددن كەوا قەدەغەى دەكات لە خویندەوہو پێداچوونەوہى، جا ئەگەر تەرخانى كردد بە خەو ئەوا بە گۆیەرى نامادە بوونى خۆى دەبیسینى، بەلام ئەگەر خۆى تەرخان كردد بە مردن بە تەواوہتى ئەو زانست و زانیاریەكەى لەوێ تەواو دەكات. و ئەمەش رەواو ناپرەوای تێدایەو ھەموو بەرپرەج نادریتەوہ، و ھەمووى وەرناگیریت،

ھەر كەسێك دەلیت: ئەو خەوانانە زانستیکە خودای گەورە ھەر لە سەرەتاوہ بەبى هیچ ھۆكارێك نووساندووہى لە دەرووندا، و ئەم ناخاوتنە ھۆكارەكانو

٩٥ ح لِلإِئْتِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

ياسا بههيزه كان به ناپهسند ده زانیت، نهم ناخاوتنهش پیچهوانهیه له گهل شهرع و عهقل و پهوشته زکماکه کان.

نهوهی ده لیت: خهون تنهها غورونهیه که خودای گهوره به نمونه دهیه تیتسه وه بۆ بهنده کان به گویره ی ناماده بوونی به هۆگری و گوپرایه لی له سهر دهستی خاوهن خهونه کان، جاریک ده بیتسه نمونه هیئانه وه، جاریکیش نهوهی خود بینویه تی له خودا هاروشیویه له گهل شیویه زانسته که ناسراوه.

نهمهش نزیکترینه لهو دوو ناخاوتنه ی پیشوو، به لام خهون گهلر نیه له سه ریدا، به لکو نهمه هۆکاریک دیکه ی هیه کهوا له بهیه کگه یشتنی رۆحه کان و هه وال پیدانی هه ندیک بۆ هه ندیک دیکه بیشتر باسکرا، و له بهیه کگه یشتنی خاوه نه که کهوا دل و تیگه یشتندایه، وه له باره ی دیتنی رۆحه که بۆ شته کان سرینه وهیه به بی هۆکار.

ههروه ها أبو عبدالله ی کوری منده الحافظ له په رتوکی (النفیس والروح) باسی کردوه، له حه دیسی محمد کوری حمید ده لیت: عبدالرحمن کوری مغراء الدوسی بۆ نهمه ی گپرایه وه، نهویش له الأزهر کوری عبدالله الأزدي، له محمد کوری عجلان، نهویش له سالم کوری عبدالله، نهویش له باوکیه وه ووتی: عمری کوری خطاب به علی کوری أبی طالب گه یشت و پیتی ووت: نهی باوکی الحسن، له وانه یه شهید بکری و لیمان وون بیت، و له وانه شه من شهید بکریم لیتان وون بم، سی شت هیه پرسیارت لیده کهم له تۆ هیه نایا زانیاریت لیئانه وه هیه؟ علی کوری أبی طالب ووتی: نه مانه چین؟ نینجا ووتی: پیاویک پیاویکی خۆش ده ویت که هیچ خیرو چاکه یه کی لی نه بینووه، و پیاویک رقی له پیاویک ده بیتسه وه که هیچ شهرو به لایه کی لی نه بینووه، جا علی ووتی: به لی، گویم له پیغه مبهری خوا بوو ﷺ ده یفه رموو: (إِنَّ الْأَرْوَاحَ جُنُودَ مُجَنَّدَةٍ تَلْتَقِي فِي الْمَوَاءِ فَتَشَامُ، فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا أَتَلَفَ، وَمَا تَنَافَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ). واته: (رۆحه کان وه ک سه ربا زان له ناسماندا

١٥٦ ح للإبن قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

ده گهن به يه کترو يه کترو بؤن ده گهن، جا نه وهی ئيماندار بيت و يه کترو بناستت هؤگري ده بيت، وه نه وهی رقی لی بیته وه ليی لاده دات).

جا عمر عليه السلام ووتی: نه وه يه ک، عمر عليه السلام ووتی: وه پياويک ووتاريک ده گتيرتته وه نه گهر له بيري چووه وه، له ناو نيتمه دا هه يه نه وهی باسی کردوه له بيري چووه ته وه، ووتی: به لي، گويم له پينغه مبهري خوا بوو عليه السلام ده يفهرموو: (مَا فِي الْقُلُوبِ قَلْبٌ إِلَّا وَلَهُ سَحَابَةٌ كَسَحَابَةِ الْقَمَرِ بَيْنَا الْقَمَرِ مَضِيءٌ إِذْ تَجَلَّتْ سَحَابَةٌ فَأُظْلَمَ إِذَا تَجَلَّتْ فَأَضَاءَ وَبَيْنَا الْقَلْبِ يَتَحَدَّثُ إِذْ تَجَلَّتْ سَحَابَةٌ فَتَنَسَّى إِذْ تَجَلَّتْ عَنْهُ فَيَذُكِرُ). واته: (هيج دليک نييه نيلا هه وري هه يه وه هه وري مانگ، ده بينيت مانگ پروونا که هه رکاتيتک هه وره که مانگی داپوشي نهوا تاريک ده بيت نه گهر ليی لادا پروونا که ده بيته وه، دلش وايه نه گهر هه وره دايوشيت يادی خوات له بير ده چيسته وه نه گهر ليی لادات يادی خوات بير ديتته وه).

عمر عليه السلام ووتی: نه وه دوو، ووتی: پياويک خهونيتک ده بيني، هه يه باوه ري پي ده کريت، و هه شيانه باوه ري پينا کريت؟ جا علي عليه السلام ووتی: به لي، گويم له پينغه مبهري خوا بوو عليه السلام ده يفهرموو: (مَا مِنْ عَبْدٍ يَنَامُ يَمْتَلِيءُ نَوْمًا إِلَّا عَرَجَ بِرُوحِهِ إِلَى الْعَرْشِ، فَالَّذِي لَا يَسْتَيْقِظُ دُونَ الْعَرْشِ فَتِلْكَ الرُّؤْيَا الَّتِي تَصَدَّقُ، وَالَّذِي يَسْتَيْقِظُ دُونَ الْعَرْشِ فَهِيَ الَّتِي تَكْذِبُ). واته: (هه به نده يه که له خهويکی قوولدا بنوويت نه گهر رۆحه که ي گه يشته عه رش و له م خه وده دا خه به ري نه بؤوه بزانه خه وده که راسته، به لام نه وهی خه به ري ده بيته وه پيش نه وهی رۆحه که ي بگاته عه رش بزانه خه وده که ي درۆيه)

جا عمر عليه السلام ووتی: نه وه نهو سي شته يه که من داوام ده کرد، سوياس و ستايش بؤ نهو خودايه ي کهوا راستيه کام ده ست کهوت له پيش مردندا ^(١٠٠).

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْمَجُوزِيَّةُ

بقیهی کوری الولید^(۱۰۱) ووتی: صفوان کوری عمرو بۆمانی گۆرایهوه، نهویش له سلیم کوری عامر الحصرمی ووتی: عمر کوری الخطاب ووتی: سهرم سورما بۆ خهونی پیاویک کهوا شتیکی بینوووه که نهو شتهی نههاتوو به بیریا، وهک شهوهی به دهستیگی گرتی، و شتیکی بینوووه کهوا نهو شت نهبووه، جا علی کوری اسی طالب ووتی: نهی نه میری نیمانداران، خودای گهوره ده فهرمویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فِيمَا سَكُتِ الْقِيَامَةِ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأَخْرَى إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ {الزمر: ۴۲}. واته: (ههه خوايه گیانهکان ده کیشت له کاتی مردنیاندا، ههروه ها نهو گیانهش که نه مرد له خهوه کهیدا بۆی ده نیریتهوه، جا نهو کهسهی که خوا بریاری مردنی داییت پۆحه کهی ده گرتیهوه و ناگه ریتهوه بۆ لاشه، نهو کهسهش که رۆزی تهواو نه بوو بیت ده نیریتهوه بۆی تا کاتیکی دیاریکراو).

پۆحهکان بۆ ناسمان بهرز ده کرینهوه له خهوه کهیدا، جا نهوهی بینرا له ناسماندایه نهوه ههق و باوه پداره، نه گهر گه ریتندرانهوه بۆ لاشهکانیان شهوا شهیتانهکان له ناسماندا تووشی ده بیت، و به درۆی ده خاتهوه، نینجا نهوهی بینرا له م شیویه نه مه نارپه وایه، ووتی: عمر سهری سورما له و قسهیهی علی (که ده الله وجهه). ایسن منده ده لیت: نهو ههواله به ناویانگه له لایهن صفوان کوری عمرو و کهسانی دیکه، اسی الدرداء ریوایهتی کردوه.

الطبرانی باسده کات و ده گۆریتهوه: له هه دیستیکی علی کوری اسی طلحه کهوا عبدالله کوری عباس به عمر کوری الخطابی رضی الله عنه ووت: نهی نه میری نیمانداران، ههندی شت ههیهه پرسیارت لیده کهم، ووتی: نهوهی وویستت پرسیار بکه، ووتی: نهی نه میری نیمانداران پیاو له چی شتی به بیر دیتهوه، وه له چی له بیری ده کات،

(۱۰۱) میزان الاعتدال: ۱ / ۳۳۱.

١٠٢ ح - لِلإِبْنِ قِيمٌ الْمُجْزِيَّةُ

و لهچی باوهر به خهون دهکات، لهچی به درۆی دهخاتهوه؟ عمر پیتی ووت: که لهسهر دلدا زولمییکی توند ههیه وهک ههور وایه مانگ داپوشیت، جا نهگهر دللی داپوشیت نهوا نادهمیزاد شتی لهبیر دهچیتتهوه، بهلام نهگهر دللی سافر لوس بیت نهوا نهوهی لهبیری چوه بهبیری دیتتهوه، بهلام خهون لهچی باوهر دهکریت و لهچی به درۆ دهخریتتهوه؟ خوی گهوره دهفرموویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا﴾ (الزمر: ٤٢) واته: (ههر خواجه گیانهکان دهکیشتت لهکاتی مردنیاندا، ههروهها نهو گیانهش که نه مرد له خهوهکهیدا بۆی دهنیتردیتتهوه). جا نهو رۆحهی بهرز کرایهوه بۆ لای فریشتهکانی ناسمان نهوا نهو خهونهیه کهوا باوهری پیندهکریت، و نهو رۆحهی که نهچوهه لای فریشتهکانی ناسمان نهوا نهو خهونهیه که به درۆ دهخریتتهوه^(١٠٢).

ابن لهیعة ریوایهتی کردوه، له ابن عثمان کوری نعیم الرعینی، نهویش له اُبی عثمان الأصبحی، نهویش له اُبی الدرداء، ووتی: نهگهر مرۆه خهوت نهوا رۆحهکهی بهرز دهکریتتهوه تاوهکو دهچیتته لای عهرش، جا نهگهر پاک و خاوین بیت نهوا مؤلتهتی دهدریتتی کرنۆش ببات، و نهگهر پیسو بوخل بیت مؤلتهتی نادریتتی به کرنۆش بردن^(١٠٣).

جعفر کوری عون ریوایهتی کردوه، له ابراهیم الهجری، نهویش له اُبی الأحوص، له عبدالله کوری مسعود کهوا دهلیت: رۆحهکان وهک سهربازی بهزۆر گیراون بهیهکدهگهنو دهچنه ناو یهکتر ههروهک نهسپ لهشهردا دهچنه ناو یهکتر، نهوهی بیناسیتت هوگری دهبیتت و نهوهی نهیناسیتت و رقی لیبیتت لیتی جیا دهبیتتهوه^(١٠٤).

(١٠٢) میزان الاعتدال: ٣ / ١٤٣.

(١٠٣) شرح الصدور: ٣٥٦.

(١٠٤) كشف الحفاء، العجلوني: ١ / ١٢١.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

وه هيشتاش خه لکی کۆنو ئیستا ئەمه نازانن و نه یانینیوووه، جمیل کوری معمر العذري ده لیت:

أَضَلُّ نَهَارِي مُسْتَهَامًا وَتَلَقَّي *** مَعَ اللَّيْلِ رُوحِي فِي الْمَنَامِ وَرُوحَهَا

ووتویانه: پیاری نووستو خه لکی دیکه له زیندوان ده بینیت و قسه شی له گه لدا ده کات، و نه گهر چی ماوه یه کی دووریش له نیتوانیانا ده بییت، له گه ل شه وهش نهم دوو که سه هژشیارن و رۆحه که یان له جهسته یان جیا نه بۆته وه، جا چۆن رۆحه کانیان پیک گه یشتن؟ ده لیتن: ئەمه یان ده بییت نموونه یه ک بیت که وا خه ون لیکده ره وه بۆ که سی خه وتوو هیناویه تیه وه، یا خود گێرانه وه که خۆی له و که سه یه که خه ونه که ی بینوووه که وا خۆی بی بهری ده کات له خه وه که ییدا ههروه ک حبیب کوری اوس ده لیت:

سَقِيًّا لَطِيفِكَ مِنْ زُورٍ أَتَاكَ بِهِ *** حَدِيثَ نَفْسِكَ عَنْهُ وَهُوَ مَشْغُولٌ

بینگومان رۆحه کان بۆ یه کتر ده گونجین، و په یوه ندی یه کتکیان به وی دیکه توندترو به هیتتر ده بییت، وه هه ریه که له وان ههست به هاو رپه تی هاوه له که ی ده کات، و نه گهر ههستی به یه کتکی دیکه نه کرد شه وا ده گه رپه ته وه بۆ شه وه ههستی له نیتوانیانا هه یه، و خه لکیش نهم شته سه رسو رپه نه ره یان بینوووه.

مه به ستیش له وه که وا رۆحی زیندوووه کان به یه ک ده گهن ههروه ک رۆحی زیندوو مردوووه کان به یه کتر ده گهن، هه ندیک له پێشینه کان ده لیتن: رۆحه کان له ناسماندا به یه کتر ده گهن، یه کتر ده ناسنه وه و گه ت و گۆش له گه ل یه کتر ده کهن، جا فریشته ی خه ون ده یگاتی به چاکه و خێر یا خود به خراپه و شه ر، ده لیتن: نینجا خودای گه وره فریشته یه ک ده کاته وه کیلی خه ونه که فیری ده کات و ئیلهامی ده داتی به زانیاری پیدانی هه موو نه فه ستیک له سه رچاوه ی گه وره یی و ناوونیشان و بیباریه که ی له دین و دنیاو سه روشت و په روه رده و ره وشتی، و هه یچ شتیک له و ناچیت، وه هه یچ هه له هه ش

۹۰ ح للابن قیّم الجوزیة

ناکات، جا کۆپیهک له زانستی پنهانی و غهیبی خودای گهوره له قورنانی پیرۆزدا دیت بۆ لای بهوهی کهوا تووشی ئهو مرۆقه دهبیّت له خێرو چاکه یاخود شهرو خراپه له دین و دنیاکهی، و نمونهو شیوهی وای بۆ دینیتسهوه به قهدهر ههلس و کهوت و داب و نهریتهکهی بیّت، جا جارێک مرۆدهی پێدهدات بهو چاکهی که دهیکات یاخود پێشکهشی دهکریت، و ناگاداری دهکاتهوه له گوناهیێک که کردوویهتی یاخود بۆ ئهو گرنگه، و وریای دهکاتهوه له خراپهیهک که بیته هۆکارێک بۆ ئهوهی پالی پێوه بنیّت بۆ کاری تاوان و کارهسات، و جگه لهمهش خهون نیعمهتی که خودای گهوره بۆ پهحمهت و چاکه و یادکردنهوهی خوداو زانیاری پێدان دهینیریت، و یهکێکه لهو رینگایانهی که رۆحهکان بهیهکتر دهگهیهنیت بۆ سهردانی یهکتر کردن و گفت و گو کردن، چهند کس له رینگای ئهو خهوانانهوه تهویهیان کردووه و رینگای چاکهیان گرتۆته بهرو پهشیمان بوونهتهوه و باوهریان هیناوه به رۆژی دوایی، وه چهندهها کس له رینگای خهوانهوه بوونهته خاوهنی سهروهت و سامان و گهنجینهیان دۆزیوهتهوه کهوا شاردرابۆوه.

له پهرتوکی (المجالسة)ی أبی بکر کوری مروان المالکی: له ابن قتیبه ئهویش له أبی حاتم، وه له الأصمعي، ئهویش له المعتمر کوری سلیمان، ئهویش لهو کسهی بۆی گێراوتهوه، ووتی: جارێک دههرووین بۆ گهشت، ئیمه سی کس بووین، جا یهکێک له ئیمه خهوت، شتی کهمان بینی وهک رووناکی و چرایهک وابوو له لووتی هاته دهروهوه و چووه ناو ئهشکهوتینکی نزیک لێی، جا رووناکیه که گهراپهوه و چۆوه ناو لووتی، نینجا لهخه ههلسا و دههرو چاوی سپیهوه، ووتی: خهونێکی سهیرم دیت، لهو ئهشکهوتهدا ئهوها و ئهوهام دیت، جا چووینه ناو ئهشکهوته که ههندیک سامان و پاشاوهمان دۆزیوهوه.

١٥٠ ح - لِّلإِبْنِ قَيْمٍ الْجَوْزِيَّةِ

نهمهش عبدالمطلبه که له خهودا دهستنیسانی زهمزه می کرد وه نهو سامانو گه نجینه یه ی دۆزیه وه کهوا لهوی بوو^(١٠٤).

وه نهمهش عمیر کوری وهب له خهودا هاتنه لای و پییان ووت: هه لسه برۆ نهو شوینه وه شوینه له ماله که هه لیکه نه پاره و پولی باوکت ده دۆزیه وه، کهوا باوکی پاره و پوله که ی شار دبووه، که وه سیه تی پی نه کرد بوو، جا عمیر له خهودا هه لساو شوینه که ی هه لکه ند بهو شیوه ی نه مریان پی کرد بوو، ده هه زار دره هم و نالتوو نیکی زۆری دۆزیه وه، نینجا بۆ سه رخستنی دینه که ی و باشکردنی گوزه رانی خۆی و بنه ماله که ی پاره یه کی زۆری سه رف کرد، و نهمهش نیسلامی برونی نهوی به دوادا هات، یه کی که له کچه بچوو که کانی پی سووت: باو که گیان، خودای نیمه باشتر له هوبهل و عوزا نیمه ی به دینه که ی خۆی خۆش ویستوه، نه گهر نهو نه بایه نهم پاره و پوله ی بۆ به جی نه ده هیشتی، که چی رۆژانیکی که همیشه نهوت به رستوه.

علی کوری اُبی طالب القیروانی العابر ده لیت: نهو به سه رهاته ی عمیرو ده ره یسانی پاره و پوله که ی له خهودا به سه یرترین شت داده نریت له لای نیمه، لهو سه رده مه ی نیمه داو له شاره که ی خۆمان له اُبی محمد عبدالله البغان شیمان بینی کهوا پیاو نیکی چاک و به ناوبانگ بوو به خهونی مردوه کان و پرسیار کردنیان له شته بزرو په نهانه کان، جا نهمه ی ده گواسته وه بۆ ماله وه یان و خزم و ناسیاویان تا وه کو ناوی ده رکردو خه لکیکی زۆر له ده ره ی کۆبووه وه، پیاو نیکی هاته لای و شکایه تی لای کرد که یه کیکی نیکی نهو مردوه بی نه وه ی وه سیه تی له لای بکات و پاره و پولیکی زۆری هه بوو شوینه که ی پینازانیت، بۆ نه وه ی ریگایه کی چاکی پی نیشان بدات، له خودای گه وره پارایه وه لهو شه وه دا نهو مردوه ی وه سفی کرد بوو له

(١٠٤) السیره النبویه، ابن هشام: (١٤٠/١).

٩٥ ح لِّلَايِن قِيَمِّ الْمُجُوزِيَّةِ

خه وه كهيدا بينى، نينجا پرسىارى نهو پارهو پولهى ليكرد، نينجا خه بهرى دا به پياوه كه.

له كاره ده گم نه كانى كه پيره ژنيكى چاك و تيماندار مرد نافرته تيك نه بو له لاي كه نهو حهوت دينارهى هديه تى پنى بسپيريت، جا يه كيك هاته لاي هاورپكهي كهوا نهو ده بويست پاره كهى له لا دابنيت، به خيرايى چوه لاي پيره ژنه كه، هه والى ناوى مردوه كهى راگه ياند به كهس و كارى، پاشان به يانى نافرته كه گه رايه وه لاي كهس و كارى، پنى ووت: فلانه پيره ژن ده لئيت: له بنميچى ماله كه م حهوت ته خته بؤميره پاره كانم له وى شاردؤته وه له ناو په رويه كى خوريم داناوه، نينجا نه م كارهى كرد، نينجا پاره كهى دؤزيه وه كهوا وه كه نه وهى وه سفى كرد بوو.

ده لئيت: پياويك بؤى گيرامه وه كهوا گومان نابه م به درؤ كردنى ووتى: نافرته تيك منى به كرى گرت بؤ نه وهى ماله كهى لى تيك بده م، و سه رله نوى نؤژهنى بكه مه به پاره يه كى دياريكراو، جا كاتيك كه لويه له كه م و هرگرت بؤ تيكدانى خانووه كه، و وتم: نه مه بؤچى تيكى ده دهى؟ نافرته كه ووتى: سوتند به خوا هيچ پيوستيم به تيكدانى نه م خانووه نيه، به لام كه باوكم مرد، نهو زؤر ده و له مه ندو خاوه نى سه روه ت و سامان تيكى زؤر بوو به لام هيچى وامان نه دؤزيه وه له پاره و پوله كهى، پاره كهى له شوين تيكى نه م خانووه شاردؤته وه بؤيه تيكى ده ده م به لكو پاره كه ده دؤزمه وه، نينجا پياوه كه وه ك ناگادار كردنه وه يه كه به نافرته كهى ووت: شتتكت پى بلئيم له مه ناسانتر بيت بؤ تؤ، ووتى: نه م شته چى يه؟ ووتى: فلان كهس، برؤ لاي و پرسىارى لي بكه و چيرؤكى خؤتى بؤ بگيرپه وه به لكو نه م باوكت له خه و ده بينى و شوينى شاردنه وهى پاره كه ت پى نشان ده دات به بى ماندو و بوون و به بى نرخ، جا نافرته كه چوه لاي پاشان هاته وه لاي نيمه، پنى ووت: كهوا ناوى خؤى و ناوى باوكى لاي خؤى نوسيووه، به يانى زوو چوومه لاي كاره كه، جا نافرته كه لاي پياوه كه هاته وه ووتى: پياوه كه پنى و وتم: باوكتم له خه ودا بينى، نهو ده يوت:

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

پاره که له شوینیکی چه ماوه دایه لای خانووه که، ووتی: نینجا شوینی دیواره چه ماوه که مان هه لکه ند تاوه کو ده لاقه یه که به دیار که وت و بینیم پاره که له ویدایه، ووتی: به راستی سه رمان سوپما، جا نافرته که پاره که ی به کم زانی که دۆزیه وه، ده بیوت: پاره و سامانی باو کم له وه زیاتر بوو، به لام من ده گه پیمه وه لای پیاوه که، جا رۆیشته وه لای پیتی راگه یاند، پاشان پرسپاری لیکرد دووباره بکاتمه وه، جا کاتیک به یانیه که ی چوه لای ووتی: کهوا نهو به نافرته که ی ووتسه: کهوا باوکت پیت ده لیت: له کۆگای زه یته که حهوزیکی چوارگۆشه هه یه ژیره وه ی هه لکه نه، ووتی: کۆگا که م کردوه له گۆشه یه کدا حهوزیکی چوارگۆشه هه بوو، هیتامانه خواره وه ژیره وه مان هه لکه ند، گۆزه یه کی گه وره مان دۆزیه وه، دام به نافرته پاشان تهماعی گرتی و سوور بوو له سه ر نه وه ی جاریکی تر بگه ریتته وه لای پیاوه که، نه م کاره ی کرد، له لای پیاوه که گه رایه وه خه مۆکی و دلته نگه ی به روویه وه دیار سوو نافرته که ووتی: پیاوه که به منی ووت: به قه ده ر توانای خۆت پاره که ت وه رگرت، به لام نه وه ی ماوه ته وه شه ی تاتیک له جنۆکه له سه ری دانیشته وه و پاسه وان ی لیده کات تا نهو کاته ی قه ده ره که ته واو ده بیته .

وه حیکایه ت و چپرک له و بابته دا زۆره .

یه کینک بۆی گپرامه وه له باره ی شیخی ئیسلام ابن تیمیه کهوا له پاش مردنیدا له خودا بینوو یه تی، پرسپاری لیکرد وه له مه سه له ی هه ندیک شتی فه رزو واجب کهوا کیشه ی بۆ دروستکردبوو جا وه لامی پرسپاره کانی به راستی دایه وه .

نایا رۆح ده مریت یا خود مردن ته نهها بۆ لاشه که یه؟

بینگومان خه لگ له مه دا جیساوازی هه یه، کۆمه لیتک ده لیتن: رۆح ده مریت، وه تامی مردن ده چیژیت، چونکه نهویش نه فسه، وه هه موو که سیک ده بیت تامی مردن به چیژیت.

ده لیتن: به لگه کان ناشکران نیشانن له سه ره وه ی کهس نامینیت ته نهها خودای تاک و ته نیا نه بیت، خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ * وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ {الرحمن: ۲۶-۲۷}. واته: (هه موو نهو که سانه ی له سه ره روه ی زه وین، هه ره هه مووی فه وتاوه تیا چوه وه ده بیت بمرن* ته نهها زاتی په روه ردگاری خاوه ن بلندی و پرزدار ی تۆیه که ده مینیتسه وه). وه هه روه ها خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ {القصص: ۸۸}. واته: (هه رچی شت هه یه تیا چوه وه له ناو چوه جگه له و زاته). ده لیتن: نه گه ره فریشته کان بمرن، نهوا نه فسی مرۆڤ له پیشتره بۆ نه وه ی بمریت، ده لیتن خودای گه وره له باره ی نه هلی ناگره وه ده فهرموویت نهوان ده لیتن: ﴿رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ﴾ {غافر: ۱۱}. واته: (په روه دگارا تۆ ده سه لاتت بی سنوره دوو جار نیتمه ت مراندوه وه دوو جار نیتمه ت زیندوو کردۆته وه). جا مردنی یه که م نهوا شایه ده وه بینهراوه، نه وه بۆ لاشه که یه، و نه وه ی تر بۆ رۆحه که یه.

هه ندیک ی دیکه ده لیتن: رۆحه کان نامرن، نه مه دروستکراره بۆ مانه وه، به لکو ته نهها لاشه کان ده مریت، ده لیتن: بینگومان به لگه هه یه له سه ره نه م ووتانه نه مه شه به لگه یه له نازو نیه مه تی رۆحه کان و نازاردانی رۆحه کان پاش نه وه ی جیسا ده بنه وه له لاشه کانیا ن وه ده گه رپیته وه بۆ لای خودای گه وره، جا نه گه ره رۆحه کان مردن نهوا

نیعمت و نازاریان له سهر ده پچریت، جا خودای گه وره ده فرمویت: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ * فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ ﴿آل عمران: ۱۶۹-۱۷۰﴾. واته: (هه رگیز و مه زان و وا دامه نین نه وانهی له پیناوی خوادا شهید بوون و کوژران، مردوون، نه خیر و انیه، به لکو نه وانه زیندوون، له لای په روه ردگاریان له رزق و رۆزی به هره وهرن * زور دلخوش و شادمانن به و به خشش و زیاده فه زله ی که خوا پیتی به خشوون، مژدهش ددهن به وانهی هیشتا به وان نه گه یشتوون و ((شهید نه بوون)). وه شهش له گه ل پچرانه کاتیک رۆحه کان له لاشه کانیاں جیا دهنه وه بی گومان تامی مردن ده چیریت.

راستیه که ی ده وتریت: مردنی گیانه کان بریتی یه له جیا بوونه و هیان له لاشه کانیاں، ده رچونه لیتی، جا نه گه نه وه ی ده لیت رۆحه که ده مریت نه و تامی مردنی چیشتوه، نه وه ی ده لیت رۆحه کان ده میننه وه به لام ته نها لاشه کان له ناو ده چیت که واته به و بچوون و ره چا و کردنه رۆحه که نامریت، به لکو نه و ده مینیتته وه باش دروست بوونی له نازو نیعمت یا خود له عه زاب و ئیش و نازار تا وه کو نه و کاته ی خودای گه وره بیه ویت، وه هه روه ها به خیرایی بریار ددهات که خودای گه وره رۆحه کان ده نیریتته وه بو لاشه کانیاں، وه احمد کورپی الحسین الکندی نه و جیا وازی به ی ریکخستوه له و پارچه هه ترا و ه یه دا:

تَنَازَعُ النَّاسَ حَتَّى لَا اتَّفَاقَ لَهُمْ *** إِلَّا عَلَى سَجَبٍ وَالْخُلْفِ فِي الشَّجَبِ (١٠٦).
فَقِيلَ: تَخَلَّصَ نَفْسُ الْمَرْءِ سَامِلَةً *** وَقِيلَ: تَشْرُكُ جِسْمَ الْمَرْءِ فِي الْعَطَبِ

جا نه گه ورترا: له کاتی فوو کردن به که ره نادا نایا رۆحه کان به زیندوویی ده میننه وه هه روه ک ئیستا، یا خود ده مریت پاشان زیندوو ده بیته وه؟

(١٠٦) الشجب: له نارچوون، الخلف: جیا وازی.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

ووتویانه: خودای گهوره ده فهر مرویت: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ {الزمر: ٦٨}. واته: (له ورژه فوو ده کریت به که ره نادا هه رکس له ناسمانه کانو زه ویدا ماییت خیرا ده مریت، مه گهر که سیک خوا وویستی له سهر مردنی نه بیت). بینگومان خودای گهوره له ناسمانه کانو له زه ویدا هه ندیک که سی لهو مردنه دوور خستوته وه.

جا هه ندیک ده لئین: نهوانه شه هیده کانن، نه مه ووتهی آبی هریره، واین عباس، وسعید کوری جیره.

وه ده لئین: نهوانه جبرائیل و میکائیل و اسرافیل و عزرائیل (ملک الموت) ه. وه نه مهش ووتهی مقاتل و هه ندیک که سی دیکه یه.

ده لئین: نهوانه نهو که سانهن که له به هه شتدان له (حور العین) حوزیه کانو هه ندیکی تر، نهوانه له ناگردان له نه هلی دوزهخ و ده رگه وانه که می دوزهخ، آبرو إسحاق کوری شاقلا نه مهی و توه.

نیمام أحمد ده ریخستوه له سهر نه وهی کهوا (حور العین والولدان) حوزیه کانو مندالانی ناو به هه شت نامرن له کاتی فوو کردن له که ره نادا. خوای گهوره هه والی داوه کهوا نه هلی به هه شت ﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى﴾ {الدخان: ٥٦}. واته: (له هه مووی خوشتر نه وهیه که هه رگیز تالی مردن ناچیژن تیایدا جگه لهو مردنه یه که مجار).

نه مهش ده قیکه له سهر نه مانه کهوا نامرن جگه له مردنی یه که مجار نه بیت، جا نه گهر جاری دووم مردن نهوا ده بیته دوو مردن، به لام ووتهی نه هلی دوزهخ: ﴿رَبَّنَا أُمَّتَنَا أِثْمَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ﴾ {غافر: ١١}. واته: (بهروه رداگارا تو ده سه لات بی سنوره دوو جار نیمهت مراندوه و دوو جار نیمهت زیندوو کردوته وه) جا ته فسیر کردنی نهو نایه ته کهوا له سووره تی (البقرة) دایه وهك خودای گهوره ده فهر مرویت: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾

﴿البقرة: ۲۸﴾. واته: (چۆن بى پروا دهبن به خوا له كاتيكدا ئىوه بى گيان بوون

خوا دروستى كردوون و گياني به بهردا كردن، پاشان ده تاغرىنىت و دوايسى زيندووتان ده كاتهوه). جا نهوانه مردبوون وه نهوانه كه مى ئاوى روون بوون له پشتى باوكيان و له مندالدانى داكيان، له دواى نه مهدا زيندوى كردنهوه، پاشان ده تاغرىنىت، پاشان زيندوويان ده كاتهوه له رۆژى زيندو بوونهوه دا. نه مهش نهوه ده گهيه نيت كهوا رۆحه كانيان پيش هاتنى رۆژى قيامت نامرن، جا نه گهر واييت نهوا ده بيته سى مردن، له كاتى فوو كردن به كه ره نادا رۆحه كان ده مرن، جا له وه حه ديسه سه حيه دا: (أَنَّ النَّاسَ يَصْعَقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَكُونُ أَوْلَ مَنْ يَفِيقُ، فِإِذَا مُوسَى أَخَذَ بِقَائِمَةِ الْعَرْشِ، فَلَا أُدْرِي أَفَاقَ قَبْلِي أَمْ جُوزِي بِصَعْقَةِ يَوْمِ الطُّورِ) ^(۱۰۷). واته: (بيگومان خه لكى له رۆژى قيامت دا ده مرن جا من به كه مين كه سم كه زيندو ده بمه وه، بينيم موسى ده ستى به پيچكه ي عه رشه وه گرتبوو، نازام پيش من زيندو ده بيته وه يا خود له دواى من له مردنى رۆژى دوايى).

جا نهو مردنه له هه لوتست و نيشانه كانى رۆژى قيامت ته نه گهر خوداى گه و ره هات و ووستى له سه ر بوو بۆ برينه وه ته واو كردنى و زه وى به نوورى خۆى پووناك ده كاته وه، له و كاته دا هه موو بوونه وه رو دروستكراوان ده مرن. خوداى گه و ره ده فه رموويت: ﴿فَدَرَهُمْ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ﴾ {الطور: ۴۵}. واته: (وازيان لى بهينه هه تا به و رۆژه ده گهن كه تيايدا ده چن و لال و پال ده كه ون). نه گهر چى نه و لال و پال كه وتنه ش مردن بيت نهوا مردنىكى ديكه يه، و كۆمه لتيك له پياوچاكان بۆ نه مه ناگاداريان كردۆته وه، جا أبو عبدالله القرطبى ره جه تى خواى لى بيت له م باره يه وه ده ليت: له م حه ديسه ده ركه وتوه كهوا نه وه مردنىكى له هز ش خۆ چوونه نهك نهو مردنه ي روو ده دات له كاتى فوو كردن به كه ره نادا، ده ليت: شيخ أحمد كورى عمرو ووتى: حه ديسى پيغه مبه ر عليه السلام ده ريخستوه نيشانه

دهكات لهسر نهوهی كهوا نهو مردنه ماوهی دووری نهفخهی دووهمه كهوا نهفخهی زیندوو بوونهوهیه، ههنديك له زانایان دهئین: لهوانهیه موسی لهو پیغهمبهرا نه بیته كهوا نه مریت، نه مهش نارهبایه ناگوئیته، القاضی عیاض دهئیت: لهوانهیه مه بهست لهو مردنه داچله کین و تۆقاندنی کاتی زیندوو بوونهوه بیته لهو کاتهی ناسمانه کان و زهوی لیک ده ترازین. وه أبو العباس القرطبی بهرپرچی ده داتهوه و دهئیت: لهو حه دیسه سه حیه دا وا لیک ده دریتسه کاتیک پیغه مبهرا عليه السلام له گۆره کهی دیتته دهروه موسای پی ده گات كهوا لیستی عهرشی هه لگرتوه. نه مهش لهوانهیه له کاتی نهفخی راچله کین و داخوریان بیته.

أبو عبدالله دهئیت: شیخ أحمد کوری عمرو ووتی: نهوهی نهو کیشه و گرفته ناهئیت مردن نهوه نیه به پاک و بیگهردی نه بیته، به لکو نهوه گواستنهوهیه له باریک بۆ باریکی دیکه، نه مهش به لگهیه له سر نهوهی شهیده کان له پاش کوژرانیان یان مردنیان زیندوو و له لایهن خودای گهروهه رزق و رۆزیان بۆ فراهه م کراوه و دلخۆش و مژده ده ریشن، وه نه مهش خهسلتهی زیندوو هه کانه له دونیادا، جا نه گهر بۆ شهیده کان ناوا بیته نهوا پیغه مبهره کان هه قتره له پیشترن بۆ نه م کاره، وه له گه ل نهوهش پیغه مبهرا عليه السلام راستی فهرمووه که زهوی جهستهی پیغه مبهرا ناخوات وه ههروه ها پیغه مبهرا عليه السلام له شهوره کهیدا له بیت المقدس له گه ل پیغه مبهرا کۆبووه، له ناسمانیدا به تاییه تهی له گه ل موسی، پیغه مبهرا عليه السلام هه والی داوه كهوا ههچ موسلمانیک نیه سه لام له مردوو بکات نیلا خودای گهروهه رۆحه کهی بۆ ده نیریتسه وه تاوه کو وه لامی سه لامه کهی ده داتهوه، جگه له مه نهوهی بریاری له سر ده دریت نهوهیه که مردنی پیغه مبهرا گه رانه وهیه كهوا له ئیمه دوور خراونه ته وهو لیمان شاراوهن به جوړیک ئیمه نازانین و هه ستیان پی نا کهین بهوهی نایا نهوان به زیندویی ماونه ته وه، نه مهش وهك حالتهی فریشته کان، كهوا نهوان زیندوو و بوونیان ههیه به لام ئیمه نایانینین، نه گهر بریار درا بهوهی نهوان

زیندوون، جا نه گهر فوو به که ره نادا کرابه نه فخری مردن شهوا شهوی له ناسمانه کاندایه، شهوی له زه ویش دایه ده مریت مه گهر شهوی خوا بیه ویت نه مریت، به لام (صعق) مردن و له هوش خۆ چوونی پیغه مبه ران ده ریخستوه شهوا له هوش خۆ چوونه، جا نه گهر فوو کرا به که ره نادا به نه فخری زیندوو بوونه شهوی شهوی مردوو زیندوو ده بیته شه، وه شه ویش که له هوش خۆی چوو ده لده ستیته شه، هره وه ها پیغه مبه ران عليه السلام له حه دیستی که سه حیحا هاتوه: (فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَفِيْقُ).
 اته: (من یه که م که س ده بم که ه لده ستمه شه). وه پیغه مبه ران عليه السلام یه که مین که سه که له گوره که ی دپته ده ره وه جگه له موسی نه بیته، شهوش راپایی هیه له سر شهوی نایا شه ویش پیغه مبه ران له هوش خۆ چوونه که ی زیندوو بوته شه، یاخود له سر شهو حالته ماوه شه که وا ویش نه فخری (صعق) له هوش خۆ چوون به خبه ر بووه، چونکه شه هه ژمار ده کریت به مردنی رۆژی دواپی، و شه مش چاکه یه کی گوره یه بو موسی، شه مش هه رگیز پیویست ناکات به چاکه یه ک باشترو چاکتری بکه یته له سر پیغه مبه ران عليه السلام، چونکه شتیکی نیمچه پی واجب و پیویست نایته له کاریک به تیگرایی ^(١٠٨).

أبو عبدالله القرطبي ده لیت: نه گهر حه دیسه که له سر مردنی بوونه شه ویر بیته له رۆژی قیامت شهوا هیچ کیشه و گرفتگی نامینیت، به لام نه گهر له هوش خۆ چوونی مردن بیته له کاتی فوو کردن به که ره نادا، شه مش ده بیته یادی رۆژی قیامت بکریت شه و مه به ست لیتی لیکدانه شه، جا مانا که ی: نه گهر فوو کرا به که ره نادا له نه فخری زیندوو بوونه شه پیغه مبه ران عليه السلام ده لیت من یه که مین که سم له وانه ی سه ری خۆی به رز ده کاته شه، جا دیتم موسی دهستی گرتوه به پیچکه یه ک له پیچکه کانی عه رش، جا نازاتم ویش من هه لساوه شه و یاخود له دواپی من له مردنی رۆژی داییدا.

٩٥ ح لِإِبْنِ قَيْمٍ الْجُوزِيَّةِ

(ابن القيم) دهليت: پشتگيري كردن و رافه كردني حديسه كه له سهر نهمه به راست نازانيت، چونكه پيغه مبر عليه السلام دوو دل و پارا بووه، نايبا موسي له پيش نهو ههلساوه تهوه، يا خود له دواي نهودا، جا مانا كه ي: نازاتم له هوش خزي چروه، يا خود له هوش خزي نه چروه، وه له حديسه كه دا ده فرمويت: (فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَفِيقُ) وه نهمهش هيما ده كات له سهر نهوه ي پيغه مبر عليه السلام له هوش خزي ده چيت، نهم دوو دلي و پاراييهش ده سته كه ويته له باره ي موسي نايبا له هوش خزي چروه و پيش نهو ههله ستيته وه له كاتي له هوش خزي چرونه كه ي، يا خود له هوش خزي نا چيت، جا نه گهر مبه ستي يه كه م بيت به له هوش خزي چوني يه كه م نهمهش له هوش خزي چووني مردنه نه گهر وايته نهوا مردني پيغه مبر عليه السلام سه ليندراوه، وه پارايش هه يه نايبا موسي مردوه يا خود نه مردوه؟ نهمهش نارپه واو نه گونجاوه له هه موو رووه كانه وه، جا نهمهش زانراوه كه نهمه (صعق) ي راجله كين و له هوش خزي چرونه نه وهك (صعق) ه ي مردن، لهو كاته دا نايه ته كه هيما ناكات له سهر نهوه ي له كاتي نه فخره ي يه كه م هه موو روجه كان ده مریت، به لي هيما ده كات له سهر مردن بوونه وه رو دروستكراوه كان له كاتي نه فخره ي يه كه م، هه ركه سيك پيشتر تامي مردني نه كرد بيت لهو كاته دا تامي مردن ده كات، به لام نهوه ي تامي مردني كردوه يا خود نهوه ي مردني له سهر واجب نه كراوه نهوا نايه ته كه هيما ناكات له سهر نهوه ي بو جاري دووه ده مریتته وه، خوداي گهرهش له هه موو كهس زانتره.

جا نه گهر ووتيان: چون كار بهو حديسه ده كه ن: (إِنَّ النَّاسَ يَصْعَقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ، فَأُجَدُّ مُوسَى بَاطِشًا بِقَائِمَةِ الْعَرْشِ؟). واته: (بيگومان خهلكي له رزي قيامه تدا ده مرن جا من يه كه مين كه سم له زهوي ديمه ده ره وه، لهو كاته دا موسي ده بينم به تووندي ده ستي گرتوه به پيچكه ي عه رش). ده لين: گوماني تيا نيه كه وا نهم ووتيه ناوا هاتوه، كيشه و گرفتني تيدا سه ري

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

هه لداوه، به لام له سر نهوانه نهه ده ديسانهه رپوايهه كروهه، له دوو ده ديسدا به دوو شپوه زار هاتوهه، وه دوو ده ديسه كه شه نه مانه نه:
به كه ميان: (أَنَّ النَّاسَ يَصْعَقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَفِيْقُ)
وه دووه ميان: (أَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)
واته: (نه من به كه كه سم كه وا زه وه له سره شهق ده بيهت، واته به كه كه سم كه سه ره روه وه دوايه زينه دوو ده به وه).

جا له الترمذی و كه سانی ديكه دا له ده ديسنه كه سعید الخدری وه رگير او وه ده ليهت: پيغه مبه ره (عليه السلام) ده فه ره مو يهت: (انا سيد ولد آدم يوم القيامة ولا فخر، ويبيد لواء الحمد ولا فخر وما من نبي يومئذ آدم فمن سواه إلا تحت لوائي، وأنا أول من تنشق عنه الأرض ولا فخر). قال الترمذي: هذا حديث حسن صحيح.
واته: من گوره وه نه وه نهاده م له روه وه دوايه به به شانازی، وه له ريه نه لای سوپاسی منن به به شانازی وه هه مو پيغه مبه ره كان له ريه نه لای منن وه من به كه كه سم كه زه وه له سر شهق ده بيهت به به شانازی).

جا نه گه ر وتیان: چی ده كه مين له باره وه نه وه ده ديسه: (فلا أدري أفتاق قبلي أم كان ممن استثنى الله عز وجل؟) واته: جا نازام له پيش من هه له سا وه ته وه يا خود به كه كه له وه كه سانهه خوداي عز وجل جيايه كروه ته وه).

نهوانه وه خوداي گوره جيايه كروه وه ته وه نهوانه جيا كراهه له نه فه وه راجله كين وه هوش خوجون نه كه له راجله كين وه هوش خوجوني روه وه دوايه هه روه كه خوداي گوره ده فه ره مو يهت: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ (الزمر: ٦٨) واته: (له روه روه دا فوه ده كه ريهت به كه ره نادا هه كه سه له نهاسمان و زه ويده ما بيهت خيرا ده مر يهت، مه گه ره كه سينك خوا ويسته له سر مر دنس نه بيهت).

٩٥ ح لِلإِين قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

لیره‌دا جیاکردنوه رووی نه‌دا له‌مردنی بوونه‌وه‌ره‌کان له‌رژژی قیامه‌تدا؟ وه نه‌وانه‌ی ریوایه‌ت ده‌که‌ن له‌سه‌ر نه‌م حه‌دیه‌سه‌ه‌حیه‌که ریڤک نه‌که‌وتوون که‌وا ده‌فه‌رموویت: (فلا أدري أفاق قبلي أم جوزي بصعقة الطور) واته: (جانازانم (موسی) ﷺ له‌پیش من هه‌لساوه‌ته‌وه یاخود له‌دوای من له‌مردنی رژژی دواییدا).

هه‌ندیڤک له‌وانه‌ی ریوایه‌ت ده‌که‌ن وا گومان ده‌به‌ن که‌وا نه‌و مردنه‌ بریتیه‌ له‌و فووکردنه‌ی مردندا وه (موسا)ش له‌ناو نه‌وکه‌سانه‌یه‌ که‌لیتی جیاکراوه‌ته‌وه، نه‌مه‌ش هه‌رگیز ریڤک ناکه‌وتیک له‌سه‌ر نه‌و بیروباوه‌ره‌ نوته‌دا، چونکه‌ هه‌لسانه‌وه له‌وکاته‌دا بریتیه‌ له‌ هه‌لسانه‌وه‌ی زیندووو بوونه‌وه، جا چۆن ده‌فه‌رموویت: (لا أدري أبعث قلبي أم جوزي بصعقة الطور).

نه‌مه‌ش به‌جیاوازی نه‌و مردنه‌یه‌ که‌هه‌موو بوونه‌وه‌ره‌کان ده‌مریت له‌رژژی دواییدا له‌وکاته‌ی خوای گه‌وره‌ کاره‌که‌ی له‌نیتوان به‌نده‌کان ته‌واوبکات و نووری خۆی پیشانی نه‌وان ده‌دات، جا هه‌موو له‌هۆش خۆیان ده‌چن، به‌لام موسی ﷺ نه‌گه‌ر له‌گه‌ل نه‌وان له‌هۆش خۆی نه‌چیت بیگومان نه‌وا هه‌ژمار ده‌کریت به‌و له‌هۆش خۆچوونه‌ی که‌وا خودای گه‌وره‌ له‌ورژژه‌ی نووری خۆی نیشانی چیاکه‌داو جا له‌تاوان و له‌هه‌ژمه‌تان پارچه‌پارچه‌ بوو، جا خودای گه‌وره‌ نه‌و له‌هۆش خۆچوونه‌ی موسای ته‌عویر کردۆته‌وه به‌و له‌هۆش خۆچوونه‌ی بوونه‌وه‌ره‌کان، له‌وکاته‌ی نووری خۆی پیشانی به‌نده‌کان ده‌دات له‌رژژی قیامه‌تدا.

**کاتیك رۆحه کان پاش جیابوونه‌وهی لاشه‌کانیان،
 نه‌گهر خویان خهریک کرد به‌ههر شتیك هه‌ندیك په‌سه‌ندتر ده‌کات
 تاوه‌کو خویان به‌یه‌کتر بناسینن و به‌یه‌کتر بگهن، وه نایا کیشه درووست
 ده‌کات نه‌گهر خوی ته‌رخانکرد به‌هاوشیوهی لاشه‌که‌ی که‌وا تییدا بووه و نایا
 داوای وینه‌که‌ی ده‌کات؟ یاخود نایا حالی چون ده‌بییت؟**

ئه‌وه کیشه‌یه‌که هیشتا و به‌رده‌وام قسه‌ی له‌باره‌یه‌وه ده‌کریت وهرکه‌سیکیش
 له‌سه‌ر نه‌مه‌ی نووسی سه‌رکه‌وتوو نابیت جا نه‌گهر به‌سوود بییت یاخود بی سوود
 بییت، به‌تایبه‌تی له‌سه‌ر یاساو بیرو باوه‌پتیک نه‌وکه‌سه‌ی ده‌لیت نه‌مه‌ ته‌نها شتیکه
 له‌سه‌ر خوانی گفت و گۆ به‌کیشه‌وه هه‌له‌په‌سیردراوی ماوه‌ته‌وه، و نه‌ک له‌ناو جیهانی
 دونیادا و نه له‌دوااییدا، و هیچ هاوشیوه‌وه تراناو قه‌ده‌رو که‌سیک نییه.

جا نه‌و پرسیاره له‌سه‌ر نه‌ریت و بیروباوه‌ری نه‌واندا نه‌وا هیچ وه‌لامیتک بۆ نه‌وان
 نییه، هه‌روه‌ها نه‌وه‌ی ده‌لیت: نه‌مه بریتییه له‌ نیشانه‌یه‌ک له‌نیشانه‌کانی جهسته،
 له‌یه‌کیتیکی دیکه جیای ده‌کاته‌وه‌وه په‌سه‌ندتری ده‌کات، نه‌مه مه‌رجداره به‌لاشه‌وه
 هه‌لسیت، جا جیاکردنه‌وه‌وه په‌سه‌ندکردن له‌پاش مردندا بۆی نییه، به‌لکو هیچ
 بوونیتیکی نییه‌وه له‌سه‌ر بیروباوه‌ری نه‌وان، به‌لکو له‌ناو ده‌چیت و نامینیت به
 له‌ناوچوونی لاشه‌که هه‌روه‌ک هه‌موو خه‌سله‌ت و سیفه‌تی زیندو له‌ناو ده‌چیت و
 نامینیت، وه نا‌کریت وه‌لام له‌سه‌ر نه‌وه مه‌سه‌له‌یه هه‌بییت ته‌نها له‌سه‌ر یاساو
 بیروباوه‌ری ته‌هلی سونه‌ که‌وا به‌لگه‌ی قورشان و سونه‌ت و نیشانه‌کان و
 هۆکاره‌کان له‌سه‌ر ده‌هینیتته‌وه.

خوای گه‌وره وه‌سفی رۆحی کردوه به‌هاتن و ده‌رچوون و گیان کیشان و مردن و
 و گه‌رانه‌وه وه به‌رزکردنه‌وه‌ی بۆ ناسمان کردنه‌وه‌وه داخستنی ده‌رگا‌کان بۆ رۆحه‌کان.

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

جا خوی گهوره ده فهرموویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أُخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ﴾ (الانعام: ۹۳).

واته: (خۆ نه گهر نهو سته مکارانه بیینی چۆن له نیش و نازاری سهره مهرگدا گیریان خواردووو فریشته کانیش دهستیان لیده که نه وهو لییان ده دهن (بییان ده لئین): گیانتان بدن به دهسته وه، دهی رۆحتان ده رکهن).

وه ههروه ها خوی گهوره ده فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ * ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً * فَادْخُلِي فِي عِبَادِي * وَأَدْخُلِي جَنَّتِي﴾ (الفجر: ۲۷-۳۰).

واته: (نهی خاوه نی دل و دهروونی پر له نارامی، بگه پیره وه بۆلای پهروه ردگارت که تهۆ لهو رازیت و سهویش له تهۆ رازیه، ده بچۆره ریزی بهنده چاکه نازدارو به پیره کانه وه، بچۆره به ههشته خۆشه رازاوه که مه وه).

نهمهش لهوکاته دا پیتی ده وتریت که رۆح له لاشه دا جیا ده کریته وه..

ههروه ها خوی گهوره ده فهرموویت: ﴿وَتَنفَسِ وَمَا سَوَّاهَا * فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾ (الشمس: ۷-۸) واته: (سویند به دهروون و نهوزاته می که به پرتک و پیتکی به دیهیناوه، جا توانای خرابه و چاکه و خوانه ناسی و خواناسی تیدا دا بین کردوه).

جا خوی گهوره رایگه یاندوه کهوا نهو دهروونی درووست کردوه هه وه که رایگه یاندوه کهوا لاشه ی درووست کردوه..

ههروه ها ده فهرموویت: ﴿الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ﴾ (الأنفطار: ۷) واته: (نهو

پهروه ردگاره تۆی درووست کردوه به ریک و پیکترین شیه، به جوانترین شیواز).

نهمهش پاک و بیگه ردی خودایه دهروونی ناده میزادی درووست کردوه، ههروه که لاشه کهشی درووست کردوه، به لکو لاشه که می درووست کردوه، وه که قالیبیک بۆ دهروونه که می، جا به کسانای لاشه بهرده و امییه بۆ به کسانای دروون، وه لاشه

۹۶ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

نامادهو درووستکراوه بۆ دهروون وهك قالب ههروهك دهروون نامادهو درووستکراوه بۆ لاشه.

تا لیڤه‌دا ده‌زانریت که‌وا له‌لاشه‌که‌یدا شیوه‌یه‌ك وهرده‌گریت که‌له که‌سیکی دیکه پیتی جیا ده‌کریتته‌وه، جا ده‌روون و لاشه هه‌ردووکیان کاریگه‌رییان بۆسه‌ر یه‌که‌تری هه‌یه، لاشه‌ی پاک و خاوین وه پیس و خراب له‌ده‌روونی پاک و خاوین و پیس و خرابدا ده‌ست ده‌که‌ویت، وه ده‌روونی پاک و خاوین و پیس و خراب له‌لاشه‌ی پاک و خاوین و پیس و خرابدا ده‌ست ده‌که‌ویت.

جا تووندو به‌هێترتین شت که‌وا په‌یوه‌ندی و گونجای کاریگه‌ری و کار لیتک کردنی له‌سه‌ر نه‌وه‌ی تردا هه‌بیت نه‌وا رۆح و لاشه‌یه، بۆیه له‌کاتی جیا‌بوونه‌وه‌ی رۆح له‌لاشه‌دا پیتی ده‌وتری: نه‌ی ده‌روونی پاک وهره ده‌روه که‌وا له‌لاشه‌یه‌کی پاکدا بوویت، نه‌ی ده‌روونی پیس وهره ده‌روه که‌وا له‌لاشه‌یه‌کی پیس دابوویت.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فِيم_Sِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأَخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ (الزمر: ۴۲).

واته: (هه‌ر خودایه که‌ گیانه‌کان ده‌کیشیت له‌کاتی مردنیاندا، هه‌روه‌ها نه‌و گیانه‌ش که‌ نه‌مرد له‌خه‌وه‌که‌یدا هه‌ر خوا بۆی ده‌نیریتته‌وه، جا نه‌وکه‌سه‌ی که‌خوا بریاری مردنی دابیت رۆحه‌که‌ی ده‌گریتته‌وه و ناگه‌ریتته‌وه بۆ لاشه‌ی نه‌وکه‌سه‌ش که‌ رۆژی ته‌واو نه‌بوویت ده‌نیریتته‌وه بۆی تا کاتیکێ دیاریکراو).

جا خودای گه‌وره وه‌سفی کردوه به‌مردن وه‌گرتن و نارده‌وه، هه‌روه‌ك وه‌سفی کردوه به‌چونه‌ ناوه‌وه ده‌رچوون و گه‌راندنه‌وه و یه‌کسانی کردن و ریکه‌ستن.

وه پیتغه‌مبه‌ر (عليه‌السلام) رایگه‌یاندوه: (أَنْ بَصَرَ الْمَيِّتَ يَتَّبِعُ نَفْسَهُ إِذَا قَبِضَتْ) (۱۰۹).

واته: (نه‌گه‌ر رۆح ده‌رچوو چاوی مردو به‌دوایدا ده‌روانیت).

(۱۰) جمع الزائد: ۲/۳۲۰

۹۰ ح للإین قیمّ الجوزیة

هروهها رایگه یاندووه: (أن الملك يقبضها فتأخذها الملائكة من يده فيوجد لها كأطيب نفخة مسك وجدت على وجه الأرض، أو كأنّ ریح جيفة وجدت على وجه الأرض) (۱۱۰).

واته: (گیانیکیش گیانی ده کیشتیت جا فریشته کان ده یخه نه ناو کفنه بۆن خوشه که کهوا بۆنی زور خوشره له بۆنخوشرین میسک له سر رووی زهوی، یاخود بۆنخوشره له ناو نهو بۆنانهی که له سر زهویدا هیه).

پیغه مبهر (عليه السلام) هه والی داوه: (أنها تصعد الى السماء ويصلي عليها كل ملك لله بين السماء والأرض وأنها تفتح لها أبواب السماء فتصعد من سماء إلى سماء حتى ينتهي بها الى السماء التي فيها الله عز وجل، فيتوقف بين يديه، ويأمر بكتابة اسمه في ديوان أهل عليين أو ديوان أهل سجين، ثم ترد الى الأرض، وأن روح الكافر تطرح طرْحاً، وأنها تدخل مع البدن في قبرها للسؤال).

واته: (نهو رۆحه بهرزده کریتته وه بۆ ناسمان جا هه موو فریشته کانی خودا له نیتوان زهوی و ناسماندا نوژیی له سر ده کهن ودهرگا کانی بهه شتی بۆ ده کریتته وه و ناسمان به ناسمان بهرزی ده که نه وه هه تا کو ده یگه یه نه نه نهو ناسمانه ی خوی گه وره ی لیبیه، جا له نیتوان به زهوی نهودا ده وه ستیت، و فهرمان ده کات ناوی بنووسن له کتیبی نه هلی بهرزه کان یاخود له کتیبی نه هلی زنجیرکراوان، پاشان ده گه ریتندریته وه بۆ سه رزهوی، جا رۆحی کافر ده رده کریتت و ده چیتته وه ناو لاشه که له ناو گۆره که ییدا بۆ پرسیارکردن).

هروهها پیغه مبهر (عليه السلام) رایگه یاندووه: (بأن نسمة المؤمن وهي روحه طائر يعلق في شجرة الجنة حتى يردها الله الى جسدها) (۱۱۱).

(۱۱۰) مستند أحمد: ۴/۲۸۷، و مستن ابی داود (۳۲۱۲).

(۱۱۱) الموطأ: ۱/۲۴۰.

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمِ الْجُزِيَّةِ

واته: (بیگومان رۆحی نیماندار وهك رۆحی بالندهیهك وایه له دارو درهختی بههشت دهخوات تاوهكو خودای گهوره دهینتیریتتهوه بۆ لاشهكهی).
هروهها رایگه یاندووه: (أن أرواح الشهداء في حواصل طير خضر ترد أنهار الجنة وتأكل من ثمارها).

واته: (بیگومان رۆحی شهیدهکان له ناو سکی بالندهی سهوزدان له رووباره کانی بههشت دهخواته وه له به رووبومه کانیشی دهخوات، رووباره کانی بههشت گوزه رده کات و له به رووبومه کهشی دهخوات)

هروهها ده فهرموویت: (ان الروح تنعم وتعذب في البرزخ الى يوم القيامة) ^(۱۱۲).
واته: (بیگومان رۆح له ژبانی بهرزه خدا له ژبانی خۆشدا ده بیست و نازاریش ده کیشیت تاوه کو رۆژی قیامت).

خودای گهوره له باره ی رۆحه کانی نه ته وه ی فیرعه ون رایگه یاندووه کهوا نیواران و به یانیان تووشی ناگر دهن پیتش هاتنی رۆژی قیامت، هه والیشی داوه له باره ی شهیده کان کهوا نه وان زیندوون و له لایهن خودای خۆیانسه وه رزق و رۆزیان بۆ فراههم کراوه، نه مه ژبانی رۆحه کانیانه، رزق و رۆزیشیان به رده وامه، کهچی لاشه کانیان نه ماون و پارچه پارچه بوون.

جا پیتعه مبهرد عليه السلام نهو ژبانیه ی ناوا راقه کردووه: (بأن أرواحهم في جوف طير خضر لها قناديل معلقة بالعرش تسرح من الجنة حيث شاءت، ثم تأتي إلى تلك القناديل، فأطلع اليهم ربهم إطلاعة فقال: هل تشتهون شيئاً؟ قالوا أي شيء نستهي نسرح من الجنة حيث شئنا؟ فعل بهم ذلك ثلاث مرات، فلما رأوا أنهم لن يتركوا من أن يسألوا قالوا: نريد أن ترد أرواحنا في أجسادنا حتى نقتل في سبيلك مرة أخرى) ^(۱۱۳).

^(۱۱۲) شرح الصدر: ۳۰۵.

^(۱۱۳) مسلم (۱۸۸۷) و سنن الترمذي (۳۰۱۱).

۹۶ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

واته: (بیگومان رۆحه کانیان له ناو سکی بالندهیه کی سهوزدایه چه ند چرای لیبه هه لئو اسراوه به عه رشدا پشوو ده دن و راده بویرن له به هه شتا هه رچۆن بیان هویت، پاشان ده چن بۆلای چراکان، تینجا خودای پهروه ردگار خۆسانی بۆ درده خات به ته وای جا ده فه رموویت: نایا ناره زووی هیچ شتیك ده که ن؟ ده لئین: نایا هیچ شتیکی تر ماوه ناره زووی بکهین وا نئمه به ناره زووی خۆمان له به هه شت پشوو ده دهین و ده سووریتنه وه، جا کاتیك ده بینن نه وان وازیان لی ناهیتن له پرسیار کردن ده لئین: ده مانه ویت رۆحه کانیان بگه رپته وه لاشه کانیان تاوه کو جار تکی دیکه له پیتاوی تۆدا ده کوژرین و شهید ده بین).

وه له پیغه مبهردا عليه السلام هاتوه کهوا: (أَنْ أَرْوَحَ الشَّهَدَاءَ فِي طَيْرٍ خَضِرٍ تَعْلُقُ مِنْ ثَمَرِ الْجَنَّةِ) (۱۱۴).

واته: (بیگومان رۆحه شهیده کان له ناو بالندهیه کی سهوزدایه له به رووبومی به هه شت ده خوات).

نبن عباس وتی: پیغه مبهردا عليه السلام ده فه رموویت: (لَمَّا أُصِيبَ أَخْوَانُكُمْ بِأَحَدٍ جَعَلَ اللَّهُ أَرْوَاحَهُمْ فِي أَجْوَابِ الطَّيْرِ خَضِرٍ تَرِدُ أَنْهَارَ الْجَنَّةِ وَتَأْكُلُ مِنْ ثَمَرِهَا، وَتَأْوِي إِلَى قَنَادِيلٍ مِنْ ذَهَبٍ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ، فَلَمَّا وَجَدُوا طَيْبَ مَشْرِيبِهِمْ وَمَأْكَلِهِمْ وَحَسَنَ مَقْلِيهِمْ قَالُوا: يَا لَيْتَ إِخْوَانُنَا يَعْلَمُونَ مَا صَنَعَ اللَّهُ لَنَا لئَلَّا يَزْهَدُوا فِي الْجِهَادِ وَلَا يَنْكَلُوا عَنِ الْحَرْبِ، فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَنَا أَبْلَغُهُمْ عَنْكُمْ).

واته: (کاتیك براکاتان له غه زای ئوحود شهید کران خودای گه و ره رۆحه کانی نه وانی دانا له ناو سکی بالندهیه سهوزدا ده گه رپت به رووباره کانی به هه شت داو به به رووبومی که دی ده خوات، وه ده چن بۆلای نه و چرایانه ی له زیر دروست کراون کهوا له ژیر سبهری عه رشدان، جا کاتیك خواردن و خواردنه وه خۆشه کانیان و قسه و گف و گو چا کانیان بینی ده لئین: خۆزگه ده زان کهوا خودای گه وه چی بۆ

(۱۱۴) سنن الترمذی (۱۶۴۱).

۹۹ ح لِلإِینِ قِیْمُ الْجُوزِیَّةِ

ئیمه کردوه، ئەوکاتە زیاتر تێدەکوژشان لە جیهاد و خەباتکردن لە پێناوی خواوە
هەرگیز دوور نەدەکووتنەوه لە شەڕکردن پشתיیان تی نەدەکرد، جا خۆی عز و جل،
دەفەرموویت: من لە جیاتی ئیوه پێیان راده گەیهنم).

جا خودای گەوره ئەم نایەتە ی بۆ پیغەمبەر (ﷺ) دا بەزاند: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ
قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزُقُونَ﴾ (آل عمران: ۱۶۹) (۱۱۵)،
نیمام احمد ریوایەتی کردوه.

نەمەش روون و ناشکرایە لە خواردن و خواردنەوه و جوولەو گواستنەوه و قسەو
گفت و گوکردنی رۆح، ئەگەر خوا حەزیکات بە درێژی باسی ئەو بابەتە دەکەین.

جا ئەگەر ئەمە باری رۆحەکان بێت ئەوا جیا کردنەوهی و پەسندکردنی پاش دابرا
لە لاشەدا ناشکراتر دەبێت لە جیاکردنەوهی لاشەکان، و لێک چوون و هاوشیۆه
لە نێوان رۆحەکان دوورترە لە لێک چوونی لاشەکان، چونکە لاشەکان زیاتر لێک
دەچن، بەلام رۆحەکان لێک چوونیان کەمترە.

لەمەدا روون دەبیتتەوه کە ئیمە جەستە ی پیغەمبەران و سەحابەو پیاوچاگانان
نەبینیوه، و ئەوانەش زۆر پەسەندتر و جیاکراوەترن لە ناو زانستی ئیمەدا، ئەمەش
ناگەریتتەوه کەوا جیاکردنەوه پەسەندتر تەنها بۆ لاشەکان بێت کەوا بۆمان
باسکراوه، لەسێفەتی لاشەکانیان تاییبەت نییە لە یەکیکیانەوه بۆ یەکیکی تر،
بەلکو جیاکردنەوه پەسەندی لەلای ئیمەدا بەوهی فیزیوین زانیومانە بەسێفات و
چۆنییەتی رۆحەکانیانە، وە جیاکەرەوه پەسەندی رۆح لە رۆحیکی دیکە بەسێفات و
تاییبەتەندییەکانیان گەورەترە لە جیاکردنەوهی لاشەیهک لە لاشەیهکی دیکە
بەتاییبەتەندییەکانی.

(۱۱۵) مسند احمد: ۱/ ۲۶۶، و سنن ابی داود (۲۵۲۰).

نایا ناینیت کهوا لاشه‌ی نیماتدارو کافرئک زۆر پئک ده‌چن و هاوشیوه‌ن که‌چی
 رۆحه‌کانییان گه‌وره‌تر دیاره له‌جیاکه‌ره‌وه‌و په‌سه‌ندی، تۆ ده‌بینیت دوو برا
 له‌رووخسارو دروستکردندا زۆر پئک ده‌چن که‌چی رۆحه‌کانییان زۆر لئک جیاوازن.
 کاتئک شیوه‌یه‌کی جوان و رووخساریکی چاک و پئکه‌هاته‌یه‌کی رووخشی و ره‌وشت
 به‌رزی ده‌بینیت نیلا ده‌بینیت رۆحئکی گونخوا و هاوشیوه‌ی بۆی هه‌له‌سێردراوه.
 جا نه‌گه‌ر رۆحه‌کان به‌رزکرانه‌وه نه‌وا فریشته‌کانیش هه‌ندئک له‌هه‌ندیکیان
 جیاکراوه‌و په‌سه‌ندترن به‌بئ لاشه هه‌لیانده‌گرئت، هه‌روه‌ها جنۆکه‌کانیش،
 جیاکه‌ره‌وه‌و په‌سه‌ندتری رۆحی ئاده‌میزاد له‌پئشتره‌یه‌که‌مینه.

نایا رۆح له‌کاتی پرسیارکردن ده‌گه‌رئته‌وه بۆلای مردووکه

له‌گۆره‌که‌یدا یاخود نا؟

بئگومان بۆئیمه به‌سه که‌وا پئغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بریاری له‌و مه‌سه‌له‌یه‌ داوه،
 و فریامان که‌وتوه‌وه، له‌قسه‌و قسه‌لۆکی خه‌لکی که‌وا به‌جۆرئک روونی کردۆته‌وه که
 رۆح ده‌گه‌رئته‌وه لای مردووکه، البراء کوری عازب ده‌لئت: ئیمه له‌به‌قیع الغرقد
 لای جه‌نازه‌یه‌ک بووین له‌و کاته‌دا پئغه‌مبه‌ر (ﷺ) هاته‌لامان دانیشته‌ ئیمه‌ش
 له‌چار ده‌وری دانیشته‌ین هه‌روه‌ک له‌سه‌ر سه‌رمان بالنده‌یه‌ک هه‌بئت نه‌نه‌جولاین جا
 سه‌یری کردو فه‌رمووی: (أعوذ بالله من عذاب القبر) واته: (په‌نا ده‌گرم به‌خودا
 له‌سزاو نازاری گۆر) نه‌مه‌ی سی‌ جار دووباره‌ کرده‌وه.

پاشان فه‌رمووی: (إن العبد إذا كان في إقبال الآخرة وانقطاع من الدنيا نزلت إليه
 ملائكة كأن وجوههم الشمس، فيجلسون منه مد الصبر، ثم يحيء ملك الموت حتى
 يجلس عند رأسه فيقول: أيتها النفس الطيبة اخرجي الى مغفرة من الله ورضوان).

٩٥ ح للإبن قيمّ الجوزيّة

واته: (ٲه ٲر هاتوو به نده يه كه له رۆژي دوایي نزيك بسوه وه و خهريكه له دونيا داده بریت نه و كاته فریشته بۆي داده به زن كه رووخساریان ههروهك خۆر وایه جا له لای داده نیشن به دووری بینینی چاو، پاشان فریشته ی گیانكیش دیت و له لای سهری داده نیشیت جا پیتی ده لیت: نهی خاوه نی دل و دهروونی پاك وهره دهروه بۆ لیبورد هیی و ره زابوون له لایه ن پهروه ردگار).

ده فهرموویت: (فیصعدون بها فلا یمرن بها الا قالوا: ما هذا الروح الطیب! فیقولون: فلان بن فلان بأحسن أسمائه التي كانوا یسمونه فی الدنيا حتی ینتهوا بها الی السماء الدنيا، فیستفتحون له فیفتح له، فیشیعه من كل سماء مقربوها الی السماء التي تلیها حتی ینتهی بها الی السماء التي فیها الله تعالی، فیقول الله عز وجل: اکتبوا کتاب عبدي فی علین، وأعیدوه الی الارض، فإني منها خلقتهم و فیها أعیدهم ومنها أخرجهم تارة أخرى).

واته: (جا كۆمه لێك فریشته به رزی ده كه نه وه به لایدا تیپه رنابن نیلا ده لین: نه م رۆحه بۆن خۆشه چیه! جا ده لین: فلانی كوری فلانه به جوانترین شیوه ناوی ده به ن كهوا له دونیا ناویان ده هیتا تا وه كو له ئاسمانی دونیا ده بیه نه دهروه و كۆتایی پسی ده هینن، ئینجا داوای بۆ ده كه ن ئاسمانه كانی بۆ بكریته وه جابۆی ده كرتیه وه، له هه موو ئاسمانه كاندا لایه نگیری ده بن و له نزیکی ده بن بۆ نه و ئاسمانه ی به داویدا دیت تا وه كو كۆتایی دیت و ده گاته نه و ئاسمانه ی كه خودای گه و ره و میهره بانی لییه، جا خودای گه و ره ده فهرموویت: ناوی به نده ی من له ئاسمانه به نده كانه وه بنوسنه وه، بیگه ریننه وه بۆ سه ر زه وی، وه من له زه وی دروستم كردوون و بۆ نه ویش ده یانگه رینمه وه، جارێکی تریش له وی دریان ده هینمه وه).

وه فهرمووی: (فتعاد روحه فی جسده، فیأتیه ملكان فیجلسانه، فیقولان له: من ربك؟ فیقول: ربي الله، فیقولان: ما دینك؟ فیقول: دینی الاسلام، فیقولون له: ما هذا الرجل الذي بعث فیكم؟ فیقول: هو رسول الله، فیقولان له: وما علمك بهذا؟

۹۶ ح للإبن قيم الجوزية

فيقول: قرآن كتاب الله فآمنت به وصدقت، فينادي منادٍ من السماء أن صدق عبدي فأفرشوه من الجنة، وافتحوا له باباً منها).

واته: (نينجا رۆحه كهى ده گهرېته وه بۆ لاشه كهى، له وكاته دوو فريشته دېته لاي و داي ده نيشين، پيى ده لئين: خواي تو كييه؟ ده لئيت: خوداي من (الله) يه، پيى ده لئين: ناييني تو چييه؟ ده لئيت: ناييني من نيسلامه، جا پيى ده لئين: نه ويياوه كييه له ناو ئتوه ره وانه كراوه؟ ده لئيت: نه وه پيغه مبهري خودايه، پيى ده لئين: ناي چ زانياريت ده ربارهي هه يه؟ ده لئيت: كتبي خوا كه قورثانه خوئندوو يتوه نيمام پيى هيتاوه و به راستيشم داناوه، جا بانگه ريك له ناسماندا بانگ ده كات كهوا بهنده ي من راست ده كات جا له به هه شته وه فهرشي بۆ راخه ن، و له وي ده رگايه كي بۆ بكه نه وه).
ده فهرموويت: (فيأتيه من ريحها وطيبها، ويفسح له في قبره مد البصر) واته: (له به هه شته وه بۆن و خو شيه كي بۆ ديت، و به دوروي بينيني چاو گۆزه كهى بۆ فراوان ده كرئيت).

نينجا فهرمووي: (ويأتيه رجل حسن الوجه حسن الثياب طيب الريح، فيقول: أبشر بالذي يسرك، هذا يومك الذي كنت توعده فيقول له: من أنت؟ فوجهك وجه الذي يجيء بالخير، فيقول: أنا عمك الصالح، فيقول: رب أقم الساعة حتى أرجع إلى أهلي ومالي).

واته: (نينجا پياويكي رووخسار جوان و پو شاك خاوين و بۆنخوش دېته لاي ده لئيت: مژده ده ربه به وه ي دلخوشت ده كات، نهوا نهو رۆژه ي تۆيه كهوا په يمانى پيت دابوو، پيى ده لئيت: تو كييت؟ نهو رووه ي تو نهو روويه كه خيري هيتاوه، ده لئيت: من كرده وه چا كه كاني تو، جاده لئى: خودايه قيامت هه لسيته تاوه كو به رووخوشى بگه ريمه وه لاي كه سوكاره كه م).

وه فهرمووي: (وإن العبد الكافر إذا كان في انقطاع من الدنيا وإقبال من الآخرة نزل إليه من السماء ملائكة السود الوجه معهم المسوح، فيجلسون منه مد البصر،

۹۶ ح لِلإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

ثم يجيء ملك الموت حتى يجلس عند رأسه فيقول: أيتها النفس الخبيثة إخرجي الى سخط من الله و غضب).

واته: (كاتبك بهنده يه كي كافر نزيكى مردن ده بيته وه و خريكه له دونيا داده بريست، فريشته كان له ناسمانه وه بؤى داده به زن كه رووخساريان ره شهو كفن يكي له ناگريان بيته، له لاي داده نيشن هه تا چاو برده كات، پاشان فريشته ي گيانكيش له لاي سه ري داده نيشيت و ده ليت: نه ي روح ي پيس وه ره ده وه بؤ لاي سزاو سوو ره ي خوا ي گوره).

جا ده فرمويت: (فتفرق في جسده فينتزعها كما ينتزع السفود من الصوف المبلول، فيأخذها، فإذا أخذها لم يدعوها في يد طرفة عين حتى يعجلوها في تلك المسوح، ويخرج منها كانت روح جيفة وجدت على الارض، فيصعدون بها، فلا يرون بها على ملاء من الملائكة الا قالوا ما هذا الريح الخبيث؟ فيقولون: فلان بن فلان بأقبح أسمائه التي كان يسمى بها في الدنيا، حتى ينتهي الى السماء الدنيا، فيستفتح له فلا يفتح).

واته: (جا روجه كه له لاشه كه دا جيا ده بيته وه وه كو چؤن شيبش يكي گوشت برژان دن بكرت به ناو خوربه كي ته ري نا لوزدا، جا له ده ست فريشته ي گيانكيشاني وه رده گرن، و نايه لن چاو بتروكي ني هه تا ده يگه يه ننه ناو شهو كفته زيره بؤن ناخوشه، وه ناخوشترين بؤن كه له سه رزه وييدا هه يه، نينجا به رزي ده كه نه وه به لاي هه ر كومه له فريشته يه كدا تيده پرن ده لين نه م روجه پيسه چيبه؟ ده لين: شه وه فلاني كوري فلانه به ناشرينترين ناو بانگي ده كه ن كه له دونيا پي ناسراوه، هه تا ده گه يه نريته ناسماني دونيا، داواي كردنه وه ي ده رگا كاني ناسماني بؤ ده كه ن به لام بؤي ناكريته وه).

پاشان بيغه مبه ر (ﷺ) نه م نايه ته ي خويند: ﴿لَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ﴾ (الأعراف: ٤٠).

۹۸ ح لِلإِین قِیمُ الْجُوزِیَّةِ

واته: (هرگیز دهرگاگانی ناسمانیان بۆ ناکریتتهوهو ناچنه بههشت ههتا وشت نهچیت بهکونی دهرزیدا).

جا خودای گهوره دهرموویت: ناوی بهندهکم بنوسن له (سجین)دا که پهرتووکیکه کارو کردهوه خرابهکانی تیدا دنوسریت، که له ژیر چینی زهوی ههره خوارهوی زهوی دایه، نینجا رۆحهکی دهردهکن.

پاشان پیغه مبهر (عَلَيْهِ السَّلَام) نهم نایهتهی خویند: ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا حَرَّمَ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ (الحج: ۳۱).

واته: (ههركهسی هاریهش بۆ خودا بریارسدات وهكو كه سیک وایه له ناسمانهوه بکهویتته خوارهوه و بالنده شالای بۆ ببات یان بایهکی بههیز بیبته ناو قوولترین شوین له خوارووی زهویدا).

(فتعاد روحه فی جسده، ویاتیه ملکان فیقولان له: من ربك؟ فیقول: هاه هاه لا أدري، فیقولان له: ماهذا الرجل الذي بعث فيكم؟ فیقول: هاه هاه لا أدري، فینادی مناد من السماء أن كذب عبدي فأفرشوه من النار، وأفتحوا له باباً إليه، فیاتیه من حرها وسمومها، ویضيق عليه قبره حتى تختلف فيه أضلعه، ویاتیه رجل قبيح الوجه قبيح الثياب منتن الريح، فیقول: أبشر بالذي يسؤك، هذا يومك الذي كنت توعده، فیقول: من أنت؟ فوجهك الوجه الذي يحییء بالشر، فیقول: أنا عمك الخبيث، فیقول: رب لاتقم الساعة).

واته: (جا رۆحهکی دهگهیه ندریتتهوه بۆ لاشهکی و دوو فریشته دینهلای و پیتی دهلین: خوات کییه؟ دهلینت ها ها نازانم، پیتی دهلین: نهو پساوهی له ناوتاندا بسو چی بوو؟ جادهلینت: ها ها نازانم، جا بانگه ریک بانگده کات له ناسماندا کهوا نهو بهندهیهی من درۆی کرد و له دۆزه خدا فرهشی بۆ راخن، و دهرگایهکی له گۆرهکی بۆبکه نهوه تاکو گپو هالای دۆزهخی بۆبچیت، وه گۆرهکی له سهه تهسک دهکریتتهوه ههتا هه موو پهراسوه کانی له پشتهوه تیک دهشکیتیت، پاشان پساویکی

رووخسار ناشرین و پۆشاک ناشرین و بۆن ناخۆش دیته لای و پیستی ده لیت: مژده ده ربه بهوهی پیت ناخۆشه، نا ئه مه نه ورۆژهیه که به لیت پی درابو لپی ناگادار ده کرایتهوه، جا ده لیت: ته تو کیت؟ که رووخسارت له رووخساری پیای شه پانی ده چیت، پیستی ده لیت: من کارو کرده وه ناشرینه که ی تو م، جاده لیت: خودایه قیامت هه لمه ستینه). نیمام أحمد و أبوداود و نسائی و ابن ماجه ریوایه تییان کردوه.

ئهو محمد کوری حزم له کتیبی (الملل والنحل) ده لیت: به لام ئه وهی واگومان ده بات که وا مردو له گۆره کهیدا زیندو ده بیته وه له رۆژی قیامتدا ئه مه هه لیه، وه ئه وئایه تانهی که وا باسانکرد ئه مه میان قه دهغه ده کات، خودای گه وه ده فهرمویت: ﴿قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ﴾ (غافر: ۱۱).

واته: (کافره کان له وه لامدا ده لیتن پهروه دگار تو ده سه لاتت بی سنوره دوو جار نیمه ت مراندوه و دوو جار نیمه ت زیندو کردۆته وه) وه ههروه ها ده فهرمویت: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ (البقره: ۲۸).

واته: (چۆن بی پروا ده بن به خوا له کاتیکدا ئیوه بی گیان خوا درووستی کردوون و گیانی به بهردا کردن، پاشان ده تاغریبیت و دواپی زیندووتان ده کاته وه).

ئه گه ر مردو له گۆره کهیدا زیندو بیته وه ئه وا خودای گه وه ده بو سی جار بماغریبیت و سی جار زیندوومان بکاته وه، ئه مه ش نارپه واو پیچه وانهی قورئانه مه گه ر ئه وهی خودای گه وه زیندووی کرد بیته وه نیشانه یه که بو پیغه مبه ریک له پیغه مبه ران، وه ئه وانهی له ماله کانیا ن ددرچوون، که وا ئه وانه به هه زاره ها که س بوون به مردن ناگادار کرانه وه، جا خودای گه وه پیستی فهرموون: بمرن هه موویان مردن، پاشان زیندوویان کردنه وه.

۹۹ ح لِلإِبنِ قِیمِ الْجوزِیَّةِ

لهم بارهیهوه خوی گهوره ده فهرموویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ (الزمر: ۴۲).

واته: (ههروخوایه گیانهکان ده کیشت له کاتی مردنیاندا، ههروههها نهو گیانهش که نه مرد له خهوه کهیدا ههرو خوا بژی ده نیتریتسهوه، جا نهو کهسهی که خوا بریاری مردنی داییت رۆحه کهی ده گهریتسهوه و ناگهریتسهوه بو لاشه کهی، نهو کهسهش که رۆژی تهواو نه بووبیت ده نیتریتسهوه بژی تا کاتیک دیاریکراو).

به ده قی قورنان نهو رۆحانه کهوا باسما کرد ناگهریتسهوه بو لاشه کهی مه گهر بو کاتیک دیاریکراو نهویش رۆژی قیامهته، ههروههها پیغه مبهه عليه السلام ههوالی داوه که له شهو رۆیه کهی بهناساندا رۆحه کانی بینیه نهو رۆحانهی له دهسته راستی نادهم بیت نههلی به ختهوهرن، نهوانهی له دهسته چهپدا بوو نهوا نههلی ناخوشی و نازار بوون.

پیغه مبهه عليه السلام له جهنگی بهدر قسهی له گهل مردوههکان ده کرد و نهوانیش گوئیان له قسهی پیغه مبهه ده بوو پیش نهوهی گۆریان بو لیبدن، جا که سه حابهکان وتیان: نه مانه مردوون و وشک بوونه تهوه بهلام پیغه مبهه عليه السلام فهرمووی بزانن نه مانه گوئیان لیبه بهلام ناتوانن وهلام بده نهوه.

خودای گهوره ده فهرموویت: ﴿وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ﴾ (فاطر: ۲۲).

واته: (بهلام نهی پیغه مبهه تو ناتوانیت په یامه کهت بگهیه نیت بهو که سانهی له ناو گۆردان) جا بیستنی نهو که سانهی له ناو گۆردان به دوور ده خاتهوه بی گومان نهویش لاشه کان.

پاشان له ریگای ابن عیینهوه باسده کات، نهویش له منصور کوری صفیه، نهویش له صفیهی کچی شیبه، وتی: نیبنو عمر چوه مزگهوت و چاوی به نیبنو الزیر کهوت لهوی دانراوه، جا بییان وت: نه مه نهسمای کچی نه بریکری الصدیقه،

٩٧ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْمَجُوزِيَّةُ

ئىبنو عمر رووى خۆى بۆلاى وهرگيترا و نارامى كردهوه و پيى وت: ئەم لاشانە هيچ شتيكى ئەوتۆ نيبە، بەلكو رۆحەكان لەلايەن خوداوهيه، جا داىكى وتى: چ شتيك قەدەغەم دەكات كەوا سەرى يھيى كورپى زەكەريا پيشكەش بكەم بۆ سستەمكارتيك لە سستەمكارانى بەنى ئيسرائيل^(١١٦).

وتم: ئەوھى محمد باسى كردووھەق و ناھەقى تىدايە، كەوا وتەكەى: گومان بردنى بەوھيە گوايە مردوو لەگۆرەكەيدا زيندوو دەبيتتەوھە ئەمە ھەلەيە، جا ئەمە يەكدەنگى تىدايە كەوا ئەوژيانە لەدونيادا پەيمانى پىندراوھە كە رۆح و جەستە پىكەوھە ھەلسن بەرئىكخستەن و راپەراندىنى كاروبارەكان، وھ لەگەلیدا پىتويستى بەخواردن و خواردنەوھو جەل و بەرگ ھەيە.

جا ئەگەر ويستى وابو بۆ ژيانتيكى ديكە ئەوا جيايە لەو ژيانەى ئىستا، بەلكو رۆح دەگەرپتتەوھە بۆ لای، ئەو گەرانەوھيەش وەك ئەو گەرانەوھيە نيبە كە لەدونيادا بوو بۆئەوھى پرسیارى لىبكرت و تاقى بكرتتەوھە لەگۆرەكەيدا، ئەمەش رەوايە، وھ نەفى كردن و دوورخستەنەوھى ھەلەيە، دەقە راست و راشكاوھەكانيش بەلگەن لەسەرى، ھەرەك پىغەمبەر^(ﷺ) دەفەرمووت: (فتعاد روحه في جسده) واتە: (بىنگومان رۆحەكەى دەگەرپتتەوھە بۆ لاشەكەى)، باسى لاوازى حەديسەكەش وەلام دەدەينەوھە إن شاءالله.

بەلام ساخكردنەوھەو دەرخستنى ئەو فەرموودە پىرۆزە: ﴿رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَخِيَّتْنَا اثْنَتَيْنِ﴾ واتە: (كافرەكان لەوھەلامدا دەلین پەرورەكار تۆ دەسەلاتت بى سنوورە دووجار ئىمەت مراندووھەو دووجار ئىمەت زيندوو كرۆتتەوھە).

ئىنجا ئەمە سەلماندى گەرانەوھى رۆح بۆ لاشەكە دوور ناخاتەوھە، ھەرەك چۆن بەنى ئيسرائيل كوژران و خوداى گەورەش پاش كوشتنى زيندوووى كردنەوھە پاشان مراندنى.

(١١٦) سەرى: الفصل في الملل: ٦٧/٤ بکە

٩٥ ح لِلإِن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

نهینى ئەمەش: گەراندنەوهی رۆح بۆ لاشە پێنج جۆرە وە پەيوەندی جیاوازی بە یاساكانەوه هەیه .

٣٥٥ گ: پەيوەندی بە کۆرپەلە هەیه لەناو سکی دایک .

٣٥٥ ٩٩ د: پەيوەندی هەیه بە پاش دەرچوونی بۆسەر رووی زەوی .

س١ ٣٥٥ ڤ: پەيوەندی هەیه بە حالەتی خەوتن جا لەروویەکەوه پەيوەستە پێیەوه، وە لەروویەکی دیکەوه لێک جیابوونەوهیه .

ج١ ٣٥٥ ١٠٠: پەيوەندی هەیه بەژیانی بەرزەخەوه کەوا لەنێوان مردن و زیندوو بوونەوه دایە، و ئەگەر رۆح لە لاشەکە جیابوو هە و کۆتایی پێهات، لەوه لایمی ئەمەدا پێشتر باسمان کرد سەبارەت بەو حەدیسانەکی کەوا بەلگەن لەسەر وەلامدانەوهی مردو لە کاتی سەلام کردن لێیان ئەم وەلام دانەوهیەش گەرانەوهیهکی تایبەتیه لەژیانی لاشە واجب نابێت پێش رۆژی قیامت .

پ١ ٣٥٥ ١٠١: پەيوەندی هەیه بە زیندوو بوونەوهی لاشەکان، ئەمەش تەواوترین جۆرەکانە کەوا پەيوەندی هەیه بە لاشە .

بەلام ئەم فەرموودەیه خودای گەرە کەوا دەفەر موویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فِيمِمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأَخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ (الزمر: ٤٢) .

واتە: (هەرخوایه گیانەکان دەکێشیت لە کاتی مردنیاندا، هەر وەک ئەو گیانەش کە نەمرد لەخەوه کەیدا هەرخوا بۆی دەنێریتەوه، جا ئەو کەسەش کە خوا بریاری مردنی دابیت رۆحەکی دەگریتەوه و ناگەریتەوه بۆ لاشەکی، ئەو کەسەش کە رۆژی تەواو نەبوویت دەنێریتەوه بۆی تا کاتیکی دیاریکراو) .

جا گرتنی رۆحەکە لەلایەن پەرورەدگارووە خودا بریاری مردنی لەسەر داوه گەرانەوهی بۆ لاشەکی مردووەکە بە دوور ناخاتەوه لە کاتی کیدا کەوه لام دەداتەوه ئەمەش مانای ئەوهەنییه کە ئەو ژیا نە بیت کەله دونیادا بەلێنی پێدراوه .

٩٥ ح لِلإِين قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

كهسى خه وتووش نه گهر رۆحه كهى له لاشه كهيدا بيئت شهوا خۆى زيندوه، وه ژيانه كهشى جياوازه له گهڤ كه سينيكي به ناگا، چونكه خهوتن برابى مردنه^(١١٧)، هه رئاواش نه گهر رۆحه كهى گه رايه وه لاشه كهى شهوا مردوه كه له حاله تىكي مامناوه ندى دايه له نيتوان ژيان و مردن كهوا رۆحه كهى ناگه رپتته وه بۆ لاشه كهى وه كو حاله تى نووستنى مام ناوه ندى له نيتوان ژيان و مردندا، جا شهم جوژه تىگه يشتنه زۆر گهروگرفت له سه لا لاده بات.

به لام هه والدانى پىغه مبهه^(عليه السلام) له باره ي ديتنى پىغه مبهه ران له شه و په وه كهيدا، كهوا هه نديك له وانه ي هه ديس ليكده ده نه وه پيدا گرى ده كه ن له سه ر شه وه ي كهوا پىغه مبهه بينيوپه تى تارمايى و رۆحه كانيان بوه، ده فه رموويت: شهوانه زيندوو ن له لايه ن خوداوه، وه هه زه تى ئيره ايمى بينى پشتى به كو له گه كانى كه عبه ي پيرۆزدا بو، و هه زه تى موساى بينى له گوژه كهيدا هه لسابو نوپۆى ده كرد كاتىك باسى پىغه مبهه رانى ده كرد كه بينيان شهوا باسى تارمايه كهى ده كرد جا موساى بينى گه شه رهنگىكي لاوازى دريژ بوو هه روهك به پياوانى هۆزى (شهؤه) چوويت، وه هه زه تى عيساى بينى پرچى دلۆپه ناوى لى ده تكا هه روهك تازه له گه رماو هه تىته ده روه، هه زه تى ئيره ايميشى بينى به خۆى چواند.

هه نديك ناكوكن له سه ر شه مه وه ده لىن: شهو ديتنه ته نها بۆ رۆحه كانيانه به بى لاشه كانيان، و جه سه كانيان له زه ويدا به جى ماون، به لكو زيندوو ده كرپته وه شهوا تا رۆژه ي جه سه كان زيندوو ده كرپته وه، پيش شه مه زيندوو نايبته وه، نه گه ر هه اتو پيش شه مه جه سه كان زيندو بكرپته وه شهوا پيش رۆزى قيامه ت زهوى شهق ده بوو، شهوا تامى مردنى ده چيشته له كاتى فوو كردن به كه ره نادا، شه مه ش مردنى سىيه مه . شه مه ش هه رگيزاو هه رگيز نا په وايه، نه گه ر هه اتبا لاشه كان له گوژه كان زيندو بينه وه شهوا خوداى گه و ره رۆحه كهى بۆ ناگه رپتتته وه، به لكو له به هه شته دا ده بيت، وه

(١١٧) سبرى: جمع الزوائد: (١٠/٤١٥) بكه.

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

له پیغهمبهر (ﷺ) وه رگراوه که ده فہرمویت: خرای گہورہ بہہشتی حہرام کردووہ لہسہر پیغہمبہران ہہتاکو پیغہمبہرمان کرد دہچیتہ ناوی، و ہہرنہویش یہ کہمین کہسہ دہرگای بہہشت دہکاتہوہ، و ہ نہویش یہ کہمین کہسہ کہوا زہوی بؤی درزی بردووہ، بؤ ہیچ کہسیک پیش نہو درزی نہ بردووہ.

بہ پیویست زانراوہ کہوا جہستہی پیغہمبہر (ﷺ) نہرم و شل و پاراوہ سہحابیہک لیتی پرسی چؤن درووہو دوعای نیئمہ بؤتؤ نیشاندهدات لہکاتیکدا لہناو نیئمہ نامینیت و لہناو دہچیت؟ پیغہمبہر (ﷺ) فہرموی: (ان الله حرم علی الارض ان تأکل أجساد الانبياء)^(۱۱۸). واتہ: (بیگومان خودای گہورہ لہسہرزہوی حہرام کردووہ جہستہی پیغہمبہران بخوات).

نہگہر جہستہکھی لہمہزارہکھی دانہبیت لہوانیہ و ہلام بدرایہوہ.

لہوہہ پشت راست کراوہتہوہ: کہوا خودای گہورہ فریشتہی کردؤتہوہ کلیلی گؤرہکھی کہ پیی رابگہیہنن لہباری سہلامہتی ٹومہتہکھی.

وہ لہلایہن نہوہوہ و ہرگراوہ: کہوا لہنیوان اُبی بکر و عمر ہاتہ دہرہوہ و فہرموی: (ہکذا نبعث)^(۱۱۹). واتہ: (ناوا زیندوو دہ کرینہوہ).

لہگہل نہمہشدا رؤحی پیروزی پیغہمبہر (ﷺ) لہلایہن پەروردگاری بہرزہویہ لہبہرزترین (علیین) لہگہل رؤحی پیغہمبہرکاندایہ.

لہلایہن نہوہوہ پشت راست کراوہتہوہ: کہوا پیغہمبہر (ﷺ) لہشہو رہوہکھیدا حہزرتی موسای بینی لہگؤرہکھیدا و ہستابوو نویژی دہکرد، و لہناسمانی شہشہم یان حہوتہمیش بینی رؤحہکہ لہوی برو، و لہگؤرہکھیدا پیوہندی بہلاشہکھیدا ہدیہ، سہرپہرشتی دہکات و پییہوہ لکارہ، بہجؤرک لہ گؤرہکھیدا نویژدہکات و و ہلامی سہلام دہداتہوہ کہچی لہلای خودایہ.

(۱۱۸) سنن اُبی دارہ (۱۰۴۷)، و مسند اُحمَد: ۸/۴.

(۱۱۹) سنن الترمذی (۳۶۶۹).

۹۹ ح لِلْإِنِّ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

نم دوو فرمانهش له یه کتر دوور ناخریته وه، که چی فرمان و ماوهی رۆحه کان وه کو فرمان و ماوهی لاشه کان نییه، تۆ ده بینیت دوو رۆحی هاوشیتوه و گونجاو له گه له یه کتر زۆر دراوسی و نزیککی یه کتر ده بنه وه که چی ماوهی نیوانییان دووری ماوهی دوو رۆژه لاته، و ههروه ها ده بینیت دوو رۆحی نه گونجاو و تووره له گه له یه کتر ماوهی نیوان زۆر دووره که چی لاشه کانییان دراوسی یه کترن و پیکه وه نووساون.

دابه زینی رۆح و بهرز کردنه وه دووری و نزیککی په یه ونه دی به لاشه وه نییه، چونکه رۆحه که بهرز ده بیته وه بۆسه رووی ناسانه کان، پاشان داده به زیت بۆسه زهوی، له نیوان به زهیی و سۆزی خودا دایه که چی مردوه که که له ناو گۆره که یه تی، که چی ماوه یه کی زۆریش لاشه نه بهرز ده بیته وه و نه داشده به زیت، وه ههروه ها بهرز بوته وه و گه رانه وهی رۆح بۆ لاشه له کاتی نووستن و هه لسانه وه هه ندیکییان وه که خۆر وایه که وا نه و له ناسانه وه یه که چی رۆناکییه که ی له سه رزه وه یه .

رۆحیش هه ر خۆی بهرز ده بیته وه داده به زیت، به لām گفت و گۆی سه حابه کان بۆ پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) له شه رو کوشتاری به در چۆن قسه له گه له نه ته وه یه که ده که یه له کاتیکدا نه وانه مردوون و لاشه یان بۆنی کردوه که چی پیغه مبه ر هه والی پیدان که نه وانه گوتیان له قسه و گفت و گۆکانه، نه مه ش گه رانه وهی رۆح بۆ لاشه کانییان به دوور ناخاته وه له و کاته دا بۆته وهی گۆی له گفت و گۆیه کان بگرن و له هه مان کاتدا لاشه کانییان بۆنی کردوه، جا قسه کردنیش بۆ رۆحه کان په یه وه سه به و لاشانه ی که وا له ناوچوون.

به لām سه باره ت به و فه رموده یه په یۆزه: ﴿وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مِّنَ فِي الْقُبُورِ﴾ (فاطر: ۲۲) واته: (به لām تۆ نه ی پیغه مبه ر ناتوانیت په یامه که ت بگه یه نیت به و که سانه ی که له ناو گۆردان).

نەم ئايەتە بەلگە دەدات لەسەر ئەوێ كەوا مەبەست لێی: ئەوكافرهی دلی مردووە توانات نییە لەسەر گوێ گرتنی ئەو ئەو گوێگرتنە سوودی بۆی هەبیت، وە ئەوانەیی لەناو گۆریشدان ناتوانیت لەسەر گوێگرتنییان و سوودیان بۆ بگەیهیت، خودای پاك و بێگەرد بەرپەرچی ئەوێ نەداوەتەو كە ئیستا لەوكاتەدا ئەوانەیی لەناو گۆریدان گوێیان لە هیچ نییە، چۆن، كەچی پێغەمبەر (ﷺ) هەوالی داوە كەوا ئەوانە گوێیان لەدەنگی نەعلەكانە كە لەسەر گۆرستان پاش ناشتیان دەگەڕێنەو (۱۲۰).

خەبەری داوە كەوا كوژراوەكانی بەدر لەقسەو گەفت و گۆكانیەتی، وە خەبەری داوە هەر كەسێك سەلام لەسەر براكەیی بكات وەلامی سەلامە كە دەداتەو. نەم ئايەتە هاوشیوێ نەم فەرموودە پیرۆزەیه: ﴿إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمَعُ الصَّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ﴾ (النمل: ۸۰).

واتە: (بێگومان تۆ ناتوانیت نەم بانگەوازە بخەیتە ناودلی دل مردو و كەرو لالەكانەو، بەتایبەت كاتێك روو وەردەگێرن و پشت هەلنەكەن).

دەلین: گوێ گرتنی كەرو لالەكان لەگەڵ گوێ گرتنی مردووەكان نەفی دەكات و دووریان دەخاتەو لەم كارەو مەبەست لێی: نەگوئجان و نەشیایوی هەریەكەیان بۆ گوێگرتن و دلی ئەوانە لەكاتێكدا مردووێ كی كەرو نایسەر بوون بۆ گوێگرتنییان قەدەغە دەكات، بەپەلو پایەیی گوێگرتنی مردو و نایسەران، ئەمەش رەوایه، بەلام گوێگرتنی رۆحەكان پاش مردن نەفی ناكات و لەم كارەیی دوورناخاتەو بەومانایەیی تۆ ناتوانیت بانگەواز بخەیتە ناودلی مردوان و نایسەران ئەگەر خودای گەورە ویستی لەسەر نەبیت.

الحافظ أبو عبدالله كوری منده لەكتیبی (الروح والنفس) دا دەلێت: محمد كوری یعقوب كوری یوسف خەبەری پێداین، كە محمد كوری إسحاق بۆی گێراينەو، أبو

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

النضر الهاشم كورى القاسم يتي راگه ياندين، نهو يش له عيسى بن المسيب، له عدى كورى ثابت، له البراء كورى عازب وتى: له گهل پيغه مبهرا (عليه السلام) ده رچووين له گهل جهنازه كه كدا كه پياويكى نه نسارى مردبوو، جا كاتيك له گزره كه بووينه وه و نيژرا، دانيشتين بهي جووله ههروهك بهرديك له سهرا شانمانه وه بيت، و له سهرا مان بالنده بسوورپته وه، توژيك بي دهنگ بوو جا كاتيك سهري بهر زكرده وه وه فه رموى: (ان المؤمن إذا كان في قُبُلٍ من الآخرة ودُبر من الدنيا وحضره ملك الموت، نزلت عليه ملائكة معهم كفن من الجنة، وحنوط من الجنة، فجلسوا منه مد البصر، وجاء ملك الموت فجلس عند رأسه، ثم قال وأخرجي أيتها النفس المطمئنة، إخرجي الى رحمة الله ورضوانه، فتنسل نفسه كما تقطر القطرة من السماء).

واته: (بهندهى ئيماندار كاتى رووى كردوته دواروژو دابراوه له دونيا و فريشتهى گيانكيش ديتته لاي و فريشته له ناسمانه وه داده به زنه سهري و كفنى بهه شتييان پييه، وه بوئى ميسك كه له ناو ناو ريشميكدايه، جا دين له لاي داده نيشن تا چاو برده كات، فريشتهى گيانكيش له لاي سهري داده نيشيت، پاشان ده ليت: وه ره دهروه نهى دل و دهروونى پر له نارامى، وه ره دهروه بو لاي پهروه دگارى به زهيه و ره زابوون ليت، روجه كه شى ديتته دهروه ههروهك دلته ناو له ده مى مهتاره بيته دهروه).

فاذا خرجت نفسه صلى عليه كل من بين السماء والارض إلا الثقلين، ثم يصعد به الى السماء فتفتح له السماء، ويشيعه مقربوها الى السماء الثانية، والثالثة، والرابعة، والخامسة، والسادسة، والسابعة، إلى العرش مقربو كل سماء.

واته: (جا كاتيك روحي ده رچوو هه رچى له نيوان ناسمانان و زه ويدياه دوعاى بوذه كه، پاشان بهرز ده كريتته وه بو ناسمان، ناسمانى بو ده كريتته وه، وه دوايى هه ليده گرن بو ناسمانى دووهم و سييه م و چواره م و پينجه م و شه شه م و هه وه تم، تاكو نهو ناسمانهى عه رشى ليتيه).

٩٥ ح للإبن قِيمَ الجوزِيَّة

دهلّيت: من كارو کرده وه چاکه کانی تۆم، پاشان له گۆڤره کهیدا ده رگایه کی بۆ ده کریتته وه، شوین و پلهو پایه ی خۆی له به هه شتدا ده بینیت تا وه کو قیامت هه لده ستیت).

وإن الکافر کان فی دبر من الدنیا وقُبل من الآخرة وحضره الموت نزلت علیه من السماء ملانکة معهم کفن من النار وحنوط من النار.

واته: (کاتیک کافر خه ریکه له دونیا داده پری و له مردن نزیک ده بیتته وه له ناسمانه وه فریشته بۆی داده به زن و کفنیکی له ناگریان پییه).

فهرموی: ((فیجلسون منه مد بصره، وجاء مَلَكُ الموت فیجلس عند رأسه، ثم یقول أخرجی أیتها النفس الخبیثة، أخرجی الی غضب الله وسخطه، فتفرق روحه فی جسده کراهیه أن تخرج لما تری وتعاين، فیستخرجها کما یتخرج السفود من الصوف المبلول، فإذا خرجت نفسه لعنه کل شیء بین السماء والارض إلا الثقلین)).

واته: (جا فریشته کان تا چاو برده کات له لای داده نیشن، وه فریشته ی گیانکیش دیت له لای سه ری داده نیشیت، پاشان ده لّیت: وه ره ده ره وه ته ی دلّ و ده روونی پیس، وه ره ده ره وه بۆ تورپی و سزای خوای گه وره، جا رۆحه که به ناخۆشی له لاشه که ی دیتته ده ره وه، وا دیتته ده ره وه چۆن شیشیککی گوشت برژاندن له ناو خوریه کی ته رابکیشیت نه وه ی له نیتوان ناسمان زه ویدایه نه فره تی لیده کهن).

ثم یصعد الی السماء، فتغلق دونه، فیقول الرّب عز وجل: ردوا عبدي الی مضجعه، فإني وعدتهم أنني منها خلقتهم وفيها أعيدهم ومنها أخرجهم تارة أخرى، فترد روحه الی مضجعه، فیأتیه منکر ونکیر بشیران الارض بأنیابهما، ویفصحن الارض بأشعارهما، أصواتهما کالرعد القاصف، وأبصارهما کالبرق الخاطف، فیجلسانه، ثم یقولان: یا هذا من ربک؟ فیقول: لا أدري، فینادی من جانب القبر لا أدري، فیضربانه بمزبّة من حديد ولو أجمع علیها من بین الخافقین لم تقل،

ويضيق عليه قبره حتى تختلف أضلاعه، ويأتيه رجل قبيح الوجه قبيح الثياب نتن الريح، فيقول: جزاك الله شراً، فوالله ما علمت إن كنت لبطيناً عن طاعة الله، سريعاً في معصيته، فيقول: ومن أنت؟ فيقول: أنا عمك الحبيث، ثم يفتح له الباب إلى النار، فينظر إلى مقعده فيها حتى تقوم الساعة.

واته: (پاشان بهر زده کړیته وه بۆ ناسمان، جا ده رگا کانی له سهر داده خړیت، خودای عز وجل ده فهر موویت: بهنده کم بگه پرننه وه بؤناو گۆره کهی، چونکه من به لئیم داوه من نهو اتم له خوئل درووست کردوه، ده یانگه پرنمه وه بؤنه وی، ههر له ویش جاریکی دیکه ده ریان ده هیتمه دهره وه، جا رۆحه کهی ده گه پرننه وه بؤ ناو گۆره کهی، جا دوو فریشته می (منکر و نکیر) دینه لای دهنگیان وه که گرمی ههور شکینه ره، و چاوه کانیشیان وه که بروسکه یه کی به پرتاوه، جا دایده نیشین پاشان پتی ده لئین: چی ده زانی دهر باره ی خودا کهت؟ ده لئیت: نازانم، بانگه کړیک له تهنیش گۆره کهی بانگ ده کات: نازانیت جا چه کوشیکی ناسن لپی دده دن، نه گهر هه موو نیوانی رۆژه لالت و رۆژنارا لپی کۆبینه وه هیچ نالئیت، وه گۆره کهی له سهری ته سک ده بیتسه وه و هه موو په راسوه کانی له دواوه تیک ده شکیت، له وکاته دا پیاویتی ناشیرینی بهرگ و پۆشاک ناشیرین و بۆن ناخۆش دیتسه لای، پیسی ده لئیت: خودا پاداشتت به شهر بداته وه، سویند به خوا نه مده زانی تو نه وه نده له سهر خو بسوی له خوا په رستی و ملکه چ کردن بۆ خودا، خیراو به په له بوویت له تاوان کردن، پیسی ده لئیت: تو کیتیت؟ ده لئیت: من کارو کرده وه خراپه کانی تو، جا له گۆره کهی دهر گایه کی له ناگری بؤ ده کړیتسه وه و سهیری جینگای خوئی ده کات له دۆزه خدا تهاوه کو قیامت هه لده ستیت.. تیمام أحمد^(١٢١)، و عمود بن غیلان ریوایه تبیان کردوه.

لیره دا دهره ده که ویت کهوا رۆحه کان ده گه پرنده رتسه وه بؤ گۆره کانیشان، و دوو فریشته ش دایانده نیشینیت و گفت و گوی له گه لدا ده کهن.

(١٢١) مسند أحمد: ٤/٢٨٧.

پاشان ابن منده له ریگای محمد کوری سلمه ده گپرتته وه، نه ویش له حفیض الجزری، نه ویش له مجاهد، نه ویش له البراء کوری عازب وتی: له گهل پیغه مبهر (علیه السلام) له گهل جه نازه ی پیاوکی نه نساری بووین، گوره که مان ته واو کرد هیشتا به خاک نه سپارد رابوو، جه نازه که ی داناو پیغه مبهر (علیه السلام) دانیش.

جا فهرمووی: (ان المؤمن إذا اختضر أتاه ملك الموت في أحسن صورة وأطيبه رجاً، فجلس عنده لقبض روحه، وأتاه ملكان بمنوط من الجنة وكفن من الجنة وكانا منه على بعيد، فأستخرج ملك الموت روحه من جسده رشحاً فإذا صارت الى ملك الموت ابتدرها الملكان فأخذاها منه، فحنطها بمنوط من الجنة، وكفناها بكفن من الجنة، ثم عرجا به الى الجنة، فتفتح له ابواب السماء، وتستبشر الملائكة بها، ويقولون: لمن هذه الروح الطيبة التي فتحت لها ابواب السماء، ويسمى بأحسن الاسماء بها في الدنيا فيقال: هذه روح فلان.

فاذا صعد بها الى السماء شيعها مقربوا كل سماء حتى توضح بين يدي الله عند العرش، فيخرج عملها من عليين، فيقول الله عز وجل للمقربين: اشهدوا أنني قد غفرت لصاحب هذا العمل، ويختم كتابه، فيرد من عليين: فيقول الله عز وجل: ردوا روح عبدي الى الارض فإني وعدتهم أنني أردهم فيها).

واته: (کاتیک برواداریک خه ریکه گیانی ده ربچیت فریشته ی گیانکیش دیتسه لای له جوانترین شیوه بوغوشترین بۆن، له لای داده نیشیت تاوه کو رۆحی بکیشیت، و دوو فریشته دینه لای بوغوشترین بۆنی بههشتییان پییه و کفنی کیش له بههشت، نه مانه له دووری نه وه ده وستن جا فریشته ی گیانکیش رۆحی له جهسته ی دینیته ده وه به بی نیش و نازار و فریشته کان ده ست پیسخه ری ده کهن بۆ هه لگرتنی رۆحه که ی، جا به بۆنی بههشت مؤمیای ده کهن و به کفنی بههشت کفنی ده کهن، پاشان به رزی ده که نه وه بۆ بههشت، نینجا ده رگاکانی ناسمانی بۆ ده کرتسه وه، فریشته کان مژده ی پیده ده و ده لاین: نه و رۆحه که پاکه هی کتیه کهوا ده رگاکانی

۹۶ ح لِلإِن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بههشتی بؤ کراوه تهوه، وه بهجوانترین ناو که ناسراوه له سهر دونیا بانگی ده کهن، جا ده لئین: نه مه رۆحی فلانه.

کاتیك بهرز کرایه وه بؤ ناسمان هه موو ناسمانه کانی پئده کهن تاوه کو له نیوان دهستی بهزهیی خودای پهروه ردگار داده نریت له لای عهرش، جا له (علیین) هه ره بهرزه کان کارو کرده وهی دیته ده ره وه، جا خودای میهره بان به فریشته نزیکه کان ده فرموویت: نیتوه شایه د بن من له خواهنی نهو کارو کرده وه چاکه خویش بسوم و کتیبه کهشی مۆری لیده دریت، جا ده گهریته وه بؤ (علیین) نینجا خودای گهوره ده فرموویت: رۆحی بهنده کهم بگهریتنه وه سهر زهوی، چونکه من به لئینم بییان داوه نه وان ده گهریتنه وه بؤ نهوی).

پاشان پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه م نایه تهی خویند: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾ (طه: ۵۵).

واته: (نیمه نیتوه مان ههر له زهوی دروست کردوه، ده تانگه ریتینه وه ناوی، پاشان جاریکی تر دووباره لهو زهویه ده رتان ده هیتینه وه).

کاتیك تیمانداریک له ناو گۆره کهی دانرا له لای پییه کانی ده رگایه کی بؤ ده کریته وه له بهه هشتدا، پیی ده لئین: سهیرکه نهو شوینیهی خودای گهوره بۆتۆی ناماده کردوه بهرامبهر نهو چاکه یه کی که کردوته، وه له لای سهری ده رگای بؤ ده کریته وه رووه ناگر، پیی ده لئین: سهیرکه لهو شوینیه به نازارهی خودای گهوره له سهر تۆی لاهردوه، پاشان پیی ده لئین: به شادمانی بجهوه، جا هیچ شتیک له لای نهو خویشتر نییه له هه لسانی قیامت.

پیغه مبهر (ﷺ) ده فرموویت: (اذا وضع المؤمن في حده تقول له الارض: ان كنت لحبيباً إلي وأنت على ظهري فكيف إذا مرت اليوم في بطني، سأريك ما أصنع بك، فيفسح له ما في قبره مد بصره).

٩٦ ح لِلإِبْنِ قِيمِ الْجُوزِيَّةِ

واته: (کاتیک نیمانداریک له ناو گۆزه کهی داده نریت زهوی پیی ده لیت: تو خۆشه ویست بوویت بۆمن کاتیک له سه ر پشتم بوویت جا نیستا چۆنه که له ناو هه ناو منداییت، پێشانت دده م چیت بۆ ده که م، جا بۆی فراوان ده بیست له ناو گۆزه که ییدا تا چاو برده کات).

هه ره وه ها پێغه مبه ر (ﷺ) ده فه رموویت: (اذا الكافر في قبره أتاه منكر ونكير فيجلسانه فيقولان له: من ربك؟ فيقول: لا أدري، فيقولان له: لا درست، فيضربانه ضربة فيصير رماداً، ثم يعاد فيجلس، فيقال له: ما قولك في هذا الرجل؟ فيقول: أي رجل؟ فيقولان: محمد (ﷺ) فيقول: قال الناس أنه رسول الله (ﷺ) فيضربانه ضربة فيصير رماداً) (١٢٢).

واته: (کاتیک کافرێک له ناو گۆزه کهی دانرا دوو فریشته منکر و نکیر دینه لای و دایده نیشینن و پیی ده لێن: خوات کییه؟ ده لیت: نازانم، پیی ده لێن نازانیت، جا وای لێ دده دن ده بیته خۆله میش، پاشان ده گه رپه ته وه سه ر شیوه ی جاران و داده نیشیت پیی ده لێن: قسه ت چیه ده رباره ی نه ویباوه؟ ده لیت: کامه پیاو؟ پیی ده لێن: محمد (ﷺ) جا ده لیت: خه لکی ده یانوت نه و پێغه مبه ری خودایه (ﷺ) جا لیدانیکی وای لێ دده دن ده بیته خۆله میش).

ئهم هه دیسه جیگیرو به ناویانگه به فراوانی پشتراست کراوه ته وه، نه مانه زانیوه یه کێک له پێشه وایان تانه له وه هه دیسه بدن، به لکوله کتیبی خۆیاندا ریوایه تییان کردووه، به قه بولیان داناوه، کردوویانه به یاسایه ک و به ندیک له به نده کانی ئایین له سزاو نازاری گۆر وه نیعمه ت و خۆشیه کانی گۆر، وه مه سه له ی (منکر و نکیر) و کێشانی رۆحه کان، و به رزکردنه وه ی بۆ نیوان ده سه ته کانی به زه بی خردای میهره بان، پاشان گه راندنه وه ی بۆ ناو گۆر، نه مه ش ابی محمد گێراویه تییه وه، له ابی

(١٢٢) شرح الصدور: ١٦٤.

۹۹ ح لِلْإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

نهو ناسمانه‌ی خودای میهره‌بانی لییه، نه‌گهر پیاوه‌که خراب بیت ده‌لیت: وهره
ده‌ره‌وه نه‌ی رۆحی پیس که‌وا له‌لاشه‌ی پیس دابوویت، وهره ده‌ره‌وه بیزاریت و
مژده‌ت لی بی‌سه‌زای ناوی کولآو و تاریکایی پیسی دۆزه‌خ، نه‌مانه‌ی پی
ده‌وتریت تا‌کو دیته ده‌ره‌وه).

(ثم يعرج الى السماء، فيستفتح لها، فيقال: من هذا؟ فيقولون: فلان، فيقولون:
لامرحباً بالنفس الخبيثة كانت في الجسد الخبيث، إرجعي ذميمة، فإنها لن تفتح لك
أبواب السماء، فترسل بين السماء والارض، فتصير الى القبر، فيجلس الرجل الصالح
في قبره غير فزع ولا معوق، ثم يقال: فما كنت تقول في الاسلام ما هذا الرجل؟
فيقول: محمد رسول الله ﷺ) جاءنا بالبينات من قبل الله فأمانا وصدقنا).

واته: (پاشان ده‌یه‌ن بۆ ناسمان، جا ده‌رگا‌کانی بۆ ده‌کریتسه‌وه، ده‌لین: نه‌وه کییه؟
ده‌لین: نه‌مه فلانه، جا ده‌لین: نه‌ی رۆحی پیس که‌وا له‌لاشه‌ی پیس دابوویت به‌خیر
نه‌یه‌یت، به‌بیزارای بگه‌رپتیه، پرۆ هه‌رگیز ده‌رگا‌کانی ناسمانت بۆ نا‌کریتسه‌وه، جا
رۆحه‌که‌ی ده‌نیترنه‌وه نیوان ناسمان و زه‌وی، وه ده‌یگه‌ریتنه‌وه بۆ‌ناو گۆر، به‌لام پی‌ای
چاک له‌ناو گۆره‌که‌ی داده‌نیشیت به‌بی‌ترس و به‌بی‌کیشه و گرفت، پاشان ده‌لین:
چی ده‌رباره‌ی نی‌سلام ده‌زانیت و نه‌م پیاوه کییه؟ جا ده‌لیت: محمد رسول الله ﷺ)
له‌لایه‌ن خودای گه‌وره‌وه قورئان و ریتنمایی بۆ ئیمه هیتاوه ئیمه‌ش با‌وه‌رمان پیتی
هیتاوه به‌راستمان داناوه).

المحافظ أبو نعیم ده‌لیت: نه‌م هه‌دیسه با‌وه‌رپیکراوه له‌سه‌ر گواستنه‌وه و
راستیه‌تی هه‌ردوو ئیمام محمد کورپی اسماعیل البخاری و مسلم کورپی الحجاج علی
ابن ابی ذئب، بریاریان له‌سه‌ر داوه، وه محمد کورپی عمرو کورپی عطاء و سعید
کورپی یسار نه‌وانه له‌فه‌رمووده‌کانی هه‌ردوو پیتشه‌واکانن.

أبو عبدالله بن منده ناره‌زایی ده‌ربریوه: له‌سه‌ر گه‌رانه‌وه‌ی رۆح بۆ لاشه‌ به‌وه‌ی
که‌ وتویه‌تی: محمد کورپی الحسین کورپی الحسن بۆ‌مانی گێ‌رپیه‌وه، نه‌ویش له‌ محمد

۹۹ ح للإبن قيم الجوزية

کوری یزید النیسابوری، نهویش له حماد کوری قیراط، نهویش له محمد کوری الفضل، نهویش له یزید کوری عبدالرحمن الصانغ البلخی، نهویش له الضحاک کوری مزاحم، نهویش له ابن عباس کهوا ده لیت: روثیک پیغهمبهری خوا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) له نیوان نیمه دا دانیشت و نهم نایه تهی خوینده وه: ﴿وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ﴾ (الأنعام: ۹۳).

واته: خو نه گهر نهو سته مکارانه بیینی چۆن له نیشت و نازاری سه ره مه رگدا (گیران خواردوه) فریشته کانیش دهستیان لی ده که نه وه و لییان ده دن.

پیغهمبهر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ده فهرمویت: (والذي نفس محمد بيده مامن نفسٍ تفارق الدنيا حتى ترى مقعدها من الجنة والنار).

واته: (سویند بهوکه سهی گیانی محمدی به ده سه ته هیچ روحتیک له دونیا جیا نابیتسه وه تا وه کو جیگای خوئی ده بینیت له به هشت و دۆزه خ).

پاشان ده فهرمویت: (فإذا كان عنده ذلك صف له ساطان من الملائكة ينتظمان ما بين الخافقين كأن وجوههم الشمس، فينظر اليهم ماترى غيرهم وإن كنتم ترون أنهم ينظرون اليكم مع كل منهم اكفان وحنوط، فإن مؤمناً بشروه بالجنة، وقالوا: اخرجي أيتها النفس الطيبة الى رضوان الله وجنته، فقد أعد الله لك من الكرامة ما هو خير من الدنيا وما فيها، فلا يزالون يبشرونه ويحفون به، فهم أطف وأرأف من الوالدة بولدها، ثم يسلون روحه من تحت كل ظفر ومفصل، ويموت الاول فالاول، ويهون عليه، وكنتم ترونه شديداً حتى تبلغ ذقنه).

واته: (ئینجا لهو کاته دا فریشته به دوو ریز به ریتک و پیتکی بۆی راده وه ستن رووخساریان وه ک خوژ وایه، جا سهیری نهوان ده کات لهو بترازیت کهس نایان بینیت، نه گهر بیان بینن نهوان سهیری نیوه ده کهن یه کیکیان کفنیکیان پییه، نه گهر مردوه که ئیماندار بیت نهوا مژدهی به هه شتی پیده دن، پیی ده لیتن: وه ره ده ره وه نهی روچی پاک بۆلای ره زابوونی خوداو به هه شته کهی، خودای گه وره ریزو

۹۹ ح لِلإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

کهرامه تیکی وای بۆت ناماده کردوو له دونیاو نهوهی تیاپه تی، وه بهردهوام مژدهی پی ددهن و گرنگی پیدهدهن، جا نهو فریشتانه لهو دایکهی نهو مندالهی لی بسوه بۆی نهرمترو بهزه بیتره، پاشان رۆحی ده کیشن له ژیر ههر نینۆک و جومگه یهک، و یهک به یهک ده مریت، له سه ری هیمن و هیور ده بیته، ئیوه به توندو به تازاری ده بینن تاکو مردنه که ده گاته چه ناگهی).

ده فهرموویته: (فلهي أشد كراهية للخروج من الجسد من الولد حين تخرج من الرحم، فيبتدريها كل ملك أبهم يقبضها، فيتولى قبضها ملك الموت).
واته: (بیگومان ده رچوونی رۆح له جهسته توندترو بهرق و کینه تهر لهو مندالهی کاتیك له ره حمی دایکی دیته ده ره وه، هه موو فریشته کان په له ده کهن کامه یان رۆحی بکیشیت، ئینجا فریشتهی گیانکیش رۆحی ده کیشیت).

پاشان نه م نایه تهی خوینده وه: ﴿قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ (السجدة: ۱۱).

واته: (جا پیمان بلئی فریشتهی گیان کیشان که کاری گیان کیشاتانی پی سیتر دراوه، له وه ودوا بۆلای په روه دگارتان ده بریتته وه).

ئینجا به کفنی سپیه پی ده گهن و پاشان له باوه شی ده گرن، پیوسترو باشتر لهو نافره تهی منداله کهی لی بووه، وه به بۆنخۆشترین له میسک بۆنی به سه ردا ده ریژن و مژدهی پی ددهن، ده لئین: به خیر بیته بۆنه و رۆحه پاکه و دل و ده روونه پاکه، خواوه نندا سه لآوات له سه ر رۆحیک وه له سه ر نهو جهستهی کهوا لیتی هاته ده ره وه).

ده فهرموویته: (فيصعدون بها، والله عز وجل خلق في الهواء لايعلم عدتهم ألا هو، فيفوح لهم منها ریح أطيّب من المسك فيصلون عليها ويتباشرون، ويفتح لهم أبواب السماء، فيصلي عليها كل ملك في كل سماء تمر بهم حتى ينتهي بها بين يدي ملك الجبار، فيقول الجبار جل جلاله، مرحباً بالنفس الطيبة ويمجد خرجت منه، وإذا قال الرب عز وجل للنبيء مرحباً رحب له كل شيء، ويذهب عنه كل ضيق).

۹۹ ح للإین قیمّ الجوزیة

واته: (جا بهرزی ده که نه وه بۆ ناسمان، وه فریشتهی خودا له ناسماندا هه ن نه وه نده زۆرن ژماره یان کهس نازانیت ته نهها نهو نه بیته، وه بۆنیککی به سهردا ده ریژن خوشتریته له بۆنی مسک و سه لاواتی له سه ر لیده ده ن و مرثده ی پیّ ده ده ن، و ده رگا کانی به هه شتی بۆ ده کریتته وه، به لای هه ر کۆمه له فریشته یه کدا تیده په ریته له ناسمانه کاندای سه لاواتی له سه ر لیده ده ن تا وه کو ده گاته نهو ناسمانه ی که له نیوان دهستی به زه بی خودای گه وره وه ده سه لاتدار هه یه، جا خودای به هیژو توانا ده فهرموویته: پی شوازی لیّ بیته له رۆحیککی پاک و جهسته یه کی پاک که رۆحه که ی لیّ ده رچوه، کاتی که خودای میهره بان به شتی که بفرموویته به خیریته هه مووشتیک له پی شوازیدا ده بیته و هه موو دلته نگی و نه هاهمه تیبه کی له سه ر لاده چیته).

ثوم یقول لهُذه النفس الطيبة: أدخلوها الجنة وأروها مقعدها من الجنة، وأعرضوا عليها ما أعددت لها من الكرامة والقيم، ثمّ أذهبوا بها إلى الارض، فإني قضيت أني منها خلقتهم وفيها أعيدهم، ومنها أخرجهم تادّةً أخرى.

(پاشان بهو رۆحه پاکه ده فهرموویته: بیبه نه به هه شت و شویتنه که ی له به هه شت پیّ نیشان بده ن، هه موو نهو نیعمه ت و ریژه ی بۆم ناماده کردوه بۆی ناشکرا بکه ن، پاشان بیبه نه وه سه رزه وی، چونکه من له زه وی دروستم کردوه وه ده یگه ریتمه وه بۆ نهو شویتنه وه هه ر له وی شه وه جارێکی تر ده یه یتمه وه ده ره وه).

(فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَإِشْدَ كَرَاهِيَةِ لِلْخُرُوجِ مِنْهَا حِينَ كَانَتْ تَخْرُجُ مِنَ الْجَسَدِ، وَقَوْلُ: أَيْنَ تَذْهَبُونَ بِي إِلَى ذَلِكَ الْجَسَدِ الَّذِي كُنْتُ فِيهِ؟ قَالَ: فِيَقُولُونَ: إِنَّا مَأْمُورُونَ بِهَذَا، فَلَا بَدَ لَكَ مِنْهُ، فِيَهَبْطُونَ بِهِ عَلَى قَدْرِ فِرَاعِهِمْ مِنْ غَسَلِهِ وَأَكْفَانِهِ، فَيَدْخُلُونَ ذَلِكَ الرُّوحَ بَيْنَ جَسَدِهِ وَأَكْفَانِهِ).

واته: (سویند بهو که سه ی گیانی محمدی به ده سه به راستی به شیوه یه کی زۆر تووندو به رق و کینه یه کاتی که رۆح له لاشه دیته ده زه وه، وه ده لیت: بۆکووی ده مبه نه لای نهو لاشه یه کهوا تیا بووم؟ ده فهرموویته: جا ده لیتن: نیمه نویتنه رو سپیتر درازین بهم

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

کاره، ده بیّ بۆتی نه نجام بدهین، ئینجا بۆی داده به زن به بیی کار رابه راندنیان له شووشتن و کفن کردنی، جا نهو رۆحه ده خه نه نیوان لاشه و کفنه که ی.

شیخی ئیسلام ده ئیت: حه دیسه راسته متواتیره کان به لگه نه له سه ر گه رانه وه ی رۆح بۆ لاشه له کاتی پرسیار کردن، وه پرسیار کردن له لاشه به بیّ رۆح وته ی به شیکه له خه لک، زۆربه ش ئینکاری نه م شته ده که نه، هه ندی کیش پیشوازی لیده که نه و قه بو لئی ده که نه، جا ده ئیت: پرسیار کردن بۆ لاشه یه به بیّ رۆح، وه نه مه ش ایبن مره وه ایبن حازم وتوو یانه، و قسه ی هه ردوو کیشیان هه له یه .

نه مه ش قسه ی پرسیارکارانه: نایا سزای گۆر له سه ر دلّ و ده روون و لاشه یه؟ یاخود له سه ر دلّ و ده روونه به بیّ لاشه! یاخود له سه ر لاشه یه به بیّ دلّ و ده روون؟ وه یان دلّ و ده روون به شداری لاشه ده کات له خۆشی و نیعمه ت و سزا و نازار یاخود نا؟.

نه م پرسیاره له شیخی ئیسلام کرا ده رباره ی نهو مه سه له یه، ئیمه ش وه لآمه که ی نهو مان له بیر ماوه جا وتی: به لکو سزا و نازارو نیعمه ت و خۆشی له سه ر لاشه و ده روونه به کۆده نگی نه هلی سوننه و جه ماعه ت، رۆح له نیعمه تدا ده بیّت و سزا و نازاریش به ته نیا جگه له لاشه، و نیعمه ت و نازار و سزاش ده بینیت به لاشه که وه و لاشه ش په یوه ندی به رۆحه وه هه یه، جا نیعمه ت و سزا له سه ر یان ده بیّت لهو حاله ته پیکه وه هه روه ک کهوا رۆح ته نیایه له لاشه .

نایا ده بیّت سزاو خۆشی بۆ لاشه بیّت به بیّ رۆح؟ نه مانه دوو وته ی به ناو بانگن بۆ نه هلی حه دیس و سوننه و خاوه ن قسه که، لهو مه سه له یه دا وشه ی ده گمه ن هه یه نه مه ش له قسه کانی نه هلی سوننه و حه دیسدا نییه .

به لآم ده ئین: نه م شته له به رزه خدا نابیت، به لکو له کاتی هه لسانه وه له گۆردا ده بیّت، به لآم نه مانه سزادانی لاشه به ته نها له گۆردا ره ت ده که نه وه، ده ئین:

رۆح لِلإين قِيمُ الجوزِيَّةِ

رۆحه كان له بهرزه خدا له خۆشیدان یا خود له سزادان، به لām نه مانه ده رباره ی سزای گۆر سیّ قسه ههیه:

بە گۆر: تنهها له سهر رۆحه.

سزاکه له سهر رۆحه و له سهر لاشه کهش ده بیته به هۆکاری رۆحه که.

سزاکه تنهها له سهر لاشه یه نه مهش قسه ی دووه میس دیته پال نه مانه.

جا نه گهر قسه ی نهو سیّ که سه ده گمه نانهت زانی جا قسه ی دووه میس ده گمه نه کان کهوا ده لیت: رۆح به تنهها له نیعمهت و سزادا نابیت به لکو رۆح خۆی ژبانیه، نه مهش به له ته هلی گو قتاره کانه له (المعتزله)^(۱۲۳) (الاشعریه)^(۱۲۴) کان وهک قاضی آبی بکر و خه لکانی دیکه، نه مه رته ده که نه وه کهوا رۆح له پاش جیابو نه وه ی له جهسته ده مینیتته وه، نه مهش وته یه کی ناره وایه پیچه وانه ی هاوریکه یه ته ی نه ویش أبو المعالی الجوبینی و خه لکانی دیکه.

به لکو به کتیب و سونهت و هاوده نگی پینشه وایان سه لمیتراوه کهوا رۆح دوای جیابو نه وه ی له لاشه ده مینیتته وه، نهو له خۆشیدا ده بیته یا خود له سزاو سازادا ده بیته، فه یله سووفه نیلاهییه کان بریار له سهر نه مه ده دن به لām گه رانه وه ی لاشه کان رته ده که نه وه، هه ندیکیان بریار له سهر گه رانه وه ی لاشه کان ده دن به لām گه رانه وه ی رۆحه کان و له خۆشی بوون و سزادانیان به لاشه رته ده که نه وه، هه ردو ناخاوتنه که هه لئو گو مریایه.

ناخاوتنی کۆمه له سییه مه ده گمه نه که که ده لیت: له ژبانی بهرزه خدا خۆشی و سزای تیدا نییه، به لکو نه مه نابیت تاوه کو هه لسانی قیامه ته ی گه وره، و مو عته زیله کان و نه وانه ی وه کو نه وانن وهک ده لین تینکاری سزای گۆرو نیعمه ته کانی ده کهن به پپی نه وه ی کهوا رۆح له پاش جیابو نه وه ی له لاشه

(۱۲۳) المعتزلة: نه مانه کۆمه لیکن له (اهل الکلام) نکۆلی له قهزاو قهده ده کهن، وهک بواصل بن عطاء و هاوه له کانی.

(۱۲۴) الأشعرية: نه مانه ش کۆمه لیکن له (اهل الکلام) وهک أبي الحسن الأشعري و هاوه له کانی.

۹۶ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

نامینیتتهوه، وه لاشهش لهناو گۆردا خۆشی و سزا نابینیت، جا هه موو نهو
کۆمه لانه سه بارهت به ژيانی به رزه خدا له گومراییدان، به لام نهوانه باشتن له
فدیله سووف و بیرمه نده کان، به وهی نهوان بریار له سهر قیامه تی گه وه ده ده ن.

(مردوو له خۆشی و ئاسووده بیدایه یاخود له نازارو نه شکه نجه بیدا)؟

جا کاتیك شهوه مرو ناخواتنه ناره وایانهت زانی، بزانه کهوا مه زهه بی پیتشهوا
پیتشینه کان و پیارچا کان ده باره ی مردو نه گهر مرد له خۆشی یاخود سزادا ده بیت،
نهمهش بۆ رۆح و لاشه که شه نجام ده دریت، رۆحیش پاش جیا بوونه وهی له لاشه
له خۆشیدایه یاخود له سزادایه، وه هندی جار به لاشه کهش ده گات و پیتکه وه
له خۆشیدا ده بن یاخود سزا ده کیشن پاشان له رۆژی قیامه تی گه وه رۆحه کان
ده گهریتندرینه وه بۆ لاشه کان، وه له گۆره کان بیان هه لده ستنه وه بۆ لای خودای گه وه وه
میهره بان، گه پانه وهی لاشه کانیش کۆهنگی هیه له نیتوان موسلمانه کان و
جووله کهو گاوره کاندایا.

(له هه دیسه کاندایا باسی سزای ناوگۆر هیه)

نه وهی باسان کرد ده یسه لیتین و بریاری له سهر ده ده یسن، به لام شه هه دیسانه ی
باس له سزای ناوگۆر مه سه له ی هه ردوو فریشته ی (منکرو نکیر) ده کهن، نه مانه
زۆر و مته واتیرهن کهوا له لاینه پتغه مبه ره وه (عَلَيْهِمْ) هاتوو هه روه که له هه ردوو
سه حیحه کهشدا هاتوو، له نیبنو عه باس کهوا پتغه مبه ره (عَلَيْهِمْ) به لای دوو گۆردا

۹۹ ح لِلإِثْمِ قِيمٌ الْجُزْئِيَّةُ

تیپه‌ری و فهرمووی: (أَنْهَا لِيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَبْرِيءُ مِنَ الْبَوْلِ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ).

واته: (نهو دووانه سزا دده‌رتین، سزا دانه‌کەشیان له‌سه‌ر شتیکی زۆر گه‌وره نییه به‌کینکیان خزی پاک رانه‌ده‌گرت له‌کاتی میزکردن، به‌لام نه‌وه‌ی دیکه دووزمانی ده‌کرد له‌ناو خه‌لکدا).

پاشان پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) داوای کرد گه‌لایکی ته‌ری دارخورما بیئن، جا کردی به‌دوو به‌ش، فهرمووی: (لَعَلَّهُ يَخْفَفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيْبَسَا) (۱۲۵).

واته: (به‌لکو سزا‌که‌یان له‌سه‌ر سوک ببی تاوه‌کو دوو گه‌لاکه وشک ده‌بنه‌وه).

له‌سه‌حیحیکی موسلمدا: له‌زه‌یدی کوری ثابت ده‌گیریتته‌وه وتی: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌یستانیکی نه‌وه‌ی النجار بوون که‌ئه‌و له‌سه‌ر نه‌سپه‌که‌ی بوو، جا گوتی له‌ده‌نگیکی گه‌وره‌بوو به‌لایاندا تیپه‌ری، له‌وی چوار یان پینج یان شه‌ش که‌س به‌خاک سپێردرا‌بوون و گۆره‌که‌یان له‌وی بوو، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: (مَنْ يَعْرِفُ أَصْحَابَ هَذِهِ الْقُبُورِ) واته: (کی خاوه‌نی نه‌و گۆرانه ده‌ناسیت؟)

پیاویک وتی: من، فهرمووی: (فمتی مات هؤلاء؟) وتی: (نه‌مانه که‌ی مردوون؟) وتی: له‌کاتی هاوبه‌ش دانان بۆ خوداو بیتاوه‌ریدا مردوون.

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: (إِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ تَبْتَلِي فِي قُبُورِهَا، فَلَوْلَا أَنْ لَا تَدَافِنُوا لِدَعَوَاتِ اللَّهِ أَنْ يَسْمَعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ) واته: (نه‌مانه له‌گۆره‌که‌یاندا تووشی تا‌قی کردنه‌وه ده‌بن، جا نه‌گه‌ر ئیوه نه‌وانتان نه‌ناشتبا داوام له‌خودای گه‌وره ده‌کرد که گوتتان له‌سزاو نازاری گۆر بوایه که‌وا ئیستا من گویم لییه).

پاشان رووی کرده ئیمه و فهرمووی: (تَعُوذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ) واته: (په‌نابگرن به‌خودای گه‌وره له‌سزای ناگر) وتییان: په‌نا ده‌گرین به‌خودای گه‌وره

(۱۲۵) مسلم: (۲۹۲).

لهسزای ناگر، فهرمووی: (تعوذوا بالله من عذاب القبر) واته: (په نا بگرن به خودای گهوره لهسزای گۆر) وتییان: په نا ده گرین به خودا لهسزای گۆر، فهرمووی: (تعوذوا بالله من الفتن مآظهر منها وما بطن) واته: (په نابگرن به خودای گهوره لهفیتنه و ناشوبه کان لهوهی دیارو ناشکرایه وه لهوهی نادیارو په نهانه)، وتییان: په نا ده گرین به خودای گهوره لهفیتنه و ناشوب لهوهی دیارو ناشکرایه ولهوهی نادیارو په نهانه.

جا فهرمووی: (تعوذوا بالله من فتنة الدجال) ^(۱۲۶)، واته: (په نابگرن به خودای گهوره لهفیتنه ده جال)، وتییان: په نا ده گرین به خودای گهوره لهفیتنه ده جال. لهسه حیچی موسلمدا: له نه بی هورهیره وه، کهوا پیغه مبهر ^{صلواته} ده فهرموویت: (إذا أحدكم من التشهد الأخير فليعوذ بالله من أربع، من عذاب جهنم، ومن عذاب القبر، ومن عذاب فتنة الحيا والممات، ومن فتنة المسيح الدجال) ^(۱۲۷). واته: (ته گهر په کیکتان له شهاده هینانی کوتایی تهواو بوو با په نا به خودای گهوره و میهره بان بگریت به چوارشت، لهسزای دۆزهخ، و لهسزای گۆر، و لهسزای فیتنه ی ژیانی زیندوبوونه وه و مردن، وه لهسزای مهسیحی ده جال).

ههروه ها له سه حیچی موسلمدا له ئیبنو عهباس ده گپرتیه وه، کهوا پیغه مبهر ^{صلواته} فیتری نهو دو عایه ی ده کردین وه که چون فیتری سووره تیکی ده کردین له قورئاندا: (اللهم أني اعوذ بك من عذاب جهنم، وأعوذ بك من عذاب القبر، وأعوذ بك من فتنة الحيا والممات، وأعوذ بك من فتنة المسيح الدجال) ^(۱۲۸).

^(۱۲۶) مسلم: (۲۸۶۷).

^(۱۲۷) سرچاره ی پیشور: (۵۸۸).

^(۱۲۸) سرچاره ی پیشور: (۵۹۰).

٩٥ ح لِلْإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

واته: (خودايه من پهنا ده گرم بهتو له سزای دۆزهخ، و پهنا ده گرم بهتو له سزای گۆر، وه پهنا ده گرم بهتو له فیتنه ی زیندو بوونه وه و مردن، وه پهنا ده گرم بهتو له فیتنه ی مه سیحی ده جال).

له ههردوو سه حیحه کهدا له ابی ایوب ده گپرتنه وه ده لیت: پیغه مبهه (صلواته) له مال دهرچوو و روژیش له ناوا بووندا بو، جا گوئی له ده نگیک بوو نینجا فه رموی: (یهود تعذب فی قبرها) (١٢٩).

واته: (جووله که له گۆره که ی خۆی سزاو نازار ده چیت).

وه له دوو سه حیحه کهدا له عایشه وه (صلواته) وتی: پیره ژنیک له پیره ژنه جووله که کانی مه دینه هاته لای من، وتی: خاوه نی گۆره کان له گۆره کانیا ندا سزاده درین، وتی: منیش به درۆم خستنه وه نه موویست برۆای پینکه م، وتی: پیره ژنه که رویشت، و پیغه مبهه (صلواته) هاته لای من وتم: نه ی پیغه مبهه ی خوا، پیره ژنیک له پیره ژنه کانی جووله که کانی مه دینه هاته لای من و سوپ سوو له سه ر نه وه ی خاوه ن گۆره کان له گۆره کانیا ندا سزاده درین، پیغه مبهه (صلواته) فه رموی: (صدقت، انهم یعذبون عذاباً تسمعه البهائم کلها) (١٣٠).

واته: (راست ده کات، نه وان سزایه کی وا سزا ده درین هه موو گیانله بهرک گوئی لیه تی).

جا عایشه وتی: پیغه مبهه نه بینیه نیلا له پاش نوژکردندا خۆی په ناده گرت به خودای گه وره له سزای گۆر.

وه له سه حیحه ی نین جباندا له أم مبشر وتی: پیغه مبهه (صلواته) هاته لای من و فه رموی: (تعوذوا بالله من عذاب القبر) واته: (په نابگرن به خودای گه وره له سزای گۆر)، جا وتم: نه ی پیغه مبهه ی خوا نایا له گۆردا سزا هیه؟ فه رموی: (انهم

(١٢٩) سه رچاوه ی پیتشو: (٢٨٦٩).

(١٣٠) سه رچاوه ی پیتشو: (٤٨٦).

٩٥ ح للإبن قيمّ الجوزية

ليعذبون في قبورهم تسمعه البهائم^(١٣١)، واته: (نهوان له گۆزه کانیاندا سزاده درین و گیانله بهران گوتیان لییه).

عبدالحق الاشبیلی وتی: أبو الحکم کوری برخان کهوا یه کیکه له خاوهنی زانست و کاره چاکه کان ده لیت له نزیك شاری نیشبیلیه مردوویه کیان ناشت، کاتیک ته و او یو له به خاکسپاردنی له لیواری گۆرستانه که دانیشت و قسه یان ده کرد، له نزیك نهوان ناژه لیتک ده له وهر، جا ناژه له که به خیرایی بۆلای گۆزه که رۆیشت، گوتیه کانی بهرز کرده وه وهک نه وهی گوتی له شتیک بیت، پاشان رایکردو هه لآت، پاشان گه پرایه وه لای گۆزه کهو گوتیه کانی بهرز کرده وه وهک نه وهی گوتی له شتیک بیت، پاشان هه لآت، جار له دوای جار نه مهی دووباره ده کرده وه.

نهو گوتی لی بوونه راسته و له سه ره دهنگی سزادراوان رووده دات، هناد بن الیسری له کتیبی الزهد ده لیت: وکیع بۆمانی گپرایه وه، نهویش له الاعمش، له شقیق، نهویش عایشه ع وه له دایک و باوکی وتی: پیره ژنیککی جووله که هاته لای من، باسی سزادانی گۆری کرد منیش به درۆم خسته وه، جا پیچغه مبهر صلوات هاته لای من و نه مه م بۆگپرایه وه، فهرمووی: (والذي نفسي بيده إنهم ليعذبون في قبورهم حتى تسمع البهائم أصواتهم)^(١٣٢).

واته: (سویند بهوکه سهی که گیانی منی به ده سه ته نهوان له گۆزه کانیاندا سزا دده درین تا وه کو ناژه ل گوتی له ده نکه کانیانه).

جا وتم: حه دیسه کان له کاروباری قه بر زۆرن کهوا له هه ردوو سه حیه کهو سونه ته کاند هاتوو له البراء کوری عازب ده گپرتیه وه پیغه مبهری خوا صلوات فهرمووی: (المسلم إذا سئل في قبره فيشهد أن لا إله الا الله وأن محمداً رسول الله

^(١٣١) سهیحی ابن حبان: (٣١١٥) و مستد احمد: ٣٦٢/٦.

^(١٣٢) مستد احمد: ٢٠٥/٦.

٩٦ ح للإبن قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي
الْآخِرَةِ﴾ (ابراهيم: ٢٧) (١٣٣).

واته: (موسلمانتيك نه گهر له گۆزه كهيدا پرسيارى ليكرا، شايه دى دا به وهى كهوا
هيچ په ستراونيك و خودايهك نيبه جگه له زانى (الله) نه بيت و (محمد) يش نيردراوى
خودايه، نهوا نم فهرموده يهى خوداي له سهر جيگير ده بيت: (خوداي گهوره
نهوانهى باوه ريان هيتاوه پايه دار ده كات له سهر گوفتارى به جي و دروستيان
ده كات له ژيانى ده ونيادا، له سهره مهرگ و قيامه تيشدا).

لهو حديسه دا رايده گه يه نيټ به گه رانه وهى روح بؤ لاشه كهو به تيك شكاندنى
په راسوه كانى نه مهش نهوه ناشكرا ده كات كهوا سزا له سهر لاشه و روحه كهيه
پيگه وه.

أبو هريره له نمونهى حديه كهى البراء ريوايهت ده كات سه بارهت به كي شانى
روح و مهسه لهى خو شگوزه رانى و سزادانى، حديه كهشى له (مسند صحيحى)
أبى حاتم دا هاتوه: كهوا پيغه مبهر (عليه السلام) ده فهرمويت: (إن الميت إذا وضع في
قبره، إنه يسمع خفق نعالهم حين يولون عنه، فإن كان مؤمناً كانت الصلاة عند
رأسه، والصيام عن يمينه، والزكاة عن شماله، وكان فعل الخيرات من الصدقة والصلاة
والمعروف والأحسان عند رجله، فيؤتى من قبل رأسه، فتقول الصلاة: ماقبلي
مدخل، ثم يؤتى من يمينه فيقول الصيام: ماقبلي مدخل، ثم يؤتى من يساره
فتقول الزكاة: ماقبلي مدخل، ثم يؤتى من قبل رجله فيقول: فعل الخيرات من
الصدقة والصلاة والمعروف والأحسان، ماقبلي مدخل، فيقال له: إجلس فيجلس قد
مثلت له الشمس وقد دنت للغروب، فيقال له: هذا الرجل الذي كان فيكم ماتقول
فيه، وماذا تشهد به عليه؟ فيقول: دعوني حتى أصلي، فيقولون: إنك ستصلي،
أخبرنا عما نسألك عنه، أ رأيت هذا الرجل الذي كان فيكم ماتقول فيه وماتشهد

(١٣٣) مسلم (٢٨٨١) ومسنده احمد: ٩١/٤.

عليه؟ فيقول: محمد، اشهد أنه رسول الله جاء بالحق من عند الله، فيقال له: على ذلك حييت وعلى ذلك مت وعلى ذلك تبعث إن شاء الله ثم يفتح له باب الى الجنة، فيقال له: هذا مقعدك وما أعد الله لك فيها فيزداد غبطة وسروراً ثم يفسح له في قبره سبعون ذراعاً وينور له فيه، ويعاد الجسد لما بدىء عنه، وتجعل نسمة في النسم الطيب وهي طير تعلق في شجرة الجنة) قال: فذلك قول الله تعالى: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ﴾ (ابراهيم: ٢٧).

وذكر في الكافر ضد ذلك الى أن قال: (ثم يضيق عليه في قبره الى أن تختلف فيه أضلاعه، فتلك المعيشة الضنك التي قال الله تعالى: ﴿فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾ (طه: ١٢٤) (١٣٤).

واته: (مردو نهو كاتهى له گزره كهى داد نه ريت، له كاتيكدا نهو گوئى له ده ننگى نهعله كانه كهوا به جئى ده هيلن، جا نه گهر مردوه كه نيماندارييت نهوا نويز له لاي سهرى ده بيت، و رزو له لاي ده ستراستى ده بيت، و زه كات له لاي ده سته چه پى ده بيت، وه كاروكرده وه چا كه كان له سه ده قه و په يوه ندى خزمايه تى و چا كه و چا كه كارى له لاي پئيه كانى ده بيت، نينجا فريشته له لاي سه ريه وه بوى ديت، نويز پئى ده لئيت: له لاي من ده رگاي هاتنه ژوره وه نييه، پاشان له لاي راستيه وه بوى ديت رزو پئى ده لئيت له لاي من ده رگاي هاتنه ژوره وه نييه، پاشان له لاي چه پيه وه بوى ديت زه كات پئى ده لئيت له لاي من ده رگاي هاتنه ژوره وه نييه، پاشان له لاي پئيه كانيه وه بوى ديت جا كاروكرده وه خير له سه ده قه وه په يوه ندى خزمايه تى و چا كه و چا كه كارى پئى ده لئيت له لاي من ده رگاي هاتنه ژوره وه نييه، نينجا فريشته كان پئى ده لئيت: دانيشه نه و يش داد نه نيشيت، جا پئى ده لئيت: نه و پيا وهى كه نيردراوه بؤ ناوتان چى ده لئيت ده ربارهى، وه چ شايله ديه كه ده دهى له سه رى؟ نه و يش ده لئيت ليم گه رين با نويز بكه م، نه و انيش پئى ده لئيت تو له مه و دوا

(١٣٤) مستند احمد: ٣٤٧، و صحيح ابن حبان: ٣٧٩/١.

نويزد ده كهيت به لام وه لامان بده ره وه سه بارهت به وانهي پرسيارت لي ده كهين، نايان
 نه وپياوهت بينيوه كهله ناوتاندا بوو وه چي دهر باره ي ده لييت، وه چ شاهيديهك
 ده ده ي له سهر ي؟ جا ده لييت: نهو (محمد) ه و شاهيدي ده ده م كه نهو نير دراوي
 خودايه، له لايمن خوداي گه وره و ميهره بانه وه به هق بو مان هاتوه، پسي ده ليين:
 تو له سهر نه م كارو كرده وانه ژيايت له سهر نه مهش مردروي وله سهر نه مانهش گهر
 خوا حه ز بكات زيندوو ده بيته وه، پاشان له گوره كهيدا دهر گايه كي له به هشت بو
 ده كرته وه، پسي ده ليين: نه مه جيگاي تزيه كهوا خوداي گه وره بو تي ناماده كردوه
 جا خو شي و شادمان ي بو مردوه كه زياتر ده بييت، پاشان گوره كه ي بو فراوان
 ده كرته حه فتا گه ز به حه فتا گه ز و بو شي رووناك ده كرته وه، و لاشه كه ي
 ده گهريندر يته وه بو نهو خاكه ي يه كه مين جار لي ي دروست كراوه، وه رو حه كه ي
 ده خرته ناو رو ح ي پاك نهو يش بالنده يه كه چلاو چل ده كات به سهر دره خته كاني
 به هه شته وه..

وتى: جا پيغه مبهر (عليه السلام) نه م نايه ته ي خوينده وه: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ
 الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ (ابراهيم: ۲۷) واته: (خو اي گه وره نه وانه ي
 باوه ريان هيتناوه پايله دارده كات له سهر گرفتاري به جي و دروستيان ده كات له ژيان ي
 دونيادا، له سهر مرگ و قيامه تيشدا).

وه له باره ي كافريش پيچه وانه وه دژي نه مه باسي كردوه تاوه كو
 پيغه مبهر (عليه السلام) فه رموي: پاشان گوره كه ي له سهر ته سك ده بيته وه تاوه كو
 په راسووه كاني له داوه تيك ده شكيتيت، نا نه مه يه نه وژيانه تنگ و ناخوشه ي كه
 خوداي گه وره له باره يه وه ده فه رمويت: ﴿فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
 أَعْمَى﴾ (طه: ۱۲۴) واته: بيگومان بو نهو جو ره كه سانه ي ژيان يكي ترش و تال و
 ناخوش پيش ديت و له روژي قيامه تيشدا به كو يري حه شري ده كه ين).

له صحیحی ابن ابی حاتمدا: له أبی هورهیره وه دهلیت: پیغمبهری خوا (صلوات الله علیه) ده فرمویت: (إذ قبر أحدكم أو الانسان أتاه ملكان أسودان أزرقان العين يقال لأحدهما: النكر وللآخر النكير، فيقولان له: ما كنت تقول في هذا الرجل محمد (صلوات الله علیه)؟ فهو قائل ما كان يقول، فإن كان مؤمناً قال: عبدالله ورسوله، أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً عبده ورسوله، فيقولان له إن كنا نعلم أنك تقول ذلك ثم يفسح له في قبره سبعون ذراعاً في سبعين ذراعاً، وينور له فيه، ويقال له: تم، فيقول: أرجع الى اهلي ومالي فأخبرهم فيقولان: تم كنومة العروس الذي لا يوقظه إلا أحب اهله اليه، حتى يبعثه الله من مضجعه ذلك، وإن كان منافقاً قال: لا أدري، كنت أسمع الناس يقولون شيئاً، فكنت أقوله فيقولان له: كنا نعلم أنك تقول ذلك، ثم يقال للأرض: التنمي عليه فتلتئم عليه، حتى تختلف فيها أضلاعه، فلا يزال معذباً حتى يبعثه الله من مضجعه ذلك) (۱۳۵).

واته: (كاتبك يهكيتكتان يان ناده ميزاديتك ده خريته ناو گۆره وه دوو فريشته ي ره شي چارشين دين بۆ لاي يهكيتكيان ناوي (منكر) نهوي تر ناوي (نكير) نهويش پيتيان دهليت: چي له باره ي نهويپاوه دهليت كه ناوي (محمد) ه؟ جا نه گهر نيماندارييت نهوا دهليت: شاهيدي ددهم كهوا نهو بندهو نيردراوي خودايه، (أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً عبده ورسوله) جا پيتي دهليتن: نيتمه ده مانزاني تو وادهليت، پاشان گۆره كه ي بۆ فراوان ده بيت حفتا گهز به حفتا گهز، بۆي رووناك ده بيته وه، و پيتي دهليتن: بجه وه، جا دهليت: ده گهر يمه وه ناو خزم و كهس و كاره كه م و خبهريان دده م، پيتي دهليتن: بجه وه كه خوي زاوا كهوا كهس خبهري ناكاته وه ته نها خو شه ويسترين كه سي نه بيت، تا وه كو خوداي گه وه له گۆره كه بيدا زيندووي ده كاته وه، جا نه گهر مردو وه كه مونافيق و دوروو بيت دهليت: نازام، گويم لي بسوو خه لكي شتيكيان له باره يه وه دهووت، منيش نهوي دهليتم، جا دوو فريشته كه پيتي

(۱۳۵) سنن الترمذي: (۱۰۷۱) و شرح الصدر: ۱۸۶.

٩٥ ح للإبن قيمَّ الجوزيَّة

دهلّين: نيمه دهمانزانی تو واده لیت، پاشان به زهوی ده لّین: بیگوشه و له سهری تنگ ببه جا زهوی ده یگوشیت و له سهری تنگ ده بیّت، تاوه کو په راسوه کانی له دواوه تیک ده شکیت، نهم سزایه دووباره ده بیته وه له سهری تاوه کو خودای گه وره له گوره کهیدا زیندوی ده کاته وه.. وه نهمه ش روونده کاته وه کهوا لاشه سزا و نازار ده کیتیت.

له ابی هورهیره وه: کهوا پیغه مبر (علیه السلام) فهرمویه تی: (إذا احتضر المؤمن أتت الملائكة بحريرة بيضاء فيقولون: أخرجي أيتها الروح الطيبة راضية مرضياً منك الى روح وربحان غير غضبان، فتخرج كأطيب من ریح المسك حتى أنه ليناوله بعضهم بعضاً حتى يأتوا به باب السماء، فيقولون: ما أطيب هذه الریح التي جاءتكم من الأرض، فيأتون به أرواح المؤمنین فلهم أشد فرحاً به من أحدكم بغائبه يقدم عليه، فيسألونه ماذا فعل فلان؟ قال: فيقولون: دعوه يستريح فإنه كان في غم الدنيا، فإذا قال: أتاكم فيقولون: إنه ذهب به الى أمه الهاوية، وإن الكافر إذا احتضر أتته ملائكة العذاب بسمح، فيقولون: أخرجي مسخوطاً عليك الى عذاب الله، فتخرج كأنت ریح جيفة حتى يأتوا به باب الارض فيقولون فما انت هذه الروح حتى ياتوا به أرواح الكافر) (١٣٦).

واته: (کاتیک نیمانداریک خه ریکه ده مریت فريشته کان به تاوريشمی سپيه وه دين بؤلاى و پيى ده لّين: وه ره دهر وه نهى رۆحى پاك رازيکراوبه و خواش لیت رازيه بؤ رۆحیک و بهو ره بجانهى له به هه شتدايه وه خوايه که تووره نييه لیت، جا رۆحه که دیته دهر وه له بؤنى ميسک بؤن خوشره تاوه کو فريشته کان ده ستاوده ستى پيده کهن و ده بيه نه دهر گای به هه شت، جا ده لّيت: نهم بؤنه خوشه چييه که له زهوی هیناوتانه، نينجا رۆحى نیمانداران دینه لای و کهوا زؤر دلّخوژن به يه کيت که ونبووه لایان و ده چنه لای، پرسيارى لى ده کهن: فلان کهس چى کردووه؟ وتى:

(١٣٦) مسند احمد: ٢/٣٦٤، و سنن النسائي: ٨/٤.

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

پیتی ده لئین: لیتی گه پیتین با پشوو بدات چونکه نهو له غه می دونیادا رزگاری بووه، نهویش وه لامیان ده داته وه نهو براوه بۆ جینگه می خۆی لای نه هلی دۆزه خ، نه گهر کافر تیکیش خه ریکه ده مریت نهوا فریشته می سزا دیته لای که زۆر رووگرژو تووندوتیژن پیتی ده لئین: وه ره ده ره وه بۆ رق و تووره می و سزای خودا، جا رۆحه که دیته ده ره وه به بۆنیتکی زۆر ناخۆش تاوه کو دهبه نه وه سه ره زوی جا پیتی ده لئین: نهو رۆحه ببهن بۆلای رۆحی کافره کان).

النسائی له (سنن) که هیدا له حه دیسینکی عبدالله ی کوری عمر رضی الله عنه ریوایه تی کردوه، کهوا پیتغه مبه ر صلی الله علیه و آله فه رموویه تی: (هذا الذي تحرك له العرش وفتحت له ابواب السماء وشهد له سبعون الفاً من الملائكة لقد ضمّ ضمة ثم خرج منه) قال النسائي يعني سعد بن معاذ ^(۱۳۷).

واته: (ئانه مه نهو که سه میه که خودای گه وره عه رشی بۆ هیتایه له رزه و ده رگاکانی ناسمانی بۆ کرایه وه و حه فتا هه زار فریشته له گه ل جه نازه که هیدا ناماده بوون پاشان گۆره وشار دراو له دواییدا رزگاری بوو).. النسائی ده لئیت و اتاکه می سعدی کوری معاذه.

وه له حه زه تی عاتیشه وه ریوایه ت کراوه ده لئیت: پیتغه مبه ری خوا صلی الله علیه و آله فه رموویه تی: (للقر ضغطة لو نجا منها أحد لنجا منها سعد بن معاذ) ^(۱۳۸).

واته: (بیگومان گۆر پالده په ستۆ گوشینیتکی هه میه گهر که سینک له و گوشینه رزگاری بوایه نهوا! سه عدی کوری موغاز ده بوو رزگاری بیت).

وتی: عبده بۆ نیه می گپرایه وه، له عبدالله کوری عمر، نهویش له نافع ده لئیت: پیتی راگه یاندووم که جه نازه می سه عدی کوری موغازی بینوووه حه فتا هه زار فریشته

^(۱۳۷) سنن النسائي: ۱۰۰/۴.

^(۱۳۸) مسند احمد: ۵۵/۶.

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

ناماده‌ی بوو هرگیز دانه‌بزیوونه سه‌رزه‌وی، وه پیغه‌مبه‌ری خوا (علیه‌السلام) پیی
راگه‌یاندم و فهرموری: (لقد ضم صاحبکم فی القبر ضمة) (۱۳۹).

واته: (هه‌رنیستا هاوه‌له‌که‌تان له‌گۆره‌که‌یدا گۆره‌وشار درا).

شعیب بۆمانی گۆرایه‌وه، له‌ ئیبن دینار، نه‌ویش له‌ ابراهیم الغنوی، نه‌ویش له‌
پیایئک وتی: له‌لای عایشه‌ بوم (علیه‌السلام) جه‌نازه‌ی مندالیکی بچووک تیپه‌ری،
عایشه‌ گریا، پیم وت، نه‌ی دایکی ئیمانداران بۆچی ده‌گری؟ وتی: بۆ نه‌م منداله
گریام و به‌زه‌یم پیدا هاته‌وه‌ له‌گۆره‌و شار کردنی گۆره‌که‌ی (۱۴۰).

(سزای گۆر هه‌ق و ره‌وایه‌ له‌لای نه‌هلی سوننه‌)

نه‌مه‌ش وه‌ک سوننه‌تیکی سه‌حیح و راست پیویست ده‌بی، له‌نیوان نه‌هلی
سوننه‌دا یه‌کده‌نگیه‌ک هه‌یه‌ و هه‌موویان کۆکن له‌م باره‌یه‌وه، المروزی ده‌لیت: أبو
عبدالله وتی: سزای گۆر هه‌قه‌ ئینکاری و نکۆلی لی ناکات ته‌نها نه‌وانه‌ی گوهران
و خه‌لکی گوهره‌ ده‌که‌ن.

حه‌نبه‌ل وتی: به‌ ابی عبدالله م ووت له‌باره‌ی سزای گۆر وتی: حه‌دیسی سه‌حیح
هه‌یه‌و باره‌رمان پییه‌تی، و بریاریشی له‌سه‌ر ده‌ه‌ین، نه‌وه‌ی له‌لایه‌ن
پیغه‌مبه‌ره‌وه (علیه‌السلام) هاتوه‌، نه‌وا پالپشتیه‌کی باشه‌ و دانی پیا ده‌نیین، جا نه‌گه‌ر
نه‌وه‌ی بۆ پیغه‌مبه‌ر (علیه‌السلام) هاتوه‌ و ئیمه‌ ره‌تمان کرده‌وه‌و دانان پیا نه‌نا نه‌وا
فه‌رمانیکی خوی گه‌وره‌مان ره‌ت کردۆته‌وه‌، خودای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمَا
آتَاكُم الرَّسُولُ فَخُذُوهُ﴾ (الحشر: ۷).

(۱۳۹) طبقات ابن سعد: ۳/۳۴۰.

(۱۴۰) شرح الصدر: ۱۴۹.

واته: (جا نه وهی پیغه مبر پیی به خشسیون وهری بگرن، هر فرمانیکی پیدان به گوئی بکن).

پیم وت: نایا سزای گۆر ههقه؟ وتی: به لئی ههق و رهوایه، سزا و سازار ده دریتین له گۆره کاندای، وتی: گویم له ابا عبدالله بوو ده بیوت: باوه رمان ههیه به سزای گۆر و به هردوو فریشتهی (منکرو نکیر) وه بهندهش له گۆره کهیدا پرساری لسی ده کریست جا له گۆردا ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ (ابراهیم: ۲۷).

واته: (خوای گه وره نهوانه ی باوه ریان هیناوه پایه دار ده کات له سهر گوفتاری به جی و درووستیان ده کات له ژبانی دونیادا، له سه ره مهرگ و قیامه تیشدا).

أحمد القاسم وتی: نهی ابا عبدالله نایا به منکر و نکیر دان پیا دهنیتی ههروه که له سزای گۆر ریوایهت کراوه؟ وتی: پاک و بیگهردی بز خودای میهره بان به لئی بهوشیویه بریاری له سهر ده دهین و ناواش ده لئین، وتم: هه ره به وشیه زاره ده لئیت: منکر و نکیر یا خود ده لئیت ههردوو فریشته که؟ وتی: منکر و نکیر، وتم: نهوان ده لئین: له حه دیسدا منکر و نکیر نییه، وتی: نهو ناوایه به مانای: نهوان ههردووکیان (منکر و نکیر)ن.

به لآم بیرو بۆچوون و ناخاوتنه کانی نه هلی بیدعه، گو مپاکان جا أبو الهزیل والمرسیبی ده لئین: هه ره که سینک له ریگای ئیمان چروه ده ره وه، نهوا له نیتوان ههردوو (نفخه) فوه که سزا ده دریت، وه مه سه له ی ناوگۆر له وانیه بکه ویتته نهوکاته.

الجبائی و کوره که ی وه البخلی سزای ناوگۆر ده سه لئین، به لآم له سهر ئیمانداران ره تده که نه وه، به لآم له سهر نهوانه ی تا هه تاین وه که کافره کان و گو مپاکان بریاری له سهر ده دن.

رۆح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

زۆر له موعتەزىله كان ده‌لێن: ناییت فریشته‌کانی خودا به منکر و نکیر ناوبری، چونکه منکر به مانای ئەو کەسه دیت له کاتی پرسیارکردن شت دووباره ده‌کاته‌وه و زمانی ده‌گیری، وه نکیر به مانای فریشته‌ی توندو تیژ و رهق و توورهن. الصالحی و صالح ده‌لێن: سزای گۆر له‌سه‌ر که‌سی ئیماندار له‌سه‌ر لاشه‌یه به‌بێ گه‌راندنه‌وه‌ی رۆحه‌که‌ی بۆ لاشه‌که، و مردووش ده‌کرێ نازار بکیشی و هه‌ست بکات و بزانیته به‌بێ رۆح، ئەمه‌ش بزچوونی کۆمه‌لێکن له‌ الکرامیه^(۱۴۱).

هه‌ندیک له موعتەزىله كان ده‌لێن: خودای پاک و بیگه‌رد مردووه‌کان له‌ناو گۆره‌کانیاندا سزا ده‌دات، و ئیش و نازار به‌سه‌ریاندا رووده‌دات به‌لام ئەوانه هه‌ست پیناکه‌ن، جا ئەو کاته‌ی زیندوو بوونه‌وه هه‌ست به‌و ئیش و نازاره ده‌که‌ن، ده‌لێن: نمونه‌ی سزادانی مردووان وه‌ک نمونه‌ی سه‌رخۆشان و بیه‌ژشانه کاتیک لییان ده‌دریته هه‌ست به‌ ئیش و نازاره‌که‌ ناکه‌ن، جا ئەو کاته‌ی ئەقله‌که‌یان گه‌رایه‌وه سه‌ریان هه‌ست به‌ ئیش و نازاری لێدانه‌که ده‌که‌ن.

هه‌ندیک له‌وانه‌ش یه‌کسه‌ر سزای ناوگۆر ره‌ت ده‌که‌نه‌وه دانسی پینا ناین وه‌ک ضرار کورپی عمرو بحیسی کورپی کامل، ئەمه‌ش بزچوونی المریسییه، وه ئەم ناخاوتنانه‌ش ناخاوتنی شه‌رمه‌زاران و گۆمراوانه.

(سزای گۆر نه‌وه‌که‌سه‌ی شایانیه‌تی ده‌ستی ده‌که‌ویته)

ئهو‌ی ده‌یته بزانیته که‌وا سزای ناوگۆر سزای به‌رزه‌خه، جا هه‌رکه‌سی مرد و شایه‌نی سزایته ئەوا پشکی ئەو سزایه‌ی به‌رده‌که‌ویته، هه‌تا ئەگه‌ر درنده‌ش لاشه‌ی خواردیته یاخود سووتایته هه‌تا ئەگه‌ر بوویته خۆله‌میش، و هه‌تا ئەگه‌ر له‌گه‌ڵ هه‌وادا په‌رت و بلاو بیته‌وه، یاخود ره‌ق بوویته، یاخود له‌ده‌ریادا نقووم کرایته

(^{۱۴۱}) الکرامیه: حاره‌لانی عمه‌ کوری که‌رامن له (۲۵۵)ک له‌دایک بووه، ئەمه‌ش له‌کۆمه‌لانی داخانی بیعه‌ن له‌عیلام.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

ئەوا رۆج و لاشەكەى دەگاتەووە بەك سزاکە دەیانگاتى هەرۆهك لەگۆرەكانیان دابیت.

لەسەحیحىكى بوخاریدا: لە سمره‌ی كورپی جنذب گێراییه‌وه و وتى: كاتىك پتغەمبەر (ﷺ) نوێژى تەواو دەكرد رووی خوێ بۆلاى ئیمه وەرده‌گێراو دەیفەرموو: (من رأی منكم اللیلۃ رؤیا؟) واتە: كى لەئێوه ئەمشەو خەونى بینىوه؟ وتى: ئەگەر كەسێك خەونى بدیتایه دەیگێراییه‌وه، جا دەیفەرموو: (ماشاءالله) رۆژێك پرسیارى لیمان كرد فەرمووی: (هل رأی أحد منكم رؤیا؟) واتە: (ئایا كەس لەئێوه خەونى بینىوه؟) وتمان: نەخێر..

فەرمووی: بەلام من ئەمشەو بینیم دوو پیاو هاتن بۆلام و دەستیان گرتم، منیان برد بۆخاكی پیرۆز، بینیم پیاویك دانیشتبوو، و پیاویكیش وەستابوو ناسنیکى قولابى بەدەسته‌وه‌بوو دەیکرد بە لاشەویلاکیدا و هەلێده‌قلێشاندا پاشان دەبچستە سەر ئەلای تری بەهەمان شیوه چى لەو لایه‌ی كرده‌بوو ئەولایه‌شى والى دەكرد، تا لایه‌كەى والى دەكرد لاکەى تر چاك دەبۆوه و بەردەوام ئەولاو ئەولای هەلێده‌قلێشاندا، وتم ئەمە چیه‌؟ وتیان: پیرۆز..

جا رۆشتین تاكو گەیشتی‌نه پیاویك پال كەوتبوو و پیاویكیش بەسەرپه‌وه وەستابوو تاشە بەردىكى بەدەسته‌وه بوو دەیکتیشا بەكەللەى سەریدا و بەرده‌كە بەر دەبۆوه وەرۆشت لەبەر سەختى پیاكێشانەكەدا، سەرى دوو پارچه‌ دەكرد و خوینی لى دەرده‌چوو پیاوه‌كە دەچوو بەرده‌كەى دەهینایه‌وه و سەرى وهك خوێ لى دەهاتەوه، دیسانه‌وه بەرده‌كەى دەكێشا بەسەرى خۆیدا و بەردەوام ئەو كاره‌ی دووباره‌ دەكردەوه، وتم: ئەمە چیه‌؟ وتیان: پیرۆز..

جا رۆشتین گەیشتی‌نه شوێنێك وهك تەنووڕ وابوو سەرپه‌وه‌ی تەسك بوو و خواره‌وه‌ی فراوان بوو لەژێره‌وه ناگریان پێوه دەنا، بینیم پیاوان و ئافره‌تانى رووتى تێدا‌بوو، لە ژێره‌وه ناگریان پێوه دەنا و كاتىك لییان نزیک دەبۆوه بەرز دەبونەوه

٩٦ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

خەرىك بوو لەتەنورە کە بێنە دەرەو کاتێک ناگرە کە دامرکایەو دەگەرانیو، جا وتم: ئەمە چیبە؟ وتیان برۆ...

جا رۆشتین تا گەشتینە رووباریک لەخوین پیاویک لەناو پراستی رووبارە کە دەستابوو و پیاویکیش لەقراغی رووبارە کە کۆمەلێک بەردی لەبەر دەستابوو، جا ئەوپیاوێ لەناو پراستی رووبارە کە سوو بۆلای پیاوێ کە دەهات و دەبوست بێتە دەرەو پیاوێ کەش بەردیکی گەرەوێ دەخستە ناو دەمی، جا پیاوێ کە تقووم دەسوو بۆناو ناوێ کە هەرەوێ پێشوو، هەرکاتی دەبوست بێتە دەرەو پیاوێ کە بەردیکی دەخستە ناو دەمی و دەیگرانیو شوینی خوێ، جا وتم: ئەمە چیبە؟ وتیان: برۆ... جا فەرمووی رۆشتین تا گەشتینە باخێکی سەوز کەوا دارو درەختی گەرەوێ تێدابوو، لەبن دارە گەرەوێ کە پیاویکی پێو کۆمەلێک مندالی تێدا بوو، پیاویک لەنزیک دارە کە ناگرێکی بەدەستەو بوو دایدەگیرساند، پاشان منیان بەرزکردەو و بردمیانه ناو خانووییە کەو شوینی وا خۆشم هەرگیز نەبینیبو، کە چەند منال و پیرێکی تێدابوو، پاشان منیان بەرزکردەو و بردمیانه خانووییە کێ دیکە کەوا لەو خۆشتر و جوانتر بو، وتم: نێو منتان زۆر گەران و سووران پێم بلێن ئەوانە ی بینیم، وتیان: بەلێ ئەوێ قوولایی لەشەویلگە ی دەچەقێنراو هەلێه قلیشان ئەو کابرایە کێ درۆزن بو پڕوایگەندە ی درۆی بلاو دەکردەو، و ئەو درۆیە لەوێه بلاو دەبوو تا دەگەشتە شوینایی دوور، جا بەو شیوێه ی لێ دەکریت تا رۆژی قیامت.

ئەو پیاوێ تاشە بەردە کە ی لە کەللە سەری دەدا ئەو پیاویک بو خوای گەرەو قورئانی فێردە کرد جا بەشەو دەخوت، کەرۆژ دەبوو هێچی لێ نەدەزانی، و بەرۆژ کاری پێنە دەکرد، ئەو کارە دەکات تا رۆژی قیامت.

و ئەوێ بینیت لەناو تەنورە کە ئەوانە پیاوان و ئافرەتانی زیناکار بوون، و ئەوێ بینیت لەرووبارە کە دا ئەمانە ریاخۆر بوون.

وه ئه و پياوه پيرهی له ژێر داره که بو ئه وه ئیبراهیم بو عَلَيْهِ السَّلَام نه و مندالانهش مندالی خه لک بوون، و نه که سه ی ناگری بلیسه ده دا ئه وه ده رگه وانه کانی دۆزه خ بو، وه یه که م مال که چوو ته ناوی نه و جینگای باره ردارانه به گشتی، ماله که ی دیکه که بینیت جینگای شه هیده کانه، منیش جویرائیلیم، وه ئه وه ش میکانیله .. جا وتی سه رت به رز که وه منیش سه رم به رز کرده وه کۆشکیکی گه وره م بینى وه ک په له هه ورێکی سپی، وتییان: نا نه وه جینگای تۆیه، وتم: لیمگه پێن با بجمه ناوی، وتییان: هه ندیک له ته مه نت ماوه هیشتا ته واوت کردووه، جا هه رکاتیک ته واوت کرد دێیه ناو جینگای خۆت ^(۱۴۲).

ئه مه ش ده قێکه له سزای به رزه خدا جا خه ونی پێغه مبه ران و ژیا نی زیندو هاوشیوه ن له هه مان کارو فه رماندا.

الطحاوی باسده کات و ده ئیت: ابن مسعود گێرایه وه له پێغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که وا فه رموویه تی: (أمر بعبد من عبد الله أن يضرب في قبره مائة جلدة، فلم يزل يسأل الله ويدعوه حتى صارت واحدة، فأمتلاً قبره عليه نارا، فلما ارتفع عنه أفاق، فقال: علام جلدتوني؟ قالوا: إنك صليت صلاة بغير طهور، ومررت على مظلوم فلم تنصره) ^(۱۴۳).

واته: (فه رماندرا یه کێک له به نده کانی خوا سه د جه لده ی لیبدریت له گۆزه که یدا، نه و مردووه له خودا ده پاراپا یه وه تا بۆی کرا به یه ک جه لده، که لیی درا، گۆزه که ی بووه یه ک پارچه ناگر به سه ری دا، کاتی هۆشی هاته وه خۆی، وتی: بۆ جه لده تان لێدام؟ وتیان: چونکه تۆ نوێژێکت کرد به بی ده ست نوێژ، و به لای مرۆقیکی سته م لێکراو ره ت بوویت و سه رت نه خست).

^(۱۴۲) مسلم (۲۲۷۴) ومسنند أحمد: ۱۴/۵.

^(۱۴۳) شرح الصدور: ۲۲۸.

۹۹ ح لِلإِبنِ قَیمِ الجوزِیَّة

البیهقی له حدیسیکی الربیع بن انس باسی دهکات و ده گیزیتتهوه، له اُبی العالیه، نهویش له نهبو هورهیره، له پیغهمبهرهوه (علیه السلام) سه بارهت بهو نایهته: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا﴾ (الاسراء: ۱) واته: (پاکی و بیگهردی و ستایش بۆ نهو زاتهی که شهورهوی کرد له به شیککی که می شهودا به بندهی خۆی محمد).

کهوا فهرمووی: نه سپیکیان بۆی هیئا سواری سه ریشتییان کرد، هر ههنگاو یکی به نه ندازهی بینینی چاو بو، وه هه زه تهی جو بریلیشی له گه لدا بو گه یشتنه لای قومیک بهرۆژتیک ده یانچاند، وه بهرۆژتیک ده یان دووریهوه، هر چه ندی ده یان دووریهوه وهك خۆی لی ده هاتهوه، جا پیغهمبهر (علیه السلام) فهرمووی: (یا جبریل من هؤلاء؟) واته: (نهی جو بریل نهوانه کین؟) وتی: نه مانه خه باتکارن له پیناوی خوادا، خوی گهوره بهحهوت سه د چاکه بۆیان زیاد دهکات ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ (سبا: ۳۹) واته: (نیوهش هه رشتیک ده به خشن نهو زاته جیتی پر ده کاتهوه، چونکه نهو خویبه چاکترین رزق و رۆزی به خشه).

باشان به لای قومیکدا تیپه رین سه ری خۆیان له تاشه بهرده کان ده داو شه قیان ده کرد و هه رکاتی خۆیان به رزه کردهوه وه کو خۆی لی ده هاتهوه، فهرمووی: (یا جبریل من هؤلاء؟) واته: (نهی جو بریل نهوانه کین؟) وتی نهوانه نهوکه سانهن سهریان گرانه له نویتۆکردن.

باشان به لای قومیکدا تیپه رین له پیشه وه یان داخ ده کران، و له دو او ده یان داخ ده کران، هاواریان ده کرد وهك چۆن ناژه ل هاوارده کات له سه ر دره ختی درکاوی و دره ختی زه قوم که تالترین دره خته له دۆزه خ ده ژیان و له سه ر نهو به رده گه رمانه ی که به ناگری دۆزه خ داخراون وه ستابون، فهرمووی: (یا جبریل من هؤلاء؟) واته: (نهی جو بریل نهوانه کین؟) وتی: نهوانه نهوکه سانهن له پارهو پوولی خۆیان سه ده قهو به خخش نادهن، به لام خودا زولمیان لی ناکات، خودای گهوره ستهم له بندهی خۆی ناکات.

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

پاشان به لای قهومیگدا تیپه رین له نیوان دهسته کانیاندا هندیگ گۆشتی پاک و هندیگ گۆشتی پیس هه بوو، جا له گۆشته پیسه که یان ده خواردو وازیان له گۆشته پاکه که ده هیئا، جا فهموی: (یا جبریل من هؤلاء؟) واته: (ئه ی جوبریل نه وانه کین؟) وتی: نه وانه ئافره تی حه لالیان هه یه که چی ده چن به لای ئافره تانی پیس و تابه یانی لایان ده میننه وه.

پاشان به لای قهومیگدا تیپه رین لیویان به مه قاشی ناسن پارچه پارچه ده کرا، گۆشتیان لیده کرایه وه هه رچه ند جاره ی گازی لیده گرت وه ک و خۆی لیده هاته وه، فهموی: (یا جبریل ما هذا؟) واته: (ئه ی جوبریل نه مه چییه؟) وتی: نه وانه وتاریژیانی فیتنه و ئاشووب گیرن.

پاشان چوه سه ر کوونیککی بچوک رووناکیه کی گهره ی لی ده هاته ده ره وه، جا رووناکیه که ده یویست بچیتته وه ناو کونه که وه ک چۆن لیی هاتبووه ده ره وه به س ناتوانیت، فهموی: (یا جبریل ما هذا؟) واته: (ئه ی جوبریل نه مه چییه؟) وتی: ئه وه پیاویکه قسه یه ک ده کات و لیی په شیمان ده بیته وه، جا ده یه ویت بیگیرتته وه به لام ناتوانیت^(١٤٤).

وه له (سنن) ی ابی داود له حه دیسیکی نه نه س کوری مالیگدا ده گپرتته وه: که وا پیغه مبه ر^{صلواته} (علیه السلام) فهمویته ی: (لما عرج بی مررت بقوم لهم أظفار من نحاس يخشون وجوههم وصدورهم، فقلت: یا جبریل من هؤلاء؟ قال: الذي يأكلون لحوم الناس ويقعون في أعراضهم)^(١٤٥).

واته: (کاتی به رزکرامه وه بۆ ئاسمان به لای که سانیکدا تیپه ریم نینۆکه کانیان له مس درووستکرا بو ده مرچاو و سنگیان پی ده رپه وه، جا وتم: ئه ی جبریل نه وانه

^(١٤٤) جمع الزائد: ٧٢/١.

^(١٤٥) سنن ابی داود: (٤٨٧٨).

٩٦ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

کيئن؟ وتي: نهوانه نهوکهسانهن گوشتي براياني خوڀيان دهخون لهپاشمله بهخراپه باسيان دهکهن).

أبو داود الطيالسي، له (مسند)هکهيدا دهئيت: شعبه بوماني گيڙپايهوه، له الاعيش، نهویش له مجاهد، نهویش له ثيبنو عهباس: کهوا پيغه مبهسر (عليه السلام) هاته سهر دوو گوږ، فهرمووی: (انهما ليعذبان في غير كبير، أما أحدهما فكان يأكل لحوم الناس، وأما الآخر فكان صاحب غيمة).

واته: (نهو دووانه ئيستا سزا دهدرين لهسهر شتيکي زور گهورهش نا، يهکتيکيان گوشتي خه لکي دهخوارد و نهوي تريان دووزماني دهکرد لهنيو خه لکدا).

پاشان داواي دوو گه لاي تهري دارخورماي کردو کردي بهدوو بهش، جا به شتيکي گه لاکهي خسته سهر گوږيک و به شه کهي ديکهي خسته سهر گوږه کهي ديکه، و فهرمووی: (عسى أن يخفف عنهما ما دامتا راطبين) واته: (به لکو سزا لهسهر يان کهم بيتهوه، مادام ههردوو گه لاکه تهين).

خه لک لهوه دا ناکوکن نايا خاوهني نهودوو گوږه کافر بوون ياخود نيمانداربوون؟ دهئين: ههردووکيان کافر بوون وهک فهرمووده کهي: (انهما يعذبان في كبير) واته: نهوانه لهسهر شتي گهوره سزا دهدرين.. واته: بهزياده خسته سهری کوفرو هاويهش پهيداکردن بؤ خوداي گهوره، دهئين: نه مهش بهلگه يه لهسهر نهوهي کهوا سزاکه لهسهر يان زياد ناييت به لکو سووک دهبيت، ههروه ها سووک بووني ماوهي سزاکهش ههتاکو گه لاي دارخورماکان به تهري ده مينيتتهوه.

ههروه ها نه گهر ههردووکيان نيمانداربونايه پيغه مبهسر (عليه السلام) شه فاعه تي بؤ دهکردن، وه پيغه مبهسر (عليه السلام) دوعاي دهکرد به شه فاعه تي خوځي که سزاکه يان لهسهر هه لگيږيټ، و ههروه ها له هه نديک ريگاگاني حهديسه که دهئيت: (أنها كانا كافران) واته: نهودووانه ههردووکيان کافربوون، وه نهو سزايهش لهسهر سزاي ههردووکيان زياد دهکريټ بههوي تاوان و کوفري ههردووکيان، نه مهش بهلگه يه لهسهر نهوهي

٩٥ ح لِلْإِن قِيمَ الْجُزْءِ

کهوا کافر به هژی کوفرو تاوانه کانیاان سزا ده درین، نه مهش بیروبوچوونی (أبی الحکم کوری برخان)ه.

ده لئین: ههردوکیان موسلمان بوونه له بهرته وهی پیغه مبهه (علیه السلام) هژی سزا که یان باس ناکات، ههروه که له فهرمووده کهی: (وما یعذبان فی کبیر) واته: له سهر شتیکی زۆر گهوره نا نهوانه سزا ده درین، دیاره کوفرو هاربهشی په یادا کردن له تاوانه گهوره کانه..

پیوستیش ناکات پیغه مبهه (علیه السلام) شفاعت بو هه موو موسلمانیک بکات کهوا له گۆزه کهیدا له سهر تاوانیک له تاوانه کان سزا ده دریت، و خبهری داوه کهوا په کیک له سهر دزینی عه بایه که له بهرته کانی شهردا که دزی بووی له گه له نه وه شدا له وغه زایه دا شه هیدبوو کهچی له گۆزه کهیدا ناگر بهرز بووه وه، و نه وکه سه موسلمانیک موجهیدیش بو، خودای گهورهش له هه موو کهس زاناتره، نه مهش بیروبوچوونی (أبی عبدالله القرطبی)ه.

نه مهش وتهی پرسیارکارانه: وه لامان چیهه بو بی باوه ران و گوهران و نهوانه ی نکولی ده کهن بو سزای گۆر و فراوانی و تهنگ و ناخوشی ژیان تییدا، وه بوونی دۆلئیک له دۆلته کانی ناگر یاخود باخیک له باخه کانی به ههشت، وه نایا مردو له ناوی داده نیشیت یاخود دانانیشیت؟

ده لئین: کاتیک گۆر هه لده دینه ره هیچ فریشته یه که له ناویدا نابین کویرو کهر له مردو بدن به چه کوشی ناسن، و هیچ مارو نه ژدیهار دوویشک و ناگرمان نه بینیه له نار گۆردا هه لبعن، وه هیچ حاله تیک لهو حاله تانه مان نه بینیه نه وهی بینیه مانه وه کو خۆیه تی و نه گۆزاوه، نه گهرچی له سهر چاوه کانیشی جیوه له سهر سینگیشی رووه کی خهردهل دابنئین، نهوا حاله ته که مان وه کو خۆی بینیه، جا چۆن تا چاو

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزَةِ

برده کات گۆره کهی بۆ فراوان ده بیئت، یا خود گۆره کهی له سهر تهسك ده بیئت که چی نیمه گۆره کاغان وه کو خۆی بینیه، وه روبه ری گۆر که شمان وه کو خۆی بینیه وه نه زیاد ی کردوو وه نه که می کردوو، و چۆن نهو گۆره تهنگه ی بۆ فراوان ده بیئت، و فریشته و نهو وینه یه ی کهوا هۆگر و هاوریی ده بیئت یا خود ده یترسینی؟ و براکانیان له نه هلی بیدعو گومرایی ده لیئت: هه موو قسه و ناخاوتنیک پیچه وانه ی کاریکی گونجاو و هه ستردنه و قسه که ره کهش به هه له دا ده بات.

ده لیئن: بیگومان نیمه هه موو که سیکی مردو له سهر تهخته دا ده بینین بۆ ماوه یه کی دوورو درێژ نه برسیاری لی ده کریت و نه وه لامیش ده دا ته وه نه ده جوولی و نه له سهر لاشه که ی ناگر هه لده گیرسیئت، نه گهر یه کینک ناژه لیکی درنده گوشتی بجوات یا خود بالنده کان له لاشه یان خواردیئت یا خود لاشه که ی پارچه پارچه بو بیئت له به رده می درنده کان و بالنده کان و نه هه نکه کان و شه پۆله کانی با، نایا چۆن نه وه هه موو پارچانه برسیاری لیده کریت سه ره رای نه وه ی هه موو جیا بوونه ته وه؟ چۆن مه سه له ی دوو فریشته که بیرده که یته وه بۆ نه و که سه ی نه مه وه سف و تایبه تمه ندی نهو بیئت، وه چۆن گۆر له سهر نه م که سه ده بیته وه باخیک له باخه کانی به هه شت یا خود دۆلینک له دۆله کانی جه هه ننه م، وه چۆن گۆر له سه ریدا تهسك ده بیته وه تا وه کو په راسوه کانی تیک بشکیئیت؟

(هه وال گه یاندنی پیغه مبه ران ژیرو تیگه یشتوو ان شایه دی بۆده دن)

فرمانی یه که م: ده بی بزانیئت کهوا پیغه مبه ران عَلَيْهِ السَّلَامُ نه م هه والانه یان نه گه یاندوو، بۆ نه وه ی ژیرو داناکان خۆسانی پی برازیننه وه و له خۆیان بگۆرن، به لکو هه وال گه یاندنه که بۆ دووبه شه:

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

یه کهم: بۆنه‌وه‌ی پیاوانی ژیره و عاقل و تیگه‌یشتوو و داهینه‌ر شاهیدبن و ناگادارین پیی.

دوهم: نه‌وه‌ی که‌سی ژیره و عاقل درکی پیناکات و نایزانیته و هه‌ک شته په‌نهان و شاراوه‌که‌نه که‌وا هه‌والی پی ده‌ده‌ن له‌باره‌ی ژیهانی به‌رزه‌خ و رۆژی دواپی، و باسی چاکه‌و سزا، و هه‌ نابیته هه‌واله‌که‌شیان نه‌سته‌م بیته، هه‌موو هه‌والیکیش گومانده‌کریت که‌وا عه‌قل پیرازنیته‌وه‌ جا له‌و دوو فه‌رمانه به‌ده‌ری ناکات: یان ده‌بیته هه‌واله‌که درۆبیته له‌سه‌ریان، یاخود ده‌بیته عه‌قل و بیرکردنه‌وه‌که پوچه‌ل بیته.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ (سبأ: ٦).

واته: (نه‌وانه‌ی زانسته و زانیاریان پیدراوه چاک ده‌زانن نه‌وه‌ی له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارتوه‌ه بۆت ره‌وانه‌که‌راوه هه‌رته‌وه‌ه حه‌ق و راسته، هیدایه‌ت و ریتنمووی به‌خشه بۆ ریبازی په‌روه‌ردگاری خاوه‌ن ده‌سه‌لات و شایسته‌ی سوپاس و ستایشه).
وه ده‌فه‌رموویت: ﴿أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَى﴾ (الرعد: ١٩).

واته: (جا نایا نه‌وه‌که‌سه‌ی که‌ دلنیاپه و ده‌زانیت بیگومان نه‌م قورئانه‌ی که‌له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارتوه‌ه بۆت دابه‌زینراوه حه‌ق و راسته‌قینه‌یه، وه‌که‌و نه‌وه‌که‌سه وایه که‌کویره له‌ناستیدا؟).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموویت: ﴿وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ﴾ (الرعد: ٣٦).

واته: (ده‌سته‌یه‌که له‌وانه‌ی که‌کتیپی ناسمانییان پی به‌خشیه‌ن دلخۆش و شادمان ده‌بن و به‌و قورئانه‌ی که‌به‌بۆتۆ دابه‌زینراوه، هه‌ندی گروو ده‌سته‌ی تریش هه‌یه ئینکاری هه‌ندیکی ده‌کات).

هیچ دهروونیکیش بهمه حال دلخوش ناییت، خودای گهوره دهفرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاء لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ * قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا ﴿ (یونس: ۵۷-۵۸).

واته: (نهی خه لکینه، بهراستی نیوه ناموژگاریه کی گهوره و گرنگستان له لایه ن پهروه ردگار تانه وه بزهاتوره که قورنانه شیفاو چاره سهریشه بو نه خوشی دل و دهروونه کان و ری نشاندهرو ره همه تیشه بو نیمانداران، نهی محمد به نیمانداران بلی با دلشادو شادمان بن به فزول و به خشش و ره همه تی خوابی که قورنانه و بهرنامه ی خوابه، که و ابوب باهر به وه دلخوش بن).

مه حالیش چاره سهر نییه، نه ری نشانندان و نه ره همه تیشی تیدا دست ناکه ویت، پی دلخوشیش ناییت، جا نه مهش فرماتی که بوه ره که سیک له دلیدا خیرو چاکه ی تیدا سه قامگیر نه بییت، پییه کانی له سهر نیسلام جیگیرو وه ستاو نه بییت، وه چاکترین بارودوخیشی سه رسامی و گومان و شپزه بی ده بییت.

(له پیویستی تیگه یشتنی مه بهستی پیغه مبهبر (علیه السلام)).

فرمانی دووه م: ده بییت له مه بهست و نیازی پیغه مبهبر (علیه السلام) تیگه یست، به بی زیاده ریوی و به بی که مته رخه میش، وه فرموده و ته کانی شتی نه خریته سهر که ناگو نییت، و که م و کوریشی تی ناکه ویت له مه بهسته که ی و له نامانج و نیازه که ی له باره ی ری نشانندان و بهرنامه و راگه یانده که ی.

نه مهش به هزی پشتگویی خسته وه دروست بو وازهینان لی له گو مپرایسه وه و وازهینان لی له راستییه وه که نازانیت جگه له خوی گهوره نه بییت، به لکو خراب تیگه یشتن له باره ی خوی گهوره و پیغه مبهبره که ی که وا نه سل و بنه ره تی هه موو بیدعه و گو مپرایسه که وا له ناو نیسلام سهری هه لداوه، به لکو نه و بناغه ی هه موو

٩٥ ح لِلإِن قِيمَ الْجَوِزِيَّةِ

ههلههله بنچينه و لقه كاندايه، نهخاسمه نهگهه نياز خراپى تيدا زيادبكرت، جا لهههنديك شتدا خراب تيگهيشتن ههيه لهشوينكهوتوهكاندا لهگهل نيازچاكي نهوان و نيازخراپى نهوانهه لهدواى نهواندادين، نهههش دهبيتسه بهلاو كارهسات و ناخوشي بو دين و نههلهكهه، وه خواى گهورهه پهناگهه يامهتيدرهه.

نايا قهدهريهه مورجههه و خوارچ و موختهزيله و جهههميه و رافيزهكان و تهواوى لايهنهكان كهوتونهته ناو نههلى بيدعه، ياخود تهنها خراب تيگهيشتنيانه له خودا و پيغهمبهرهكهه تاوهكو واى ليتهاتوهه دين كهوتوته بهردهسته زوربهه خهلكان كه وتهه وهلامدانهوهه نهه تيگهيشتانهيه؟ وهك نهوهه سهحابهكان تيگهيشتون.

(ژيان و مه نزلگان سى بهشن)

فهرماني سيبهه: خوداى گهورهه ميهرهه بان مه نزلگا و ژيانهكاني كردوته سى بهش: ژياني دنيا و ژياني بهرزخ (لهنتوان مردن و زيندوبونهوه دايه) وه ژياني كوتايى يان ژياني روژى دوايه، بو هه موو ژيانتيكيش چهند حوكم و ياسايهك ههيه كه بهو تاييهته، نهو نادههميزادهه كه لهلاشهو دل و دهروون پيكههاتوهه و حوكم و ياساكاني دنيا لهسهر جهستهو روچهكان دانراوه، بويه ياساكاني شههع بهريك و پيكي بهرجهسته كراوه لهسهر دهركهوتنى جوولهه زووبان و نهندامهكان و كاتيك دل و دهروون دهشاررئيهوه نههه پيچهوانيهتهه.

ژياني بهرزخ لهسهر روچ و لاشهكان دانراوه، جا كاتيك روحي لاشهكاني لهياساكاني دنيا بهدوايدا بيت جا بهنيش و نازارى لاشه روحيش نيش و نازار دهكيشيت، و حهوانهوهه پشروي لاشه روحيش پشوو دههات و چيژ ودردهگرئت،

٩٥ ح لِلإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

هەر رۆحیشه هۆکاری دهستی کردنی نیعمت و سزایه، لاشه به دوای رۆحدا دهچیت لهوه رگرتنی چێژه کانی نیعمت و خۆشی و سزاو نازاردا، رۆحه کانی لهوکاته دا بهخۆشی و سزادا دهست پێدهکات، لێره دا لاشه کان دیارو ناشکران و رۆحه کانی پنهان و شاراوهن، لاشه کانی بۆ رۆحه کان وهك گۆر وایه، و له بهرزه خدا رۆحه کان دیارو ناشکرا دهن و لاشه کانی ده بیته پنهان و شاراو له گۆر هه کهیدا، یاسا کانی بهرزه خیش به سه ر رۆحه کاند تیده په ریت، جا نیعمت و سزا بۆ لاشه که ی ده پرات، وهك چۆن له دونیادا یاسا کان به سه ر لاشه دا جیبه جی ده کریت و نیعمت و سزاش بۆ رۆحه که ی ده پرات.

بیگومان خودای پاک و بیگهر د به لوتف و بهزهیی و ری نیشانده ری خۆی ئەم حالته مان له کاتی خهوتن له دونیادا نیشان ده دات، جا ئە گهر نیعمت به خشی یاخود سزا بنی ریت ئەوا له بنه ره تدا به سه ر رۆحه که دا تیده په ریت و لاشه ش به دوایدا دیت، ئەمه ش کاری گه ریه کی به هیزی ده بیته له سه ر لاشه دا، جا که سی خه وتوو له خه وه کهیدا ده بینیت لیبه دریت، جا شوینه واری لیدانه که له لاشهیدا ده بیته، وه ده بینیت له خه وه کهیدا ده خوات یان ده خواته وه، کاتیک له خه وه لده ستیت ده بینیت شوینه واری خواردن و خواردنه وه که له ده مهیدا دیاره و برسیه تی و تینوویه تی لیتی لاده چیت.

له هه مووی سه رتر یه کیکی خه وتوو ده بینیت له خه وه کهیدا هه لده ستیت و ته کان ده دات و شق ده هاو پت ههروهك به ناگایت وایه که چی خه وتوو وه هه ستیش به م شتانه ناکات، ئەمه ش کاتیک یاسا به سه ر رۆحه که تیده په ریت له ده وه ره ویدا یارمه تیده ره ده بیته بۆ لاشه که، ئە گهر چوو به لای به ناگا دیته وه وه هه ست ده کات، جا لهوکاته دا رۆحه که نیعمت و نازاره که ده بینیت و به ری گای شوینکه وتن و په یوه ندیه وه ده گاته لاشه که ی، جا ئەمه ش له بهرزه خدا رووده دات، به لکو گه وه ترو مه زنتره.

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

جا کھی ههقی نهم بابه ته دده هیت کهوا بؤت ناشکرا بوو بهوهی که
پنغه مبهه (علیه السلام) رایگه یاندووه له سزا و نیعمه تی گۆرو ته سک بوونه وهی و فراوان
بوونی و بیته دؤلئیک له دؤله کانی ناگر یاخود باغیک له باغه کانی به ههشت که
هاوشیوهیه و یه که ده گریته وه له گهل عدقل و مهنتیق.

بینگومان نهمه ههق و راسته و هیچ گومانی تیدانییه، و هه که سیئک له مه دا
کیشه و گرتی له سه درووستکرد نهوا خراب تیگه یشتیه تی و که می زانیاریه تی
له سه ری، وه که ده لئین:

وکم من عائبٍ قولاً صحیحاً *** وَأَفْتَهُ مِنْ أَلْفِهِمُ السَّقِيمِ!

(حکمه ت کردنی رۆژی دوايي فهرمانيکی شاراوويه)

فهرمانی چواره م: له راستیدا خودای گه وره و میهره بان فهرمانی رۆژی دوايي و
نه وهی په یوه ندی به وه وه ههیه کردوویه تیه کاریکی په نهان و شاراوه، و
قه ده غه کردنی و شار د نه وه له ههست پتکردن و پتزانینی پی سپیرداران له و
ژیانه دا، نهمه ش له ته و اوی حکمه تی نه و زاته یه، بؤنه وهی ئیمانداران شتی غه یب
و شاراوه له شته کانی دیکه جیابکه نه وه، جا یه که م جاریش فریشته له لای نه و که سه
داده نیشی که خه ریکه ده مریت، و هه ندیک جاریش ده یانینن، و له لای نه و گفت و
گۆ له گهل یه که تر ده که ن، و کفن و ناوری شیمان پیته یان له به ره هشتدایه یاخود
له دۆزه خدایه، و باوه ر له سه ر پارانه وه و دوعای ناماده بووان ده که ن به خیره چاکه
یاخود به شهرو خراپه.

٩٥ ح لِلإِين قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بئگومان سه لام ده کهن له سهر نه و که سهی خه ریکه گیان له ده دست ده دات، جاریک به وشه وه لای نه وان ده داته وه، وه جاریکیش به هیما و ئیشارهت وه جاریکیش به دل به جوریک ناتوانیت نه قسه بکات و نه بچولیت.

له راستیدا له هه ندیک نه خۆشی سه ره مرگ بیستراوه و ده لیت: به خیرین و خۆشها تن بۆ نه و روخسارانه، و له هه ندیک نه خۆشیش بیستراوه که ده لیت: کهوا گویمان لیبوه که ده یوت سه لامی خوات لیبت نا لی ره دانیشه، و سه لامی خواش له تو بیت، نالی ره داده نیشم.

سلمه ی کوری عبدالملک وتی: کاتیک عومهری کوری عبدالعزیز خه ریکه گیانه لا بو ئیمه له گومه زه که ی لای دانیشتبووین به په نجه هیما ی بو ئیمه کرد که بچینه ده ره وه ئیمه ش چووینه ده ره وه له ده ره وه ی گومه زه که دانیشتن، ته نه ا خزمه تکاره که ی لای مایه وه، جا گویمان لیبو نه م نایه ته ی خوینده وه: ﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ (القصص: ۸۳).

واته (جا باخه لکی دینیابن که نه مالی قیامه ته و نه به هه شتی به رینه مان ناماده کردوه بۆ نه و که سانه ی که نه لووت به رزیو گه وره بیان ده ویت له زه ویدا نه فه سادو گونا هو خراپه، سه ره نجام و سه رفرازش هر بۆ پاریزکاران و خواناسه کانه). عومهر وتی: ئیوه نه ئاده میزادن و نه جنزه که، پاشان خزمه تکاره که هاته ده ره وه، هیما ی بۆ ئیمه کرد کهوا بچینه ژوره وه، کاتیک چووینه ژوره وه نه و گیانی ده رچوبو.

فضاله ی کوری دینار وتی: له لای محمد کوری واسع ناماده بووم خه ریک بوو گیانی ده ره چوو: جا هه لیکردو وتی: به خیرها تن و سه لام له فریشته ی خودام بیت، ولاحول

٩٥ ح للإبن قِيمُ الْجَوْزَةِ

ولا قوة الا بالله، بۆنئىكى زۆر خۆش ده كهه هه رگيز بۆنى واخۆشم نه كردهوه، پاشان چارى كردهوه، گيانى ده رچوو^(١٤٦).

نوونهو باسكردن لهم بابه تانه دا زۆرن و له ژماره نايهن..

راگه يه ندراره و بۆمانيش روونكراوه تهوه نه مهش هه موو فه رموده ي خوداى گهروه وميه ره بانه كه ده فه رموويت: ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ * وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ * وَتَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ﴾ (الواقعة: ٨٣-٨٥).

واته: (باشه ئيوه بۆ بيرناكه نه وه رۆژيكت ديت كه رۆحتان ده گاته گه رووتان، ئيوهش به دهه وري نه وه كه سه دا بۆ ده سه لاتانه ته ماشا ده كه ن و سه رنج دهه ن، له كاتيكدا كه ئيمه له ئيوه نزيكترين ليى، به لام ئيوه نامانينن).

واته: فريشته و پيغه مبه رانمان ليى نزيكتره.. به لام ئيوه نايانينن، جا نه مهش يه كهه كارو فه رمانه كه شتيكى ديارو ناشكرانيه بۆ ئيمه، و نه مهش له و ژيانه دا يه.

پاشان فريشته ده ست به رۆحه كه دا ده هينيت و رۆحه كه ده كيشيت و قسه شي له گه لدا ده كات، به لام ناماده بووان نه ده بينن و نه گويشيان لييه، پاشان ده پروات، جا نوورتيك وهك تيشكى خۆر ليى ده رده چيت و بۆنيك خۆشتر له بۆنى ميسك، كه چى ناماده بووان نايينن و بۆنيسي ناكهن.

پاشان فريشته كان به ره و ناسمان به رز ده بنه وه، كه چى ناماده بووان نايانينن. پاشان رۆحه كه ديت و سه يري لاشه كه ده دات كاتيك ده يشۆن و كفى ده كه ن و هه لى ده گرن، و ده لئيت: په له بكهن، يا خود ده لئيت ئيوه بۆ كوويم ده به ن، به لام خه لكه كه گوپى له مه نييه، جا كاتيك له ناو گوژه كه ي داده نريت و خۆلى به سه ردا ده كه ن، خۆل به سه ر دا كرده كه ريگا له فريشته كان ناگريت له گه يشتن بۆلاى، به لكه كاتيك به رده كه ي بۆ داده نين و ناماده بوونى نه م هه موو جه سه زۆره ريگا له برينى

(١٤٦) شرح الصدر: ١٢٠.

رۆحه‌کان ناگریت بۆچوونه ناوی، به‌لکو جنۆکه‌ش ناتوانیت قه‌ده‌غهی بکات، به‌لکو خودای گه‌وره ئه‌م هه‌موو خۆل و به‌ردانه‌ی بۆ فریشته‌کان گۆپی و وه‌ک هیلانه‌ی بالنده‌یه‌ک له‌ناسماندا و فراوانبوونی گۆپ و به‌تایبه‌تیش فراوانبوونی گۆپ بۆ رۆحه‌که‌و لاشه‌ش به‌دوایدا دیت، جا لاشه‌که‌ له‌گۆپیکدا ده‌بیست که‌له‌ بالیک ته‌سکتره‌، بیگومان تا چار برده‌کات بۆی فراوان ده‌بیست و به‌دوای رۆحه‌که‌ ده‌که‌ویت، به‌لام گوشینی گۆپ هه‌تاکو هه‌ندی له‌نه‌ندامانی مردووه‌که‌ تیک ده‌شکینیت له‌کاتیکدا نه‌هه‌ست و نه‌عه‌قل و نه‌ سروشت ناتوانیت به‌ریه‌رچی بداته‌وه‌.

(ناگری دنیا له‌ناگری رۆژی دوایی جیاوازه)

فرمانی پینجه‌م: له‌راستیدا نه‌و ناگره‌ی که‌وا له‌ناو گۆپدا هه‌یه‌ وه‌کو نه‌و ناگره‌ی دنیا و ره‌نگ سه‌وزیه‌ی نییه‌ که‌وا له‌دوئا ده‌بیینیت، به‌لکو نه‌مه‌ له‌ناگری رۆژی دواییه‌ و تووندترو به‌هیتتره‌ له‌ ناگری دنیا، به‌لام خه‌لکی سه‌ردوئا هه‌ستی پیناکات، جا خودای پاک و بیگه‌رد لیتی ده‌پاریزیت له‌و خۆل و به‌رده‌ی که‌وا له‌سه‌ریه‌تی و له‌ژییه‌تی تاکو وای لیتیت گه‌رمتر بیت له‌پشکۆکانی دنیا.

ئه‌گه‌ر یه‌کێک له‌خه‌لکی سه‌رزه‌وی ده‌ستی له‌و خۆل و به‌رده‌یدا که‌له‌ناو گۆپه‌که‌دایه‌ هه‌ستی پیناکات، به‌لکو له‌مه‌ش سه‌یرتر کاتیک دووپیاو له‌ته‌نیشته‌ یه‌که‌سه‌ ده‌نیژرین، نه‌مه‌یان گۆپه‌که‌ی دۆلێکه‌ له‌دۆله‌کانی ناگر که‌چی گه‌رمایه‌که‌ی ناگاته‌ دراوسێکه‌ی، و شه‌ویت گۆپه‌که‌ی باخیک بیت له‌باخه‌کانی به‌هه‌شت رۆحه‌که‌ی نیعمه‌ت و خۆشیه‌که‌ی ناگاته‌ دراوسێکه‌ی.

توانای خودای گه‌وره‌ له‌مه‌ فراوانترو سه‌یرتریشه‌، بیگومان خودای میه‌ره‌بان له‌ نیشانه‌کانی توانی خۆی به‌نیسه‌ی پيشانداوه‌ له‌و مه‌نزله‌گایه‌دا که‌له‌مه‌ زۆر سه‌رسوڤه‌یتتره‌، به‌لام نه‌و دل و ده‌روونه‌ی که‌ پرن و داگیرکراون به‌درۆ که‌وا

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بەزانست و زانیاری گەمارۆ نەدراون و نازانن تەنھا ئەوانەیی خودای گەورە سەریان دەخات و راگیراویان دەکات.

جا بۆ کافر لەناو گۆردا دوو تەختە رادەخریت لەناگر ئینجا گۆرە کەمی لەسەری دەسووتی و سوور دەبیتتەوه هەرۆک تەنور هەڵدەگیرسیت و سوور دەبیتتەوه، نەگەر خودای گەورە ویستی لەسەریت ئەوا لەناگر رزگاری دەکات، بۆیە نەگەر بەندەکان ئەمەیان بۆ دەرکەوت هەمووی دەگەریتتەوه بۆ وشەیی تەکلێف کردن و باوەرپهینان بەغەیب و شتە شاراووه کان.

هەرۆک لەهەردوو سەحیحە کەدا هاتووه پێغەمبەر (ﷺ) لەبارەیی ئەوکەسانەیی خەلکی دەنیژن دەفەرموویت: (لولا ان لاتدفنوا لدعوت الله ان یسمعکم من عذاب القبر ما أسمع) (۱۴۷).

واتە: (نەگەر لەترسی ئەوه نەبیت لەمەودوا نەوێرن مردو بنیژن، ئەوا داوام لەخوای گەورە دەکرد ئەو سزای ناوگۆرە کەمی ئینستا من گویم لێهەتی ئیوهش گویتان لێ بوایە).

کاتیک ئەو حیکمەتە شاراووه بوو تەنھا گیانلەبەرەان هەستی پێدەکەن، پێغەمبەر (ﷺ) گویتی لەمەبوووه هەستی پێکردووه، هەرۆک ئەسپە کەمی پێغەمبەر (ﷺ) درکی پێکردو سلەمیوه جا کاتیک بەلای گۆرە کەدا تێپەری هەستی کرد یەکیک لەناو گۆرە کەیدا سزا دەدریت.

دەلیت أبو عبدالله کوری الرزیز الحرائی بۆمنی گێرپایه وه وتی: لەپاش عەسریک لەماله کەمی چوووه دەرۆه بۆناو بیستان کەمالی لەنامەد بو، وتی: لەوکاتەیی پیش ئەوهی رۆژ هەلیت چوووه ناوهراستی گۆرستانیک، یەکیک لەگۆرەکان پشکزیه ک ناگر بو وه ک پارچه شووشه دهبیسکایه وه، مردووه کەش لەناوهراستیدا بو، ئینجا دەستم بەچاوه کانم داهینا وتم: نایا من خەوتووم یاخود بەناگام؟ پاشان چوووه

(۱۴) مسلم: (۲۸۶۷) و مسند احمد: ۱۰۲/۳.

٩٩ ح لِلإِبْنِ قِيَمُ الْجُوزِيَّةِ

مالهوه سهرسام ببسوم، خواردنیسان بۆهینام نه متوانی بیخۆم، پاشان چوومه ناوشار، پرسیارم له خاوهنی شهو گۆره کرد بۆم ده رکهوت که شهو باج و سهرانهی دهیه کی خه لک ده سهند و ههر شهو رۆژ ههش وه فاتی کردبو^(١٤٨).

جا دیتنی شهوناگره له ناوگۆردا وهک دیتنی فریشتهو جنۆکه کانه که ههندی جار روو دهات بۆ شهو که سهی خودای گهوره ویستی له سه ربیت پیشانی دهات.

إبن أبی الدنيا له (کتاب القبور) دا له الشعبی ده گێریت شهوه: کهوا باسی پیاویک ده کات و بۆ پیغه مبهر^(صلی اللہ علیہ وسلم) قسه ده کات، به بهردا تیپه پریم و پیاویکم بینی له زهوی هاته دهروه جا پیاویک به کوتهک لیتی ده دا تا له زهوی ون ده بر، پاشان ده هاته دهروه وه شه کارهی دووباره ده کرده وه، جا پیغه مبهر^(صلی اللہ علیہ وسلم) فه رموی: (ذک أبو جهل بن هشام يُعذب الی يوم القيامة)^(١٤٩).

واته: (نمه شه بو جه هلی کورپی هیشامه بهم جۆره سزا ده دریت تا وه کو رۆژی دوایی).

له هه دیستیکی حماد کورپی سلمه باسکراوه: له عه مرو کورپی دینار، شهویش له سالم کورپی عبدالله، شهویش له باوکیه وه ده لیت: له نیتوان مه که که و مه دینه دا ده رۆیشتم له سه ر پشتهی وشتر بووم زه مزه میه کی ناوم بیبسو، به لای گۆرستانیکدا تیپه پریم، پیاویکم بینی له دهروه ی گۆره کهیدا ناگری لی هه لده گیرسا، و له گه رده نیدا زنجیریک هه بوو رایده کیشا، وتی: شهی عبدالله، ناوی بهد ری، شهی عبدالله ناوم بهد ری، سریند به خوا نازام به ناوی خۆم منی ناساند یا خود وهک شهوه ی خه لکی بانگم ده کهن وتی: جا یه کیکی دیکه هاته دهروه، وتی: شهی عبدالله، ناوی مه د ری، پاشان زنجیره که ی راکیشا و گه ران دیه وه ناو گۆره که ی^(١٥٠).

(١٤٨) شرح الصدر: ٢٤٥.

(١٤٩) شرح الصدر: ٢٢٦.

(١٥٠) شرح الصدر: ٢٢٦.

له حهديسيكى سفيان باسكراوه: داود كورى شابور بزمانى گيرايهوه، نهویش له
أبى قزعه وتى: بهلاى هندیك ناودا تيبه رین كهوا له نیتوان نيمه و بهسردها هه بوو،
گویمان له زهره ی كهريك بو، نینجا پیمان وت: نهم زهره یه چى بو؟ وتیان: نه مه
پیاویكى كه لله رهق بو كاتيك دايكى قسه ی له گه لیدا كرد بو شتيك پیتی ده گووت:
بزهره، جا كاتيك مرد نهم زهره یه هه موو شهوئك له گۆزه كه ی ده بیستری.

ههروه ها له عمره كورى دینار باسكراوه و ده لیتت: پیاویك هه بوو له خه لكی
مه دینه، خوشكيتكى هه بوو له ده رووبه رى مه دینه، كاتيك خوشكه كه ی مرد و
به خاكیان سپارد، كابراكه كه گه رايه وه شتيكى له بیر چوو له ناو گۆزه كه ی به جیما،
چوو داواى یارمه تى له یه كيتك له براكانى كرد و وتى: گۆزه كه م بو پشكنین، شتيك
له ناو گۆزه كه ی به جی هیشته وه، جا به پیاوه كه ی وت، هه چۆنيتك بیت خوشكه م
ده بیت گۆزه كه ت بو هه لبده مه وه، كاتيك بینى گۆزه كه ی ناگرى لى هه لده ستیت،
نینجا گۆزه كه ی پركرده وه و گه رايه وه، گه رايه وه لای دايكى وتى: حالى خوشكه كه م
چۆن بوو؟ دايكى وتى: پرسىارى چى لى ده كه ی به هیلاك چو؟ وتى: پیم بلئى؟ دايكى
وتى: نه و نويژى تاخیر ده كرد نويژى نه ده كرد تا گوما نم ده كرد دنیا رووناك بووه ته وه،
ده چوو گویتی به ده رگای دراوسیتكمان ده نووساند و قسه و باسه كانى بو خه لكی
ده گيرايه وه^(١٤١).

إبن أبى الدنيا ده گيرپته وه: پیاویك پرسىارى له أبا إسحاق كرد له باره ی كفن دز
نايا ته وه ی لى و هه ده گيریت؟ وتى: به لئى، نه گه ر نيه ته كه ی باش بیت، جا پیاویك
پیتی وت: من گۆرم هه لده داوه قه وميكم بینى روویان و هه رگيرابو له قیبله، له لای
الفزارى هیچ شتيكى ده ست نه كه وت نینجا ناردی بۆلاى الأوزاعى نهم شته ی پى
بلیت، جا الازاعى پیتی وت: خوا ته وه كه ی و هه ده گيریت نه گه ر نيه ته كه ی
ته ندره وست بیت و له دلته وه باوه رى هینابیت، به لام به گویره ی وته كه ی كه وا هه نديك

(١٤١) شرح الصدر: ٢٤٤.

٩٦ ح لِلإِبْنِ قِيَمٌ الْجُوزِيَّةُ

قەومی بېنیوہ روویان وەرگێزراوہ لەقیبلە، ئەوانە قەومیەک بوون لەسەر سوننەتی
پێغەمبەر (ﷺ) نەمردوون^(١٤٢).

إبن ابی الدنيا دەئیت: عبدالمؤمن کۆری عبدالله کۆری عیسا القیسی بۆمنی
گێزراوہ وتی: بەو گۆرپەلکەنەمی تەوبەمی کردووە: چ شتیکت بینی لەهەموو
سەرسۆرپهیتتر بو؟

وتی: گۆری پیاویکم هەڵدایەوہ وتی: هەموو لاشەمی بەبزماری کوترابو، وە
بزماریکی گەورەش لە کەللەمی سەری درابو، یەکیکی دیکەش لەپێیەکانی
وتی: لە گۆرپەلکەنیکی دیکە پرسیار کرا: هۆکاری تەوبەکردنت چی بو؟ وتی:
بەگشتی ئەو گۆرپەمی هەلم دایەوہ دەمبینی رووی لەقیبلە وەرگێزراوہ.

وتی: أبو عبدالله محمد کۆری مساب السلامی کە یەکیک لەباشترین بەندەکانی
خودایە بۆمنی گێزراوہ: کەوا لەراستگۆیانیش بو وتی: پیاویک هاتە بازاری
ناسنگەران لەبەغداد بزماری بچوووک و بزماری دووسەری دەفرۆشت، جا ناسنگەرە کە
کەلێنی وەرگرت، ناگری لەسەر دانا بەلام نەرم نەبو تاوہ کۆ بەلێدان لەبزمارەکانیدا
بەلام بێ سوود بو، جا فرۆشیارە کە بەدوایدا گەرا تاوہ کۆ پیاوہ کەمی دۆزیوہ، ئینجا
پێی وت: ئەو بزمارانەت لەکۆی بو؟ وتی: دۆزیوہ، کۆریارە کە وازی لێ نەهینا
تاوہ کۆ پێی وت کەوا گۆرپەکی کراوہی بینی و نیسک و پروسکی مردوویەکی تێدا بو
بەو بزمارانە دا کوترا بو، وتی: زۆر هەولمدا تاوہ کۆ دەریان بەهینم بەلام نەمتوانی، جا
بەردیکی گەورەم هینا و نیسکە کانیم شکاند وتی: ئەو بزمارانەم لەناویاندا دەهینا،
پێم وت: شیوہ کەمی چۆن بو؟ وتی: بزمارەکان بچوووک و دووسەر بوون^(١٤٣).

^(١٤٢) شرح الصدر: ٢٣٨.

^(١٤٣) شرح الصدر: ٢٤٥.

٩٦ ح للإبن قِيمُ الجوزِيَّةِ

ابن ابی الدنيا وتی: باوكم بڑی گپرامهوه نهویش له ابی الجریش، نهویش له دایکی وتی: کاتیک أبو جعفر خندهقی کوفهی هه لکه نده دهوری مردوه کانی خه لکه که گه نجیکیان بینی شوینه واری گه ستنی له سهر دهستی دیاربو^(١٤٤).
له سماک کوری حرب باسکراوه، ده لیت: أبو الدردا به نیتو گۆرستانیکدا تپه پری، وتی: له ورو خسارو دهره وهدا چند بیده نگیت و له ناوه وهدا خه لکی خراب و فیل باز هه ن؟

سابت البیانی ده لیت: له کاتیکدا به ناو گۆرستاندا ده پویشتم، ده نگیک له دواوهم را هات، نهو ده یوت: نهی سابت، نهو بی ده نگیهی گۆرستان هه لیت نه خه له تینی نایا نازانیت چندین گرفتار و خه فته باری تپدایه، جا ناوړم دایه وه که سیکم نه دیت^(١٤٥).
الحسن به گۆرستانیکدا تپه پری وتی: نای نهو هه موو خه لکه لیړه کۆبوونه ته وه و بیده ننگن، و چندین کهس له ناویاندا به ست و خه مبارن!

نین ابی الدنيا له هه ندی پتشیه کاندایا باسکراوه و ده لیت: کچیکم مردو شوړمان کرده وه ناو گۆر، منیش چوم خسته کان چاک بکه م، بینیم رووی وه رگه رابو له لای قیبله، به راستی زۆر غه مبار بووم بۆ نه م کاره، جا له خه ودا بینیم، وتی: باو که گیان کاتیک منت بینی دلگیر بوویت، نهو خه لکانه ی له ده ورووبه ری مندا بوون هه موویان روویان وه رگه راپوه له قیبله.

وتی: وه که نهوه ی ده ته ویت بلیت نه وانه له سهر گوناھی گه ووه مردوون.
هه روه ها عه مرو کوری میمون وتی: گویم له عومهری کوری عبدالعزیز بو وتی: لای نهو که سه بوم که وه لیدی کوری عبدالمله لیکی شوړده کرده وه ناو گۆر که ی، بینیم نه ژنوکانی له گه ردنی کۆبۆته وه، نینجا کوره که ی وتی: سویند به خوی که عبه باو کم

(١٤٤) شرح الصدر: ٢٣٨.

(١٤٥) شرح الصدر: ٢٨٩.

٩٥ ح لِلإين قيمَّ الحوزيَّة

ههروا ژياوه، جا وتم: سويند به خواي كه عبه باوكت زؤر ترساوه، پاش نه مه عومه ر
په ندو نامؤژگاري لي وه رگرت^(١٥٦).

كاتيك يزيد كوري الملهب بووه كاربه دهستي عيراق عومه ري كوري عبدالعزيز پي
وت: نه ي زيد له خوا بترسه، من كاتيك وه ليدم شؤر كرده وه ناو گؤره كه ي، ههروه ك
له كفنه كه ي خؤي رابكات وابو.

به زيدي كوري هارون وتي: هشام كوري حسان گي پايه وه له واصل مولى ابي
عيسنه، نه ويش له عمر كوري زهدم، نه ويش له عبد الحميد كوري محمود وتي: له لاي
نيبو عه باس دانيس تبووم، هه ندي كه س هاتنه لاي وتييان: ني مه به مشتمو مرو گفتوگؤ
چوي نه دهره وه براد هريك له گه لماندا بو تا گه يشينه لاي (الصفاح) پياوه كه مرد،
كه لوپه لمان بؤ ناماده كرد پاشان دهر چويين گؤرنيكمان بؤ هه لكه ندو ناشتمان، كاتيك
نه ويمان بؤ چؤل كرد بينيمان گؤره كه ي پريووه له ماري گه وره، جا گؤرنيكي دي كه مان
بؤ هه لكه ند، نه ويش پريوله ماري گه وره، گؤرنيكي دي كه مان بؤ هه لكه ند نه ويش
ههروا بو.

نيبو عه باس وتي: نه مه دزي له گه ل كه لوپه له كاني ده كرد و شتي گران ده كرد،
جا گه ران تاوه كو شويني ك بدؤز نه وه پياوه كه ي لي بشار نه وه، سويند به و كه سه ي گياني
مني به دهسته نه گه ر زه وي هه موو هه لكوئن نه و ماره گه ورا نه ي تيدا ده دؤز رايه وه،
نينجا چويين له شويني ك شارد مانه وه، جا كاتيك گه راي نه وه به و كه لوپه له ي لاي
به جيمابو كه له لاي ني مه دانرابو، به خيترانه كه يمان وت: پياوه كه ت چ كاريكي ده كرد؟
وتي: نه و خواردني ده فروشت هه موو روژنيك هه نديكي له و خواردنه ده هيتايه وه بؤ
گوزه راندي مال و مندالي، پاشان هه نديك خواردني وه ك و نه و خواردنه
له خواردنه كه ي ده كرد^(١٥٧).

(١٥٦) شرح الصدور: ٢٣٩.

(١٥٧) شرح الصدور: ٢٣٩.

۹۹ ح للإبن قيم الجوزية

ثيبن ابى الدنيا وتى: محمد كورى الحسين بؤمنى گيڤايه وه وتى: أبو نيسحاق بؤى گيڤامه وه وتى: داوايان لينكردم مردوويهك هديه كه بيشؤم، كاتيك جله كانيم له سر دم و چاوى لابرده ماريك بىنى خؤى له گهردى نالاندبوو، باسى نهستورى ماره كهى ده كرد، وتى: هاتمه دهره وه نه مشروشت، نينجا باسيان كرد كه نه مه جنيوى به سه حابه ده دا^(۱۴۸).

هروه ها ثيبن نبي الدنيا باس ده كات له سعيد كورى خالد كورى يزيد الانصارى، نه ويش له پياويك كه خه لكى به سره به گؤرى هه لده كهنده، وتى: رؤژيك گؤريك م هه لكهنده و سه رى خؤى نزيك له و دانا، له خه ومدا دوو نافرته هاتنه لام، به كيكيان وتى: نهى عبدالله سويندت ده دهين به خودا نه گهر نه نافرته له دراوسيه تان لابهيت، له ترسان به ناگا هاتم، بينيم تهر مى نافرته تيك وا ديت، وتم: گؤره كه له دوا وه تانه، من نه وانم ره وانهى نه و گؤره كرد، جا كاتيك شه و داهات دوو نافرته هاتنه خه ونه كه م به كيكيان وتى: خودا پاداشتي خيرت بداته وه كه وا شه ريكي دريژت له سر نيتمه لابرده، وتم: نهى بؤ هاوريكهت وهك تز قسه له گهل من ناكات؟ وتى: نه و نافرته به بى وه سيهت مردوه، هه قى نه و كه سهش كه به بى وه سيهت ده مريت قسه ناكات تاكو رؤژى دوايى.

جا نه وه وال و راگه يان دنانه و زياد له وهش و زؤر زياتر ش كه وا له كتبيكدا جيگاي نايته وه به وهى خوداي گه وه پيشانى هه نديك له به نده كاني خؤى ده دات له سزاي گؤر و نيعمهت و خؤشيه كهى به بينين و سه ر كردن.

به لام خه بينين نه گهرچى باسمان كردو ژماره يهك دهره نجامى لى كه وه وه، و هه كه سيك ده يه ويته هه لوه سه يهك بكات له سه رى بابچيت كتبي ثيبن نبي الدنيا (كتاب المنامات) وه كتبي قيراون (كتاب التبيان) بخويته وه، وه زؤر كتبي ترش

(۱۴۸) شرح الصدر: ۲۳۸.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

که باسی لهو بابه ته ده کات، و له لای گومرا کاران و زیندیکه کان هیچ شتیک نییه تنهها درۆ درۆ خستنه وه نه بیته به وهی کهوا له زانسته که یاندا شاره زانین.

(توانایی خودا له سهردا هینانی روودای سهرسورهین)

فرمانی شه شه م: بیگومان خودای گه وره و میهره بان له و ژبان و مه نزلگایه دا شتی له وه سه سیرتر و سه رسامکه رتر درووست ده کات، نه مه جو بریله کاتیک دابه زی بۆ سهر پیغه مبه ر (علیه السلام) خۆی هینا شیوه ی پیاو تیک، به ناخاوتن قسه ی له گه ل پیغه مبه ر (علیه السلام) کرد و نه ویش گوئی لیبو، وه نه و که سه ی له ته نیشت پیغه مبه ر وه (علیه السلام) دانیشتوه گوئی لی نه بو و نه ی بینیه، ههروه ها هه ندیک له پیغه مبه رانیش هه ندی جار پیغه مبه ر (علیه السلام) وه حی بۆ ده هات وه ک ده نگه ی زه نگ، که چی له تاماده بووان که س گوئی لی نه ده بو، نه و جنزکانه له نیوان خۆیان و نیمه دا به ده نگه ی به رز قسه له گه ل به کتر ده که ن که چی نیمه گویمان لیان نییه، بیگومان فریشته به قامچی له کافره کان ده دن و له گه ر دنیان ده دن و هاواریان لی هه لده ستینن، نه و موسلمانانه ی له گه لیاندان نه گویمان له ده نگه یانه و نه ده یانینن، خودای پاک و بیگه رد له زۆر شتدا نه وه ی شاده می لی قه ده غه کردوه به وه ی که له سه ر زه ویدا رووده ات، نه و شته ش له نیوانیاندا به و حه زره تی جو بریلش قورسانی بۆ پیغه مبه ر (علیه السلام) ده خوینده وه وانه ی قورسانی پی ده وتوه که چی ناماده بووان گویمان لی نه ده بو.

نایا چۆن سپله یی به امبه ر شه م کاره ده کریت که خودای گه وره ده یزانیت و به توانای خۆی بریاری له سه ر ده دات و هه ندیک روودا و رووده دات له پیش چاوی

۹۹ ح لِلإِن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

درووستکراوی خۆی قەدەغە دەکات، حیکمەت و بەزەیی خودایە بۆنەوان، چونکە ئەوانە توانای ئەوەیان نییە بیبینن و گوێیان لیبیت، وە بەندەش بینن و بیستنی زۆر لەوە لاوازترە کە سزای گۆری بۆ ناشکرا بیت و ببینیت.

پاشان ئایا بەندە توانای هەیه لەسەر لابردنی جیوه و خەردەل لەچاو و سینگی مردو پاشان بەخێرابی بۆی بگەرێنیتەوه، جا چۆن ئەم دەسەلاتە لێ قەدەغە دەکریت؟ وە چۆن توانای لەسەر نییە ئەوکەسە توانای لەسەر هەموو شتێکدا هەیه و بێ سنوورە؟ ئایا کارو ژيانی ناو بەرزەخ پێوانەیه لەگەڵ ئەوەی لەدوونیدا دەیبینیت ئەمە تەنها نەزان و گومرايیه، و بەدرۆخستنەوهی راستگۆترین راستگۆکانە و مل نەدان و بەئەستەم دانان بۆ کارو توانای خودای گەوره و میهرەبان و ئەمەش مەبەست و نیازی نەزان و گومراکانە.

ئەگەر یەکیەک لەئیمە توانای هەبوو گۆر دەبال و سەد بال فراوان بکات و زیاتر درێژو پاک و بەرینی بکات، و فراوانی بکات لەسەر خەلکی و هەر چۆنێکی بویت و ابکات، جا چۆن مل نادات بۆ خودای گەوره و میهرەبان کەوا ئەم گۆرە هەرچۆنێکی بویت ئاوا فراوانی بکات، وە قەدەغە بکات لەبەرچاری ئەوەی ئادەمیزاد، جا ئەوەی ئادەمیزاد بەتەسکی و تەنگی دەیبینیت، کەچی ئەو فراوانترین شتە و بۆنخۆشترین بۆنی لیدیت، و گەلیک رووناک و پڕشنگدارە کەچی ئەوان نابینن.

نهیانی ئەو مەسەلەیش لەفراوانبوون و تەسکی و رووناکی ناوگۆر، ئاو و ئاگرە کە، ئەمە لەراستیدا لەرەگەزی رۆژی دوايي نییە لەو جیهانەدا، خودای گەورد بەلکو تەنها لەوی و لەوی پێشانی ئەوەی ئادەمی دەدات بەلام ئەمە کارو فەرمانی رۆژی دوايي نییە، لەراستیدا کاتێک سەرپۆشە کە لەسەر لادەبات بۆنەوهی دل و دەروونی تیندا سەقامگیر بیت ئیمان بەهێزتر بیت بێتە هۆکاری بەختە وەرەبوونیان، جا ئەگەر پەردە کە لەسەریان لابردرا ئەوا بینینە کە ناشکرا دەبیت، جا ئەگەر مردوویە کە لەنیو خەلک دا بێت ئەوا دوو فریشتە کە قەدەغە ناکریت لەهاتن بۆلایان و

ق ح لِّلْإِنِّ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

پرسیار لیکردنی به بی نهوهی ناماده بووان ههستی پی بکهن، و مردووه کەش وه لامییان ده داتهوه بی نهوهی کەس گوئیان لیبت، و کاتیک لیتی ده دن کەسینک نییه له ناماده بووان لیदानه کە بیینیت، ههروه کەسینک له تەنیشته هارپیکه ی ده خهویت جا له خهوه کهیدا سزا ده دریت و لیتی ده دریت و نازار ده چیویت، بی نهوهی نهو کەسهی به ناگایه له تەنیشته ناگاداری نه مه بیت له کاتیکدا که له خهوه هه لدهستیت شوینهواری لیदानه کە به جهسته یهوه دیاره.

(توانینی گه راندنه وهی رۆح)

فرمانی هه وتم: هیچ قه دهغه کراوتیک نییه له وهی رۆحه کان بگه رپندرتنه وه بۆکەسی له سیداره دراو وه نقوومی ئاوبو وه سووتیندراو، که چی نیمه ش ههستی پیناکهین چونکه نه م گه راندنه وه ش جوړیکه ی دیکه یه له نه زانراوه کان، جا نه م له هۆش خو چوونه و بیده نگیسه و سه رسامیه زیندوون و رۆحه کانیشییان له گه لیاندایه، که چی نیمه ههست به ژانیان ناکهین، و نه گه ر لاشه کانی پارچه پارچه بوویت نهوا هیچ قه دهغه کاریک نییه له سه ره نهو کەسهی توانای به سه ره هه موو شتیکدا هه یه کهوا له و رۆحه بکات په یوه ندی به هه موو پارچه کانی له ش بکات سه ره پای دووری و نزیکه ی نیوانییان، نه و پارچانه ش ههست به جوړیک له نیش و نازار ده کەن و ههستیش به خۆشی و شادمانی ده کەن، نه گه ر خودای گه وره ههست به بی گیانه کان بدات و درک به پارانه وه بکهن بۆ خودای میهره بان و به ردی گه وره له ترسی خودای گه وره له شاخه کان ده کهو یته خواره وه، وه چیاو دارو درهخت و ئاو و رووه که کان کړنوش بۆ خودای گه وره ده بن و لیتی ده پارپنه وه وه همدو ستایشی ده کەن.

خودای گوره ده فهرموویت: ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾ (الاسراء: ٤٤).

واته: (هیچ شتی که نییه لهه بوونه و هه ده که ته سییحات و ستایش و سوریسی نه و زاته نه کات، به لام ئیوه له ته سییحات و ستایشی نه و شتانه تی ناگهن).
ته گهر چی ته سییحاته که ته نهها به لگه بیته له سه درووستکاره که نه یده فهرموو: ﴿وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾ واته: به لام ئیوه له ته سییحات و ستایشی نه و شتانه تی ناگهن.

جا هه موو ناقلمه ندیك تیده گات تیگه یشتنی به لگه که ی له سه درووستکاره که یه، خودای گوره و میهره بان ده فهرموویت: ﴿إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾ (ص: ١٨).

واته: (به راستی ئیمهش که ژو کیوه کانان بو رام هینابو، نه وانیش یادو ته سییحاتی خویان ده کردو پینکه وه ده یانوته وه له ده مهو ئیواران و به ره به یانه کاندا).
وه به لگهش له سه درووستکار تایبته نییه به و کاته دا، ههروه ها خودای گوره ده فهرموویت: ﴿جِبَالٌ أَوْبِي مَعَهُ﴾ (سبأ: ١٠).

واته: (نه ی کیوه کان ته سییحات و سروودی ستایشی له گه لدا بلینه وه).
وه خودای میهره بان ده فهرموویت: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ﴾ (الحج: ١٨).

واته: (نایا نه تینیوه و نه تبیستوه که به راستی هه رکهس و هه رچی هه یه له ئاسمانه کان و زه ویدا کرپوش بو خودا ده بن، ههروه ها خوړو مانگ و نه سیتیرو چیاکان و درهخت و مالآت و زوړیک له خه لکی).

به لگهش له سهر درووستکراویش تاييهت نييه به زوری خه لک، خودای گهوره ده فهرموويت: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ﴾ (النور: ٤١).

واته: (نايا نه تبينويه که به راستی هرچی و هر که سی له ناسمانه کان و زیدا هیه، ته سیحات و ستایشی خوا ده کهن، ههروه ها بالنده کانیش له کاتیکیدا پۆل پۆل به ناسماندا ده فرن هه ره موویان ستایش و پرستش و ته سیحاتی خۆیان زانیوه). جا نهو پرستش و ته سیحاته راستیه که هه خودای گهوره ده زیانیت له کاتیکیدا نه زانه درۆزنده کان ده بیشارنه وه و دانی پیا نانتین.

خودای گهوره رایگه یاندوه هه ندیک له تاشه بهره گهوره کان له شوینی خۆیان لاده چن و له ترسی خودا ده که ونه خواره وه^(١٥٩)، له راستیدا هه والی داوه که زوی و ناسمانه کان هه ردوویان بۆی مؤلته دراون، واته: گوئیان له قسه که ی نه وه، نه وقسه یان له گه لدا ده کات و گوئیان له قسه که ی نه وه به باشیش وه لامی ده ده نه وه، جا هه ردوویان پیی ده لیتن: ﴿إِنْتِيَا طَوْعاً أَوْ كَرْهاً قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ﴾ (فصلت: ١١). واته: (جا به ناسمان و زوی فهرموو فهرمانبه ردارو ملکه چ بن، به خویشی خۆتان یان به زور بتاخه مه ژیر ده سه لاتی خۆمه؟! هه ردوولا خیرا وتییان ملکه چی تۆین و چۆن ده فهرموویت واده کهین).

له راستیدا سه حابه کان گوئیان له ته سیحاتی نهو خواردنه بو که ده یاغوارد^(١٦٠)، وه گوئیان له ناله و نرکه ی قه دی نهو داره وشکه بوو، که له مرگه وته کهه دابوو^(١٦١)، جا نه گه نهو جهسته یه ههست و شعوری هه بیته، نهوا نهو جهسته یه که ژیان و رۆحی تیدایه له مه له پیشتره، وه خودای پاک و بیگهرد لهو مه نزلگایه دا پیشانی

^(١٥٩) سمیری نایهتی (٧٤) بکه له سووره تی (البقره).

^(١٦٠) مسند احمد: ١/٤٦٠.

^(١٦١) سنن الترمذی: (٥٠٥).

بهنده کانی خزی داوه به گه راندنمه وهی ژیانیتیکی تهواو بۆ لاشه یهک کهوا رۆحه کهی لیتی جیابووته وهو قسه شی کردووه و رۆیشتوووه خواردنیشی خواردوووه و هاوسه رگیشی کردووه و مندالیشی پهیا کردووه ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ﴾ (البقرة: ۲۴۳).

واته: (ئایا نه تیبیستوووه و نه تروانیوه ته نهوانه ی له ترسی مردن له مال و شویتنه واریان ده رچوون، له کاتی کدا که هه زاره ها که سیش بوون، ترسان له به ره نگاریبوونه وهی دوژمن، خواش فهرمووی پێیان برن! دوا ی نه وهی مردن پاشان زیندووی کردنه وه).

ههروه ها ده فهرموویت: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْبَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِثَّةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتُ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ﴾ (البقرة: ۲۵۹).

واته: (یا خود وه که نهو که سه ی تیبه ری به لای شارۆچکه یه کدا که هه موو خانوه کانی به سه ر سه قفه کانیدا ته پی بوون، له بهر خزیه وه وتی ناخۆ خوا ی گه وه ره چۆن خه لکی ئه م شارۆچکه یه له دوا ی مردنیان زیندوو ده کاته وه؟! نهو که سه عوزه ر پێغه مبه ر بوو ، یه کسه ر خوا ی گه وه سه د سا ل مراندی و پاشان زیندووی کرده وه و پێی فهرموو چه ند مایته وه؟ عوزه ر وتی رۆژتیک یان که متر له رۆژتیک ماومه ته وه).

ههروه ک کوژراوانی نه وهی ئیسرا ئیل، یان نهوانه ی وتیان به موسی: ﴿لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَرَى اللَّهَ جَهْرَةً﴾ (البقرة: ۵۵).

واته: (ئه ی موسا هه رگیز باوه رت پی ناهیتین تاوه کو به ناشکرا و به چاوی خۆمان خوا نه بینین).

جا خوا نهوانی مراند و پاش مردنیان زیندووی کردنه وه، ههروه ک (أصحاب الکهف) و چیرۆکی ئیبراهیم و چوار بالنده که، که خودای گه وه ژیانیتیکی تهواوی گه راندوه بۆ نهو جه ستانه پاش نه وهی به مردن سارد بوونه وه، جا چۆن رینگری ده کریت لهو توانا له بن نه هاتوو وهی کهوا ژیان پاش مردنی بگه ریتیتته وه، وه ئایا مل نه دان و

۹۶ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

نینکاریکردنی نهوانه تهنها به درۆ خستنهوه و یاخیبوون و سپلهیی نییه؟
سهرکهوتنیش له لایهن خواوهیه.

(له پاستیدا سزای گۆر ناو نیشانیکه بۆ سزای بهرزه خ)

فرمانی هه شتم: ده کریت بزانیته کهوا سزای گۆر و خۆشییه کهی ناوێکه بۆ سزای
بهرزه خ و خۆشییه کهی، نهوهی که له نیتوان دونیاو رۆژی دوا بیدایه، خودای گهوره
ده فرمووی: ﴿وَمِنْ وَّرَائِهِمْ بَرَزَخُ اِلٰى يَوْمٍ يُبْعَثُونَ﴾ (المؤمنون: ۱۰۰).
واته: (به لکو ده بیته له ژیا نیی بهرزه خدا له نیتوان مردن و زیندوبوونه و هدا تا کاتیته
زیندو ده کرینهوه چاره یری بیته).

ئه م بهرزه خهش خاوه نه کهی شانازی پتوه ده کات له سه ر ژیا نیی دونیاو رۆژی دوا یی،
وه ناو نراوه به سزای گۆر و نیعمه ته کهی یان نه وه تا باخیکه له باخه کانی به هه شت
یا خود دۆلێکه له دۆله کانی ناگر به هۆی زۆرینه ی بوونه وه ر، جا که سی هه لئا سراو
یا خود سووتینراو و تقوم بو له ناوداو نهوانه ی درنده و بالنده خوار دوویانه هه مو
نهوانه کرده وه کانیان پشکی سزای گۆر یا خود نیعمه ته کهی به رده که ویت
له بهرزه خدا.

هه ندیک له پێشینه کان وا گو مان ده بن نه گه ر یه کیک لاشه که ی بسووتی به ناگر و
بیته خۆله میش و تۆزه که ی بکریتته ناو ده ریا و به هه وادا بلاو بیته وه نه وا رزگاری
ده بیته له سزای گۆردا، به لآم خودای گهوره فرمان به ده ریاکان ده کات نه وه ی
تیایه تی کۆی بکاته وه، وه فرمان به وشکانی ده کات نه وه ی تیایه تی کۆی بکاته وه،
پاشان ده فرمو ویت: هه لسه وه نه وه ی جیگه ر کراوه له نیتوان ده سه کانی به زه یی
خودای میهره بان، جا پرسیاری لیده کریت: چیت به کۆلتا دادا وه له وه ی کرده و ته؟

۹۱ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

ده لیت: نهی خودایه تۆ لههه موو کهس زانتری تهنه ترسان و ملکه چی له تۆ، ره جهه تی خوا دووره په ریزنا بیته له وهی ره هه مان پیبکات، له وکاته دا سزای گۆر و نیعمه ته که ی به سه ر ناچیت بۆته و بهش و پارچانه ی که له و حالته دا وای لیته اتوه هه تا کو نه گهر مردووه که به سه ری دره خته کانه وه هه لواسرا بیته له بهر بای شه مال نهوا لاشه ی پشکی ده که ویت له سزاو نازاری بهرزه خ، و نه گهر چی پساوی چاکه کار بخریتته ناو ته نووړیک له ناگر نهوا لاشه که ی و رۆحه که ی تووشی نیعمه ت و خۆشگوزه رانی ده بیته له ژبانی بهرزه خدا، جا خودای گهوره نهو ناگره ی بۆ مردووه که سارد و سه لامه ت ده کات، بای شه مالیش بۆ نه وهی دیکه ده کاته ناگر و گرگان.

(گه رانه وهی مردووه زیندو بوونه وهی یه که م)

فه رمانی نۆیه م: له راستیدا مردو ده گهریتته وه و جاری یه که مهش زیندوو ده که ریتته وه، جا بۆیه خودای میهره بان بۆنه وهی ئاده میزاد دوو گه رانه وه و دوو زیندو بوونه وهی داناوه له هه ر دوو کیاندا به کارو کرده وه خراپه کان سزا ده درین و به کارو کرده وه باشه کانیش پاداشت ده کرین.

زیندو بوونه وهی یه که م: جیا بوونه وهی رۆح له لاشه و چاره نووسی بۆ رۆژی لی پی چینه وهی یه که م.

زیندو بوونه وهی دوو م: نهو رۆژه یه خودای گهوره رۆحه کان بۆ لاشه کانیا ن ده گهریتته وه له گۆرپه که شیدا زیندووی ده کاته وه بۆیه ههشت یا خود بۆ ناگر، نه مهش هه شر و کۆکردنه وهی یه که م، وه نه مهش له حه دیسیکی سه حیحدأ هاتوه: (وتؤمن

۹۹ ح لِلإِئْتِن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بالبعث الآخرة^(۱۶۲). واته: (لهراستيدا دهبيت باوهرت ههبيت بهزيندوبورونهويه كي ديكه).

جا زيندوبورونهويه يه كهه نهوا كهس ئينكارى ناكات، و زوربهى خهلكى ئينكارى پاداشتى نيعمهت و سزا تيدا ده كهه، بيگومان خوداي گهوره باسى شه دوو قيامهتهى كردوه، نهوانيش قيامهتهى بچوك و قيامهتهى گهوردن له سوورهتهى (المؤمنون) و سوورهتهى (الواقعة) وه سوورهتهى (القيامة) و سوورهتهى (المطففين) و سوورتهى (الفجر) وه ههنديك سوورهتهى ديكهش، بيگومان نه مهش ويستى خوداي گهوره ميهه بهانه به دادپهروهري و حيكمهته كهى كهوا دوو روژى پاداشت داناره پاداشتى چا كه كاران و پاداشتى خراپه كاران، به لام پاداشتى كوئايى نه مه دهبيته زيندوبورونهويه دووهم له روژى كوئايى و جيهانى دووهم وهك خوداي گهوره ده فهرموويت: ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أَجْرَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ (آل عمران: ۱۸۴). واته: (هه موو كهس دهبيت بريت و مردن بچيوت، تنهها له روژى قيامهتهدا كرى و پاداشتتان به تهواوى پى ده دريت).

لهراستيدا دادپهريه كي ويست و گونجاوه و ناوه جوانه كانيشى واجب كراوه و پيروزيه كهشى تهواوه و خوشى و خوشگوزه رانى و نيعمهته كهى بوئه و لاشه و روخانه يه كه هاو كارو پشتگيرى شه ناينه، وه سزاو نازارى شه لاشه و روخانه يه كه دژايه تهى شه ناينه ده كهه، بيگومان لاشه و روچه كهى نيعمهت و خوشى ده چيوتن بوئه كه سانهى گوى رايه لن و بوى گونجاوه و لاشه و روحي شه كه سانهى كافرن له نيش و نازاردان به وهى شاينه تهى.

پيغه مبهه (عليه السلام) ده فهرموويت: (يفتح له باب الى الجنة، فيأتيه من روحها ونعيمها) واته: (له گوزه كهيدا دهرگايه كي له به ههشت بوئه كه ريته وه، جا له ويوه نيعمهت و خوشى بوئه روچه كهى ده يت).

(۱۶۲) م. ۹.

ر ه ح لِلْإِنِّ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

دهراره‌ی کافریشدا ده‌فرموویت: (فیفتح له باب الی النار، فیأتیہ من حرها وسمومها) واته: (له‌گۆزه‌که‌یدا ده‌رگایه‌کی له‌ناگر بۆ ده‌کریتته‌وه، جا له‌ویته‌ گهرمی و گپه‌که‌ی بۆدیت).

بینگومان زانراوه‌ که‌وا لاشه‌ش له‌و ده‌رگایه‌دا پشکی خۆی وهرده‌گریته‌ ههرده‌ک
رۆج پشکی خۆی وهرده‌گریته، جا له‌وده‌رگایه‌دا قیامه‌تی بۆ دیتته‌ ژورره‌وه‌ و شورتی
خۆی ده‌بینیت.

**ئه‌مه‌ش وته‌ی پرسیارکاریکه‌: حیکمه‌تی سزای گۆر له‌ قورناندا باس
نه‌کراوه‌ له‌گه‌ن نه‌وه‌ی پیویستی زۆر هه‌یه‌ بۆ نه‌وه‌ی بیزانیت و باوه‌ری پێ
به‌ینیت بۆ نه‌وه‌ی لی‌ ناگادار بکریتته‌وه‌ و لی‌ی بترسیت؟**

جا وه‌لامیش له‌ دوو رووه‌یه‌: به‌ کورتی و به‌ گشتی وه‌ به‌ دریتژی و به‌ فراوانی.

ئه‌وه‌ی به‌ کورتیه‌ ته‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره‌ و میهره‌بان دوو وه‌حی بۆ سه‌ر
پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی دابه‌زاندوو و له‌سه‌ر به‌نده‌ی خۆی واجبی کردوو باوه‌ری پێیان
به‌ینیت و کاریسان پێ بکات، وه‌ شه‌وانیش قورنان و حیکمه‌ته‌ خوای گه‌وره‌
ده‌فرموویت: ﴿وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ (النساء: ۱۱۳).

واته: (خوای گه‌وره‌ش قورنان و دانایی بۆ دابه‌زاندوویت و فیری شه‌و شتانه‌ی
کردوویت که‌ جاران نه‌تده‌زانی).

هه‌روه‌ها ده‌فرموویت: ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ
آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ (الجمعة: ۲) واته: (هه‌ر شه‌و زاته‌یه‌ له‌ ناو
خه‌لکێکی نه‌خوینده‌واردا پێغه‌مبه‌ریکی له‌ خۆیان ره‌وانه‌ کردوو نایه‌ته‌کانی

قورئانه كهی ئهویان به سهردا ده خوئینتیه وه و دل و دهر وون و روالهت و ناشکرا و نادیاریان پوخته ده کات، فیری قورئان و دانایی و شهریه تیان ده کات).

وه ههروه ها ده فه رمویت ﴿وَأَذْكُرَنَّ مَا يُثَلَّى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ﴾ (الأحزاب: ۳۴) واته: (هه رچی له ماله کانتاندا ده خوئیندرتیه وه له قورئان و فه رمووده یادی بگرن و فه راموژی مه کن و یاسی بکن بۆ خه لکی).

کتیبیش بریتیه له قورئان، حکمهت و دانایش بریتیه له سونهت، نه مهش به هاوده نگه پیشینه کان، نه وهش پیغه مبهه (ﷺ) له باره ی خودای گه وره هه والی پیداره نه مه له پیوستیه کانی دانپیانان و باره پیتکردنیه تی، کهوا خودای میهره بان له سه زمانی پیغه مبهه که ی رایگه یاندوه، نه مهش بنچینه و بناغه یه کی یه کده نگییه له نیوان موسلمانان که س نینکاری ناکات ته نها نه وانیه له نیسلام دا نین، وه پیغه مبهه (ﷺ) فه رموویه تی: (انی أوتیت الكتاب ومثلهُ معه) (۱۶۳).

واته: (بینگومان من قورئانم بۆ هاتووه و هاوشیوه که شی له گه لدایه).

به لām وه لāmی به دریزی و فراوانی نهوا نیعمه تی به رزه خ و سزاکه ی له قورئاندا باسکراوه به بی دیارکردنی ناوه که، جا له وانه خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرَجُوا أَنْفُسَكُمْ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ (الأنعام: ۹۳).

واته: (خۆ ته گه ره نهو سته مکارانه بیینی چۆن له نیش و سازاری سه ره مه رگدا (گیرییان خواردووه)، فریشته کانیش ده ستییان لی ده که نه وه و لییان ده ده ن و پتیان ده لئین): نا ده ی گیانتان بده ن به ده سه وه، ده ی رۆحتان ده رکن، نه مپۆ له تۆله ی (خوانه ناسیاندان) سزا و نه شکه نه ی ریسوایی و شه رمه زاری ده درین، چونکه

شتی ناحهقتان بهدهم خراوه هه‌لدهبهست و خۆتان به گه‌وره ده‌زانی له‌به‌رامبه‌ر نایهت و فه‌رمانه‌کانی خوادا و لوت به‌رزیتان نه‌یده‌هیشته باوه‌پری پی‌ به‌یتن).
 نه‌مه‌ش وته‌ی نه‌مانه له کاتی مردندا، بی‌گومان فریسته‌کان رایانگه‌یان‌دوره و راستگۆن له‌و کاته‌دا نه‌وان سزایه‌کی به‌ نازارییان ده‌دهن نه‌گه‌رچی دواش بکه‌ون له‌ داب‌رانی دونیادا و راستیشه که به‌وان ده‌لین: نه‌م‌رۆ تۆله‌ی سزاکه وه‌رده‌گرن.

له‌و باره‌وه‌ خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَّا مَكْرُوا وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ * النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾ (غافر: ۴۵-۴۶)

واته: (جا خ‌وای گه‌وره نه‌و نیمانداره ژیره‌ی پاراست له‌ پیلانی خراب و درندانه‌یان، دار و ده‌سته‌ی فیرعه‌ونیش زۆر سه‌ختیان تووش بوو، ناگری دۆزه‌خه، به‌یانیان و ئیواران نیشانیان ده‌دریت، یاخود پیا‌ی‌اندا ده‌چزیتیت، له‌ (جیهانی به‌رزه‌خدا) رۆژی قیامه‌یش فه‌رمان ده‌دریت، ئاده‌ی تا‌قم و ده‌سته‌ی فیرعه‌ون بجه‌نه ناو ئیش و نازاری زۆر ناخۆشه‌وه).

جا لی‌زه‌دا به‌ راشکاوی باسی سزای هه‌ردوو جیهان ده‌کات که جگه له‌ زاتی نه‌و نه‌بیت هیچ که‌سێک به‌رگه و توانای نه‌و کاره‌ی نییه.

هه‌ر له‌ باره‌ی نه‌وانه‌وه خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿فَذَرَهُمْ حَتَّى يَلْتَأُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ * يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئاً وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ * وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَاباً دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (الطور: ۴۵-۴۷).

واته: (وازیان لی‌ به‌یتنه هه‌تا به‌و رۆژه‌ی ده‌گه‌ن، که تیا‌یدا تیا ده‌چن و لال و پال ده‌که‌ون، نه‌و رۆژه ئیتر فی‌ل و ته‌له‌که‌یان به‌ هیچ جو‌رێک فریا‌یان ناکه‌ویت و سه‌رکه‌وتوو سه‌رفراز نابن، بی‌گومان بۆ نه‌و که‌سانه‌ی سته‌میان کردوو سه‌زای تریش هه‌یه بی‌جگه له‌وه‌ی که جار‌جار بۆیان پێش دیت پێش تیا‌چوونی یه‌که‌جاری، به‌لام زۆربه‌یان نه‌فامن و نازانن).

ئەمەش لەوانەییە مەبەستە کەمی: سزا کە بیان لە دنیادا بە کوشتن و شتی لەم بابەتە بێت، وە مەبەست لێیان جیهانی بەرزەخە، ئەوەش دەرکەوتوو، چونکە زۆریەتی ئەوان مردوونە و لە دنیا سزا نەدراون، و بێیان دەلێن: ئەوەی ناشکرایە کاتێک یە کێک لەوان مرد لە بەرزەخدا سزا دەدریت و ئەوەی لەوان ماوەتەو لە دنیادا بە کوشتن و شتی دیکە سزا دەدریت، جا ئەمەش پەیمانیکە بە سزادانیان لە دنیا و لە بەرزەخدا.

دیسان دەبارەیی ئەوانەو دەفەر موویت: ﴿وَلَنذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَلْوَنِ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ (السجدة: ۲۱).

واتە: (سوێند بە خوا ئێمە تالاً و لە دنیادا دەکەین بە گەروویاندا، بێجگە لە سزای ریشە کە نەکردنیان، بۆ ئەوەی هۆش و بیر بکەنەو بەرێک بکەنەو بەگەرێنەو بۆ لای ئیمان).

لە بارەیی ئەو ئایەتە هەندێک بیانوو دەردەبرن لەوانە عبدوللآ کوری عەبباس لەسەر سزادانی ناوگۆر، برۆبیانوشییان لەبارەیی ئەم شتەو، چونکە ئەو سزادانە لە دنیا و داوایان لێ دەکریت لە کوفر بەگەرێنەو بۆ لای ئیمان، بەلام لە تیگەیشتن لە قورئان و تیگەیشتن لێی بە وردی ئەوانە سزای گوریشیان هەیە، خودای گەرە رایگەیاندوو کە بۆ ئەوان دوو سزا هەیە سزای بچووک و سزای گەرە، خودای گەرە هەوایی داو کەوا هەندێک سزای بچووکییان دەدریت بۆ ئەوەی بەگەرێنەو.

ئەمەش هاورێیە لە گەل فەر موودی پێغەمبەر (ﷺ): (فیفتح له طاقة إلى النار فيأتيه من حرها و سموها). واتە: (جا لە گۆرە کەیدا کەوانەییەک یاخود دەرگایەکی لە لای ناگر بۆ دەکرێتەو، جا لەو دەرگایەدا لە گر و گەرمای ناگرە کەمی بۆ دیت).

نا لیره‌دا باسی حوکم و یاساکانی رۆح ده‌کات له کاتی مردندا، هەر له یه‌که‌م سوپه‌تدا باسی حوکمه‌کانی رۆژی گه‌رانه‌وه گه‌وره ده‌کات، که رۆژی دواپیه، نه‌مه بۆیه باسکرا بۆ پیشکه‌وتنی مه‌به‌ست و نیازه‌که‌یه بۆ پاراستن و ناگادارکردنه‌وه چونکه نه‌مه له هه‌موویان گرنگتره باسی لێوه بکرتیت، وه له کاتی مردندا بۆیان کردوه به‌سێ به‌ش، هه‌روه‌ک له رۆژی دواپیدا بۆیان کردوه به‌سێ به‌ش.

هه‌روه‌ها له باره‌ی نه‌وانه‌وه خوای گه‌وره فەرموویه‌تی: ﴿بَا أَيَّتْهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ * ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً * فَادْخُلِي فِي عِبَادِي * وَأَدْخُلِي جَنَّتِي﴾ (الفجر: ۲۷-۳۰)

واته: (ئه‌ی خاوه‌نی دڵ و ده‌روونی پر له‌ نارامی، بگه‌رپۆه بۆ لای په‌روه‌ردگارت که تۆ له‌و رازیت و نه‌ویش له‌ تۆ رازی نییه، وه بچۆره ریزی به‌نده چاکه‌ نازدار و به‌رپۆه‌کانه‌وه، بچۆره به‌ هه‌شته‌ خۆشه‌ رازاره‌که‌مه‌وه).

له راستیدا پیشینه‌کان رایان جیاوازه‌ که‌ی نه‌مه‌یان پێ ده‌وتریت، به‌شیک ده‌لێن: له کاتی مردندا پێیان ده‌وتریت، وته‌که‌ش ناشکرایه‌ له‌گه‌ڵ نه‌مانه‌یه، جا نه‌مانه‌ش وته‌یه‌ک به‌ دڵ و ده‌روون ده‌وتریت له‌و کاته‌ی رۆح له‌لاشه‌ی جیاکراوه‌ته‌وه، لێی هاتۆته‌ ده‌ره‌وه، وه ئه‌و فەرمووده‌یه‌ی خوای گه‌وره: ﴿فَادْخُلِي فِي عِبَادِي﴾ (الفجر: ۲۹)

هاوشیوه‌ی ئه‌و فەرمووده‌ی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ): (اللهم الرفيق الأعلى) (۱۶۴).

نه‌گه‌ر تۆ ده‌ته‌وێت بیر له‌ رووداوه‌کانی سزا نیعمه‌تی ناو گۆر بگه‌یته‌وه و لێی وردببیته‌وه ئه‌وا بگه‌رپۆه بۆ قورئان به‌ درێژی و به‌ پوختی باسی ده‌کات وه خوای گه‌وره‌ش هاوکارو یاریده‌ده‌ره.

(۱۶۴) مسلم: (۲۴۴۴)، وتی: الرفیق الاعلی، به مانای به‌هه‌شت، یاخود پێغه‌مبه‌ران دین.

ئەمەش وتەى پرسیاركارىكە:

ئەو ھۆكارانە چىن كەوا خاوەنى گۆرەكان پىنى سزا دەدرىن؟

وہلامەكەش لە دوو رووہوہیہ: بە كورتى و بە پوختى وە بە درىژى و بەفراوانى.

ئەوہى بە كورتىيە ئەوانە سزا دەدەين لەسەر ئەو تاوانانەى بە نەزانى بەرامبەر خوداى گەورە كردوويانە، و سەرپىچى فەرمانەكانى خوا دەكەن، جا خوداى گەورە رۆحىك سزا نادات كەوا دەيناسىت و خۆشى دەويست و فەرمانەكەى جىبەجىن كردووە و دووركەوتۆتەوہ لەوہى خوداى گەورە نەهى لىٰ كردووە، ھەرەھا لاشەيش ھەرگىز سزا نادرىت، كەوايە سزاي گۆر و سزاي دوا رۆژ نىشانەى تورەبوونى و رق ھەلسانى خواى لەسەر بەندەى خۆى، جا ھەركەسىٰ خودا لىٰ تورە بىت و رقى لىٰ ھەلسانى خوا لەسەر لە بەرزەخدا دەدرىت، جا تاوانەكەى كەم بىت ياخود زۆر بىت، باوہپىنكاراوە بىت ياخود درۆزن بىت.

بەلام وەلامى درىژى و بەفراوانى: لە كاتىكدا پىتغەمبەر ﷺ ھەوالى دا لەبارەى ئەو دوو پىاوہى كەبىنى لە گۆرەكانيان سزا دەدرىت، يەكىنكيان لەناو خەلكىدا دوو زمانى دەكرد، ئەوہى دىكەيان خۆى لە پاك راگرتنى مېز نەدەپاراست، كە ئەمەش وازھىتانە لە پاكراگرتن كە واجىيەكە، ئەمەش ھۆكارى ئەو كارەى بوو بە زمانى خۆى دووژمندارى و دژايەتى لە ناو خەلك بىلاو دەكاتەوہ ئەگەرچى پىاوئىكى راستگۆش بووبىت.

لەوہدا ئاگادار كردنەوہىكە لەسەر ئەو رووداوەى كە لەنىوانيان دا بە درۆ و بوختان شايدەى بە ناھەق دژايەتى و كارى ناپەوا بىلاو دەكاتەوہ كە گەورەترين سزاي لەسەرە. ھەرەھا خۆ نەپاراستن لە مېزكردن ئاگادار كردنەوہىكە كە لەسەر

۹۶ ح للإبن قيم الجوزية

نه نجامنه دانی نویژ کردن چونکه خو نه پاراستن و خو پاک راگرتن له میز کردن هندیك مهرج و واجبات لاده بات و ناهیلیت.

نهمهش توندترین سزای له سهره، و له هه دیسیکی شوعبه دا، یه کیک له سزا دراون کهوا گوشتی خه لکی ده خوارد نهمهش بوختان کردنه و ههروه ها نهمیمی و دووزمانیش، ههروه ها له هه دیسیکی نین مه سعود ﷺ ده لیت کاتیک قامچینیکی لی ده دریت گۆره که یه کپارچه ده بیت به ناگر. نهمهش به هۆی نه وهی که تنها یهک نویژ به بی ده ستنویژ کردوه و به لای ستم لیکراویکدا تیپه ریوه ستمه که ی له سهر لانه بردوه و سهری نه خستوه.

له سه حیمی بوخاریدا له هه دیسیکی سمره دا هاتوه له باره ی سزادانی ناوگۆر نه وانهی درۆزن و درۆ ده کهن سزا ده درین، سزادانی نهو که سه ی قورنان ده خوینیت و پاشان به شهو ده خهویت که چی له رۆژدا له بیری ده چیته وه کاری پیناکات، وه سزادانی نهو پیاو و نافرته انه ی زینا ده کهن، و سزادانی نهو که سانه ی پاره ی ریبنا ده خۆن، ههروه ک پیغه مبه ر ﷺ له جیهانی به رزه خدا نه مانه ی به چاری خۆی بیینی.

له هه دیسیکی نه بو هوربه ریه ﷺ ده گپرتسه وه وا باسکراوه کهوا تییدا نهو نه ته وانهی به به رد سه ریان ده شکینرا به هۆی نه وهی سه ریان گران ده کرد له نویژ کردن، و نه وانهی له نیوان خواردنی گیایه کی درکاوی وشک و خواردنی دره ختی زه قومن که له ناو سکیاندا ده کولیت له بهر نه وهی زه کات له ماله کانیان ده رناکهن، وه نه وانهی گۆشتی بۆگه ن و مرداروه بوو ده خۆن به هۆی زینا کردن و داوین پیسییان، و نه وانهی لیوه کانیان به مه قاشی ناسن ده برن له بهر هه ستانیا ن به فیتنه و ناشوب به هۆی وتاردان و قسه کردن له نیو خه لکدا.

نه وانهی پشکۆی ناگر ده خرتیه ده میانه وه و له خواره وه یان دیتته وه نه وانه ن که مالی هه تیوو به ناهه ق ده خۆن.

و نهوانه‌ی به مہمکیان هہ لو اسراون نهوانن کہ زینا و داوین پیسیان کردووه .
و نهوانه‌ی نینؤکیان له مس دروستکراوه دم و چاوو سنگیان پیج ده پرنه‌وه، نهو
که‌سانن که به دوای ناموسی خه لک ده‌گه‌رتن .

جا دووزمان و درؤزن و بوختانکهر و شایه‌دی دانسی به درؤ، بانگه‌وازکردن بؤ
بیدعه شتی زیادکراو و قسه‌کردن له‌سهر پیغه‌مبهر (علیه‌السلام) که‌وا هیج زانیاری
له‌سهر نییه، و سه‌رکیتی کردن له قسه‌کانیدا، و خواردنی ریبنا و خواردنی مائی
هه‌تیو به ناهه‌ق، وه خواردنی مائی حه‌رام له رینگای ره‌شوه و به‌رتیل وه‌رگرتن و
زؤری تریش نه‌مانه هه‌موو سزای ناوگؤر ده‌درین له جیهانی به‌رزه‌خدا .

خواردنی مائی برا موسلمانن که‌ی به نارہوا یاخود مائی شه‌ریک و هاوپه‌مانه‌که‌ی
وه خواردنه‌وه‌ی ماده‌ی بیّ هؤشکهر و داوین پیسی و نیربازی و خیانه‌ت و
جاسوسی، وه سته‌مکار و فیلباز و ته‌له‌که‌باز و ساخته‌کار وه‌رگرتنی پارہی سوو
خؤری و نه‌وه‌ی ده‌یدات و نووسه‌ره‌که و هه‌ردوو شایه‌ده‌که و هه‌موو نهوانه‌ی کار
له‌و مه‌سه‌له‌یدا ده‌کن، وه کردنی کاره قه‌ده‌غه‌کراوه‌کان .

نهوانه‌ی موسلمانان نه‌زیه‌ت و نازارده‌ن و نهوانه‌ی به‌دوای ناموسیان ده‌که‌ون و
نه‌وه‌ی حوکم به‌ غه‌یری نه‌و شته ده‌کات که خوا ده‌یابه‌زاندووه، وه فه‌توا دان به
پیچه‌وانه‌ی شه‌رعی خودای گه‌وره، و هاوکاری کردن له‌سهر تاوان و دژایه‌تی کردن،
و کوشتنی به‌ناهه‌ق که خودای گه‌وره حه‌رامی کردووه، وه که‌سی مولحید و بیّ دین
له مزگه‌وته‌کان و که‌عبه و شویننہ پیروزه‌کان، نهوانه‌ی کار ناکه‌ن به‌ حه‌قیقه‌تی
ناوه پیروزه‌کانی خوا و سیفه‌ته جوانه‌کانی، وه نهوانه‌ی بیّ دینی ده‌که‌ن و بلاوی
ده‌که‌نه‌وه نهوانه‌ی شیوه‌ن و واوه‌یلا ده‌که‌ن و نهوانه‌ش گوئی لیّ راده‌گرن، نهوانه‌ی
نهو گؤزانیانه ده‌لیت که خوا و پیغه‌مبهر (علیه‌السلام) حه‌رامی کردووه و نهوانه‌ش
گوئی لیّ راده‌گرن، نهوانه‌ی مزگه‌وت له‌سهر گؤزه‌کان دروست ده‌که‌ن و مؤم و
چرای له‌سهر هه‌لده‌که‌ن و ده‌پرازیتنه‌وه، نهوانه‌ی فیلبا له ته‌رازوو ده‌که‌ن بؤ

١٧٦ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

دهستکه وتنی پاره‌ی زیاتر نه‌گهر بۆ خه‌لکیش بکیشن دیسان فیللی لیّ ده‌که‌ن و زۆرداره‌کان و خۆبه‌زلزانه‌کان و دوورپوه‌کان و غه‌یبه‌تکاران و نه‌وانه‌ی ته‌علیق و توانج له‌ خه‌لکی ده‌ده‌ن.

نه‌وانه‌ی ده‌بنه‌ ده‌ردو و به‌لا له‌سه‌ر پیشینه‌کان و نه‌وانه‌ی ده‌چنه‌ لای فالگروه ده‌ستگروه و جادوبازی و پرسیار لیّ ده‌که‌ن و باوه‌پیان پیّ ده‌هینن، و نه‌وانه‌ی هاریکاری زولم و سته‌م ده‌که‌ن و دوارپۆژی خۆیان به‌ پاره‌یه‌کی که‌م ده‌فرۆشن، و نه‌وانه‌ی نه‌گهر به‌ ناوی خوا ترسیندران و به‌ بیریان هینایه‌وه‌ چاویان ناگریت و له‌ تاوان دوورناکه‌ونه‌وه، نه‌و که‌سه‌ی به‌ فه‌رموده‌ی خوا و پیغه‌مبه‌ر (صلوات) داوای هیدایه‌تی و رینموویی لیّ ده‌که‌ن به‌لام هیچ وه‌رناگریت و نایه‌ته‌ سه‌ر ریگای راست و سه‌ری خۆی پیّ به‌رزناکاته‌وه، و نه‌و که‌سه‌ی قورشانی بۆ ده‌خویندریتسه‌وه نه‌وا هیچ کاریگه‌ری له‌سه‌ر نابیت و له‌وانه‌شه‌ بارگرانتریت.

نه‌و که‌سه‌ی سویند به‌ خوا بخوات درۆ ده‌کات، به‌لام نه‌گهر سویند به‌ گه‌وره‌یی خۆی یاخود به‌ نزیکیکی خۆی یان به‌ که‌سێک که‌وا خۆشی ده‌ویت بخوات نه‌وا درۆ ناکات نه‌گهر چی هه‌ره‌شه‌شی لیّ بکریت یاخود سزاش بدریت.

نه‌و که‌سه‌ی شانازی به‌ یاخی بوون و تاوانی خۆی ده‌کات و له‌ناو خه‌لکیدا بلاوی ده‌کاته‌وه، و نه‌وانه‌ی باوه‌پت پینان نیه‌ مالّ و ناموسی خۆت له‌لای نه‌مانه‌ت به‌دیت، نه‌وانه‌ی زمان پیسی ده‌که‌ن و خراپه‌کاری پیّ ده‌که‌ن و خه‌لکی خۆیان له‌ شه‌ر و خراپه‌ی ده‌پاریژن، و نه‌وه‌ی نوێژ دوا ده‌خات بۆ کاتیکی دیکه‌ و په‌له‌ له‌ نوێژه‌که‌ ده‌کات و هیچ یاد و زیکری خوای تیّ ناکات، هیچ کاتێک له‌ ماله‌که‌ی زه‌کاتی لیّ ده‌رناکات و خۆی پاک و خاوین ناکاته‌وه، و هیچ کاتێک گوێ ناداته‌ نه‌وه‌ی شایا نه‌و مالّ و پاره‌ و پووله‌ی ده‌ستی که‌وتوه، له‌ جه‌لاّله‌ یاخود له‌ جه‌رام ده‌ستی که‌وتوه، په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی و به‌زه‌بی نایه‌ته‌وه‌ به‌ هه‌ژار و نه‌دار و بی‌هه‌ژن و هه‌تیوو و ناژه‌لاندا.

٩٥ ح للإبن قیّم الجوزیّة

بدلکو پالّ به هه تیروهه ده نیت و هانی که سیش نادات که خواردن و خۆزاک ببه خشیّت به هه ژار و نه داران و نهوانه خۆیان له ناو خه لکیدا دهرده خه ن و قه ده غه یی هموو چاکه و کۆمهک و هاوکاریهک ده کهن و خۆی خه ریک ده کات به عه ییبی خه لکی و ناگای له عه ییبی خۆی نیه، خۆی خه ریک ده کات به تاوانه کانی خه لکی و ناگای له تاوانی خۆی نییه، جا هموو نهوانه و نمونه یی نهوانه له گۆره کانیاندا سزا دهر دین به هۆی نهو تاوانانه یه وه به گویره ی زۆری و که می و بسچوکی و گه وه ریبی تاوانه کانیان.

کاتیك زۆرتین خه لک له م حاله ته دان، نهوا خاوه نی گۆره کانیان له نیش و نازاردان، و که سی براوه له ناویاندا که من، جا دهره وه ی گۆره کان به خۆل داپۆشراوه که چی ناوه پۆکه که ی گشتی نیش و نازار و ناخ هه لکیشانه، دهور و پشتی گۆره که خۆل و به ردی نه خش کراوه که چی له ناو هه ناویدا به لا و کاره سات و سزادانه، سویند به خوا نه مانه گشتی نامۆژگاری کراون به وه ی که وا دونیایان دهره پازنده وه و ناوه دانیان ده کرده وه و پیمان دهره ترا نهو خانووه ناوه دان بکه نه وه که نیشوه به په له ن بۆی بچن که نهو گۆره یه نیشتا تییدان و خانووه کانیشیان بۆ یه کیکی دیکه به چی هیشتروه، نه مه ش جیهانی وه رگرتنی کرده وه کانه، و کۆگای کرده وه کانه له وه ی چاندووتانه و نه مه ش شوینی په رینه وه یه بۆ باخیک له باخه کانی به هه شت یا خود دۆلینک له دۆله کانی دۆزه خ.

ئەو ھۆکارانە چىن دەبىتتە ھۆي رزگار بوون ئە سزاي گۆر؟

دىسان ۋەلامەكەي لە دوورۋەھەيە: بە كورتى و بەدرىژى ۋەلامەكەي بە كورتى: ئەو دووركەوتنەۋەيە ئەو ھۆكارانەن كەوا سزاي گۆر بە سەرىدا تىدەپەپەيت، و لە سوودمەنترىنى ئەو پىاۋەيە كاتىك دەبەۋىت بىخەۋىت تەنھا بۆ خودا يەك كاتژمىر لە خۆي پىرسىتەۋە و موخاسەبەي خۆي بىكات لەۋەي لەو رۆژەدا زەرەرەمەندىبوۋە ياخود سوودى پى گەيشتوۋە، پاشان لەنىوان خۆي و خۋاي گەرە تەۋبەي نەصوح نوئ بىكاتەۋە، جا لەسەر ئەو تەۋبەيەدا بىخەۋىت.

نىمانى پتەو و خۆراگر بىت ئەگەر لەخەو ھەلسا نەگەرپتەۋە سەرنەو تاوانەي كەردۋىتەي، و ھەموو شەۋى ئەم كارە بىكات، جا ئەگەر لەسەر ئەو تەۋبەيە شەۋەكەي مرد ئەوا لەسەر تەۋبە دەمرىت.

ئەگەر لە خەۋىش رابو ئەوا بۆ كاروكر دەۋەي چاك بۆ دارۋژەكەي كار دەكات دىخۆشە بەۋەي كە ئەجەلەكەي دواكەوت تاۋەكو پىشۋازى لە خۋاي خۆي بىكات و ئەۋەي لە دەستى داۋە بىگەرپتەۋە، بۆ بەندەش لەو خەۋەدا سوودمەندترىنە، نەخاسە ئەگەر لەو كاتەدا خۆي بە يادو و زىكرى خوا سزا دا و ھەر لەو خەۋەشدا ئەو سوننەتە بەكار دەھىنەيت كە لەلەين پىنغەمبەر (ﷺ) ھاتوۋە (۱۶۵) تاۋەكو خەو بەسەرىدا زال دەبىت، جا ئەۋكەسەي خۋاي گەرە خىرى بۆ بوۋىت ئەوا سەركەوتورى دەكات، ولا قوۋە الآ باللە.

ۋەلامەكەشى بە درىژى: ھەندىك لە ھەدىسەكانى پىنغەمبەر (ﷺ) باس دەكەين كە تىيدا لە سزاي گۆر رزگارى دەبىت.

لەوانە: سەلمان (رەزاي خۋاي لى بىن) گىراپتەۋە و موسلىمىش لە سەھىحەكەيدا رىۋايەتى كەردوۋە و دەلىت: گويم لە پىنغەمبەر بوو (ﷺ) دەيفەرەموو: (رىباط يوم

(۱۶۵) سىرى: موسلم (۲۷۱۰) و (۲۷۱۴) و (۲۷۲۷) بىك.

وليلة خير من صيام شهر وقيامه، وإن مات أجرى عليه عمله الذي كان يعملهُ وأجرى عليه رزقه وأمن الفتان^(۱۶۶).

واته: (همر که سیک بریت له کاتی پاسه وانی کردنیدا له پیناوی خوی گهوره، خوا نهو کرده وه چاکه ی بؤ دریزه پیّ ده دات پاداشتی خیرتره له بهرؤژوو بوونی مانگیك و شهونویژه کانشی، وه دریزه به رزق و رۆزی پیدانی بؤ ده دریت تا رۆزی کوتابی و دوور ده بیئت له تاقیکردنه وه لیّ پرسینه وه ی گۆر).

له حه دیسیکی فهزاله کوری عوبه ید گیراییتیه وه له کتیبی (جامع الترمذی) ترمذی ده لیت نه وه حه دیسیکی (حسن صحیح) ه له پیغه مبهری خوا^{صوابت} (علیه السلام) ده فه رمویت: (کل میت یختم علی عملّه إلاّ الذی مات مرابطاً فی سبیل الله، فإنه ینمی له عملهُ إلى یوم القیامة ویأمن من فتنة القبر)^(۱۶۷). قال الترمذی: هذا حدیث حسن صحیح.

واته: (هممو مردوویه ک کوتابی به کرده وه کانی دیت و مۆر ده نریت به سه ریدا ته نها نهو که سه نه بیئت که له پیناوی خوی گه ورده ا پاسه وانی کردوه نهو که سه کرده وه که ی گه شه پیده دریت له گۆردا تا رۆزی کوتابی پاریزراو ده بیئت له سزا و تاقیکردنه وه ی گۆر).

له (سنن النسائي) دا ریوایه تی کردوه: له راشد کورس سه عد، نه ویش له سه حابه کانی پیغه مبهر^{صوابت} (علیه السلام) که وا پیاویك وتی: نه ی پیغه مبهری خوا بۆچی نیمانداران تووشی تاقیکردنه وه ده بن له گۆره کانیاندا ته نها شه ید نه بیئت؟ فه رموی: (کفی ببارقة السیوف علی رأسه الفتنة)^(۱۶۸).

واته: (شهو قی شمشیر به سه ریانه وه به سه بؤ تاقیکردنه و یان).

(۱۶۶) سه رچاوه ی پینشوو: (۱۹۱۳)

(۱۶۷) سنن الترمذی: (۱۶۲۱).

(۱۶۸) سنن النسائي: (۹۹/۴).

المقدام کوری معد یکرب ده گپرتتهوه و ده لیت: پیغه مبهر (صلوات) ده فهرموویت: (للشہید عند الله ست خصال: یغفر له فی اول دفعة من دمه، ویری مقعده من الجنة، ویحار من عذاب القبر، ویامن من الفزع الاکبر، ویضع علی رأسه تاج الوقار، الیاقوتة منه خیر من الدینا وما فیها، ویزوج اثنتین وسبعین زوجة من الحور العین، ویشفع فی سبعین من أقاربه) ابن ماجة و ترمذی ریوایسه تیان کردووه و ده لیتن حدیسیکی (حسن صحیح) ه (۱۶۹).

واته: (شہید شہش سیفته تی لای خوی خوی هیه: له گهل رزانی یه کم دلّوب خوین له خوینه کی خوی گوره له گوناھی خوش ده بیّت، و شوینی خوی له به هشت ده بینیت، و له سزای گور رزگاری ده بیّت، و پاریزراو ده بیّت له ترس و توقتینی هره گوره له روزی دوایدا و تاجی شکوداری له سهر دهنریت، هره یاقوت و مرواریهک تیدا خیری له دنیا و نه وهی تیاہتی زیاتره، و هفتا و دوو حوری به هشتی لی ماره ده کربت، وه تکا بو هفتا کس له خزمانی ده کات).

له ثین عه بیاسهوه (صلوات) ده گپرتتهوه و ده لیت: پیاوینک له هاوه لانی پیغه مبهر (صلوات) له سهر گورینکی شار دراوه دانیشت که نهیزانی نه مه گوره، به لام نهو گوری ناده میزادیک بوو جا سورہتی (الملک) ی خویند تا تهواوی کرد، نینجا چوه لای پیغه مبهر (صلوات) وتی: نهی پیغه مبهری خوا له سهر گورینکی شار دراوه دانیشتم و نه زمانی که نهوه گوره، کهچی نهو گوری مرؤقیک بوو سورہتی (الملک) م له سهر خویند تا کوتایی، جا پیغه مبهر (صلوات) فهرمووی: (هی المانعة، هی المنجیة تُنجیه من عذاب القبر) ترمذی ده لیت نه مه حدیسیکی (حسن غریب) (۱۷۰).

(۱۶۹) سنن ابن ماجه: (۲۷۹۹).

(۱۷۰) سنن الترمذی: (۲۸۹۰).

۹۰ ح للإبن قيم الجوزية

واته: (تسو سوږه ته ريگره له سزای گۆږ، وه رزگار که ريشه و رزگاری ده بیت له سزای گۆږ).

له مه سنه دی عهد کورې حمید بۆمان ریوایهت کراوه، له ئیبراهیمی کورې حکیم، نه ویش له باوکییه وه نه ویش له عیکه مه، نه ویش له ئیبن و عه بیاس (ره زای خویان لی بیت) به پیاوینکی وت : نایا دیاریه کت پیشکه ش بکه م، پیسی دلخۆش بیت؟ پیاوه که وتی: به ئی.

وتی: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (المَلِك: ۱) بخوینسه و له بیری بکه فیری مال و مندال و کوره کهت و دراوسی کهت بکه، چونکه نه سوږه ته ريگره و رزگار که ره له سزای دۆزه خ، وه نه گهر چوویه ناو گۆږ داوا له خوی خۆی ده کات له رزگار بکات له سزای گۆږ، جا خوی گه و ره خاوه نه که ی رزگار ده کات له سزای گۆږ.

پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرمویت: (لوددت أنها في قلب كل إنسان من أمتي) (۱۷۱)

واته: (خۆزگه ده خوازم نه سوږه ته له دلی هه موو ئاده میزادیک بیت له نۆمه ته که م دا).

أبو عمر عبدالبر ده ئیت: له پیغه مبه ر (ﷺ) گپراوینته وه که وا ده فهرمویت: (إن سورة ثلاثين آية شفعت في صاحبها حتى غفر له ﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ﴾ (المَلِك: ۱) (۱۷۲)

واته: (سوږه تیک هه یه سی نایه ته تکای بۆ خاوه نه که ی کرد تا خوا لیتی خۆش بوو، سوږه ته که ش ﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ﴾)

(۱۷۱) تفسیر ابن کثیر: ۴/۴۲۲

(۱۷۲) سنن الترمذی: (۲۸۹۱). و سنن أحمد: (۲۹۹/۲).

له سننی ابن ماجه ریوایهت کراوه له حدیسیکی نهی هوردهیره (رهزای خوای لی بی) که له پیغمبر (ﷺ) وهرگراوه دهفرموویت: (من مات مبطوناً مات شهیداً ووقی فتنه القبر، وغدی وریح علیه برزق من الجنة) (۱۷۳).

واته: (هر که سیک به سک نیشه بریت به شهید مردوه، له فیتنه گۆر پاریزراو ده بیت و له رزق و رۆزی به ههشتدا خواردنی دهریت).

له ترمزی ریوایهت کراوه، له حدیسیکی رهبعه کوری سهیف، نهویش له عبدالله ی کوری عومهر وتی: پیغمبر (ﷺ) فرموویته: (ما مِنْ مُسْلِمٍ مَمَاتَ یَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوْ لَیْلَةِ الْجُمُعَةِ إِلَّا وَقَاهُ اللَّهُ فِتْنَةَ الْقَبْرِ) (۱۷۴).

واته: (هیچ موسلمانیک نه کهوا رۆزی ههینی یاخود شهوی ههینی بریت نیلا خوای گهوره له فیتنه و ناشویی گۆر دهپاریزیت) وه ترمزی ده لیت نه مه حدیسیکی (حسن غریب).

حدیسه سهحیحه کان به ره رهچی نهو قسانه ده داتهوه که ده لیت پیاری راستگۆ له گۆره کهیدا پرسیری لی ناکریت به لکو کهسی راستگۆش له گۆره کهیدا وه کو هر خه لکینکی دیکه پرسیری لی ده کریت، نه مهش عومهری کوری خه تهاب (رهزای خوای لی بی) که سهری راستگۆیانه، به پیغمبر (ﷺ) فرموو: کاتیک پی راگه یاندم له پرسیار لیکردنی مه لیکیک له گۆره کهیدا، وتی: نایا منیش له سهر نه مه حاله ته دام له گۆره که مدها؟ پیغمبر (ﷺ) فرمووی به لی (۱۷۵).

وه هاتوه له وهی که له سزای گۆر رزگاری ده بیت حدیسیکه شیفای تیدایه ابو موسی المدینی ریوایهتی کردوه و دهرده کهشی دیاری کردوه له کتیه کهی (الترغیب والترهیب) و شهرحیشی بو داناوه، له حدیسیکی الفرج کوری فصاله

(۱۷۳) ابن ماجه: (۶۱۵).

(۱۷۴) سنن الترمذی: (۱۰۷۴)، مجمع الزوائد: (۳۱۹/۲).

(۱۷۵) سعیری: میزان الاعتدال: ۱۶۷/۴ بکه.

٩٩ ح للإبن قِيمَ الجوزية

ريوايه تي كردووه كهوا هيلال أبو جبله بؤمانى گيڤاوه ته وه له سه عدى كورى
ته لموسهيب، نه ويش له عبدالرحمن كورى سمره وتى: پيغه مبهرا (عليه السلام) هاته لامان له
صفه بووين له مهدينه، جا له سه رمان وه ستا و فه مووى: (إني رأيتُ البارحة عجباً
رأيتُ رجلاً من أمتي أتاه ملك الموت ليقبضُ روحه، فجاءهُ بره بالوالديه، فردَّ ملك
الموت عنه.

ورأيتُ رجلاً من أمتي قد احتوشتهُ الشياطين، فجاء ذكر الله فطير الشياطين
عنه.

ورأيتُ رجلاً من أمتي يلهث عطشاً كلما دنا من حوضٍ منع وطرد، فجاءهُ
صيام شهر رمضان فأسقاها وأرواه.

ورأيتُ رجلاً من أمتي ورأيتُ النبيين جلوساً حلقاً حلقاً كلما دنا إلى الحلقة طرد
ومنع، فجاءه غسله من الجنابة فأخذ بيده فأقعده إلى جنبى.

ورأيتُ رجلاً من أمتي من بين يديه ظلمة، ومن خلفه ظلمة، وعن يمينه ظلمة،
وعن يساره ظلمة، ومن فوقه ظلمة وهو متحير فيه، فجاءه حجة وعمرته
فأستخرجاه من الظلمة دخلاه في النور.

ورأيتُ رجلاً من أمتي يتقي وهو النار وشررها فجاءته صدقته فصارت سترأ
بينه وبين النار وظلاً على رأسه.

ورأيتُ رجلاً من أمتي يكلم المؤمنين ولا يكلموه، فجاءته صلة الرحمة، فقالت: يا
مَعشَر المؤمنين إنه كان وصلاً بالرحمة فكلموه بكلمة المؤمنين وصافحوه وصافحهم.

ورأيتُ رجلاً من أمتي قد احتوشته الزبانية، فجاءه أمر بالمعروف ونهيه عن
المنكر فاستنقذه من أيديهم وأدخله في ملائكة الرحمة.

ورأيتُ رجلاً من أمتي جاثياً على ركبتيه، وبينه وبين الله حجاب فجاءه حسن
خلقه، فأخذ بيده، فأدخله الله عز وجل.

۹۹ ح للإبن قيم الجوزية

ورأيت رجلاً من أمتي قد ذهبت صحيفة من قبل شماله، فجاء، خوفه من الله عز وجل.

ورأيت رجلاً من أمتي خف ميزانه فجاءه افراطه فثقلوا ميزانه ورأيت رجلاً من أمتي قائماً على شفير جهنم، فجاءه رجاء، من الله عز وجل، فاستنقذه من ذلك و مضى.

ورأيت رجلاً من أمتي قد هوى في النار، فجاءه دمعته التي قد بكى من خشية الله عز وجل فاستنقذته من ذلك.

ورأيت رجلاً من أمتي قائماً على صراط يرعد كما ترعد السعفة في ربح عاصف، فجاءه حسن ظنه بالله عز وجل فسكن روعه ومضى.

ورأيت رجلاً من أمتي يزحف على صراط يحبوا أحياناً ويتعلق أحياناً فجاءه صلاته فأقامته على قدميه وأنقذته.

ورأيت رجلاً من أمتي إنتهى إلى ابواب الجنة، فغلقت الأبواب دونه، فجاءته شهادة أن لا إله إلا الله ففتحت له الأبواب، وأدخلته الجنة^(۱۷۶).

الحافظ أبو موسى دهليّ: نهو حدیسه (حسن جداً)، ریوایه‌تی کردووه له سعید کوری المسیب وه عمر کوری ذر وه علی کوری یه‌زید کوری جدعان.

واته: (دوینی شهو من خهونیکي سه‌یرم بیینی له نؤمه‌ته‌که‌م دا پی‌اویتکم بیینی فریشته‌ی گیانکیش هاته لای بز نه‌وه‌ی رۆحی بکیشیت، جا چاکه‌ی دایک و باوکی هاته‌لای و فریشته‌ی گیانکیش ده‌ستی لی به‌ردا و وازی لی هیتنا.

له نؤمه‌ته‌که‌مدا پی‌اویتکم بیینی شه‌یتانیکي زۆری لی کۆببونه‌وه، ئینجا یاد و زیکری خوا هاته لای و شه‌یتانه‌کانی له لا فرین.

له نؤمه‌ته‌که‌مدا پی‌اویتکم بیینی فریشته‌کانی سزادان ده‌وره‌یان دابوو، جا نوێژه‌که‌ی هاته لای و له ده‌ستی رزگاری کردن.

(۱۷۶) مجمع الزوائد: ۷/ ۱۸۰

۹۱ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِئَةِ

له نۆمهته کهم دا پیاویکم بینی له تینوتیان هه ناسه برکتی پی که وتبوو و هه رکاتیك ده یوو یست له هه وه که نزیك بیته وه قه ده غه یان ده کرد و ده ریان ده کرد، جا رۆزوی مانگی ره مه زان هاته لای و ناوی پێدا و تینوویتی شکاند.

له نۆمهته کهم پیاویکم بینی، وه بینیم پیغه مبه ران بازنه بازنه دانیشتبون هه رکاتیك ده یوو یست له بازنه که نزیك بیته وه قه ده غه ده کراو ده رده کرا جا غوسل و خۆشوشتنی جه نابه ته که ی هاته لای و دهستی گرت و له ته نیشته من دایانیشاند.

له نۆمهته کهم پیاویکم بینی له نیتوان هه ردوو دهسته کانی تاریکی بوو، وه له ده وای تاریکی بوو، وه له لای راستی تاریک بوو، وه له لای چه پی تاریکی بوو و له سه روویدا تاریکی هه بوو، به راستی نه و دۆش دامابوو تیایدا، جا حج و عومره که ی هاتنه لای و له تاریکیدا ده ریان هینا و بردیانه ناو رووناکی.

وه له نۆمهته کهمدا پیاویکی بینی ده ترسا و له ناگر و شه ره که ی هه لده هات، جا خیر و سه ده قه که ی هاتنه لای و بووه په رده یه که له نیتوان خۆی و ناگره که و بووه سیبه ریش له لای سه ری.

له نۆمهته کهمدا پیاویکم بینی قسه ی له گه ل ئیمانداران ده کرد به لام نه وان قسه یان له گه ل نه ده کرد، ئینجا په یوه ندی خزمایه تی و به زه ییه که ی هاتنه لای و وتی: نه ی گه لی ئیمانداران نه و پیاوه ی په یوه ندی خزمایه تی و به زه ییه به جی گه یاند قسه ی له گه لدا بکه ن، جا ئیمانداره کان قسه یان له گه لدا کرد و ته و قه یان له گه ل یه کتری کرد.

وه له نۆمهته کهمدا پیاویکم بینی فریشته ی سزادان ده و ریان دابوو، جا کرده وه ی فرمان به چاکه و نه هی کردنی له خراپه هاته لای و له دهستی رزگاری کردن و خستییه به رده م فریشته ی به زه یی.

۹۹ ح لِلإِین قِیمَ الْجُوزِیَّةِ

وه له نؤمه ته که مدا پیاویکم بینی له سهر چژکه کانیدا که وتبزو، و له نیوان خوی و خوی گه وره، په رده یه که هه بوو جا ره وشته جوانه که ی هاته لای و دهستی گرت و بردیه لای زاتی خودای عز و جل.

له نؤمه ته که مدا پیاویکم بینی کتیبی کار و کرده وه کانی له لای چه پیه وه بوی هات، جا ترسه که ی له خودای عزو جل هاته لای و کتیبه که ی وه رگرت و له لای دهسته راستی داینا.

له نؤمه ته که مدا پیاویکم بینی تای ته رازووه که ی سووک بوو نینجا نه و منداله بچووکانه ی پیش بلوغی مردبوون هاتنه لای و تای ته رازووه که ی بویان قورس کرد، پیاویکم بینی له سهر لیواری دۆزه خ بوو، جا تکا و پارانه وه که ی له خودای عزو جل هاته لای و رزگاری کرد و تیی په راند.

له نؤمه ته که مدا پیاویکم بینی خه ریک بوو بکه ویتته ناو ناگر، به لام فرمیسک و گریانه که ی له ترسی خوا هاته لای و رزگاری کرد له م حالته.

له نؤمه ته که مدا پیاویکم بینی له سهر پردی سیرات وهستا بوو ده له رزی و ده له رایه وه ههروه چژن گه لای دارخورما له بهر ره شه با ده له ریتته وه، جا گومانی چاکه که ی به رامبه ر خوی عزو جل هاته لای و دلی وهستان و سه قامگیری کرد و رزگاری بوو.

له نؤمه ته که مدا پیاویکم بینی له سهر پردی سیرات ده خشا هندی جار به گاگولکی ده ریششت و هندی جاریش خوی پیوه هه لده واسی، جا نویژه که ی هاته لای و له سهر هه ردوو قاچه کانی وه ستاندی و رزگاری کرد.

وه له نؤمه ته که مدا پیاویکم بینی له بهر ده رگا کانی به ههشت وهستا بوو، ته نها ده رگا کان له سهر نه و داخرا بوو جا شه هاده ی (أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) هاته لای و ده رگا کانی بۆ کرده وه و بردیانه به ههشت).

پرسیار کردن له گۆردا ئایا شتیکی گشتییه له هه مبهه موسلمانان و دوو پرووهکان و کافرهکاندا یاخود تاییه ته به کهسی موسلمانان دوو پروو؟

أبو عمر کوری عهبدولبهه له (کتاب التمهید) دا ده لیت: نیشانهکان به لگهن له سهه نهوهی کهوا فیتنه و ناشووب له گۆردا ته نهها بۆ موسلمانان و دوو پروو ده بیته که په یوه ندران به نههلی قیبله و نایینی نیسلام به شایه تدانی ناشکرا، به لام کافری بیباوهه له وانه نین که پرسیری لی بکریته له باره ی خوا و نایین و پیغه مبهه کهسی، به لکو پرسیر ده کریته له باره ی نههلی نیسلام، جا خوی گهوره نهوانه ی باوه پریان هیناوه راوه ستاویان ده کات و گومان ده خاته دلی درۆزان و بیباوه پاران.

قورتان و سونهش به لگهن له سهه جیاوازی نهو وتهیه، به لکو پرسیر کردن بۆ موسلمانان و کافرانیشه، خوی گهوره ده فهرموویته: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ (إبراهيم: ۲۷).

واته: (خوی گهوره نهوانه ی باوه پریان هیناوه پایه دار ده کات له سهه گرفتاری به جی و دروستیان له ژیانی دنیادا، له سهه مهه رگ و قیامه تیشدا، گرفتارییان ریک و پیک و دامه زراو ده بیته وه به نیمانه وه ده سرن، له ولشه وه هه ره نهو خویا په سهه مکاران گومرا ده کات و نهوه ی په روه رداگار بیهویته هه ره نهوه پیش دیت و ده کریته).

له هه ره دوو سهه حیدا، نه نهس کوری مالیک ده گپه رته وه له پیغه مبهه (صلواته) کهوا ده فهرموویته: (إن العبد إذا وضع في قبره، وتولى عنه أصحابه، إنه ليسمع قرع نعالهم) (۱۷۷).

(۱۷۷) موسلم: (۲۸۷۰).

۹۹ ح للإین قیَمُ الجوزیة

واته: (کاتینک بهندهیهک له گۆره کهیدا داده نریت، و هاوړتیکانی شهوئ به جی ده هیلن، نهوا مردووه که گوئی له دهنگی نهعله کانیانه).

بوخاریش زیادی کردووه: (وأما المنافق والكافر فيقال له: ما كنت تقول في هذا الرجل؟ فيقول: لا أدري، كنت أقول ما أقول الناس، فيقال: لا دَرَيْتَ ويضرب بمطرقةٍ من حديد يصيحُ صيحةً يسمعها من يليه إلا الثقلين)

واته: (به لآم کافر و دووړو پتیا دده نریت: چی ده لیت له باره ی نهو پیاوه؟ ده لیت: نازام، نهو شتم دده توه که خه لکی ده یانوت، جا پتی ده لیت: نه تده زانی و نه شت خویندووه جا به چه کوشیکی ناسن لیتی دده ن هاواریکی وای لی بهرزه بیتوه هه موو شتیک لهوئ گوئی لی ده بی ته نها ناده میزاد و جنز که نه بیت).

به لآم دووړو و کافر، که پتی (وار) له نیتواندایه نهوا له هدیسیکی ابی سعید الخدری رضی الله عنه که ابن حبان و نیمام نه محمد ریوایه تیان کردووه پتشر باس کراوه: له جنانزه کهدا نیته له گه ل پیغه مبهردا بسوین عليه السلام جا فه رموی: (يا أيها الناس، إن هذه الأمة تبلى في قبورها، فإذا الإنسان دُفِن وتولى عنه أصحابه جاءه ملك وفي يده مطرقة، فأقعه، فقال: ما تقول في هذا الرجل؟ فإن كان مؤمناً قال: أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، فيقول له: صدقت، فيفتح له باباً إلى النار فيقول له: هذا منزلك لو كفرت بربك.

وأما الكافر والمنافقون فيقول له: ما تقول في هذا الرجل؟

فيقول: لا أدري.

فيقال: لا دَرَيْتَ ولا اهتديت.

ثم يفتح له باباً إلى الجنة فيقول له: هذا منزلك لو آمنت بربك، فأما إذا كفرت فإن الله أبدلك به هذا، ثم يفتح له باباً إلى النار، ثم يقمعه الملك بالمطرقة قمعة يسمعه خلق الله إلا الثقلين)

۹۶ ح لِلإِن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

واته: ئەمى خەلکینە، ئەم ئوممەتە لە گۆرە کەیدا تاقى دەکرێتەوه، جا کاتیک نادەمیزاد که بەخاک دەسپێردرا و هاوێلەکانى بەجیان هیشت فریشتەیهک دیتە لای و چه کوشیکی بەدەستەوهیە جا دایده نیشینیت و پیتی دەلێت: چی دەلێت دەربارەى ئەو پیاوه؟

ئەگەر ئیماندار بیت دەلێت: أشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله

جا پیتی دەلێن: راست و ت، نینجا دەرگایەکی لەلای ناگر بۆ دەکرێتەوه و پیتی دەلێن: ئەوه جینگای تۆ بوو ئەگەر کوفرت بەخوات بکردبايه.

بەلام لەبارەى کافر و دووروو پیتی دەلێت: چی دەلێت لەبارەى ئەو پیاوه.

جا دەلێت: نازام

پیتی دەلێت: نەشتزانیه و رینمویش نەکراویت.

پاشان دەرگایەکی لەلای بەهەشت بۆ دەکرێتەوه و پیتی دەلێن: ئەم جینگای تۆ بوو ئەگەر باوەرپت بە خوای خۆت هینابايه، لەبەر ئەوهی کوفرت کردووه، بۆیه خوای گەوره بۆی گۆریوویت بەمه، پاشان دەرگایەکی لەلای ناگر بۆ دەکرێتەوه پاشان فریشتەکه بە چه کوشیک لیتی دەدات وا هاوار دەکات هەموو بوونەوه ریتیکی خوای گەوره گویی لێیه تەنها نادەمیزاد و جنۆکه نەبیت).

لە هەدیسە درێژەکەى بەرائی کوری عازب رضی اللہ عنہ که پیشتر باسمان کردووه: (بەلام کاتیک خەریکه دەمریت و لە دنیا دا دەپریت، فریشتەکان لە ناسمانەوه بۆ سەرى دادەبەزن و کفنیکیان پیتیە لە ناگر (وه هەدیسەکه باسکراوه تاكو دەلێت): پاشان لە گۆرە کەیدا رۆحه کەى بۆ دەگەرێتەوه لاشەکەى).

هەدیسەکه باس دەکات تاوه کو دەلێت: (جا ئەگەر کافر بیت فریشتەى گیانکیشان دیتە لای و لەلای سەرى دادەنیشیت (هەدیسەکه باس دەکات تاكو دەگاتە): ئەم رۆحه پیسه چیه؟ جا دەلێت: فلانە، بە خراپترین بانگی دەکەن، جا

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

نه گهر بردیانه ناسمانی دونیا و کۆتایی هات ناسمانه کانی دیکه‌ی له‌سه‌ر داده‌خریت، ده‌لئت: جا له ناسمانه‌وه فرپی ده‌ده‌نه خواره‌وه: پاشان پیغه‌مبه‌ر^{صلوات} (عَلَيْهِ السَّلَام) ثم نایه‌ته‌ی خوینده‌وه: ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ (الحج: ۳۱)

واته: (جا نه‌وه‌ی هاوه‌ل و شه‌ریک بۆ خوا بریار بدات، وه‌کو نه‌وه‌ وایه له ناسمانه‌وه به‌ریته‌وه و بالتله‌ په‌لاماری بدات یاخود ره‌شه‌بایه‌کی به‌هیز بیفریتیت و بیبات بۆ شویتیتکی دوور و قوول).

جا رۆحه‌که‌ی ده‌گه‌رپته‌وه لاشه‌که‌ی، دوو فریشته‌ی زۆر توند و به‌هیز دینه‌لای، دایده‌نیشینن و به‌توره‌یی قسه‌ی له‌گه‌لدا ده‌که‌ن، پیتی ده‌لین: خوات کتیه؟ ده‌لئت: ها نازام، پیتی ده‌لین: نازانیت و پیتی ده‌لین: نه‌و پیغه‌مبه‌ره چی بوو که له‌ناواتانا ره‌وانه کرا بوو؟ ده‌لئت: نازام گویم له‌خه‌لکی بوو شتیکییان ده‌ووت، پیتی ده‌لین: نه‌شتزانیوه، نه‌مه‌ش نه‌و فه‌رمووده‌یه‌ی خودایه:

﴿وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ (ابراهیم: ۲۷)

واته: (هه‌ر نه‌و خوایه‌یه‌ سته‌مکاران گومرا ده‌کات و نه‌وه‌ی په‌روه‌ردگار بیه‌ویت هه‌ر نه‌وه‌ پیتش دیت و ده‌کریت).

ناوی (الفاجر) تاوانباران و خراپه‌کاران له‌قورئان و سورنه‌دا پیتناسه‌ی هه‌مان ناوی کافر کراوه، وه‌ک خوی گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ * وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ﴾ (الإنفطار: ۱۳-۱۴)

واته: (به‌راستی چاکان و خواناسان له‌ناو ناز و نیعه‌تدا ژیانن پر له شادی و خو‌شه‌ویستی ده‌به‌نه‌سه‌ر، بیگومان تاوانباران و تاوانکاره‌کانیش له‌ناو دۆزه‌خدا ژیانن پر له نیش و نازار ده‌به‌نه‌سه‌ر).

هه‌روه‌ها خوی گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ﴾ (المطففين: ۷).

٩٦ ح لِلْإِنِّ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

واته: (وازيبنن له ترازووبازي چونكه بهراستي نامه‌ي تاوانباران له (سجين) دايه).

له ريوايه‌تيكي ديکه و له حه‌ديسيكي البراء دا هاتووه: (کاتیک کافر نزيکی مردن ده‌بيته‌وه و له دنيا داده‌بریت فریشته‌کانی سزا و تووره له ناسمانه‌وه بۆی داده‌به‌زن، به‌رگيکی له ناگرييان پييه، پۆشاکيکی ره‌شيان له‌به‌ره، جا ده‌وری لی دده‌ن و رۆحه‌کی دیننه ده‌روه هه‌روهک شيشيکی قۆلاپدارو بکريت به‌ناو خوريه‌کی تهری ئالۆزدا هه‌موو خوريه‌که به يه‌کجار له‌گه‌ل خۆيادا ده‌هيته‌وه ده‌روه به هه‌مان شيوه ئه‌و گيان ده‌رچونه‌ش هه‌موو ئه‌و ده‌مار و ده‌زوولانه‌ی ناو له‌شی پارچه پارچه ده‌بيت، جا که رۆحه‌کی هاته ده‌روه هه‌موو فریشته‌کانی نيوان ناسمانه‌کان و زه‌وی نه‌فره‌تی لی ده‌که‌ن.

حه‌ديسه‌که باس ده‌کات تا ده‌گاته: (نينجا مردووه‌که گوپی له ده‌نگی نه‌علي ئه‌و که‌سانه‌يه که ئه‌وی به‌جی ده‌هیلن، جا پيی ده‌لین: خوات کييه؟ وه نايينت چييه؟ وه پيغه‌مبه‌رت کييه؟

ده‌لئت: نازام، جا پيی ده‌لین: هه‌ر نه‌شتزانیووه)، ئه‌م حه‌ديسه‌ حماد کورپی سلمه له یونس کورپی خه‌باب، ئه‌ویش له المنهال کورپی عمرو، ئه‌ویش له زاذان، ئه‌ویش له البراء ريوايه‌تی کردووه.

له حه‌ديسيکی عیسی کورپی المسیب، له عمری کورپی سابت، ئه‌ویش له البراء ريوايه‌تی کردووه ده‌لئت: له‌گه‌ل پيغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌رچووین له‌گه‌ل جه‌نازه‌ی پياویکی ئه‌نسا، حه‌ديسه‌که باس ده‌کات تا کو ده‌لئت: (کاتیک کافرێک خه‌ريکه ده‌مریت و له دنيا داده‌بریت فریشته‌کان له ناسمانه‌وه بۆی داده‌به‌زن و کفنيکی له ناگرييان پييه) جا حه‌ديسه‌که باس ده‌کات تا ده‌گاته: (جا رۆحه‌کی ده‌گه‌رپته‌وه بۆ ناوگۆزه‌که‌ی، نينجا فریشته‌ی مونکیر و نه‌کیر دینه لای و به ده‌نگه‌ گرّه‌کانيان زه‌وی پر ده‌که‌ن، ده‌نگيان وه‌کو هه‌وره گرمه‌يه و بيلبيله‌ی چاويان وه‌ک بروسکه‌يه،

جا دايدة نیشین و پیتی ده لیتن: نهی فلان خوات کییه؟ ده لیت: نازانم، نینجا له لایه کی گۆره که بانگه وازیك بانگ ده کات، نه شترانیوه، به چه کوشیکی ناسن لیتی ددهن نه گهر نه وهی له نیتوان رۆژه لآت و رۆژتاوا لیتی کۆبینه وه هیچی بۆ ناوتریت، نینجا گۆره کهی له سهر تهسک ده بیته وه تاوه کو په راسوه کانی له دواوه تیک ده شکیندریت).

نیمام نه حمده له مهسنه ده کهی ریوایه تی کردوه له نه بی نه زیر هاشم کوری نه لقاسم وتی عیسی کوری المسیب بزمانی گتراهه ته وه نه م هدیسه پیشتر باس کراه.

له هه دیسیکی محمد کوری مسلمه گتراهه ته وه له خصیف، نه ویش له مجاهد، نه ویش له البراء وتی: نیمه له گه ل جه نازه ی پیاویکی نه ناساردا بووین و پیغه مبه ریش (علیه السلام) له گه لماندا بوو، هه دیسه که باس ده کات تا کو ده لیت: پیغه مبه ر (علیه السلام) ده فهرموویت: (جا کاتیک کافر تیک له گۆره کهی داده نریت فریشته ی مونکیر و نه کیر دینه لای و دايدة نیشین و پیتی ده لیتن: خوات کییه؟ ده لیت: نازانم پیتی ده لیتن: نه ترانیوه). نه م هدیسه باس کراه.

به گشتی نه وهی هه دیسی البراء کوری عزابی ریوایه تی کردوه تیدا و توبه تی: کاتیک کافر تیک ده مریت وه هه ندیک له وان ده لیتن: کاتیک تا وانبار تیک ده مریت، هه ندیک دیکه ده لیتن: کاتیک دوو روویک و به دگومان تیک ده مریت، نه م وته یه له لای هه ندیک له وان نه ی ریوایه تی ده که ن گومانیان له وه دا هه یه.

به لآم نه وهی باسی کافر و تاوانباری کردوه نه وا گومانی تیدانیسه، و ریوایه تی گومانی تیا نییه، له گه ل زۆرینه یانه، له پیشتر له ریوایه تی گومانی تیدایه، له گه ل تاکه کانه، له سهر نه ویش له نیتوان هه ردوو ریوایه ته که دژایه تیه که نیه، چونکه که سی دوو رووش پرسیا ری لی ده کریت ههروه ک کافر و نیماندار پرسیا ری لی ده کریت له نار گۆردا، جا خودای گه وره نه وان نه ی باوه پرسیا هیتاوه پایه دار ده کات به نیمان و

۹۹ ح لِلإِن قِيمَ الْجُزْءِ

باوه‌پره‌وه، خ‌وای گه‌وره‌ش سته‌مکارانیش گومرا ده‌کات، نه‌وانه کافره‌کان و دوورپوه‌کانن.

نه‌بو سه‌عیدی خودری له حه‌دیه‌سه‌که‌یدا کزیکردوته‌وه که‌وا نه‌بو عامر نه‌لعقدی ریوایه‌تی کردووه، وتی عباده کوری راشد بزمانی گپراوه‌ته‌وه نه‌ویش له دواد کوری نه‌بی هند، نه‌ویش له نه‌بی نه‌زیره، نه‌ویش له نه‌بی سه‌عید وتی: له‌گه‌ل پیغه‌مبهر (صلی‌الله‌علیه‌وسلم) ناماده‌ی جه‌نازه‌یه‌ک بروین، حه‌دیه‌سه‌که‌ باس ده‌کات، ده‌فهرموویت: (وإن كان کافراً أو منافقاً یقول له: ماتقول فی هذا الرجل؟ فیقول لا أدري)، واته: (جا نه‌گهر کافر یاخود دوورپوویت پیی ده‌لین چی ده‌لینی له‌باره‌ی نه‌و پیاوه؟ ده‌لینت: نازانم).

نه‌مه‌ش روون و راشکاوانه‌یه که‌وا پرسیار کردن بؤ کافر و دوورپوه‌کانه.

نه‌بی عومهر (علیه‌السلام) له وته‌که‌یدا ده‌لینت: به‌لام کافری بیباور له‌و که‌سانه‌نین پرسیری لی بکریت له‌باره‌ی خوا و ناین و پیغه‌مبهره‌که‌ی.

له راستیدا خ‌وای گه‌وره له قورئانه‌که‌یدا رایگه‌یانندوه که‌وا له روژی دوا پیدا پرسیار له کافر ده‌کریت خ‌وای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ الْمُرْسَلِينَ﴾ (القصص: ۶۵).

واته: (روژیک دیت خوا بانگییان ده‌کات و پییان ده‌فهرموویت: نه‌وه وه‌لامی پیغه‌مبهرتان چزن دایه‌وه؟)

هه‌روه‌ها ده‌فهرموویت: ﴿فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ * عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الجم: ۹۲-۹۳).

واته: (سرتیند به په‌روه‌ردگارت پرسیار له هه‌موویان ده‌که‌ین به گشتی، له‌وکار و کرده‌وانه‌ی که ده‌یانکرد).

هه‌روه‌ها ده‌فهرموویت: ﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾ (الاعراف: ۶).

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

واته: (تنیجا سویند بیټ به خوا بیگومان نیمه پرسیار ده کهن له وانهی که پیغه مبه رانیان بۆ ره وانه کراوه، سویند بیټ به خوا له پیغه مبه رانیش ده پرسینه وه).
ته گهر له دوا رۆژ پرسیار بیان لی بکریت نهی چۆن له ناو گۆره کانیان پرسیار بیان لی ناکریت؟ جا نه وهی نه بو عومر رضی الله عنه باسی کردووه وانیهه.

**پرسیارکردنی مونکیر و نه کیر
نایا نه و ته نهها تایبه ته به و نوممه ته؟
یا خود بۆ نه م و نوممه تی دیکه شه؟**

نه مه بابه تیکی خه لکی قسه ی له باره یه وه ده کهن، ابو عبید الترمذی ده لیت: به لکو پرسیارکردنی مردوو تایبه ته به و نوممه ته، چونکه نوممه ته کانی پیش نیمه پیغه مبه ره کانیان به پیام بۆیان هاتوو، جا ته گهر پشتیان له پیغه مبه رکه یان کردبا و سه پینجیان بگردایه نهوا پیغه مبه ره که یان وازیان لی ده هینان و لییان دوورده که و تنه وه به په له سزایان بۆ ده هات، جا کاتیک خوی گه وه ده فرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ (الانبیاء: ١٠٧).

واته: (نه ی مرجه مه د صلی الله علیه و آله) نیمه تۆمان ره وانه کردووه ته نهها بۆ نه وه نه بیټ که بیټه ره حمه ت و به ره که ت بۆ هه موو جیهانه کان).

خوی گه وه سزای له سه ر هه لگرتن و شمیری پیدان تاوه کو بینه ناو دینی نیسلام، هه رکه س هاته ناو ریز و شکۆداری شمیر و پاشان نیمان له دلیدا جیگیر ده کات و سه بر و نارامی ده ده نی.

وه هه رکه سیش له شوینی خۆی مایه وه نهوا فرمانی به دووروی کردووه، نهوا دلخۆش ده بن به کوفره کانیان و نه فره تیش له نیمان و باوه ر ده کهن، و په رده و

۹۶ ح لِلإِبنِ قِيمَ الْجُوزِةِ

روپوؤشنيك له نيوان نهوان و موسلمانان داده نريت، جا كاتيڪ مردن خواي گهوره
فيتنهو ناشووبه كاني گزيبان له چاره ده نووسيت بؤ شهوهي به پرسيار كردن
نهيتيه كانيان بؤ دهرهيتن:

﴿لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾ (الأنفال: ۳۷).

واته: (بؤ شهوهي خوا كه ساني دهروون پيس و ناپاك له كه ساني دهروون خاويتن جيا
بكاتهوه).

جا ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ
اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ (إبراهيم: ۲۷).

له مهده هه نديك جياوازن، له وانه عبدالحق الأشبيلي والقرطبي ده ليتن: پرسيار
كردن بؤ نهو نومهته و نومهته كاني ديكه شه.

هه نديكيش وا داده نيتن كه ليپرسينه وه ته نها بؤ نهو نومهته يه له وانه ي شه بو
عومهر عبدالبر ده ليت: له هه ديسيكي زه يدي كوري سابت ده گيرپيته وه كه وا
پيغه مبهر (عليه السلام) فه رمويه تي: (أَنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ تَبْتَلَى فِي قُبُورِهَا).

واته: (بيگومان نهو نومهته له گوره كه يدا تاقي ده كريته وه). وه ده ليت له وانه يه
نهو نومهته تايبهت بيت بهو ليپرسينه وه يه.

له راستيدا ناره زايي دهره برييت له تايبهتي كردني بهو نومهته بهو
فه رموده يه ي پيغه مبهر (عليه السلام): (أَنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ تَبْتَلَى فِي قُبُورِهَا). وه بهو
فه رموده يه ي: (أَوْحِيَ إِلَيَّ أَنْكُمْ تَمْتَحِنُونَ فِي قُبُورِكُمْ). نه مهش ناشكرايه له
تايبهتمه ندي بهو نومهته، وتيان: وتي دوو فريشته كه به لگه يه له سهر (ما كُنت
تقول في هذا الرجل الذي بعثكم فيكم؟ فيقول المؤمن: أشهد أنه عبدهُ وَرَسُولُهُ) جا
نهو تايبهته به پيغه مبهر (عليه السلام)، وه فه رموده كه ي له هه ديسيكي ديكه ده
هاتوه:

رؤح للإبن قيم الجوزية

(إنكم بي تمتحنون، وعني تسألون) واته: (نیه به من تاقی ده کرینه وه له باره ی منیش پرسیارتان لی ده کریت) (۱۷۸).

هه ندیکی دیکه ده لئین: به لگه نییه له سهر نه وه ی پرسیار کردن تاییهت بیت به و نومته جگه له نومته کانی دیکه، جا فهرموده ی: (ان هذه الأمة) یان مه بهستی لئی هه موو گه لانی خه لکه به گشتی هه روه ک خوای گه وره و میهره بان ده فهرمویت: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ﴾ (الانعام: ۳۸).

واته: (هیچ زینده وه رتیک و گیانله به رتیک نییه به سهر زه ویدا بروات و هیچ بالتده یهک به باله کانی بفریت و نه وانیش نومته و گه لیتک نه بن له نیوه).

هه موو ره گه زتیک له ره گه زه کانی گیانله به ران پیی ده وتریت: گه ل یاخود نومته. هه روه ها هه و آل پیدانی پیغه مبه ر (عليه السلام) له باره ی وتی دوو فریشته که: (ما هذا الرجل الذي بعث فيكم؟) واته: (نهو پیساره چی بسو کهوا له ناو نیوه دا ره وانه کرابرو؟). نه مهش هه و آل به نومته که ی به وه ی له گۆره که یدا تاقی ده کریتسه وه، نه وه ی ده روه ناشکراشه، خوای گه وره زانتره، کهوا هه موو پیغه مبه رتیک وابوون له گه ل نومته که ی، نه وان له پاش پرسیار کردنیان له گۆره که یاندا سزا ده درین.

نایا مندالان له گۆره کانیاندا تاقی ده کرینه وه؟

خه لکی له مه دا له سه ر دوو وته جیاوازن

بیانوی نه وه نهی ده لئین: نه وان پر سیاریان لیّ ده کریت، که وا نویتژ له سه ریان بریار ده دریت وه پارانه وه بۆیان وه خوی گه وه ره له سزا و فیتنه ی گۆر ده یانپاریت (١٧٨)، هه وه ره ک مالیک له (موطأ) باس ده کات و له نه بی هوره یه ﷺ ده گیتته وه: که وا پیغه مبه ر (صلوات علیہ) نویتژی له سه ر جه نازه ی مندالتیک کرد گوئی له دو عاکه ی بوو ده یفه رموو: (اللّهُمَّ قه عذاب القبر). واته: (خودایه له سزای قه بر بیپاریته).

بیانوو ده هیئنه وه به وه ی عه لی کوری مه عبه د ریوایه تی کردوه، له عایشه ﷺ که وا جه نازه ی مندالتیکی به لایدا تیپه ری، ده ستی به گریان کرد، پییان وت: نه ی دایکی نیمانداران چی ده تگریتت؟ عایشه فه رموی: بۆ نه و منداله ده گیریم بۆ به زه بی و شه فه قه ت بیت له سه ری له گۆره وشار کردنی.

وه به لگه ده هیئنه وه به وه ی هناد کوری السری ریوایه تی کردوه و ده لیتت نه بو معاویه بۆمانی گتپایه وه، له یه حیی کوری سه ید کوری موسه یب، نه ویش له نه بو هوره یه ﷺ وتی: له سه ر مندالتیک که تازه له دایک بوو نویتژی ده کرد که هه رگیز تاوانی نه کردوه ده یفه رموو: خودایه رزگاری که له سزای گۆر (١٨٠).

ده لئین: خوی پاک و بیگه رد عه قلّ و مه عریفه یان بۆ ته واو ده کات بۆ نه وه ی چیگای خۆیان بزنان، وه وه لامه کهش وه رگرن کاتیک پر سیاریان له باره یه وه لیّ ده کریت.

(١٧٨) الموطأ: ١/٢٢٨

(١٨٠) تاریخ بغداد: ١١/٣٧٤

دهلین: له راستیدا به لگه له سر نهو هه دیسانه زوره کهوا نهوان له روژی دوا پیدا
تاقی ده کرینه وه، وه نه شعری له باره ی نه هلی سوننه و هه دیسدا قسه ده کات،
نه گهر له دوا روژدا تاقی بکرینه وه نهوا هیچ شتیک قه ده غه یان ناکات له
گوره کانیاندا تاقی بکرینه وه.

هنه دیکه دهلین: برسیار کردن به لکو بو نهو که سهیه هوش و فامی
هه بیته به پیغه مبه و نیردراو، برسیاریش ده کریت لهو که سهی نایا باوهری به
پیغه مبه و گوپرایه لی و ملکه چی بو هی هه یا خود نا؟

جا دهلین: بو نهو: چی ده لیتی له باره ی نهو پیاره ی له ناوتاندا بو؟ جا مندالیک
نم شتانه لیک جیا ناکاته وه، چون پینی دهلین: چی ده لیتی له باره ی نهو پیاره ی
له ناوتاندا بو؟ نه گهر چی عه قل و تیگه یشتنه که شی له ناو گوردا بو بگیرد ریتسه وه،
بزیه برسیار یکی لی ناکریت له کاتیکدا زانست و زانیاری له باره یه وه نه بیته، نهو
برسیاره ش هیچ سوودی نییه، و نه مهش به پیچه وانهی تاقیکردنه وه کانیان له
روژی دوا پیدا، چونکه خودای گه وره پیغه مبه رتکیان بو ره وانه ده کات و
فه رمانیان پی ده کات گوپرایه لی بن و عه قل و ژیریشیان له گه لدا بیته، جا
هه رکه سیک گوپرایه لی کرد رزگاری ده بیته، و هه رکه سیکیش سه ریچی
فه رمانه کانی کرد ده خریتته ناو ناگر.

به لام هه دیسه که ی نه بو هوره پره علیه السلام مه بهستی نییه به سزادانی گور، که تینیدا
مندالیک سزا بدریت له سر نه وه ی ملکه چ نه بووه و تاوانیکی نه نجام داوه، چونکه
خوای گه وره هیچ که سیک سزا نادات به بی کردنی تاوان، به لکو سزای گور
مه بهسته که ی: نهو نیش و نازاره ی که مردوو به هو ی که سی تر تووشی ده بیته، نه
سزادانی له سر کاریک که نه یکردوه، وه که نهو فه رموودیه ی پیغه مبه ر صلواته
(إن المیت لیعذب ببکاء أهله علیه). واته: (بیگومان مردوو له سر نهو گریان و
لاواندنه وه ی کهس و کاره که ی بو ده کهن سزا ددریت).

۹۹ ح لِلإِینِ قِیمُ الْجُوزِیَّةِ

واته له ناوگۆردا تووشی ناخۆشی و ئەزیەت و ئازار دەبیّت، نەك بەوهی بە تاوانی کەسیکی زیندوو سزا بدریّت: ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ (الانعام: ۱۶۴) (۱۸۱).
واته: (هیچ کەسێک باری گرانی تاوانی کەسی تر هەلناگریّت). پیغه مەبەر (عَلَيْهِ السَّلَامُ) دەفەر موویّت: (السفر قطعاً من العذاب) (۱۸۲).

واته: (سەفەر کردن پارچەیه کە له سزا و ئازار). جا ئیش و ئازار گشتگیره له سزادان، و گومانی تیا نیه کەوا له ناو گۆردا ئیش و ئازار وەسەرەت و خەم و خەفەت هەیه و له وانیه کاریگەری له سەر مندالیشدا هەبیّت، جا ئەزیەتی و ئازاری پێ دەخوات، بۆیه دەبیّت نوێژی له سەر بکریّت و له خوا ببارینهوه کەوا له سزای گۆر رزگاری بکات، خوای گەورهش له هەموو کەس زانا تره.

ئەمەش ناخاوتنیکه:

نایا سزای گۆر هەمیشەیه و بەردەوامه یاخود پچر پچره؟

و ئەلامە کەمی دوو جۆره:

جۆرێ بە ۴۵: جۆری بەردەوامه جگه له وهی له هەندی حەدیسە کاندایا هاتوو له نیوان هەردوو نەفخه کەدا سزا کەیان له سەر سووک دەبیّت، ئەو کاتە کە له گۆرەکانیادا هەل دەستەنەوه و دەلین: ﴿يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا﴾ (یس: ۵۲).
واته: (ئەهێ هاوار ئەوه کێ ئیمهێ زیندوو کردوو؟ کێ ئیمهێ له شۆینی راکشانمان له گۆرەکانمان دەرهیننا؟).

(۱۸۱) مسنف عبدالرزاق: (۶۶۷)، مسلم (۹۳۲).

(۱۸۲) مسلم: (۱۹۲۷).

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيَمِ الْجُوزِيَّةِ

به‌لگه‌ش له‌سهر به‌رده‌وامیه‌که‌ی خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا﴾ (غافر: ٤٦).

واته: (ئاگری دۆزه‌خه، به‌یانیان و ئیواران نیشانیان ده‌دریت، یاخود پیااندا ده‌چیزنریت).

هه‌وره‌ها به‌لگه‌شه له‌سهری که‌وا پیشتر له‌حه‌دیسکی سه‌مره که بوخاری ریوایه‌تی کردوو له‌خه‌ونه‌که‌ی پیغه‌مبهر (ﷺ) که‌تیدا هاتوو: (فهو یفعل به ذلك إلى يوم القيامة). واته: (جا ئەم کاره دووباره ده‌بیته‌وه تاوه‌کو رۆژی قیامت).

له‌حه‌دسی نیبنو عه‌بباس له‌چیرۆکی دوو گه‌لا دارخورماکه: (لعله يخفف عنهما ما لم تيبسا). واته: (له‌وانه‌ی سزاکه‌یان له‌سهر سووک بییت تاوه‌کو دوو گه‌لاکه وشک ده‌بنه‌وه).

جا سووک بوونی سزاکان په‌یوه‌سته به‌ته‌ری دوو گه‌لا دارخورماکه.

له‌حه‌دیسکی الربیع کوری انس گێڕایته‌وه له‌ئهبی‌العالیه‌ ئه‌ویش له‌ئهبی‌هوره‌یره: (ثم أتى على قوم ترضخ رؤوسهم بالصخرة كلما رضخت عادت لايفتر عنهم من ذلك شيء). واته: (پاشان گه‌یشتنه لای قه‌ومیک سه‌ریان به‌به‌رد پان ده‌کرده‌وه، هه‌ر کاتیک که‌لله سه‌ریان دوو له‌ت ده‌بوو وه‌کو خزی لی ده‌هاته‌وه هیچ کاتیک ئەم کاره‌یان له‌سهر سووک نه‌ده‌بوو).

وه له‌حه‌دسی البراء کوری عازب له‌چیرۆکی کافردا: (ثم يفتح له باب إلى النار فينظر الى مقعده فيها حتى تقوم الساعة) ئیمامی نه‌حمه‌د ریوایه‌تی کردوو. واته: (پاشان له‌گۆره‌که‌یدا ده‌رگایه‌کی له‌ئاگر بو ده‌کریته‌وه ته‌ماشای جیگای خزی ده‌کات له‌ناو گۆزه‌که‌داهتا قیامت هه‌لده‌ست).

له‌ریوایه‌تیکی دیکه‌دا: (ثم يخرق له خرقاً إلى النار فيأتيه من غمها ودخانها إلى يوم القيامة).

۹۶ ح لِلإِن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

واته: (پاشان کونیک یاخود ده لاقهیه کی له گۆزه کهیدا له لای ناگر بۆ ده کریتته وه جا له ویتوه له خه م و خه فته و دوکله کهی بۆ دیت تا کر روژی قیامته).

جۆر کی ۴۵۹۹۹: بۆ ماوه یه که پاشان ده پچریت، نه مهش سزای هه ندیک یاخی بوون و سه ریپچییه که واتا تائه کانیا ن سووکه و جا به گویره ی تائه که ی سزا ده دریت، پاشان له سه ری سووک ده کریت ههروه ک بۆ ماوه یه ک له ناگردا سزا ده دریت، پاشان سزاکه ی له سه ر لاده چیت.

له راستیدا سزا له سه ری پچر پچر ده بیت به پارانه وه یاخود به خیر و سه ده قه یاخود به تهویه کردن یاخود به پادداشتی هه جکردن، یاخود خویندنی قورئان له لایه ن هه ندیک له خزمانی پتی ده گات، یاخود نهوانه ی له سه ر دنیا شه فاعته بۆ مردوو ه کانیا ن ده که ن، جا به هو ی شه فاعته کانیا ن سزا له سه ریا ن لاده چیت.

به لآ م ئەو شه فاعته ده بیت به نیزن و مۆله تی خوی گه وره و میهره بان بیت، هه ر خویه مۆله ت به و که سه ده دات شه فاعته بکات جا ئەوه ی بیه ویت شه فاعته که ده بیتته به زه بی خوی گه وره لیتی خۆش ده بیت، خوی گه وره ده فهرمو ویت: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ (البقره: ۲۵۵).

واته: (کییه ئەوه ی ده توانیت تکا بکا له لای ئەو به بی مۆله تی خۆی).

هه ره ها ده فهرمو ویت: ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى﴾ (الانبیاء: ۲۸).

واته: (فریشه کانیش تکا کار نابن ته نها بۆ که سانه نه بیت خوا پتی رازییه).

﴿مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ﴾ (یونس: ۳).

واته: (هیچ کهس نییه شه فاعته خواز و تکا کاریت، مه گه ر دوا ی مۆله تی ئەو زاته).

﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ (سبأ: ۲۳).

واته: (هیچ تکیه کیش سوودی نییه لای خوا مه گه ر بۆ که سیتک خوا مۆله تی بدات).

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

﴿قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَّهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (الزمر: ۴۴).

واته: (نینجا پییان بلج: تکاکار و تکا وەرگرتن و تکاکردن، هەر هه موو به دهست خوایه، هه رچی له ناسمانه کان و زه ویدایه هه نهو خاوه نیانه).

ئین نه بی نه لدونیا باس ده کات و ده لیت: محمه د کوری موسی الصائغ بومی گپرایه وه، نه ویش له عه بدوللای کوری نافع وتی: پیاوێک له خه لکی مه دینه مرد، له خه ودا بینی نهو پیاوێکه وه که نه وهی له نه هلی ناگر بجیت، زۆر پیی دلگیر بوو، پاشان دوای کاتژمیریک یاخود چهند چرکه بهک بینی ههروهک له پیاوێکی نه هلی به ههشت بجیت وابوو، جا پیی وت: نهی نه موت: تۆ له نه هلی ناگری؟ وتی: له راستیدا وابوو به لام له کاتی به خاک سپاردنم پیاوێکی چاکه خواز و به ته قوا له گه لماندا بوو، جا شه فاعه تی بۆ چل کهس له دراوسینکانی کرد من یه کینک بسووم له وانه.

عه مرو کوری جه ریر ده لیت: نه گهر به نده بهک دوعای بۆ برا مردووه کهی بکات فریشته بهک ده چیته لای گۆره کهی ده لیت: نهی خاوه نی نهو گۆره غه ربیسه، نه مه دیاری و به خششی برایه که بۆ تۆ^(۱۸۳).

به شار کوری غالب ده لیت: له خه ومدا رابعه م بینی، زۆر دوعا و پارانه وه م بۆ ده کرد، پیی وتم: نهی به شاری کوری غالب، دیاری و خه لاته کانت چین چین و قات قات له نور و رووناکی بۆ لای ئیمه دیت، وتم: نهوه چۆن ده بیت؟ وتی: ناوا دوعا و پارانه وهی زیندووه کانه بۆ مردووه کان نه گهر بۆیان پارانه وه دوعا راگیراو ده بیت، جا پیی ده لیت: نهوه دیاری و خه لاتنی فلانه کهس بۆ تۆ^(۱۸۴).

ابن ابی الدنيا ده لیت: نهبو عوبهیدی کوری بوچه ریر بۆ منی گپرایه وه وتی: یه کینک له سه حابه کان بۆ منی گپرایه وه وتی: له دوای مردنی برایه کم له خه ودا

(۱۸۳) شرح الصدور: ۳۹۶

(۱۸۴) شرح الصدور: ۱۹۷

٩٩ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

بینی، پیتم وت: نایا تکا و پارانهوهی زیندووهکان پیستان دهگات؟ وتی سویند به خوا وهکو نوور و رووناکی دهسهکیتهوه پاشان له بهری دهکات^(۱۸۵).

رۆحهکان له نیوان مردن تا کو رۆژی قیامت له کوئی جیگیر دهبن؟

۱. ئابا له ئاسماندان باخود له زه و بدران؟
 ۲. ئابا له بههه شدنان باخود نا؟
 ۳. ئابا مالئاوایی له لاشهکان جگه له لاشهکانی کهوا ئبی دابوو دهکات؟
 ۴. ئابا نبعمهت و خۆشی و نهز بهت و ئازار ده بینت له ناو بدران؟
- ئهمه مهسهلهیهکی گهورهیه و خهڵکی قسهی تیدا دهکات، و تیدا ناکۆک و جیساوان، ههندیك دهلتین: رۆحی ئیمانداران له بهههشتدا له لای زاتی خوا شههیدهکان بن یاخود جگه له شههیدهکان نهگه هاتوو له لای بههشت بهند کرابن بههۆی تاوانیکی گهوره یاخود قهرزاری، بههۆی لیخۆشبوون لهوان بهخوای خۆیان دهگهن و بۆیان بهزهیی دهییت، نهههش مهزههبی ئهبو هورهیرهو عهبدوللای کورپی عومهره رضی اللہ عنہما.

ئیمامی نهحمده و له ریوایهتی کورپه کهی عهبدوللای دهلیت: رۆحی کافرهکان له ئاگردان و رۆحی ئیماندارانیش له بهههشتدان.

ئهبو عهبدوللای کورپی منده دهلیت: ههندیك له سهحابه و تابعین دهلتین: رۆحی ئیمانداران له لای زاتی خودایه (عزو جل) لهسهه شههش زیاتریان نهوتوو، وتی: له کۆمهلیك له سهحابه و تابعین (شوینکهوتوان) و ریوایهتیان کردوو کهوا رۆحی

(۱۸۵) سهجادهی پیتشور: ۳۹۶

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

نیمانداران له چهوزی کهوسهره، و رۆحی کافره کانش له بهر هوته، بیریکه له چه زره مهوت.

سه فوانی کوری عه مرو ده لیت: پرسیارم کرد له عامر کوری عه بدوللا ابا الیمان: نایا رۆحی نیمانداران کۆ ده بنه وه؟ وتی به لکو زهویه کهوا ده لیت: خوای ده فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾ (الانبیاء: ۱۰۵)

واته: (سویند به خوا به راستی نیتمه له کتیبی زه سووردا دواى ته ورات بریارمانداوه که بیگومان بنده شیوا و چاکه کاتم ده بنه خاوه نی زهوی) وتی: نهو زهویه به کهوا رۆحی نیمانداران تیدا کۆ ده بنه وه تاوه کو رۆژی زیندوو بوونه وه.

ده لیت: نهو زهویه به که خوای گهوره نیما داره کان له دونیادا ده کاته خاوه نی، وه که عب ده لیت: رۆحی نیمانداران له (علیین) له هه ره بهرزه کانه له ناسمانی چهوته م، وه رۆحی کافره کانش له (سجین) له زهوی چهوته م له ژیر ولاتی شهیتانه کان.

هه ندیکى دیکه ده لیت: رۆحی نیمانداران له بیری زه مزه مه، و رۆحی کافره کانش له بیری بهر هوته.

سهلمانی فارسی ده لیت: رۆحی نیمانداران له بهرزه خدا له سه ره زهوی ده ورات بو هه رشوینیک بیهویت، و رۆحی کافره کانش له (سجین) له، له وته یه کی دیکه یدا: رۆحی نیماندار به سه ره زهویدا ده ورات بو هه رشوینیک بیهویت.

هه ندیکى دیکه ده لیت: رۆحی نیمانداران له لای ده سه راستی ئاده مه، و رۆحی کافره کانش له لای ده سه چه بیه تی. هه ندیکى دیکه، له وانه ایسن حزم ده لیت: جیگیر ده بیت پیش دروستکردنی لاشه که ی.

ده لیت: له باره ی رۆحه کان ده لیت جیگیر ده بیت نه مه ش خوای گهوره عزوجل وه پیغه مبه ره که ی (عَلَيْهِمْ السَّلَامُ) ده فهرموون که سه ری سچیان ناکه ین، نه مه ش به لگه و

سهلاندنیکی روون و ناشکرایه، خودای عز وجل ده فہرموویت: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾ (الاعراف: ۱۷۲).

واته: (یادی نهوکاتہش بکہرہوہ کہ پەرورہدگارنت پشتا و پشتی نہوہی نادیہمی کۆکردهوہ له جیہانی پهنانو شاراوہدا پیمانی لیّ وەرگرتن، کردنی بہ شایہت بہسرخویانہوہ و پیّ فہرموون: نایا من پەرورہدگاری نیوہ نیم؟؟ ہہموویان وتیان: ناییت تۆ خوای نیّمہ نہبیت، بہلی شایہتیمان داوہ کہ تۆ پەرورہدگارمانیت، نہمش بۆ نہوہی نہوہ کور له رۆژی قیامہدا بلیت: بہراستی نیّمہ لہوہ بیناگابوون!!).

ہہروہا خوای گہورہ دہفہرموویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ﴾ (الاعراف: ۱۱).
واته: (سویند بہ خوا بہراستی نیّمہ باوہگہورہی نیّمہمان دروستکرد و نہخش و نیگاری روالہت و روخساری نیوہمان کیشا، پاشان وتمان بہ فریشتہکان نادیہ سوژدہ بہرن بۆ نادیہم).

راستہ کہواخوای گہورہ رۆحہکانی بہ دہستہ کۆمہلّ دروستکردووہ.

ہہروہا پیغہمبہر(علیہ السلام) دہفہرموویت: (إن الأرواح جنود مجندة مما تعارف منها ائتلف وماتناكرمنها اختلف).

واته: (رۆحہکان وہک سہربازی بہ کۆمہلّ وان نہوہی یہ کتریان ناسی ہۆگری دہبیت، و نہوہی رقیشییان لیّبت لیّ جیا دہبنہوہ).

خوای گہورہ بدلیّن و شایہدی لیّ وەرگرتن بہ خواہتی بہر لہوہی فہرمان بہ فریشتہکان بکات سوژدہ بہرن بۆ نادیہم نہوی دروستکرد بہ شیوہیہکی نہفس و نیگار و روالہت و ناقلہند.

پیش نه‌وی بجیته لاشه‌کان، لاشه‌کانیش له‌و رۆژه‌دا خۆل و ئاروبون، پاشان چۆنی ویست ئاوا جیگیری کرد، نه‌ویش نه‌و به‌رزه‌خه‌یه که‌وا رۆحه‌کان له‌کاتی مردندا بۆ لای ده‌گه‌رپه‌وه، به‌لام هیتاش کۆمه‌ل به‌ کۆمه‌ل رۆحه‌کان ده‌نیریت و فووی ده‌کات به‌و لاشانه‌ی له‌ مهنی دایک ده‌بن که‌وا ده‌لێت: له‌ راستیدا رۆحه‌کان لاشه‌کان هه‌لییان ده‌گریت بۆ نه‌و مه‌به‌سته‌ی یه‌کتر بناسن و یاخود رقیان له‌ یه‌کتر بیت، و نه‌م رۆحه‌ش زانیار و لیزانه له‌ جیاکردنه‌ویان جا خوای گه‌وره له‌ دونیا تاقیان ده‌کاته‌وه هه‌روه‌ک بیه‌ویت، پاشان ده‌یانگرینیت، نینجا ده‌گه‌رپه‌وه بۆ جیهانی به‌رزه‌خ که‌وا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ شه‌وره‌وه‌که‌یدا له‌لا ناسمانی دونیادا رۆحی شادمان و خۆشگوزه‌رانه‌کانی له‌لای ده‌سته‌راستی ئاده‌م بیسی، و رۆحی خاوه‌ن تاوانه‌کانیشی له‌لای ده‌سته‌ چه‌پی بیسی، وه رۆحی پیغه‌مبه‌ران و شه‌هیده‌کانیش له‌به‌هه‌شتدان.

ابن حزم ده‌لێت: نه‌مه‌ش قه‌وڵی هه‌موو نه‌هلی نیسلا مه‌ ده‌لێت: نه‌مه‌ش فەرمووده‌ی خوای گه‌وره و میه‌ره‌بانه: ﴿فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ * وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ * وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ * أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ * فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ * ثُلَّةٌ مِّنَ الْأُولَىٰ * وَقَلِيلٌ مِّنَ الْآخِرِينَ﴾ (الواقعه: ۸-۱۴).

واته: (ده‌سته‌ی راستییان ده‌رده‌که‌ون، جا چوزانی نه‌وانه له‌ چ خۆشیه‌کدان، هه‌روه‌ها ده‌سته‌ی چه‌پ و لار و دێره‌کانیش ئای نه‌و شوومانه له‌ چ سه‌رگه‌ردانیه‌کدان؟!، ده‌سته‌ی سیه‌م پێشکه‌وتوو‌ه‌کانن، نه‌وانه‌ن که‌ پێشکه‌وتوون له‌ به‌ده‌سته‌پێنانی ره‌زامه‌ندی خوادا، ئا نه‌وانه‌ نزیك کراوه‌ی باره‌گای په‌روه‌دگاریانن، له‌ باخه‌کانی به‌هه‌شتی پر له‌ ناز و نيعمه‌تدان، ده‌سته‌یه‌کی زۆریان له‌وانه‌ن که‌ زووچوون به‌ ده‌م بانگه‌وازی خاوه‌، ده‌سته‌یه‌کی که‌میش له‌وانه‌ن که‌ دواتر به‌ شوین نه‌واندا ریازی ئیمانیاں گرته‌به‌ر).

رۆح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

ههروهها دهفرموویت: ﴿فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ * فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةٌ نَعِيمٌ﴾
(الواقعه: ۸۸-۸۹).

واته: (جا نهگهر شهو کهسهی که لهسهره مه رگدایه له نزیکان و خو شه ویستانی
نیمه بیته، شهو نیتر خو شه و کامهرانی و ناسووده ییه بهه شتی پر له ناز و
نیعمهت چاوه ریته تی).

هیشتا رۆحه کان لهوئی ده بن تاوه کو ژماره ی رۆحه کان هه مروی ته واو ده بیته به
فوو کردنی له لاشه کاندایه، پاشان ده گه ری ندرینه وه بو به رزه خ، جا قیامهت
هه لده ستیته، پاشان خوی گه وه دووباره رۆحه کان ده گه ری نیته وه بو لاشه کانی،
نهمه ش ژبانی دووه مه، بوونه وه ره کان لی پرسینه وه یان له گه لدا ده کریت، تیپیک له
بهه شتدا ده بن و تیپیکیش له دۆزه خدا ده بیته، به نهمری تییدا ده مینینه وه^(۱۸۶).
شه بو عومهر کوری عه بدولبه ر ده لیت: رۆحی شه هیده کان له بهه شتدان، و رۆحی
نیماندارنیش له سه ر گو ره پانی گو ره کان یانن.

ابن المبارک ده لیت: ابن جریج بو ی گه ر اه وه ته وه، شه ویش له مجاهد، شهو له
بهه شتدا نییه، به لکو له به رو بوومه که ی ده خۆن و بو نه خو شه که ی بو ن ده که ن.
معاویه کوری صالح ده لیت: سه عید کوری سویر گه ر پیه وه: که وا پرساری کرد له
ابن شهاب له باره ی رۆحی نیمانداران، فهرمو ی: پییان راگه یان دووم که وا رۆحی
شه هیده کان وه ک بالنده یه کی سه وز وایه به عه رش هه لو اسراوه، هاتوو چو ده کات
به ناو باخه کانی بهه شت، هه موو رۆژی زاتی خوا که ی دیته لای و سه لامی لی
ده کات^(۱۸۷).

ابو عمر کوری عبدالبر ده لیت: له شه رحیکه ی حه دیسی ابن عمر دا هاتوو ه: نه گهر
یه کیتک له نیوه مرد هه موو به یان بیان و نیسواران جیگا که ی پی نیشان ده دریت،

^(۱۸۶) الفصل فی الملل: ۷۰/۲

^(۱۸۷) شرح الصدر: ۳۰۶

۹۰ ح للإبن قیّم الجوزیة

نه گهر له نه هلی به هشت بیّت نهوا له نه هلی به هشتی پی نیشان ده دریت، وه نه گهر له نه هلی ناگریش بیّت پیّی ده لّین: نهوه جیگا که ی تویه تاوه کو خوی گه وره له رۆژی قیامت زیندوت ده کاته وه، وتی: بیگومان بۆی ده درده که ویت له چوونی بۆ رۆحه کان له ناو گۆردا، نه مهش راستره له وهی رۆحه کان بۆ لای ده چن، خوی گه ورهش زانتره، چونکه هدیسه کان بهم شیویه جوانتر هاتوه.

ده لّیت: مانا که ی له لای منه نه رۆحه که له سه ر ده ورپشتی گۆره که ی ده بیّت، نه خوی پیوه ده گریت و نه لّیشی جیا ده بیته وه، ههروه ک مالک ﷺ ده لّیت: پیمان را گه یاندراره کهوا رۆحه کان پشوو ده دن هه ر چۆنیان بویت.

وتی: مجاهد ده گپرتیه وه و ده لّیت: رۆحه کان له سه ر گۆره پان و ده ورپشتی گۆره کانت بۆ ماوه ی حوت له رۆژی به خاک سپاردنی مردوه که لّی جیا نایته وه وه خوی گه ورهش زانتره.

تیبیک ده لّیت: رۆحه که له پاش مردندا جیگیر ده بیّت و ده چیته لاشه یه ک که گرنجاو بیّت له گه ل رهوش و سیفه ته که ی کهوا له ژبانی دنیای هه بیوه، جا هه موو رۆحیک ده چیته لاشه ی گیانله به رتک که پیکهاته بیّت له گه ل نهو رۆحانه، جا دل و دهروونی درنده ده چیت بۆ لاشه ی گیانله به ره درنده کان، رۆحه سه گ ناساکان ده چیته لاشه ی سه گه کان، و رۆحه بی تاوانه کانیش ده چیته لاشه ی گیانله به ره ماله کان و بی زیانه کان، و رۆحه سوک و ریسوا و نزمه کانیش ده چیته لاشه ی مار و میژ و جړ و جانوه ره کان، نه مهش وته ی نهو که سانه ی که نینکاری رۆژی زیندوو بوونه وه ده کهن، نه مهش وته یه که له ده ره وه ی وته کانی نه هلی نیسلام.

کييه وتوويه تي: رُوح له بهه شتدايه

جا نه وهی ده لیت: رُوحه کان له بهه شتدايه، بیانوو ده هیئتیه وه بهو
 فهرموده یه ی خوی گه وه: ﴿فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقْرَبِينَ * فَرُوحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّةٌ
 نَعِيمٌ﴾ (الواقعه: ۸۸-۸۹).

واته: (جا نه گهر نهو که سه ی که له سه ره مه رگدایه له نزیکان و خو شه ویستانی نیته
 بیت، نه وه نیتر خوش و کامه رانی و ناسوده یه بهه شتی پر له ناز و نیعمه ت
 چاوه ریته تی).

نه مهش خوی پاک و بیگهره و باسی کردوو له و کاته ی رُوح له لاشه
 ده ره چیت. رُوحه کانیش دابهش کراوه بۆ سی بهش:
 (المُقْرَبِينَ) راگه یاندراره که نهو رُوحه له بهه شتی پر له ناز و نیعمه ته.
 (وأصحاب اليمين) به نیسلام حوکی له سه ر دراره که وا نهو رُوحه سه لاهه تی له
 سزادان بۆ زامن و ده سه به ر کراوه.

(ومكذبة ضالة) راگه یاندراره که نهو رُوحه له خواره وهی ناگردا و ده گاته
 دۆزه خ، ده لیتن: نه مهش یه کسه ر له دوی جیا بوونه وی رُوح له لاشه رووده ات، و
 خوی گه وه له یه که م سو ره تدا باسی حالئیه وانسه ده کات له رۆژی قیامه تدا و
 باسی بارود و خیان ده کات له پاش مردن و پاش زیندوو بوونه وه، بیانوو ده هیئتیه وه
 بهو فهرموده یه: ﴿يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنِّةُ * ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً
 * فَادْخُلِي فِي عِبَادِي * وَأَدْخُلِي جَنَّتِي﴾ (الفجر: ۲۷-۳۰).

واته: (شایانی باسه به نیمانداری سه رفراز له سه ره مه رگدا ده وتريت، نه ی خاوه نی
 دل و ده روونی پر له نارامی نه ی تاده میزای ژیر و هوشمه ند که له ته مه نی کۆتایی
 دونیادا پهروه رگارت ناسی و به جوانی ده تپه رست، بگه ریته وه بۆ لای

۹۹ ح لِلإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

پهروهردگارت که تو له و رازیت و نهویش له تو رازیه، ده بچوره ریژی بنده چاکه نازدار و به پیره کانموه، بچوره به ههشته خوشه رازاوه که مهوه).

یه کیکی دیکه له سه حابه شوینکه وتوان: له و باره یه وه ده لیت، له کاتی ده و چوونیه تی له دونیادا، فریشته له وه وه مژده ی پی ده دات، و شم و ته یه ش به دور ناخاته وه که ده لیت: ده وتریت له دوارژدا بوی هیه، وه دوتریت: له کاتی مردن و له کاتی زیندو بوونه وه دا بوی هیه وه نه مهش له مژده پیدانه کانه که وا خوی گوره ده فهرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾ (فصلت: ۳۰).
واته: (نه وانهی به راستی وتیان: پهروهردگارمان (الله) یه له وه ودوا به رده وام پابه ندی نهو ری بازه راسته بوون، نهوه له سه ره مهرگدا ده سه ده سه فریشته داده به زن بۆ لایان، پیمان ده لین: هیچ ترس و بیمیکتان نه بیت له داهاتوو، هیچ غم و په ژاره یه کتان نه بیت بۆ رابردوو، مژده تان لی بیت بهو به هه شته ی که کاتی خوی به لیتان پی ده درا).

نهو دابه زینه ش ده بیت له کاتی مردن بیت، و ده بیت له ناو گوږدا بیت، ده بیت له کاتی زیندوو بوونه وه بیت، یه که م مژده ی روژی کوتاییه له کاتی مردندا.
وه له حه دیسیکی البراء کوری عازب باسکراوه که وا فریشته که ده لیت: به روچه که ده وتریت له کاتی گیانکیشاندا، مژده ت لیت له تو روح و ره یحان، نه مهش له ره یحانی به هه شته.

له (الموطأ) به لگه ده هیئنه وه به وه ی مالیک ریوایه تی کردوه، نین شه هاب ده گپرتیه وه نهویش له عه بدولره حمان کوری که عب کوری مالیک، که باوکی که عبی کوری مالیک ده گپرتیه وه که پیغه مبه ر(صلی الله علیه و آله) فهرموویه تی: (انما نسمة المؤمن طائر يتعلق في الشجر الجنة حتى يرجعه الله إلى جسده يوم يبعثه) (۱۸۸).

(۱۸۸) الموطأ: (۱/۲۴).

۹۹ ح لِلْإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

واته: (له راستيدا رۆحی ئيماندار بالندهيه که له بهر و بوومی درهختی بههشت دهخوات تاوه کو خوی گهوره رۆزی زیندوو بوونه وهی رۆحه کهی ده گه پرنیتته وه بز لاشه کهی).

ئهبو عومهر له ريوایهتی مالیکدا ده گپرنیتته وه و ده لیت: ئهو ناگادار کردنه وه و لیکدانه وه یه که کهوا زه هری گوپی لی بوو لهو هه دیسه له عه بدولره همان کورپی که عب کورپی مالیک، ههروه ها یونس ريوایهتی کردوه له زه هری ده لیت: گویم له عه بدولره همان کورپی که عب کورپی مالیک بوو له باوکی ده گپرنیتته وه، ههروه ها نهوزاعیش ريوایهتی کردوه له زه هری که ده لیت عه بدولره همان کورپی که عب بز منی گپراوه ته وه.

مه مه د کورپی به حیا (الذهلبي) ئهم هه دیسه ی بهر زکردۆته وه به وهی کهوا شه هیب کورپی ئه بی هه مزه، مه مه د کورپی برای زه هری وه صالح کورپی کیسان له زه هری ريوایهتیان کردوه، ئه ویش له عه بدولره همان کورپی عه بدولتلا کورپی که عب کورپی مالیک، ئه ویش له که عبی باپیره ی، لیره دا پچراوه .

ئهبو عومهر ده لیت: مالیک و یونس کورپی به زید وه ئه وزاعی و حارس کورپی فوزه یل ریککه وتوون ريوایهت کردنی ئه و هه دیسه کهوا له زه هریسه وه گپراوه ته وه ئه ویش له عه بدولره همان کورپی که عب کورپی مالیک، ئه ویش له باوکیسه وه وه ترمزی و جگه له ئه ویش به راستییان داناوه ^(۱۸۹).

ئهبو عومهر ده لیت: به لام فهرمووده ی (نسمه المؤمن)، (نسمه) به مانای رۆح دیت کهوا هه مان هه دیسی پیغه مبه ر ^(عليه السلام) به لگه یه له سه ری، تاوه کو رۆزی زیندوو بوونه وهی خوی گهوره رۆحه کهی ده گه پرنیتته وه بز لاشه کهی، وه ده لیت: (نسمه) رۆح و دهروون و لاشه یه، بنچینه ی ئه و وته یه ش (النسمه) هه ر خۆی ئاده میزاده که یه، وه ده لیت له وانیه به رۆح بلین (نسمه).

(۱۸۹) سنن الترمذی: (۱۶۴۱).

۹۶ ح لِلإِینِ قِیمُ الْجُوزِیَّةِ

-خوای گه ورهش زانتره - چونکه ژبانی ناده میزدا به رۆحه که وهیه، نه گهر لی بی جیا
بووه وه نامینیت یا خود ده بیته نه بوون، به لگهش له سه ر نسهمی ناده میزدا نه و
فه رموده ی پیغه مبه ر (علیه السلام): (من أعتق نسمة مؤمنة)^(۹۶).

وه شاعیر ده لیت:

بأعظم منه تقى في الحساب *** إذا النسمات تفضن العبارا

واته: نه و کاتمی له رۆژی قیامه تدا خه لکی له گۆره کانیا نندا زیندوو بوونه وه وه
خه لیل کورپی نه همه د ده لیت: دل و ده روونی ناده میزاد و نه سیمی رۆحیشه،
نه سیمیش کزه بایه وه فه رموده ی پیغه مبه ر (علیه السلام) (تعلق في شجرة الجنة).

له م حه دیسه دا وشه ی (تعلق) به فه تمهی ((لام)) ریوایه ت کراوه نه وا مانا که ی
زیاتره . وه ریوایه تیش کراوه به زه مهی (لام) یه ک مانای هه یه نه ویش: خوراک و
له وه ره، ده لیت: رۆحه که له به رو بوومی به هه شت ده خوات و له نیوان دره خته کاندای
پشوو ده دات وه وشه ی (العلقه و العلاق و العلق) خوراک و له وه ر و پشوو دانه،
عه ره ب ده لیت: ما ذاق اليوم علوقاً. واته: نه مرۆ خواردنی تام نه کرد.

وه ره بیع ابی زیاد له وه سفی نه سپدا ده لیت:

وَمَجْتَبَاتٍ مَا يَذُقْنَ عُلُوقَةً *** يَمَصُّنَ بِالْمُهْرَاتِ وَالْأَمْهَارِ

وه آعشی ده لیت:

وفلاة كأنها ظهرُ ترسٍ *** ليس فيها إلا الرجيع علقاً

ده لیت: زاناکان له مانای نه و حه دیسه دا جیاواز و ناکۆکن، جا هه ندیک له وان
ده لیت: رۆحی تیمانداران له به هه شتدایه له لای زاتی خودا نه گهر شه هیده کان بن
یا خود جگه له شه هیده کان، نه گهر له به ره ده رگای به هه شت به ند نه کرابن به
تاوانیکی گه وره یا خود قه رزاری، وه به خودای خۆیان ده گهن به لیخۆشبوون و
به زه بی هاتوه به وان.

(۹۶) کنز العمال (۲۹۴۸۲)

دهلیت: هندیکی بیانور دهیننهوه بهوهی نهو حدیسه تاییهت نه کراوه به شهید یاخود جگه له شهید.

هروهه ديسان بیانور دهیننهوه بهو ریویهت کراوه له تهبی هورپهیره: کهوا رۆحی نیماندار و بیتاوانان له (علیین) له ناسمانه هه بهرزه کانه، وه رۆحی کافره کانیش له (سجین) له هه ره خواردهی زهوی، وه عهبدوللای کورپی عومهریش وهک نه مه ده گپرتتهوه، نه بو عومهر ده لیته: نه مه وتهیه له سونه دا به ره له ستکاری و دژایه تی ده کرئ مادام هیچ پالنهریک نیه له دروستی گواستنه وه کهیدا، نه مه ش فهرموده کهی پیغه مبه رﷺ: (إذا مات أحدکم عرض علیه مقعده بالغداة والعشی وان کان من أهل الجنة فمن أهل الجنة، وأن کان من أهل النار فمن أهل النار، یقال له: هذا مقعدک حتی یبعثک الله إلیه یوم القیامة)^(۱۱۱).

هندیکی دیکه ده لیته: به لکو نهو حدیسه ماناکه ی ته نه ا له شهیده کانه به بی که سانی دیکه، چونکه قورنان و سونهت به لگن له سه ر نه مه یان، به لام له قورناندا خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ * فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ﴿(آل عمران: ۱۶۹-۱۷۰).
واته: (هه رگیز وا مه زانن و وادامه نین نه وانهی له پیتاری خوا وا شهید بوون و کوژران مردوون نه خیر وانیه به لکو نه وانه زیندوون، لای په روه ردگار بیان له رزق و رۆزی هه مه جوړ و تاییهت به هره وهرن، زۆر دلخۆش و شادمانن بهو به خشش و زیاده فه زله ی که خوا پیتی به خشوون).

به لام له نیشانه و پیاو چاکاندا باسی حدیسی ته بی سه عید خودری (ره زای خوی لی بی) ده کات له ریگای به قی بن مخلد به رزکراوه ته وه: (الشهداء یغدّون ویروحون ثم یشکون ما واهم إلی قنادیل معلقة بالعرش، فیقول لهم الربّ تبارک

(۱۱۱) سلم (۷۱۴۱).

وتعالی: هل تعلمون كرامة أفضل من كرامة أكرمتوها؟ فيقولون: لا، غير أن وددن أنك أعدت أرواحنا في أجساءنا حتى نقاتل مرة أخرى، نقتل في سبيلك^(۱۹۳).
 واته: (شهیده کان دین و دهچن پاشان رۆحه کانیان له ناو ئەو چرایانه جیگیر ده بیست که به عمرشی خوادا هه لئواسراوه، جا خودای گه وره و میهره بان پیمان ده لیت: نایا ده زانن ریزیکی باشت هه یه لهو ریزی کهوا من له نیوهم ناوه؟ جا ده لین: نه خیر جگه له وهی ناواته خوازین رۆحه کانیان بگه رینیتته وه لاشه کانیان تاوه کو جاریزی دیکه شهر بکهین ، نینجا له پیناوی تۆ بکوژرین و شهید بکریین).
 له هه ناده وه ریوایهت کراوه نه ویش له نیسماعیل بن المختار نه ویش له عه تیه گپراویه تیه وه.

پاشان هه دیسه که ی نیین و عه بباس گپرایه وه (ره زای خوای لی بی) وتی:
 پیغه مبه ر(علیه السلام) فه رموویه تی: (لما أصیب أخوانکم جعل الله أرواحهم فی أجواف الطیر خضر ترد أنهار الجنة، وتأوی إلى قنادیل من ذهب مدلاة فی ظل العرش، فلما وجدوا طیب مآکلهم ومشربهم ومقیلهم قالو: من یبلغ إخواننا إنا أحياء فی الجنة نرزق لئلا ینکلوا عن الحرب ولا یزهدوا فی الجهاد؟ قال : فقال عزوجل: أنا أبلغهم عنکم، فأنزل الله تعالی: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أحياء عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرزقون﴾ (آل عمران: ۱۹۶).

واته: (کاتیك براکانتان له رۆژی جهنگی نوحد شهید بوون خوای گه وره رۆحه کانیانی له ناو سکی بالنده یه کی سهوز دانا و به رووباری به هه شتدا گوزه ره ده کهن، وه له به رووبومه که ی ده خۆن، و ده پۆن بۆ ناو ئەو چرایانه ی له زیتر دروست کراون و هه لئواسراون له ژیر سیبه ری عه رشدا، جا کاتیك ئەو خواردن و خواردنه وه و کهل و په له خۆشانه یان بینی ده لیت: کتیه به براکانتان راده گه یه نیت نیتمه له

(۱۹۳) شرح الصدر: ۳۰۴

۹۹ ح لِلْإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

بههشتدا زیندووین و رزق و رۆزیمان بۆ فهراههم کراوه بۆ نهوهی واز له شهپرکردن نههینن و پشستی خۆیان تی نهکهن و کهمتهرخهم نهبن له جیهاد کردندا؟
وتی: (جا خودای عزوجل فهرمووی: من له جیاتی ئیتوه پیتیان رادهگهیهنم، جا خودای گهوره نهم نایهتهی دابهزانند...).(ولا تحسبن الذين قتلوا....)(ال عمران: ۱۶۹)

وه حدیسه که له مهسنهدی نهبر نهجمه و نهبر داود داهاتوه^(۱۹۳).

پاشان الاعمش باسی حدیسهکان دهکات و له عبدالله بن حره دهگهپهتهوه نهویش له مسدوق وتی: پرسیار کرا له عهبدوللای کوری مهسعود لهبارهی نهم نایهتهوه: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزُقُونَ﴾ (آل عمران: ۱۹۶).

وتی: ئیتمه پرسیارمان له پیغهمبهر کرد و فهرمووی: (أرواحهم في جوف الطير خضر تسرح في الجنة في أيها شاءت، ثم تأوى الى تلك القناديل، فأطلع إليهم ربك إطلاعة، فقال: هل تشتهون شيئاً؟ قالو: وأي شئ نشتهي ونحن نسرح في الجنة حيث شئنا؟ ففعل بهم ذلك ثلاث مرات، فلما راوا أنهم لم يتركوا من أن يسألوا قالو: يا رب نريد أن ترد أرواحنا في أجسادنا حت نقتل في سبيلك مرة أخرى، فلما رأى أن ليس لهم حاجة تركوا) نهو حدیسه له سهحیحهکهی موسلیم داهاتوه^(۱۹۴).

واته: (رۆحهکانیان لهناو سکی بالندهیهکی سهوزدایه له بههشتدا پشوو دههات له هه کویتهک بیهوت پاشان دهچیتته ناو نهو چرایانه، جا خودای گهوره پیتیان رادهگهیهنیت و ناگادارییان دهکاتهوه، دهفهرموویت: نایسا ههز له شستی دیکه دهکهن؟ وتیان: ههز له چ شتیکی دیکه بکهین وا ئیتمه له بههشتدا پشوو دهههین بههه شتیوتیک بانهوت؟ نهم وتهیهی سی جار دووبارهکردهوه، جا که زانیان

(۱۹۳) مسند أحمد: ۱/۲۶۶ ره مسن ابی داود (۲۵۲۰)

(۱۹۴) مسلم: ۱۸۸۷.

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

خوای گهوره وازیسیان لی ناهینیت له پرسیارکردنه وتیان: نهی خودایه ده مانه ویت
رؤحه کاغان بگه رینیته وه لاشه کاغان تاوه کو له پیناوی تژدا بجهنگین جاریکی دیکه.
جا که بینی پیوستی پینان نیه وازی لی هینان)

له سه حیچی بوخاریا له نه نهس گپراویه تیه وه، کهوا دایکی ره بیع کچی البرا
که ده کاته دایکی حارسه کوری سوراقه هاته لای پیغه مبهری خوا (ﷺ)، نایا
قسم بؤ ناکه بیت له باره ی حارسه؟ نهو له رژی به در کورزا بوو کهوا تیریکی
نامؤ پیکای، نه گهر له بهه شتدا بیت نهوا سه بر ده گرم و نه گهر له شوینیکی
دیکه بیت نهوا له گریاندا ناکه وم، پیغه مبهر (ﷺ) فهرموی: (یا أم حارثة، إنها
جنان وإن ابنک أصاب الفردوس الأعلى)

باشان له ریگای بقی کوری مه خله د گپرایه وه: که ده لیت به حیا کوری
عه بدولحه مید بومانی گپرایه وه، نهویش له نین عیینه نهویش له عه بدوللای کوری
یهزید، گویی له نین و عه بباس بوو ده یووت: رّوحی شه هیده کان له ناو سکی
بالتدهی سه وزدایه هاتؤچؤ ده کات و له بهروبومی بههشت ده خوات.
باشان له معمره وه ده گپرتیه وه، نهویش له قه تاده وتی: رّوحی شه هیده کان له
شیوهی بالتدهیه کی سپی دایه له بهروبومی بههشت ده خوات (۱۹۵).

له ریگای نه بی عاصم النبیل ده گپرتیه وه، نهویش له شور کوری یهزید، نهویش
له خالیدی کوری معدان، نهویش له عه بدوللای کوری عومهر و ده لیت: رّوحی
شه هیده کان له شیوهی بالتدهیه کی وه ک ریشؤله وان یه کتر ده ناسن و له بهروبومی
بههشت رزق و رژیسیان دهر دیتتی (۱۹۶).

نه بو عومهر ده لیت: نهو هه موو نیشانانه به لگهن له سهر نه وهی نهوان
شه هیده کانن بیجگه له کسی دیکه، له هه ندیکسیان: له شیوهی بالتدهیه، و له

(۱۹۵) مصنف عبدالرزاق: ۲۶۴/۵

(۱۹۶) شرح الصدور: ۳۰۸

٩٦ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

هه نديکي دیکه يان، له ناو سکی بالنده دان، و له هه نديکي دیکه شيان وهك بالنده يه کی سهوزه، ده لیت: نه وهی هاوشيوه يه له لای من ده بیت وهك ووتهی نه وه وایت که ده لیت: وهك بالنده يه ياخود له شيوه ي بالنده يه بؤ هاوشيوه بوونی بؤ نه و حه دیسه ی باسکرا، له حه دیسی که عب کوری مالیک تیندا ده لیت: (نسمه المؤمن کطائر). واته: (رؤحی نیماندار وهك بالنده وایه). نه یووتوه: له نا سکی بالنده دایه.

وتی: عیسی کوری یونس حه دیسی ابن منصور ریوایهت ده کات، له الاعمش ده گپرتته وه نه ویش له عه بدوللای کور مره، نه ویش له مسروق، نه ویش له عه بدوللای ده لیت: وهك بالنده يه کی سهوزه.

وتم: نه وهی له سه حیحی موسلمدا هاتوه: (له ناو سکی بالنده يه کی سهوزدایه) نه بو عومر ده لی: له سر نهو لیکنانه وه و رافه کردنه وهك نهوی پیغه مبه ر(صلوات الله علیه) ده فهرموویت: (به لکو رؤحی نیماندار له ناو شه هیده کاندا بالنده يه که له دار و دره ختی به ههشت ده خوات).

وتم: هیچ دژکاریه ک نیه له نیوان نهو فهرمووده یه ی پیغه مبه ر(صلوات الله علیه): (ته گهر هه که سیک له نیه مرد به یانیا و نیواران شوینه که ی پی نیشان ده ردیت، جا ته گهر له نه هلی به ههشت بیت، نهوا له نه هلی به ههشت و ته گهر له نه هلی ناگریش بیت نهوا له نه هلی ناگری پی نیشان ده ردیت).

نهو وتار و ناخاوتنه مردوو له سر جینگاکه ی و شه هیدبوون وهرده گریت، ههروه کو پیغه مبه ر(صلوات الله علیه) ده فهرموویت: (رؤحی نیماندار بالنده يه که له به رو بوومی دره ختی به ههشت ده خوات). نه مه شه هید و جگه له شه هیدیش له خق ده گریت، له گهل بوونی پیشاندانی شوینه که ی به یانیا و نیواران رۆحه که ی به ناو رووباره کانی به ههشت گوزه ده کات و له به رو بوومه که ی ده خوات.

به لّام شویتنه تایبته که و نهو خانووهی بۆته ناماده کراوه لهوانیه رۆژی قیامت بچیتته ناوی، و به لگهش له سهری کهوا جینگای شههیده کان و خانو و کۆشکه کانیان که بۆیان ناماده کراوه هه رگیز نهو چرایانه نین که رۆحه کانیان له بهرزه خدا بۆیان ده چن، جا نهوانه شوین مه نزلگای خۆیان له بههشت ده بینن، به لکو لهو چرایانه جینگیر ده بن که به عه رشنا هه لو اسراوه، جا چوونه ناوی تهواو و بی کم و کورتی رهنگه ته نهها رۆژی قیامت بی، وه چوونه ناوی رۆحه کان بۆ بههشت له بهرزه خدا نهوه شتیکی دیکهیه.

نهوهی جینگای سه رنجیشه خاوهن نه گبهتی و که ساسه کان هه موو به یانیا و ئیواران رۆحه کانیا له سه ر ناگر پی نیشان ده ردیت، جا نه گه ر رۆژی قیامت چوونه نهو شویتنه و جینگایه ی کهوا له بهرزه خدا پینان نیشان ده درا، نهوا نیعمهت و خۆشگوزهرانی رۆحه کانیا له بههشتدا شتیکی دیکهیه، نهو رۆحه که له گه لّ لاشه کاندای نیعمهت و خۆش ده بینن نه مهش شتیکی دیکهیه.

جا رزق و رۆزی پیدانی رۆح له بههشت له جیهانی بهرزه خدا نهو خواردن و خواردنه وهیه نییه که له گه لّ لاشه کهیدا له رۆژی زیندوو بوونه و هدا دیدریتتی، له بهر نهوهیه فه رموویه تی: (له بهر بوومی بههشت ده خوات). و به تهواوی خواردن و خواردنه وه و پۆشاک و رابواردن و کهیف و خۆشی جا نه گه ر رۆحه که له رۆژی قیامت بۆ لاشه کهمی گه راپه وه، نهوا ده رده کهو پت نهو گو تار و ناخواتنه هاو دژ و به ره له ستکار نییه له سوننه دا، به لکو یارمه تی سوننهت ده دات و له گه لّی ریک ده کهو پت.

نایا نابینیت نهو حوکه می تایبته به شههیده کان په یه وهسته به وه سفی شههید

بوون؟

ههروهک نهو حه دیسه ی مقدام کورپی معد ی کرب له پیغه مبه ر (عليه السلام)

ده گپرتته وه: (لله شهید عند الله ست خصال: یغفر له فی اول دمه، ویری مقعده من

۹۶ ح للإبن قیّم الجوزیة

الجنة ویحلی حلة الإيمان، ویزوج من الحوار العین، ویحار من عذاب القبر ویأمن من الفرع الاکبر، ویوضع علی رأسه تاج الوقار الیاقوتة منه خیر من الدنیا وما فیها، ویتزوج إثنین وسبعین من الحور العین، ویشفع فی سبعین إنساناً من أقاربه^(۱۹۷).
واته: (شهید له لای خوا شش شتی هدی: له یه کم دلۆپ له خوینی که ده پرژیتت خوای گوره له هموو گوناهاکانی خوژ ده بیئت، جینگهی خوژی له بههشت ده بیئت و به خشلی باوهر ده رازیندریتتهوه، خوژی زور جوانی لی ماره ده کریت، پاریزراو و زرگاری ده بیئت له سزای گوپر و دنیا ده بیئت له راجله کینی ناو گوپردا، تاجی زپرینی له سر ده کریت و هر گوه ریکی باشتره له دنیا و نهوی تیدایه، وه حفتا و دوو له خوژی بههشتی لی ماره ده کریت، تکا بو حفتا له کس له دوست و نزیکانی ده کات).

جا نه گهر نهو هدیسه تایبته بیئت به شهید فهرموویه تی (بو شهید) نهیوتوه: بو نیماندار، هر وه ها لهو هدیسه که قهیس الجذامی گپراویه تیه وه (یعطي الشهيد ست خصال)^(۱۹۸) هر وه ها هموو نهو هدیسه و دهقانهی تیدا په یوه ست کراوه به پادداشتی شهید.

بهلام نهوی په یوه ست کراوه به پادداشتی نیماندار، نهو هموو نیمانداریک پلهی شهیدی هدیسه نه گهر شهیدیش نه بیئت.

بهلام نهو دهق و نیشانانهای باس له رزق و رۆزی شهیده کان ده کات، و بونی رۆحه کانیان له بههشت جا هموو نه مانه حق و رهوان و نه مهش به لگه نیه له سر نه چوونه ژووره وهی رۆحی نیمانداران بو بههشت، نه خاصه راستگوئیان باشترن له شهیده کان به بی تاکوکی و جیاوازی له نیو خه لکدا، جا ده لئین: بو

(۱۹۷) سنن الترمذی: (۱۶۶۳).

(۱۹۸) مسند أحمد: (۲۰۰/۴).

١٩٥ ح لِلإِئْتِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

ئەوانە ئەوەی کەوا دەلێن لەبارەى رۆحى راستگۆيان نایا ئەو رۆحە لە بەهەشتە
ياخود نەخێر؟

ئەگەر وتیان: ئەو رۆحانە لە بەهەشتدان، هیچ پرۆبیلانویەك بۆ ئەوان نیە جگە
لەو ناخاوتنە نەبیئت، جا ئەوەمەموو دەقانه سەلمینراوە کەوا بەلگە لەسەر
تایبەتمەندى رۆحى شەهیدەکان نیە لەو بارەیه، وە ئەگەر وتیان لە بەهەشتدا نییە
بەهۆى ئەوەى رۆحەکانیان بەند دەکرێت و دەگیرێت کەوا دەبیئت رۆحى سەحابە
گەرە و بەرپێزەکان وەك ئەبو بەکری سدیق و ئەبى کورى کەعب و عەبدوللای
کورى مەسعود و ئەبو دەردائە و حوزەیفەى کورى یەمان رضي الله عنه و ئەوانەى لەوانە
دەچن لە بەهەشتدانین، بەلگە تەنھا رۆحى شەهیدەکان لە بەهەشتدان و نەمەش
مەعلومە و زانراوە ناشکرکردنى درۆو دەلەسەى ئەوانە شتیکی پێویست و
ناچارییە.

بەلگەش لەسەر ئەمە کەوا خودای پاک و بیگەرد رۆحى شەهیدەکانى لەناو
سكى بآئندەیهكى سەوز داناو، جا ئەوانە کاتیک خۆیان بەخت کرد بۆ خودای
گەرە و میهرەبان تاووە کو لاشەى تیدا لەناو برد، ئینجا لە بەرزەخدا لاشەیهكى
باشتر لەو لاشەیه لە دونیادا هەیانبوو بۆیان نامادە دەکرێت تاووە کو رۆژى
قیامەت، جا نیعمەت و خۆشییەکەى بەهۆى ئەو لاشانەو دەبیئت و تەواوکەرى
نیعمەت و خۆشى رۆحەکان دەبیئت.

بەم هۆیهو دەل و دەروونى ئیماندار لە شیتووهى بآئندەیهکدايه، یاخود وە
بآئندەیهکە، دەل و دەروونى شەهیدیش لەناو سكى بآئندە دایە، جا دەربەرىن و
مەبەستى ئەو حەدیسە (رۆحى ئیماندار بآئندەیهکە)، ئەمە گشتگیر دەبیئت بۆ
شەهید و ئەوانى دیکە جگە لە شەهید، پاشان شەهیدى تایبەتمەند کرد بەوەى کەوا
فەرموویەتى: (رۆحى شەهید لەناو سكى بآئندە دایە).

رۆح لایلین قییم الجوزیة

زانراویشه نه گهر رۆحی شهید له ناوسنگی بالندهدا بیئت راستی فهرمووده و جا نه مه ههر خزی بالندهیه و درودو هه دیسه کهش تهواو کهری یه کترن، و به لگه شه له سهر نهوی کهوا ههق و راستی له لایهن خواوهیه.

(بۆ نهوانه ی ده لئین: به وهی رۆح له به هه شتدا نییه)

وتهی مجاهد که ده لئیت: رۆح له به هه شتدا نیه، به لām له به رو بوومه که ی ده خۆن و بۆنی به هه شت ده کهن پرو بیانوو بۆ نهو وتهیه ده هی نه وه به وهی نیمام نه هه مه له مه سنه ده که ی له هه دیسیکی ئین ئیسحاق ریوایه تی کردووه له (الحرث ابن فضیل) ده گێریتته وه، نهویش له مه حمودی کوری له بیر، نهویش له ئین عه بباس، ده لئیت کهوا پیغه مبه ر (صلواته علیه) ده فه رموویت: (الشهداء علی بارق نهر بیاب الجنة فی قبة خضراء یخرج علیهم رزقهم من الجنة بكرة وعشیه) (۱۹۹).

واته: (شهیده کان له سهر شهوقی رووباریکن له بهر ده رگای به هه شت له (قبة خضراء) به بیانان و ئیواران له به هه شتدا رزق و رۆزیان بۆ دیتته ده ره وه).

نه مه ش نکۆلی ناکات له به هه شت بوونیان، نه م رووباره ش له به هه شتدایه و رزق و رۆزیان له به هه شت بۆ دیتته ده ره وه، جا نه وان له به هه شتدان و که چی ناچنه نهو شو ئینانه ی که له به هه شتدا بۆیان ناماده کراوه، مجاهد نکۆلی له ههر چوونه ژووره وه یه ک ده کات له ههر روویه کدا.

نه بو عه بدوللای کوری منده ده لئیت: موسای کوری عوبهیده ریوایه تی کردووه، نهویش له عه بدوللای کوری یه یزد، نهویش له نوم کیشه ی کچی مه عمور وتی:

(۱۹۹) مستند احمد: ۲۶۶/۱، جمع الزوائد: ۲۹۴/۵

٩٦ ح لِلإِين قِيمِ الْجُوزِيَّةِ

پيغهمبەر ﷺ هاته لامان، پرسيارى نهو رۆحانه مان لى كرد، نينجا وا وهسفى كرد به سيفه تيك نههلى بهيتى هينايه گريان.

پيغهمبەر (ﷺ) فهرموى: (إن أرواح المؤمنين في حواصل طير خضر ترعى في الجنة، وتأكل من ثمارها، وتشرب من مائها، وتأوي إلى قناديل من ذهب تحت العرش يقولون: ربنا الحق بنا إخواننا، وأتينا ما وعدتنا، وإن أرواح الكفار في حواصل طير سود تأكل من النار، وتشرب من النار، وتأوي إلى حجر في النار، يقولون: ربنا لا تلحق بنا إخواننا ولا تؤتتنا ما وعدتنا) (٢٠٠).

واته: (رۆحى ئيمانداران لهناو چيكلداني بالندهيه كى سهوزدايه له بههشت دهله وه پيٽ، و له بهروبوومه كى دهخوات و له ناوه كى دهخواته وه دهچيٽ بۆ لاي نهو چرايانه لى له زيٽ دروستكراوه له زيٽ عه رشدايه، ده لئيت: خودايه به مانگه ينه به براكانان، وه نهو به لئينه به نيټهت دابوو پيمان بيه خشه، و رۆحى كافره كانيش لهناو چيكلدانه لى بالندهيه كى رهشدايه له ناگره كى دهخوات و له ناگره كى دهخواته وه، دهچيٽه ناو قولايى ناگره كه، ده لئين: خودايه مه مانگه ينه به براكانان، و نهو په يمانه لى به نيټهت دابوو پيمان مه به خشه).

ته به پراني ده لئيت: نهبو زرعه لى ديمه شقى بۆمانى گيٽرايه وه، كهوا عه بدوللا لى كورى صالح گيٽرايه وه نهو يش له معاويه لى كورى صالح، نهو يش له حبيب و تى: پرسيار له پيغهمبەر (ﷺ) كرا له باره لى رۆحى ئيمانداران، فهرموى: (في طير خضر تسرح في الجنة حيث شاءت). واته: (لهناو سكى بالندهيه كى سهوزدايه له بههشت پشوو ده دات هه رچۆ تيك بيه ويٽ).

وتيان: نه لى پيغهمبهرى خواى نه لى رۆحى كافره كان؟

فهرموى: (محبوسة في سجين) (٢٠١).

(٢٠٠) شرح المصدر: ٣١٠

(٢٠١) شرح المصدر: ٣٠٧

٢٢٣ للإبن قیّم الجوزة

واته: (له سهجین بهند کراوه)، نهبو الشیخ ریوایه‌تی کردووه، له هیشام کوری یونس، له عه‌بدوللای کوری صالح، وه نهبو مه‌غیره ریوایه‌تی کردووه، له نه‌بی بکر کوری مریم، نه‌ویش له ضمرة کورشی جیبیب.

و نه‌بو عه‌بدوللای کوری منده له حه‌دیسیتی عنجار باس ده‌کات و ده‌گیتیه‌وه نه‌ویش له (الثوری) نه‌ویش له شور کوری یه‌زید، نه‌ویش له خالید کوری معدان، نه‌ویش له عه‌بدوللای کوری عومه‌ر ده‌لّیت: (أرواح المؤمنین فی طیر خضر کالزرازیر تأکل من ثمر الجنة)^(٣٠٦). واته: (رؤحی ئیمانداران له‌ناو سکی بالنده‌یه‌کی سه‌وزدایه له شیوه‌ی ریشۆله‌ وایه له به‌روبوومی به‌هه‌شت ده‌خوات).

یه‌زید رقاشی ده‌گیتیه‌وه له نه‌نه‌س و عه‌بدوللای شامی، نه‌ویش له ته‌میم الداری، نه‌ویش له پیغه‌مبهر (علیه‌السلام) ده‌فه‌رموویت: (إذا عرج ملک الموت بروح المؤمن إلى السماء استقبله جبریل فی سبعین ألفاً من الملائكة کل منهم يأتيه ببشارة من السماء سوی بشارة صاحبه، فإذا انتهى به إلى العرش خرّ ساجداً فيقول: الله عزوجل ملکوت الموت: انطلق بروح عبدي فضعه فی سدر مخضود، وطلع منضود، وظل ممدود، وماء مسکوب) بکر کوری خیس ریوایه‌تی کردووه له ضرار کوری عومه‌ر و نه‌ویش له یه‌زید وه نه‌بی عه‌بدوللای.

واته: (له کاتیکدا فریشته‌ی گیانکیشان رؤحی ئیماندار بو ناسمان به‌رزده‌کاته‌وه، حه‌زه‌تی جو‌برائیل له‌گه‌ل حه‌فتا هه‌زار فریشته‌ پيشوازی لی ده‌کات و هه‌ر یه‌کیک له‌وانه له ناسماندا موژده‌ی پی ده‌ده‌ن، جگه له مژده‌ پیدانی هاوریه‌که‌ی، کاتیک گه‌یشته لای عه‌رش کپنۆش ده‌بات، ئینجا خودای عزوجل به فریشته‌ی گیانکیشان ده‌فه‌رموویت: رؤحی به‌نده‌که‌م ببه و برۆ ئینجا دایینی له ژیر سیبه‌ر-سدر-ی بی دپ‌کدان، هه‌روه‌ها دره‌ختی مۆزیش که به‌ره‌مه‌کانی چین چین له‌سه‌ریه‌کن، له‌ژیر

(٣٠٦) شرح الصدر: ٣٠٨

٩٠٦ لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

سېبېرى دوور و دريژ لهو باخه خوښانه دا، تافگه ي جوان و هموزو نافوره ي رازه وه ي
تېدايه).

(نهوانه ي ده لېن: رۇحه كان له سهر ليوارو جه وشه ي گۆره كانيه تي)

به لآم وته ي نهو كه سه ي كه ده لېت: رۇحه كان له سهر ليوار و گۆره پاني
گۆره كانيه تي، نهو كه سه ي بيه ويت يا خود مه به ستيه تي كه وا نه وه فرمانيكي
بيويسته بوي نهوا هه رگيز جياوازي گۆره پاني گۆره كان ناكات، نه وه ش هه ليه
چونكه ده قه كانى كتيب و سوننه له زور رووه وه به ربه رچ و وه لآمي نه مه ده داته وه
كه وا هه نديكمان باس كر دووه نه گه ر خوا حه ز بكات هه نديكي ديكه ش باس
ده كه ين.

نه گه ر مه به ستي له سهر گۆره پان بيت به شيويه كي كاتي، به كه ميان سه ربه ستي
كر دنيه تي له سهر گۆره كه يان، نه مه ش له باره گا و مه نزل گايه كه يه تي، نه مه ش
ره وايه، به لآم نه و تراوه جيگير و چه سپاو گۆره پاني گۆره كه .

جا كۆمه لتيك چوونه ناو نهو مه زه به له وانه عه بدولآي كوري عبدا لبر برو، له
كتيبه كه يدا له شه رحى حه ديسيكي ثين و عومه ر ده لېت: نه گه ر به كيك له ئيره
مرد له به يانيان و ئيواراندا شرينه كه ي پي نيشان ده دريت، له راستيدا بوي
ناشكرا ده كر يت به وه ي كه وا رۇحه كان له ناو گۆره كاندن، ئايا نابي نيت كه وا
حه ديسه ئامازه پي كرا وه كان له سهر نه مه مه رته واتير و جيگيره، هه روه ها نهو
حه ديسانه ي باس له سه لام كردن ده كه ن له سهر گۆره كان؟

وتم: حەدیسە موتەواتیرەکانی دەویتی وەك حەدیسی ئیبن و عومەر، هەرۆك حەدیسی البرأ كوری عازب كەوا پیشتەر باسكراوه كە تییدا هاتبوو: (هَذَا مَقْعِدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) وە نمونەى حەدیسی ئەنەس: (إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وَضَعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ إِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرَعَ نَعَالِهِمْ) ^(۲۰۳).

تییدا هاتوو: (أَنْتَ بَرِيٌّ مَقْعِدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَأَنْتَ يَفْسَحُ لِلْمُؤْمِنِ سَبْعِينَ ذِرَاعًا، وَيَضِيقُ عَلَى الْكَافِرِ). هەرۆك نمونەى حەدیسی جابر: (إِنَّ هَذِهِ أُمَّتِي تَبْتَلِي فِي قُبُورِهَا، فَإِذَا دَخَلَ الْمُؤْمِنُ قَبْرَهُ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ أَتَاهُ الْمَلِكُ). وە لە حەدیسیكى دیکە: (وَأَنْتَ بَرِيٌّ مَقْعِدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ: دَعُونِي أَبْشُرْ أَهْلِي، فَيَقَالُ لَهُ: أَسْكُنْ فَهَذَا مَقْعِدُكَ أَبَدًا) هەرۆك هەموو ئەو حەدیسانەى باس لە نەعمەت و نازاری گۆر دەكات و باسكراوه، وەك حەدیسه‌كانی باس لە سەلام كردن دەكات لەسەر خاوەن گۆرەكان، قسە كردن لە گەلیاندا، زانیینی مردووە‌كانی لەكاتی سەردانی كردنی زیندووە‌كان بۆ لایان و هەموو ئەمانە پیشتەر باس كراوه.

ئەم وتە و باسەش سوننەى دروست و راست بەرپەرچی دەداتەوه، ئەو نیشانانەى كەوا پالئەریكى بۆی نیە، و پیشتەر ئەمە باسكراوه هەموو ئەو بەلگانەى باسكرا كەوا رۆحە‌كان لە بەهەشتدان دەقا و دەق لەلای (الرَفِيقُ الْأَعْلَى) ن هەندیک لەزاناكان (الرَفِيقُ الْأَعْلَى) بە بەهەشت وەسف دەكەن و هەندیکى دیکەش بە زاتی پەروردگار وەسفی دەكەن.

بۆمان دەرکەوتوووە كە وا پیشاندانی شوینی مردوو لە بەهەشت یاخود لە دۆزەخ بەلگە نییە لەسەر ئەویە رۆح لەناو گۆردایە و نەك هەموو كاتیکیش لە نەمان و نیوون دابیت لە هەموو روویە‌كەوه، بەلكو رۆحە‌كە سەرپەرشتی و پەییوە‌ندی دەكات بە گۆرە‌كە و ناووە‌ی گۆرە‌كەدا، جا ئەم قەدەرەش وایە شوینی‌كەى پى نیشان دەدریت، بیگومان بۆ رۆحیش پلە و مەبەستیكى دیکەش هەیه ئەویش لە

(۲) مسلم: (۲۸۷۰)

۹۹ ح لِلإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

بههشتدا ده بیټ له ههر سه ره وهی (علین)، په یوه ندی ده بیټ به لاشه که ی به جوړیک نه گهر موسلمانیک سلهامی لی کرد خودای گه وره رۆحه که ی بۆ ده گهر پیتته وه وه لآمی سه لاهه که ی ده داته وه، له لای رۆحه بهرز و نیمانداره کان ده بیټ.

به لکو له م بابه ته دا زۆری خه لکی ده که ونه هه له وه جوړیک بروایان وایه که وا رۆح له ره گه زیکه په یوه ست نایته وه به لاشه کان نه گهر رۆحه که بر درا بۆ نه شوینه ی که شایه نیه تی، نه مه ش هه له یه کی دیار و ناشکرایه، به لکو رۆح ده کریت له سر رووی ناسمانه کاندای بیټ له هه ره سه ره وهی (علین)، و ده گهر پیتته وه بۆ گۆره که ش، نینجا وه لآمی سه لام کردنیش ده داته وه.

زانباریش به و که سه ده دات که سه لآمی لی ده کات، که چی له شوینه که ی خویه تی، و رۆحی پیغه مبه ر (علیه السلام) هه رده م له لای (الرفیق الاعلی) یه، و خودای گه وره عزوجل رۆحه که ی ده گهر پیتته وه بۆ ناو گۆره که ی و وه لآمی نه و که سه ش ده داته وه که سه لآمی لی ده کات، و گوئی له قسه کردنه که یه تی.

پیغه مبه ر (علیه السلام) هه زره تی موسای بینی له گۆره که یدا هه لساوه و نوێژ ده کات، و له گه ل نه وه ش له ناسمانی شه شه م و هه وته می شدا بینی، ده بینیت له جووله و گواسته وه دا وه ک چاوتروکان خیرایه، که چی په یوه ندی شی هه یه به گۆره که ی.

بیگومان سه لمینراوه که وا رۆحی خه وتوو به رزه ده بیته وه تاوه کو هه وته مین ته به قه ی ده بریت، له ژیر عه ر شدا کر نۆش بۆ خودای گه وره ده بات، پاش رۆحه که ده گهر پیتته وه بۆ لاشه که ی له که مترین ماوه دا، هه روه ها رۆحی مر دووش فریشته کان به رزی ده که نه وه بۆ ناسمانه کان، له نیو زاتی ده سه کانی خوا راده وه ستیت، کر نۆشی بۆ ده بات، کاروباره کانی بۆ ریک ده خه ن و فریشته کان نه و شوینه ی پی نیشان ده دن که له به هه شتدا خودای گه وره بۆ ناماده کردوه، پاشان ده یه پیتنه خواره وه و ده بینیت که ده یشۆن و هه لیده گرن و به خاکیشی ده سپیرن.

له حدیسه که می البراء کوری عازب که پیشتر باسکرا: (إن النفس يُصعد بها حتى توقف بين يدي الله فيقول: تعالی: اکتبوا کتاب عبدی فی علیین، ثم أعيده إلى الأرض، فيعاد إلى قبره وذلك في مقدار تجهيزه وتكفينه).

وه له حدیسیکی نبینو عه باس باس ده کات و به جزرتیک ده لیت: (فیهبطون علی قدر خراغة من غسله وأكفانه فيدخلون تلك الروح بين جسده وأكفانه).

وه ههروه ها نه بو عه بدوللا کوری منده، له حدیسیکی عیسی کوری عه بدولره همان باس ده کات و ده لیت: نبین شه هاب بؤ نیمه ی گپرایه وه نه ویش له عامر کوری سه عید، نه ویش له نیسماعیل کوری ته لحه کوری عه بدوللا، نه ویش له باوکییه وه وتی: له دارستانه که دا ویستم بگه پیمه وه شهوم به سه رداها ت، نینجا چومه لای گوری عه بدوللا ی کوری عومه ر کوری حزام، جا له ناو گوره که می گویم له ده نگگی قورنان خویندن بو، قورنان خویندی وام گوئی لی نه بیوو، نینجا چومه لای پیغه مبر (علیه السلام) و بؤم گپرایه وه فه رموی: (ذلك عبد الله ألم تعلم ان الله قبض ارواحهم فجعلها في قناديل من زبرجد وياقوت، ثم علقها وسط الجنة، فإذا كان الليل ردت إليهم ارواحهم، فلا يزال كذلك حتى إذا طلع الفجر ردت ارواحهم إلى مكانها الذي كانت به) (٢٠٤).

واته: (نهو عه بدوللا یه نایا نازانیت که وا خوی گه وره رۆحیانی کیشاوه له ناو چرای وای داناوه که له درو گه وهر دروست کراوه، پاشان له ناوه راستی به هه شتدا هه لیاوسیوه، جا کاتیک شهو داهات رۆحه کانیبیان بؤ ده گه پینیتسه وه، بهم جزره ده مینیتسه وه تاوه کو به یانی دادیت نینجا رۆحه کان ده گه پینیه وه شهو جیگایه ی که وا له وی بوون).

لهو حدیسه دا خیرایی گواستنه وه ی رۆحه کانیان له عه رشه وه بؤ ناو گوره کانیان، پاشان گواستنه وه ی له گوره کانیان بؤ شوینه که می خوی ناشکرا ده کات، بؤ شه مش

۹۶ ح لِلإِیْنِ قِیْمُ الْجُوزِیَّةِ

مالیک و هندیك له پیشه وایان ده لئین: رۆح نیردراوینکه ده پرات بۆ هەر شوئینیک که بیهوئیت کهچی خه لکی رۆحی مردوو نابینیت که له شوئینیک کی دورر دیت بۆ لایان نه مه کاریکه هه موو خه لکی به گشتی ده یزانن و گومانی تیدا ناکهن، خوای گه ورهش له هه موو کهس زانتره.

به لام له سه لام کردن له سه ر خاوهن گۆره کان و قسه کردن له گه لیاندا به لگه نیه له سه ر نه وهی کهوا رۆحه کانیا ن له به هه شتدا نین، که رۆحه کهشی له ناو گۆره کاندایه، نه مهش گه وره ی نه وهی ئاده مه (ﷺ) کهوا رۆحه که ی له هه ر سه ره وهی (علیین) ه له گه ل (الرفیق الاعلی) یه له گۆره که یدا سه لامی لیّ ده کریت و وه لامی سه لامی موسلمانه که ده داته وه.

بیگومان نه بو عومه ر په سه ندی کردوو، به وهی کهوا رۆحی شه هیده کان له به هه شتدایه، له گۆره کاندایا سه لامیا ن لیّ ده کریت هه روه ک سه لام له که سیکی تر ده کریت، هه روه ک پیغه مبه ر (ﷺ) فیرمان ده کات کهوا سه لامیا ن لیّ بکه یین، هه روه ک سه حابه کان سه لامیا ن له سه ر شه هیده کانی ئوحد کرد.

هه ره ها سه لمی تراوه کهوا رۆحه کانیا ن له به هه شتدان و چۆنیا ن بویت پشوو ده ده ن هه روه ک له پیشت باسا ن کرد، دلته نگ و کهم ئارام نابن کهوا رۆحه که ده چیته وه ده ستی فریشته به رزه کان و پشوو ده ده ن و ئارام ده گرن له به هه شتدا هه رچۆن بیهوئیت، له کاتی که دا سه لامی نهو موسلمانه ی له گۆره که یدا لیّی ده کات ده بیستی ت وه رۆحه که ی بۆ ده گه ریته وه تاوه کو وه لامی سه لامه که ده داته وه، بۆ رۆحیش کار و فره مانیک ی دیکه ش جگه له کار و فره مان ی جهسته.

نه مهش جویری له سه لات و سه لامی خودای گه وره ی له سه ر بی ت که پیغه مبه ر (ﷺ) بی نی شهش سه د با لی هه بوو، له وانه هه ر دوو با لی نیوان رۆژه لات و رۆژئاوای پیّ دا پۆشی بوو، ها ته لای پیغه مبه ر (ﷺ) تاوه کو نه ژنۆکانی له نیوان هه ردوو نه ژنۆی وه ده سه ته کانی خسته سه ر هه ردوو رانی

٩٥ ح لِلإِين قِيمَ الْجَوِزَةِ

پيغه مبر (ﷺ) له گهل نهوهدا نهو فريشته به له ههمان کاتدا لای فريشته بهرزه کان له سهر رووی ناسمانه کان به جوریک که نهو لهوئ جیگیره، کهچی بهو نزيکيهش خوی له پیغه مبر (ﷺ) نزيک خستهوه، جا نيمان هيتان بهوه دلتيکی پاک و بيگهردی دهويت بو نهوهی لهو زانياربانه شارهزا بيت.

(کاروباری رُوح جياوازه به گویرهی رُوحه کان)

نهوهی دهسیت کهوا بيزانیت له پيشتردا باسمان کرد کاروباری رُوح جياوازه به پيی بارودؤخی رُوحه کان له به هیز و لاوازی، گهورهی و بچوکی، جا بو رُوحی گهوره و مهزن کاروباره که گهوره تر دهبيت، تو حوکم و ياسای رُوحه کان له دنيا ده بيزانیت چون جياواز دهن به گهوره ترين جياوازی، به گویرهی جيابوونهوهی رُوحه کان و چونيه تيان و هیز و خیرایی و له سهر هاریکاری کردنی جا بو رُوحیکی بی سنور و پهها له شهيدا بوون به جهسته دا پابه نذبوونی و کيشه و گرفته کانی له هلس و کهوت و هیز و تپه ربوون و تیکوشان و خیرایی بهر زبوونهوه بو لای خوای گهوره و پهيوهست بوون به خودايه.

نهک بو رُوحیکی به پروبيانو ريسوا و به ديلکراو له پهيوهست بوون به لاشه و کيشه و گرفته کانی، نه گهر واييت، نهوا به ندرکراوه به لاشه کهيدا، جا چون دهبيت نه گهر لی دابرا و لی جيابووهوه، ههموو هیزه کانی لی کؤبووهوه، کاتيک رُوحه که له لاشه که جيابووهوه نهوا کاروباریکی دیکهی ده که ویتته نهستو.

له راسیتدا خونه کان موته واتیره له چين و تویژه کانی نهوهی شادهم له سهر کرداری رُوحه کان پاش مردنی، کهوا ناتوانیت بيخه ملینیت له سهر شیوه کهی

٩٥ ح للإبن قِيمُ الجوزِيَّةِ

له کاتی په یوه ندى كړدى به لاشه نه كاتيكدا تهنھا رۆحيك يان دوان ياخود ژماره يه كى كه م چندها سوپاى به هيز تيك ده شكيتيت، و پيغه مبه ر(عليه السلام) چهند خهونى بينووه^(٢٠٥) كهوا نه بو به كر و عومهرى له گه لدا بووه له خهودا كه رۆحه كانيان چندها سهربازى كوفر و سته ميان تيك شكاندووه، له كاتيكدا سهر كه وتونه به سهر سوپا زور بى شوماره كانيان له گه ل زورى ژماره يان و چهك و تهقه مەنيان به رامبه ر لاوازى و كه مى نيمانداران.

نه ودى جيتى سهر سوپرمانه كه رۆحه كانى نيمانداران به كتر يان خو ش ده و يت و به كتر ده ناسن و به يه كتر يش ده گن هر چنده دوورى نيوانيان مه ودايه كى دوور و دريژ بيت، كه چى به كتر ده ناسن و خويان به يه كتر ده ناسين، هه روهك پيشتر هاوړي يه كتر بووبن و له يه ك نه وه و عه شيره ت دابن.

عه بدو للاى كورى عومهر ده ل يت: رۆحى نيمانداران به يه كتر ده گن نه گهر ماوهى نيوانيان دوور و دريژ بيت هه رچنده يه كيكيان هه رگيز نه وى تر نه بينيت، وه هه نديكيشيان نه مه يان به رز كړد و ته وه بو پيغه مبه ر(عليه السلام)^(٢٠٦).

عه كره مه و مواهيد ده ل يتن: نه گهر ئاده ميز دا ئك نووست ده بيته هو كار يك بو نه وى رۆحه كه بروات و له بنه ر ه تيشدا رۆحه كه له جهسته دايه، جا ده گاته هه ر شو يتيك نه و بيه و يت مادام له جهسته كه هات و ته ده روه و مر و ف ه كه خه وتوه، كاتيك ده گه ر پ ته وه بو جهسته كه ئاده ميزاده كه به ئاگا ده پ ته وه هه روهك به و جينگايه ي تيشكى رۆژ وايه كهوا له زه وى ده دات و له بنه ر ه تيشدا په يوه سته به رۆژه وه^(٢٠٧).

^(٢٠٥) سبیری مولم: (٢٢٦١)، (٢٢٦٧) بک.

^(٢٠٦) مند احمد: (١٧٤/٢).

^(٢٠٧) شرح الصدر: ٢٤٧

رۆح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

عەبدووللای کوری منده له هەندیک خاوەن زانست و زانیاری دەگیرێتەوه دەلیت: کەوا رۆح له کونە لووتی مرۆڤ درێژ دەبیتهوه، له بنچینهشدا لهجسته دایه، جا ئەگەر رۆحه که بهتەواوی هاته دەرەوه ئەوا دەمریت، هەرۆه کاتیک رووناکی چرا ئەگەر له نیتوان ئەو و نیتوان فتیله که جیا بیتهوه، نایا ناینیت کەوا مەلبەندی ناگره که له فتیله کەویسه، وه رووناکی و تیشکه که ی مالهوه پڕ ده کات؟ بهم شیویه رۆحیش له کونەلووتی مرۆڤ درێژ دەبیتهوه له خهوه کهیدا تاوه کو ده چیتە ناسمان، و له ولاتاندا دەسوریتەوه و ده گات به رۆحی مردوووه کان.

(ئەوانه ی ده لێن : رۆحی ئیمانداران له لای پهروهردگاره)

ئەوه ی دەلیت: رۆحی پرواداران له لای خودای مەزن و دلۆفانه، هیچ زیاده پوهی نه کردوه، تهنه پیرهوی کردوه له گەڵ وتەکانی قورئان، کەوا دەلیت: خودای گهروه ده فرمویت: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ (آل عمران: ۱۶۹).
واته: (به لکو ئەوانه زیندوون، لای پهروهردگاریان له رزق و رۆزی (هه مه جوړ و تاییهت) به هره وهرن).

لهوانه پیاوه زانا و ژیره کان بیانوو بهو وتهیه بهیننهوه، بهو بیانوه ی: لهوه ی که محمدهدی کورپی ئیسحاق الصغائی ریوایه تی کردوه و دهلیت، یه حیا کورپی ئەبی به کر بۆ ئیمه ی گێرپایه وه، ئەویش له محمدهد کورپی عەبدولره حمان کورپی ئەبی (ذئب)، ئەویش له محمدهد کورپی عەمرو کورپی عطاء، ئەویش له سه عیدی کورپی یه سار، ئەویش له ئەبو هوردهیره، ئەویش له پیغه مبه ر(ﷺ) فرمویه تی: (إِنَّ المیت إذا خرجت نفسه يعرج بها إلى السماء حتى ينتهي بها إلى السماء التي

۹۰ ح للإبن قِيمَ الجوزية

فيها عز و جل، وإذا كان الرجل السوء يعرج بها إلى السماء، فإنه لا يفتح له أبواب، فترسل من السماء فتصير إلى القبر^(٢٠٨).

واته: (له كاتيكدا مردوو كه رۆحه كهی دهرده چیت بهرزده كریته وه بۆ ناسمان تاكم دهیینه نه شو ناسمانه ی كه زاتی پهروه ردگاری لییه، وه نه گهر پیاوه مردوو كه كه سیکی خراب و گونا هكار بیت، رۆحه كهی بهرزده كریته وه بۆ ناسمان، دهرگای ناسمانه كانی بۆ ناكریته وه، ینجا لهو ناسمانه وه دهنیرد ریته وه بۆ ناو گۆره كهی).

نه وه نیساندیکه پرسپار له راستی و دروستی ناکریت، نه مهش له مهسنه دی نه حمه د و هی دیکه دا هاتوره.

نه بو داود الطیالیسی ده لیت: عماد کوری سلمه بۆ نیمه ی گپرایه وه، له عاص کوری بهدله، نه ویش له نه بی وائل، نه ویش له موسی الاشعری، وتی: رۆحه نیماندار بۆن خوشتر له بۆنی میسك دیته دهره وه، جا فریشتگان به رزی ده كه نه و بۆ ناسمانه كان ده لیتن: نیتوه و نه و رۆحه به خیر بین، ینجا لییان وهرده گرن، له دهرگایه به رزی ده كه نه وه، كه كاره چا كه كانی لیبی به رزبۆوه، ینجا له ناسمانه كاند ده گه شینه وه وهك نه وهی كاتیک رۆژ هه لدیت تا وه كو ده بیهن بۆ لای عه رش، به لا كاتیک كه سیکی كافر رۆحه كهی دهرده چیت رۆحه كهی ده بن، فریشته كان ده لیتن نه وه چیه؟ ده لیتن: نه وه فلانی کوری فلانه نه و كاره و نه و كاره ی کردوه، له به خرابی كاره كانی فریشته كان ده لیتن: به خیر نهیت، به خیر نهیت، بیگه رینه وه، ج دهنیرنه وه بۆ خواره وهی زهوی بۆ ناو گۆره كهی.

مالکی کوری نیبراهیم ده لیت: داود کوری یه زید الاودی گپرایه وه وتی: له عام الشعبی بینییوه:

(٢٠٨) مسند احمد: ٣٦٤/٢، وه سنن ابن ماجه (٤٢٦٢).

نهویش له حوزه یفهی کوری الیمان ده لیتت کهوا رّوحه کان له لای پهروه رد گاره وه ده ست به سهرن چاره وروانی به لینه کهی ده کات تاوه کو فوه کهی پیاده ده کات (۲۰۹).

جهریر باس ده کات و ده گیتته وه: له شه مر کوری عه تیه، نهویش هیلال کوری یساف وتی: نیمه و خه لکانیک له لای که عب و ره بیع کوری خیشم و خالد کوری عرعره دانیشتبوین، نیبنو عه بیاس هات، وتی: نه وه کوره مامی پیغه مبه رتانه، وتی: شوینه که مان فراوان کرد و جا دانیشت. نینجا وتی: نهی که عب، نه وهی له قورناندا هاتووه ده زانم ته نها چوارشت نه بیت، مانای نه وانم پی بلی: سچین چسیه؟ و علیون چسیه؟ و سدره المنتهی چیه؟ وه مانای نهو نایه ته چیه؟

که خوای گوره بو نیدریسی فهرمووه: ﴿وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا﴾ (مریم: ۵۷).

وتی: (علیون): نه وه ناسمانی حه وته مه رّوحی نیمانداره کانی تیایه، به لام (سچین) نهوا زهوی حه وته می ههر خواره وه یه، رّوحی کافره کانیش له ژتیر چالی نیلیسه، به لام نهو فهرمووده یه ی خودای گوره له باره ی نیدریس فهرموویه تی: ﴿وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا﴾. واته: (بویه نیمه ریزی زورمان لیگرت و پایه دار و بهرز و بلندمان کرد له جینگه و ریگه ی تایه تدا).

خودای میهره بان سروشتی بو ده نارد و ده یفه رموو من رّوژانه بهرزو بلنسدت ده که مه وه وه کرده وه چاکه کانی نه وهی ناده م، فریشته راستگوزکان قسه ی له گه لدا ده که ن و به فریشته ی گیانکیشان ده لیتت مردنه که ی دوا بجات تاوه کو کرده وه چاکه کانی زیاد بکات، جا له نیوان هه ردوو باله کانی هه لیده گرت و بهرزی ده کاته وه تاوه کو ده گاته ناسمانی چواره م نینجا فریشته ی گیانکیشان پیی ده گات و له باره ی پیداویسته کانی قسه ی له گه لدا ده کات، به فریشته که ده لیتت: نهو له کوئیه؟

٩٥ ح للإبن قيمّ الجوزية

ده لئيت: نه و تا له نيوان هردوو باله كانم دايه، فريشته مي گيانكيشان ده لئيت: جتي سهرسورمانه من فرمانم پيكراره له ناسماني چواره م رّوحى بكيشم، جا رّوحى ده كيشيت.

به لام (سدره المنتهى)، نه مه سيدره يه كه له سهر سهرى نهو فريشتانه مي عهرشيان هه لگرتوه له وي زانست و زانيارى دورستكراوان كو تايى پي ديت، پاشان هيچ كه سيك له دواي نه مه زانياريه كي له باره يه وه نييه بزيه ناو نراوه سدره المنتهى^(٣١).

نين منده ده لئيت: وه هيپ كورى جه رير له باوكيه وه ريوايه تي كردوه، و به عقوب القمي له شمر ريوايه تي كردوه، خاليد كورى عه بدوللا كورى عه وا. كورشى حوشب له قاسم كورى عه وف له ره بيع كورى خيشم ريوايه تي كردوه، وتي له لاي كه عب دانيشتوبوين، جا باسى نه مه مي كرد.

يعلى كورى عبيد له الاجلح ده گيرتته وه نه ويش له ضحاك وتي: نه گهر رّوحى به نده يه كي نيماندار كيشرا نه وا بهرز ده كرتته وه بّ ناسماني دونيا، جا فريشتا نزيكه كان له گه ل ده رده چن بّ ناسماني دوهم پاشان سييه م، پاشان چواره م، پاشا پيئجه م، پاشان شه شه م، پاشان هه وتهم، تا وه كو ده گات به سدره المنتهى، با ضحاكم وت: بّوچى ناو نراوه سدره المنتهى؟

وتي: چونكه كو تايى ديت له وي هه موو فرمانيك له لايه ن پهروه ردگار وه دهرده چيت كه گه رانه وي بّ نييه، جا ده لئيت: پهروه ردگارم! به نده كه ت فلانه بيتگومان خوداي گه وه له باره مي نهو له وان زانتره نينجا خوداي دلّوفان چه كيتكو سهرموري بّو دهنيريت كه دلنياي ده كاتوه له سزادان و نه مه ش نه م فرمووده يه؛

(٣١) تفسير القرطبي: ١١٨/١١

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

پهروه ردگاره که ده فهرموویت: ﴿كُلًّا إِنَّ كِتَابَ الْآبْرَارِ لَفِي عِلِّيْنَ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُونَ * كِتَابٌ مَّرْقُومٌ * يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ﴾ (المطففين: ١٨-٢١) (٣١١).

واته: (نه خيژ دهستهی سهرفرازان دورن لهو تهنگانهیه، به لکو نامه ی کرده وه کانیان دؤسیه ی رهفتاریان دا له شوینه بهرز و بلندگانه، جا تۆ چوزانی (علیون) چیبیه و چۆنه، نامه یه کی (دیار و ناشکرایه، هر به رواله تیدا دیاره که خاوه نی سهرفراز و بهخته وه ره، مۆر کراوو لۆک کراویشه، نهو نامه یه فریشته نزیکه به ریزه کانی لای خوا ده یکه نه وه و به سهرسامی و خۆشیه سهرنجی چاکه و خواپه رستی چاکان ده ده ن و شایه تی له سهر ده ده ن).

نه م فهرمووده یه ش دورنییه لهو وته یه ی که وتوویه تی: نه وانه له به هه شتدان، چونکه به هه شت له لای (سدره المنتهی)یه، وه به هه شتیش له لای پهروه ردگاره، و خودای گهوره و میهره بانیش هه والی داوه که وا رۆحی شه هیده کان له لای خۆیه تی، پیغه مبه ریش (صلوات علیها) هه والی داوه که وا رۆحی شه هید و نیمانداران له به هه شتدا بشوو ده دات و ده سورپینه وه هه رچۆنی بیه ویت.

(نه وانه ی ده لئین: رۆحی نیمانداران له (جاییه) دان)

ههروه ها وته یه ک هه یه ده لئیت: که وا رۆحی نیمانداران له (جاییه) (٣١٢) دان و رۆحی کافرانش له (هه زره مووته) له به رهووت، نه بو محمد کوری هه زم ده لئیت (٣١٣). نه مه وته ی رافزییه کانه وه ههروه ها ده لئیت: به لکو کۆمه لئیک له نه هلی سوننه نه مه ده لئین.

(٣١١) تفسیر القرطبي: ٢٦٢/١٩

(٣١٢) الجاییه: ناری شوئیکه له نزیک دیمه شق.

(٣١٣) الفصل فی الملل: ٦٩/٤

٩٥ ح لِلإِئْتِمْ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

ئەبو عەبدوﻟﻻ ﺑﯩﻦ ﻣﻨﺪﻩ ﺩﻩﻟﯩﺖ: ﻟﻪ ﻛﯚﻣﻪﻟﯩﻜﻠﯩﻚ ﻟﻪ ﺳﻪﺣﺎﺑﻪ ﻭ ﺗﺎﺑﻌﯩﻦ ﺭﯨﻮﺍﻳﻪﺗﯩﻲ ﻛﺮﺩﯨﯟﻩ، ﺋﻪﺣﻤﻪﺩ ﻛﯚﺭﯨ ﻋﺎﺻﻢ ﺑﯚﻱ ﮔﯧﺮﺍﯞﻩﺗﻪﯞﻩ، ﺋﻪﯞﯨﺶ ﻟﻪ ﻫﻪﻣﺎﻡ ﺩﻩﻟﯩﺖ: ﻗﻪﺗﺎﺩﻩ ﺑﯚﻱ ﮔﯧﺮﺍﻣﻪﯞﻩ ﯞﺗﯩ: ﭘﯧﺎﯞﯨﻜﻠﻪ ﺳﻪﻋﯩﺪ ﻛﯚﺭﯨ ﻣﯘﺳﻪﻳﺐ ﮔﯧﺮﺍﻳﻪﯞﻩ، ﺋﻪﯞﯨﺶ ﻟﻪ ﻋﻪﺑﺪﯗﻟﻻﻱ ﻛﯚﺭﯨ ﻋﻤﺮﯞ ﻛﻪﯞﺍ ﯞﺗﯘﯞﯨﻪﺗﯩ: ﺭﯞﺣﯩ ﺋﯩﻤﺎﻧﺪﺍﺭﺍﻥ ﻟﻪ ﺟﺎﻳﯩﻪ ﻛﯚﺩﻩﺑﯩﺘﺘﻪﯞﻩ، ﻭ ﺭﯞﺣﯩ ﻛﺎﻓﺮﻩﻛﺎﻧﯩﺶ ﻟﻪ ﺧﺎﻛﯩ ﺳﺒﺨﻪ ﻟﻪ ﺣﻪﺯﺭﻩﻣﻪﯞﺕ ﻛﯚﺩﻩﺑﯩﺘﺘﻪﯞﻩ ﭘﯧﺘﯩ ﺩﻩﻟﯩﻦ: ﺑﯩﺮﻫﯘﺕ^(٣١٤).

ﭘﺎﺷﺎﻥ ﻟﻪ ﺭﯨﻨﮕﺎﻱ ﺣﻤﺎﺩ ﻛﯚﺭﯨ ﺳﻠﻤﻪ ﮔﯧﺮﺍﻳﻪﯞﻩ، ﺋﻪﯞﯨﺶ ﻟﻪ ﻋﺒﺪﺍﻟﺠﻠﯩﻞ ﻛﯚﺭﯨ ﻋﻪﺗﯩﻪ، ﺋﻪﯞﯨﺶ ﻟﻪ ﺷﻪﻫﺮ ﻛﯚﺭﯨ ﺣﯘﺷﺐ ﻛﻪﯞﺍ ﻛﻪﻋﺐ، ﻋﻪﺑﺪﯗﻟﻻﻱ ﻛﯚﺭﯨ ﻋﻤﺮﯞﻱ ﺑﯩﻨﯩﯟﻩ ﺧﻪﻟﻜﯩ ﺯﯚﺭ ﭘﺮﯨﺴﯩﺎﺭﯨﺎﻥ ﻟﻪﺳﻪﺭ ﺋﻪﻡ ﻣﻪﺳﻪﻟﻪﻳﻪ ﻟﯩﺘﻜﺮﺩﯗﯞﻩ، ﺑﻪ ﭘﯧﺎﯞﯨﻜﯩ ﯞﺗﯘﯞﻩ، ﭘﺮﯨﺴﯩﺎﺭﯨ ﻟﯩﺒﻜﻪ ﺭﯞﺣﯩ ﺋﯩﻤﺎﻧﺪﺍﺭﺍﻥ ﻭ ﺭﯞﺣﯩ ﻛﺎﻓﺮﺍﻥ ﻟﻪ ﻛﯚﻱ ﺩﺍﻳﻪ؟ ﺟﺎ ﭘﺮﯨﺴﯩﺎﺭﯨ ﻟﯩﺒﻜﻪ ﻛﺮﺩ، ﺋﯩﻨﺠﺎ ﻋﻪﺑﺪﯗﻟﻻ ﯞﺗﯩ: ﺭﯞﺣﯩ ﺋﯩﻤﺎﻧﺪﺍﺭﺍﻥ ﻟﻪ ﺟﺎﻳﯩﻪ ﺩﺍﻥ، ﻭ ﺭﯞﺣﯩ ﻛﺎﻓﺮﺍﻧﯩﺶ ﻟﻪ ﺑﻪﺭﻫﯘﺕ ﺩﺍﻥ.

ﺋﯩﺒﻦ ﻣﻨﺪﻩ ﺩﻩﻟﯩﺖ: ﺋﻪﺑﯘ ﺩﺍﯞﯨﺪ ﻛﻪﺳﺎﻧﯩﻜﯩ ﻟﻪ ﻋﺒﺪﺍﻟﺠﻠﯩﻞ ﺭﯨﻮﺍﻳﻪﺗﯩ ﻛﺮﺩﯗﯞﻩ، ﭘﺎﺷﺎﻥ ﻟﻪ ﺣﻪﺩﯨﺴﯩﻜﯩ ﺳﯘﻓﯩﺎﻥ ﮔﯧﺮﺍﻳﻪﺗﯩﻪﯞﻩ ﺋﻪﯞﯨﺶ ﻟﻪ ﻓﺮﺍﺕ ﺍﻟﻘﺰﺍﺯ، ﺋﻪﯞﯨﺶ ﻟﻪ ﺋﻪﺑﯩ ﺗﯘﻓﻪﻳﻞ ﺋﻪﯞﯨﺶ ﻟﻪ ﻋﻪﻟﯩ، ﯞﺗﯩ: ﺑﺎﺷﺘﯩﺮﯨﻦ ﺑﯩﺮ ﻟﻪﺳﻪﺭ ﺯﻩﯞﻱ ﺯﻩﻣﺰﻩﻣﻪ، ﯞﻩ ﺧﺮﺍﭘﺘﯩﺮﯨﻦ ﺑﯩﺮ ﻟﻪﺳﻪﺭ ﺯﻩﯞﻱ ﻟﻪ ﺑﻪﺭﻫﯘﺕ ﺩﺍﻳﻪ ﻟﻪ ﺣﻪﺯﺭﻩﻣﻪﯞﺕ، ﺑﺎﺷﺘﯩﺮﯨﻦ ﺩﯚﻟﻞ ﻟﻪﺳﻪﺭ ﺯﻩﯞﻱ ﺩﯚﻟﯩ ﻣﻪﻛﻜﻪﻳﻪ، ﺋﻪﯞ ﺩﯚﻟﻪﺵ ﻛﻪ ﺋﺎﺩﻩﻣﯩ ﺗﯧﺪﺍ ﺩﺍﺑﻪﺯﻱ ﻟﻪ ﻫﯩﻨﺪﯨﺴﺘﺎﻥ ﺑﯘ ﺋﯩﯟﻩ ﺑﺎﺷﺘﯩﺮﯨﻨﯩﺎﻧﻪ، ﯞﻩ ﺧﺮﺍﭘﺘﯩﺮﯨﻦ ﺩﯚﻟﯩﺶ ﻟﻪﺳﻪﺭ ﺯﻩﯞﻱ ﺩﯚﻟﯩ (ﺍﺣﻘﺎﻑ) ﻟﻪ ﻟﻪ ﺣﻪﺯﺭﻩﻣﻪﯞﺕ ﻛﻪﯞﺍ ﺩﯚﻟﯩ ﺭﯞﺣﯩ ﻛﺎﻓﺮﺍﻧﯩ ﺗﯧﺪﺍ ﺩﻩﺩﺭﯨﺖ.

ﻫﻪﺭﯞﻩﻫﺎ ﺋﯩﺒﻦ ﻣﻨﺪﻩ ﺩﻩﻟﯩﺖ: ﺣﻤﺎﺩ ﻛﯚﺭﯨ ﺳﻠﻤﻪ ﺭﯨﻮﺍﻳﻪﺗﯩ ﻛﺮﺩﯗﯞﻩ، ﻟﻪ ﻋﻪﻟﯩ ﻛﯚﺭﯨ ﺯﻩﻳﺪ، ﺋﻪﯞﯨﺶ ﻟﻪ ﻳﯘﺳﻒ ﻛﯚﺭﯨ ﻣﯩﻬﺮﺍﻥ، ﺋﻪﯞﯨﺶ ﻟﻪ ﺋﯩﺒﻨﯘ ﻋﺒﺒﺎﺱ، ﺋﻪﯞﯨﺶ ﻟﻪ ﻋﻪﻟﯩ، ﺭﻕ ﯞﯨﻜﯩﻨﻪﺗﯩﺮﯨﻦ ﭘﺎﺭﭼﻪ ﻟﻪﺳﻪﺭ ﺯﻩﯞﻱ ﺩﯚﻟﯩﻨﻜﻪ ﻟﻪ ﺣﻪﺯﺭﻩﻣﻪﯞﺕ ﭘﯧﺘﯩ ﺩﻩﯞﺗﺮﯨﺖ:

(٣١٤) شرح الصدور: ٢١٢

رۆح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

به رهووت، كهوا رۆحی كافرەكانی تێدایه، وه بیرێکی تێدایه له رۆژدا ناوه‌كه‌ی ره‌شه هه‌روه‌ك كێم و زوخاوه جێ و جانه‌وه‌ری تێدا ده‌چیت.

پاشان له رینگای ئیسماعیل كورێ نیسحاقی قازی گێراوه‌ته‌وه و ده‌لێت: عه‌لی كورێ عه‌بدوڵڵا بۆ ئیمه‌ی گێرایه‌وه، نه‌ویش له سوفیان نه‌ویش له ابان كورێ سه‌عه‌لب وتی: پیاویك وتی: دۆلێك هه‌یه، واته‌: دۆلی هه‌زه‌مه‌وت، هه‌روه‌ك ده‌نگی خه‌لكانیكی تێدا كۆده‌بیته‌وه و ده‌لێن: ون: ئه‌ی دوومه ئه‌ی دوومه! ابان وتی: پیاویك له خاوه‌ن كتیبه‌كان بۆ ئیمه‌ی گێرایه‌وه كه (دومه) نه‌و فریشته‌یه كه‌وا له‌سه‌ر رۆحی كافرەكاندایه^(٣١٥).

سفیان وتی: پرسیارمان له خه‌لكی هه‌زه‌مه‌وت كرد له باره‌ی دۆله‌كه‌، وتیان: كه‌س ناتوانیت شه‌و تێدا بمیتته‌وه^(٣١٦).

(ئه‌وانه‌ی ده‌لێن: رۆحه‌كان له‌سه‌ر زه‌وی كۆده‌بیته‌وه)

به‌لام وته‌ی نه‌و كه‌سه‌ی كه‌ ده‌لێت: كه‌وا رۆحه‌كان له زه‌ویدا كۆده‌بیته‌وه خودای گه‌وره له‌باره‌یه‌وه فه‌رمویه‌تی: ﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾ (الانبیاء: ١٠٥).

واته‌: (سویند به‌خوا به‌راستی ئیمه له كتیبه‌ی زه‌بووردا دوا‌ی ته‌و‌رات بپارمانداوه كه بینگومان به‌نده شیاو و چاكه‌كانم ده‌بنه خاوه‌نی زه‌وی). جا نه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره له باره‌یه‌وه فه‌رمویه‌تی ته‌فسیری ئایه‌ته‌كه‌ بی‌ت، ئه‌وا ته‌فسیری ئه‌و وته‌یه نیه.

^(٣١٥) شرح الصدر: ٣١٧

^(٣١٦) شرح الصدر: ٣١٧

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

خه لکی ناکۆک جیاوازن له باره ی شه زهویه لیره دا باسکراوه، سه عیدی کوری جویهیر له نیبنو عه بباس ده گهرتته وه و ده لیت: نه مه زهوی به هه شته، نه مه ش ته فسیر و لیکدانه وه ی زۆریه ی تویره و لیکد ره وه کانه ن له نیبنو عه بباسه وه وتهیه کی دیکه ش ههیه و ده لیت: نه و دونه یه کهوا خوی گه وره بو محمه د (صلی الله علیه و آله) رزگاری کردوه و نه م وتهیه ش وتهیه کی دروسته، هاوشیوه کهش شه و فهرمووده یه که خوی گه وره له سورته ی (النور) دا فهرموویه تی: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ (النور: ٥٥). واته: (خو به لینی دلتیا به خش و تهوای داوه به وانهی باوه رپیان هیناوه له ئیوه و کار و کرده وه چاکه کانیا ن نه نجام داوه به راستی له ناینده یه کی نزیکدا جینشین و پایه داریان ده کات له ولاتدا ههروه ک چۆن نیماندارانی پیش نه مانی جینشین کردوه).

له سه حیحنکی پیغه مبهردا (صلی الله علیه و آله) هاتوه و ده فهرموویت: (زویت لی الأرض مشارقها ومغاربها، وسیبلغ ملک أمّتی ما زوی منها) (٣١٧) واته: (زهوی رۆژه لات و رۆژ ناواییه که ی بو من کۆکرایه وه و گۆشه گیر بوو، جا له وه ی بو من کۆکرایه وه ده بیته مۆلک و میراتی نۆمه ته که م) به شیک له لیکد ره وه کان ده لیتن: مه به ست له و هه دیسه: زهوی (بیست المقدس) ه، نه مه ش شه زهویه یه که خودای گه وره بنده چاکه کانی ده کاته خاوه نی، نه م نایه ته ش تایبه ت نییه به م مه سه له یه.

(نه وه ی ده لیت: رۆحی نیمانداران له ناسمانی هه وته م دایه)

نه وانهی ده لیتن: کهوا رۆحی نیمانداره کان له (علیین) ه له ناسمانی هه وته مدا، بو رۆحی کافره کانیش له (سجین) ه له زهوی هه وته م: نه مه وته ی کۆمه لیکه له

(٣١٧) مسلم: (٢٨٨٩) وه مستد احمد: ٢٧٨/٥

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزَةِ

پیشینه کان و پاشینه کان و بهلگه شیان له سهر نهم فرموده یه ی پیغه مبهه (ﷺ) که ده فرموده یه: (اللهم الرفیق الأعلى) ^(۲۱۸). بیشتر حدیسه که ی نه بو هوره پیره باسکرا: (إن المیت إذا خرجت روحه عرج بها إلى السماء حتی ینتهی بها إلى السماء السابعة التي فیها الله عزوجل).

واته: (کاتیک مردوو گیانی ده کیشرت بهرزی ده که نه وه بو ناسمان تا ده گاته ناسمانی حه و ته م که خودای عزوجل له و تیه).

فرموده ی نه بی موسی باسکرا: رۆحه که بهرز ده کرپته وه تا وه کو له لای عهرش کوتایی پی دیت. وتهی حوزه یفهش باسکرا، رۆحه که ی له لای پهروه ردگار ده ست به سهره، وه وتهی عه بدوللای کوری عومهریش باسکرا، نهو رۆحانه له لای خودای گهوره و دلۆقانه.

نهو فرموده یه ی پیغه مبهه (ﷺ) باسکرا: (إن أرواح الشهداء تأوی الی قنادیل تحت العرش).

حدیسه که ی براء کوری عازبیش باسکرا، رۆحه که له ناسمانیکه وه بو ناسمانیکی تر بهرز ده کرپته وه، و له هه موو ناسمانیکدا فریشته نزیکه کان لیتی کۆده بنه وه، تا وه کو ده یگه من بو ناسمانی حه و ته م، له وته یه کی دیکه: بو نهو ناسمانه ی که وا خودای عزوجل تیا یه تی.

بهلام نه مهش بهلگه یه له سهر نه وه ی له وی جیگیر ده بیت و نارام ده گرت، بهلکو بهرزی ده که نه وه بو نه وی بو نه وه ی پیشانی خوی گه وره ی بدن، جا له وی فرمانی بو ده درده چیت و کتیبه که ی بو دنوسریت نایا نه هلی (علین) ه یا خود له نه هلی (سجین) ه، پاشان ده گه رپته وه بو ناو گۆر بو کاروباره کان پاشان ده گه رپته وه بو نهو شوینه ی له وی دانرابوو، جا رۆحی نیمانداران له (علین) ه به گویزه ی پله و پایه یان، وه رۆحی کافره کانیش له (سجین) ه به گویزه ی پله و پایه یان.

(۲۱۸) مسلم: (۲۴۴۴).

(بۆ ئهوانه‌ی ده‌ئین: رۆحی ئیمانداران له بیرى زه‌مزهم كۆده‌بیته‌وه)

هه‌ندێك فەرمووده ده‌لێت: رۆحی ئیمانداران له بیرى زه‌مزهم كۆده‌بیته‌وه، هه‌یج به‌لگه‌ له‌سه‌ر نه‌مه‌ نییه‌ له‌ قورئان و نه‌ له‌ سوننه‌ش، نه‌ وته‌ی خاوه‌نه‌كه‌ باوه‌ری پێ ده‌كریت، وه‌ نه‌ دروستیشه، چونكه‌ نه‌و بیره‌ جینگای نه‌و هه‌م ئیماندارانه‌ی تیا ناییته‌وه، نه‌مه‌ش پێچه‌وانه‌ی نه‌و هه‌دیسه‌یه‌ كه‌وا رۆحی ئیمانا بالنده‌یه‌كه‌ له‌ به‌روبوومی دره‌ختی به‌هه‌شت ده‌خوات.

به‌ گشتی نه‌و وته‌یه‌ له‌ هه‌موو وته‌كانی دیکه‌ نارها و خراپه‌ره، وه‌ له‌و وته‌یه‌ خراپه‌ره‌ كه‌ ده‌وتریت: كه‌وا رۆحی ئیمانداران له‌ (جاییه‌)یه، چونكه‌ نه‌و شوێ ناسمانیکی فراوانی هه‌یه‌ به‌ پێچه‌وانه‌ی بیره‌ ته‌نگه‌به‌ره‌كه‌.

(بۆ ئهوانه‌ی ده‌ئین: رۆحی ئیمانداران له ژبانی به‌رزه‌خی زه‌ویدایه)

نه‌و وته‌یه‌ی كه‌وا ده‌لێت: رۆحی ئیمانداران له‌ به‌رزه‌خدايه‌ له‌سه‌ر زه‌وی ده‌روا بۆ هه‌ر شوێنێك كه‌ بیه‌وێت، نه‌مه‌ له‌ سه‌لمانی فارس ریوايه‌ت كراوه، به‌رزه‌خی به‌ربه‌سته‌ له‌ نیوان دوو شت، هه‌روه‌ك سه‌لمان مه‌به‌ستی بیت له‌زه‌وییه‌ك له‌ نێـ دنیا و رۆژی دوایدا جا رۆح له‌و زه‌ویه‌دا به‌ ویستی خزی هاتوچۆ ده‌كات.

ئه‌م وته‌یه‌ش به‌هێزه‌ چونكه‌ له‌ دنیا دا‌براهه‌ نه‌چۆته‌ رۆژی دوا‌یی، به‌لكو نه‌و به‌رزه‌خدايه‌ له‌ نیوانیاندا، جا رۆحی ئیمانداران له‌ به‌رزه‌خیکی فراواندايه‌ رۆـ ره‌یحان و خۆشی و نیعمه‌تی تێدايه، وه‌ رۆحی كافر‌ه‌كانیش له‌ به‌رزه‌خیکی ته‌نگ ناخۆش دايه‌ كه‌وا خه‌م و خه‌فەت و نازاری تێدايه.

خوای گه‌وره‌ ده‌فەرموویت: ﴿وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ (المؤمن

٩٦ ح للإبن قيم الجوزية

واته: (ده بیټ له جیهانی بهرزه خدا، له نیوان مردن و زیندووبونه و هدا تا کاتیک زیندوو ده کرینه وه چاوه پری بیټ).

جا بهرزه خ لیره دا له نیوان دونیا و رژی دوا یسه، وه بنچینه که ی بهر به ست و ریگره له نیوان دوو شت.

(بو نهوانه ی ده نین: رچی نیمانداران له لای دهسته راستی نادم و

هی کافره کانیش له لای چه پیه تی)

به لام نهوه ی که ده لیت: کهوا رچی نیمانداره کان له لای دهستی چه پی نادمه، وه رچی کافره کانیش له لای چه پیه تی، نه مه حدیسیکی شه وره وه که ی پیغهمبره (علیه السلام)، هر وه ک پیغهمبر (علیه السلام) نهوانه ی بهو جزره بینی، نه مه ش نهوه ناگه نیټ که ریټو راست له راستی و چه پی نادم بیټ، به لکو ده شیټ نهوانه له لای راستیدا بیټ نهوانه له بهرزی و خژی و شادی بیټ، نهوانه ی له لای چه پی بیټ نهوانه له خواره وه و ناخوش و بهند کردن دا بیټ.

ابو محمد کوری حمزم^(۲۱۹) ده لیت: نهوه بهرزه خه ی پیغهمبر (علیه السلام) له شه وره وه که یدا بینی له لای ناسمانی زه ویدا فرموی: نه مه ش له کاتی نمان و پچرانی توخمه کاندا بوو، وتی نه مه ش به لگه یه له سر نهوه ی له ژیری ناسماندا بوو به جوړیک توخمه کانی وه ک (تاو و خول و ناگر و هوا) پچراوه.

نهوه ی که وتراوه، نه گهر هاتوو خاوه ن رچه شادومانه کان له لای دهسته راستی نادم بیټ، نادمه میش له ناسمانی دونیا یه، سه لیتراو ویسه که رچی شه هیده کان له ژیر سیبه ری عه رش دان، عه رشیش له سر ناسمانی حه وته مدایه، جا چو ن ده بیټ

(۲۱۹) الفصل فی الملل: ۶۷/۴.

٩٥ ح للإبن قيم الجوزة

لهلای راستی نادمه دابیت، نایا چۆن پیغه مبهه^{صلوات} لهوئی له ناسمانی دونیا
نه مهی بینووه؟

وه لآمه که له چهند روویه که وهیه:

٥٥٥٥: نه مه نه گونجاو نییه و قه دهغه ناکریت له وهی له دهسته راستی نادمه
دا بیت له شوینیکی بهرزه، ههروهک رۆحی کافه رکانش لهلای چهپه تی له رووی
خواره وه.

٥٥٥٥: نه شیاو و قه دهغه نابیت کهوا له ناسمانی دونیا پیشانی
پیغه مبهه^{صلوات} درابیت و نه گه هاترو له سهرووی نه مه وه جیگیر کرابیت.

٥٥٥٥: له راستیدا نه وه هوالی ته داوه که هه موو رۆحه شاد و مانه کان لهوئی
بووبن به لکو فه موویه تی: (فاذا عن یمنه أسودة وعن یساره أسودة). به لکو
زانراویشه کهوا رۆحی نیبراهیم و موسی له سهروهون له ناسمانی شه شه م و
حه وته مدان، وه رۆحی نیمانداره کانش به گۆرهدی پله و پایه یان هه ندیکیان له
هه ندیکیان بهر زترن، ههروهک رۆحی کافه کانش هه ندیکیان له خواره وهیه
هه ندیکیان دان به گۆرهدی پله و پایه یان، خوی گه ورهش زاناره.

دهرباره ی راو پیشنیاری نیین حزم له باره ی جیگیر بوونی رۆح

به لآم به گۆرهدی وته ی نه بی محمه د بن حزم: رۆحه که ده چه سه پی و جیگیر
ده بیت به جۆر تک پیش دروستبونی لاشه ی دابیت، نه مهش ده وه ستیته سه ره نه وه
مه زه به ی کهوا خۆی هه لیبژاردوه، نه مهش رۆحی نه وه دروستکراوانه یه پیش
جهسته کانیان، وه نه مهش له ناو خه لکدا دوو وته هه یه، زۆربه یان له سه ره نه وهن که
رۆحه کان دوایی جهسته کان دروست بوونه. نه وان ده لئین: رۆحه کان پیش جهسته کان
دروست بوونه نه وا به لگه یه کیان به دهسته وه نییه له قورئان و سورنه ته وه

ندیه کدنگی زانایان تنها نهوه نه بیئت کهوا لهه ندیك دهق تیگه یشتون نه مهش بهلگه نییه له سه ری یا خود حه دیسه دروسته کان، هسه روهك نه بو محمه د بن حزم بیانوو ده هیئته وه بهو فرموده یه ی خوی گه وره: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾ (الأعراف: ۱۷۲).

واته: (یادی نهو کاتهش بکه نه وه که په روه ردگارت پیشتا وپشتی نه وه ی ناده می کۆ کرده وه (له جیهانی په نهان و شاره وه دا په یانی لیوه رگرتن) و کردنی به شایهت به سه ر خۆیانه وه (پیی فرمون): نایا من په روه ردگاری تیوه نیم؟). نهو نیشانه ی کهوا پیشینه کان باسیان کردوه له ده رچونی نه وه ی ناده م له بربره ی پشتیدا، پاشان په یانی لیوه رگرتن و گه ریندرانه وه بو بربره ی پشتی و کهوا وهك و نه وه ده ریانه چوینیت.

خوی په روه ردگاری دابه شی کردوون بو خۆشی و ناخۆشی، خودای گه وره و میهره بان نه جهل و رزق و رۆزی و کرده وه کانیا ن کهوا له خیر و شه ر تووشییا ن ده بیئت هم مو ی بو یان نووسیوه، پاشان ده لیئت: نیسحاق وتی: زانایان یه کده نگ و کۆکن کهوا رۆحه کان پیش جهسته کان هیناویانه قسه پینکردن: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ۖ أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ﴾ (الأعراف: ۱۷۲-۱۷۳).

واته: (کردنی به شایهت به سه ر خۆیانه وه (پیی فرمون): نایا من په روه ردگاری تیوه نیم؟ هم مو و تیان: ناییت تۆ خوی نیمه نه بیئت، به لی شایه تیمان داوه (که تۆ په روه ردگارمانیت)، نه مهش بو نه وه ی نه وه کو له رۆزی قیامه تدا بلین، به راستی نیمه له مه بی ناگا بووین!! یا خود نه وهك بلین: جا نیمه چی بکه یین، به راستی نیمه باو و باپیرانان له پیشدا هاره لییا ن بو خوا داناوه).

هروهها دهفهرموویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قَلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ﴾ (الأعراف: ۱۱).

واته: (سویند بهخوا بهراستی نیمه (باوه گهورهی) نیوهمان دروست کرد و نهخش و نیگاری روالهت و روخساری نیوهمان کیشا، پاشان وتمان به فریشتهکان، نادهی سوژده بهرن بز نادهم (سوژدهی ریز به فهرمانی خرا) جا ههمو فریشتهکان سوژدهیان برد).

خوای گهوره ههمو روچهکانی به یهکجار دروست کرد کهوا دهروونه، وه هروهها پیغهمبهریش (علیه السلام) له ههدیسیکدا ههوالی داوه: (أَنَّ الْأَرْوَاحَ جُنُودَ مَجْنَدَةٍ فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا أَتْلَفَ وَمَا تَنَافَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ)

خوای گهوره پهیمان و شایهتی لی وهرگرتن له کاتیکیدا نهو دروستکراویکی روخسار کیشر او وناقل بوو پیش نهوهی فهرمان به فریشتهکان بکات سوژدهی بز نادهم بیهن، پیش نهوهی روچهکه بچیته جهستهکان، و جهستهکانیش لهو روژدهدا تهنها خوّل بوون.

بز نهو دهرکهوت و ساخبوونهوهیه باسی ههنديک دهکهین له وهلامدانهوهی پرسیار کردن له بارهی روچهکان نایا لهگهّل جهستهکان دروست بوونه یاخود له پیش جهستهکان؟ نهگهر لیردها مهبهست قسه کردن بیّت لهسهر جیگیر بوونی روچهکان له دواى مردن، وه فهرموویهتی: له راستیدا لهو بهرزهخهدا سهقامگیر دهبیّت کهوا له پیش نهوهی جهستهکان دروست بیّت وه ستاوه لهسهر نهو بیروباوهره کهوا باوهری پییتهتی، وه فهرموودهکهی کهوا روچه شادهکان و دلخوشهکان لهلای دهسته راستی نادهمن، و روچی کافرهکانیش لهلای چهپیهتی، ههروهک پیغهمبهر (علیه السلام) ههوالی پیدراوه و فهرموودهکهی: نهو روچانه لهو شویتانهن کهوا توخم و پیکهاتهکان پچراون، نهمش هیچ بهلگهی لهسهر نییه نهله قورشان وه نه له سوننهت، هاوشیوهشی نییه لهگهّل وتهکانی زانا نیسلامییهکان، ههدیسه

٩٩ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

دروسته کانش به لگن له سهر نه وهی رۆحه کان له سهرووی توخه کان له به هه شتدا له لای پهروه ردگار، به لگه ی قورنانش به لگه و متمانه یه له سهه نه مه، نه بو محمه دیش ری ککه وتوو له سهه نه وهی رۆحه شه هیده کان له به هه شتدان و زانراویشه کهوا راستگۆیان له وان باشترن، جا چۆن ده بیته رۆحه نه بی به کری صدیق و عه بدوللای کورپی مه سعود، وه نه بی نه لده ردا و حوزه یفه ی کورپی یه مان و نه وانیه وه که نه وانه ﷺ له لای په چرانی توخه کان بیته وه کو (ناو و خۆل و ناگر و ههوا). نه مهش له ژیر ناسانی دونیا یه، وه نایا ده بیته رۆحه شه هیده کانی سهرده می تیمه له سهرووی توخه کانه وه بیته له سهرووی ناسانه کاندای بیته؟

(بۆ نه وانیه ده لیت:

کهوا جیگه ربوونی رۆح به ویست و ناره زووی خوی نیه)

به لām به وتهی نهو که سهی ده لیت: جیگه ربوونی رۆح به ناره زووی خوی نییه، نه مهش وتهیه که که ده لیت: رۆحیش نیشانه یه که له نیشانه کانی جهسته، که نهویش ژیا نه، وه نه مهش وتهی نیین باقلانی و نه وانیه شوینکه وتهی نهون، ههروه ها نه بو هن دیل العلافیش ده لیت: دل و دهروون نیشانه یه که له نیشانه کان، نهو وا ده ستنیشان و جیای نه کردۆته وه به وهی که ژیا نه ههروه که نیین باقلای جیای کردۆته وه، پاشان وتی: نهو واته رۆح نیشانه یه که یاخود به شی که وه که به شه کانی جهسته.

هه ندیکه تر لایان وایه کاتیک لاشه ده مریت رۆحه که ی ون ده بیته و نامینیت وه که پیشت باسکرا، وه که هه موو بهش و نیشانه کانی مه رجدار به ژیا ن، هه ندیکه دیکه له وانیه ده لیت: نهو نیشانه یه له دوو سهرده مدا نامینیت، ههروه که زۆربه ی

٩٥ ح للإبن قيمّ الجوزيّة

ئەشعەرىيەكان وا دەلّين، جا لە وتەكانيان: كەوا رۆحى ئىستاي ئادەمىزاد ئەو رۆحەى پىشتەر نىيە، وە نايىت لىي جيا بىتەو و پاشان رۆحە كە بگەرپتەو بۆ ماوەى كاتەمىرەك زياتر لە هەزار رۆحى بۆ بگۆرپت لەسەردەمىك و ئەوەى دادپت، جا ئەگەر مرد هېچ رۆحەك نىە بەرزبكرپتەو بۆ ئاسمان و پاشان بگەرپتەو بۆ ناوگۆر پاشان فرىشتەكان هەلبىگرن و دەرگای ئاسمانەكانى بۆ دەكەنەو رۆحەكە نەخۆشى و نىعمەت دەبينىت و نە ناخۆشى و نازار دەبينىت، بەلكو تەنها لاشەكەيە خۆشى و ناخۆشى دەبينىت ئەگەر خوا وىستى لەسەر بىت ئەوا نىعمەت ياخود نازارى دەدات جا ژيانى بۆ دەگەرپتەو لەو كاتەى دەسەوئ نىعمەتى پىي بەخشىت ياخود سزاي بدات، ئەگەر نا هېچ رۆحەك لەوئ نىيە ئىستا وەستا و بىت بە خۆيەو.

هەندىك لە زانايان دەلّيت: ژيان دەگەرپتەو بۆ كلينجە واتە خوارووى ئىسكى برپرەى پشت جا ئەمەيە نىعمەت و خۆش دەبينىت ياخود ناخۆشى و سزا و نازار. ئەم وتەيە قورئان و سوننەت و يەكەنگى سەحابە رەتى دەكاتەو، بەلگە و شايبەتى زانايان و ژير و زرنگ و هۆشياران، بىگومان خواى گەورە قسەى كردووە لەگەل دەرووندا بە گەرانهو و چوونەژوورەو و هاتنە دەرەو، وە دەق و بەلگەى دروست هەيە لەسەر ئەوەى رۆح بەرزەكەرتەو و دادەبەزىت و دەگىرپت و رەوانە دەكەرت و دەرگای ئاسمانەكان بۆ دەكەرتەو و كەرنۆش دەبات و قەسەش دەكات، وە كفن دەكەرت لە كفنەكانى بەهەشت ياخود ناگر، هەروەها فرىشتەى گيانكيشان بە دەستى خۆى هەلئەگەرت و پاشان فرىشتەكان دەستا و دەستى پىدەكەن جا بە بۆنخۆشترين بۆنى ميسك بۆندەكەرت، ياخود بۆنىكى بۆگەنى لىدپت، هەروەها لە ئاسمانىكەو بۆ ئاسمانىكى تر دەنيردپت، پاشان لەگەل فرىشتەكان دەگەرپتەو سەرزەوى جا ئەوكاتەى رۆحەكە دەرەچپت چا و بە دوايدا دەكەوئ بە جۆرەك دەبينىت تاوەكر دەچپتە دەرەو.

ح ٩٥ لِلْإِنِّ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

قورنان ده‌یسه‌میتیت له‌سەر شه‌وه‌ی رۆح له شویتیک بۆ شویتیک دیکه ده‌گوازیته‌وه تاوه‌کو ده‌گاته‌گه‌روو له جووله‌کردنیدا، هه‌موو شه‌وانه‌ی باسما‌ن کرد به‌لگه‌ن له‌سەر شه‌وه‌ی رۆحه‌کان ده‌گه‌ن به‌یه‌کتر و یه‌کتر ده‌ناسن، بیگومان پیغه‌مبەر (علیه‌السلام) له‌شه‌روزیه‌که‌یدا رۆحه‌کانی بینی له‌ده‌ستی راستی ئاده‌م و له‌ده‌سته‌ی چه‌پی بوون، پیغه‌مبەر (علیه‌السلام) هه‌وائی داوه‌که‌هوا رۆحی نیماندار بالنده‌یه‌کی سه‌وزدایه، وه‌خوای گه‌وره‌ش هه‌وائی داوه‌له‌باره‌ی رۆحی فرعه‌ون و یاه‌ره‌کانی که‌وا به‌یانیان و نیوازان له‌سەر ناگری دۆزه‌خ پیشانی ده‌دریت.

وه‌له‌کاتی‌کدا نیین باقلانی پیتداگری ده‌کات له‌وه‌لامه‌که‌داو ده‌لیت: له‌سەر شه‌مه‌دا یه‌کیک له‌و دوروه‌دا ده‌رده‌چیت، یان پیشاندانی له‌ژياندا له‌یه‌که‌م به‌شه‌له‌به‌شکانی جه‌سته‌دا داده‌نریت، وه‌یان شه‌وه‌تا بۆ شه‌و ژيانه‌و نیعمه‌ت و نیش و ئازادا لاشه‌یه‌کی دیکه‌دروست ده‌کریت.

شه‌و وته‌یه‌که‌له‌مه‌به‌ست و نیه‌تیک‌ی گه‌نده‌ل و خراپدایه‌له‌زۆر رووه‌وه، وه‌نایا چ‌وته‌یه‌که‌له‌و وته‌یه‌خراپ‌تره‌که‌وا رۆحی ئاده‌میزدا دابنیت به‌نیشانه‌یه‌که‌له‌نیشانه‌کانی هه‌موو کاتژمێرێک بگۆزیت جار به‌جار خۆشه‌ویستریت، جا نه‌گه‌ر شه‌و نیشانه‌یه‌واته‌رۆحه‌که‌جیابوووه‌شه‌وه‌له‌پاش جیابوووه‌یه‌که‌رۆحیک نییه‌نیعمه‌ت و خۆشی وه‌سزا و نیش و ئازار ببینیت وه‌نه‌به‌رزده‌بیته‌وه‌و نه‌داشده‌به‌زیت و نه‌ده‌شگیریت و نه‌ره‌وانه‌ش ده‌کریته‌وه‌؟

شه‌و وته‌یه‌پێچه‌وانه‌یه‌له‌گه‌ل عه‌قل و ده‌قه‌کانی قورنان و سوننه‌ت و شه‌خلاقدا، شه‌م وته‌یه‌ش هی‌که‌سیکه‌که‌وا خۆی نه‌ناسیت، جا له‌باسه‌کانی دا هاتوو به‌لگه‌له‌سەر هه‌لبه‌ستن و بووختانی شه‌و بابه‌ته‌ده‌هیننه‌وه‌ انشاء الله.

شه‌مه‌ش وته‌یه‌که‌که‌سیکه‌له‌پیشینه‌کانی ئومه‌ت نه‌بیوتوو، و نه‌له‌سه‌حابه‌و شوینکه‌وتوانیش و نه‌زایانی نیسلا‌میش.

نهوانه‌ی ده‌ئین:

که‌وا سه‌قامگیربونی رۆح له‌ دوا‌ی مردندا له‌ناو لاشه‌یه‌کی دیکه‌یه؟

به‌لام نه‌و وته‌یه که ده‌ئیت: که‌وا جی‌گیربونی رۆح له‌ دوا‌ی مردندا له‌ناو لاشه‌یه‌کی دیکه‌دا بی‌ت جگه‌ له‌و لاشه‌یه، جا نه‌م وته‌یه هه‌ق وناهه‌قی تیدا‌یه. جا هه‌ق و ره‌واکه‌ی که‌وا پی‌غه‌مبه‌ری راستگۆ و باوه‌پینکراو (علیه‌السلام) هه‌والی داوه‌ له‌ باره‌ی رۆحی شه‌هیده‌کان که‌وا له‌ناو سه‌کی بالنده‌یه‌کی سه‌وزدا‌یه، ده‌چن بۆ لای نه‌و چرخانه‌ی به‌ عه‌رشدا هه‌لواسراوه، هه‌روه‌ک لانه‌ وایه بۆ بالنده‌کان، بی‌گومان له‌ فه‌رموده‌که‌یدا ناشکرای کردووه (جعل الله ارواحهم في اجواف طير خضر). واته: (خوای گه‌وره رۆحه‌کانیان له‌ناو سه‌کی بالنده‌یه‌کی سه‌وزدا داناوه). به‌لام به‌ نیه‌به‌ت نه‌و فه‌رموده‌یه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر (علیه‌السلام): (نسمه المؤمن طائر يعلق في شجر الجنة).

واته: (رۆحی نیماندار بالنده‌یه‌که له‌ دار و دره‌ختی به‌هه‌شت ده‌خوات). له‌وانه‌یه نه‌و بالنده‌یه بۆ رۆحه‌که سوابووتک بی‌ت بۆ نه‌و وه‌ک لاشه، نه‌مه‌ش بۆ هۆکاریک له‌ نیمانداران و شه‌هیدان ده‌بی‌ت، له‌وانه‌شه رۆحه‌که له‌ شیوه‌ی بالنده‌ بی‌ت، نه‌مه‌ش خواست و ئاره‌زووی نه‌بی عه‌مه‌د کورپی حه‌زم و نه‌بی عومه‌ر کورپی عبدا‌لبر، له‌مه‌وپی‌ش قسه‌یان کرد له‌سه‌ر وته‌کانی نه‌بی عومه‌ر. به‌لام ئیبن حزم^(۲۲۰) که ده‌ئیت: مانای نه‌و فه‌رموده‌یه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر (علیه‌السلام): (نسمه المؤمن طائر يعلق)

نه‌مه له‌سه‌ر ده‌ره‌که‌وته و شیوه‌ی ده‌ره‌وه‌یدا‌یه، نه‌ک له‌سه‌ر گومان و بۆچرونی نه‌زانه‌کان، له‌کاتیکدا پی‌غه‌مبه‌ر (علیه‌السلام) هه‌والی داوه که‌وا رۆحی نیماندار بالنده‌یه‌که

(۲۲۰) الفصل فی الملل: ۴/ ۷۷

١٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

دهخوات، به مانای نهو له بههشتدا دهفریت، نهك شیوهكهی گۆراییت له وینهی
بالتندهدا.

وتی: بهلام نهو زیادهیهی کهوا تییدا هاتوو بهوهی لهناو سکی بالتندهیهکی
سهوزدایه، بهلکو نهو سیفتهی نهو چرایانهن کهوا بۆ لای دهچن، ههردوو
هه دیسه کهش پیکهوه یهك هه دیسه، نا نه مهیه نهوهی وتوویهتی به مه بهستی
فهادی به وته و به مانا، جا نهو هه دیسه دهفرموویت رۆحی نیماندار
بالتندهیه که له ده رختی بههشت دهخوات هه مان نهو هه دیسه نییه که
دهفرموویت رۆحی شههیدهکان لهناو سکی بالتندهیهکی سهوزدایه، نهوهی
باسکراوه لهوانهیه له هه دیسی یه کهمدا بیته، بهلام له هه دیسی دووهمدا لهوانهیه
وابیته، جا پیغه مبهه عَلَيْهِ السَّلَام هه والی داوه: (أَنْ أُرَاحَهُمْ فِي حَوَاصِلِ طَيْرٍ)، له وشه
رافهیهکی دیکه دا: (فِي أَجْوَافِ طَيْرٍ خَضِرٍ) وه له وشه وده برینیکی دیکه دا: (بِیضِ)
هاتوو، نهو بالتندهیه پشوو ده دات له بههشتدا و له بهروبوومه کهی دهخوات و له
رووباره کانی دهخواتهوه، پاشان دهچیت بۆ لای نهو چراخانانهی له ژیر عه رشدا
نهو چرایانه بۆ نهو لانه وایه بۆ بالتنده که، وه نهو وتهیهی که دهلیت: لهناو سکی
نهو بالتندهیه بریتییه له سیفتهی نهو چراخانیهی کهوا رۆحه که بۆی دهچیت نه مهش
ههلهیه کی هه می شه ییه.

بهلکو نهو چراخانه مهزلگا و لانهی نهو بالتندانهیه جا لیته دا سی کاروبار ههیه
هه دیسه که ده ریخستوو:

رۆحه کان، بالتندهیه که کهوا رۆحه که لهناو سکی دایه، وه نهو چراخان و
قوتیلاش مهزلگا و لانهن بۆ نهو بالتندانه، و چراخان و قوتیله کانیش جیگیرن له ژیر
عه رشدا و پشوو نادهن، بهلام بالتنده که پشوو ده دات و دیت و ده پروات و
رۆحه کانیش لهناو سکی دایه.

رۆح لایبن قییم الجوزیة

وتراوه: لهوانهیه رۆحه که خۆی وهك بالنده که لی بکات، یاخود شیوازی خۆی وهك لاشهی بالنده که لی کردوو، ههروهك خواى گهوره دهه فرموویت: ﴿فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾ (الإنفطار: ۸).

واته: (له ههه شیوه و شیوازی تیکدا که ویتویه تی تۆی ریتکخستوه و نه ندامه کانتی بهیه که وه لکاندوه). وه فرمووده که ی به مانا و ده برپینکی دیکه ده لالهت له سهه ده کات، رۆحه کانیان وهك بالندهیه کی سهوز وایه، ههروه ها نین نه بی شیهه ریوایه تی کردوه که وا نه بو معاویه بۆی گپراوه ته وه نه ویش له الاعمش، نه ویش له عبدالله کورپی مورپه نه ویش له مسروق، نه ویش له عبدالله^(۲۲۱).

به لآم هه دیسی که عبی کورپی مالیک: له ههه چوار سوننه ته که و مه سه نه دی نه هه ده دا ههیه، که وا پیغه مبهه عليه السلام فرموویه تی: (إن أرواح الشهداء في طير خضر تعلق من ثمر الجنة أو شجر الجنة)^(۲۲۲).

ترمزی ده لیت: نه وه هه دیسیکی (حسن صحیح) ه، هیچ سه مینه وه و پارێزه کی تیا نیه، هیچ یاسایه که له یاسا کانی شهه به تال ناکاته وه، وه پیچه وانه ی هیچ ده قیکی قورنان و سوننه تیک نیه که له پیغه مبهه وه عليه السلام هاتوه، به لکو نه وه له ته و اوکاری ریتلینانه له شه هیده کان له لایه ن په روه رد گاره وه که وا نه و لاشانه ی له بریتی نه و لاشانه یان پیداره که وا له پیناوی خودا پارچه پارچه برون که له لاشه کانیان باشتره و ده بیته مه رکه ب و سوار بویتک بۆ رۆحه کانیان بۆ نه وه ی به ته و او ی تامی نیعمه ته که ی خودای میهره بان بکه ن، جا نه گه ر قیامهت سه ری هه لدا نه وا رۆحه کانیان ده گه رپه ته وه بۆ نه و لاشانه ی که له دونیادا هه یانبوو.

(۲۲۱) شرح الصدور: ۲۰۵

(۲۲۲) مسلم: (۱۸۸۷)، ر ترمذی (۲۸۰۱)

بهلام حمدیسی نین عه‌بباس: عوسمان کوری ئه‌بی شه‌بیه ده‌ئیت: عبدالله کوری
 ئیدریس بۆمانی گئیرایه‌وه، له‌ محمد کوری نیسحاق ئه‌ویش له‌ نیسماعیل کوری
 امیه، ئه‌ویش له‌ سه‌عیدی کوری جبیر، نه‌ویش له‌ نین عه‌بباس وتی:
 پیغه‌مبهر ﷺ فه‌رمویه‌تی: (لما أصیب إخوانکم-یعنی- یوم أحد-جعل الله
 أرواحهم فی جوف طیر خضر ترد أنهار الجنة، وتأکل من ثمارها، وتأوی إلى قنادیل
 من ذهب مدلاة فی ظل العرش، فلما وجدوا طیب مآکلهم ومشریهم مقیلهم قالوا:
 من یبلغ إخواننا عنا أأحیاء فی الجنة نرزق، لئلا ینکوا عن الحرب، ولا یزهدوا فی
 الجهاد، فقال الله تعالی: أنا أبلغهم عنکم، فأنزل الله تعالی: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ
 قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحیاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ (آل عمران: ۱۶۹) (۳۳۳).
 نیام نه‌حمد ده‌ئیت: (نیمه‌هیچ سیفه‌تیک له‌ سیفه‌ته‌کانی خودای میهره‌بان
 ناسرینه‌وه و لانا‌به‌ین له‌به‌ر خاتری خراپه‌کاران و له‌ری لاده‌ران)، چونکه نه‌مه‌ نیش
 و کاری خاوه‌ن بیدعه‌ کارانه و نه‌هلی سونه‌ش نازناوی وا له‌ وته‌ و قسه‌کانیان
 ده‌نیتن که‌وا خه‌لکی گه‌مژه‌ش له‌ به‌ری رابکات، وه‌ ناوی ده‌نیتن تیناخیتن و خسته‌نه
 پال‌ یه‌ک و ده‌رخسته‌ن وه‌ عه‌رش خودای گه‌وره و دلۆقان به‌ شوین و جیگه‌یه‌ک ناو
 ده‌به‌ن مه‌به‌ستیکه‌ بۆ گه‌یشتیان به‌ عه‌رش تا به‌ دوور خسته‌نه‌وه‌ی به‌رزی
 بلندیه‌که‌ی له‌سه‌ر دروستکردنه‌که‌ی و وه‌ستان له‌سه‌ر عه‌رشه‌که‌ی، (ته‌فسیری ئه‌و
 وه‌ستانه‌یان له‌سه‌ر عه‌رش له‌ پیشه‌وا مالیک پرسپوه، له‌ وه‌لامدا فه‌رمویه‌تی:
 وه‌ستانه‌که‌ حه‌قیقه‌تی هه‌یه، چۆنیه‌تیه‌که‌ی شاراوده‌یه، پرسپارکردن ده‌رباره‌ی
 بیدعه‌یه، باوه‌ر بوون پیتی واجه‌).

مه‌به‌ستیش له‌ (ناوانان) که‌وا (سونه‌) ده‌ستنیسانی کردوه‌ راشکار و روونه
 له‌دانانی رۆحی شه‌هیده‌کان له‌ناو سکی بالنده‌یه‌کی سه‌وز یه‌ک به‌دوا‌ی یه‌کدا دیت
 و ئه‌و مانایه‌ به‌تال‌ ناکاته‌وه، به‌لکو به‌دوا‌ی یه‌کداهاتنی به‌تال‌ ئه‌ویه‌ ئه‌وه‌ی

(۳۳۳) مسند احمد: ۲۶۶/۱، بیشتر مانای ئه‌و فه‌رموردانه‌ شیکراوه‌ته‌وه.

٩٥٢ ح للإبن قيم الجوزية

دوژمنه کانی پیغهمبهر (عليه السلام) ده لئین له مولخیده کان و شوینکه وتوانیان و نهوانه ی
 ئینکاری رۆژی دوابی ده کهن، بهوهی رۆحه کان پاش جیابوونه وهیان له لاشه کانیان
 ده چنه لای گیانله بهران و چرو جانهور نهو بالئندانه ی کهوا بۆ رۆحه که ی ده گوئیت،
 جا هه ر کاتی رۆحه که له لاشه جیابووه نهو ده چیتته لاشه ی نهو گیانله بهرانه،
 لهوی نیعمهت و خۆشی ده بینیت یاخود سزا و نازار ده بینیت، پاشان لئی جیا
 ده بیتهوه، پاشان ده چیتته لاشه یه کی دیکه له گه ل کردهوه و نه خلاق ی نهو بگوئیت،
 نه مهش دووباره ده بیتهوه، جا نه مه ميعاد و رۆژی دوابیه له لای نهوان و نیعمهت
 و سزاکه شه که ده بینیت.

نهو به دوابی یه کدا هاتنه به تاله پیچه وانیه بهوهی کهوا پیغهمبهر و نیردراوه کان
 له سه ر تاکه یان تا کۆتایه که یان له سه ر ریککه وتوون، نه مهش کوفریکه به خودا و
 به رۆژی دوابی.

نه مهش کۆمه لئیکی دیکه نه ده لئین: کهوا جینگیربوونی رۆحه کان دوابی جیابوونه وه
 له لاشه کان ده چیتته لاشه ی گیانله بهر و درنده کان کهوا بۆ ده گوئیت، نه مه به
 تالترین و پیسترین قسه و ده رپرینه، وه قسه یه کی دیکه ش به دوابیدا دیت و ده لئیت:
 به یه کجاری له گه ل مردندا نامینیت و لیره دا هیچ رۆحیک نامینیت نیعمهت و
 خۆشی یاخود سزا و نازار ببینیت، به لکو نیعمهت و خۆشی یاخود سزا و نازار
 ده که ویتته سه ر به شه کانی لاشه یاخود به شتیک له لاشه.

یاخود ده که ویتته سه ر کلینچکه ی خواره وهی بربردی پشت یاخود ده که ویتته سه ر
 شویتتیک دیکه، جا خودای گه وه تییدا له زهت و خۆش و نیش و نازار دروست
 ده کات یان به هژی گه رانه وهی ژیان بۆی هه روه که هه ندیک له زانا و تیگه یشتوان
 له باره ی نه م وته یه وتویانه، یاخود به بی گه رانه وهی ژیان کهوا هه ندیک دیکه
 وتویانه، جا نه مانه له به رزه خدا هیچ سزا و نازار یکیان نیه ته نها له سه ر
 لاشه کانیان نه بیته، و هه ندیک تریش رووبه روویان ده بیتهوه، کهوا رۆح به

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

روويه كذا ناگه پیتهوه بۆ ناو له شه و پیشی ناگات، و نیعمت و سزاش تهنها له سهر
رۆحه كهیه، سوننه ته ناشكراو متهواتیره كانیش قسهی نهوان و نهوانه ره تده كاتهوه و
دیاری ده كات نهوا سزا و تازار له سهر رۆح و لاشه كهیه پیکهوه و ههریه كه و به
ته نیاش.

نه گهر و ترا: له راستیدا نیوه باسی وته و ره خنه و ناره زاییه كانی خه لكیتان كرد
له باره ی جینگیر بوونی رۆحه كان، كامه یان له ووته و ده پرینانه شیاو و په سه ند تره
تاوه كو باوه ری پی بکهین؟

ده لیتن: رۆحه كان له سه قامگیر بوونی له جیهانی بهرزه خدا له یه كتر جیاوازن به
جیاوازیه کی گهوره، له وانه: رۆح ههیه له هر سه ره وهی (علین) لای فریشته
بهرزه كانه، نه مهش رۆحی پیغه مبه رانه عليه السلام وه نهوانه له مه نزلگا و
شوینه كانیان جیاوازیان ههیه ههروه ك پیغه مبه ر عليه السلام له شه وره وه كهیدا نهوانی
بینی.

له وانه: رۆحه كان له ناو سکی بالندهیه کی سه وزدان له به هه شتا پشور ده دات و
هاتووچۆ ده كات هه رچۆن بیه ویت، نه مهش رۆحی هه ندیک له شه هیدانه نه ك
هه موویان، به لكو شه هید ههیه له بهر قهرزاری رۆحه كه ی دهستی به سه ردا ده گیریت
له چوونه ژووره وهی بۆ به هه شت، یا خود به هر هۆكارێکی دیکه، كهوا له مه سه ند
داهاتوه، له محمه د كوری عبدالله كوری جحیش ده گیرد ریتسه وه، بیا ویتك هاته
خزمه تی پیغه مبه ر عليه السلام وتی: نهی پیغه مبه ری خوا، چی بۆ من ده بیئت نه گهر له
پیتناوی خودا بكوژریم؟ فه رمووی: (الجنه)، واته: (به هه شت) جا كاتیک رۆیشت
فه رمووی: (إلا الذین، سارنی به جبریل آنفاً) ^(۲۲۴).

واته: (ته نهها قهرزاری نه بیئت، كهوا جویریل پیتشت بۆی باس كردووم).

(۲۲۴) مستند أحمد: ۱۳۹/۴

۹۰ ح للإبن قيمّ الجوزيّة

لهوانه: نهوهی دهستبهسهر دهبيت لهبهر دهرگای بههشت کهوا له ههديسيکي دا هاتوره: (رأيت صباحم محبوساً على أبواب الجنة) (۲۲۵).

واته: (هاوریکه تانم بينی لهبهر دهرگای بههشت دهست بهسهر کرابوو).

لهوانه: نهو کهسانه باره گاکایان له بهردهم دهرگای بههشته، کهوا له ههديسيکي نيين عه بياسدا هاتوره:

(الشهداء على بارق نهر بباب الجنة، في قبة خضراء يخرج عليهم رزقهم من الجنة بكرة وعشية).

واته: (شههیده کان لهسهر لیواری روویاریکن لهبهردهم دهرگای بههشتا، له قبه خضرا، بهدانیان و نیواران رزق و رۆزیان له بههشتهوه بۆ دیتته دهروه).

نهحمده ریوایهتی کردوو، نهمش بیچهوانهی جهعفری کوری نهبی تالیبه به جوړیک له جیاتی دهسته کانی دوویالی بۆ دانراوه له بههشتا پیی دهفریت ههرجۆنیک بیهویت (۲۲۶).

لهوانه: نهو رۆحانهی دهستبهسهرن لهسهر زهوی، رۆحه کهی بهرز ناییتتهوه، بۆ لای فریشته کان، بهلکو نه مه رۆحیکي نزم و له خوارهوهی زهویدایه، جا رۆحه کانی زهوی له گهڵ رۆحه کانی ناسمانه کان کۆناییتتهوه، ههروه که له دونیاشدا له گهڵ یه کتر نابنهوه، نهو دل و دهروونهی لهزهویدا نهیتوانی ره زامه ندی و خۆشهویستی خرا به دهست بهینن و یادی بکات و هۆگری ببینت و لیس نزیك بیتتهوه، نهوا دل و دهروونیکي نزم و له خوارهوهی زهویدا دهبيت، وه له پاش جیابوونهوهی له لاشه کهیدا تهنها لهوئ ده میتیتتهوه.

ههوره کو دل و دهروونی بهرز و مهزن کهوا له دنیا خهريك ببوو به خۆشهویستی خوا و یادکردنی و نزیك بوونهوه و هۆگری بوونی، وه پاش جیابوونهوهش له گهڵ

(۲۲۵) سهراوهی پيشوو: ۱۱/۵، سنن النسانی: ۳۱۵/۵

(۲۲۶) سعیر: ترمزی (۳۷۶۳) بکه، وه ههسته دهحه: ۲۶۶/۱

۹۹ ح لِلإِین قِیمُ الْجِوزِیَّةِ

رۆحه بەرزەکان دەبیت کە بۆ ئەو گونجاوه، پیاویش لە گەڵ ئەو کەسە یە لە بەرزەخدا لەرۆژی قیامەتدا کە خۆشی دەوێت، و رۆحی نیماندار لەدوای جیابوونەوە دەگات بە رۆحی برا و هاوڕێکانی کە کردەوێ چاکیان ئەنجامداوه و لەوێ لە گەڵ یە کتر دەبن.

و لەوانە: رۆحی داوینپرسی و زیناکاران لە پیاو و ئافەرەتان لە تەندووری ئاگردان، و رۆحیش لەناو رووباری خۆیندا مەلەمی تێدا دەکات و بەرد قووت دەدات، جا رۆحەکە دلخۆش و شادومانهکان و خەمبار و نازارەکان یە ک جینگیربوونیان نیە، بە لکو رۆح هەیه، لە هەرە سەرەوێ (علین)ه، و رۆحیش هەیه لە خوارەوێ زهویه و بەرزناپیتهوه.

ئەگەر تۆ ئاواتەخوازی سوننەت و نیشانهکان بوویت لەو بابەتەدا، ئەو بەرۆتو باشتر وایە گرنگی بەدەیت بە بەلگەنامەکانی ئەو بابەتە و گومان مەبە کەوا لەنێوان ئەو نیشانه دروستانەدا لەو بابەتە بەرھەستکاری هەیه، جا ئەوانە هەموویان راست و رهوان و هەندیککیان ئەوێتر دەسەلمینیت، بەلام کاروبار و گرنگیە کە لە تینگەیشتنی دایە، لە زانینی دل و دەروون و یاساکانی، چونکە ئەو گرنگی و تاییبەتمەندی خۆی هەیه جگە لە گرنگی کاروباری لاشە، وە رۆحیش لە گەڵ ئەوێ لە بەهەشتدایە، ئەو لە ئاسمانیشدایە، پەیوەندی دەکات و دەگات بە ژبانی ناوگۆر و بەو رۆحە تیاپەتی، ئەویش خیرترین شتە لە جوولە و گواستەنەو و بەرزبوونەو و دابەزیندا، رۆحیش دابەش دەبیت بۆ نێردراو و بەندکراو. بەرز و تزمی، دوای جیابوونەوێش رۆح نەخۆش و ناخۆش و لەزەت و نیعمەت و سزاو نازاری هەیه زۆر گەورەتریش لەوێ لە کاتی پەیوەندی هەبوو بە لاشە، لەو کاتەشدا نەخۆش و بەندی و ناخۆش و سزاو خەفەتباری بۆ هەیه، وە هەرودەها لە هەمان کاتیشدا خۆشی و نیعمەت و لەزەت و شادومانی بۆی هەیه، رێک حالی لەو

۹۰ ح للإبن قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

لاشديهدا وهك حالى كۆرپه له وايه لهسكى دايكى، له دواى جياپوونه وهشدا حاله تى وهك حاله تى ده رچوونيه تى لهسكى نهو دونيايه دا.

جا بۆ دل و دهروون چوار جيهان ههيه، ههر جيهانتيك له وهى پيش خوى گه وره تره.

جيهانى يه كه م: له ناو سكى دايكه، نه مهش حه سره ت و تهنگى و غه م و سى تاريخايه.

جيهانى دووهم: نه مه جيهانتيكه كه وا تيندا گه وره تر ده بيت و هۆگرى ده بيت و تيندا خيتر و شه رى ده ست ده كه ويت وه هۆكارتيكيشه بۆ به خته وه رى و خه مناكى.

جيهانى سيبه م: جيهانى به رزه خه نه مهش فراوانتر و گه وره تره لهو جيهانه دا، به لكو ريژه و په يوه نديه كه ي بۆ نهو وهك ريژه و په يوه ندى نهو جيهانه يه بۆ يه كه مييان.

وه جيهانى چواره م: جيهانى كۆتاييه يا خود ريژه دوايه، نه مهش به هه شت يا خود دۆزه خه، هيج جيهانتيكى ديكه نيه له دواى نه و جا خواى گه وره لهو جيهانانه دا پله

دواى پله ده يگوازيتته وه تاكو ده يگه به نيته نهو جيهانه ي جگه لهو هيجى ديكه سوودى بۆى نابيت، له و يش زياتر هيجى ديكه شاينه نى نهو نييه، نه ميش بۆ نهو

دروست كراوه وه كاروكرده وه كانى شهوى گه ياندۆته شهو پايه يه، له هه موو جيهانتيكيش لهو جيهانانه دا حوكم و ياسا و كاروبارتيك هه يه جياوازه له گه ل

جيهانه كه ي ديكه.

جا گه وره يى و پيروزي بۆ خوداى به ده يته نه ر و خولقينه ر و كه وا مردن و ژين و به خته وه رى و خه مناكى به ده ست شهو كه وا جياوازاى داناوه له نيتوان پله كانى

به خته وه ريه كان و ناخوشييه كان هه روهك جياوازيشى داناوه له نيتوان پله كانى زانست و كاروكرده وه كان و هيتز و توانايى و ره وشته كانى.

جا ههر كه سيك ناسى وهك پيويست شايه تى بدات (أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له) كه وا خاوه نى هه موو شتيكه، وه هه موو حه مد و سوپاسگوزاريهك

٩٥ ح للإبن قیّم الجوزیة

تەنھا بۆ ئەو، ھەموو خێر و چاکەیک بە دەست ئەو، ھەموو کار و فەرمانیک دەگەریتەو بۆ لای ئەو، و ھەموو ھێز و توانەیکیش تەنھا شایەنی ئەو، و ھەموو قەزا و قەدەرێکیش بە دەست ئەو، ھەموو عیزدەتیکیش، و ھەموو ھیکمەتیکیش و ھەموو تەواوکارییەکی رەھاش لە ھەموو روو ھە بۆ خۆی دەگەریتەو، بە عیلم و زانستی خۆش راستی پێغەمبەر و نێردارەو کانی خۆی ناسیو، ئەو ھێ بۆ ئەوان ھاتوو ئەو راست و رەوایە، کەوا بیرمەند و زاناکان شایەتی بۆ دەدەن، ئەو ھێ بۆ ئەوان ھاتوو ئەو راست و رەوایە کەوا بیرمەند و زاناکان شایەتی بۆ دەدەن، ئەو ھێ سەرپێچی بکات ئەو ناپرەوا و گومراییە، و ھەسرکەوتن و یارمەتیش لە لایەن خواو ھە.

نایا رۆحی مردوو ھەکان سوود بە شتیک لە ھەول و کۆشیی زیندو ھەکان

دەبیینیت یاخود نا؟

و ھەلەمەش کەوا ئەو سوود بە دوو کار و فەرمان دەبیینیت لە ھەول و کۆششی زیندو ھەکان کە لە نێوان ئەھلی سوننە لە بیرمەند و زانیان و ئەھلی ھەدیس و تەفسیر لە سەری رێککەوتوون:

یە کە میان: ئەو کارە ی کە مردوو لە ژیانیدا ببو ھۆیە بۆ ئەو.

دوو ھە میان: نزا و پارانەو ھێ موسلمانان بۆ ئەو. و داوای لیخۆشبوون بۆ ئەو، و ھێر و چاکە کردن، و ھە جکردن لە سەر خێر و چاکەیک کەوا پەو ھەندی بە پادداشتە کە ی ھە یە نایا پادداشتی بە خشین بیت یاخود پادداشتی کار و کردو ھە بیت؟ جا لە لای جەماوەر بە گشتی پادداشتی کار و کردو ھە کە بە خۆی دە یگاتی، و لە لای ھەندی ھە نە فیە کان بە لکو پادداشتی بە خشین دە یگاتی.

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

نهمش به لگهیه له سهر نهو فرموده یه پیغه مبر عليه السلام : (لا تقتل نفساً ظالماً
إلا كان على ابن آدم الأول كفل من دمها، لانه أول من سنّ القتل) ^(۳۳۸). واته:
(هیچ که سیتک به ستم مه کوژن نیلا به شیتک ده گهریتته وه بۆ کوری ناده م که قابیل
بوو هاییلی برای کوشت کهوا ریبازی کوشتنی دانا)
جا نه گهر بۆ نهمه سزا و تۆله سه ندننوه هه بیته، نهوا بۆ چاکه و پاددشات و
خیردا له پیشترینیانه و شیا وترینیانه.

به لگه له سهر سوود و مرگرتنی مردوو به نزا و پارانه وه

به لگه و سه مانندیسی له سهر سوود پیگه یاندنی کهوا ده بیته هۆکاریک له
قورئان و سوننه و یه کده نگگی و بنه ماکانی شهر عدا هاتووه، جا له قورئاندا خوای
گهره ده فرموویته: ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾ (الحشر: ۱۰) واته: (نهوانه ش که به شوین کۆچبه ران و
پشتیواناندا هاتن (تا کۆتایی دونیا نهمه دوعا و نزیایه و به رده وام) ده لئین:
پهروه ردگار له نیمه و له برایه کانه شمان خۆش ببه که پیش نیمه ریبازی نیمه یان
گرتبه سر). خوای پهروه ردگار همد و سه نهای نهو که سانه ده کات بۆ
نیمانداره کانی پیش خۆیان به نزا و پارانه وه بۆیان جا نه میش به لگه یه له سهر
سوود و گه یاندنیان به نزا و پارانه وه ی زیندووان.

ده کریت بووتری: به لگه نهو له وانه به نزا و پارانه وه ی نهوان سوودیان
پیگه یشتووه، چونکه پیش نهوان که وتوون له نیمان و و باروهردا، جا کاتی
شوینیان که وتن ههروه که پهیره کان بوون له به ده ست هیتانی بۆیان، به لام سه لمیراوه

(۳۳۸) مسلم: ۱۶۷۷

۹۰ ح للإبن قیّم الجوزیّة

لهسر سودپیگه‌یشتنی مردوو به نزاو پارانه‌وهی یکده‌نگی خه‌لکان له‌سهر دوعا و پارانه‌وه بۆی له نویژی جه‌نازه‌دا.

له‌حه‌دیسیتکدا نه‌بی هوره‌پیره (ره‌زای خوای لی بیست) ده‌لّیت پیغه‌مبهر علیه‌السلام (فرمویه‌تی: (إذا صَلَّيْتُمْ عَلَيَّ الْمَيِّتِ فَاخْلَصُوا لَهُ الدُّعَاءَ) (۳۳۹). واته: (ته‌گهر نویژتان له‌سهر مردوو کرد نه‌وا به دلّسۆزی دوعای بۆ بکه‌ن).

له سه‌حیحینکی موسلم دا له‌حه‌دیسینکی عه‌وف کوری مالیک ده‌گپرتسه‌وه، پیغه‌مبهر علیه‌السلام (نویژی له‌سهر جه‌نازه‌یه‌ک ده‌کرد منیش دوعایه‌کم له‌بهر کرد، پیغه‌مبهر علیه‌السلام) ده‌یفه‌رموو: (اللّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَأَرْحَمَهُ وَعَافَهُ وَأَعْفُ و عَنهُ، وَأَكْرِمْ نَزْلَهُ، وَسَّعْ مَدْخَلَهُ، وَأَغْلِيْبِهِ بِالْمَاءِ وَالشَّلْجِ وَالْبَرْدِ، وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الشُّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَابْدَلْهُ دَاراً خَيْراً مِنْ دَارِهِ، وَاهْلأ خَيْراً مِنْ أَهْلِهِ وَزَوْجاً خَيْراً مِنْ زَوْجَةٍ، وَأَدْخُلْهُ الْجَنَّةَ، وَأَعِدْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ النَّارِ) (۳۴۰).

واته: (خودایه لئی خۆش ببه و ره‌حمینکی بپ بکه، لئی ببوره له‌گوناه‌ی بسره‌وه، وه شوتینکی باشی بده‌ری له‌به‌هشت و گۆزی فراوان بکه‌ن به‌ناو و به‌فر و ته‌رزه بیشره‌ له‌گوناهه‌کانی پاک‌ی بکه‌ره‌وه هه‌ر وه‌ک کراسی سپی له‌پسی پاک ده‌بیتسه‌وه، و شوتینی بگۆزه‌باشتر له‌و شوتنه‌ی نیستای، که‌س و کاری باشتر له‌که‌س و کاره‌که‌ی، وه‌هاوسه‌ریک باشتر له‌هاوسه‌ره‌که‌ی، و بیخه‌ره‌به‌هه‌شت و بیپاریزه‌ی له‌سزای گۆر و سزای ناگر).

له‌وانله‌بن‌الاسقع ده‌گپرتسه‌وه ده‌لّیت: پیغه‌مبهر علیه‌السلام نویژی له‌سه‌ریباویک ده‌کرد له‌موسلمانان جا گویم لی بوو ده‌یفه‌رموو: (اللّهُمَّ أَنْ فُلَاناً بَن فُلَانٍ فِي ذِمَّتِكَ

(۳۳۹) ابو داود ریزایمتی کردوو (۳۱۹۹).

(۳۴۰) موسلم ریزایمتی کردوو: (۹۶۳).

٢٦١
..... ح ٩٥ لِلْإِنِّ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

وحبل جوارك، فقه من فتنة القبر وعذاب النار، وانت هذا الوفاء والحق، فأغفر له وارحمه إنه غفور الرحيم) (٢٣١).

واته: (خودايه نهوه فلانی کوری فلان له نهستوی تو و له ژیر چاودیری و به هاناوه چوونی تو دایه، جا له فیتنه و ناشویی ناوگژیرو سزای ناگر بیباریزه، تو ش خاوهنی پهیمان و راستی و رهاویت، لئی خوش بیه و رحمی پی بکه و به راستی تو پهروه رد گاریکی لیبوره و به زهیی).

نهمهش زوره له هدیسه کان، به لکو مه بهستی له نوژی کردنه له سهر مردووه و ههروه ها نزا و پارانهوه بوی له دواي به خاک سپاردنی.

له هدیسیکی عوسمانی کوری عهفان ﷺ ده لیت: پیغه مبهه ﷺ نه و کاته ی له خاک سپاردنی مردوویه ک ده بووه له سهری ده وستا و ده یفه رموو: (أستغفروا لأخیکم، وأسألوا له التثبیت فأنه الآن یُسأل) (٢٣٢).

واته: (داواي لیخوشبوون بو نهو برایه تان بکهن و داوا له خوا بکهن چه سپاو بیست له سهر وه لآمه کانی، چونکه نیستا نهو پرسیاری لی ده کریت).

ههروه ها نزا و پارانهوه له بویان له کاتی سهردانی کردنی گوره کانیان، ههروه ک له سه حیجی موسلم دا له هدیسیکی بریده ی کوری خه صیب دا هاتوووه ده لیت: پیغه مبهه ﷺ فیتری ده کردن نه گهر چوون بو گورستان بلین: (السلام علیکم یا أهل الدار من المؤمنین والمسلمین، وأنا إنشاء الله بکم لاحقون، نسأل الله لنا ولكم العافیة) (٢٣٣).

واته: (سهلامی خواتان لی بیست نهی خاوهن مال له نیمانداران و موسلمانان، وه نیمهش بهویستی خواي گهوره بیتان ده گهین، ره جمی خواي گهوره له وانهی پیش

(٢٣١) سنن أبی داود: (٢٢٢١).

(٢٣٢) سنن أبی داود: (١٥٤٧).

(٢٣٣) مسلم: ٩٧٤.

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

نیمه و پاش نیتو هس بیټ، داوا له خوای گهوره ده کهم له نیمه و له نیتو هس خوښ بیټ).

له سه حیجی موسلم دا هاتووه کهوا عانیشه ﷺ پر سیاری کرد له پیغه مبه ﷺ نه گهر داوای لیخوښبون له خاوه نی گزړستان بکه م چی بلیم؟
فهرمووی: (قولي: السلام على أهل الديار من المؤمنين والمسلمين، ويرحم الله المستقدمين منا والمستأخرين، وإنا إن شاء الله بكم لاحقون)
واته: (بلخ: سه لامی خوای گهوره له نیتو نهی خاوه ن مال له نیمانداران و موسلمانان، وه خوای گهوره ره حم به وانهی له پیتش نیتو هس و له دواي نیتو هس بکات، انشاء الله نیمه ش پیتان ده گهین).

هر له سه حیجه که یدا، له عانیشه ﷺ ده گیریتو ه پیغه مبه ﷺ له شه ویتک له دوا شه وه کانیدا بو به قیغ ده رچوو، جا فهرمووی: (السلام عليكم دار قوم مؤمنين، وأتاكم ما توعدون غداً مؤجلون، وإنا إن شاء الله بكم لاحقون، اللهم أغفر لأهل بقیع الغرقد) ^(۲۳۴).

واته: (سه لامی خوای گهوره له نیتو نهی خاوه ن مال له نیمانداران، وه نیمه ش سبهی پیتان ده گهین بهو به لینهی به نیتو و نیمه ش دراوه، وه انشاء الله نیمه ش پیتان ده گهین، خودایه له نه هل و دانیشتوانی به قیغ الغرقد خوښ ببه).

پیغه مبه ﷺ به کار و کرده وه و فیژکردنیش دوعا و پارانه وهی بو مردوه کان کرده وه، و نزا و پارانه وهی سه حابه و شونینکه وتوانی و وه موسلمانانیش سه رده م له دواي سه رده م زیاتره له وهی باسکراوه، زورتریشه له وهی ټینکاری ده کات، له کاتیڅدا خوای گهوره دیت پلهی بهنده یهک له به هه شتدا به رز ده کاته وه، جا ده لیت: نه مه له کوئی بوو؟ پیی ده وتریت: نه مه به نزا و پارانه وهی کوره که ته بو تو ^(۲۳۵).

(۲۳۴) مسلم: ۹۷۴

(۲۳۵) مجمع زوائد: ۲۱۰/۱۰

(له گه یشتنی پادداشتی خیر و چاکه کردن بو مردوو)

به لام پادداشتی خیر و چاکه ده گات به مردوو، چاکه له دوو سه حیحه که له عایشه رضی الله عنہا ده گیریتته وه: پیاوینک هاته خزمهت پیغه مبهری رضی الله عنہا وتی: نهی پیغه مبهری خوا دایکم له ناکاو مرد و وه سیه تیشی نه کرد، وا گومان ده بهم نه گهر قسهی کردبا نهوا وه سیه تی خیر و سه ده قه ی ده کرد، نایا نه گهر خیر و سه ده قه ی بو بکه م کری و پادداشتی بو ی ههیه؟ فهرمووی (به لئی) ^(۲۳۶).

له سه حیحه ی بو خاریدا له عبدالله ی کوری عه بیاس رضی الله عنہ ده گیریتته وه: کهوا دایکی سه عدی کوری عباده مرد، لهو کاته دا نهو لای نه بوو، هاته لای پیغه مبهری رضی الله عنہا وتی: نهی پیغه مبهری خوا، دایکی وه فاتی کردوه، منیش له لای نه بووم، جا نایا سوودی پی ده گات کهوا خیر و چاکه ی بو بکه م؟ فهرمووی (به لئی). له سه حیحه کی موسلمدا له نه بی هوردهیره رضی الله عنہ ده گیریتته وه: پیاوینک به پیغه مبهری وت رضی الله عنہا: باو کم مرد پاره و سامانیکی زوری به جیهیشت، وه سیه تی نه کرد، نایا ده کریت له جیاتی نهو خیری بو بکه م؟ فهرمووی: (به لئی) ^(۲۳۷).

له سوننه ته کاند و مه سنه دی نیمام نه حمه د، له سه عدی کوری عباده، ده گیریتته وه: ده لیت: نهی پیغه مبهری خوا دایکی سه عد مرد و کامه خیر و چاکه باشه بو؟

فهرمووی (ناو)، جا بیریکی هه لکه مند وه فهرمووی: (هذه لأم سعد) ^(۲۳۸). واته: (نه مه بو دایکی سه عده).

^(۲۳۶) مسلم: ۱۰۰۴

^(۲۳۷) مسلم: ۱۶۳۰

^(۲۳۸) مستند احمد: ۷/۶، نین ماجه: ۳۶۸۴، وه ترمزی: ۶۶۹

١٩٥ ح لِّلْإِنِّ قِيَمٌ الْجُوْزِيَّةُ

له عبدالله ی کوری عه مرو کهوا عاصی کوری وائل له سه رده می نه زانینیدا نه زری کرد سهد و شتری بکاته قوربانی، به لام هیشامی کوری عاص له به شه که ی په نجای کرده قوربانی، به لام عه مر له و باره یوه پرسیری کرد له پیغه مبه ر جا فه رموی: (أما أبوك فلو أقر بالتحديد فصمت وتصدقت عنه نفعه ذلك) (٢٣٩).
واته: (نه گهر باوکت له سه ر یه کتاپه رستی جیگی ر بوایه جا ر ژ و گرتن و سه ده قه کانت له جیاتی نه و سوودی بژ نه و ده گه یاند).
نیمامی نه حمده ریوایه تی کرده.

له گه یشتنی پادداشتی ر ژوو گرتن بو مردوو

به لام گه یشتنی پادداشتی ر ژوو له هه ردوو سه حیحه که له عائشه رضی الله عنها ده گپړیته وه کهوا پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله فه رمویه تی: (من مات وعليه صيام صام عنه وليه) (٢٤٠).
واته: (هه رکه سی مردوو و ر ژووی له سه ر بوو نه وه ده بیټ سه ر په رشتیاری له جیاتی ر ژووی بگریته وه).
هه روه ها له هه ردوو سه حیحه که دا هاتووه، نیبن عه بباس ده گپړیته وه و ده لیت: پیاویک هاته لای خزمه تی پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله وتی: نه ی پیغه مبه ری خوا دایکم مردوو و ر ژووی مانگیکی له سه ره، نایا له جیاتی بیگرمه وه؟ فه رموی: (نعم فدين الله أحق أن يقضى) (٢٤١). واته: (به لئ بیگومان قهرزی خوا له هه مووی هه قتره بگه پړیته وه).

(٢٣٩) مسند احمد: ١٨٢/٢.

(٢٤٠) مسلم: ١١٤٨.

(٢٤١) مسلم: ١١٤٨.

٩٥ ح لابلین قیّم الجوزیّة

له ریوایه تیکی دیکه دا، نافرہ تیک هاته خزمهت پیغهمبهر صلوات جا وتی: نهی پیغهمبهری خوا دایکم مردووه و کهچی رۆژووی نه زری له سهره، نایا له جیاتی بیگرمهوه؟ فهرمووی (أفرأیت لو کان علی أمک دین فقضیته أکان یؤدی ذلک عنها؟).

واته: (نایا نه گهر بینیت دایکت قهرزی به کیکی له سهره نایا نامادهی له جیاتی بیده یتهوه؟)

نافره ته که وتی: به لئی، پیغهمبهر صلوات فهرمووی: (فصومی عن أمک). واته: (نینجا که واته له جیاتی دایکت به رۆژوو به).

نهم و ته یهش هی بوخارییه و لیکدانه وه که ته نها هی خۆیه تی. له به ریده صلوات ده گێرد ریتته وه و ده لیت: من له لای پیغهمبهر صلوات دانیشتبوم، نافرہ تیک هاته خزمهتی وتی: من خیر تیکی نه پروا وه بۆ دایکم کردووه، دایکم مرد جا پیغهمبهر صلوات فهرمووی: (وجب أجزک و ردّها علیک المیراث). واته: (تۆ خیره کهت کرد و میراته کهش بۆ تۆ گه پابه وه).

جا وتی: نهی پیغهمبهر صلوات وه نه و رۆژووی مانگیکی له سهره نایا له جیاتی بیگرمهوه؟

فهرمووی: (صومی عنها) واته: (رۆژوو کهی له جیاتی بگهروه)، نافرته که وتی: نه و هدرگیزه جی نه کردووه، نایا له جیاتی نه و حه جی بۆ بکه م؟ فهرمووی: (حجی عنها) ^(٢٤٢). واته: (له جیاتی نه و حه ج بکه). موسلیم ریوایه تی کردووه، له و ته یه کی تر دا هاتووه دوو مانگ به رۆژوو به.

له نینوعه بباس صلوات ده گێرد ریتته وه: (کهوا نافرہ تیک سواری که شتییه کی ده ریا بوو نه زری کرد نه گهر خوای گه و ره رزگاری بکات نه و مانگیک به رۆژوو ده بیست، جا خوای گه و ره رزگاری کرد، به لām تا وه کو مرد به رۆژوو نه بوو، نینجا که چه کهی یان

٩٥ ح للإبن قیّم الجوزیة

خوشکه که ی هاته خزمهت پیغهمبهر صلوات الله علیه نینجا فەرمانی دا کهوا له جیاتی بهرژوو بیّت ^(٢٤٣). نه هلی سوننه و نیمام نه حمه د ریوایه تی کردووه.

ههروه ها له پیغهمبهر صلوات الله علیه ده گێردریتتهوه له گه یشتنی خیر و پادداشتی رۆژووگرتن له جیاتی مردوو یاخود پیدانی خۆراک بۆ فقیر و هه ژار.

له سوننه دا له نیبنو عومهر رضی الله عنه ده گێردریتتهوه، کهوا پیغهمبهر صلوات الله علیه فەرموویه تی: (من مات وعليه صيام شهر فيطعم عنه لكل يوم مسكين) ^(٢٤٤).

واته: (هه رکه سی مردوو رۆژووی مانگیکی له سه ر بوو نهوا ده بیّت له جیاتی نهو له هه ر رۆژیکدا خواردنی هه ژاریک بدات).

ترمزی و ئیبن ماجه ریوایه تیان کردووه، ترمزی ده لیت: ئیمه نازانین له کویتوه بهرزکراوه تهوه تنه ا له م رووده نه بیّت، راستیه کهش له ئیبن عومهر هاتوه له وته کهیدا وه ستینراوه (موقوفاً).

له سوننه تی نه بی داود، له ئیبنو عه بباس ده گێریتتهوه ده لیت: نه گه ر به کێک له مانگی ره مه زان نه خویش کهوت و پاشان مرد و رۆژووی نه گرت له جیاتی نهو خواردن بدهن، وه گێرانهوه ی رۆژووی بۆ ناییت، به لام نه گه ر نه زری کردبوو نهوا ده بیّت سه ره رشتیاره که ی بۆی بگێریتتهوه ^(٢٤٥).

^(٢٤٣) مسند احمد: ٢/٢١٦

^(٢٤٤) ترمزی (٧١٨)، ابن ماجه ١٧٤٧

^(٢٤٥) سنن نه بی داود (٢٤٠١)

(له پیگه‌یشتن و ده‌سنگه‌وتنی خیرو پاداشتی جه جکردن)

له‌باره‌ی پیگه‌یشتن و پاراستی جه جکردن بۆ مردوو، له سه‌حیحی بوخاریدا، له ئیبنو عبّاس رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه: نافرہ‌تیک له جه‌هینه هاته لای پیغهمبهر رضی اللہ عنہ و پیی ووت: دایکم نه‌زری کردبوو جه‌ج بکات به‌لام تاکو مرد جه‌جی نه‌کرد، نایا من له‌جیاتی نه‌و جه‌ج بکه‌م، فه‌رموی: ((حجی عنها، أ رأیت لو کان علی أمک دین أکنت قاضیته؟ أقضو الله فالله أحق بالوفاء)) ^(۲۶۶). واته: ((له‌جیاتی نه‌و جه‌ج بکه، نایا نه‌گهر بینیت قهرزیک له‌سهر دایکت هه‌بوو نایا تۆ بۆی ده‌ده‌یتته‌وه؟ قهرزی خوا بده‌نه‌وه چونکه له هه‌موو که‌س مافی زیاتره وه‌فاداریت به‌رامبه‌ری)). هه‌روه‌ها جه‌دیسی به‌ریده‌ش پیشتر باسکرا که تیییدا هاتوو: دایکم هه‌رگیز جه‌جی نه‌کردوو، نایا له‌جیاتی نه‌و جه‌ج بکه‌م؟ فه‌رموی: ((له‌جیاتی نه‌و جه‌ج بکه)).

له ئیبنو عبّاس رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه: خیزانی سنان کوری سلمه‌ الجهنی پرسیاری له پیغهمبهر رضی اللہ عنہ کرد: که‌وا دایکی مردووو جه‌جی نه‌کردوو، نایا خیرو پاداشتی بۆی هه‌یه جه‌جی له‌جیاتی بکات؟ فه‌رموی: ((نعم. لو کان علی أمها دین فقضته عنها أم یکن یجزیء عنها)) ^(۲۶۷)، واته: ((به‌ئێ، نه‌گهر له‌سهر دایکی قهرزیک هه‌ییت و له‌جیاتی بیداته‌وه نایا پاداشتی بۆ ناییت؟)). نسانی ریویایه‌تی کردوو.

دیسان له ئیبنو عبّاس ریویایه‌ت کراوه: نافرہ‌تیک له‌باره‌ی باوکیه‌وه که مردبسو پرسیاری له پیغهمبهر رضی اللہ عنہ کرد که‌وا جه‌جی نه‌کردبوو، پیغهمبهر رضی اللہ عنہ فه‌رموی: ((حجّی عن أبیک)) ^(۲۶۸)، واته: له‌جیاتی باوکت جه‌جی بۆ بکه دیسان له‌ویتوه ریویایه‌ت کراوه، پیاویک ووتی: نه‌ی پیغهمبه‌ری خوا، باوکم مردووو هیچ جه‌جی

^(۲۶۶) فتح الباری: ۱۴ / ۲۹۶.

^(۲۶۷) مسند أحمد: ۱ / ۲۱۲.

^(۲۶۸) النسائی: ۵ / ۱۱۸.

نه کردوه نایا له جیاتی نهو حدجی بۆ بکه م؟ پیغه مبهەر ﷺ فرموی: ((أرأيت لو كان على أبيك دين أكنت قاضيته؟)). واته: ((نایا بینیووته له سهر بارکت قهرزیک هه بیته دایته نهو؟))، ووتی: به ئی، فرموی ((فدين الله أحق))^(۲۴۹). وه ته وای موسلمانان کۆکن له سهر نهو هی کهوا دانهو هی قهرز له نه ستۆی مردوو که ده که ویت نه گهرچی له که سیکی بیانیش بیته که له لای مایته وه، کهوا حدیسی نه بی قتاده به لگه یه له سهر نهو هی کاتیک مردوو یکن دوو دیناری قهرزی له لا مابوو، کاتیک بۆیان دایه وه پیغه مبهەر ﷺ له باره یه وه فرموی: ((الآن بردت علیه جلدته))^(۲۵۰). واته: ((ئیستا که سزاو نازار له سهر پشتی سارد کرایه وه)).

هه موش له سهر نهو یه کده نگن کهوا زیندوو نه گهر مردوو له نه ستۆدابوو نهو مافیته که له مافه کان سهرفرازی بکات و سوودی پیبگه یه نیت و له تاوان رزگاری بکات تا نهو کاته ی له نه ستۆی زیندوو ده که ویت.

جا نه گهر له نه ستۆ ده سه بهری زیندوو کهوت به دهق و به کۆده نگ له گه ل نهو ههش به خۆی نهو هی له سه ریته ی نه نجامی بدات نه گهرچی پیی رازی نایته به لکو بۆی ده گهریته وه، جا لابرده و په راندنی له نه ستۆی مردوو به رزگار بوونه له بهر نهو هی ناکریت له پیشته و باشته به جی بهیندریت. وه نه گهر سوودی گه یانندن به رزگار بوون و لابرده وه ههروه ها سوود ده گه یه نیت به خه لآت و به خشین، جیوازی له نیاوانیاندا نیسه چونکه پاداشتی کارو کرده وه مافیته کی پیشکه شکر او یکی به خشنده یه، جا نه گهر داینا بۆ مردوو نهوا بۆ نهو دگوازیته وه. ههروه ک ههچ مافیته له سهر مردوو نیه له قهرز و قهرز دانه وه و شتی له وابه ته نه مهش مافیته کی پاک و پوختی زیندوو، جا نه گهر گهردی نازاد کرد نهوا گهردن نازادی و رزگار بوونی هه که ی ده گاتی، له ده سه بهر و نه ستۆی ده که ویت، ئینجا هه ردووکیان

(۲۴۹) النسائي: ۱۱۸/۵.

(۲۵۰) مسند احمد: ۳/۳۳۰.

ما فیکه بۆ زیندوووه که، جا چ ده قیّک یا خود پینوه ریّک یا خود یاسایه که له یاساکانی
 شرع پیویست ده کات به گه یشتنی یه کیکیان و قه ده غه کردنی گه یشتنی نه ویتەر؟
 نهو ده قانهش دیار و ناشکران له سهر گه یشتنی خیرو پاداشتی کرده وه کان بۆ
 مردوو نه گهر که سی زیندوو نهو کارو کرده وانهی له جیاتی بۆی کرد، نه مهش نهو
 پهری پوخت و راستی پیوه ره، چونکه خیرو پاداشت ما فیکه بۆ بکه ر.
 پیغه مبه ر ﷺ ناگاداری کردۆته وه به گشتی خیر و پاداشتی رۆژوو گرتن
 نه مهش تنها وازه ینان و مبه سه ته به دل پیی هه لده ستی که سیش تیّی ناروانیّت
 تنیا خوی گه و ره نه بیّت، و به کار کردنی نه ندامانی له ش نیه له سهر گه یشتن به
 پاداشت و چاکه کهوا نه مهش کارکردن به زمان و گوینگرتن و به چار بینین به ریّگی
 یه که م.

به شیوه یه کی رپووتر رۆژوو گرتن نیهت و مبه سه تیّکی پوخت و پاراوه، وه خو
 گرتن له شته دروستکراوه کان، نهوکاته خودای گه و ره خیر پاداشته که ی ده گه یه نیّت
 به مردوو که جا چۆن به خویندنه وه یه که کهوا نه مهش کارو کرده وه و نیه ته، به لکو
 ناشیّته هۆکاریّک بۆ نیهت و مبه سه ست، جا گه یشتنی پاداشتی رۆژوو بۆ مردوو
 ناگادار کردنه وه ی تیدایه له سهر گه یشتنی گشت کارو کرده وه کانی دیکه .

خواپه رستیش دوو به شه: سامانی و دارایی، وه جه سه ته یی. قسه ی شه قام و
 گشتی ناگاداری کردۆته وه به گه یشتنی پاداشتی خیرو سه ده قه، ده لیّت: له سهر
 گه یشتنی گشت خوا په رسته یه داراییه کان، وه ناگاداری کردۆته وه به پیّگه یشتنی
 پاداشتی رۆژوو گرتن له سهر گه یشتنی پاداشتی گشت خوا په رسته یه جه سه ته یه کان،
 وه هه والّی داوه به گه یشتنی پاداشتی جه جکردنی نارپّته و کۆکراوه له دارایی و
 جه سه ته یی، جا هه رسیّ جزره کان جیگیره به دهق و گرنگی پیدان. وه یارمه تی و
 هاوکاریش به خودای به خشنده و دلۆژان.

۹۶ ح لِلإِن قِيمُ الْمُجْرِمَةِ

نهوانه‌ی بهره‌لستکاری ده‌کن له گه‌یشتن ده‌لین: خودای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَأَنْ لِّئْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾ (النجم: ۳۹). واته: ((به‌راستی ناده‌میزاد خاوه‌نی هیچ شتیک نیه ته‌نجا نه‌وه نه‌بیته که خوی کردوویه‌تی))، هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (یس: ۵۴)، واته: ((خه‌لکینه دل‌نیابن که ته‌نجا پاداشتی کاریک ده‌دریته‌وه که ده‌تانکرد))، هه‌روه‌ها خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ (البقره: ۲۸۶)، واته: ((هه‌رکاریکی چاک نه‌نجام بدات قازانجی ته‌نجا بۆ خویته‌تی و هه‌ر خرابیه‌کی کردبیته ته‌نجا یه‌خه‌ی خوی ده‌گریته))، وه له پیغه‌مبه‌روه ﷺ جیگیر بووه که‌وا فه‌رموویه‌تی: ((إذا مات العبد انقطع عمله إلا من ثلاث: صدقة جارية عليه، أو ولد صالح يدعو له، أو علم ينتفع به من بعد موته)). واته: ((ته‌گه‌ر به‌نده‌یه‌ک مرد کارو کرده‌وه‌کانی ده‌پچریت ته‌نجا له سه‌ شتدا نه‌بیته: خیر و چاکه‌یه‌کی نه‌وه‌ستاو و به‌رده‌وام، یاخود کورپکی چاک و له‌بار نزاو پارانه‌وه‌ی بۆ بکات، یاخود زانستیک له دوا‌ی مردنیدا سوودی پی بگه‌یه‌نیت)).

هه‌روه‌ها له هه‌دیسیکی نه‌بی هه‌روه‌یره ﷺ که باسکراوه پیغه‌مبه‌ره ﷺ ده‌فهرمویت: ((إن مما يلحق الميت من عمله و حسناته بعد موته علماً نشره)) ته‌م هه‌دیسه به‌لگه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌وا له‌راستیدا هۆکاریک بووه بۆ سوود پیگه‌یانندی. هه‌روه‌ها هه‌دیسی نه‌سه‌س ده‌گیتریتسه‌وه که‌وا پیغه‌مبه‌ره ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((سبع يبري على العبد أجره، وهو في قبره بعد موته: من علم علماً، أو أكرى نهراً، أو حفر بئراً، أو غرس نخلاً، أو بنى مسجداً، أو ورث مصحفاً، أو ترك ولداً صالحاً يستغفر له بعد موته))^(۲۴۱)، واته: ((حفتو شت هه‌یه له‌سه‌ر به‌نده‌ خیر و پاداشته‌که‌ی به‌رده‌وامه، ته‌مه‌ش له دوا‌ی مردنیدا له‌ناو گۆره‌که‌یه‌تی: هه‌رکه‌سه‌ی یه‌کینکی فیتری زانستیک بکات، یاخود رووباریک به‌کری بدات، یاخود بیرکی ناو

(۲۴۱) جمع الزوائد: ۱/۱۶۷.

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

هه لکه ونیت، یاخود دار خورمایه ک بچینیت، یاخود مزگه وتیک دروست بکات، یاخود پهرتووکیتی به سوود به جی بهیلیت، یاخود مندالیتی چاک و نیماندار به جی بهیلیت له دوای مردنیدا دوغای بۆ بکات)). نه مهش به لگه یه که له سهه نه وهی جگه له وانه خیرو پاداشتی لی ده ستناکه ویت.

ده لیتن: به خشینیش ناردن و گواستنه وهیه، گواستنه وهش له یه کیکه وه بۆ یه کیکتی تر له راستیدا ده بیت به مافیکتی پیویست، وه کارو کرده وهش خیرو پاداشت واجب ناکات، له بهر نه وهی نه مه ته نهها فەزل و چاکه و به خشینیکتی خوایه، جا بهنده چون ده توانیت خیرو چاکه له که سیکه وه بۆ که سیکی دیکه بگوازیته وه ته نهها له سهه به خشینیک کهوا له سهه خوا پیویست ناییت، به لکو نه گهر خوا ویستی له سهه بیت ده دياتی وه نه گهر ویستیشی له سهه نه بیت نایداتی وه نه مهش هاوشیوهی هه ژاریک وایه له سهه نه وهی تکارو نزا ده کات بۆ نه وهی خیرو چاکه یه کی پیبکه ویت.

ده لیتن: ههروهها په سهه نکردن و که سان ویستیش به هوکاره کانی خیرو پاداشت خراب و بیتراره، نه مهش که سانی خو نه ویست و چاکه کاریش به نزیکتی و خزمایه تیه. جا چون چاکه کردن به هه مان خیر و پاداشته کهوا نه مهش نیاز و مه بهسته؟ جا نه گهر چاکه کاریش ناپه سهه ند و نه ویستراو کرد به هوکاریک نهوا نامانج و مه بهست له پیشتر و باشتره.

ههروهها نیمامی نه همد دواکه وتن له پیزی پیشه وه به قیزه وهن داده نیت، وه په سهه ند کردنیش به شیکتی دیکه ده کات، له کاتیکدا له هیواو ناره زووی تیدایه له هوکاری خیرو چاکه دانه وه، له ریوایه تیک نیمام نه همد ده لیت: کاتیک له پیاریک پرسیارکرا له پیزی پیشه وه دواده که ویت و باوکی له جینگاکه ی داده نیت، ووتی: شتیکتی واگرنگ و سهه ر نیه بۆ من، نه مهش بۆ نه وهی چاکه یه که له گهل باوکیدا بکات بیجگه له مهش.

ده لئین: ههروهه ها نه گهر به خشینیش بۆ مردوو ناسان بوايه نهوا گواسته وهی چاکه و به خشین بۆ زیندوو ناسانتر ده بوو.

ده لئین: ههروهه ها نه گهر به خشینیش بۆ مردوو ناسان بوايه نهوا گواسته وهی چاکه و به خشین بۆ زیندوو ناسانتر ده بوو.

ههروهه ها نه گهر خه لاتکردن و پیشکه شکردن گونجاو بوايه نهوا پیشکه شکردنی چاکه واجب ده بوو له سه زیندوو، ههروهه ک پیشکه شکردنی خێرو چاکه ی خۆبه خشان ده کریت بۆته وهی کهوا خۆی بۆ بهخت ده کات.

ده لئین: نه رک و بارگرانی تا قی کردنه وهو گیرۆده بوون به له جیاتی دانان و گۆزینسه وه قایل نا کریت و هه رناگیریت، وه مه به ستیش نه وه یه گۆزایه لئی و خواپاراستیه که ی نهو ته نها بۆ خۆبه تی، نه گهرچی ده توانیت سوود بگه یه نیت به وهی لهو کارو کرده وه یه ی ده ی کات پیشکه شی که سینکی دیکه ی بکات و نه مهش خوی گه وره بۆخۆی له هه مرو کهس له پیشتره بۆ نه م کاره. له راستیدا خوادای گه وره حوکمی داوه به وهی کهوا کهس سوودمه ند نابیت ته نها به هه ول و کۆششی خۆی. نه مهش فه رمایشت و یاسای خوايه و بریاردانیشه له سه ر دروستکراوه که ی.

ههروهه که نه مهش به رنامه و رپبازه که یه تی له فه رمان و یاساکه یدا، ههروهه ها نه خۆشیش کهس له جیاتی نهو حه ب و ده رمانی ناخواته وهو برسی و تینووی نابیت، وه کهسی قه رزاریش هه یچ که سینک له جیاتی نهو خواردن و خواردنه وهو پۆشاک له خۆی ناگریتته وه.

ده لئین: جا بۆته مهش خوادای گه وره رازی نابیت که سینک له جیاتی که سینک نیسه له تی بکات و وه یه کینک له جیاتی یه کینکی دیکه نویت بکات، جا نه گهر سه ری خواپه رستیه کان نه کریت خێرو پادا شته که ی به خشریت لق و رپچکه کانی چۆن ده بیت.

ده لئین: به لآم دوعا و پارانه وه نهوا په رسیار و ناره زوو یه که بۆلای خوادای گه وره ده گهریتته وه کهوا چاکه و به خشیشکه ده ی کات له سه ر مردوو وه عه فوی ده کات و

٩٥ ح - لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

لیتیده بووریت، نهمهش بهخشش و پیشکشکردنی خیر چاکه‌ی کاری زیندووه بۆ مردووه‌که.

ده‌لین: نه‌وانه‌ی بریتین له گه‌یاندنی خواپهرستیه‌کان که‌وا ده‌کریت له‌جیاتی نه‌و نه‌نجام بدریت وه‌ک سه‌ده‌قه و حه‌ج و خواپهرستیه‌کان دوو جوژن: جوژیکیان له‌جیاتی نه‌و نه‌نجام نادریت به‌هه‌ر شیوه‌یه‌ک وه‌ک نیسلام بوون و نوژیو خویندنه‌وه‌ی قورئان و رۆژوو گرتن. نه‌م جوژه‌ش خیرو چاکه‌که‌ی تایبه‌تمه‌نده به بکه‌ره‌که‌ی سه‌ریچی ناکریت و بۆشی ناگوازرتیه‌وه هه‌روه‌ک نه‌و له ژیاندا که‌س له‌جیاتی نه‌وی دیکه نه‌یده‌کرد، جگه له بکه‌ره‌که‌ش هه‌ج که‌س له‌جیاتی نه‌و کاره که ناکات.

وه جوژیکیش له‌جیاتی نه‌و ده‌توانریت نه‌نجام بدریت وه‌ک دانه‌وه‌ی قهرز و ده‌رکردنی خیرو چاکه و حه‌جکردن جا نه‌مه خیره‌که‌ی ده‌گاته مردوو“ چونکه نه‌و رازی ده‌بیت به نوینه‌رایه‌تی وه له‌ژیانیدا به‌نده ده‌توانریت له‌جیاتی نه‌و بیکات، جا پاش مردنیشی نه‌وا ده‌بیته ریگایه‌کی له‌پیشتر و باشت.

ده‌لین: به‌لام له حه‌دیسیتکدا نه‌گه‌ر یه‌کینک مردوو رۆژووی له‌سه‌ر بیت و سه‌ره‌رشتیاره‌که‌ی له‌جیاتی نه‌و به‌رۆژوو بیت، نه‌وا وه‌لامه‌که‌ی له‌چه‌ند روویه‌که‌وه‌یه.

٥٥٥٥٥: نه‌وه‌ی مالیک له ((موظاً))ه‌که‌ی ووتویه‌تی، ده‌لین: که‌س له‌جیاتی که‌س به‌رۆژوو نابیت، ده‌لین: نه‌مه‌ش فه‌رمانیکه هه‌موومان له‌سه‌ری کۆکین و جیاوازی و ناکۆکی تیداتیه.

٥٥٥٥٥: ئیبنو عه‌باس رضی اللہ عنہ حه‌دیسیتکی رۆژوو گرتنی له‌باره‌ی مردوو ریوایه‌ت کردووه، که‌وا نسائی له‌وی ریوایه‌ت کردووه، محمد کورپی عبید الاعلی بۆمانی گێپایه‌وه، نه‌ویش له یزید کوری زریع، نه‌ویش له حجاج الاموال، نه‌ویش له ایوب کوری موسی، نه‌ویش له عطاء کوری أبی رباح، نه‌ویش له ئیبنو

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

عہباس رضی اللہ عنہ ووتی: کہس له جیاتی کہس نوئژ ناکات و کہسیش له جیاتی کہس
رؤژوو ناگریت ^(۲۴۲).

سبب ۴۰: حەدیسێک هەیه کەوا ناکۆک و جیاوازن له ئیسنادە کەیدا، خاوەنی
(المفهم في شرح مسلم) ^(۲۴۳) ناوای ووتوو.

چوار ۴۰: کەوا نەیار و بەرھەتسکارە بە دەقی قورئانی پیرۆز کە پێشتر باسمان
کردوو لەم فەرموودەیی خودای گەوژە کە دەفرموویت: ﴿وَأَنْ لِّسَانَ الْإِنْسَانِ إِلَّا
مَا سَعَى﴾ (النجم: ۳۹)

ببند ۴۰: نەیار و بەرھەتسکارە بەوێ کە نسائی ریوایەتی کردوو، ئیبنو
عہباس رضی اللہ عنہ لە پێغەمبەر رضی اللہ عنہ دەگێریتەو کەوا فەرموویەتی: ((لا یصلی أحد عن
أحد ولا یصوم أحد عن أحد، ولكن یطعم عنه مکان کل یوم مداً من حنطة))،
واتە: ((کەس له جیاتی کەس نوئژ ناکات و کەسیش له جیاتی کەس بە رؤژوو
ناییت، بەلام له جیاتی ئەو خواردنی دەدریتێ له جینگای هەر رؤژێک چنگێک گەنم
دەدریت)).

شەش ۴۰: نەیار و بەرھەتسکارە بە حەدیسێکی محمد کوری عبدالرحمن
کوری ئەبی لیلی، ئەویش لە نافع، ئەویش لە ئیبنو عمر رضی اللہ عنہما لە پێغەمبەر رضی اللہ عنہ
دەگێریتەو دەفرموویت: ((من مات وعليه صوم رمضان یطعم عنه))، واتە:
(هەرکەسێک مرد وە رؤژووی مانگی رەمەزانی لەسەر بیت له جیاتی ئەو خواردن
دەبەخشیت)).

هەشت ۴۰: کەوا نەیارو بەرھەتسکارە بە پێوهر و یاسایەکی دیارو ناشکرا
لەسەر نوئژ و ئیسلام و تەوبە کردن، بەوێ کەوا هیچ کەسێک له جیاتی ئەوێ
دیكە نایکات، شافعی دەئیت لەوێ قسەێ لێدەکریت لەسەر گێرانەوێ ئیبنو

^(۲۴۲) الرطاب: ۳۰۳ / ۱.

^(۲۴۳) کە ئەویش ((أحمد کوری عمر القرطبي))، له سالی (۶۴۶) ک کۆچی دوایی کردوو.

۹۰ ح لِلْإِنِّ قِيمَ الْمُجَوزِيَّةِ

عەباس: نيينو عەباس ناوی نەبردوووە لەوێ کەوا داکی سەد نەزری کردبوو، جا لەوانە نەزری حەجکردن یاخود عەمرە یاخود خێر و سەدەقە ی کردبیت، جا ئەمەری کردوووە بە گێرانهووە کردنی لەجیاتی ئەو، بەلام هەرکەسێ نەزری کرد بە نوێژ یاخود رۆژوو گرتن پاشان مرد ئەوا لەجیاتی ئەو کە فارەتی رۆژوو کە دەدات، بەلام لەجیاتی ئەو بەرۆژوو نابیت، و لەجیاتی ئەویش نوێژ ناکات، و لەجیاتی ئەو کە فارەتی نوێژیش نادات.

پاشان ووتی: ئەگەر ووتیان: نایا لە پیغەمبەر ﷺ رپوایەت کراوە کەوا فەرمانی کردبیت کە سێک لەجیاتی یەکیکی دیکە بە رۆژوو بیت؟ دەلێت: بەلێ نيينو عەباس ﷺ لە پیغەمبەری ﷺ گێراوەتەو.

جا ئەگەر ووتیان: ئەو بۆچی حەدیسێک نا هێننەو؟ دەلێت: حەدیسێ زەهری، لە عیبید اللە گێردراوەتەو، ئەویش لە نيينو عەباس ﷺ، ئەویش لە پیغەمبەر ﷺ بە نەزەر، کە چی لەگەڵ زەهریدا هاتوو، وە عیبید اللە دانیشتی دوور و درێژی هەبوو لەگەڵ نيينو عەباس، جا کاتێک جگە لەو یەکیکی دیکە دیت، لە پیاویکەو دەگێریتەو، ئەویش لە نيينو عەباس مانای: هیچ حەدیسێک نیە بەو بچیت کەوا لەبەر کرابیت و پارێزراو بیت، ئەگەر ووتیان: نایا ئەو پیاو دەناسیت کەوا ئەو حەدیسە هێنارە هەلە ی کردبیت لە گێرانهوێ لە لایەن نيينو عەباس؟ دەلێن: بەلێ، هاوێلانی نيينو عەباس رپوایەتیان کردوو، لە نيينو عەباسەو کەوا لەبارە ی نيينو زوبیر دەلێت: کەوا نيينو زوبیر لە ((متعه الحج)) گێراوەتیەو، ئەویش رپوایەت دەکات کە لە نيينو عەباس وەرگێراوە کەوا ((متعة النساء))، ئەمەش هەلە یەکی نا پەسەند و بیمانایە.

ئەمە وەلامیکە لەبارە ی گرتنی رۆژوو، بەلام کرداری حەجکردن لەوانە پاداشتی مال بەخشین پاداشتەکی پێی بگات، بەلام کردارەکانی شیوازو جۆرەکان کە ئەمەش وەک کردارەکانی نوێژکردن لەوانە یە بکەوێتە سەر بکەرە کە ی.

((أصحاب الوصول)) ده لیت: نه‌وی باستان کرد شتیکی وای تیاینه نه‌یارو
به‌رهه‌لستکاری به‌لگه‌ی قورنسان و سوننه‌و ریککه‌وتنی پیشینه‌ی نومت و
پیوستیه‌کانی یاساکانی شهرع بیت، نیمه‌وه‌لامی هم‌وو نه‌وانه‌ده‌ده‌ینه‌وه‌که‌وا
باستان کردوو له‌ویژدان و دادپه‌روه‌ری.

به‌لام نه‌و فهرموده‌یه‌ی خودای گه‌وره: ﴿وَأَنْ لُّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾
(النجم: ۳۹)، واته: ((به‌راستی ناده‌میزاد خاوه‌نی هیچ شتیک نیه‌ته‌نها نه‌وه
نه‌بیت که‌خۆی کردوو‌یه‌تی))، له‌راستیدا خه‌لکی جیاوازی له‌شیه‌وی لیکدانه‌ودی
مه‌به‌ست له‌نایه‌ته‌که‌دا-هه‌یه، کۆمه‌لێک ده‌لێن: ئا لێرده‌ا مه‌به‌ست له
ناده‌میزاده‌که: کافره، به‌لام مرۆفی نیماندار نه‌وه‌ی که‌کردوو‌یه‌تی خۆی خاوه‌نیه‌تی
کارو کرده‌وه‌کانیشی بۆ نه‌و به‌به‌لگه‌یه‌که‌وا باسمان کرد، ووتیان: وه‌نامانجیش له‌و
تایبه‌تمه‌ندی و ده‌ست‌نیشان‌کرده‌نیه‌یه، نه‌مه‌ش دروسته‌ته‌گه‌ر به‌لگه‌ی له‌سه‌ر
هه‌بوو.

نهم و له‌امدان‌ه‌وه‌یه‌ش زۆر لاوازه، نمونه‌ی نه‌و گشتیه‌ش ته‌نها کافری پی‌په‌رچ
نادریته‌وه. به‌لکو نه‌مه‌بۆ موسلمان و کافره‌وه‌که‌نه‌و فهرموده‌یه‌ی خوی گه‌وره:
﴿أَلَا تَرَىٰ وَازِرَةً وَّرَزْرًا أُخْرَىٰ﴾ (النجم: ۳۸)، واته: ((له‌و په‌راوو کتیبه‌په‌رزان‌ه‌دا
هاتوه: که‌هیچ گونا‌ه‌باریک گونا‌ه‌ی تاوان‌باریک تر هه‌لنا‌گریت)).

کارنامه‌که‌ش هه‌مووی له‌یه‌که‌مه‌که‌یه‌وه‌تا کۆتاییه‌که‌ی وه‌که‌کاریک پوخت
و پاراوه‌له‌توانایی و خواستی گشتیدا بۆیه‌خوی گه‌وره‌ده‌فهرمو‌ویت ﴿وَأَنَّ سَعِيَهُ
سَوْفَ يُرَىٰ﴾ ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءُ الْأَوْفَىٰ﴾ (النجم: ۴۰-۴۱). واته: ((بینگومان هه‌ول
و کۆششه‌که‌ی ده‌بینه‌ریته‌وه‌له‌قیامه‌تدا * پاشان پادا‌شت ده‌دریته‌وه‌به‌تیرو
ته‌سه‌لی). نه‌مه‌ش بینگومان به‌گشتی خێرو شه‌ر ده‌گریته‌وه، بینگومان چاکه‌و
خراپه‌وه‌نیماندار و کافریش ده‌گریته‌وه. هه‌روه‌که‌خودای گه‌وره‌ده‌فهرمو‌ویت:
﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ (الزلزله: ۷-۸)،

واته: ((جا نهوهی به قهدهر سهنگی گهر ديله يهك خيّر و چاكه ي نه نجام داييت ده بينيتتهوه * نهوش كه به قهدهر سهنگي گهر ديله يهك شهرو خراپه ي هه بيت، ده بيتتهوه)).

ههروهك خواي گهوره لهو هه ديسه قوديسيه دا ده فره مويت: ((با عبادي، انا هي أعمالكم أحصيتها لكم ثم أوفيتكم إياها فمن وجد خيراً فليحمد الله ومن وجد غير ذلك فلا يلومنّ إلا نفسه))^(۲۴۴)، واته: ((نه ي بنده كام، به لكو نه مه كارو كرده وه كاتتانه بو تان هه ژمارده كم پاشان له گه ليدا داد په روره ده يم جا هه كه سيك له كارو كرده وه كاني خيرو چاكه ي بيني با همدو سوپاسگوزاري خودا بكات وه هه ره كه سيكيش شتيكي جگه له مه ي بيني با ته نها سه رزه نشتي خوي بكات)).

نه مهش وهك نه م فره مووده يه كه خواي گهوره ده فره موويت: ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ﴾ (الأنشاق: ۶)، واته: ((نه ي نينسان به راستي تو خوت زور ماندوو ده كه يت، زور رهنج و زه همت ده كي شسيه، سه ره نجاميش ده بي بگه ريتته وه بو لاي په روره دگارت (تسا پاداشتي رهنج و هه وله كه ت وه ربگريت)). باهه لته خه له تيت به قسه ي زور له ليتكده ره وه كان له ووشه ي ((نينسان)) له قورناني پيروزدا: نينسان ليره دا نه بو جهله، وه نينسان ليره دا عهقه به ي كوري نه بي معيطة وه نينسان ليره دا وه ليدي كوري موغيره يه، جا قورنان له مه دا دواي خستوه، به لكو ناده ميزاديش نهو ناده ميزاده يه بهو شيويه ي كه هه يه به بي ده ستنيشان كردني يه كيك وهك نهو فره مووده يه خواي گهوره: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ﴾ (العصر: ۲)، واته: ((به راستي ناده ميزاد له زه ره رمه ندي و خه ساره تمه نديدايه)) وه ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ﴾ (العاديات: ۶)، واته: ((به به راستي ناده ميزاد له ناستي په روره دگا ريدا زور ناسوپاس و حق نه ناسه)) وه ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا﴾ (المعارج: ۱۹)، واته: ((به راستي ناده ميزاد به شيرزه يي و

(۲۴۴) مسلم: (۲۵۷۷).

تەنگەتاوی دروستکراون)). وه ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيْطْفَىٰ * أَنْ رَأَهُ اسْتَعْتَىٰ﴾ (العلق: ۶-۷)، واتە: ((بەپراستی خەلکی سەرکەشی دەکەن، یاخی دەبن، سەتەم دەکەن* لەبەرئەوێ هەر نادهمیزاد هەستی کرد دەولەمەند و بێ نیازە (لە پەروێ ئابووری، یان تەندروستی یان زانستی..... هتد) یەو)) وه ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظُلُومٌ كَفَّارٌ﴾ (إبراهیم: ۳۴)، واتە: ((بەپراستی زۆریە ئینسانەکان زۆر سەتەمکار و خۆانەناس و سەپلەن))، وه ﴿وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ (الأحزاب: ۷۲)، واتە ((کەچی نادهمیزاد هەلیگرت و گرتیە ئەستۆی خۆی، بەپراستی زۆر سەتەمکار و نەفام بوو)). جا ئەمەش کاروباری نادهمیزادە لە جۆری خود و دل و دەروونی خۆی و دەرجوونی لەو سیفەتانه بە چاکەو نیعمەتی خواکەیی، وه یارمەتیدەر و هاوکار بە خودای خۆی، هەر خوداشە نێمانی لای بەندەیی خۆی خۆشەویستکردوو، وه لەدلیدا رازاندوو یەتیەو، وه کو دوورویی و یاخی بوونی لەلا قیژەوێن کردوو، وه هەر ئەویشە نێمانی لەدلیدا جیگیر و واجب کردوو. کەوا پیغەمبەر و نێردراو و پیاوچاکەکانی لەسەر دینی خۆی جیگیر کردوو، هەر ئەویشە خرابە و داوێن پیسی لەوان لابردوو، لەبەردەم پیغەمبەر ﷺ لەسەر دەریایەك تاوان و گوناھ ئەم هۆنراوی دەوتوو.

والله: لولا الله ما أهدتينا *** ولا تصدقنا ولا صلينا^(۲۵۰)

هەر وەها خۆی گەورە دەفەرموویت: ﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (یونس: ۱۰۰)، واتە: ((هیچ کەس بۆی نیه باوەرپهیتیت (هەتا هەول نەدات و خۆی ماندوو نەکات و بیر نەکاتەو) وستی خواشی لەسەر نەبیّت)، وه دەفەرموویت: ﴿وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ (المدثر: ۵۶)، واتە: ((جا ئەو خەلکە یا دادوهری وەرناگرت و بیر لەم پراستیانه ناکاتەو هەگەر وستی خۆی لەسەر بیّت)). وه دەفەرموویت: ﴿وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾

(۲۵۰) سەیری: مۆسڵم (۱۸۰۲) بکە.

(التكوير: ٢٩)، واته: ((ويستی نیتو هس نایه ته دی مه گهر کاتیک خوای په روه رد گاری جیهانیان بیه ویت، (هه رکه س ویستی خیری هه بیت خوای گه وره سه رهستی لی زهوت ناکات، له گهل نه وه شدا هه نه وه پیش دیت که وویستی خوای له سه ره و توانای تیگه یشتنمان له نهی نی و شار او ه کان زور سنورداره)). جا نه مه خوای هه مرو جیهانه به گشتی خویه تیه کی ته او ه بو هه مو نه وانهی له ناو جیهاندان له خاوه ندریه تی و فرمانه کان و توانایی و باره کاند.

کۆمه لیک ده لئین: نایه ته که هه والدانه به یاسایه که له پیش نیتمه دا، وه له راستیدا یاسا که مان ده ریخستوه له سه نه وهی هه ول و کوششه که ی بو خویه تی نه وهی بو ی تیگه شو وه، هه روه ها نه مهش له یه که میان لاواز تره یا خود له ره گزه کهیدا، نه گینا خوای گه وره هه والی بهو داوه هه والیک بریاری له سهر دابیت و پی رازی بیت نه که هه والیک بریاری له سهر نه دابیت و به تال بیت، وه بو نه مهش خوای گه وره ده فهرمو ویت: ﴿أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى﴾ (النجم: ٣٦)، واته: ((نایا ناگادار نه کرابو به وهی له په راوه کانی موسادا بوو؟)). جا نه گهر نه مه به تال و بی سوود بیت له و یاسایه دا هه والی پی نه داوه هه والیک بریاری له سهر دابیت پی رازی بیت.

کۆمه لیک دی که ده لئین: نایه تی ﴿لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾ اللام: به مانای: له سهر دیت، واته: ﴿لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾. وه نه مهش له دوو ووتهی یه که میان به تال تره. چونکه نهو بابه تی قسه کردنه که ی وه رگپراوه بو دژی مانا که ی که لی تیگه یشتو وه، وه شتی لهو نمونه یهش نا کریت و ناگو نجیت. زمانیش بو ی ناگو نجیت، وه به لام ریژمانی: ﴿وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ﴾ (غافر: ٥٢)، واته: ((نه فرین هه ر بو نه وانه)). نه مهش له سهر پله و پایه ی خویه تی واته شانس و چاره نووسی نه وانه.

کۆمه لیک دی که ده لئین: نایه ته که له بهر گپراوه یه و فهرمایشته ی خوای گه وره: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ (الطور: ٢١)،

واته: ((جا نهوانه‌ی باوه‌ریان هیناوه و نهوه‌کانیشیان به نیمان و باوه‌روهه شوئنیان کهوتوون، نهوانه له بهه‌شتدا پیک شاد ده‌کهینه‌وه)). نهمه‌ش له نیبنو عه‌باس وهرگیراوه، هه‌روهه‌ها نهمه‌ش لاوازه، حوکمیش نادریت به‌سه‌ر نایه‌ته‌که ته‌نها به ووته‌ی نیبنو عه‌باس ﷺ نه‌ک جگه له‌ویش به‌وه‌ی وهرگیراوه، کۆ کردنه‌وه و به‌کخستنه‌وه له‌نیوان دوو نایه‌ته‌که نه نه‌شیاوه و نه‌قه‌ده‌غه کراویشه، چونکه له‌دوا رۆژ نه‌وه‌کان شوئین باوکه‌کانیان ده‌که‌ون هه‌روه‌ک له دونیادا شوئنیان کهوتبوون، نهم شوئین کهوتنه‌ش له به‌خشنده‌یی باوکه‌کانه خیر و چاکه‌کانیانه که‌وا به‌کۆششی خویان به‌ده‌ستیان هیناوه، به‌لام بوونی نه‌وه‌کان به‌گه‌یشتنی به‌وان به‌پله‌یه‌ک به‌بێ کۆشش کردن وه‌ک نه‌وان، جا نهمه‌ش له‌وان نیه، به‌لکو نهمه‌ بۆنه‌و باوکه‌نایه‌ که‌ خوی گه‌وره بریاری له‌سه‌ر داوه که‌وا نه‌وه‌کانیان له به‌هه‌شتدا پیتیان ده‌گهن، خودای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿أَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ وه‌ فهرمووده‌ی: ﴿وَأَنْ لِّسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ﴾ (النجم: ۳۸ - ۳۹)، هه‌ردوو نایه‌ته‌که دادپه‌روه‌ری و عه‌داله‌تی خودای گه‌وره و حکمه‌ت و ته‌واوی پیروزی یه‌کانی ده‌رده‌خات، وه‌ نه‌قل و داهیتیان شایه‌دن به‌هه‌ردوو نایه‌ته‌که.

یه‌که‌میان: پتویسته که‌وا که‌س به‌تاوانی که‌س سزانداریت، دووه‌میان: که‌وا هیچ که‌سیک به‌کارو کرده‌وه کۆششی خۆی نه‌بیت‌ پرزگاری ناییت، جا یه‌که‌میان: به‌نده دلنیا ده‌بیت به‌و تاوان و گوناوه‌ی که‌ که‌سیکی دیکه جگه له‌و ده‌یکات هه‌روه‌ک پاشا و سه‌رکرده‌کانی دنیا ده‌یکات،

دووه‌میان: له ته‌ماعکاری ده‌پچرپیت له‌کاتی پرزگار بوونیدا به‌کارو کرده‌وه‌کانی باوک و پیشینه‌و گه‌وره‌کانی هه‌روه‌ک هاوه‌لانی ته‌ماعکاره درۆزنه‌کان کردوویانه.

هاوشیوه‌که‌ش نهم فهرمووده‌یه که‌ خوی گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿مَنْ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَمَا كُنَّا

١٩٥ ح - لِّلإِبْنِ قَيْمٍ الْجَوْزِيَّةِ

مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ (الإسراء: ١٥)، واته: ((نهوهی ههولئی دابیت ریبازی راست و دروست بگریت، نهوه بهراستی به قازانجی خۆی تهواو دهبیت و ههر خۆی بههره له هیدایه ته که ی وهرده گریت، نهوهش گومرا بووهو ریبازی سهر لیشیواوی گرتۆته بهر، نهوه بیگومان ههر خۆی زهره دهکات و گومراییه که ی له سهری ده که ویت، کهس گوناھی که سی هه لئاگریت، کهس بهرپرسیار نیه له هه لئی کهسانی تر، ئیمهش سزای که سمان نه داوه تا پیغه مبه ریکی بۆ ده نیرین)). ئه مهش وهک ئه م نایه ته یه که له پیشتر باسمان کردووه: ﴿أَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ (النجم: ٣٨)، واته: ((که ههچ گونا هباریک گوناھی تاوانباریکی دیکه هه لئاگریت)) جا حوکم و یاسای پهروه ردگار بۆ دوژمنه کانی به چوار حوکم و یاسایه ئه مهش مه بهستی دادوهری و حیکمه ته.

٢٥٥ گ: ریبازی راست و دروستی بهنده کان به نیمان و بیروباوه ر کارو کرده وه ی چاک بۆ خۆیه تی نهک که سیک ی دیکه.

٢٥٩ گ: گومراییه کهش به له دهست ده رچوون و ناکۆکیه ی ده که ویتته سهر خۆی، نهک له سه ر یه کینکی دیکه جگه له خۆی.

سبب ٢٥٥: ههچ که سیک گوناھی که سیک ی دیکه هه لئاگریت.

چوار ٢٥٥: ههچ که سیک سزا نادریت ته نها پاش دامه زانندنی بره یانوه که ی له سهری به پیغه مبه ره که ی.

جا تیروانین به وه ی کهوا له ناو شهو چوار یاسایانه دا هه یه له حیکمهت و دادوهری و چاکه و به خشنده یی پهروه ردگار، وه لام دانه وه شه بۆ خاوه نی له خۆ با ییبوون و ته ماعکاره درۆزنه کان، له سه ر خاوه ن نه زانین به پهروه ردگار و به ناوه جوانه کانی و سیفات ه کانی.

کۆمه لئیکی دیکه ده لئین: لی ره دا مه به ست له ئاده می زاد: زیندووه نهک مردووه، ئه مهش هه مروی له خراب به کاره ی نانی ووشه ی گشتیه.

كۆمەلنىكى دىكە دەلئىن: ئەمەش ۋەلامى ئەبى ۋەفا كورپى عقلىيە، ۋوتى: ۋەلامى باش لەلاى من دەبىت بلئت: ئادەمىزاد بە ھەول و كۆشى خۆى و باشى و جوانى تىكەلبوونى ھاورپى ى چاك پەيدادەكات، مندالى دەبىت و ھاسەر پىك دەھىنئىت، و خىر و چاكە دەكات، و دلئى ئەچىت بۆ ناوخەلكى خۆش دەۋىن، جا ئەۋانىش بەزەبىيان پىدا دىتەۋە، و رىنمايى دەكەن بۆ خواپەرستى، ئەمەش نىشانەبە بۆ ھەول و كۆششەكەى، ھەرۋەك پىغەمبەر ﷺ دەفەرموۋىت: ((إن أطيب ما أكل الرجل من كسبه، وإن ولده من كسبه))^(۲۵۶). واتە: ((خۆشترىن شتىك كە پىياۋ خواردبىتى ئەۋەبە كە بە رەببى خۆى پەيدای كرىبىت، مندالىش چاكترىن بەرھەمى خۆبەتى)).

لەھدەبىسنىكى دىكەدا نىشانە دەكاتە سەرى: ((إذا مات العبد انقطع عمله إلا من ثلاث: علم ينتفع به من بعده، وصدقة جارية عليه، أو ولد صالح يدعوا له))^(۲۵۷)، واتە: ((ئادەمىزاد كە مرد كۆتايى بە كرىۋەكانى دەھىنئىت تەنھا لەسنى شت نەبىت: زانستىك سۇدى لى ۋەربگىرىت، ۋە خىرو چاكەبەكى نەبىراۋە، يان مندالىكى چاك دوعاى بۆ بكات)).

ۋتەبەكى شافەى ھەبە دەلئىت: ئەگەر كورەكەى بۆ ئەۋ خۆى بەخشكرد و ملكەچى كرى بۆ ھەجكردن ئەۋا دەبىتە ھۆكارىك بۆ پىۋىست بوونى ھەجكردن لەسەرى ھەتا ئەگەر لە مال و سامانەكەيدا زىادى كرى ئەۋە بە پىچەۋانەى خۆبەخشەرىكى بىيانە.

ئەمەش ۋەلامىكى مامناۋەندىە پىۋىستى بە تەۋاۋبوونە، جا بەندە بە نىمان و گۆبىرايەلى بۆ خواۋ پىغەمبەرەكەى تىدەكۆشىت لە سوود گەياندن بە كارو كرىۋەكانى نىمانداران لەگەل كار و كرىۋەكانى خۆى، ھەرۋەك لە ژياندا بەكارو

^(۲۵۶) سنن الترمذى: (۳۵۸) ۋە سنن أبى داود (۳۵۲۸) ۋە مسند أحمد: ۳۱ / ۶.

^(۲۵۷) مسلم (۱۶۳۱) ۋە سنن أبى داود (۲۸۶۳).

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

کرده و هکانی سوودیان پنده گه یه نیت له گهل کارو کرده و هکانی نه وان، چونکه نیمانداران هندیکیان به کرده و هی هندیکی دیکه سوود به یه کتر ده گه یه نیت که و بشداری تیدا ده کهن وهک نویژی به کز مهل چونکه هه ریه کیک له وانه بیست و ههوت پله له نویژه که ی زیاد ده کات نه مهش بۆ به شداری کردنی که سانی دیکه له نویژ کردن له گهلیدا، جا کرده و هی یه کیک دیکه هۆکاریکه بۆ زیاد بوونی خیر و پاداشته که ی، ههروهک کرده و هی نه ویش هۆکاریکه بۆ زیاد بوونی خیر و پاداشتی نه ویت، به لکو هندیک ده لئین: نویژ به گویره ی ژماره ی نویژ که ران پاداشت و چاکه که ی زیاتر ده بیت، ههروهک بشداری کردنیان له جیهاد و حج و فهران کردن به چاکه و دوور خستنه وه له خراپه وه هاریکاری کردن له سه ر چاکه و ته قواو کار و کرده و هی چاک.

پیغمبر ﷺ ده فهرمویت: ((المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضاً))، واته: ((به نده ی نیماندار بۆ نیماندار وهک بینا وایه هندیک هندیکیان تروند و تۆل ده کات)). وه په نجه کانی کرد به ناو یه کدا^(٢٤٨).

زانرا ویشه که و نه مه له کاروباری ناین دا له پیشتره، وهک له کارو باری دونیادا. جا چوونی موسلمان له گهل ته وای موسلمان له په یمانی نیسلامدا له گه وره ترین هۆکاره بۆ سوود گه یاندنی هه ریه کیک له موسلمانان بۆ هاوه له که ی له ژیانیدا و له دوا ی مردنیشدا، وه بانگه وازی موسلمانان له چوارده وریاندا کۆ ده بیتنه وه.

خودای په زهردگار هه والی داوه له بهاره ی هه لگرانی عه رش و نه وانسه ی له چوارده وریاندا ن: که و نه وان داوای لیخوشبوون له نیمانداران ده کهن و بۆیان ده پارینه وه^(٢٤٩).

^(٢٤٨) مسلم: (٢٥٨٥).

^(٢٤٩) سعیری: سوورته ی غافر، نایه ته کانی (٧-٩) بکه.

هه‌والتی داوه له‌باره‌ی دو‌عا‌و پاران‌ه‌وه‌ی پی‌غ‌ه‌م‌به‌ره‌کانی وه دا‌وای لی‌خ‌ۆ‌ش‌بو‌ونیان ده‌که‌ن بۆ نی‌مان‌داران وه‌ک نوح^(٢٦٠) وه ئی‌براهیم^(٢٦١) وه محمد ﷺ^(٢٦٢). جا به‌نده به نی‌مان و بی‌رو‌با‌وه‌ره‌که‌ی ده‌بی‌ت‌ه ه‌ۆ‌ی گ‌ه‌ی‌شت‌نی نه‌و دو‌عا‌و پاران‌ه‌وه‌یه ب‌ۆ‌ی، ه‌ه‌روه‌ک خ‌ۆ‌ی ک‌وش‌شی کرد‌بی‌ت، نه‌مه‌ش رو‌ون ده‌بی‌ت‌ه‌وه که‌وا خودای تاک و ته‌نیا نی‌مان‌داری کرد‌ۆ‌ته ه‌ۆ‌کار‌یک ب‌ۆ سو‌ود گ‌ه‌یان‌دنی ها‌وه‌له‌که‌ی به دو‌عا و پاران‌ه‌وه‌ی برا‌کانی له نی‌مان‌داران وه ه‌ه‌و‌ل و تی‌ک‌ۆ‌ش‌انیان، جا نه‌گ‌ه‌ر بو‌وه ه‌ۆ‌ی نه‌وه‌ی ه‌ه‌و‌ل و تی‌ک‌ۆ‌ش‌انه‌که‌ی گ‌ه‌یان‌دی‌ه نه‌و پاران‌ه‌وه‌یه، وه وو‌ت‌ه‌ی پی‌غ‌ه‌م‌به‌ر ﷺ به‌ل‌گ‌ه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی به‌ه‌م‌رو‌ی ک‌ور‌ی عاصی فه‌رم‌وو: ((ان اَباک لو کان اَقْر بالتوحید نفعه ذلک))، وات‌ه: ((نه‌گ‌ه‌ر به‌هات‌یه با‌و‌کت بر‌یاری به‌ی‌نایه به با‌وه‌ر‌کردن به تاک و ته‌نه‌ایی خوا نه‌وا نه‌و سو‌ود‌ه‌ی پی‌نده‌گ‌ه‌یشت)).

(له‌باره‌ی س‌زانه‌دانی به‌نده به‌کرده‌وه‌ی یه‌کی‌کی دیکه)

ه‌ه‌روه‌ک خ‌وای گ‌ه‌وره ده‌فه‌رم‌وو‌یت: ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ (البقرة: ٢٨٦)، وات‌ه: ((ه‌ه‌ر‌کار‌یکی چاک نه‌نجام بدات قازان‌جی ته‌نها ب‌ۆ‌خ‌ۆ‌یه‌تی و ه‌ه‌ر خ‌راپ‌یه‌که‌ی کرد‌بی‌ت ته‌نها یه‌خ‌ه‌ی خ‌ۆ‌ی ده‌گری‌ت و له‌سه‌ر خ‌ۆ‌یه‌تی)). ده‌فه‌رم‌وو‌یت: ﴿وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (یس: ٥٤)، وات‌ه: ((ته‌نها پاداش‌تی کار‌یک ده‌در‌تی‌ت‌ه‌وه که ده‌تان‌کرد). که‌واته نه‌م ئایه‌ته ناش‌کرای کرد‌وه له مانا و مه‌به‌سته‌که که‌وا ه‌یچ که‌سی‌ک به‌تا‌وان و گو‌ناه‌ی که‌سی‌کی دیکه س‌زا نادر‌یت. جا خودای پاک و بی‌گ‌ه‌رد ده‌فه‌رم‌وو‌یت: ﴿فَالْيَوْمَ لَا تُظَلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا

^(٢٦٠) سه‌یری: سو‌وره‌تی نوح، نایه‌تی (٢٨) ب‌که.

^(٢٦١) سه‌یری: سو‌وره‌تی إبراهیم، نایه‌تی (٤١) ب‌که.

^(٢٦٢) سه‌یری: سو‌وره‌تی الفرقان، نایه‌تی (٦٢) ب‌که.

تُجَزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (یس: ۵۴)، واته: ((ئینجا ئەم جارە دەدریت: ئەمرۆ هیچ کەس ستمی لێ ناکریت بە هیچ شتێوەیەک، خەڵکینە دنیابن کە: تەنھا پاداشتی کارێک دەدریتەوه کە دەتانکرد)). جا ئەمە بە درۆ دەخاتەوه کە دەلیت ستمی لێ دەکریت و لە خراپەکانی زیاد دەکریت، یاخود لە چاکەکانی کەم دەکریتەوه، یاخود بەهۆی کەسیکی دیکە سزا دەدریت، دووری نەخستۆتەوه کەوا بە کردەوهی چاکێ یەکیکی دیکە سوودی پێدەگات، نەک لەسەر پرووی پاداشت، دەکریت سوود گەیاننەکە ی بۆ ئەو رێنمایی کردن بێت بۆ ئەو نەک پاداشت لەسەر کردەوه کە، بەلکو ئەو خێر و سەدەقەیه کە خودای گەوره بەهۆی ئەو چاکە ی لەگەڵدا کردووه، بەلکو ئەمەش دیاری و خەڵاتیکی لەسەر دەستی هەندیک لە بەندەکانی بەخشیوویەتی نەک لەسەر پرووی پاداشت دانەوه.

* * *

(لەبارەی دەرخستن و ساخبوونەوهی کەسانی کەوتوو)

بەلام بەلگە ی نێوه لەسەر حەدیسی پیغەمبەر ﷺ: ((إذا مات العبد انقطع عمله))، واته: ((تادەمیزاد کە مرد کۆتایی بە کردەوه کانی دیت)) ئەمە بەلگە یەکی پوچ و بێ مانایە، چونکە پیغەمبەر ﷺ نەیفەرمووه: کۆتایی بە سوودەکانی دیت بەلکو هەوالتی داوه لەبارەی کۆتایی پێهاتنی کردەوه کانی، بەلام کردەوه یەکی دیکە جگە لەمە ئەوا بۆ بکەرە کە یەتی، لەبەر ئەوه خەڵاتە کە ی پێشکەش بەو کردووه تەنھا پاداشتی کردووه ی بکەرە کە ی پێ دەکات نەک پاداشتی کاروکرده کە، جا پەرچان و کۆتایی هینان شتیکە، سوود پێگە یشتنیش شتیکێ دیکە یە، هەر وه ها حەدیسیکی دیکە هیه کە فەرموویەتی: ((إن مما يلحق الميت من حسناته وعمله))، واته: ((لە پاستیدا ئەوه ی مردوو پێدەگات لە خێر و چاکە و کاروکرده وه کانیه تی)).

(لهبارهی گواستنهوهی دروستکراو لهسه دروستکراو)

بهلام لهبارهی ووته کانتان: بهخشین گواستنهوهیه، گواستنهوهش لهوانهیه بییت به مافیکی پیویست، جا نه مهش گواستنهوهی دروستکراوه لهسه دروستکراو. بهلام گواستنهوهی دروستکراو لهسه دروستکهر نه مه کاروباریکی دیکهیه پیوره کهی دروست نابیت لهسه گواستنهوهی بهنده کان هندیکیان له هندیکی، نایا نه مهش له بهتالترین پیوره و خرابترینیان نیه، نهوهی کهوا تهواوی نومت بهتالی ده کاتوه لهسه سوود پیگه یاندنی بهدانهوهی قهرزه کهی و نهو مافانهی لهسه ریه تی، وه لیخو شبوون لهوهی لهسه ریه تی وه رگپرانه وهی خیر و سه ده قه و چه جکردن له جیاتی نهو، نهو ده قه ی که ریگایه ک نیه بو وه لامدانه وه و گپرانه وهی له جیاتیدا، وه ک رۆزوو، نهو پیوره خراپانه به ره له ستکاری ده قه کانی شرع و یاسا کانی ناکات.

لهبارهی ووته کانیان:

خه لک خوایی به هوکاری پاداشت بق و قین و بیزاروه

لهبارهی ووته کانتان: کهسان ویست به هوکاری پاداشت نه ویستراوه، نه مه مهسه لهی چاکه کردنی خه لک خوایی یه به خزمایه تی جا چوّن چاکه کاری هه مان پاداشته کهوا نهوه مه به سه کهیه؟

وهلامی یه کهم: چاکه کردن به هوژی خزمایه تی به لگه یه لهسه نارزه زوی له چاکه کردنه که، وه دواکه وتن له کرداره که، جا نه گهر گونجا چاکه کهش بکریت نهوا سه رده کیشیت بو واز لیه پنتان و ته مبه لی و دواکه وتن. به پیچه وانه ی به خشین

١٩٥ ح - لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

پاداشته که، بژیه بکره که پینداگیری دهکات له سهر نهوه پاداشتهی سوودی پی بگهیه نیت یاخود سوود به برا مورسلمانه کهی بگهیه نیت. جا نیتوانه کانیان جیاوازیه کی ناشکرا ههیه.

وه لامیکی دیکه: کهوا خوی پاک و بیگهرد پیشنیار و پیشپرکی ی خۆش دهویت بۆ خزمه تکرده کهی و رکابه رایه تی تیدا، نه مهش خه بهر ده دات له به ندایه تی کردن، فریشته کانیش حهز به مملانی و رکابه ری ده کهن له گوپرایه لی و خزمه تکرده تی، جا چاکه کردنی که سان و ویست لیره دا جیاوازه بۆ مه بهستی به ندایه تی کردن، خوی گه وره و میهره بان فرمان به بهنده ی خۆی دهکات بهو خۆمایه تیه یان به ناچاری یاخود به خۆشه ویستی، بژیه خوی گه وره ده فره مرویت: ﴿سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ (الحدید: ۲۱)، واته: ((پیشپرکی بکهن بۆ به دهست هینانی لی خۆشبوون له لایه ن په روه ردگار تانه وه و به دهست هینانی نهو به هه شته ی که پانیه کهی وه ک پانتایی ناسان و زهویه. هه روه ها ده فره مرویت: ﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ (البقره: ۱۴۸)، واته: ((جا پیشپرکی بکهن له چاکه کاند).))

بیگومان سه حابه کان هه ندیک پیشپرکی ی هه ندیکانی ده کرد به هۆی خزمایه تی، عومه ر ده لیت: سویتند به خوا نه بوبه کر هیچ کاتیک به پیش من نه ده کهوت بۆ خیر و چاکه نیلا منی به پیش خۆی ده خست. تا وه کو ووتی: سویتند به خوا هه رگیز له خیر و چاکه کردندا پیشت ناکهوم^(۲۶۳).

هه روه ها خوی گه وره ده فره مرویت: ﴿وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ﴾ (المطففين: ۲۶)، واته: ((جا با له پیناوی نه وه دا پیشپرکی که ره ان پیشپرکی بکهن)).

(۲۶۳) سنن أبي داود (۱۶۷۸)، الترمذی (۳۶۷۴).

له باره‌ی ووته‌کانیان :

نه‌گهر به‌خشین بۆ مردوو بکرایه نه‌وا بۆ زیندوو ده‌کرا

به‌لام له‌باره‌ی ووته‌کانتان: نه‌گهر چاکه به‌خشین بۆ مردوو بکرایه نه‌وا بۆ زیندوو ده‌کرا وه‌لامه‌که‌ی له‌ دوو رووه‌وه‌یه:

یه‌که‌میان: هه‌ندێ له‌ زاناکان بۆی پۆیشتوون وه‌ک له‌ هاره‌له‌کانی نه‌حمه‌د و که‌سانی دیکه، قازی ده‌لیت: قسه‌ی نه‌حمه‌د تاییه‌ته‌ند نیه‌ به‌ مردوو، چونکه‌ نه‌وه‌ ده‌لیت: که‌ چاکه‌یه‌ک ده‌کات نه‌وا نیوه‌که‌ی بۆ دایک و باوکی ده‌بییت، وه‌ جیاوازیشی نه‌کردوو، که‌چی أبو و‌فاء کورێ عقیل به‌ربه‌رچی ده‌داته‌وه‌ و ده‌لیت: نه‌وه‌ماوه‌ و دووری تێدایه، به‌ نه‌مه‌ش ده‌ستکاری کردنه‌ به‌ شەرح، له‌ راستیدا خوای گه‌وره‌ رینگایه‌کی بۆ نێمه‌ داناوه‌ بۆ گه‌یاندنی سوود بۆ مردوو وه‌ک لیخۆشبوون و نوێژ له‌سه‌ر مردوو.

(نه‌گهر چاکه به‌خشین بکرایه)

نه‌وا نیوه‌ی وه‌ چاره‌گینکی پاداشته‌که‌ی ده‌به‌خشا)

به‌لام له‌باره‌ی ووته‌کانیان: نه‌گهر نه‌وه‌ بکرایه نه‌وا به‌خشینی چاکه و پاداشت نیوه‌ی وه‌ چاره‌گینکی بۆ مردوو ده‌بوو، جا وه‌لامه‌که‌ش له‌ دوو رووه‌وه‌یه:

به‌گه‌مبان: قه‌ده‌غه‌ بوونی هاره‌لیه‌تی و خزمایه‌تی، ئیوه‌ هیچ به‌لگه‌یه‌کتان له‌سه‌ری باس نه‌کردوو ته‌نها داوا نه‌بییت.

دووهم‌بان: په‌یوه‌ست بوون به‌مه‌وه‌ ووته‌ش تێیدا نێمام نه‌حمه‌د له‌ رپوایه‌تی محمد کورێ یحیی الکحالی مه‌به‌سته‌که‌ی ده‌رخستوه‌، وه‌ ناراسته‌ی کردوو نه‌وا پاداشته‌ مولکی خۆیه‌تی، نه‌گهر بیه‌ویت هه‌مووی بۆی ده‌به‌خشێ وه‌ نه‌گهر بیه‌ویت

١٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

هندیکی دهبه خشیت، پروونی ده کاتهوه نه گهر پادشته که ببه خشیت به سر چوار مردودا بۆ نمونه نهوا هر یه کیك دانه چاره کیکی دهست ده که ویت، جا نه گهر تنها چاره کیکی به خشی نهوا نهوهی ده مینیتته وه بۆ خزی ده بیت.

(له باره ی ووتنه کانیا ن:)

نه گهر پاداشت بۆ مردوو بچووایه نهوا هیشتا کردهوهی بۆ خوی ده کرد

به لام له باره ی ووتنه کانتان: نه گهر نهوه بگو نجابوایه نهوا زیتر کاروو کردهوهی بۆ خوی ده کرد، جا ووتتان: کهوا ده بیت ناره زووی بیت له کرداری به خشینه که ی بۆ مردوو، نه گهر نا نیگاتین.

وه لامه که: نهو مه سه له یه دیاری کراو نیه له نه حمده، مهر جیش نیه له قسه ی پیشینه کان له هاره له کان، به لکو پاشینه کان باسیان کردهوه، وه ک قازی و شوینکه وتوانی.

(عبدالله) ی کوری حمدان ده لیت: هر که سینک خوی به خش کرد له کرداری باش له خیر و چاکه و نویت و پۆزوو حه ج و عومره و خویندنه وهی قورئان و نازاد کردن، جگه له مهش له خوابه رستی جهسته یی نهوا ده بیت بۆ له جیاتی کهسانی دیکه، وه عیابدهتی مال و سامان، نهوا هه موو پاداشته که ی یان نیوهی ده گهریتته وه بۆ مردوو یه کی موسلمان هه تا کو پیغه مبه ریش ﷺ، دو عای بۆ بکه و یاخود داوای لیخوشبوونی بۆ بکه یاخود هرچی له سه ریته ی له مافی شهرعی بۆی بده ره وه، یاخود پیوریسته له جیاتی نهو سوودی پی بگه یه نیت، وه خیر و پاداشته که ی بۆ بگه یه نه.

نهینی مهسه له که کهوا ده بی مهرجی به ده سهته تانی پاداشته که به که مجار ده بیته بۆ که سهی ده به خشیت پروبدات و ده کریت بۆ بکه ره که بکه ویت، پاشان له بکه ره کهوه بگوازیته وه بۆ به کینکی تر، مهرجیش نه وه به پیش کرداره که یا خود نه و ماوه بهی که هیشتا کاره کهی نه کردوه مه بهستی وا بیته پینی بگات، ده لیت: نه گهر نیهت و مه بهستی نه بیته نه و پاداشته که بۆ بکه ره که دیت، جا رازی ناییت پاداشته کهی بگوازیته وه بۆ به کینکی دیکه جگه له خۆی، چونکه پاداشته که له سر کاره که پیک ده خریت وه کاریگهریش له سر کارتیکهر پیک ده خریت، بۆ نه مهش نه گهر بهنده به کی له خۆی نازاد کرد کهوا گویرایه لی نه و بیوو، جا نه گهر گویرایه لیه کهی گواسته وه بۆ به کینکی دیکه پاش نازاد کرد نه کهی نه و به ناکۆکی ناگوازیته وه نه گهر نازادی کرد له به کینکی دیکه، جا گویرایه لیه کهی بۆ نازاد که ریکی دیکه ده بیته جگه له خۆی. ههروه ها وه که نه وهی قهرزیک له جیاتی خۆی بداته وه، پاشان له دوای دانه وهی قهرزه که ویستی بیگه رینیته وه بۆ به کینکی دیکه نه وه ناییت. ههروه ها نه گهر حج یا خود پۆژوو یا خود نوژ بکات بۆ خۆی. پاشان ویستی بیگه رینیته وه بۆ به کینکی دیکه نه و نایته مولکی نه و، کهوا نه وانهی پرساریان له پیغه مبه ر ﷺ کرد له باره ی نه مه پرساریان لی نه کرد له باره ی به خشینی کرده وهی چاکه له دوای خۆی، به لکو پرساریان لیکرد له وهی چ کاریک بکه ین بۆ مردوو، ههروه که سه عد ووتی: ((نایا خیر و چاکه له جیاتی دایکم بکه م سوودی پیده گات؟)). نه بیوت: کهوا پاداشتی نه و خیر و چاکه ی ده یکه م ده به خشم به دایکم.

ههروه ها ووتی ئافره تینکی دیکه: نایا له جیاتی دایکم حج بکه م؟ ووتی پیاوچکی تر: نایا له جیاتی باوکم حج بکه م؟ جا پیغه مبه ر ﷺ مۆله تی پیدان له کردنی کاره که له جیاتی مردوو نه که به خشینی پاداشتی نه و کرده وانه ی بۆ خۆیان ده یکه ن بۆ مردوو کانیان، نه وهش نازانریت نایا له باره ی نه مه هه رگیز پرسیار له

۹۰ ح لِلْإِن قِيمُ الْجُزِيَّةِ

پیغمبر ﷺ کراوه. وه ناشزانریت له یه کیتک له سه حابه کان نهو کارهی کرد بیت. فهرموویه تی: پهروه ردگار پاداشتی نهو کارانهی که پیشتر کردوه، بز فلان کهس نیشانده، یاخود پاداشتی نهو کارهی بز خوم کردومه. جا نه مه نهیتهی مهرجه کانه، هر که سی مهرجی دانه نا بز نه مه ده لیت: پاداشته که بز بکهره کهیه.

(له بارهی به خشینی پاداشتی واجبه کان کهوا واجبه له سه زریندوو)

له بارهی ووته کانتان: نه گهر به خشین هه براه نهوا به خشینی پاداشتی شته واجبه کان ده کرا کهوا واجب و نه رکه له سه زریندوو. وه لامه که: نهو زوره ملی و سه پانده له سه ر بنچینه یه که له مهر جدا له گه یانندن نیهت و مه بهستی کرداره که له بارهی مردوه شتیکی مه حاله. واجبیش وایه دروست نیه له جیاتی که سیکی دیکه بیکات، جا نه وهش واجبه له سه ر بکهره که که پیوسته له سه ری کهوا نیاز و مه بهستی بیت به کردارنکی باش بز خودای گوره.

به لام نهوهی نیهتی کاره کهی نه بیت بز که سیکی تر، نایا ده کریت پاداشتی فهرزیک له فهرزه کانی بز مردوو بگهریته وه؟ نه مه دوو پروی تیایه: نه بو عبدالله ی کوری حه مدان ده لیت: پاداشتی فهرزیک له نویتز یاخود رزروو یان شتیکی دیکه جگه له وانه ده شیت بز بییت وه بکهره کهی له جیگای نهو ده یکات.

(له باره‌ی ووته‌کانیان :

راسپاردنه‌کان تاقیکردنه‌ون له جیاتی بوون وهرناگیریت)

به‌لام له‌باره‌ی ووته‌کانتان، که‌وا راسپارده‌کان شه‌زمون و تاقیکردنه‌ون نا‌کریت له‌جیاتی به‌کیکی دیکه نه‌نجام بدریت، مه‌به‌ست لیتی دیاریکردنی پی‌سپی‌دراوه بکه‌ره‌که بۆ شه‌وانی تر.

وه‌لامه‌که له‌باره‌ی: نه‌مه‌یان قه‌ده‌غه‌ ناییت که‌واته یاسادانه‌ره‌که بۆ موسلمان شه‌وه‌یه که‌وا سوود بگه‌یه‌نیت به‌ براکه‌ی به‌ شتیک له‌ کاره‌که‌ی، به‌لکو شه‌مه‌ له‌ ته‌واوکه‌ری چاکه و په‌حه‌متی خواجه بۆ به‌نده‌کانی. وه‌ له‌ ته‌واوی شه‌و یاسایه‌ یه‌ که‌وا یاسای بۆیان داناوه‌و ده‌مه‌زراوه‌ له‌سه‌ر دادپه‌روه‌ری چاکه و به‌کتر ناسین.

خودای گه‌وره‌ فریشته‌کانی خۆی دروستکردوه‌و و عه‌رشیان هه‌لگرتوه‌و دوعاو پارانه‌وه‌ بۆ به‌نده‌ نیمانداره‌کانی ده‌که‌ن، داوای لی‌خۆشبوون بۆیان ده‌که‌ن، بۆیان داواده‌که‌ن که‌ بیانپارێزیت له‌ خراپه‌، وه‌ فه‌رمانی به‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌کانی داوه‌ که‌وا داوای لی‌خۆشبوون له‌ نیماندارانی پی‌او و ئافه‌رت بکه‌ن، له‌په‌ژۆی قیامه‌تیشدا پله‌و پایه‌یه‌کی به‌رز و ستایشکراویان ده‌دات. بۆ شه‌وه‌ی شه‌فاعه‌ت بکه‌ن له‌ تاوان و گونا‌هه‌کانیان له‌ شوینکه‌وتوانی و له‌ نه‌هلی سوننه‌ت^(٢٦٤). هه‌روه‌ها خوای گه‌وره‌ فه‌رمانی پی‌کردوه‌و که‌وا دروود له‌سه‌ر هاوه‌له‌کانی بنی‌رین له‌ ژبیانیاندا وه‌ له‌ دوا‌ی مردنیشیاندا، بۆیه‌ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ له‌سه‌ر گۆره‌کانیان ده‌ه‌ستا جا دوعای بۆ ده‌کردن.

پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ مۆله‌تی داوه‌ له‌ هه‌جکردن و په‌ژوو گرتن له‌جیاتی مردوو شه‌گه‌ر تاقیکردنه‌وه‌ له‌ هه‌قیدا پی‌ویستی کرد، وه‌ سو‌جده‌ی سه‌ه‌وو له‌لای شه‌و که‌سانه‌ له‌دوا‌ی پیش نویژ نویژده‌که‌ن وازی لسی ده‌هینریت بۆ ته‌ندروستی نویژی

(٢٦٤) سعیری: ترمذی (٣١٣٧) بکه‌.

٩٥ ح للإبن قِيمُ الجوزِيَّةِ

پیش نویژ وه لهسههرو و خویندنهوهی فاتیحه دههیلدریت بۆ پیش نویژه که نهو بیگریته نهستوی خوئی.

همهویان خوای گهوره وهك یهك خیزان دروستی کردوون، جا خوشهویسترین کهس بۆ نهوان نهو کهسهیه زیاتر سوود به خیزانه کهیان بگهیه نیت^(٢٦٤). و نه گهر خوای گهوره نهو کهسهی خوش بۆی که سوود به خیزانه کهی بگهیه نیت به قومیک ناو وه جامیک شیرو پارچهیهک نان، جا چۆن ده بیته نهوهی سوودیان پی بگهیه نیت له حالتهی لاوازی و هه ژاریان، وه له کاتی بینکاریان، وه له کاتی پیوستیان بۆ شتیک شت و مهک و پیداو یستیان بۆ دابین بکهن که نه یانبوه؟ جا خوشهویسترین کهس له لای خوا نهو کهسهیه سوود به خزم و نزیکه کانی بگهیه نیت لهو حالته دا.

بۆ نه مهش ووتیهک هاتووه له لای پیشینه کان کهوا هه رکه سیك رۆژانه هه فتا جار بلیت: خودایه له من و له دایک و باوکم و له هه منو موسلمانان و نیمانداران له پیوان و ئافره تانی خوش ببه نهوا به ژماره ی موسلمانان و نیمانداران پاداشتی وهرده گریته، نه مهش به دوور نازانریته چونکه نه گهر داوای لیخوشبوونی بۆ براکانی کرد نهوا خیز و پاداشت و چاکه بۆ نهوان ههیه. بیگومان خودا چاکه و پاداشتی چاکه کاران وون ناکات.

(٢٦٤) جمع الزائد: ٨ / ١٩١، ره سمیری: فیض القدير: ٣ / ٥٠٥ بکه.

(له باره‌ی ووته‌کانیان :

نه‌گهر چاکه‌ی که‌سیکی دیکه سوودی بویان هه‌بوايه نه‌وا ته‌وبه‌و

لیخوشبوونه‌که‌ی بو نه‌وان سوودی ده‌بوو)

له‌باره‌ی ووته‌کانیان: که‌وا نه‌گهر کاری که‌سیک سوودی بویان هه‌بوايه نه‌و ته‌وبه‌و نیسلام بوونی له‌جیاتی نه‌و سوودی بۆی ده‌بوو.

جا نه‌و گومانه‌ له‌سه‌ر دوو وینه‌ دیتته‌وه:

وینه‌یه‌ک پتیرست ده‌کات پیداو‌یستیه‌کانی له‌نیوان دوو فه‌رماندا لیتی داوا بکات. پاشان نه‌بوونی پیداو‌یستیه‌که‌ی دیاری ده‌کریت نه‌بوونی پیداو‌یستیه‌کانی ده‌دریت.

وینه‌که‌ش ناوايه نه‌گهر کرده‌وه‌ی که‌سیکی تر سوودی بو نه‌و هه‌بیته‌ نه‌وا نیسلامی بوونی و ته‌وبه‌ کردنه‌که‌ی له‌جیاتی نه‌و سوودی ده‌بوو، به‌لام نه‌مه سوودی بو ناییت و کرده‌وه‌ی که‌سیکی دیکه‌ش سوودی پی ناگه‌یه‌نیته‌.

وینه‌ی دووه‌م: که‌وا ده‌لیته‌: به‌ نیسلام بوون و ملکه‌چی که‌سیکی دیکه‌ و ته‌وبه‌کردنی له‌جیاتی نه‌و سوودی پی ناگه‌یه‌نیته‌، جا به‌نوێژ کردن و رۆژوو گرتن و قورئان خویندنه‌که‌شی له‌جیاتی نه‌و سوودی پی ناگه‌یه‌نیته‌.

به‌لام یه‌که‌میان: چونکه‌ پتیره‌ی به‌ریه‌ک که‌وتنه‌ کاتییک ده‌قه‌کان تییدا ده‌رده‌که‌ویته‌ وه‌ گهل و ئوممه‌ت له‌سه‌ری کۆ ده‌بنه‌وه‌.

به‌لام دووه‌میان: چونکه‌ نه‌وه‌ کۆمه‌لیکه‌ نه‌وه‌ی خوا جیای ده‌کاته‌وه‌ له‌نیوانیدا دیاریده‌کات، جا خودای گه‌وره‌ نیوان نیسلام بوونی پیاوینک له‌ که‌سیکی دیکه‌ وه‌ له‌ نیوان خیره‌و چاکه‌ و هه‌جکردن و به‌نده‌ نازاد کردنه‌که‌ی جیا ده‌کاته‌وه‌، پتیره‌ی یه‌کسان بوون له‌نیوانیاندا له‌ ره‌گه‌زی پتوانه‌کردنی نه‌وانه‌ی پتوانه‌ی ریتباز و سوود خۆری ده‌که‌ن له‌سه‌ر فرۆشتن.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

به لآم سى يه ميان: خوداى گه وره و ميهره بان نيسلامى كردۆته هۆكارىك بۆ سوود گه ياندن به موسلمانان هه ندىك بۆ هه ندىكيان له ژيان و له دوانى مردنيش، جا نه گهر به هۆى كرده وهى موسلمانه كان سوودى بى نه گه يه نرا نه وا نه و سوودهى ده ست ناكه وىت هه روهك پيغه مبه ر ﷺ به عمه مروى فه رموو: ((إن أباك لو كان أقر بالتوحيد فصحت أو تصدقت عنه نفعه ذلك))^(٢٦٦)، واته: (بيگومان باوكت نه گهر برپارى به تاك و ته نهايى خوا بدايه نه وا نه گهر به رۆژوو بو ايت يا خود خي ر و چا كه ت له جياتى كرد بايه نه وا سوودى بۆ نه و يش ده بوو).

ته مه ش هه روهك خواى گه وره نيسلامى گي رآوه به هۆكارىك بۆ سوود گه ياندن به به نده كاتىك كرده وه يه كى خي ر ده كات، جا نه گهر نه و هۆكاره نه بو وايه نه وا له كرده وهى خي ره كهى سوودى پي نه ده گه يشت. و لى رازى نه ده بوو. هه روهك دل سۆزى و به دوا دا چو نيش هۆكارىكه بۆ قه بوول بوونى كرده وه كان، نه گهر له ده ستى چو و نه وا كرده وه كانى لى قه بوول ناك رىت، وه هه روهك ده ست نو يژ و هه موو مه رجه كانى نو يژ كردنى كردۆته هۆكارىك بۆ ته ندروستيه كهى، جا نه گهر له ده ستى چو و نه وا ته ندروستيه كهى له ده ست ده چي ت.

(له باره ي ووته كانيان: عيبادهت و خوا په رستى دوو جو ره)

به لآم له باره ي ووته كانيان: خوا په رستى دوو جو ره: جو رىكيان ده چي ته بو ارى له جياتى كردنى كرده وه كه جا به خشينى پادا شته كهى ده گاته مردوو، وه جو رىكى دي كه يان له جياتى نه و نا بى ت و پادا شته كهى نا گاتى.

(٢٦٦) مستند أحمد: ٢ / ١٨٢.

نمه هه مان مه زهب و داوايه، جا چۆن ناره زايي و بيسانوي ليده گرن؟ وه نيا نم جياوازيهت له كوي هيناوه؟ وه له چ پهرتووكيك، يان له چ سورنه تيك؟ يان له چ شتيكي گرنگ و پسر بايهخ، به لنگه بيت له سر تاوه كو چاره نووس و كو تاييه كه ي بۆ نهو پتيويست بكات.

له راستيدا پيغه مبه عليه السلام برياريداوه رۆزوو بگيريتسه وه له جياتي مردوو له گه له نه وهش رۆزوو ناچيته ناو نوينهري كردن، وه برياري داوه بۆ ئۆمه ته كه ي كهوا هه نديك له جياتي هه نديكيان فهرزي كيفايه به جي بگه يه نيته، جا نه گه ريه كيك له جياتي نهواني تر كاره كه ي كرد نهوا تاوان و گونا له سهريان لاده چيته، وه برياريداوه بۆ سه ره رشتياري مندال كهوا نه قلي پيداناشكيت له جياتي نهو ئيحرام و كاره كاني شيوازي هه جكردن بكات، وه حوكميش بۆ نهو پاداشت و چا كه يه به كردني جيگر و نوينه ره كه ي له جياتي نهو.

نهو هه نيغه - ره هه تي خوي ليبيته - ده ليته: نهو كه سه ي هاوريه تي ده كات ئيحرام له جياتي نهو كه سه ده كات كه له هۆش خۆي چووده له گه ليه تي، جا ئيحرام به ستنى هاوه له كه ي به پي ي پلهو پايه ي ئيحرامه كه ي ده بيته، ياسا دانهره كه ش ئيسلام بووني دايك و باوك به پلهو پايه ي ئيسلام بووني منداله كانيان داده نيته، نهوه ي پاداشتي هه ج و سه ده قه و گه ردن نازادي گه ياند هه ره نهويشه كهوا پاداشتي رۆزوو و نويز و خويندنه وه ي قورئان و مانه وه ي له مزگهوت ده گه يه نيته، له راستيدا خهوني ئيمانداران زۆر قسه ي له سه ر كراوه، هه واله كان زۆر دووباره بوونه وه ته وه له سه ر مردوه كان كهوا نهوانه ي بۆيان ده به خشن له خويندنه وه ي قورئان و نويز كردن و سه ده قه و هه ج و شتي ديكه به گه ياندني پاداشته كه بۆيان، پيغه مبه عليه السلام ده فه رموويته: ((أرى رؤياكم قد تواطأت على أنها في العشر الأواخر))^(٢٦٧)، واته:

(٢٦٧) سلم: (١١٦٥).

۹۰ ح للإبن قیّم الجوزیة

بینگومان خهوتته کانتان بهراست و دروست ده زانم له سهر نهوهی کهوا (شهوی قه در له مانگی ره مه زاندا له ده رژی کۆتاییه کاندایه).

پیغه مبهر ﷺ خهونی ئیماندارانی به راست و دروست داناهه، شهوش ههروه که گپانهوهی فهرمووده کانیا به راست و دروست داناهه لهوهی بینویوانه وه نهوانه له گپانهوهی قسه کانیا درۆ ناکهن و ههروهها خهونه کانیشیاندا نه گهر بینیان.

(له باره ی بهر په رچدانه وهی جه دیسیکی پیغه مبهر ﷺ)

به لام بهر په رچدانه وه و گهراندنه وهی جه دیسیکی پیغه مبهر ﷺ که شه فهرموویه تی: ((من مات وعليه صيام صام عنه وليه))، واته: ((هه ره که سنج مرد وه رژی له سهر بیته با سهره رشتیاره کهی له جیاتی شه به رژی بیته)). به وه رووانه ی کهوا با سکر دن، جا ئیمه سهرده کهوین بۆ فهرمووده ی پیغه مبهر ﷺ وه بۆ راستی و دروستیه کهش ریک کهوتنه کهی ناشکرا ده کهین له م رووانه دا.

به لام بیکار و درۆزنه کان بۆ ئیمه به سه که به ره هه لستکاریه کهی پیشوو مایه پووچه بۆ فهرمووده یه کی سه حیج و بوخت کهوا کار له هیزی و پتهوی ناکات، هیچ ریکایه کیش نیه بۆ چاوی بیکه و تن و روو به روو بوونه وه ته نها به گوپرایه لی و ملکه چی و خۆ به ده سه توه دان و رازی بوون نه بیته. له لای ئیمه له وه باشتر نیه، به لکو باشتره و زۆریش باشتره له خۆ به ده سه توه دان بژی و قسه کردن له و باره ی وه نه گهرچی جیاوازی له نیوان رژی هه لات و رژی تا وادا کرد بیته.

به لام له باره ی ووشه کانتان: به ووته ی مالیک له ((موطأ)) که کیدا بهر په رچی ده دهینه وه: کهس له جیاتی کهس به رژی نابیته.

به لّام له باره‌ی ووشه‌کهی: نه‌وه فرمائیکی به کۆمه‌له‌وه یه‌کده‌نگیه لای نیتمه و ناکۆکی تیدانیه، جا مالیک- په‌حه‌تی خوای لیبت- نهم ووتیه‌ی بۆ هه‌موو ثومعت نه‌کردوه له رۆژه‌لاتی زه‌وی تا رۆژناواییه‌کهی، به‌لکو ته‌نها بۆ خه‌لکی مه‌دینه قسه‌ی کردوه‌وه که تیدا رایگه‌یاندوه، و جیاوازی نیوانیانی رانه‌گه‌یاندوه. به‌لکو هه‌موو خه‌لکی مه‌دینه یه‌کده‌نگبون له‌سه‌ری، وه له‌کاتی هه‌ر ناکۆکیه‌ک پیریسته بگه‌ریتسه‌وه لای خواو پیغه‌مبه‌ر علیه‌السلام. خوای گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ (النساء: ۵۹)، واته: ((خۆ ته‌گه‌ر له شتیکدا بوو به کیشه‌تان ده‌باره‌ی حوکمی خوای، نه‌وه نه‌وه کیشه‌یه بگه‌رنه‌وه بۆ لای خواو پیغه‌مبه‌ره‌کهی علیه‌السلام (که قورنان و سوننه‌ت ده‌گه‌یه‌نیت)، نه‌گه‌ر نیتوه باوه‌رتان به خواو به رۆژی دوایی هه‌یه، (په‌فتار کردنتان) به‌و شیوه‌یه چاکترین و جوانترین سه‌رچاودیه بۆ چاره‌سه‌ری کیشه‌کانتان)).

ته‌گه‌ر مالیک و خه‌لکی مه‌دینه ووتیان: کهس له‌جیاتی کهس به رۆژوو ناییت، نه‌وا حاکم کوری عتیه‌وه وه سلمه کوری کهیل ریوایه‌تیاں کردوه، له سعید کوری جبیر، نه‌ویش له ئیبنو عباس: فه‌توای داوه له گه‌رانه‌وه‌ی مانگی په‌مه‌زان له‌جیاتی مردوه‌که نان بدات وه له نه‌زر کردنیشدا له‌جیاتی به رۆژوو ده‌بیئت. نه‌مه‌ش مه‌زه‌به‌ی ئیمام نه‌حمه‌د و زۆر له خاوه‌نی هه‌دیه‌سه‌که و نه‌مه‌ش ووتیه‌ی نه‌بی عوبیده، وه نه‌بو شور ده‌لیت: له‌کاتی نه‌زردا له‌جیاتی به‌رۆژوو ده‌بیئت وه شتی تریش، حسن کوری صالح له‌باره‌ی نه‌زر کردن ده‌لیت: سه‌ره‌رشتیاره‌کهی به رۆژوو ده‌بیئت.

(له باره‌ی ووته‌کانیان :

که‌وا ئیبنو عه‌باس نه‌و ریوایه‌تی هه‌دیسی رۆژوو ده‌کات له‌جیاتى مردوو)

به‌لام له‌باره‌ی ووته‌کانتان: که‌وا ئیبنو عه‌باس خۆی هه‌دیسی رۆژووگرتن له‌جیاتى مردوو ده‌گیریتسه‌وه، ده‌ئیت: که‌س له‌جیاتى که‌س به‌ رۆژوو ناییت، مه‌به‌ستیش له‌مه‌ ده‌کریت سه‌حابه‌یه‌ک به‌ پێچه‌وانه‌ فه‌توای دا‌ییت له‌وه‌ی ریوایه‌تی کردوو هه‌مه‌ش فیل و هه‌لخه‌له‌تاندن نیه‌ له‌ ریوایه‌ته‌که‌یدا، چونکه‌ ریوایه‌ت کردنه‌که‌ی پارێزراوو دوور له‌ هه‌له‌یه، به‌لام فه‌تواکردنه‌که‌ی پارێزراوو دوور له‌ هه‌له‌ نیه. ده‌شییت هه‌دیسه‌که‌ی له‌ بیر چووییت، یاخود بۆچوون و لێکدانه‌وه‌که‌ی، یاخود باوه‌رم بۆی هه‌یه به‌ مه‌زه‌نده‌ی خۆی به‌ره‌هه‌ستکارێکی شیاو و په‌سه‌نده‌ یاخود بۆ چه‌ند شتیکی دیکه‌ له‌و هۆکارانه، له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌وا فه‌توای ئیبنو عه‌باس نه‌یار و به‌ره‌هه‌ستکاریه‌ بۆ هه‌دیسه‌که‌، چونکه‌ نه‌و فه‌توای داوه‌ له‌ په‌مه‌زاندای که‌س له‌جیاتى که‌س به‌ رۆژوو ناییت، وه‌ له‌باره‌ی نه‌زیش فه‌توای داوه‌ که‌وا له‌جیاتى مردوو به‌ رۆژوو بی‌ت، نه‌مه‌ش پێچه‌وانه‌ نیه‌ بۆ ریوایه‌ته‌که‌ی، به‌لکو هه‌دیسه‌که‌ی له‌به‌ر کردوو له‌سه‌ر نه‌زر کردن.

پاشان هه‌دیسه‌که‌: ((من مات وعليه صيام صام عنه وليه)). نه‌مه‌ له‌ ریوایه‌تی عایشه‌دا رضی اللہ عنہا جیگیره‌ و بریارى له‌سه‌ر دراوه، جا نه‌گه‌ر ئیبنو عه‌باس پێچه‌وانه‌ی بوویت جاچبوو، جا ناکوکی و پێچه‌وانه‌ی ئیبنو عه‌باس ناو‌زپاندن و هه‌لخه‌له‌تاندن نیه‌ له‌ ریوایه‌تی دا‌یکی ئیمانداران. به‌لکو گیرانه‌وه‌ی ووته‌ی ئیبنو عه‌باس رضی اللہ عنہ به‌ریوایه‌تی عایشه‌ رضی اللہ عنہا له‌ پێشتر بووه‌ له‌ گیرانه‌وه‌ی ریوایه‌تی عایشه‌ رضی اللہ عنہا به‌ ووته‌ی نه‌و.

(له باره ی ووته کانیان : کهوا هه دیسیکی جیاوازه له ئیسناده که ی دا)

له باره ی ووته کانتان: کهوا هه دیسیکه ناکۆکی و جیاوازی هه یه له ئیسناده که یدا جا قسه یه کی سه رکیش و سه ره پۆ ووته که ی قه بوول ناکرین، هه دیسی سه حسح جیگیره ریک که وتون له سه ره دروستیه که ی وه موسلم و بوخاری له سه حیه که یاندا ریوایه تیان کردوه، و جیاوازیان نیه له ئیسناده که ی.

ئین عبد البر ده لیت: له پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ ده گپرتسه وه کهوا فهرموویه تی: ((من مات وعليه صيام صام عنه وليه))، واته: ((هه رکه سی مرد و پۆژووی له سه ره بیته با سه ره رشتیاره که ی له جیاتی نه و به پۆژوو بیته)). ئیمامی نه حه ده چاکی کردۆته وه و پیداجۆته وه، شافعی ش له سه ره دروستیه که ی ووته که ی به دل بووه، جا ووتی: له پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ ریوایه ت کراوه له باره ی پۆژوو گرتن له جیاتی مردوو، نه گه ر بپاری له سه ره دابوو له جیاتی بیگرنه وه هه روه که له جیاتی نه و حه ج ده کریت، بینگومان بپاریشی له سه ره داوه، نه مه مه زه به ی شافعی یه.

به یه هقی ده لیت: باش گپرانه وه ی نه و ناخافتنه له شافعی: ئینجا گه راندنه وه و ته واکردنی نه رکه کان له جیاتی مردوو شیان و جیگیر بوو به ریوایه تی سه عیدی کورپی جوبه یر و مواهید و عگاره و عه کپمه ش له ئیبنو عه باس گپرایه وه، له زۆریه ی ریوایه ته کاندان نه و نافره ته ی پرسیاری کرد بچ ده چیت هه مان چیرۆکی دایکی سه عد نه بیته. وه له ریوایه تی هه ندیکیاندا هاتوه: له جیاتی دایکت به پۆژوو به.

له باره ی ووته کانتان: کهوا نه یارو ناکۆکه به ده قی قورشان خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾ (النجم: ۳۹)، واته: ((به راستی ناده میزاد خاوه نی هیچ شتی که نیه ته نها نه وه نه بیته که خۆی کردوو یه تی)) خرابی ته ته کیته و په یه روی کردن له ناخاوتن دا، وه هه له یه کی گه وره له مانادا، وه

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيَمُ الْجَوْزِيَّةِ

خودای گهوره پیغهمبهره کهی ﷺ پاراستووه کهوا ناگزکی سوننه ته کهی بیت بۆ دهقه کانی قورئان، بهلکو پشتگیری بکهو یارمه تیدهر به بۆی، له مهو پیش به تهواری قسه مان له سر نهو نایه ته کردووه، له کاتی کدا که له نیوان شهو و نیوان سوننه تی پیغهمبهر ﷺ به ره له ستکاری و ناگزکیه ک نیه، بهلکو له به ره له ستکاری و ناگزکی دا وا گومان ده بریت له خراپی تیگه یشتنه، نه مهش شیواز و بۆ چوونی که و خۆوره و شتیکی زه مکرار و نهویستراوه.

له بهاره ی ووته کانتان: کهوا دژو به ره له ستکاره به وهی نسائی ریوایه تی کردووه، له پیغهمبهر ﷺ ده گێردریته وه کهوا فرموویه تی: ((لا یصلی أحد عن أحد، ولا یصوم أحد عن أحد ولكن یطعم عنه کل یوم مدحنطه)) جا هه له یه کی چه په ل و ناشیرینه، له بهر نه وهی نسائی ناوا ریوایه تی کردووه: محمد کورپی عبد الاعلی بزمانی گێراپه وه، یزید کورپی زریع بۆی گێرینه وه، نه ویش له حجاج الاحول بۆی گێراوه ته وه، نه ویش ده لئ یوب کورپی موسی بزمانی گێراپه وه، نه ویش له عطاء کورپی نه بی رباح، نه ویش له نیبنو عباس ﷺ ده لئیت: کهس له جیاتی کهس نوێژو ناکات وه که سیش له جیاتی کهس به رۆژوو نابیت، به لام له جیاتی نهو نان ده دریت له جیگی هه رۆژیک به قه ده ر ژه میک خواردن.

ناوا ووته ی نیبنو عباس ریوایه ت کراوه، نه ک ووته ی پیغهمبهر ﷺ، جا چۆن ووته ی پیغهمبهری خوا ﷺ به ووته ی نیبنو عباس به ره له ستکار و دژکار ده کریت، وه پیغهمبهری خوا ﷺ هه رگیز نهو قسه یه ی نه کردووه، وه چۆن ده لئیت: له هه ردووس سه حیه که دا له لای نهو سه لمینراوه کهوا فرموویه تی: ((من مات وعلیه صیام صام عنه ولیه؟)) چۆن ده لئیت: وه له حه دیسیکی بریده دا ده لئیت کهوا موسلیم له سه حیه کهیدا ریوایه تی کردووه: کهوا نافره تیک به پیغهمبهری

رۆح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزَةِ

ووت ﷺ دایکم مردووو و پۆژوووی مانگیکی له سه ره، فه رمووی: ((صومی عن أمك)) (٣٦٨).

له باره ی ووته کانتان: دژو نه یاره به هه دیسیکی ئیبنو عومەر ﷺ: ((من مات وعليه صوم رمضان يطعم عنه)) جا له و سه مت و شیوازه دا که وا هه دیسیکی ناره وایه له سه ر پیغه مبه ری خوا ﷺ.

به یهه قی ده لیت: هه دیسی محمد کوری عبدالرحمن کوری نه بی لیلی له نافع ده گپرتیه وه، نه ویش له ئیبنو عومەر ﷺ، نه ویش له پیغه مبه ر ﷺ ده گپرتیه وه که وا فه رموویه تی: ((من مات وعليه صوم رمضان يطعم عنه))، واته: ((هه ر که سی مرد و پۆژوووی ره مه زانی له سه ر بیته له جیاتی نه و نان ده دریت)) راست نه، وه محمد کوری عبدالرحمن زۆر به د گومان و خه یالاییه، وه له راستیدا هه وه لانی نافع ریوایه تیان کردوو، له نافع، نه ویش له ئیبنو عومەر ﷺ له ووته که یدا. به لام له باره ی ووته کانتان: که به ره ه لستکاره به پتیه ریکی دیار و ناشکرا له سه ر نویت و ئیسلام ته وه کردندا، نه وا که س له جیاتی که س نایکات.

(له باره ی قسه ی شافعی:

له به هه له دا بردنی گپرانه وه ی هه دیسی ئیبنو عه باس دا)

به لام ووته و ناخاوتنی شافعی - ره جمه تی خوا ی لیبت - له هه له پیدردنی گپرانه وه ی هه دیسی ئیبنو عه باس ﷺ: که وا دایکی سه عد نه زری کردبوو به پۆژوو بیت، سه ر که وتوو ترین خه لک که وا له جیاتی نه و وه لامی ده داته وه نه ویش به یهه قیه، وه ئیمه به گوفتاری خۆی قسه که یان باسکرد، له په رتووکی ((المعرفة)) پاش

(٣٦٨) مسلم: (١١٤٩).

١٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

نهوهی خوئی قسه دهکات و ده لیت: ((له راستیدا ریدانی به جیهینان و گیرانه وهی نه رکه کان له سهر مردوو جیگیر بوو به ریوایه تی سه عیدی کوری جوبهیر و مواهید و عطاء و عه کره مه، له نینو عه باس گیر دراوه ته وه، وه له ریوایه تی کدا زورتینیان: کهوا نافر هتیک پر سیاری له عایشه کرد، پی ده چیت نه مه چیرۆکی دایکی سه عد نه بیت، له ریوایه تی هندی کیاندا: ((له جیاتی دایکت به رۆژوو بیه)) ووتی: شاید یۆ ده دریت له دروستی ریوایه تی عبدالله ی کوری عطاء المدنی ده لیت: عبد الله کوری بریره السلی بۆی گیرامه وه نهویش له باوکی، ووتی: من له خزمهت پیغه مبهیر عليه السلام دانیشتیوم نافر هتیک هاته لای و ووتی: نهی پیغه مبهیری خوا، من خیرتیکی نه بر اوهم به دایکم به خشی، جا دایکم مرد، وه خیرتیکی نه بر اوهم که ماوه ته وه، فهرمووی: ((قد وجب أجرك ورجعت إليك في الميراث))، واته: ((تۆ خیر و پاداشته کهت به جیگه یاند نیستا له خیر که وتوه وه له میراتدا خیره که بۆتۆ گهراوه ته وه)). نافر هتیک ووتی: دایکم مردوو رۆژوو مانگیکی له سهره، فهرمووی: ((صومي عن أمك))، واته: ((له جیاتی دایکت به رۆژوو بیه)). نافر هتیک ووتی: دایکم مردوو و حه جی نه کردوه؟ فهرمووی: ((فحجتي عن أمك)) ^(٢٦٩)، واته: ((له جاتی دایکت حه ج بکه)). موسلم له سه حیه کهیدا ریوایه تی کردوه.

وتم: نه بوبه کر کوری نه بی شیهه ریوایه تی کردوو ده لیت، أبو معاویه بۆمانی گیراوه ته وه، له الاعمش، نهویش له مسلم البطين، نهویش له سعیدی کوری جییر، نهویش له نینو عه باس ووتی: پیاویتک هاته خزمهت پیغه مبهیر عليه السلام، وتی: نهی پیغه مبهیری خوا دایکم مرد وه رۆژوو مانگیکی له سهره نایا ده کریت له جیاتی بگرمه وه؟ پیغه مبهیر عليه السلام فهرمووی: ((لو كان عليها دين أمنت قاضيها عنها؟))، واته: ((نه گهر قهرزتیکی له سهر بوایه له جیاتی نه وه نه تده گه رانده وه؟))،

(٢٦٩) مسلم: (١١٤٩).

١٥٥ ح للإبن قِيمُ المَجْزِيَّةِ

پیاره که ووتی: به لّی. فہرموی: ((فدین اللہ أحق أن یقضی))، واتہ: ((جا قہرزئی خوا شایستہ ترہ کہوا بگپدریتہوہ)).

وہ نہبو خشیمہ ریوایہ تی کردوہ و دہ لّیت: معاویہ ی کوری عومرو بڑی گپرائنہوہ، کہوا زائده لہ الاعمش و ہریگرتوہ، جا باسی کردوہ.

نیسانی ریوایہ تی کردوہ، لہ قتیبہ ی کوری سعید دہ لّیت: عبشر بؤمانی گپرائہوہ، نہویش لہ الاعمش و ہریگرتوہ، جا باسی کردوہ.

جا نہمہ حدیسی دایکی سعد نیہ بہ خستہ پال و بہ زوری، لہ بہر نہوہ ی چیرؤکی دایکی سعد مالیک ریوایہ تی کردوہ، لہ الزہری، نہویش لہ عبداللہ کوری عبداللہ کوری عتبہ، نہویش لہ نبینو عہباس ((کہوا سہ عدی کوری عباده راویڑی بہ پیغہ مبر رضی اللہ عنہ کرد، ووتی: دایکم مردوہو نہ زریشی لہ سہرہ؟ جا پیغہ مبر رضی اللہ عنہ فہرمویہ تی: ((اقضہ عنہا))، واتہ: ((لہ جیاتی نہو نہ زرہ کہی بؤ بدہوہ))، ناوا لہ ہردو سہ حیجہ کہ دہ ریانہیناوہ ^(۲۷۰).

ناوا لہ حدیسہ کہدا پاریزراوہ کہوا نہرزیکہ و ناوی نہ ہاتوہ، جا دہ کریت نہوہ لہ حدیسی الاعمش ہاتیبت، نہویش لہ سعیدی کوری جبیر لہ سہر نہوہ ی کہوا پیغہ مبر رضی اللہ عنہ وازی ہینایت لہ باسکردنی زیاتر بؤ سعد لہ بارہ ی نہ زرہ کہ نایا نویتژکردن بو، یاخود خیر و چاکہ یاخود پڑوو گرتن سو، لہ گہل نہوہش نہوہ ی نہ زریکات بیتگومان نہوہ نہ زرہ کات، نہمہش بہ لگہ یہ لہ سہر نہوہ ی جیاوازی نیہ لہ نیوان گہراندنہوہ ی نہ زری پڑوو گرتن و نویتژکردن، وہ نہ گہرنا پیغہ مبر رضی اللہ عنہ پیتی دہ فہرمو: نایا نہ زرہ کہ چی یہ؟ جا نہ گہر نہ زر دابہش بکہین بؤ دوو بہش: نہ زریک قہ بوول دہ کریت لہ جیاتی مردو بگپدریتہوہ وہ نہ زریکیش قہ بوول ناکریت.

(۲۷۰) مسلم: (۱۱۴۹)

(ووتەو بۆچوونەکانی زانایان لەبارەى رۆژوو گرتن لەجیاتی مردوو).

ئیمە باسی ووتەو بۆچوونی زانایان دەکەین لەبارەى رۆژوو گرتن لەجیاتی مردوو نەوێکۆ بە هەڵەدابجیت کەوا لە مەسەلەیه کدا هەمرو تێیدا ناکۆکن.

عبدالله ی کورێ عباس دەلیت: لە نەزرکردن دا رۆژوو لەجیاتی مردوو دەگیریتەوه، وه نان دەدریت لەجیاتی گەپاندنەوهی رۆژووی رەمەزان، ئەمەش مەزەهەبی ئیمام ئەحمەدە.

ئەبو شور دەلیت: لە نەزرکردن و فەرزدا رۆژوو لەجیاتی مردوو دەگیریتەوه، ئەگەر هاتوو نەزر بێت یاخود فەرز.

نەوزاعی دەلیت: سەرپەرشتیاری لە جینگای رۆژوو خێرو چاکەیهک دەکات، جا ئەگەر دەستی نەکەوت ئەوا لە جیاتی بەرۆژوو دەبیست، ئەمەش ووتەى (سفیان الثوری)، لە یەکیک لە دوو رپوايه تەکانی گێراویه تیهوه.

حسن دەلیت: ئەگەر هاتوو رۆژووی مانگیکی لەسەر بوو، ئەوا دەگونجیت سی پیاو لە رۆژیکدا لەجیاتی ئەو بەرۆژوو بن.

وه ئەبو عبید القاسم کورێ سەلام دەلیت: لە نەزر و کردندا لەجیاتی ئەو بەرۆژوو دەبیست وه لە فەرزیشدا لەجیاتی ئەو نان دەدریت.

(لەبارەى ووتەکانیان :

تەنها لە حەجکردندا پاداشتی بژیوی دەگات بۆ مردوو)

لەبارەى ووتەکاتان: کەوا لە حەجکردندا پاداشتی بژیوی پینی دەگات بەبێ کردەوه کانی شتوازی حەجکردن جا ئەمە تەنها داوايه که بەبێ بەلگه و سەلماندن،

۹۰ ح للإبن قیّم الجوزیّة

سوننه تیش ره تی ده کاته وه، له بهر نه وهی پیغه مبهر ﷺ فهرموویه تی: ((حج عن أبیک))^(۲۷۱)، واته: ((له جیاتی باوکت حج بکه))، وه به نافره ته که هی فهرموو: ((حجی عن أمک))^(۲۷۲)، واته: ((له جیاتی دایکت حج بکه)). جا هه والی داوه که حجگردن خوی له جیاتی مردوو ه. وه نه یفه رموو ه: کهوا بژیوی و خه حجگردن نهو له جیاتی ده کریت.

هروه ها بهو که سهی فهرموو که ده یویست له جیاتی شبرمه حج بکات: ((حج عن نفسك ثم حج عن شبرمه))^(۲۷۳)، واته: ((تو له جیاتی خوت حج بکه، پاشان له جیاتی شبرمه حج بکه)).

کاتیك له باره ی منداله که هی که له گه لیدا بوو نافره تیک پرسپاری له پیغه مبهر ﷺ کرد ووتی: نایا نه مه حجی بو هیه؟ پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((نعم))^(۲۷۴). نه یفه رموو: به لکو تنها پاداشتی بژیوی و حجی بزی هیه، به لکو رایگه یاند کهوا حجی بو هیه، له گه ل نه وهش کهوا نهو هیچ کاریکی نه کردوو، به لکو سه ره رشتیاره که ی له جیاتی نهو کاره کانی شیوازی حجگردن به حجی ده هینیت.

پاشان کهوا بریکاره که ی له جیاتی مردوو له پاره ی خوی هیچ سه رف ناکات جگه له خه رجی نیشینگه که ی، جا چ شتیک خه رجی پاداشت ده کاته خه رجی نیشینگه که ی بو بروییانوو هینانه وه له جیاتی نهو، له کاتیکدا نهو له سه ر حجگردن خه رجی نه کردوو، به لکو نه مه خه رج و بژیوی نیشینگه یاخود سه فهره که یه، نهو ووته یهش سوننه و پیوه ره تی ده کاته وه. وه خوی گورهش زانتره .

^(۲۷۱) سنن أبی دارد (۱۸۱۰) والترمذی (۹۳۰).

^(۲۷۲) له مصوبتیش باسی نه م حدیسه مان کردوو.

^(۲۷۳) سنن أبی دارد (۱۸۱۱).

^(۲۷۴) مسلم: (۱۳۳۶)، وه الموطأ: ۱/ ۴۲۲.

**(نایا پاداشت به مردوو دهگات کهوا به زویان و قسه بیه خشریت یاخود
تهنها نیهت بهسیهتی؟)**

جا دهلیت: نایا مهرج داده نریت له گیشتنی پاداشته که کهوا به زویان
بیه خشریت یاخود له گیشتنی تهنها نیهتی بکه ره که به سهر کهوا بیه خشریت بۆ
یه کیتی تر؟

دهلیت: سوننهت له یه که حدیسیدا به خشرینی پاداشتی به زویان و قسه کردن
به مهرج دانه ناوه، به لکو پیغه مبه ر عليه السلام بکه ره که ی نازاد کردوو له چۆنیهتی
به خشرینه که بۆ که سیتی تر، وه ک رۆژوو، و سه جکردن، و خیر و چاکه و سه ده قه،
نه مه شی به بکه ره که نه فهرمووه: بلخی په روه ردگارا نه وه له جیاتی فلانی کوری
فلانه، وه خودای پاک و بیگه ردیش زانایه به نیهت و مه به ست و کرده وه ی به ننده ی
خۆی، جا نه گهر به قسه ووتی نهوا دروسته، نه گهر به قسه ش نه بیوت نهوا به
نیهت و مه به ست به سه بۆ نه وه ی پیبگات، خوی گوره ش زاناره.

جا نهو نه گهر کاریکی بۆخۆی کرد پاشان نیهتی هیئا کهوا پاداشته که ی بۆ
که سیتی دیکه بیت نینجا تهنها به هی نیهت نهیدا به که سه که، هه روه که نه گهر
نیهتی وابوو کهوا شتیک بیه خشریت، یان که سیک نازاد بکات، یان خیر و چاکه یه ک
نه نجام بدات، به لآم به هۆی نه هیئانی نیهت کاره که ی نه کرد.

لیردها، نه مه روون ده کاته وه نهو نه گهر شوینیکی دامه زرانده به مه به سستی
دروستکردنی مزگه وتیک، یان قوتابخانه، یان ناودانیک وه ههر شتیک له م بابه ته،
نهوا ده بیته وه قف و ته رخانکردن بۆ کاره که له گه ل نیه ته که ی وه پیوستی به
قسه کردن نیه.

هه روه ها نه گهر به نیهتی زه کات پاره یه کی دا به هه ژاریک نهوا زه کاته که ی
له سه ری لاده چییت نه گهرچی به قسه و ناخافتنیش نه بیوت، هه روه ها نه گهر

۹۶ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

لهجياتی که سیکی زیندوو یا خود مردوو قهرزیکدی دایه وه نهوا له نهستی ده که ویت نه گهر نه شیوت: نه وه له جياتی فلانه.

جا له بهر نه وهی ده لیت: پیغه مبهه ﷺ رینمایبی کردون بۆ رۆزو وه سه ده قه و جه جکردن به بی پی ووتن.

ده لیت: پیغه مبهه ﷺ نهوانی خه بهر نه داوه بۆ نه م کاره، به لکو نه مه ده رچوونیکه لیبی وه لامدانه وه یه بۆیان، جا نه مه پرسباری لیکردوه له باره ی جه جکردن له جياتی مردوو که ی جا پیغه مبهه ریش ﷺ مۆله تی پیداهه، وه نه مه ش پرسباری لیکردوه له باره ی رۆزو گرتن له جياتی مردوو که ی جا نه ویش مۆله تی پیداهه، وه نه مه ش پرسباری لیکردوه له باره ی سه ده قه و خیر و چاکه جا نه ویش مۆله تی پیداهه، قه ده غه ی نه کردون جگه له وانه.

چ جیاوازیه که هیه له نیوان گه یشتنی پاداشتی رۆزو کهوا ته نها نیه ت هینان و نه هینانه وه له نیوان گه یشتنی پاداشتی ووتن و باسکردن؟

نه یئنی مه سه له که ش کهوا پاداشته که مولکی بکه ره که یه، جا نه گهر پاداشته که ی به خشی و پیشکه شی کرد بۆ برا موسلمانه که ی نهوا خودای گه وه پی ده گه یه نیت، جا کئ یه نه وهی له وه دا تایبه تی ده کات له پاداشتی خویندنه وه ی قورشان وه قه ده غه ی ده کات له سه ر به نده یه که کهوا بیگه یه نیت بۆ برا موسلمانه که ی؟ نه مه کرده وه ی خه لکانیکه هه تا نهوانه ی کارو کرده وه ی خراب و ناشیرین ده که ن له گشت سه رده مه کاند، وه پیداهرتنی نهوا زانایانه ی ره تی ناکه نه وه.

که ده لیت: چی ده لیت له باره ی به خشین بۆ پیغه مبهه ی خودا ﷻ؟

ده لیت: له زاناکانی پاشینه کان نه وه ی خوخی ده ویت، وه له وانه ی خوخی ناویت و به بیدعه سه یری ده کات، سه حابه کان نهوا کاره یان نه کرده وه، وه پیغه مبهه ﷻ پاداشتی هه موو کاریکی خیری هیه له نومه ته که ی بی نه وه ی له

۹۶ ح لِلإِن قِيمَ الْجُزِيَّةِ

پاداشتی بکهره‌کمی شتیک کم بکاته‌وه، چونکه هەر نهو برو نومته‌کمی نیشاندا له‌سه‌ر هممو کاریکی خیر، وه پینمایی کردن و داوای لیکردوون بۆ ئەم کاره، هەر کەسێ داوای کرد بۆ به‌خشینی نانه‌مه پاداشتیکی بۆی هه‌یه وه‌کو نهو پاداشتانه‌ی شوینی ده‌که‌وێت بێ نه‌وه‌ی له پاداشته‌کانیان شتیک کم بیته‌وه^(۲۷۵). هه‌موو به‌خشین و پێی راست و زانستیک له راستیدا نومته‌کمی له‌سه‌ر ده‌ستی نهو بده‌ستی هاتوه‌ جا وه‌ک پاداشتی نهو کەسه‌ی شوینی ده‌که‌وێت بۆ ده‌به‌خشریت، نه‌گهرچی بۆشی نه‌به‌خشیت، خوای گهره‌ش زانتره.

نه‌گهر ووتیان: نایا پروونکردنه‌وه‌ی به‌خشینه‌که پێویست ده‌بێت له‌سه‌ری به‌وه‌ی که‌وا بلیت: په‌روه‌دگارا نه‌گهر نهو کاره‌ت قه‌بوول کرد وه منت پاره‌ستاو کرد له‌سه‌ری نه‌وا پاداشته‌کمی بده به‌ فلان یاخود نا؟

ده‌لیت: نه‌مه ناوه‌ستیته‌ سه‌ر ووشه‌ ده‌رپین و مه‌به‌ست، به‌لکو له‌و مه‌رجه‌شدا سوودی نیه، چونکه خوای گهره‌ خۆی نهو کاره‌ ده‌کات، نه‌گهر مه‌رجی کرد یاخود مه‌رجی نه‌کرد.

نه‌گهر ووتیان: چ شتیک له‌ هه‌مووی باشتره که‌وا پێشکه‌ش مردوو بکریت؟ ده‌لیت: باشترینیان نه‌وه‌یه له‌ هه‌موو به‌سوود تر بیت بۆخۆی، جا گهردن نازاد بوون و سه‌ده‌قه‌ باشتره له‌ پۆژوو گرتن له‌جیاتی نه‌و، وه باشترین سه‌ده‌قه‌ش نه‌وه‌یه پێویستیه‌کی نه‌و چاره‌سه‌ر بکه‌یت وه به‌رده‌وام و نه‌پراوه‌ش بیت، هه‌دیسیکی پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌یه له‌م باره‌یه‌وه: ((أفضل الصدقة سقي الماء))، واته: ((باشترین سه‌ده‌قه‌ ناودانه یاخود ناو گیهره)). لی‌رده‌ا مه‌به‌ست له‌و شوینه‌یه که‌ ناوی تیدا کم بیت، و تینوویه‌تی تیدا زۆر بیت، وه نه‌گهر نا ئاودان و ناو گیهران له‌سه‌ر پرووبار و کانی باشترین له‌ پیدانی خۆراک له‌کاتی پێویستیدا، هه‌روه‌ها دوعا و پارانه‌وه‌و لی‌خۆشبوون بۆی نه‌گهر دوعاکه به‌ راستگویی و دل‌سۆزی و ملکه‌چی بیت نه‌مه

(۲۷۵) مسند أحمد: ۲ / ۳۹۷، رة مسلم: (۴۶۷۴).

۹۰ ح لِلْإِنِّ قِيمٌ الْجُزِيَّةُ

لهکاتی خویندا باشته له خیر و چاکه بۆی، وهک نویشن کردن له سهه جهنازه و وهستان له سهه گۆره کهی بۆ دوعا کردن.

بهگشتی باشتین شت که پیشکهش مردوو بکهیت گهردن نازاد بوون و سهدهقهیه، وه داوای لیخۆشبوون بۆی، و نزا و پارانهوه بۆی، و چهجکردن له جیاتی نهو.

بهلام خویندنهوهی قورنان و پیشکهشکردن بهو بهخۆشی خۆت و بهبی کرئ، جا نه مه پاداشته کهی پینی دهگات ههروهک پاداشتی رۆژوو و چهجکردنی پینهگات. نهگه روتیان: نه مه له پیشینهکاندا زانراو نیه وه ناشکریت لهیهکیکی لهوان بگوازرتیهوه لهگه توندی پینداگیریان له سهه خیر و چاکه کردن وه پینعهمبه ریش ﷺ رینمایی بۆیان نه کردوه، بهلکو رینمایی کردوون بۆ دوعا و پارانهوه و لیخۆشبوون و سهدهقه و چهجکردن و رۆژوو گرتن، جا نهگه پاداشتی خویندنهوهی قورنان بگهیشتایه نهوا رینمایی دهکردت بۆ نه م کاره و نهوانیش دهیانکرد.

جا وهلامه که: کهوا سههچاوهی نهو پرسیاره نهگه هاتوو سههلیتراو بیئت به گهیشتنی پاداشتی چهجکردن و رۆژوو و پارانهوه و لیخۆشبوون، پینی بلی: نهو تایبه ته ندیه چیه کهوا گهیشتنی پاداشتی خویندنهوهی قورنان قهدهغه دهکات وه پیوست دهکات پاداشتی نهو کردهوانه پینی بگات، نه مه شتیک نیه تهنها جیاوازی دروستکردنه له نیتوان شته هاوشپوهکان، وه نهگه دانپیانهریت به گهیشتنی نهو شتانه بۆ مردوو جا نه مه برپو بیانوو کردن نیه به سوننهو به کدهنگی و یاساکانی شهرع؟

دەربارەى : نایا رۆح دروستکراویکی کۆنە یاخود نوئی یه؟

جا نه گەر رۆح دروستکراویکی تازه و نوئییه و ئەمەش له فەرمانی خودایه، جا چۆن دەبیت فەرمانی خوا دروستکراویکی نوئی بیت؟ وه بیگومان خوای گهوره رایگه یاندوو هه کهوا له ئاده مده له رۆحه کهی فووی پیا کردوو. جا ئەو خستنه سه ریه بۆ ئەو نایا به لگه له سه ر ئەوهی کهوا کۆنه یاخود نه خیر؟ وه نایا پاستی ئەو زیاده و خستنه سه ره چی یه؟ راشیگه یاندوو، له باره ی ئاده م کهوا به دهستی خۆی دروستی کردوو وه له رۆحه کهیدا فووی پیا کردوو، جا زیاد کردنی دهست و رۆح بۆی یهک زیاد کردنه.

ئەو مه سه له یه جیهانی تیدا هه لخلیسه کاندوو وه به هه له ی بردوو، کۆمه لیکیش له نه وهی ئاده می تیدا گومرا کردوو، وه خوای گهوره شوینکه وتوانی پیغه مبه ره کهی تیدا هیدایهت داوه بۆ دلتیایه کی ناشکرا و پاستیه کی دلرفین. هه موو پیغه مبه ران- سه لامی خویان لیبت- یه کده نگن له سه ر ئەوهی کهوا رۆح نوێکاره خوێقاره دروستکراوه په روه رده کراوه (رێکخراوه) یاخود ناماده کراوه، ئەمه به ناچاری دلتیاو ناسراوه له نایینی پیغه مبه ران- سه لات و سه لامی خویان لیبت- هه روه که له نایینی ئەوانیشدا به ناچاری ناسراوه دلتیان کهوا جیهان نوێکاره، وه گه راننده وهی لاشه کانیسه پاستیه، بیگومان خوای گهوره تاک و ته نهها و خوێقینه ره وه ئەوهی بوونی هه یه دروستکراوی ئەوه، وه سه رده می سه حابه و شوینکه وتوان و شوین کهوته ی شوینکه وتوان به سه ر چوو نه ما، ئەوان له سه ده یه کی باش بوون له سه ر ئەوهی به بێ جیاوازی نیوانیان له رووداوه کانیاندا، دروستکراویکه هه تا به هه لگه وتووی ده رکهوت ئەو که سه ی تیگه یشتنه کهی کورتیه ینا له قورئان و سورنه دا، جا وای ده ربیری کهوا رۆح کۆنه دروستکراو نیه، بیانوی هینایه وه کهوا ئەو له فەرمانی خویه وه فەرمانی ئەویش دروستکراو نیه، به وهی خوای گه ر ده بۆی زیاد کردوو

۹۹ ح لِلإِن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

داویدته پالّ ئەو ھەروەك زانست و قورئان و توانا و بینین و بیستن و دەستی خۆی بۆی زیاده کردووه، وه هەندیکیشیان ھەلۆهسته دەکەن دەلّین: نالّین دروستکراوه وه ناشلّین دروستکراو نیه.

لەم بارهیهوه حافظ أصفهانی پرسیاری لە ئەبو عبدالله کوری منده کرد ووتی: پرسیارکەرتیک پرسیاری لیکردم لەبارەهێ رۆح کەوا خودای گەوره بالا و راستی گیانلەبەر و لاشەکانیانی لی پیک هیتاوه. وه هەندیک له قەومەکان باس له رۆح دەکەن و دەلّین کەوا رۆح دروستکراو نیه، هەندیکى دیکه تايبهتى دهکەن لەوهی رۆحه پیرۆزهکانن کەوا ئەو له زاتی خودایه، ووتی: من ناماژه بهوه دهکەم جیاوازی قسهو گوفتارهکان نەوانهێ پیشینهکانیان، دهبینم له نیتواناندا جیاوازی له ووتەکانیاندا له قورئان و فەرمووده دا، ووتەکانی سهحابه و شویتکهوتوان و زانایان، پاش ئەمه باسی روهکانی رۆح دهکەم له قورئان و فەرمووده دا، وه هەلّهی قسهکەر که بەبێ زانیاری لهبارەهێ رۆح و تویهتی رپون دهکەمهوه، کەوا قسهکانیان هاوشیوه و ریکهوتی قسهی جهمی و هاوهلهکانیهتی: جا بۆیه دهلّین: خۆشی و سەرکهوتن له لای خواوهیه: کەوا خەلکی جیاواز و ناکۆکن لهبارەهێ زانست و زانیاری رۆح وه شویتکهکی له ناو دل و دەرروندایه.

هەندیکیان دەلّین: رۆحهکان ھەمووی دروستکراون، ئەمەش مەزھەبی ئەھلی جماعت و فەرموودەن، وه بیانوو دەھیننەوه به فەرموودەهێ پیغەمبەر ﷺ: ((الأرواح جنود مجنّدة، فما تعارف منها أئتلف، وما تنافر منها أختلف))^(٢٧٦). واتە: ((رۆحهکان وه کو سەرباز وان ھەركاتیک رۆحی ئیماندار گەیشته يەك يەكتر دەگرن وه ھەركاتیک رقی لی بسووه وه لی لادەدات)). وه سەربازی به زۆر سەربازکراو شتیک نیه تەنھا دروستکراوه.

(٢٧٦) مسلم: (٢٦٣٨).

١٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

هندیکی دیکه ده‌لین: رۆحه‌کان له ژیر فرمانی خودان، خوای گه‌وره راستیه‌که‌ی شارده‌توه و زانسته‌که‌شی له‌باره‌ی دروستکردنی، له‌م باره‌یه‌وه‌ش بیانوو به‌م فرموده‌ی خوای گه‌وره ده‌هیننه‌وه: ﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ (الإسراء: ٨٥).
واته: ((بلی: رۆح به‌شیکه له فرمانی په‌روه‌ردگارم و به‌ده‌ست نه‌وه (نازانم چیه‌و چۆنه)).

هندیکی دیکه ده‌لین: رۆحه‌کان نووری‌که له نووره‌کانی خوای گه‌وره و ژیا‌نیکه له ژیا‌نی نه‌وه، و بیانوو ده‌هیننه‌وه به‌م فرموده‌یه‌ی پیغه‌مبهر (د.خ):
﴿إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ فِي ظِلْمَةٍ، وَأَلْقَى عَلَيْهِمْ مِنْ نُورَةٍ﴾ (٢٧٨)، واته: ((خوای گه‌وره بو‌ونه‌وه‌ره‌کانی له تاریکایی دروست کردوه، وه دای پیمان به نووری خۆی)).

پاشان باسی جیاوازی ده‌کات له‌باره‌ی رۆحه‌کان نایا ده‌مریت یاخوود نا؟ نایا له‌به‌رزه‌خدا له‌گه‌ل جه‌سته‌کانیان نازار ده‌دریت و له‌کاتی جی‌گیر و وه‌ستانیدا له‌دوای مردن؟ نایا نه‌و دل و ده‌روونه یاخود شتیکی دیکه‌یه؟

محمد کوری نصر المروزی له کتیبه‌که‌یدا ده‌لین: پۆلیک له زندیقه‌کان (٢٧٨) وه پۆلیک له پافزه‌کان له‌باره‌ی رۆحی شاده‌م لیکدانه‌وه ده‌که‌ن هه‌روه‌ک دیانه‌کان له‌باره‌ی رۆحی عیسا لیکدانه‌وه‌یان کردوه، وه قه‌ومیکی دیکه لیکدانه‌وه‌یان نه‌کرد له‌وه‌ی که‌وا رۆح له‌زاتی خودا جیا بۆته‌وه، جا بۆ نیمانداره‌وه گۆراوه، چونکه عیسی له‌لامی دیانه‌کان رۆحیکه له‌خواوه‌یه بۆ مه‌ریه‌م گۆراوه له‌لامی شه‌واتن رۆح دروستکراو نیه.

پۆلیک له زندیقه‌کان و پۆلیک له پافزه‌کان ده‌لین: که‌وا رۆحی شاده‌م وه‌ک نه‌و وایه و دروستکراو نیه، وه فرموده‌ی خوای گه‌وره‌یان را‌ئه کردوه: ﴿وَنَفَخْتُ فِيهِ

(٢٧٧) سمیری: تفسیر قرطبی: ١٠ / ٣٢٤ بکه.

(٢٧٨) مسند أحمد: ٢ / ١٧٦، وه جمع الزوائد: ٧ / ١٩٣.

(٢٧٩) زلفیق: نه‌ویه با‌وه‌ری به‌بهره‌دوامی جیهان هه‌یه له‌ریتگا و مه‌زه‌بی زه‌ده‌شته‌کان.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْمُجُوزِيَّةُ

مِنْ رُوحِي ﴿ (الحجر: ٢٩)، واته (لهو رُوحه تاييه تيهي كه من (بهديه ينهري نهوم)،
پيمبه خشي))، وه فهرموده ي خواي گهوره: ﴿ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ﴾
(السجدة: ٩)، واته: ((پاشان ناده ميزادي به رِيك و پِيكي ريکخست، له رُوح و
گيانِيك كه خُوي خاوه نيه فووي پيدا کرد)) جا وتيان كهوا رُوحی نادهم دروستکراو
نيه ههروهك نهوي ته فسيري کردوه ده لِيْت: كه نوورِيك له خواوه بِيْت دروستکراو
نيه. ووتيان: پاشان له دواي نادهم بووه وهسيه تي دواي خُوي، پاشان نهو له هه موو
پيغه مبه رِيك و سه ربه رشتياريك هه گُورا تا گه يشته علي پاشان بُو حه سن و
حوسِيْن، پاشان له هه سه ربه رشتياريك و پيشه وايهك تيدا نيمامه كه فِتر بکات
پيش هه موو شتِيك وه پيويست ناکات له كهس فِتر بِيْت.

جياوازي و ناكُوي له نيوان موسلمانان نيه كه رُوحه كان له نادهم و نهوه كاني
و عيسا و نهوانه ي له هه نهويه كي نادهمن هه مووي دروستکراوه بُو خوداي
گهوره كهوا دروستي کردوه و دايمه زانددوه و پِيكي هيناوه و دايه ينه او، پاشان
زياده ي کردوه، بُو خودي خُوي هه روهك هه موو گيانله به رِيكي بُو خُوي
زياده کردوه، خواي گهوره ده فهرموويْت: ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي
الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ﴾ (الجماعية: ١٣)، واته: ((هه رجي له ناسمانه كان زهويدا ههيه بُو
نهوي رام هيناوه، بُو خزمه تگوزاري نيوه فهراهه مي هيناوه، هه موويشي تِيكرا
به خشن له لايه نوه زاته وه)).

شيخي نيسلام نين تيميه ده لِيْت: رُوحی نادهميه كان دروستکراوه داهي نراوه
به يه كدهنگي و رِيك كه وتني پيشينه ي نومته و پيشه واکاني وه هه موو نههلي
سوننه، وه يه كدهنگي زانايان كُوكن له سه ر نهوي رُوح دروستکراوه جگه له يه كيتك
له پيشه واکاني موسلمانان نه بِيْت وهك محمد كوري نصر الموزي پيشه وای به ناويانگ
كهوا نهو خه لكي سه رده مي خُوي فِتر کرد به يه كدهنگي و جياوازي، ههروه ها نهبو
محمد كوري قتيبه له ((كتاب اللفظ)) ده لِيْت: كاتِيك قسه ده كات له باره ي رُوح

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

ده لیت: رۆحه پاکه کان، ووتی: خه لکی یه کده نگن له سه ره نه وهی خوای گه وره دروستکهری رۆحه.

ئهو نيسحاق بن شاقلا له وه لامدانه وهی له باره ی ئهو مه سه له یه دا ووتی: له باره ی رۆح پرسیار کرا نایا رۆح دروستکراوه یا خود دروستکراو نیه؟ ووتی: نه وه گومانی تیدانیه نه وهی بۆ راستی سه ره که ویت کهوا رۆح له شته دروستکراوه کانه. لهو مه سه له یه دا کۆمه لتیکی زۆر له زانایان و گه وره کان قسه یان تیدا کردوه وه وه لامی نه وه که سانه یان داوه ته وه له سه ره نه وهی که پینداگیری ده کات له وهی رۆح دروستکراو نیه. وه پاشان جهمی بانگه وازی فرمائینک ده کات جا ده لیت: من نایه تیکم له کتیبی خوا که (قورنانه) دۆزیوه ته وه کهوا به لگه یه له سه ره نه وهی که قورنان دروستکراوه، خودای گه وره فرموویه تی: ﴿إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ﴾ (النساء: ۱۷۱)، واته: (به راستی مه سیح، عیسای کورپی مه ریهم جگه له وهی فرستاده ی خواجه (شتیکی تر نه بووه)، له دایک بوونه که ی به فرمائی خوا بووه که له مه ریهمدا (به رجه سه ته بووه)، عیسا رۆح و گیانیکی (تایبه ته) له لایهن خواوه به خشراوه)). عیسا ش مه مخلوقه، پیمان ووت: خودای گه وره فه هم و تینگه یشتنی قورنانی لی قه ده غه کردوی، کهوا عیسا ورشه و ناخافتنی به سه ره دا تیده په ریت، چونکه تیمه ناومان لیی ناوه له دایک بوو وه مندال و گهنج و هه رزه کار، ده خوات و ده خواته وه و نه وه فرمائی پینکراوه به فرمان به چاکه و نه هی کردن له خراپه. پاشان نه وه له نه وهی نوح و له نه وهی نیراهیمه. جا جه لال نیه بۆ تیمه نه وهی له قورناندا ده یلین وه له باره ی عیسا شه وه نه یلین، نایا گویتان له فرمووده کانی خواجه ده فرموویت: که له قورناندا چی له باره ی عیسا ﷺ ووتراوه؟ به لام ماناکه له فرمووده ی خودای گه وره: ﴿إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ﴾ (النساء: ۱۷۱)، جا له دایک بوونه که ی به فرمانی خوا بووه که له

٩٥ ح لِلإِين قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

مهریه‌مدا (به‌رجسته بووه) پیئی فه‌رموو: بیه، جا عیسا علیه‌السلام بوو، وه دیان وجهیمیه‌کان درۆیان به‌سهر خوادا کردوو له‌باره‌ی عیسادا، وه نه‌مه‌ش جه‌میمیه‌کان ووتیان:

رۆحی خوا وه له‌دایک بوونه‌که‌ی عیسا علیه‌السلام نه‌مه‌ش نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که له‌دایک بوونه‌که‌ی دروستکراوه، وه دیانه‌کان ده‌لین: عیسا رۆحی خوییه و له رۆحه‌که‌شی له‌خودی خۆیه‌تی، هه‌روه‌ک خوی گه‌وره ده‌فه‌رموویت ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ﴾ (الجاثیه: ۱۳)، واته: ((هه‌رچی له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویداهیه‌یه بۆ ئیوه‌ی پام هیتاوه، بۆ خزمه‌تگوزاری ئیته‌ره‌فراهه‌می هیتاوه، هه‌موویشی تیکرا به‌خششن له‌لایه‌ن نه‌و زاته‌وه))، ده‌لینت: له‌فه‌رمانی نه‌و دایه، ته‌فسیری رۆحی خوا له‌راستیدا مانا‌که‌ی: به‌به‌خششی خوا دروستی کردوو هه‌روه‌ک ده‌لینت: به‌نده‌ی خوا و ناسمانی خوا وه زه‌وی خوا، بی‌گومان ناشکرای کردوو به‌وه‌ی که‌وا رۆحی مه‌سیح دروستکراوه، وه‌که‌ هه‌موو رۆحه‌کان، وه‌خوای گه‌وره نه‌و رۆحه‌ی زیاده‌کردووو خستویه‌تیه‌سه‌ری که‌وا بۆ مه‌ریه‌می ناردوو، وه نه‌مه‌ش به‌نده‌و پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌یه‌تی، به‌لگه‌ش نیه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌وا کۆنه و دروستکراو نیه، خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا * قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا * قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا﴾ (مریم: ۱۷-۱۹)، واته: ((ئیمه‌ش جویره‌ئیلی فریشته‌مان نارد بۆ لای وه‌کو به‌شه‌رتکی ته‌واو (خۆی خسته‌به‌ر چاوی) * مه‌ریه‌م ووتی: به‌راستی من په‌نا ده‌گرم به‌خوای میه‌ره‌بان له‌تۆ نه‌گه‌ر که‌سیکی به‌ته‌قواو له‌خواترس بیت * جویره‌ئیل ووتی: (مه‌ترسه) دل‌تیا‌به‌من ته‌نها نی‌تردراوی په‌روه‌ردگاری تۆم، تا مندالیک‌کی خاوتنت پی‌ بیه‌خشم)). جا نه‌و رۆحه‌ رۆحی خوادیه، وه ئه‌ویش به‌نده‌و پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌یه‌تی.

(له باره‌ی سه‌ماندنی دروستکردنی پوچ)

نه‌وه‌ی به‌لنگه ده‌دات له‌سه‌ر دروستکردنی چه‌ند پروویه‌که:

٣٥٥٥٥ ک ٥٥٥٥٥ ک: خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (الرعد: ١٦)،
 واته: ((خوا به‌دیپه‌ینه‌ر و دروستکاری همه‌موو شتی‌که))، جا نه‌م وشه و ده‌رپرینه
 گشتی یه تییدا تایبه‌نه‌ند نه‌کراوه به‌هیچ پروویه‌ک، وه له‌مه‌شدا سیفه‌ته‌کانی
 ناچیته ناویه‌وه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌ناوه‌پوچ و مه‌به‌ستی دیار و ناشکرایه به‌ناوی
 خزیه‌تی، جا خوای په‌روه‌ردگار هر خزی خودایه‌کی وه‌سفاکراوه به‌ همه‌موو سیفه‌ته
 ته‌واوه‌کان، جا زانست و توانا و ژیان و ویست و بیست و بینینی وه هه‌ره‌مه‌موو
 سیفه‌ته‌کانی له‌ناو ناوه جوان و پیروزه‌کانی دیار و ناشکران، نه‌ک له‌ناو شته
 دروستکراوه‌کان، هه‌روه‌ک زاتی خزی نه‌چۆته ناویه‌وه، جا هه‌ر خزی ستایشکراوه
 به‌زاتی پیروزی سیفه‌ته دروستکاره‌که‌ی وه نه‌وه‌ی دیکه هه‌مووی دروستکراوه.

به‌لکو زانراویشه که‌وا پوچ نه‌و خودایه‌نیسه وه سیفه‌تی‌کیش نیسه له
 سیفه‌ته‌کانی، و به‌لکو پوچ بریتی یه له دروستکراوی‌ک له دروستکراوه‌کانی، جا
 رووداوی دروستکردنه‌که‌شی هه‌روه‌ک رووداوی دروستکردنی فریشته‌کان و جنۆکه و
 ناده‌میزاده.

٣٥٥٥٥ ک ٥٥٥٥٥ ک: فه‌رموده‌ی خودای گه‌وره‌یه بۆ زه‌که‌ریا: ﴿وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ
 قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا﴾ (مریم: ٩)، واته: ((به‌راستی پینش تریش تو‌م دروست کردووه،
 وه‌نه‌بی‌ت شتی‌ک بو‌بی‌ت (نه ناوت هه‌بووه نه بوون)...)، نه‌و لی‌دوانه بۆ پوچ و
 جه‌سته‌که‌یه‌تی نه‌ک ته‌ن‌ها بۆ جه‌سته‌که‌ی، له‌به‌ر نه‌وه‌ی جه‌سته به‌ته‌نیا نه‌تی‌ده‌گات
 وه نه قسه ده‌کات و نه نه‌قلی به‌شتی‌کدا ده‌شکی‌ت، له‌راستی‌دا نه‌وه‌ی که‌وا
 تی‌ده‌گات و نه‌قلی ده‌بی‌ت و قسه ده‌کات پوچ‌که‌یه.

۹۶ ک سَبَّحَهُ: خَواي گهوره ده فہر موویت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ (الصافات: ۹۶)، واتہ: ((لہ کاتیکدا خوا بہ دیہیتنہری نیتوہش و نسم بتانہشہ کہ دروستتان کردون (نہشیانتوانی بہرگری لہ خویان بکہن!!)) .

۹۷ ک جَوَارِحَ: خَواي گهوره ده فہر موویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ (الأعراف: ۱۱)، واتہ: ((سوتند بہ خوا بہ راستی نیتہ (باوہ گہورہی) نیتوہمان دروست کردو نہخش و نیگاری پوالتہ و پوخاری نیتوہمان کیتشا، پاشان ووتمان بہ فریشتہکان: نادہی سوژدہ بہرن بڑ نادہم (سوژدہی ریز بہ فرمانی خوا)) . ہہوالہ کہش لہ راستیدا رۆحہ کافانان و جہستہ کافانان و ہریدہ گریت ہرہوک گہل و رای گشتی وا دلہیت. وہ لہوانہیہ و دہشیت نہم پروودانہ لہ سہر رۆحہکان بیت پیش دروستکردنی جہستہکان.

۹۸ ک يَنْبَغِي: دہقہکان بہ لنگن لہ سہر تہوہی خودای پہرورہدگار: خودای نیتہ و خودای باب و باپیری یہ کہ مینمانہ وہ خودای ہہموو شتیکہ، نہو خواہیتہش گشتگیرو تہواوہ بڑ رۆحہ کافانان، جا رۆحہ کافانیش پہرورہدہ کراو و مولکی تہوہ ہرہوک جہستہکان وان، وہ ہہر پہرورہدہ کراویکی خواہندار نہوا دروستکراویشہ.

۹۹ ک شَاشِ: یہ کہم سورہت لہ قرئان ((الفاتحہ)) یہ دہیسہ لیتنی کہوا رۆحہکان لہ چہند پرویہ کہوہ دروستکراون:
یہ کہم: خَواي گهوره ده فہر موویت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (الفاتحہ: ۲)، واتہ: ((سویاس ستایش ہہر شایستہی خواہی و بڑ خواہیہ، کہ خواہن و پہرورہدگاری ہہموو جیہانیان و ہہموو ہونہوہرہ)). رۆحہکان لہ کؤی ہونہوہر نہو خواوہندیہتی.

دوہم: خَواي گهوره ده فہر موویت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ (الفاتحہ: ۵)، واتہ: ((خواہی: تہنہا ہہر تڑ دہپرستین و ہہر لہ تڑش داوای یارمہتی و پشتیوانی

٩٥ ح لِلإِن قِيمَّ الْجَوْزِيَّةِ

ده کەمین (له کاروباری دین و دونیاماندا، به تایبەت لهو کاروبارانەدا بەتۆ نەبێت، بە کەسی تر لە بەندە کانت ناکرێت) ((. جا رۆحه کان بەندنە و هەولەویش داوای یارمەتی و پشتیوانی دەکات وە ئەگەر دروستکراویش نەبێت ئەوا بەندایەتی دەکردو داوای یارمەتی و پشتیوانیشی لێدەکرد.

سێیەم: بەراستی رۆح فەقیر و هەژارە بۆ رێنموویی بەدیپنەرە کەسی داوای لێدەکات کەوا رێنموویی بکات بۆ ئەم رێبازی راست و دروستە کەسی کە ئیسلامە.

چوارەم: بەخشندهو بە نیعمەتە لەسەری و بەزەیی پێکراوه، وە هەندێ جارێش بە رق و کینه یە لەسەری و گومرا و سەرگردان دەبێت، ئەمەش کاری پەرورده کراو و خاوەنداره، نەک کاروباری شتیکی کۆنی دروستنە کراو.

٩٥ و ٥٥ ک: دەقه کان بەلگەن لەسەر ئەوهی کە ئاده میزاد بە کۆی گشتی بەندنە، وە بەندایەتیە کەشی تەنھا لەسەر لاشە کەسی رۆی نەداوه بەبێ رۆحه کەسی، بەلکو بەندایەتیە کەسی لە یەنچینەدا رۆحه کەسەتی و بەندایەتی لاشە کەشی شوینی ئەو کەوتوو هەرۆک لە یاسا کاندای شوینی کەوتوو. هەر رۆحیشە لاشە کە دەجولێچنی و بەکاری دەهێتیت، ئەویش شوینی رۆح دەکەوێت لە بەندایەتی کردن.

٩٥ و ٥٥ ک: خۆای گەوره دەفەر موویت: ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا﴾ (الإنسان: ١)، واتە: ((بەراستی ماوێهەکی زۆر لە رۆژگار بەسەر ئاده میزادا هات کە شتیکی وانەبوو ناوبرییت))، جا ئەگەر رۆحه کەسی کۆنیش بێت ئەوا ئاده میزاد هیچ شتیکی وا نەبوو باسی بکریت، جا دەکریت ئاده میزاد بە رۆحه کەسی بێت نەک تەنھا بە لاشە کەسی هەرۆک دەلێن:

یاخادم الجسم کم تشقی بخدمته * فأت بالروح لا بالجسم إنسان

٩٥ و ٥٥ ک: دەقه کان بەلگەن لەسەر ئەوهی خودای پەرورده گار هەر هەبووه، هیچ شتیکی دیکە بوونی نەبووه هەرۆک لە سەحیحی بوخاریدا جیگیر

٩٩ ح للإبن قيم الجوزية

کراوه له حەدیسێکی عمران کوری حصین کەوا ئەهلی یەمەن ووتیان: ئەو پێغەمبەری خوا، هاتووینە خزمەت بۆ ئەوەی لە شایین شارە زامان بکەیت و تیمان بگەیهنیت، لە یەکەم فەرماندا لەو بارە یەو پرسیارت لێدەکەین. جا فەرمووی: ((کان الله ولم یکن شیء غیره، وکان عرضه علی الماء، وکتب فی الذکر کل شیء))^(٢٨٠)، واتە: ((خوای گەورە هەر بووه و هیچ شتیەک جگە لەو بوونی نەبووه، عەرشه کەمی لەسەر ناو بووه، وە لە قورئانی پیرۆزدا هەموو شتیکی نووسیبوه))، جا لە گەڵ خودا هیچ پۆح و دل و دەروونێکی کۆن یە کسانێ بوونی و لێهاتویی ئەو نیه، خودای مەزن و دلۆقان لەسەر ئەمەدا بەرز و گەورەیه، بەلکو ئەو یە کەمە و تەنهایە کەس بە شداری لە یە کە مینی ناکات جگە لە زاتی خۆی نەبیت.

٩٩٩ ک ده بده ٥٥٥: ده قەکان بەلگەن لەسەر دروستکردنی فریشتەکان ئەوانە پۆحێکن پێوستیان بە لاشەکان نیه پێکی بخەن و کارەکانی پێ ئەنجام بدەن، ئەوانە پێش دروستکردنی ئادەمیزاد و پۆحە کەمی دروستکراون، ئەگەر ئەوەی کەوا پۆح بە قە دینیت لە جەستەمی ئادەم بە نەفخە کەمی دروستکراوه، جا چۆن دەبیت پۆحی نوێ بە نەفخە یەکی کۆن ببیت؟ جا فووه کە هۆکاری بە دەست هێنانی پۆحە کەیه و بۆی پڕوودەدات، هەر وەک جووتبوون و پەڕین هۆکاری پێک هێنانی لاشە کەیه تی، وە خۆراکیش هۆکاری گەشه سەندنە کەیه تی، جا توخمی پۆح لە فووی خاوەنە کەیه، وە توخمی لاشە کەش لە تێکردنی ئاوه لە زێ (پەحم) دا، جا ئەو توخمە ئاسمانیە، ئەو توخمەش خاکیه وە لە خەلکیه وەیه هەر کە سێک توخمی ئاسمانی بەسەریدا سەرکەوت ئەوا پۆحە کەمی بەرز و پیرۆز دەبیت هاوشانی فریشتەکان دەبیت، لەوانەش هەر کە سێک توخمی زەوی بەسەریدا سەرکەوت ئەوا پۆحە کەمی نزم و خاکیه و

(٢٨٠) فتح الباری: ٦ / ٢٨٦.

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجَوَازِيَّةِ

ریسوايه و ده بیته هاوشانی رۆحه نزمه کان. جا خاوهن دهسه لات باوکه بۆ رۆحه که ی وه خۆلش باوکه بۆ لاشه و جهسته که ی.

۹۰۹ ک باز ده ۵۵۵: حه دیسیکی نه بی هوریره کهوا له سه حیجی بوخاری دا هاتوو و له پیغه مبه ر علیه السلام وه رگراوه ده فهرموویت: ((الأرواح جنود مجتدة فما تعارف منها أتلَف وماتناكر منها اختلف))^(۲۸۱)، سه ربازی ده سته سه ر و زۆره ملیش شتیک نیه ته نه ا دروستکراو نه بیته، نه و حه دیسه نه بو هوریره و عانیسه ی دایکی نیمانداران و سه لمانی فارسی و عبدالله ی کورپی عباس و عبدالله ی کورپی مسعود، و عبدالله ی کورپی عه مرو علی کورپی نه بی تالیب و عه مرو کورپی عه سه - ره زای خوا له هه موویان بیته - له پیغه مبه ر علیه السلام ریوایه تیان کردوو.

۹۱۰ ک دواز ده ۵۵۵: رۆح وه سف ده کریت به مردن و ده سته سه ر داگرتن و به ند کردن و ره وانه کردن، وه نه مه ش کرداری دروستکراویکی تازه ی په روه ده کراوه، خوا ی گه و ره ده فهرموویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فِيم_Sِكُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَرُسِلُ الْأُخْرَى إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (الزمر: ۴۲)، واته: ((هه ر خوا که گیانه کان ده کیشیت له کاتی مردنیاندا، هه روه ها نه و گیانه ش که نه مرد له خوه که یدا هه ر خوا بۆی ده نیترتته وه، جا نه و که سه ی که خوا برپاری مردنی دابیت رۆحه که ی ده گریتته وه و ناگه رپتته وه بۆ لاشه ی، نه و که سه ش که رۆژی ته و او نه بو بیته ده نیترتته وه بۆی تا کاتیکی دیاریکراو به راستی ناله و دیاردانه دا چنده ها به لگه و نیشانه ی زۆره یه بۆ که سانیک که تیفکرن و بیربکه نه وه)). نه فسش نالیته دا به ته واری رۆحه کانن.

له هه ردوو سه حیجه که دا له حه دیسیکی عبدالله ی کورپی قه تاده ی نه نساری هاتوو، نه ویش له باوکیسه وه ده گپرتته وه، ووتی: له سه فه ردا شه ویک له گه ل

(۲۸۱) مسلم: (۲۶۳۸)، بیشتر نه ر حه دیسه باسکراوه.

١٩٥ ح - لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

پيغهمبەر ﷺ هات و چۆمان ده کرد، و وتمان: نهی پیغهمبهری خوا، نه گهر له گه لماندا كهيف و خۆشی بكهیت، فهرمووی: ((إني أخاف أن تناموا فمن يرقظ للصلاة))، واته: ((من لهوه ده ترسم نه گهر نووستن كی بۆ نوێژ هه لئانده ستییتتهوه؟)) بیلال ووتی: من نهی پیغهمبهری خوا، ئینجا له لای قهومه كهی دانیشته، پالیان دایهوه، و بیلالیش پشتی دا به ووشتره كهیدا و چاوه كانی خه و به سه ریدا زالبوو، جا كاتیک پیغهمبەر ﷺ له خه و هه لسا بینسی رۆژ ده ركه وتوه، جا فهرمووی: نهی بیلال، كوا نه وهی به ئیمهت ووت؟ بیلال ووتی: سویند به و كه سه ی تۆی به هه ق رهوانه كر دووه هیچ كاتیک بهم جۆره خه و به سه رمدا زال نه بووه، ئینجا پیغهمبهر (د.خ) فهرمووی: ((إن الله قبض أرواحكم حين شاء، و ردها حين شاء))^(٢٨٢)، واته: ((به راستی خوای گهوره هه ركهاتیک بیهویت رۆحه كانتان ده كیشیت، وه دهینریتتهوه هه ركهاتیک بیهویت)).

جا نه و رۆحه ی دهستی به سه ر داگراوه نه و دهروونهیه كهوا خوای گهوره دهیرتیت له كاتی مردنیدا وه له كاتی خهوتنیدا كهوا فریشته ی گیانكیشان دهیرتیت، هه ر نهویشه كهوا پیغهمبهره كانی خودای میهره بان ده مریتت وه هه ر نهویشه له لای خاوه نه كهی داده نیشیت و رۆحه كهی به بی وویستی خاوه نه كهی له لاشه كهی ده هییتته ده ره وه، و به كفنیک له به هه شت یا خود له دۆزه خ كفتی ده كات و به رزی ده كاته وه بۆ ناسمان، جا فریشته كان سه لاواتی له سه ر لی ده ده ن یا خود نه فرینی ده كهن، له نیوان زاتی پیروزی ده سه كانی خوا راده وه ستی و فهرمانی به سه ر دا ده دات، پاشان ده گهریتته وه بۆ زهوی ده چیتته وه ناو گۆر ئینجا پرسیاری لیده كریت و تا قیده كریتته وه جا سزا ده دریت و یا خود نیعمهت و خۆشی بۆ دیت، وه هه ر نهویشه ده چیتته ناو سکی بالنده سه وزه كان له به هه شتدا ده خواته وه، و هه ر نهویشه به به یانیان و ئیسواران ناگری پی نیشاندده دریت، هه ر رۆحیشه

(٢٨٢) فتح الباری: ٢ / ٦٦.

نیماندار ده بیټ و کافریش ده بیټ و گوټرایه ل و ملکه چ ده بیټ وه یاخی و گومراش ده بیټ، و هه ر نه ویشه نیشانه ی خرابه کاریه، لومه و سه رزه نشکاره، هه ر نه ویشه ژیر و نارامه بؤ خودای خوئی له ژیر فرمان و یاد کرده و هیدا، هه ر نه ویشه سزا ده دریت و خوئی ده بینیت و شاد و دلخوئش ده بیټ و ماندوو و دلته نگ ده بیټ و بهند ده کریت و په وانه ش ده کریته وه. هه ر نه ویشه ساغ و نه خوئش و له زهت ده بینیت و نازار ده کیشیت و ده ترسیت و خه مبار ده بیټ، هیچ شتیکی وانیه تنه ا دروستکراویکی داهیتسه ره، وه سیفته تی دامه زراوه یه کی به دیهیتسه ره و له ژیر فرمانی دروستکارو به دیهیتسه ره که ی که وا ذاتی پاکی خودای گه وره یه کاره کان راده په رینیت.

له کاتی خه وتندا پیغه مبه ر ﷺ ده یفه رموو: ((اللهم أنت خلقت نفسی وأنت توفاه، لك ممتها ومجها، فإن أمسکتها فارجمها، وإن أرسلتها فاحفظها بما تحفظ عبادك الصالحين)) (٢٨٣)، واته: ((په روه ردگارا دل و ده روونی منت دروستکردوو و هه ر توئش ده یرینیت، مردن و ژبانی بؤ توئیه، جا نه گه ر گرتت و ده سته سهرت کرد نه وا په حمی پیبکه، وه نه گه ر نارده وه نه وا بیپاریزه به وه ی بهنده چاکه کانت پیئ ده پاریزیت)). هه ر خودای گه وره یه دروستکاری رۆح و ده روونه کانه هه روه ک دروستکاری لاشه کانه، خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (الحدید: ٢٢)، واته: ((هیچ به ئاو رووداوئیک له زه ویدا، بؤتان پیئش نه هاتوو که له - لوح الحفظ- دا توئمان نه کرد بیټ پیئش نه وه ی رووداوه که پیئش بیټ، نه و کاره ش بؤ خوا زؤر ناسانه)).

زانراویشه رۆح نه گه ر کۆن و دروستکراو نه بوایه نه وا به خوئی ده وله مه ند ده بوو به بوونی و سیفته ته کان و ته وایه کانی، وه نه مه ش نارپه و اتترین نارپه وایه،

(٢٨٣) مسلم: (٢٧١٢).

چونکه ههژاری بۆ خوای گهوره و پهروهردگاری له بوونی وه تهواوی و چاکیهتی نهوا له پیداوایستییه کانی خودی خویتی وه پاكانه بۆ کراویش نیسه به کهم و کورپی و ناتهواوی، جا خودای گهوره دهوله مهنده به خودی خوئی، وه نهویش فهقیر و ههژاره پیتویتی پییهتی، خوای گهورهش به شداری پیناکات و پیتویتیسی به به شداری نهو نیسه، ههروهک به شداری پینه کردوه له خوایهتی و دهسه لاتی تهواو و پیروزیدا، جا شایه دی دروستکردن و پرودان له سهه رۆحه کان وهک شایه دی یه له سهه ر لاشه کان.

خوای گهوره دهفه رموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ (فاطر: ۱۵)، واته: ((تهی خه لکینه ئیوه ههژارو نه دارن و هه میسه موحتاجی خوان، له هه موو کات و شویتیکدا و بۆ هه موو شتیک) ههه ته نهها خوایه که بی نیازه و شایانی سوپاسه))، ههروهها دهفه رموویت: ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ * وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ * وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ﴾ (الواقعة: ۸۳ - ۸۵)، واته: ((باشه " ئیوه بوچی بیر ناکه نهوه، رۆژتیک دیت که: رۆحان ده کاته گه روتان * ئیوهش به دهوری نهو که سه دا بی دهسه لاتانه ته ماشاده کهن و سه رنج ده دهن * له کاتیکدا که تیمه له ئیوه نزیکترین لیتی، به لام ئیوه نامانینن)). تهه قسه کردن و ووتاره فهقیری و ههژاری رۆح و لاشه کان پیشان ده دات و ته مهش ته نهها بۆ لاشه کان نیسه، وه تهه دهوله مهندی و دهسه لاته تهواوهش ته نهها بۆ خودایه جگه لهو کهس به شداری تیدا ناکات.

هه موو نهوانه ی باسکران لهو وه لامدانه ویسه له هوکمه کانی رۆح و کاروباره کانی و جینگیربوونی له دوا ی مردن، جا نهوه به لگه له سهه نهوه ی کهوا رۆح دروستکراوه پهروه ده کراوه ناماده کراوه کهوا کۆن نیسه.

(له باره‌ی ماناو مه‌به‌سته‌کانی رّوح له قورئاندا)

به‌لام نهو کۆمه‌له‌یه‌ی که‌وا بیانوو ده‌هینتته‌وه، یاخود نه‌وانه ده‌هینتته‌وه که‌ پدیره‌و و هاوشیوه‌ی قورئانه، و وازهینان له قایمی و پته‌ویه‌که‌ی، نه‌مه‌ش کرداری هم‌وو گوهرایی و بیدعه‌کارانه.

پته‌وی قورئان له یه‌که‌مینى تا کۆتاییه‌که‌ی به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌وا خودای مەزن و دلۆفان دروستکاری رّوح‌کانه و به‌دییه‌نه‌ریشیانه.

هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ (الإسراء: ۸۵)، واته: ((بلی: رّوح به‌شیکه له فه‌رمانی په‌روه‌ردگارم و به‌ده‌ست نه‌وه (من نازانم چیه و چۆنه)). نه‌وه‌ی دیار و ناشکرایه ئالیزه‌دا هه‌رگیز مه‌به‌ستی به‌ فه‌رمانی داخوای نیه که‌وا نه‌و یه‌کیکه له جۆره‌کانی قسه‌کردن، به‌لکو مه‌به‌سته‌که: که‌وا رّوح قسه و گوفتاره‌که‌یه‌تی که‌وا فه‌رمانی پیده‌کات، و له‌پراستیدا مه‌به‌ست به‌ فه‌رمانی کرده‌ن لیزه‌دا: نوینه‌ر یاخود پیسپێردراوه و نه‌وه‌ش عورف و نه‌ریتی‌که به‌کارهاتوه له زمانی عه‌ره‌بیدا، وه له قورئانیشدا له‌و بابته‌دا زۆر هه‌یه، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿أَتَى أَمْرُ اللَّهِ﴾ (النحل: ۱)، واته: ((فه‌رمانی خوا به‌رپۆه‌یه و وا گه‌یشت)) واته: نوینه‌ره‌که‌ی که‌وا قه‌زا و قه‌ده‌ره‌که‌یه‌تی، ویتی ده‌فه‌رموویت: بیه، هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَّمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ﴾ (هود: ۱۰۱)، واته: ((نه‌وسا نه‌و په‌رستراوانه‌یان که له‌جیاتی خوا هاواریان لی‌ده‌کرد، فریای هیچ شتیکیان نه‌که‌وتن کاتی‌ک فه‌رمانی په‌روه‌ردگاری تو‌هات))، به‌مانای: نوینه‌ره‌که‌ی که‌وا فه‌رمانی به‌ له‌ناو‌چوونیان، و هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمَحٍ الْبَصْرِ﴾ (النحل: ۷۷)، واته: ((به‌رپابوونی قیامت پیش نایه‌ت وه‌ک چاو‌تروکاندنیک یان که‌متر له‌وه‌ش)).

هروهها دروستبوونيش به كاردیت به مانای: دروستكراو، هروهك خواى گوره بو به ههشت به كارى دهينيت: تز ره همت و به زهيبى منيت^(۲۸۴) وه نه مهش به لگه نيه له سهر نه وهى كونه و دروستكراو نيه، به ههر پرويه كه وه، و هه نديك له پيشينه كان له ته فسير و ليكدانه وه كه يدا ده لیت: به فرمانى خوا له لاشه دروستكراوه كان روويداوه و تپه رپوه و به توانای خواى گورهش جيگير بووه.

نه مهش ده وه ستته سهر نه وهى كهوا له نايه ته كه دا مه به ست له رۆح: رۆحى ناده ميزاده، له وه شدا جياوازى و ناكزكى له نيتوان پيشينه و پاشينه (السلف والخلف) هيه، وه زوريه پيشينه“ به لكو همويان له سهر نه وهن كهوا رۆحه به رپرسياره كه لتي كه له داهاتووه نهوا رۆحه كانى ناده ميزادنين به لكو نهو رۆحه يه كهوا خواى گوره له كتبه كه يدا له باره ي نهودا هه والى داوه، له رۆزى قيامه تدا له گه ل فرشته كان هه لده ستته وه نه مهش خواى گوره و به ده سه لات^(۲۸۵).

له سه حجه كه دا له حه دي سيكي الأعمش دا سه لمي تراود، نه ویش له نيسراهم، نه ویش له علقمه، نه ویش له عبدالله ووتى: له و كاته ي من له گه ل پيغه مبر (د.خ) له گه رمای مه دينه دا ده رويشم به لای كه سيكي جووله كه دا تپه رپووين، جا هه نديك به هه نديكيان ده ووت: ده باره ي رۆح پرسيارى لي بكن، هه نديكي دي كه ده يانوت: پرسيارى لي مه كهن له وانه به شتيك زانبارى ده باره ي هه بيت و رقتان لتي بيته وه و بيتان ناخوش بيت، وه هه نديكي دي كه ووتيان: پرسيارى لينده كه ين جا پياويك هه لسا و ووتى: نه ي باوكى قاسم، رۆح چيه؟ جا پيغه مبر ﷺ بيده نگ بوو، نينجا زانى كهوا نه و وه حى بو ديت، له كاتي كدا بو ناشكرا بوو فه رموى: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾

^(۲۸۴) مسلم: (۲۸۴۶) وه فتح الباري: ۸ / ۵۹۵.

^(۲۸۵) سمري: نايته ي (۲۸) له سورته ي (النبا) بكه، وه تفسير القرطبي: ۱۹ / ۱۸۶.

١٩٥ ح لِّلْإِبْنِ قَيْمٍ الْجُوزِيَّةِ

(الإسراء: ٨٥) ^(٢٨٦)، واته: ((پرسیارت لیّ ده‌که‌ن دهرباره‌ی رۆح (که چیه و چۆنه) بلئی: رۆح به‌شیکه له فه‌رمانی په‌روه‌ر‌د‌گ‌ارم و به‌ده‌ست شه‌وه (من نازانم چیه و چۆنه) و هیچ‌تان پینه‌به‌خ‌ش‌راوه له عیلم و زانست ته‌ن‌ها شتیکی کم نه‌بیّت)).

ناشک‌رایه شه‌وان کاتیکی پرس‌یاریان لیک‌رد له‌باره‌ی فه‌رمانیک نازانریت ته‌ن‌ها به وه‌حی نه‌بیّت، وه شه‌ویش رۆحه که‌وا له‌لایه‌ن خ‌وا‌وه‌یه که‌س لیّ نازانیت.

به‌لام رۆحه‌کانی نه‌وه‌ی ناده‌م له غه‌یب و په‌نه‌انیدا نیه، له‌پ‌استیدا به‌ش‌تیکی زۆر له خه‌لکی له بیزار و وه‌رس بو‌وه‌کان قسه‌ی تیندا ده‌کات، که‌وا له‌زانیا‌ریه‌کانی پی‌غه‌مبه‌راندا هیچ وه‌لامیکی له‌باره‌یه‌وه نیه.

جا ووت‌راوه: له‌پ‌استیدا أبو‌الشیخ ووتی: حسین کوری محمد کوری إبراهیم بۆمانی گ‌ی‌ر‌پ‌ایه‌وه، إبراهیم کوری حکم پیمانی راگه‌یاندا، له باوکیه‌وه، شه‌ویش له السدی، شه‌ویش له شه‌بی مالیک، شه‌ویش له نینو عه‌باس ووتی: قوره‌یش عه‌قه‌به‌ی کوری شه‌بی مرعیط و عبدالله‌ی کوری شه‌بی شه‌میه‌یه کوری موغیره‌یان بۆلای جوله‌که‌ی مه‌دینه نارد پرس‌یاریان له‌باره‌ی پی‌غه‌مبه‌روه کرد ﷺ، جا پ‌ییان ووتن: شه‌و ده‌رچ‌وه که‌وا پ‌یاو‌یک بانگه‌وازی شه‌وه ده‌کات که پی‌غه‌مبه‌ره، شه‌و نه له‌سه‌ر نایینی نیمه و نه له‌سه‌ر نایینی تیه‌ویه، ووتیان: جا کئ به‌د‌وا‌ی که‌وت‌وه؟ ووتیان: پ‌یش‌ینانی نیمه و لاوازه‌کان و کۆیله‌کان و شه‌وانه‌ی خ‌یریان پ‌یوه نیه، به‌لام گه‌وره پ‌یاوان و ماقولانی قه‌ومه‌که‌ی به‌د‌وا‌یان نه‌که‌وت‌وون، جا ووتیان: بیه‌ینن پرس‌یاری له‌باره‌ی سئ خ‌سه‌له‌تی لیّ بکه‌ن که‌وا پ‌یتان ده‌لیت، جا نه‌گه‌ر وه‌لامی دانه‌وه شه‌وا پی‌غه‌مبه‌ریکی پ‌است‌گ‌ویه، وه نه‌گه‌ر زانیا‌ریشی له‌باره‌یه‌وه نه‌بو شه‌وا درۆزنه، پرس‌یاری لی‌یکه‌ن دهرباره‌ی رۆح که‌وا خ‌وا‌ی گه‌وره له ناده‌مدا فسوی پ‌یا کرد‌وه، شه‌و گه‌ر پ‌یتانی ووت: شه‌و له خ‌وا‌وه‌یه، پ‌یی بلین: چۆن خ‌وا‌ی گه‌وره شتیکی سزا ده‌دات که شه‌ویش له خ‌ۆیه‌تی جا له‌و باره‌یه‌وه پرس‌یاری له جوبره‌ئیل کرد، تینجا

(٢٨٦) مسلم: (٢٧٩٤).

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

خوای گهوره نمو نایه تهی دابه زاند: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ (الإسراء: ۸۵)، نمو دروستکراوهو له دروستکراوی خودایه، نک نمو له خوداوهیه. ده لئین: وهك نمو نیسناده بیانووی پیناگیریت، له بهر شهوی که ته فسیرو لیکدانه وهی السدی یه، شهویش شهبی مالیک ریوایه تهی کردوه، وه شتی نادیار و نا په سندی تیدایه، کارنامه ی نمو چیرۆکهش له پرسیار کردن له سه حیج و مه سنه ده کانداه موو پیچه وانیه له گه ل کارنامه ی السدی، و أعمش و مغیره ی کوری مقسم له ابراهیم ریوایه تیان کردوه، شهویش له علقمه، شهویش له عبدالله ووتی: پیغه مبهر عليه السلام، به لای کۆمه لیک له جووله که تینه په ری و منیش له گه لیداه ده رۆیشتم جا پرسیاریان لیکرد له باره ی رۆح، ووتی: جا پیغه مبهر عليه السلام، بیده نگ بوو وا گومانم برد کهوا نمو وه حی بۆ دیت، جا نمو نایه ته دابه زی: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ﴾ (الإسراء: ۸۵) به مانای: نهی جووله که ﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُتُوا مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾^(۲۸۷)، ههروه ها نمو له خویندنه وهی عبدالله بوو جا جووله که کان ووتیان: ههروه ها وهك نه مهش له تهورات دا هیه کهوا رۆح به شیکه له فه رمانی پهروه ردگار عليه السلام.

جریر کوری عبدالحمید و کهسانی دیکه له موغیره ریوایه تیان کردوه.

یحیی کوری زه کهریا کوری شهبی زانده ریوایه تهی کردوه: له داود کوری شهبی هیند، شهویش له عه کره مه، شهویش له نیبنو عه باس ووتی: جووله که کان هاتن بۆ لای پیغه مبهر عليه السلام پرسیاریان لیکرد ده باره ی رۆح جا پیغه مبهر عليه السلام به شیتیک وه لآمه نه دانه وه، جا خوای گهوره نم نایه تهی دابه زاند: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (الإسراء: ۸۵)^(۲۸۸).

^(۲۸۷) عبدالله نارای خویندنه وه، وه له بهر وهتا: ((وما أوتيت)).

^(۲۸۸) مستند أحمد: ۴۵۵/۱، سعیری: تفسیری ابن کثیر: (۶۴/۳) بکه.

٥٩٦ لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

جا نهمهش لاوازی حه‌دیی السدی پیشان ده‌دات، نهو پرسیار لی‌کردنه‌ش ده‌لیت له مه‌ککه بوو، له‌بهر نهوهی نهو حه‌دیسه و حه‌دیی نین مسعود پروون و ناشکرایه که پرسیار کرده‌که له مه‌دینه بووه راسته‌وخۆ له‌لایهن جووله‌که‌کانه‌وه بووه.

نه‌وانه‌ی نهو نایه‌ته‌یان ریوایه‌ت کردووه له نینو عه‌باس تووشی گه‌وره‌ترین شپرزهی و لی‌شیتوای بوون له ته‌فسیر کرده‌که‌دا، یاخود ده‌بی‌ت نه‌مه‌یان له‌لایهن ریوایه‌ته‌کانه‌وه‌یه، یاخود ده‌بی‌ت ووتسه‌کانیان شپرزهی تیدابیت، نیمه‌ش باسی نه‌وه‌مان کردووه و باسی ریوایه‌تی (السدی) یشمان کرد، که له نه‌بی مالیک وهریگرتووه، وه ریوایه‌تی داود کوری نه‌بی هیند، له عه‌کرمه وهریگرتووه، ناکۆکی و پی‌چه‌وانه‌ی تیدایه، له ریوایه‌تی داود کوری نه‌بی هیند نهو شیتوایه‌هیه، جا مسروق کوری مرزبان و ابراهیم کوری نه‌بی تالیب، نه‌ویش له یحیی کوری زه‌که‌ریا، له نینو عه‌باس: که جووله‌که‌کان هاتن بۆ لای پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ..... حه‌دیسه‌که.

محمد کوری نصر المروزی ده‌لیت: نيسحاق بن نيمه‌ی گیترايه‌وه، که‌وا یحیی کوری زه‌که‌ریا به نیمه‌ی راگه‌یاندووه، نه‌ویش له داود کوری نه‌بی هیند، نه‌ویش له عه‌کرمه، نه‌ویش له نینو عه‌باس ووتی: قوره‌یشی‌یک به جووله‌که‌یه‌کی ووت: شتی‌کمان پی‌یده تا‌وه‌کو پرسیاری ده‌رباره‌ی لی‌بکه‌ین له‌و پی‌اوه، جا ووتیان: پرسیاری ده‌رباره‌ی رۆحی لی‌بکه‌ن، جا نایه‌ته‌که دابه‌زی ﴿وَسَأَلُوكَ عَنِ الرُّوحِ﴾ (الإسراء: ٨٥).

نهمه‌ش پی‌چه‌وانه‌ی ریوایه‌ته‌کانی دیکه و حه‌دیی نین مه‌سعوده.

ریوایه‌تی سنی یه‌م له نینو عه‌باس: هشیم ده‌لیت: نه‌بو بشر بۆ‌مانی گیترايه‌وه، له مورجاهد، نه‌ویش له نینو عه‌باس “بلنی رۆح فەرمانی‌که له فەرمانی خوای گه‌وره، و دروست‌کراوه هه‌روه‌ک خوای گه‌وره شته‌کانی تری دروست‌کردووه، وینه‌و نیگاری کیشاوه وه‌ک وینه‌و نیگاری نه‌وه‌ی ناده‌م، هیچ فریشته‌یه‌ک له

١٥٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْمُجُوزِيَّةِ

ناسماندا دانابهزیت تهنها ده بیئت یه کتیک له رۆحه کانی له گه لدا بیئت، نه وهش به لگه یه له سه ره نه وهی کهوا نهو رۆحه نیه کهوا له نه وهی ئاده م دا هه یه .

ریوایه تی پینجه م له وی وه رگراوه: ئین منده ده لیت: عبدالسلام کوری حرب ریوایه تی کردوه، له خصیف، نه ویش له مواهد، نه ویش له ئینو عه باس: ﴿وَسَأَلْتُكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ (الإسراء: ٨٥)، له پاستیدا له قورئاندا دابه زیوه به پله و پایه ی به، نیمه ش وا ده لیتین ههروه ک خوی گهوره فه رموویه تی ﴿وَسَأَلْتُكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ (الإسراء: ٨٥) پاشان له رینگای خصیف وه رگراوه، نه ویش له عه که ره مه، نه ویش له ئینو عه باس نهو کهوا چوار شتی ته فسیر نه کردوه: الرقیم والغیسلیین والروح، وه خوی گهوره ده فه رموویت: ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ﴾ (الجماعیة: ١٣)، واته: ((هه رچی له ناسمانه کان و زه ویدا هه یه بو ئیوهی رام هیناوه، بو خزمه تگوزاری ئیوه فه راهه می هیناوه، هه موویشی تی کرا به خششن له لایهن نهو زاته وه)).

له ریوایه تی پینجه مدا جویر ریوایه تی کردوه، له ضحاک، نه ویش له ئینو عه باس، کهوا جوله که کان پرسیاریان له پیغه مبه ره ﷺ کرد ده بباردی رۆح: جا فه رموی: خوی گهوره ده فه رموویت: ﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ (الإسراء: ٨٥) به مانای: دروستکراویکه له دروستکراوی من: ﴿وَمَا أُوتِيتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ مانای: نه گه ر پرسیارتان له دروستکردنی دل و دهروونی خۆتان وه له باری چوونه ناوی خواردن و خواردنه وهو ده رچوونیشیان نهوا هه قی سیفته که ی وه سفم بو کردون.

دیمان له ئینو عه باسدا له ریوایه تی شه شه مدا هاتوه: عبدالغنی کوری سعید ریوایه تی کردوه، کهوا موسی کوری عبدالرحمن بو مانای گێزایه وه، له ئین جریج، نه ویش له عطاء، نه ویش له ئینو عه باس، نه ویش له مقاتل، نه ویش له

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْمُجُوزِيَّةِ

ضحاک، شهویش له ئیبنو عهباس له باره ی شهو فهرموده ی خوای گهوره: ﴿وَسَأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ﴾، که قورهیشه کان کۆبوونه وه جا هه ندیک به هه ندیکانی ووت: سویند به خوا نابیت محمد درۆیکات، چونکه له ناو ئیمه دا به راستگویی و دهسپاکی دامه زراوه و گهوره بووه، بۆی بانگه وازی پیغه مبه رایه تی ده کهن، داوای سه رکه وتنی بۆ ده کهن، دلنیان به وه ی که وا بۆ شه وان کۆچ ده کات، بۆ شه وه بسن به پالپشت جا پرسپاری له باره ی وه لیتیان بکه ن جا جووله که کان پیتیان ووتن: پرسپاری سی شتی لی بکه ن، پرسپاری لیتکه ن له باره ی رۆح، که وا له ته وراتدا چیرۆک و لیتکه دانه وه که ی تیدا نیه ته نها باسی ناوی رۆح نه بیت، جا خوای گهوره شه م نایه ته ی دابه زاند: ﴿وَسَأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ (الإسراء: ٨٥).

رُوحِيشْ لَه قُورُنَانْدَا لَه سَه ر ژَمَارَه يَه ك رِوودَاو هَاتُوه.

٥٥ ٥٥: وه حی (سروش) وه ک شه م فهرموده یه ی خوای گهوره: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا﴾ (الشورى: ٥٢)، واته: ((شه ی محمد ﷺ نا به و شیوه یه که ووتمان ئیمه قورنانه مان بۆ ره وانسه کردیت له لایهن خۆمانه وه (که ژیانبه خشه به رۆح و گیان و عه قل))، ههروه ها شه م فهرموده یه ی خوای گهوره: ﴿يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ (غافر: ١٥)، واته: ((شه و زاته وه حی و نیگا به فه رمانی خۆی ده نیتریت بۆ هه ر کام له به نده کانی که بیه ویت (قورنانه رۆحه، چونکه ژیانبه خشه به عه قل و دل و ده روون))، ناو تراوه رۆح: رۆحیک کاتیک له ژیاندا دل و رۆحه کان به ده ست ده که ویت.

٥٥ ٥٥: هیز و کۆلته دان و سه رکه وتن که وا پشتگیری شه و که سه ده کات که ده یه ویت له به نده ئیماندا هه کانی ههروه ک ده فه رمویت: ﴿أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ

۹۶ ح لِلْإِنِّ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

الإِيمَانُ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ﴿المجادلة: ۲۲﴾، واته: ((خوا نیمان و باوهری له دلیاندا چهسپاندووهو جیگیری کردووهو له بههره و میهره بانی تایبتهتی خوئی، بههیتز و گیانیکی تایبتهتی له لایهن خوئیوه (مه بهست قورنان و نیمان) پشتگیری کردوون و یارمهتی داون)).

سبب ۴۵: جویره نیل، ههروهك نهم فهرمودهیهی خوای گهوره: ﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ* عَلَى قَلْبِكَ﴾ (الشعراء: ۱۹۳ - ۱۹۴)، واته: ((جویرانیل نهمین (فریشتهی وهی) دایبه زاندووه * بۆسه ر دلی تو نهی محمد ﷺ. خوای گهوره ده فهرموویت: ﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (البقرة: ۹۷)، واته: ((هه ركه سینك دوژمنی جویره نیله، (بابزانیته) كه هه ر نهو جویره نیله به فهرمانی خوا دایبه زاندووته سه ر دلت))، كه نهویش ((جویره نیل) گیانی پررزه. خوای گهوره ده فهرموویت: ﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ﴾ (النحل: ۱۰۲)، واته: ((نهی محمد ﷺ پییان بلی: روح القدس (جویره نیل نهم قورنانهی) له لایهن پهروه ردگارتهوه به حهق و راستی دابه زاندووه)).

چهار ۴۵: نهو رۆحهی كهوا جووله كه پرساری له باره ی کردووه، جا وه لامیان داوه تهوه بهوهی كهوا له فهرمانی خواجه، ده لیت: نهو رۆحه كه كه له فهرموده ی خوای گهوره باس كراوه: ﴿يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ﴾ (النبا: ۳۸)، واته: ((رۆژێك دیت جویره نیل و فریشته كان به ریتز ده وهستن و ورته یان لی نایهت و هیهچ قسه ناكهن))، وه نه مهش نهو رۆحه یه كه باسكراوه له فهرموده كهیدا: ﴿تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ﴾ (القدر: ۴)، واته: ((لهو شهوه دا فریشته كان كه جویره نیلیشیان له گه لدایه، داده بهزن له سه ر پوخسهت و مۆلهتی پهروه ردگاریان، به جۆره ها فهرمان و كار (به تایبتهت بۆ سهردانی خواجه رستان، بۆ سهردانی مزگه وته كان، بۆ گوئیگرتن له قورنان و .. هتد))

٤٥٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بِتَنْجِصِ: مَسِيحِي كُورِي مَهْرِيَهْم، خَوَاي گَهوَرِه دَه فَهْرَمُوِيْتِ: ﴿إِنَّمَا الْمَسِيحُ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ﴾ (النساء: ١٧١)، واتِه: ((بهراستی مهسح، عيسای کوری مهريهه جگه له وهی که فرستادهی خواهيه (شتيكي تر نه بووه). له دايك بوونه كهی به فهرماني خوابووه كه له مهريه مدا (به رجه سسته بووه)، عيسا رُوح و گيسانتيگي (تاييه ته) له لايهن خواوه به خشراوه)). به لآم رُوحِي نه وهی نادهم ناوی له قورئاندا نه كه وتووه ته نها به ده روون نه بيت، خَوَاي گَهوَرِه دَه فَهْرَمُوِيْتِ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ﴾ (الفجر: ٢٧)، واتِه: ((شايانی باسه به ثيمانداري سه رفراز له سه ره مهر گيدا ده وترپت نهی خاوهنی دل و دهروونی پر له نارامی)). خَوَاي گَهوَرِه دَه فَهْرَمُوِيْتِ ﴿وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ﴾ (القيامة: ٢)، واتِه: ((سویند ده خۆم به ويژدانی زيندوو و نه فسی ره خنه له خۆگر كه لۆمه ی خۆی ده كات)). ههروه ها خَوَاي گَهوَرِه دَه فَهْرَمُوِيْتِ: ﴿إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾ (يوسف: ٥٣). واتِه (بهراستی نهفس (نه گهر به نووری خواناسی ناوه دان نه بيت) زۆر فه رمانده ره به گونا ه و هه له و تاوان). خَوَاي گَهوَرِه دَه فَهْرَمُوِيْتِ: ﴿أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ (لأنعام: ٩٣)، واتِه ((دهی رُوحْتان ده ركه ن)) ههروه ها خَوَاي گَهوَرِه دَه فَهْرَمُوِيْتِ ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾ (الشمس: ٧، ٨)، واتِه: ((سویند به ده روون و نهو زاتهی كه به ريك و پيكي به ديهيناوه * جا توانای خراپه و جاكه و خوانه ناسی و خواناسی تيدا دابين كردووه))، وه ههروه ها خَوَاي گَهوَرِه دَه فَهْرَمُوِيْتِ ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ (آل عمران: ١٨٥)، واتِه: ((هه موو كه سيك ده بيت برپت و مردن بچيژيپت)). به لآم له سوننه دا به وشه ی ده روون و رُوح هاتووه.
مه به ستيش: كه وا بوونه كهی له فه رمانی خوادايه به لگه نيه له سه ر هاتنی كه وا دروستكراو نيه.

(له باره‌ی ساخبوونه‌وه و ده‌رکه‌وتن له‌سه‌ر زیادکردن

(خستنه سه‌رای رُوح بُو خودای گه‌وره)

به‌لام بُو ده‌رکه‌وتن و ناشکرابورنیان به خستنه ری یاخود زیادکردنی رُوح بُو لای خودای گه‌وره به فهرمووده‌ی خوای گه‌وره ﴿وَتَفَخَّتْ فِيهِ مِنْ رُوحِي﴾ (الحجر: ۲۹)، واته: ((لهو رُوحه تایبه‌تیه‌ی که‌من (به‌دیه‌تیه‌ری نه‌وم)، پیمبه‌خشه)) جا ده‌گونجیت بزانریت که‌وا وه‌پالترای بُو لای خودای پاک و بیتگه‌رد دوو جوژه: هه‌ندیک سیف‌هت هه‌یه به خو‌ی پی‌ی هه‌لناستیت وه‌ک عیلم و زانست و توانا و قسه‌کردن و گوئیگرتن و بینین، جا نه‌مه خستنه‌ری سیفه‌تیکه بُو وه‌سفرکراو. جا زانستی و قسه‌کردنی و ویستی و توانای و ژیان‌ی سیفه‌تیکن بُو دروستکراو نیه. وه هه‌روه‌ها روخساری وه ده‌ستی زاتی پاک‌ی خوای گه‌وره.

دووه‌م: زیادکردن یاخود خستنه سه‌ری شتی ماقوولتی به جیا له جیاتنی نه‌و وه‌ک خانوو و ووشر و به‌نده و په‌یامبه‌ر و رُوح. جا نه‌وه‌ش زیادکردنی به‌دیه‌توره بُو داهینه‌ره‌که‌ی دروستکراو بُو دروستکاره‌که‌ی، به‌لام سه‌باری نه‌مه‌ش پی‌ویستی تایبه‌تمه‌ندی و ریژلینان ده‌کات که‌وا خزانه پاله‌که له شتی دیکه جیا‌بکریته‌وه، وه‌ک مالی خاوه‌ ته‌گه‌ر هاتوو ماله‌کان هه‌مووی مولکی نه‌و بی‌ت، هه‌روه‌ها ووشره‌که‌ی خوا که‌کراوه به هه‌وعجیزه وه وشتره‌کان هه‌مووی ملک و دروستکراوی نه‌وه، به‌لام نه‌مه زیادکراوینکه بُو په‌رستراویه‌که‌ی پی‌ویسته خو‌شه‌ویستی بُو‌ی هه‌بی‌ت و میه‌ره‌بانیه‌که‌ی و ریژلینانه‌که‌ی. به‌ پی‌چه‌وانه‌ی زیادکردنه گشتیه‌که‌ی بُو خاویه‌تیه‌که‌ی هه‌ر کارتیک ده‌گونجیت پی‌ویستی دروستکردن و داهینانه‌که‌ی بی‌ت، جا خستنه پال و زیاده‌کردنی گشتی پی‌ویستی به‌ دۆزینه‌وه و داهینان هه‌یه، به‌تایبه‌تی پی‌ویستی هه‌لبژاردن ، خوای گه‌وره هه‌رچه‌کی بیه‌ویت دروستی ده‌کات و هه‌لیده‌بژیریت وه‌ک نه‌وه‌ی دروستی کردووه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ ﴿ (القصص: ۶۸)، واته: ((هر پاره‌ردگاری تزیه هرچیه کی بویت دروستی ده کات و هلهیده بژیریت)). وه بؤ زیاد کردنی رۆح بؤ لای خوئی له زیاد کردنی تاییه تی یه نهک له گشته کان، نهک له بابته تی زیاد کردنی سیفه ته کان، جا هیوادارم نهو بابته دلنیات بکاته وه. له بهر نه وهی رزگارت ده کات له گومراییه زوره کان کهوا نه وهی خوا ویستی له سر بیت تیی که وتوه، جا نه گهر ووتیان: جا چی ده لئن له باره ی نه م فرموده یه ی خوای گه وه: ﴿وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي﴾ (الحجر: ۲۹)، واته: ((لهو رۆحه تاییه تی که من (به دیهینه ری نهوم) پیتمه خشی)). جا به خشین و فوه که ی خستوته پال نه فسی خوئی و نه مهش راسته وخو لیتی پیویست ده کات و ده گونجیت و ههروهک نه م فرموده یه ی خوای گه وه: ﴿خَلَقْتُ بِيَدِي﴾ (ص: ۷۵)، واته: ((به دوو دهستی قودرته تی خۆم دروستم کردوه)). بؤیه له دروستکردندا نیوانی ههردووکیانی لهو حه دیسه سه حیحه به یه کتر بهسته وه. وه پیغه مبه ر عليه السلام ده فرموویت: ((فیأتون آدم فيقولون: انت آدم أبو البشر، خلقك الله بيده، ونفخ فيك من روحه، وأسجد لك ملائكته و علمك أسماء كل شيء)) (۲۸۹)، واته: ((فریشته کان ناده م ده هینن و پیی ده لئن: تو ناده می باوکی ناده میزادی، خوای گه وه به دهستی قودرته تی خوئی تۆی دروست کردوه، و له رۆحه تاییه تیه ی که نهو به دیهینه ری نه وه پیی به خشی، وه فرمانی به فریشته کان کرد سوچه ی ریز ببه ن بؤ تو و ناوی هه موو شتیکی فیرکردی)). نینجا باسی چوار تاییه تمه ندیان بؤ ناده م کرد کهوا له وانسی دیکه پیی ده ناسریته وه، نه گهر چی رۆحه کهش کهوا لهو دایه به لآم نهو له به خشی خودایه نه مه تاییه تیه به و رۆحه.

ده لئن: نهو بابته تی کهوا واجبی کرد بؤ نهو کۆمه لیه که ووتیان رۆحه که پیش که وتوه، هه ندیکیان تییدا وه ستاون و هه لوهسته یان کرد، له مه بهستی

(۲۸۹) مسلم: (۱۹۴).

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

قورنان نه گه‌یشتن. به‌لام رۆحی وه پالنراو بۆ په‌روه‌ردگار نا نه‌و رۆحه‌ دروستکراوه
 خوای گه‌وره بۆ نه‌فسی خۆی زیاده‌ی کردووه سه‌رباری تایبه‌تمه‌ندی و ریزلیتسان
 هه‌روه‌ک له‌گه‌لیدا، به‌لام گیان به‌خشینه‌که، خوای گه‌وره له‌ باره‌ی مه‌ریه‌م
 ده‌فه‌رمویت ﴿الَّتِي أَحْصَنْتَ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا﴾ (التحریم: ۱۲)، واته‌:
 ((که‌وا داویتی خۆی به‌ پاکی راگرت، ئیمه‌ش له‌و رۆحه‌ که‌ به‌ده‌ستمان، فوومان
 پینداکرد)).

له‌ جیگایه‌کی دیکه‌ وا رایگه‌یاندووه: که‌ خوای گه‌وره فریشته‌ی بۆ ره‌وانه
 کرد، ئینجا فووی کرد له‌ داویتی مه‌ریه‌مدا^(۲۹۰)، نه‌و فووه‌ش زیادکردن و خستنه
 پال بوو بۆ خوای گه‌وره به‌ فه‌رمان و مۆلته‌تی په‌روه‌ردگار، و راسته‌وخۆش بۆ
 پیغه‌مبه‌ر.

به‌لام نه‌و رۆحه‌ نێردراوه‌ی بۆ مه‌ریه‌م نه‌وه رۆحی خودایه‌ که‌وا له‌ ناو
 رۆحه‌که‌کاندا هه‌لبیژاردووه بۆ خۆی، جا بۆ مه‌ریه‌م له‌ پله‌ و پایه‌کی باوکدا بوو بۆ
 گشت جۆره‌کان، کاتیک فووی پینداکرد له‌وکاته‌ی چووه‌ ناو داویتی مه‌ریه‌م نه‌وه
 وه‌کو ده‌رزی لێدانی نێرینه‌ بوو بۆ مێینه‌ به‌ بی‌ په‌رین و جووتببون. به‌لام نه‌وه‌ی
 نادهم جیای ده‌کاته‌وه که‌وا دروست نه‌کراوه وه‌ک دروستکردنه‌که‌ی مه‌سیع له‌دایک.
 وه‌ نه‌ک وه‌ک دروستکردنی هه‌موو جۆره‌کان له‌ دایک و باوک وه‌نه نه‌و رۆحه‌ش که‌وا
 خودای گه‌وره فووی پیناداکردووه فریشته‌یه‌ که‌وا له‌ هه‌مرو منداله‌کانی فووی پینادا
 ده‌کات. و به‌لکو له‌ هه‌ده‌سه‌که‌ باسی کردووه نه‌وه‌ی جیای ده‌کاته‌وه جگه‌ له‌ خۆی،
 چوار شت: خوای گه‌وره به‌ ده‌ستی قودره‌تی خۆی دروستی کردووه، و له‌ و رۆحه
 تایبه‌تیه‌ی که‌ خۆی به‌دیه‌ننه‌ریه‌تی گیانی پێبه‌خشیووه، و سووجه‌ بردنی
 فریشته‌کان بۆ نه‌و، وه‌ فێرکردنی ناوی هه‌موو شته‌کان .

(۲۹۰) سه‌یری: تفسیر القرطبی: ۹۰/۱۱ بکه‌.

نایا دروستبوونی رۆحه‌کان که وتۆته پێشه‌وه له‌سه‌ر جه‌سته‌کان

یاخود دروستبوونی که وتۆته داوه‌ی جه‌سته‌کان؟

ئه‌وه مه‌سه‌له‌یه دوو بۆ چوون و ناخاوتنی به‌ ناوبانگ و ناسراوی تێدایه‌ بۆ خه‌لکی که شیخی ئیسلام ئیبن ته‌یمیه و که‌سانی دیکه‌ باسیان کردوه و قسه‌شیان له‌سه‌ر کردوه، ئه‌وه‌ی بۆ چوونی بۆ پێشخستنی دروستکردنی رۆحه‌که‌یه‌ له‌سه‌ر جه‌سته محمد کوری نصرالموزی و ئه‌بو محمد کوری حزمه، ئیبن حزمیش به‌کده‌نگ بووه، ئیمه‌ش باسی په‌لپ و بیانوی هه‌ردوو تپیه‌ که ده‌که‌ین وه هیچ له‌وانه‌ شیواتر نیه له‌ راستیه‌وه.

ده‌لیت هه‌رکه‌سی بۆ چوونی بۆ پێش خستنی دروستکردنی رۆحی هه‌بیت له‌سه‌ر دروستکردنی جه‌سته: خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ﴾ (الأعراف: ۱۱)، واته: ((سوتند به‌ خوا به‌راستی ئیمه (باوه‌گه‌وره‌ی) ئیوه‌مان دروست کردوه نه‌خش و نیگاری رۆاله‌ت و روخساری ئیوه‌مان کیشا، پاشان ووتان به‌ فریشته‌کان: ئاده‌ی سوژده‌ به‌رن بۆ ئاده‌م (سوژده‌ی ریز به‌ فه‌رمانی خوا) جا هه‌موو فریشته‌کان سوژده‌یان برد جگه‌ له‌ ئیبلیس (که فه‌رمانی خوای شکاندو) له سوژده‌ به‌ران نه‌بوو)).

ووتیان: پاشان بۆ ئاماده‌کردن و رێک و پێکی و ماوه‌که، له‌وانه‌ نایه‌ته‌که‌ ئه‌وه له‌ خۆی بگه‌ریت که دروستکردنی رۆحه‌که‌ پێشکه‌وتووین له‌سه‌ر فه‌رمانی خوا بۆ فریشته‌کان به‌ سوژده‌ بردنیان بۆ ئاده‌م و له‌ راستیدا ئه‌وه‌ی دیار و ناشکراشه که‌وا جه‌سته‌کافان رووداویک بووه پاش ئه‌مه.

ده‌لین: به‌لگه‌ش له‌سه‌ر ئه‌م فه‌رمووده‌ی خوای گه‌وره‌یه ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ﴾

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

(الاعراف: ١٧٢). واته (يادی نهو کاتهش بکهرهوه که پهروهردگارت پيشتاوپشتی نهوهی نادهمی کۆکردهوه (له جيهانی پهنهان و شاراوهدا پهیمانی لی وهرگرتن) و کردنی به شایهت بهسهر خۆیانهوه و (پیتی فهرموون): نایا من پهروهردگاری نیوه نیم؟! هه موو ووتیان: به لی).

دهلین: و نهو قسه پینکردن و شایهتی دانه پهنگه بۆ رۆحه کافان بوو بیست نهگهر جهسته کانیش نه بووین نهو کاتی نهو هه بووه.

جا له (موطأ) دا مالیک بۆمان دهگێریتهوه، له زهیدی کوری نهی نهیسه، کهوا عبدالحمید کوری عبدالرحمن کوری زید کوری خهتتاب پیتی راگه یاندوهه، نهویش له موسلیم کوری یه ساری جههنی، کهوا عومهری کوری خهتتاب له بارهی نهه نایهته پرسیری کرد: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ (الاعراف: ١٧٢) جا ووتی: گویم لیوو پیغه مبهه عليه السلام لهو بارهیهوه پرسیری لیکرا، ئینجا فهرمووی: ((خلق الله آدم ثم مسح ظهره بيمينه، فاستخرج منه ذريته، فقال: خلقت هؤلاء للنار و بعمل اهل النار يعملون، و خلقت هؤلاء للجنة و بعمل اهل الجنة يعملون))، واته: ((خوای پهروهردگار نادهمی دروستکرد پاشان به دهستی قودرهتی راستهی هینای به پشتمیا، جا نهوه کانی لی ده رهینا یاخود پهیدا کرد، جا فهرمووی: نهوانهم دروست کردن بۆ ناو ناگر و به کردهوهی نههلی ناگر کارده کهن، و نهوانهم دروست کردن بۆ ناو بههشت و به کردهوهی نههلی بههشت کارده کهن)). پیاویک ووتی: نهی پیغه مبهه ری خوا، چ کردهوهیهک؟ پیغه مبهه عليه السلام فهرمووی: (ان الله اذا خلق الرجل للجنة استعمله بعمل اهل الجنة حتى يموت على عمل من اعمال اهل الجنة، من دخله به الجنة، و اذا خلق العبد للنار استعمله بعمل اهل النار حتى يموت على عمل من اعمال اهل النار، فيدخله به النار) ^(٢٩١)، واته: ((خودای گهوره کاتیک پیاویک دروست دهکات بۆ ناو

(٢٩١) الروطأ: ٨٨٨/٢، و الترمذی: (٣٠٧٥).

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

بههشت به کاری دههینیت به کارکردنی نه هلی بههشت تاوه کو ده مریت له سهر کارو کرده وه کانی نه هلی بههشت ده بیت، جا ده بیاته بههشت، جا نه گهر بنده یه ک دروست بکات بؤ ناو ناگر نهوا به کاری دینیت به کرداری نه هلی ناگر هتا ده مریت له سهر کارو کرده وهی نه هلی ناگر ده بیت، جا ده بیاته ناو ناگر)).
حاکم ده لیت: نه مه حه دیسیکه له سهر مهرجی موسلیمه، دیسان حاکم له ریگای هیشام کوری سعد ریوایه تی کرده وه، له زیدی کوری نه سلمه، نه ویش له صالح، نه ویش له لایه ن نه بی هوریره وه بهر زکراوه ته وه: ((لما خاق الله ادم مسح ظهره فسقط من ظهره كل نسمة هو خالقها الى يوم القيامة امثال الذر، ثم جعل بين عيني كل انسان منهم وبيضا من نور، ثم عرضهم على ادم)).

فقال: من هؤلاء يارب؟ قال: هؤلاء ذريتك، فرأى رجلا منهم اعجبه وبيص ما بين عينيه.

فقال: يارب، من هذا؟ فقال: هذا ابنك داود يكون في آخر الأمم، قال: كم جعلت له من العمر؟ قال: ستين سنة قال: يارب من عمري أربعين سنة.
فقال الله تعالى: اذا يكتب و يختم فلا يبدل، فلما انقضى عمر ادم جاء ملك الموت.

قال: اولم يبق من عمري اربعون سنة؟ فقال: اولم تجعلها لا بنك آدم؟ قال: ((فجحد، فجدت ذريته، ونسي وفسيت ذريته، وخطي ء فخطت ذريه))^(٢٩٢)،
واته: ((كاتيك خواي گه وره ناده می دروست کرد پشتی سريه وه و پاکی کرده وه جا هر رۆحيتك كه له پشتدا له دايك ده بيت نهو دروستكاريه تي تا رۆژي قيامت به وينه میروو له، پاشان له نيوان ههردوو چاري هه ناده ميزاديتك له وان شه وقيتيكي دره وشاوه له نور دانراوه، پاشان پيشاني ناده م ده دريت.

(٢٩٢) حاکم ریوایه تی کرده وه: ٢/٣٢٥.

رؤح للإبن قيم الجوزية

جا ده فهرموويت: نهی پهروهردگار نهوانه کین؟ ده فهرموویت: نهوانه نهوهی
تۆن، جا پیاویک لهوان ده بینیت روناکی نیوان چاوه کانی لا سهیر ده بیت.
ئادهم ده لیت: نهی پهروهردگار، نهوه چیه؟ خوی گهوره ده فهرموویت: نهمه
داوودی کورته ده بیته دوایین نومهت، ده لیت: ته مهنت چهند بۆ نهو داناوه؟
فهرمووی: شهست سال ووتی: نهی پهروهردگار له ته مهنی من چل سالی تری بۆ
زیاد بکه.

نینجا خوی گهوره ده فهرموویت: کهواته ده نوسریت و مۆری لینه دریت و
ناگۆردیت، جا کاتیک ته مهنی ئادهم به سهر چوو و کۆتایی هات فریشتهی
گیانگیشان بۆ لای هات.

ووتی: نهدی هیشتا چل سال له ته مهنی من نهوماوه؟ جا فهرمووی: نهی بۆ
کوره کهت ئادهم رهوانه نه کرد؟ ووتی: جا ئادهم نه چوه ژیر بارهوه و نکۆلی لیکرد،
نینجا نهوه کانی نکۆلیان لیکرد، وه ئادهم له بیری کرد، جا نهوه کانی نهوه دیان له
بیر کرد، ئادهم هه لهی کرد جا نهوه کانی هه لهیان کرد. . ووتی: نهمه له سهر
مهرجی موسلیمه، و ترمیزی ریوایهتی کردووه (۲۹۳).

ده لیت: نهمه حه دیسیکی حسن سه حیه، و نیمام نه حه ده له حه دیسیکی
نیبنو عه باس ریوایهتی کردووه، ده لیت: کاتیک نایهتی قه رزاری دابهزی
پیغه مبه ر عليه السلام فهرمووی: ((أن أول من جحد آدم)) (۲۹۴)، واته: ((یه که مین کهس
که له نار هزایی ده بربری و نکۆلی کرد ئادهم بو)). وه محمد کوری سعده نه مهی بۆ
زیاد کرد: ((ثم اکمل الله لادم الف سنة، و لداود مائة سنة)) واته: ((پاشان خوی
گهوره هزار سالی تری بۆ ئادهم ته واکرد، وه بۆ داویش سه ده سال)).

(۲۹۳) سنن الترمذی: (۳۰۷۶).

(۲۹۴) مسند احمد: (۲۵۱/۱).

له سهیحی حاکم دا دیسان له حدیسیکی شعی جعفری رازی دهلیت: رهبعی کوری نهس بۆ نیمه گیراوتهوه، له شعی عالیسه، شهوش له شعی کوری کهعی له بارهی شو فمرمودهیهی خوی گوره: ﴿وَإِذَا أَخَذَ رِبْكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ نایته که دهلیت: لهو رۆژدها هموویانی بۆ کۆده کاتهوه هیچ زیندهوریک نامینیت تا رۆژی قیامت، نینجا روحه کانیان بۆ دهنیردرتسهوه پاشان وینهو روالهتی روخساریان و دهیانهنه قسه و نینجا قسهده کهن، و پهیمان و بهلین و شایه دیان لیورده گیریت: ﴿وَأَشْهَدُهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾ (الأعراف: ۱۷۲)، واته: ((له جیهانی په نهان و شاروه دا پهیمان لیورده گرتن) و کردنی به شایهت بهسهر خویانهوه و (پیی فمرمون): نایا من په روهردگاری نیوه نیم؟! هممو ووتیان: بهلی شایه دیان داوه (که تۆ په روهردگارمانیت)، نه مهش بۆ شهوهی شهوه کو له رۆژی قیامتدا بلین: به راستی نیمه له مه بی ناگا بووین!!)). دهلیت: خوی گوره د فمرمویت جا من هر حوت ناسمانه کان و هر حوت زهویم بهسهر خۆتانسهوه کردوه، بهشایه، و باوه گوره تان نادهم شایه ده به سهرتانهوه: ﴿أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾. جا هیچ هاو به شیکم بۆ پهیدا نه کهن و من پیغه مبهرائی خۆم بۆتان رهوانه ده کهم بۆ شهوهی پهیمان و بهلینی منتان بۆ باس بکات و به بیرتان بهینیتسهوه. و کتیبه کانی خۆتان بۆ رهوانه ده کهم، جا ووتیان: شایه دی ددههین تۆ خودا و په روهردگاری نیمهیت هیچ خوابه کی دیکه مان نیه جگه له زاتی تۆ نه بییت. وه باوکیان نادهم بۆیان بهر زده کاته وه جا ددینیت له ناو شهواندا دهوله مهندی و هه ژاری و رووخسار جوان و شتی دیکهش هیه. دهلیت شهی په روهردگارم خۆزگه له ناو بهنده کانت هممووت یه کسان ده کرد، جا دهلیت من هه زده کهم سوپاسگوزاریت بکهم، له ناویاندا پیغه مبهران ددینیت وه چرا و گوله نه ستیره وان، جا لهو بارهیه وه خوی گوره د فمرمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ

النَّبِيِّنَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ ﴿الأحزاب: ۷﴾، واته: ((بیریان بخره وه که نیمه په یمانان له پیغهمبهران وهرگرتووه په یمانی یه کتا په رستی، په یمانی گه یانندنی بانگه وازی خوا، به تاییهت له تو نهی محمد ﷺ و له نوح). وه ههروهها ده فهرموویت ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ﴾ (الرّوم: ۳۰)، واته: ((نهی نینسان به دلینکی پاک و بیتگه رده وه) پرووبکهره بهرنامه و نایینی خودا و نه ملا و نه ولا مه که. خه لکینه نیهوش پابه ندی نه و نه خشه یه بن که خوا نیهوی له سر دروست کردووه (واته قورنسان که تهلوک و نه خشه ی ژبانی ناده میزاده کانه لئی لامه دن)، هیچ جوړه گورانکاریه که له هیچ نه خشه و دروست کراوینکی خودا نی یه)). نه مهش نه و فهرمووده یه یه که ده فهرموویت: ﴿هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النَّذُرِ الْأُولَى﴾ (النجم: ۵۶)، واته: ((نهم پیغهمبهرهش هوشیار که ره وه یه که له هوشیار که ره وانی پیشوو)). ههروهها خوای گوره ده فهرموویت ﴿وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِّنْ عَهْدٍ وَإِن وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ﴾ (الأعراف: ۱۰۲)، واته: ((بهشی زوری نه و خه لکه سر گه رده مان دست نه کهوت که په یمان شکین نه بن و به راستی زوریه ی نه وانه مان به ده ره چوو له نایینی خوا ده سته کهوت)). وه روحی عیساس له و روحانه بو که وا په یمانی لیه ره گیراوه، جا نه و روحه نیردرا بو مهربم کاتیک که نارگیری کرد له کهس و کاری و شورتینکی له روزه هلاتی (بیت المقدس) هه لیزار بو خوا په رستی. نه مهش نیسنادینکی سه حیج و دروسته.

نیسحاقی کوری راهویه ده لیت: بقیه کوری ولید بزمانی گیترایه وه، ووتی: زویهیدی کوری ولید پینی راگه یاندوم، له راشد کوری جومعه، نه ویش له عبدالرحمن موری نه بی قه تاده ی به سری، نه ویش له باوکیه وه، نه ویش له هیشام کوری حکیم کوری حزام که وا پیاوینک ووتی: نهی پیغهمبهری خوا، نایا کارو کرده وه کان ده سته یده کات یا خود کاته که تیپه ریووه به سانای (قه زاو قه دهره که

۹۶ ح لِلْإِنِّ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

برياری له سهردراوه؟ پيغه مبر ﷺ فرموي: ((إن الله لما اخرج ذرية آدم من ظهره اشهدهم على أنفسهم ثم أفاض بهم في كفيه. فقال: هؤلاء للجنة، وهؤلاء للنار، فأهل الجنة ميسرون لعمل أهل الجنة و أهل النار ميسرون لعمل أهل النار)) (۲۹۵)

واته: ((خودای گهوره کاتیک نهوی ناده می له پشتیدا درهینا کردنی به شایهت به سهر خزانه وه پاشان له ههردوو له پی دهسته کانی پری کردن، جا فرموي: نهوانه بۆ بههشتن، وه نهوانهش بۆ ناو ناگرن، جا نههلی بههشت به ناسانی کار بۆ نههلی به ههشت دهکن و نههلی ناگریش به ناسانی کار بۆ نههلی ناگر دهکن)).

وه محمدی کوری نصر دهلیت: محمد کوری یحیی بۆ مانی گیزایه وه، کهوا سعید کوری شه بی مهريم بۆ نيمه ی گیزاوه ته وه، وه له یس کوری سه عید پیتی راگه یاندوین، نین عجلان بۆ می گیزایه وه، له سه عید کوری سه عیدی مه قبری، نهویش له باوکیه وه نهویش له عبدالله کوری سه لام. ووتی: خوی گهوره ناده می دروستکرد پاشان ههردوو دهسته کانی دريژکرد و یه کتریان گوشي فرموي: ههلبیژره نهی ناده م، نینجا ناده م ووتی: خودایه راسته م ههلبیژاردو وه ههردوو دهسته کانی راسته ن، جا ههردوو دهسته کانی پانکرده وه، بینی نهوه کانی تیدایه؟ جا ووتی: نهی پهروهردگارا نهوانه کین؟ فرموي: هه رکه سی لیبوومه وه له دروستکردن له نهوی تۆ له نههلی بههشتدایه تاکو رۆژی قیامت.

دهلیت: نیسحاق پیتی راگه یاندین، کهوا جه عفری کوری عون بۆ نيمه ی گیزایه وه، نه هشام کوری سه عد به نيمه ی راگه یاند، له زهید کوری نه سلم، نهویش له نه بی هوریره، نهویش له پيغه مبر ﷺ فرمويه تی: ((لما خلق الله آدم مسح

(۱۹۹) سیری تفسیری ابن کثیر: ۲/۲۷۴ بکه.

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

ظهره، فسقط من ظهره كل نسمة هو خالقها من ذريته الى يوم القيامة))^(۲۹۶)،
واته: ((كاتبك خواي گهوره، ناده می دروستکرد دهستی قوردهتی به پشتیدا هینا،
جا له پشتیدا هر روحیک بوو بیت له نهوه کانی نهو دروستکاریهتی تا کو روژی
قیامت)).

نیسحاق و عمرو کوری زراره بزمانی گتیرایهوه، کهوا نیسماعیل له کهلسوم
کوری جهر پیئی راگه یاندوین، نهویش له سعیدی کوری جویهیر، نهویش له نیبنو
ععباس له باره ی نهو نایهته پیروزه: ﴿وَإِذَا أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ
ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ (الأعراف: ۱۷۲)، به نووعمانی ووت: پهروردگاری تو دهستی موباره کی
به پستی نادهم دا هینا جا هر روچیک لی دهروچوو نهو دروستکاریهتی تا روژی
قیامت نا نهمه عهرفه ریوایهتی کردوه، نینجا پهیمانی لیوهرگرتن: ﴿أَلَسْتَ
بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا﴾ (الأعراف: ۱۷۲).

محمد کوری نصر له تفسیری السیدی باس دهکات، له نهبی مالیک و نهبی
صالح ده گتیرتیهوه، نهویش له نیبنو ععباس، و له مورپه الهدانی، نهویش له نیبن
مهسعود، نهویش له خه لکانیک له هاوه لانی پیغه مبه ر^ﷺ له باره ی نهو
فهرموده یه: ((وإذا أخذ ربك من بني آدم))، كاتبك خواي گهوره ناده می له
به هشت ده رکرد پیش نهوی له ناسمان دابهزیت دهستی قوردهتی به لای راستی
پستی نادهمدا هینا، جا نهویه کی سپی لی ی ده رهینا وه ک مرواری و ههروه ک
شیوه ی میرووله ی وورد، جا پتییانی فرموو: به رحمت و به زهی من برونه به
هشت، وه دهستی به لای چه پی پشتیدا هینا، جا نهویه کی رهشی لی دهروچووندا
له شیوه ی میرووله ی وورد، جا فرمووی: برونه ناو ناگر بایه ختان پینادهم، جا له
مهشدا به جزریک ده فرموویت ﴿وَأَصْحَابُ الِّيمِينِ﴾ (الواقعة: ۲۷)، واته:
(دهسته ی راسته کان)). ﴿وَأَصْحَابُ الشَّمَالِ﴾ (الواقعة: ۴۱)، واته: (دهسته ی

^(۲۹۶) تقریب التهذیب: ۳۱۸/۲.

۱۹۰ ح لِلإِن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

چه په كان)) پاشان په يمانی له وانیښ وه رگرت فهرموی ﴿الست بریکم قالو بلی﴾ هیچ که سیک نیه له نه وهی ناده م نیلا نهو ده زانیست که وای (الله) په روه ردگاری نه وه. وه هم مو نهو نایه تانه ی که باس مان کردن به مانای : نهو روزه ی په یمانی لیوه رگرتن.

نیسحاق ده لیت: پرومی کوری عتاده پیی راگه یان دین، که وای موسای کوری ره بدی پیی راگه یان دووین و ووتویه تی: گویم له محمد کوری که عبی فرزی بوو ده یووت: له باره ی نهو نایه ته دا ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ﴾ (الأعراف: ۱۷۲)، واته: ((یادی نهو کاته ش بکه ره وه که په روه ردگارت پشتا و پستی نه وهی ناده می کۆکرده و ته وه (له جیهانی پنهان و شار او دا په یمانی لی وهرگرتن)) . به مانای هه موویان رازی بوون بوی به نیمان و باهر و زانین، وه رۆحه کانیش هه بوون پیش نه وهی لاشه کانیان دروست بکات.

ده لیت: الفضل کوری موسی بزمانی گتراه وه، له عبدالملک، نه ویش له عطا له باره ی نهو نایه ته وه: ده فهرمویت: له برپرپی پستی ناده م وهر نه ده ره وه له و کاته وه په یمانی لیوه رگرتن، پاشان نه وانی ناردنه وه بۆ برپرپی پستی نهو.

نیسحاق ده لیت: عملی کوری ته جله می له زه حاک ده گتراه وه و ده لیت: خوی گه وره لهو روزه ی له پستی ناده م دروستی کردوه هیچ نایست تا هه لسانی قیامت، جا وه ک میرووله ی وورد ده ریان ده هینیت ده فهرمویت ﴿أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى﴾ (الأعراف: ۱۷۲) فریشته کان ووتیان: ﴿شَهَدْنَا أَنْ نَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾ (الأعراف: ۱۷۲). پاشان به ده سستی راسته ی گرتی و فهرموی: نه وانه له به هشتدان، و نه وانی دیکه ی گرت و فهرموی: نه وانه ش له دۆزه خ دان.

له ته فسیری نیبن عبینه، له ره بیعی کوری نه نه س ده گتراه وه، نه ویش له نه بی عالیه ﴿وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا﴾ (آل عمرا: ۸۳)،

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

واته: ((هرچی له ناسمانه کان و زهویدا به زه زامه ندی بیّت یا به ناچاری ته سلیم و ملکه چی پهروه ردگان))، ووتی: ((نهو روژهی په یمانی لی وهرگرتن)).

نیبن نیسحاق ده لیّت: نا لهو کاته دا نهوان بریاری خویمان دابوو و ملکه چی فرمانی خوابوون. نه مهش کهوا خوی گهوره رایگه یاندوه، و فره موویه تی ﴿أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ﴾ (الأعراف: ۱۷۲). خوی پهروه دگاریش و توویژ ناکات ته نها نهوا له ناخوتن و توویژه کهی ده گات. وه لامیش ناداته وه ته نها لهو که سهی له پرسیاره که تی ده گات.

(له بارهی بیانوو و نارہزایی به وهی نیبن مه نده ریوایه تی کردوه)

دیسان نارہ زایان دهر پریوه به وهی عبدالله ی کوری مه نده ریوایه تی کردوه، محمد کوری سابر بوخاری پیمان رایگه یاندوه، کهوا محمد کوری مونزر کوری نه سدی هروی بژ نیمه ی گتراه ته وه، که ده لیّت جعفر کوری هارون مصصی بزمانی گتراه وه، نه ویش له عه تبه کوری سکن، نه ویش له أراطاة کوری مونزر، نه ویش له عطاء کوری عولان، نه ویش له یونس کوری حله بس، نه ویش له عه مرو کوری عه بسه، ووتی: گویم له پیغه مبهری خوا بوو ﷺ ده یفه رموو: ((إن الله خلق أرواح العباد قبل العباد بألفي سنة، فما تعارف منها ائتلف، وما تناكر منها اختلف))، واته: ((خوای گهوره روحی به نده کانی له پیش به نده کانی به دوو ههزار سال دروستکرد، جا نه وهی یه کترین ناسی هوگری یه کتر بوون، وه نه وهی شینکاری نیی کرد جیاواز ده بیته وه)). جا نه مه هندیکه ناوا نارہ زایی پیی ددرده برن.

هه ندیکی دیکه ده لیّت: قسه که له گهل تیوه دایه له شوین دا.

یه که میان:- باسکردنی به لنگه که له سر رۆحه کان که دروستکراوه پاش
دروستکردنی لاشه کان.

دووه میان:- وه لآمه که به چی بۆتان روون بکریته وه.

له شوینی یه که مدا، خوی گه و ره ده فەر موویت ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ
مِّنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى﴾ (الحجرات: ۱۳)، واته: ((تهی خه لکینه بیگومان تیه
هه مووتانمان له نیر و مییه که دروستکردوه که باوکه شاده م و دایکه حه وایه)).
ته مه ناخاوتنی که بۆ شاده میزادیک که وا رۆح و لاشه هه بیته جا به لنگه له سر
ته وهی که وا هه مووی دروستکراوه پاش دروستکردنی دایک و باوک ، خوی گه و ره
له م نایه ته دا ده ریخته وه: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ
وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ (النساء: ۱)، واته:
((تهی خه لکینه له خشم و نارهبازی ته و په روه رد گاره تان خو پیاریزن که تیه وهی له
تاکه نه فسیک دروستکردوه، هه ره له و نه فسه ش هاسه ره که ی به دیهینا و له و
دووانه پیوان و ژنانی زوری خستوته وه و بلاو کردوته وه، هه روه ها له و خویبه
بترسن)). ته مه ش ناشکرایه که دروستکردنی ته وای جویری شاده میزاد پاش
دروستکردنی ره سه نه که یه تی.

جا نه گه ر ووتیان: ته مه ش پیشخستنی دروستکردنی روحه کان له سر
لاشه کانی به دور ناخاته وه که وا له وای دروستکردنی باوکی شاده میزاد
دروستکراوه هه روه که نیشانه کانی پیشو به لنگه یه له سه ری. ده لیت: گه ر خوا حه ز
بکات ناشکرای ده که ین و روونی ده که ینه وه که وا ته و نیشانانه ی باسکران به لنگه
نیه له سر پیشخستنی روحه کان له لاشه کان پیشخستنی کی جیگیر و چه سپاو، وه
مه به سه ته که شی پاش دروستی و جیگیر بوونی ده یسه لیتنی له سه ره ته وهی که وا
په روه رگاره که ی به دیهینه ره که ی که خوی په روه رد گاره روحه که ی وینا کردوه وه
دروستبوونی و کات و نه جلی و کرده وه کانی پیوانه کردوه و پیری له سه ره داوه،

٩٥٢ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

باشان ئەبو عومەر له رینگای نسانی بۆی گێراوێتهوه: پێشان راگه یاندووم: کهوا محمد کوری وهب گێرایه تیهوه که محمد کوری مسلمه بۆمانی گێراتهوه و ووتی: ئەبو عبدالرحیم بۆ منی گێراوێتهوه، دهلیت: زید کوری ئەبی ئەنيسه بۆمی گێرایهوه، ئەویش له عبدالحمید کوری عبدالرحمن، ئەویش له موسلم کوری یسار، ئەویش له نه عیم کوری رهبیعه.

پوختهی قسه لهو هه دیسه دا کهوا هه دیسیکه ئیسناده کهی راوهستاو نیه، چونکه موسلم کوری یسار و نه عیم کوری رهبیعه هه موویان ناسراوین به هه لگرتنی زانست و زانیاری، و به لām ئەو هه دیسه له پێغه مبه ر ﷺ پشت راست کراوێتهوه له زۆر پوهوه جیگیر و چه سپاره به درێژی له هه دیسیکی عومهری کوری خه تهاب باسی ده کات وه کۆمه لیکیش به درتی باسیان ده کات.

هه دیسیکی عبدالله کوری عومەر له باره ی قه دەر و چاره نووس باسه کات، و له کۆتایه کهیدا ده لیت، پیاویک له مزینه یاخود جهنیه پرسیری له پێغه مبه ر ﷺ کرد، ووتی: ئەه ی پێغه مبه ری خوا، کردوه که چۆنه؟ پێغه مبه ر ﷺ فه رمووی: (إن أهل الجنة ییسرون لعمل أهل الجنة، وأهل النار ییسرون لعمل أهل النار)، واته: ((بێگومان نه هلی به هه شت کار ناسانی ده کهن بۆ کردوه ی نه هلی به هه شت، و نه هلی ناگریش کارسانایی ده کهن بۆ کردوه ی نه هلی ناگر)).

ده لیت: ئەوه ی مانای ئەو هه دیسه ی گێراوێتهوه له باره ی قه دەر له لای پێغه مبه ر ﷺ، عه لی کوری ئەبی تالیب، و ئەبی کوری که عب و عبدالله کوری عه باس و ئیبن و عومهره، و ئەبو هورهیره و ئەبو سعید و ئەبو سه ریحه ی غه فاری و عبدالله ی کوری مسعود و عبدالله ی کوری عه مرو وه عمران کوری حصین و عایشه وه ئەنه سی کوری مالیک و سورا قه ی کوری جشم وه ئەبو موسای نه شعهری

و عیبادهی کوری صامت، وه زۆر بهی حدیسه کانی نهوانه چهند ریگایه کی همهه جوړ و جیاوازی هیه پاشان زۆر بهیان به نیسنا ده کهی لییان گیتراوه ته وه.

به لآم حدیسه کهی نهبی صالح. که له نهبی هوریره وه ریگرتوه، له بهر نه وهی به لگهیه له سهر ده رهیتانی نه وهیه که نمونه بیان ده کات به وینهی میروولهی وورد، و لهو کاته دا روونا کایی و تاریکایی تیدا بووه، نه که نه وهی تیدایه کهوا په روه ردگار روحه کانیانی پیش لاشه کانیان دروست کردووه و بهیه که شوین ملکه چی کردووه و قایل بووه، پاشان ههر روحیک لهو روحانه ده نیردریت له کاتی روودانی لاشه که بژی، به لئی ههر خوئی خوای گه ووه ههر لاشهیه که تاییهت ده کات به روحیک کهوا چاره نووس و قهدهری وایه لهو کاته دا بو نهو بیت.

نه وهی لهو حدیسه نینکاری ده کریت نه وهیه که ده لیت: روحی عیسا لهو روحانه بوو کهوا په یمانی لی وه ریگرا، نینجا روحه کهش نیردرا بو مه ریهم لهو کاتهی که نارگیری کرد له خزم و کهس و کاری له شوینیکی رۆژه لاتی ((بیت المقدس)). جا روحه که له ده میدا چوه ژووره وه، زانراویشه کهوا روحهی نیردرا بو مه ریهم روحی مه سیح نیه، به لکو روحه که فووی پیدا کرا جا به مه سیح حملهی پهیدا کرد، خوای گه ووه ده فهرموویت ﴿فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا﴾ قَالَتْ أَنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا ﴿ قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا﴾ (مریم: ۱۷-۱۹)، واته: ((جا نینه جویره نیلی فریشته مان نارد بو لای، وه کو به شهریکی ته واو (خوئی خسته بهرچاوی) (۱۷) مه ریهم ووتی: به راستی من په نا ده گرم به خوای میهره بان له تو ته گهر که سیکی به ته قواو له خواترس بیت (۱۸) جویره نیل ووتی: (مه ترسه) دلنیا به من ته نهیا نیردراوی په روه ردگاری تو، تا منالیکی خاوتیت پی به خشم (۱۹)). جا رۆحی مه سیح هه ریگیز بهو شیوهیه گفتوگو له گه له خودی خوئی ناکات، و له هندی ریگاکانی حدیسی نهبی جه عفر

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

دا هاتوو هه کوا روحي مهسيحه که نهو قسه دهکات، وه ههر نهو يشه بۆي رهوانه دهکات.

ليره دا چوار پله و پایه ههيه:

يه کهم: خوي ميهره بان و ينه و نيگاري نهواني ده رهينناوه جا به دبخت و کلرله کاني له دلخوشه کانيان جيا کردۆته وه و له تاقيردنه وه کانيا ليتيان خوش بييت.

دووه م: خوي گوره و دلۆقان له و کاته دا په لپ و بيانوي به سهرياندا چه سپاند و کردني به شايهت به خوابه تيه کهي و فريشته کانيشي به سهرياندا کرد به شايهت. سييه م: نا نه مهيه ليتکدانه وه و ته فسيري نه م فه رموده يه ي خوي گوره: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ (الأعراف: ۱۷۲)، واته: ((يادي نه و کاته ش بکه ره وه که په روه ردگارت پشته و پشتي نه وه ي ئاده مي کۆ کرده وه) له جيهاني په نهان و شاراهه دا په يماني ليتوه رگرتن)).

چواره م: خوداي گوره نه و روحانه ي هه موو چه سپاند و ملکه جي پيکردن پاش ده رهيناني له شوينيني که به تال و چۆل له دروستکردنه کهي، و له راستيدا هه موو کاتي که ناردني کۆمه ليتک ليتي دواي کۆمه ليتي که ديکه بۆ لاشه کانياني نو ي ده کاته وه.

نه وه ي پله و پایه ي يه که مه: نه و نيشانه کان به چۆري که تر خۆي ده ده برت به رزکراوه ته وه وه رگراوه.

نه وه ي پله و پایه ي دووه ميشه: له راستيدا وه رگرتني رايه کانه له ليده ره وه کان له نايه ته که دا، و ده زانن نه مه ته فسيره که يه تي، نه مه ش ووته ي کۆمه لي ليتکده ره وانه له نه هلي حه ديس و فه رموده.

نه بو ئيسحاق ده ليت: درسته خوي گوره و ميهره بان روحه کان وه ک نمونه ي ميرووله ي وورد ليتکات که و ده رهينناوه به تيگه يشتن و عه قل بۆي بجيت. هه ر

رَح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

وَهَكَذَا دَهْفَهْرَمُوَيْتَ ﴿قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ﴾ (النمل: ١٨)،
واته: ((میرووله میننهیهک(هاواری کردو) ووتی: نهی میروولهینه، بچنه مالّ و
کون و کهلهبهره کانتانهوه)) ههروهها خوی گهوره فرهمانی به چیاکان و بالندهکان
کرد له گهل داود تهسیحات بکهن^(٢٩٧).

نین نهنباری دهلیت: مهزههب و ریازی خاوهن حه دیسهکه و گهوره زانایانی
لهو نایهتهدا: کهوا خوی گهوره نهوهی نادهمی له برپری پستی نهوو برپری پستی
مندالهکانی نادهمی دههیتاوه، وه نهوان له وینهی میروولهی ووردن، جا پهیمانی
لیّ وهرگرتن کهوا نهو دروستکاریانه و نهوهکانیش دروستکراون، نینجا دانیان
پیدانا و قهبولیان کرد، نههش پاش نهوهی بهپری عهقلی خزیاندا رویشتن و
دانیانپیانابهوهی پیشانیان دان، ههروهک عهقلی دا به چیاکه کاتیک قسهی کرد، و
ههروهک به ووشتره کهش کرد کاتی کرنوشی برد، وه بهدارخورماکهشی کاتی داوای
لیکرا تاوه کو گوی لیبوو ملی کهچ کرد و بهریوهبرا.

جرجانی دهلیت: له نیوان فرهموودهی پیغه مبهر^(صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ((إن الله مسح ظهر
آدم فاخرج منه ذرئته))، واته: ((بیگومان خودای گهوره دهستی قوردهتی به پستی
نادهمدا هیتاوه جا له پیشتیدا نهوهکانی دهچواندوه)). وه له نیوان نایهتهکهدا
سوپاس بوّ خودا هیچ جیاوازی و ناکزکیهک نیسه. چونکه پهروهردگاری عز وجل
نهگهر له پستی نادهم نهوانی وهرگرتبیت نهوا له پستی نهوانیش نهوهکانی
وهرگرتون، چونکه نهوهی نادهم هندیکیان بوّ هندیکی دیکه دهبنه نهوهی
یهکتری، خوی گهوره دَهْفَهْرَمُوَيْتَ ﴿أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا
غَافِلِينَ﴾ (الأعراف: ١٧٢)، واته: ((نهوهکو له روژی قیامتدا بلین: به راستی نیسه
لهمه بیتاگابوین!!)). واته: له بارهی نهو پهیمانهی لیانی وهرگرتن، جا کاتی
نهویان ووت فریشتهکان بسون به شایهت بهسهریانهوه به وهرگرتنی پهیمانی

(٢٩٧) سیری: سورهتی((سبا)) نایمتی (١٠) بکه .

٢٩٢ لِلْإِنِّ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

لیتیانهوه. و له مهشدا به لگهیه له سهر نهو ته فسیره ی کهوا له ریوایه ته که دا له لایه ن خوای گه وره وه هاتوره به فریشته کانی فهرمووه: نیسه شایهت بن، نینجا فریشته کان ووتیان: شایهت بووین به سه ریانه وه، ده لیت: هه ندیک زانایان وا ده لیتن که په یمانه که له وانه له سهر رۆحه کان وه رگیراییت به بی لاشه کان، بیگومان رۆحه کانیشن کهوا عاقل دهن و تیده گهن، وه پاداشتی بۆی ههیه و، وه نیسحاقی کوری راهویه ده لیت: هه موو زاناکان یه کده نگن کهوا رۆحه کان پیش لاشه کان به ده نگ هاتوون و کردنی به شایهت به سه ریانه وه، جرجانی ده لیت: بهو فهرمووده یی خوای میهره بان بیانوو ده هیتیتسه وه ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ﴾ (آل عمران: ۱۶۹)، واته: ((هه رگیز و امه زانن و وا دامه نین نه وانه ی له پیناوی خوادا شهید بوون و کوژران، مردوون، نه خیروانیه، به لکو نه وانه زیندوون)). له لاشه کانیش گرفتارن و پووکانه ته وه و له زه ویدا ماته وه، رۆحه کانیش رزق و رۆزیان پیده دری و دلخۆش ده بیت، و هه ره نه ویشه له زهت ده بینیت و دلخۆش و خه مبار ده بیت دانپیاده نیت و نینکاریش ده کات.

(له باره ی کیشه و گرفت و ناکۆکی له مانای نایه تی قورنانی)

نه وانه ی ناکۆکی ده که ن له گه ل که سانی دیکه له باره ی مانای نایه ته که، ده لیت: مانای نهو فهرمووده یه: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ (الأعراف: ۱۷۲)، واته: ((ده ره پیتا روون و دایمه زانندوون پاش نه وه ی نه وان که می ناوی پون بوون واته (مه نی پیار) له برپه ی پشتی باب و پایره یان به ره و دونیا له سهر رپنک خستنیان له هه بووندا، وه کردنی به شایهت به سه ر خۆزانه وه که وا نهو خوای نه وانه به وه ی کهوا له نایه ته کانیدا نیشانی داون وه بۆیانی سه لماندوون کهوا ناچاری کردوون بۆ نه وه ی بزاین کهوا نهو په ره رد گاریانه، له خوا زیاتر که سیکی

۹۹ ح لِلإِینِ قِیمِ الْجُوزِیَّةِ

دیکه دهستکاری نهمه‌نی یه، جا کاتیک نهمه‌یان زانی و ملکه‌چیان کرد و داوایان لیکرا نه‌وی بینیوانه و شایه‌دیان بۆ داون باوه‌ری پی بهینن.

هه‌روه‌ک خوای گه‌وره له شوینیکی دیکه ده‌فرموویت: ﴿شَاهِدِينَ عَلَيَّ أَنفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ﴾ (التوبة: ۱۷)، واته: ((له کاتیکدا خویمان شایه‌تن له‌سه‌ر خویمان که بی باوه‌رن)) لیانی ده‌ویت به پله و پایه‌ی شایه‌تی دان بۆ نه‌وی نه‌لیت: ئیمه بی باوه‌رین هه‌روه‌ک ووتیان.

له‌و ده‌رگایه‌شدا راگه‌یاندن و ناشکرا کردنه‌که‌شی دیسان تیدایه ﴿شَهَدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ (آل عمران: ۱۸)، واته: ((خوای گه‌وره (له‌ریگه‌ی دروست کراوانیه‌وه، که هه‌مووی نیشانه‌ی ده‌سه‌لاتی ده‌نوینیت)) خو‌ی شایه‌تی داوه و ده‌ریخستوه و سه‌ماندوویه‌تی که به‌راستی جگه له‌و هیچ خوییه‌کی تر نیه که شایه‌نی په‌رستن بیت). ده‌یه‌ویت: ناگادار بکاته‌وه و ده‌ری بخات. ریک وه‌ک نه‌وه وایه شایه‌تی دانی نه‌و که‌سه‌ی شایه‌تی ده‌دات له‌لای فه‌رمان‌په‌واو ده‌سه‌لاتداره‌کان نه‌مه قسه‌ی ئین نه‌نباریه.

جرجانی روونکردنه‌وه‌یه‌کی بۆ نه‌و قسه‌یه زیاده‌کردوه ده‌لیت له‌لای یه‌کیتک هاوه‌له‌کانی قسه‌ی کردوه: کاتیک خوای گه‌وره دروستکرای خو‌ی دروست کرد و زانیاری خو‌ی پیدا به‌وه‌ی که نه‌و گیانله‌به‌ریکه و بوونی هه‌یه و پیشتربوونی نه‌بووه، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره، له شوینیکی دیکه‌ی قورئاندا ده‌فرموویت: ﴿وَتَأْدَى أَصْحَابُ النَّارِ﴾ (الأعراف: ۵۰)، ﴿وَتَأْدَى أَصْحَابُ الْجَنَّةِ﴾ (الأعراف: ۴۴)، ﴿وَتَأْدَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ﴾ (الأعراف: ۴۸)، ده‌لیت: جا لیکدانه‌وه‌ی نه‌و فه‌رمووده‌یه: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ﴾ (الأعراف: ۱۷۲). خوای گه‌وره په‌شتا و په‌شتی نه‌وه‌ی ناده‌می کو‌کرده‌وه. هه‌روه‌ها ده‌فرموویت ﴿وَأَشْهَدُهُمْ عَلَيَّ أَنفُسِهِمْ﴾، واته: ((کردنی به شایه‌ت به‌سه‌ر خو‌یانه‌وه))، واته کردنی به‌شایه‌ت دوای نه‌وه‌ی عه‌قلی پیدان و تیگه‌یشتن. وه پاداشت و سزای له‌سه‌ر واجب‌کردن، و هه‌رکه‌سی له‌ دایک ده‌بی و

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

ده بیته هه زه کار چاکه و تاوان لیک جیا ده کاته وه، و شه قلی به زیانبه خش و سود و هرگرتندا ده شکیت، له به لیتن و به لیتندان و به خشین و سزادا تیده گات وه که شه وهی خوی گه وه په میانی لی و هرگرتووه له یه کتا په رستی و به وهی ناقلمه ندبووه و شه قلی پیدا ده شکیت. جا هر که سی نه مهی پی راگه یه ترا نهوا په میان و به لیتنی لی و هرگیراوه.

دروسته که بووتریت: بیگومان خوی گه وه به وان ملی که چ کردن و هاتنه ژیر بار و ته سلیم بوون، هه روه که خوی گه وه ده فهرموویت: ﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا﴾، واته: ((هر بز زاتی خوی په ورده گاره شه وهی له ناسمانه کان و زه ویدا به ره زامه ندی بیت یا به ناچاری کرنوشی بز ده بات)).

ده لیت: ناره زایی ده رده برن بهم فهرمووده یه پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَامُ: ((رفع القلم عن ثلاث: عن الصبي حتى يحتلم، وعن الجنون حتى يفيق، وعن النائم حتى ينتبه) (٢٩٨).

واته: ((بیئوس له سهر سی جور کهس هه لده گیریت: له مند الیک تاوه کو شه یانی ده بیت یا خود خه وده بینیت و پیده گات، وه له سه رخوش تاوه کو هوشی دیته وه سه ر خوی، وه له خه ووتوو تاوه کو به ناگا دیته وه)). وه خوی گه وه ده فهرموویت: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا﴾ (الأحزاب: ٧٢).

واته: ((بیگومان نیمه هم نه مانه ته مان (نه مانه ته قورئان) نیشانی ناسمانه کانی و زه وی کتوه کاند، (یا خود پیشنیارمان کرد نپوه هم نه مانه ته بگرته نه ست)، به لام هه موویان ده ستیان پپوه ناو ترسان لیتی)) پاشان فهرمووی ﴿وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ﴾، واته: ((که چی ناده میزاد هه لیگرت و گرتیه نه ستوی خوی)) نه مانه تا لیره دا په میان و به لیتنه، جا قه ده غه بوونی ناسمانه کان و زه وی و کتوه کان له

(٢٩٨) مسند احمد: ١٤٠/١، رة سنن أبي داره: ٤٤٠١.

هه لگرتنی ئەمانه ته که له پیناوی وازهینانیه تی بۆ عه قلیک کهوا ده بیته تیبگات و ههستی پیبکات، و هه لگرتنی ئاده میزادیش بۆ ئەمانه ته که کهوا نهو بوونه وهره یه عه قل و بیر و هوشی تیدا یه.

ووتی: بۆ عه ره بیهش مه ته لیك له و مانایه دا له وانه که ده لیته:

ضمن القنان لفقعس بشياتها * إن القنان لفقعس لا یأتلی

لهو باره یه وه خوای گه وه ده فه رموویت: ﴿أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾ أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنْ بَعْدِهِمْ ﴿الاعراف: ١٧٢ - ١٧٣﴾، واته: ((بۆ ئەوهی نه وه کو له رۆژی قیامه تدا بلین: به راستی ئیمه له بیئاگابوین!! (١٧٢) یا خود نه وه ک بلین: جا ئیمه چی بکهین، به راستی باو و پیراغان له پێشدا هاوه لیان داناوه و ئیمهش نه وه یه ک بووین دوای ئەوان هاتین و شوینیان کهوتین)). به لگهش له سه ره نهو لیکدانه وه یه، چونکه خوای ده زانیته کهوا نهو په یمان و وه رگرتنه له سه ریان تا وه کو نه لین: وای له رۆژی قیامه ئیمه له مه بیئاگا بووین، وه بیئاگایش لیره دا ده سه تبه ردار نه بووه، له بهر یه کینک له م دوو پروانه:

یان ده بیته له باره ی رۆژی قیامه ت بیته، یا خود له باره ی په یمان وه رگرتن، جا به لām له باره ی رۆژی قیامه ت خوای گه وه له کتیبه کهیدا باسی نه کردوه کهوا په یمان و به لینی لی وه رگرتن بۆ زانینی زیندوو برونه وه و لیبی چینه وه، و به لکو باسی کردوه ته نها بۆ نه وه ی بیزانن، به لām وه رگرتنی په یمان جا مندا لآن و که وتوو ان نهو په یمانه یان لی وه رگراوه ناکۆک و جیا واز کاران و وتوو یانه، جا نه وانه پاش نه وه ی په یمان و به لیتان لیسوهر گرتن پبیان رانه گه به نرا وا راگه یه ندر او تیک کهوا بیته بیئاگایه ک جا قسه ی تیدا بکهن و نینکاری بکهن. جا نهو بیئاگایه که ی له وان ده بیته، و باسی شتیکی کردوه ناشیته نه بیته و ناشیته مه حالیش بیته،

خوای گهوره و میهره بان ده فهرموویت: ﴿أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنْ بَعْدِهِمْ﴾ (الأعراف: ۱۷۳).

جا نهو بی باورهیش ده سبه دارنابن کهوا وهریانگرتوه بهوهی به خویمان لهوان بوون یاخود له بارو باپیرانهوه بزیمان ماوهتهوه . جا نهگهر له بابو باپیریانهوه بیت نهوا بی باوه پرنابن تاوه کو ده گهنه بلوغی و پیگه یشتن و سه پاندنی جیگری و دامه رزای به لگهی بیانوو له سه ریان، چونکه مندال له بی باوه پرنابیت، که سیش تاوانی کهس هه لئاگریت ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ (الأنعام: ۱۶۴)، واته: ((هیچ کهسینک باری گرانی تاوانی کهسی تر هه لئاگریت)). هه وه کو خوای گهوره له قورئاندا وای فهرمووه، نه مهش پیچه وانهی نه وه نیه کهوا له پیغه مبه ر(د.خ) ریوایه تی کراوه ((ان الله مسح ظهر آدم، وأخرج منه ذرئته فأخذ عليهم العهد))، واته: ((بیگومان خودای گهوره دهستی قودرته تی به پستی نادهم داهیتنا، و نه وه کانی له پشندا ده رچوواند نینجا په یمان و به لینی لیبان وهرگرت)). نه مهش رتک هاو شیویه به گیرانه وه یه که خوای په روه ردگار ده فهرموویت: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ﴾ (آل عمران: ۸۱)، واته: ((یادیان بینه) کاتیک خوا په یمانی له یه که یه که ی پیغه مبه ران وهرگرت کاتیک کتیب و دانایی پیبه خشین بهوهی که نه گهر: له ناینده دا پیغه مبه ریکم بز رهوانه کردن و به راستدانه ری نهوهی نیهوش بوو، نه وه ده بیت باوه ری پی بهینن)). جا خودای میهره بان نهوهی کرد کهوا له سه ر پیغه مبه رانی دابه زاند له کتیب و دانایی په یمانی لیه وهرگرتن پاش نهوان له تومه ته کانیشیانی وهرگرت، نه م فهرمووده یه ش به لگه یه له سه ری: ﴿ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَكَلْتَنْصُرْتُهُ﴾ (آل عمران: ۸۱)، واته: ((له ناینده دا پیغه مبه ریکم بز رهوانه کردن و به راستدانه ری نهوهی نیهوش بوو، نه وه ده بیت باوه ری پی بهینن و

پشتگیری بکن)) . پاشان به نومته کانی فرموو: ﴿أَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَيَّ ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ (ال عمران: ۸۱)،

واته: ((نایا بریارتانداو په یمانی منتان بهو جوړه وهرگرت که پیم راگه یانندن؟ ووتیان: بریارماندا و (هروا ده کهین) نهو سا خواپیی فرموون: ده به شایهت بن و منیش له گهلتان په کیکم له شایهت کان)).

جا خودای به خشندهی میهره بان به نومته کانی راگه یانند له وکتیبهی که دایبه زانددو ته سهر پیغه مبهره کانیان به هانه یه که له سهریان وه ک په یمان لیتوهرگرتیان، وه بریاریشی لیتوهرگرتن به زانست و زانین دهریاره بان.

ووتم: هروه ها هاو شیوه که شی نهم فرمووده یه یه: ﴿وَأذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ (المائدة: ۷)، واته: ((یادی نازو نیعمه تی خوا بکه نه وه له سهرتان، هروه ها نهو په یمانه ش که پیویسته نیوه پابه ندی بن له بیرتان نه چیت که ووتوتانه: گوئیایه ل و ملکه چ و فرمان به ردارین)). جا نهو په یمانه یه کهوا لی ی وهرگرتن پاش نهو ی پیغه مبهره کانی بو په وانه کردن به باوهر پی هینان پیی و پشتگیری کردنیشی . و هاوشیوه که ش نهم فرمووده یه یه خوی گوره یه که ده فرموویت: ﴿الَّذِينَ يُؤْفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ﴾ (الرعد: ۲۰)، واته: ((نهو که سانه و هفا ده کهن و به نه مه کن له بهرام بهر نهو په یمانه وه که

هه یانه له گه ل خوی په روه ردگار داو، نهو په یمانه ش ناشکین و به لین هه لئاو ده شیننه وه ..))، وه هروه ها خوی گوره ده فرموویت: ﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ * وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ (یس: ۶۰ - ۶۱)، واته: ((نهو سا خوی گوره گلله یی له یاخیه کانی نهو ی نادم ده کات و ده فرموویت: نهی نهو ی نادم "مه گهر من پیم رانه گه یانندن که شهیتان نه پرستن" چونکه نهو به راستی دوژمنی ناشکراتانه * به لکو تنه ها من به پرستن که هه نه مه یه ریگه و ریبازی راست و درست))، جا نه مه په یمانی نهو

بزيان له سهر زمانی پیغه مبه ره کانی، وه كه نهو نمونه یه ی خوی گه وره بؤ نه وه ی نیسرائیلی فه رموه: ﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ﴾ (البقرة: ٤٠)، واته: ((په یمانه كه م جی به جی بكن (كه نیمان و كرده وه ی چاك و باوه پر كرده به هه موو پیغه مبه ران به بی جیاوازی) نه وسا منیش په یمانی خوم به جی ده هیتم (كه جی نشین كردتانه له دنیا و، به هه شتی به رینه له قیامه تدا))، وه نمونه ی ته مه ش: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ﴾ (آل عمران: ١٨٧)، واته: ((یاد بیئنه ره وه) كاتيك خوا په یمانی وه رگرت له وانیه كتیبیان پی به خشاروه كه پرونی بكنه وه بؤ خه لكی و مه رامه كانی باس بكن و نه یشارنه وه))، هه ره ها خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ (الأحزاب: ٧)، واته: ((بیریان بخره وه كه نيمه) په یمانان له پیغه مبه ران وه رگرتوه په یمانی یه كتا په رستی، په یمانی گه یاندنی بانگه وازی خوا، به تاییه ت له تو نه ی محمد ﷺ و له نوح و نیبراهیم و موسا و عیسی كوری مه ریم، بیگومان په یاننکی به هیزو پته ومان لی وه رگرتن...))، به لیئتك كه وا له دوی ره وانیه كردنیان لییان وه رگرتن هه ره كه له نوم ته كانیانیه وه رگرت له دوی ناگادار كردنه وه یان، وه نهو به لیئنه ش خودای په روه رداگار نه فره تی لهو كه سه كردوه كه وا په یمانه كه ناباته سهر و هه لیده وه شینیتته وه و سزای ده دات به م فه رموده یه: ﴿فِيمَا نَقَضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً﴾ (المائدة: ١٣)، واته: ((جا به هوی نه وه وه كه نه وه ی نیسرائیل به رده وام په یمان و به لیئنه كانیان ده شكان، نه فره تمان لیكردن و دلنه كانیانمان ره ق و سه خت و ره ش كرد)).

جا له بهر نه وه ی به لیئنه كانیان شكاند خوی گه وره سزایان دا و نه وانیه له سهر زمانی پیغه مبه ره كان په یمانان وه رگرت به راست و دروستی ووتیان كه وا خوی گه وره نیشاره تی پیداون: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿البقره: ۶۳﴾، واته: ((یادی نهو نیعمه‌ت‌ش بکه‌ن‌وه کاتیک په‌یمان لی‌وه‌رگرتن (که په‌یره‌وی ته‌ورات بکه‌ن) و کیتی‌وی طورمان به‌ راسه‌رتانه‌وه راگرت و پیتمان ووتن: نهو به‌رنامه‌یه‌ی پیتمانداون به‌ ت‌وون‌دی بیگرن (نه‌گینا نه‌م چپایه‌ ده‌دین به‌سه‌رتاندا): هم‌میشه‌ش با له‌بیرتان بی‌ت چی تیدایه و چیتان لی‌ده‌خوازیت، بۆ نه‌وه‌ی له‌ خواترس و پاریزکارین)).

وه ری‌کخستنی نایه‌ت‌ش له‌ راستیدا به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر نه‌مه‌ له‌ چ‌ند روویه‌کی جو‌راو‌جو‌ر:

یه‌که‌م: خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رم‌وویه‌تی: ﴿وَإِذَا أَخَذَ رِبْكَ مِنْ بَنِي آدَمَ﴾ نه‌یفه‌رم‌ووه: ناده‌م، وه‌ نه‌وه‌ی ناده‌میش ته‌ن‌ها ناده‌م نیه‌ به‌لکو جگه‌ له‌ ناده‌مه‌.

دووه‌م: خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رم‌وویه‌تی: ﴿مَنْ ظَهَرَهُمْ﴾ وه‌ نه‌یفه‌رم‌ووه: ((ظه‌ر)) واته‌ پشت، وه‌ نه‌مه‌ش خسته‌ن بری هه‌ندی‌که‌ له‌ گشتی، یاخ‌ود خسته‌ن بری و له‌ جیدانانی شوولیه، وه‌ نه‌وه‌ش باش‌تره‌.

سی‌یه‌م: خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رم‌وویه‌تی: ﴿ذَرِيَّتَهُمْ﴾ وه‌ نه‌یفه‌رم‌ووه ((ذری‌ته)) واته‌ نه‌وه‌که‌ی.

چ‌واره‌م: خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رم‌وویه‌تی: ﴿وَأَشْهَدُهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾ واته: کردنی به‌ شایه‌ت به‌سه‌ر خ‌ویانه‌وه‌.

پی‌نجه‌م: خ‌وای گه‌وره‌ هه‌والی داوه‌ که‌وا حی‌کمه‌ت له‌و شایه‌تی دانه‌ هه‌لگرتنی برو بیان‌وه‌ له‌سه‌ریان تاوه‌کو نه‌لین: وای له‌ رۆژی قیامه‌ت “ئیمه‌ له‌و کاره‌ بیتاگابوین. هه‌روه‌ک خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فه‌رم‌ویت: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ (النساء: ۱۶۵)، واته: ((پیغه‌مبه‌رانان (په‌وانه‌ کرده‌وه) که‌ موژده‌ ده‌رن (به‌ ئیمانداران) و ترسینه‌رن بۆ (یاخیه‌کان)، تا خه‌لکی هیچ به‌لگه‌یه‌کیان به‌ده‌سته‌وه‌ نه‌مینیت (له‌سه‌ر بی‌ دینی و یاخی بوونیان) د‌وای نه‌وه‌ی خوا پیغه‌مبه‌رانی بۆ په‌وانه‌ کرده‌ون)).

هـ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

شەشەم: بە مە بەبیریان بەیننەوێ ئەگەر نا دەتین: وای لە پۆژی قیامت: ﴿إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾ ناشکرایە ئەوان بیتاگان لەوێ کەوا هەموویان لەپشتی نادەم دەرھیتراون و هەمووشیان لەو کاتەدا شایەتیان داو، جا ئەمە کەس بەبیری نایەتەوێ.

هەوتەم: خوای گەورە دەفەرموویت: ﴿أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنْ بَعْدِهِمْ﴾ (الأعراف: ۱۷۳)، جا لەو پیناسەو شایەتی دانە باسی دوو حکمەت دەکات، یە کەمیان: بۆئەوێ لێئەگەر پێن تاگا بن، وە دووێم: بۆ ئەوێ لێئەگەر پێن لاسایی کەس بکەنەوێ، جا کەسی بیتاگا هەست و شعوری نیە، و لاسایی کەرەوێش شوینی کەسی لاسایی دەکەوێت.

هەشتەم: خوای گەورە دەفەرموویت: ﴿أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ﴾ (الأعراف: ۱۷۳)، واتە: ((نایا تۆ لەناومان دەبەیت بەھۆی ئەوێ کە پێشیلکارانی هەق کردوویانە؟))، واتە: ئەگەر بەنکۆلی کردن و ھاوبەشی پەیدا کردنیان سزادرا بان دەیانووت: نا ئەمە، ئەو پەروردگاریە لە پاستیدا لەناویان دەبات بەھۆی سەرپێچی کردنیان بۆ پێغەمبەرە کەوی و بە درۆ خستەوێیان، جا ئەگەر لەناوی بردن بەھۆی لاسایی کردنەوێ باووباپیریان لە ھاوبەشی پەیداکردندا بەپیتی هینانی بەلگەیک لەسەریان بە پێغەمبەرەکان ئەوا لەناویان دەبات بەھۆی ئەوێ پێشیلکارانی هەق کردوویانە. یاخود لەناویان دەبات لەگەڵ بیتاگابوونیان لەبەر زانیسی بێ سوودی و بێ کەلکی کەوا لەسەری بوون. خوای گەورە رایگەیانندووە کەوا گوندیک یان شارێک بە زۆلمەکیان لەناو بەین ئەگەر دانیشتووانەکیان بیتاگابوون، و بەلکو لەدوای ناگادارکردنەوێ و وریاکردنەوێیان لەناویان دەبات.

نۆیەم: خوای گەورە هەریەکیکی لەسەر خۆی کردۆتە شایەت کەوا ئەو پەروردگار و دروستکاریەتی، وە پەیمانی بەسەردا کردوون بەو شایەتی دانە

ح ٩٥ لِلإِين قِيمُ الْجُوْزِيَّةِ

له شويتنيكي ديكه دا خواي گهوره ده فمرموويت: ﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ (الزخرف: ٨٧)، واته: ((سويتند به خوا نه گهر لهو خوا نه ناسانه پيرسيت: كي دروستي كردون، نه وه به دلنيايييه وه ده ليتن ((الله)) كه و ابو به ره و چي و به ره و كوي له ريبازي به كخواناسي لاده درين و شويتني ناحق ده كه ون؟!))، واته: جا چون له به كتا پرستي لاده دن پاش نه و برياردانه ي نه وان كه وا خواي گهوره په روه ردگار و دروستكاريانه، جا نانه مه نه و په يمانه به كه وا شايتيان داوه، له سر خويان به پشت پي به ستنه كه ي، وه خواي گهوره به پيغه مبه ره كاني به بيريان ده هيتته وه: ﴿أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (ابراهيم: ١٠)، واته: ((نايا له خواي په روه ردگاردا گومان هه به؟! به ده يتنه ري ناسمانه كان و زه وي؟!)). جا له راستيدا خواي گهوره له سر زماني پيغه مبه ره كاني نه و دانپيانانه و زانسته يان بيرده هيتته وه و هرگيز باسي دانپياناني پيشويان بژ ناكات له باره ي دروست كردنيان و په يمان و به لگه شيان له سر دانه مه زريني.

ده يه م: خواي گهوره نه و نايه ته ي ديارى كردوه، و نه مه ش به لگه و مه به ستيكي روون و ناشكراو پيويستيشه بژ ناوه روک و مانا كه ي به جورتيك جياواز ناكوك نه بيت له گه ل مانا كه يدا: نه مه ش كاروياري نايه ته كاني خواي به رز و به توانايه، خواي گهوره ده فمرموويت: ﴿وَكَذَلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ﴾ (الأنعام: ٥٥)، واته: ((هر به وشيوه به كه باسكرا به دريژي (به لگه و نيشانه كان) روون ده كه ينه وه)).

نه و نايه تانه ي كه باسكرا نه وه يه كه وا له كي شه كه يدا هه موو جوړه بوونه وه ره كاني ناشكرا كردوه وه نه مه ش ناياتيكي له پوي زانياري و ده روونيدان، ناياتيكن له ناو ده رووني خويان و گهوره كانيان و دروست كردنيان وه ناياتيكن له شارو شاروچكه و ديته اته كاندا كه وا خواي گهوره ده ديگريته وه به وه ي كه ده لاله ت له سر هه بوون و به كتا پرستيه كه ي و راستگويي پيغه مبه ره كاني

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

دهکات وه لهسەر گه‌رانه‌وه بۆلای نه‌و و رۆژی زیندوو بوونه‌وه، له‌هه‌مووشی ناشکراتر نه‌وهی هه‌ر که‌سه‌و شایه‌تی داوه له‌سه‌ر خۆی که‌وا نه‌و په‌روه‌ردگاری و دروستکاری و به‌دییه‌نه‌ریه‌تی، خۆشی په‌روه‌رده‌ کراوو دروستکراوو مه‌خلوومه و پروویداوه پاش نه‌وهی که نه‌و نه‌بووه.

نه‌م نایه‌ته‌ش فه‌رمووده‌ی خوای گه‌وره‌یه: ﴿وَإِذَا أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ هاوشیوه‌و چون یه‌که له‌گه‌ل فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبهر ﷺ: ((کل مولود یولد علی الفطرة))^(٢٩٩)، واته: (هه‌ر مندالیک که له‌دایک ده‌بیته له‌سه‌ر خوهره‌وشتیکی پاک واته به ((موسلمان)) له‌دایک ده‌بیته))، هاوشیوه‌یه له‌گه‌ل نه‌م فه‌رمووده‌یه: ((فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ * مُنِيبِينَ إِلَيْهِ)) (الروم: ٣٠ - ٣١). واته: ((نه‌ی ئینسان به‌ دلئیکی پاک و بی‌گه‌رده‌وه، روو بکه‌ره به‌رنامه‌و نایینی خوا و نه‌ملاو نه‌ولا مه‌که، خه‌لکینه ئیوه‌ش پابه‌ندی نه‌و نه‌خشه‌یه بن که خوا ئیوه‌ی له‌سه‌ر دروست کردوه (واته قورشان که‌ته‌لۆک و نه‌خشه‌ی ژبانی ئاده‌میزاده‌کانه لیتی لامه‌ده‌ن))، هه‌یج جو‌ره گۆرانکاریه‌که له‌ هه‌یج نه‌خشه دروستکراویکی خودا نی یه، ئا نه‌وه‌یه دینی راست و دروست به‌لام زۆریه‌ی خه‌لکی نه‌م پاستیانه نازانن * خه‌لکینه روو بکه‌نه په‌روه‌ردگارتان، به‌مملکه‌چی بگه‌ریته‌وه بۆ لای)).

حسن کوپی یحیی المرجانی ده‌لئیت، نه‌گه‌ر یه‌کیک ناره‌زایی ده‌ربری له‌باره‌ی نه‌و بابه‌ته به‌ هه‌دیسیک که‌وا له پیغه‌مبهر ﷺ ریوايه‌ت کراوه، که‌وا فه‌رموویه‌تی: ((إِنَّ اللَّهَ مَسَحَ ظَهْرَ آدَمَ فَأَخْرَجَ مِنْهُ ذُرِّيَّتَهُ وَأَخَذَ عَلَيْهِمُ الْعَهْدَ ثُمَّ رَدَّهُمْ فِي ظَهْرِهِ)) له‌ پاستیدا مانای پاشان ده‌یگه‌رئیتته‌وه بۆ پشتی ئاده‌م مانای له‌دوای مردنیان ده‌یگه‌رئیتته‌وه بۆ ناخی زه‌وی بۆ به‌خاکسپاردنی، چونکه نه‌گه‌ر

(٢٩٩) مسلم: (٢٦٥٨).

مردن دهیان شیرتیهوه بۆ زهوی له بهر نهوهی ئادهم له زهوی دروستکراوه و بۆ نهویش ده گهریندرتیهوه. جا نه گهر بۆ زهویش گهریندرايهوه مانای وایه ئادهم و بۆبشتی گهریندراوه تهوه نه گهر ئادهم لهو دروستکرایت و هه نهدیک شت ده چیتیهوه ناره شته که، جا نه گهر چوون بۆ لیکدانهوهی نهو هه دیسه رووی ده رهوهی جیاوازی ههیه له نیوان نهو و له نیوان نهوهی له قورئاندا هاتوه لهو ماناو مه بهسته دا ته نهها نه گهر بیهویت والیکه بداتهوه وه که نهوهی نیمه باسما کردوه، چونکه خوای گوره ده فهرموویت: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ (الأعراف: ۱۷۲)، وه له گیرانهوهی چیرۆکه که دا باسی ئادهم نه کراوه به لکو لیژدها وه پالتراوه بۆ پیتاسه کردنی نهوه که ی کهوا نهوان منداله کانیه تی، وه لهو هه دیسه دا: ((إنه مسح ظهر آدم)) جا ناکریت به ربه ره چ بدرتیهوه نهوهی له قورئان و له هه دیسدا هاتوه بۆ له سه ر ریککه وتن ته نهها بهو لیکدانهوه یه ی کهوا باسما کردن.

جرجانی ده لیت: منیش ده لیم: نیمه تاوه کو نهوهی نایه ته که ی له پیتغه مبه ر ﷺ ریوایه ت کردوه، وه نهوهی زانایان و بیرمه ندان له سه له فی صالح بۆی چوون و لیکیان داوه ته وه نمونه یه تیرین و باشته یه نانه.

له سه ر نه مه ش هه نهدیک هاوه لانه مان له نه هلی سه له ف باسیان کردوه له بهاره ی وه لامدانه وه له سه ر نهو بیژره له وانیه له بهاره ی لیکدانه وه ی مانا که به بی سته م و رق لی بوونه وه و نینکاری کردن بیت، نه مه ش ده شیت نه م فهرمووده یه: ((وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ)) سه ره تای هه وال پیدانه که بیت له لایه ن خودای میهره بانسه وه له بهاره ی په یما ن وه رگرتن لیئانه وه، وه نه گهر پیتوستی به وه لامدانه وه ش بیت نهوا وه لامه که ی له لایه ن په ره ورد گاره وه یه ﴿قَالُوا بَلَىٰ﴾ وه نه م گیرانه وه ی چیرۆکه ش به ته واوه تی ده پچریت، پاشان خودای گه وه به هه والیکه دیکه ده سته پیده کات به باسکردنی نهوانه ی ده لیتن: کافره کان له روژی قیامه تدا ده لیتن: ((شَهِدْنَا)) به مانای شایه تی ده ده یه ن، هه ره وه الحطینه ده لیت:

شَهِدَ الحَاطِیةَ حِینَ یَلْقَى رَبَّهُ * أَنّ الوَلِیدَ أَحَقُّ بِالْعُذْرِ

به مانای حطینه شایه‌تی ده‌دات، ده‌لّیت: نهی په‌روه‌ردگار: شایه‌تی ده‌ده‌ین له رۆژی قیامه‌تدا ئیوه ده‌لّین واته ((کافره‌کان)): ﴿إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾ (الأعراف: ۱۷۲)، واته: له‌و کاته‌ی له لیپّیچینه‌وه‌و گفّت و گۆز به‌ربرسیاره‌تیان به کوفره‌که‌یان، پاشان هه‌والّیکه‌ی دیکه‌یان بۆ زیاد ده‌کات و ده‌فه‌رمویت ﴿أَوْ تَقُولُوا﴾ به‌مانای: له‌راستیدا ده‌لّین: چونکه ((أو)) به‌مانای: واوی ریک‌خست و دلّیایه، وه‌ک نه‌وه‌ی خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمویت ﴿وَلَا تُطِيعُ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا﴾ (الإنسان: ۲۴)، واته: ((نه‌که‌یت ملکه‌ج و فه‌رمانبه‌رداری تاوانباران و بیباوه‌ران بیت))، جا لیکنده‌وه‌که‌ی: وه‌ شایه‌تی ده‌ده‌ین له رۆژی قیامه‌تدا ده‌لّین: ﴿إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنْ بَعْدِهِمْ﴾ (الأعراف: ۱۷۳)، واته: نه‌وان هاویه‌شیان بۆ خرا په‌یدا کردو و ئیمه‌شیان له مندالیمانه‌وه له‌سه‌ر ریبازه‌که‌یان هه‌لگرت له‌ هاویه‌شی په‌یدا کردن، جا ئیمه‌ش له‌سه‌ر ریبازو به‌رنامه‌ی نه‌واندا رۆبشترین، و په‌یره‌ویمان کرد، جا تاوان و گوناح بۆ ئیمه‌ نیه نه‌گه‌ر ئیمه به‌شوین نه‌واندا که‌وتووین به‌لکو تاوان گوناح بۆ باوو‌باپیرانمان، ووتیان: ﴿إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ﴾ (الزخرف: ۲۳)، واته: ((ئیمه باو و باپیرانی خۆمان بینیسوه‌ه پابه‌ندی بیروباوه‌رپیک بوون، بیگومان ئیمه‌ش چاو له‌وان ده‌که‌ین و په‌یره‌وی نه‌وان ده‌که‌ین)). جا ووته‌کانیان به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌مه: ﴿أَفْتُهَلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ﴾ (الأعراف: ۱۷۳)، واته: ئیمه‌یان له‌گه‌ل خۆیاندا هه‌لگرتوه‌ه له‌سه‌ر کوفر و هاویه‌شی په‌یدا کردن، جا گیترا‌نه‌وه‌ی چیرۆکی یه‌که‌م هه‌والّیکه له‌باره‌ی هه‌موو دروستکراوه‌کان به‌ وه‌رگرتنی په‌یمان لییان، وه‌ گیترا‌نه‌وه‌ی چیرۆکی دووم هه‌واله‌که‌ی نه‌ویه که‌ ده‌لّیت: کافره‌کان له رۆژی قیامه‌ت دا له‌پاساو هیتانه‌وه‌ه و داواکردنی لیبووردن دان.

نه‌وهی بانگه‌وازی ناکزکی و جیاوازی ده‌کات ده‌لین: که‌وا جیاوازی له‌وهی نیوان کتیب و هه‌واله‌که به‌هۆی جیاوازی ووشه‌و ده‌برپینه‌کانیان که‌وا دوو ووتسه‌ی تیدایه پیوسته به‌هاوشیوه‌و هاو جوت قه‌بوولی بکه‌یت وه تیپه‌پرنی که‌وا لینی ناشکرا بوو به‌هۆی جیاوازیه‌که‌ی، وه هه‌روه‌ها ووشه‌کان نه‌گه‌ر له‌ خودی خۆیدا جیاواز بوو، نه‌وا گه‌رانه‌وه‌که‌ی بۆ فرمانیک ده‌گه‌رپتسه‌وه نه‌وا پیوست به‌ جیاوازی ناکات، هه‌روه‌ک خوی گه‌وره له‌باره‌ی دروستکردنی ناده‌م ده‌فه‌رموویت: جاریک باسده‌کات که‌وا نه‌و له‌ خۆل دروستکراوه^(۳۰۰)، وه جاریکی دیکه نه‌و له‌ قورپکی وشک و ره‌شباو و ترشاو دروستکراوه^(۳۰۱)، وه جاریکی دیکه‌ش ده‌فه‌رموویت له‌ قورپکی پته‌و دروستکردوه^(۳۰۲). وه جاریکی تریش له‌ قورپکی وشک وه‌ک فه‌خفوری^(۳۰۳)، نینجا نه‌م ووشانه له‌ ووشه و ماناکانی جیاوازن و هه‌روه‌ها له‌ حالت و باره جیاوازه‌کان که‌وا قوری ره‌شبا و وه‌ک قوری پته‌و نیه وه قوری پته‌ویش وه‌ک خۆل نیه، که‌واته ته‌نهما و ته‌نهما گه‌رانسه‌وه که‌ هه‌موری له‌ ره‌سه‌نه‌که‌دایه بۆ یه‌ک گه‌وه‌هر و کرۆکه، و نه‌ویش خۆله‌که‌یه، وه له‌ خۆله‌که‌ش نه‌م حالت و بارانه دروست بوون.

فه‌رمووده‌ی خوی گه‌وره ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾، فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ: ((إِنَّ اللَّهَ مَسَحَ ظَهْرَ آدَمَ فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ ذُرِّيَّتَهُ)) له‌ بنچینه‌دا یه‌ک مانای هه‌یه ته‌نهما نه‌وه‌یه که‌ فه‌رمووده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ: ((مسح ظهر آدم)) زیاده‌و خستنه سه‌ره له‌ هه‌واله‌که له‌لای خودای گه‌وره‌وه، و خودای گه‌وره ده‌ستی قورده‌تی به‌ پشتی ناده‌مدا و نه‌وه‌که‌ی لی ده‌رچواند ده‌ستی بیا داهیتا بۆ ده‌رکه‌وتنی نه‌وه‌کانی و ده‌ره‌یتسانی نه‌وه‌کانیان له‌ پشتی نه‌واندا

(۳۰۰) سه‌یری: نایه‌تی (۵۹) له‌ سووره‌تی ((آل عمران)) بکه.

(۳۰۱) سه‌یری: نایه‌تی (۲۸) له‌ سووره‌تی ((الحجر)) بکه.

(۳۰۲) سه‌یری: نایه‌تی (۱۱) له‌ سووره‌تی ((الصافات)) بکه.

(۳۰۳) سه‌یری: نایه‌تی (۱۴) له‌ سووره‌تی ((الرحمن)) بکه.

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

هروهك خوی گهوره باسی کردوه، چونکه نیمه زانیومانه و فیر بووین کهوا گشت نهوی نادم له بربرهی پشتیدا نهبوون، بهلام کاتیک هاوجوتی یه کهم له بربرهی پشتیدا بو، پاشان دووم له بربرهی پشتیدا یه کهم، پاشان سی یه م له بربرهی پشتی دووم بووه، دروسته که هموو ره گهزه بگه رپتهوه بو پشتی نادم، چونکه نهوان لقی نهوون و نهویش بنچینه و سه ره کیه که یانه.

هروهك چۆن دروسته نهوی خوی گهوره باسی کردوه: کهوا نهو نهو نهوی نادمی له پشتی نادم ده رهیتاوه دروستیشه کهوا پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَام نهوه باسی کردوه: خوی گهوره له پشتی نادمدا له پشتی نهوه کانیشی ده رهیتاوه، کهواته لق و رهسن یه شته، هروه ها خوی گهوره کاتیک له هواله کهدا نهوه کهی خسته پال نادم لهوانه یه هواله که له بارهی نهوه کهو له بارهی نادمه وه بیته.

هروهك خوی گهوره ده فرموویت: ﴿فَطَلْتُ أَعْنَاقَهُمْ لَهَا خَاصِعِينَ﴾ (الشعراء: ۴)، واته: ((جا برده و ام گه رده نیان بوی ملکه چ و زه لیل ده بیته)) هواله که له دیوی ده وهی له بارهی گه رده نه کانه، و باس کردن و پیا هه لئانه کهش بو ناولینراو هاتوه، وه نه مهش وه پال تراوه هروهك چۆن نادم له ویتدا وه پال ترا بوو.

(له بارهی هه ندی قسه ی پیشینه و پاشینه له مانای نایه ته که)

جا نه مه هه ندی قسه ی پیشینه یه له بارهی نایه ته که، و له گه ل هه موو هه لسه نگانندن و گرنگی پیدانیتک، هه ره به لگه نیه له سه ر دروستکردنی رۆحه کان پیش جهسته کان دروستکردنیکی جیگیر و چه سپاو، له راستیدا ده لالهت ده کات له سه ر وینه کانیان و نیشانه کانیان له وینه و شیهوی میروولهی وورد و قسه پی کردنیان پاشان گه پانده وه یان بو ره سه نه که یان کهوا نه مه یه دروستی

۱۹۰ ح لِلْإِنِّ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

هه‌واله‌که، وه نه‌وهی دروسته له راستیدا جینگیر بوونی قه‌دهر و چاره‌نووسی رابردوه وه دابه‌ش کردنیانه بۆ به‌دبه‌ختی و کامه‌رانی.

به‌لام بۆ ساخ‌کردنه‌وهو تیگه‌یشتنی نه‌بی محمد کوری حزم له‌باره‌ی نه‌م فرموده‌یه: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ (الأعراف: ۱۱)، واته: (سوتند به‌خوا ئیتمه (باوه‌گه‌وره‌ی) ئیوه‌مان دروستکردو نه‌خش و نیگاری رواله‌ت و روخساری ئیوه‌مان کیتشا، پاشان ووتمان به‌فریشته‌کان: ناده‌ی سوژده به‌رن بۆ ناده‌م (سوژده‌ی پیز و به‌فرمانی خوا))، جا نه‌وه‌ده‌رکه‌وتنه‌ گونجوانیه به‌روکه‌شیه‌که‌ی بۆ ناماده‌کردنی فرمانه‌که به‌سوژده‌بردن بۆ ناده‌م له‌سهر دروستکردغان و وینه‌کیشانمان، وه ناخاتنه‌که‌ش بۆ پیکهاتوه‌ه گشتیه‌که‌یه له‌لاشه‌وه له‌رؤحدا، و نه‌مه‌ش دوا که‌وتوه له‌دروست کردنی ناده‌م دا، وه له‌به‌ر نه‌مه‌ش نیبنو عه‌باس ده‌لیت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ﴾ واته: ناده‌م ﴿ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ﴾ بۆ نه‌وه‌که‌یه‌تی، و غوونه‌ی نه‌مه‌ش مجاهد ده‌لیت: ﴿خَلَقْنَاكُمْ﴾ به‌ووشه‌ی ده‌رپرینیکی گشتیه.

نه‌بو عبید له‌و نایه‌ته‌دا ووته مجاهدی هه‌لبژاردوه له‌باره‌ی نه‌م فرموده‌یه: ﴿ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا﴾ وه فرموده‌ی خوی گه‌وره بۆ فریشته‌کان: سوژده به‌رن نه‌وان پیش دروستکردنی نه‌وه‌ی ناده‌م بووه وه وینه‌کیشانیان له‌مندالذانه‌کاندا، و پاشان پیوستی به‌له‌سه‌ره‌خۆیی و ناماده‌کردن هه‌بوو، جا هه‌رکه‌سێ وایزانی و واتینگه‌یی که دروستکردن و وینه‌کیشان له‌و نایه‌ته‌دا بۆ مندله‌کانی ناده‌مه له‌مندالذانه‌کاندا ده‌بیته‌ ره‌چاوی حوکمی ﴿ثُمَّ﴾ کردبیته له‌ناماده‌کردن و ریک‌خستندا ده‌نا ئیلا ووته‌ی نه‌خفه‌ش کاری تیده‌کاتن که‌وا ده‌لیت: ﴿ثُمَّ﴾ نالیره‌دا مانای: واو ده‌گه‌یه‌نیته.

زجاج ده‌لیت: نه‌مه‌ش هه‌له‌یه نه‌خلیل و نه‌سیبویه به‌گونجواوی دانانین و هه‌موو نه‌وانه‌ی متمانه‌ی به‌زانسته‌که‌ی هه‌یه، نه‌بو عبید ده‌لیت: مجاهد ناشکرای

کردووه کاتیک ووتی: خوای گهوره وهجهی نادهمی دروستکرد و له بیشتیدا وینهیانی کیشا، پاشان له دواى نهمه فرمانی کرد به سوژده بردن، ده لیت: نهمهش له حدیسه که دا دیار و ناشکرایه، وه نهو نهوانی له پشیتیدا دهرهینسا له وینهی میروولهی وورد.

وتم: قورنانش هندیکیان هندیکی لیکداوه تهوه، هاوشیوهی نهم ثایه تمش خوای گهوره ده فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تَرَابٍ ثُمَّ مِّن نُطْفَةٍ﴾ (الحج: ٥)، واته: ((نهی خه لکینه نه گهر نیسه گومانان له زیندوو بوونه وه هیه، نهوه چاک بزنان که نیمه سه ره تا نیوه مان له خاک و خۆل دروستکردووه، له وه دوا (نه وه کان) له نوتفه یه که پهیدا بوون))، وه خوای گهوره ناخاوتن له گهل که سیک ده کات بوونی هه بیته و مده بستیش: باوو باپیریانه ههروه که نهم فهرموودهی خوای گهوره: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذْتُمُ الصَّاعِقَةَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ (البقرة: ٥٥)، واته: ((یادی نهو نیعمه ته بکه نه وه که ووتتان: نهی موسا هه رگیز باوه رت پس ناهینین تاوه کو به ناشکرا و به چاوی خۆمان خوا نه بینین، نیتر یه کسه ره ههوره بروسکه که لیبی دان، له کاتیکدا که ته ماشاتان ده کرد و به ده ور به ری خۆتاندا ده تانروانی (به سه رسامیه وه بیرتان ده کرده وه)). ههروه ها ده فهرموویت: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ﴾ (البقرة: ٦١)، واته: ((یادی نهو نیعمه ته بکه نه وه کاتیک به موساتان ووت: نیمه هه رگیز له سه ره یه که جۆر خۆراک نۆقره ناگرین و به ته نهها جۆریک خوارده مه نی رازی نابین)، ههروه ها ده فهرموویت: ﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا﴾ (البقرة: ٧٢)، واته: ((یاد نیعمه تی ناشکرا بوونی بکوژه که بکه نه وه) چۆن کاتیک که سیکتان کوشت و یه کسه ناژاوه له نیوانتاندا پهیدا بوو)). وه ههروه ها ده فهرموویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ﴾ (البقرة: ٦٣)، واته: ((یادی نهو نیعمه تهش بکه نه وه کاتیک په یانمان لیوه رگرتن (که په پیره وی ته ورات

۹۹ ح لِلإِين قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بکهن) و کیتی طورمان به راسه رتانه وه راگرت)) نه مهش له قورناندا زوره کهوا
خوای گهوره قسه بیان له گه لدا ده کات و مه به ستیش لیتی: باو و با پیریانه، جا ناوا
ده فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ﴾ (الأعراف: ۱۱)، واته: (سوتند به خوا
به راستی نیتمه (باوه گه وهی) نیتوه مان دروست کرد و پاشان نه خش و نیگاری
پروالت و روخساری نیتوه مان کیتشا)). به راستی خوای گهوره له باسکردنی کهس و
باسکردنی تایه تدا لاده دات و دیت باسی جزره که ده کات وه که ده فهرموویت:
﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ * ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ﴾
(المؤمنون: ۱۲-۱۳)، واته: ((سوتند به خوا نیتمه به راستی ناده میزادمان له
ناویتیه کی پیکهاتو له قور به دیهیتاره * له وه ودوا له جیگایه کی پاریزراو و له بار
دا (که مندالدانی دایکه) له شیهی نوتفه یه کی زور بچووکدا دامان مه زرانده وه))،
دروستکراوه کهش له پیکهاتویه کی قوری نادهم دروستکراوه، وه دامه زراوه کهش
نوتفه یه که له جیگایه کی پاریزراو کهوا نه وه که یه تی.

وه لآم دروستبوونی رۆحه کان له پیش لاشه کان به دوو هه زار سال نه مه
تیسنا ده کهی دروست نیه نه مهش عه ته به ی کوری سکین له باسه که دواوه، دار
قطنی ده لیت: واز لیه تندراره یا خود ده ست لی هه لگیراوه. وه أَرْطَاءُ کوری منذر
ده لیت: نین عدی ووتویه تی: هه ندی حدیسه کان هه لیه .

(له باری کهوا دروستبوونی رۆح دواکه و تووه له دروست بوونی لاشه)

به لآم سه لماندن له سه ره شه وهی دروست بوونی رۆحه کان دواکه و تووه له دروست
بوونی لاشه کانی له چه ند روتیکه وه یه: یه کیکیان : دروست بوونی باوکی ناده میزاد
وه بنچینه که بیان ناوا بووه، خودای پهروه ردگار جویرنه یلی نارد چه نگیگ خۆلی له
زهوی برد ، پاشان له گه ل ناویکی ترش و تیکه لی کرد تا کو بووه قور، پاشان وینه و
نیگاری کیتشا ، پاش شه وهی وینه ی کیتشا له رۆحدا فوری پیا کرد جا کاتیک رۆحه که

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

چووه ناو لاشه کهوه بووه گوشت و خوینینکی زیندوو و قسه کهر ، له تهفسیری نه بی مالیک و نه بی صالح داهاتووہ ، له نه بی عه باس ده گپرنه وه ، نه ویش له مورپه نه ویش له نین مه سعود ، نه ویش له خه لکانیک له هاوه لانی پیغه مبر عليه السلام ، کاتیک خوای گه وره میهره بان له کاره کهی بووه وه له درووست کردنی نه وهی نه وه دیویست چۆوه سهر عهرش جا نیبلیسی کرده فریشته یه که له سهر ناسمانی دونیا ، قه بیله یه که له فریشته کان پییان ده ووتن جنۆکه ، له راستیدا ناویان لینا جنۆکه ، چوونکه نه وان ده رگاوانی نه هلی به ههشت سوون ، وه نیبلیسیش له گه ل فریشته یه کی دیکه ده رگاوان بوو ، جا له ناو سینگ شتیک روویداو کاری تیکردو ووتی: خوای گه وره نه وهی نه به خشيوه ته من ته نها بۆ گه وره یی و چاکی من نه بیته ، له ده برپینیک دیکه دا ، له بهر نه وهی منی به گه وره ترو باشتر داناوه له سهر فریشته کان ، کاتیک نه وه گه وره یی وه خو به زل زانینه ی له ده روونیدا پهیدا بوو خودای گه وره زانیاری له باره ی نه مه وه هه بوو ، نینجا به فریشته کانی فهرموو ، ﴿ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ﴾ (البقرة: الآية/ ۳۰) واته: (به راستی من ده مه ویت له زه ویدا جینشینیک دابنیم بۆ ناوه دانی و دینداری)، ووتیان نه ی په روه ردگاری نیمه باروگووزه رانی جینشینه که له زه ویدا چ ده بیته و له زه ویدا چی ده کهن ، خوای گه وره فهرمووی نه وهی لی پهیدا ده بیته و نه وان له زه ویدا خراپه کاری ده کهن و هسه دت و به خیلی له ناو یه کتریدا ده کهن و هه ندیک هه ندیکیان ده کوژن ، ووتیان: نه ی په روه ردگاری نیمه: ﴿ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾ (البقرة: الآية ۳۰)،

واته: ﴿ فریشته کان ووتیان نایه که سیک تیدا ده که یته جینشین که خراپه و تاوانی تیدا بچینیت و خوینرپژی تیدا نه نجام بدات؟! له کاتیکدا نیمه ته سببحات و سوپاسو ستایشت ده کهین و قه درو ریزی تو چاک ده زانین و به دوورت ده گرین له و

شنامه‌ی که شایسته‌ی تونین (له‌وه‌لامیاندا) خوا فه‌رموی : بی‌گومان نه‌وه‌ی شیوه نایزانن من ده‌یزانم ﴿ واته: له‌باره‌ی کارو مه‌به‌ستی نیبلیسه .

نینجا خوای گه‌وره جویره‌ئیلی نارد بۆ زه‌وی بۆ نه‌وه‌ی له‌ویدا خوۆل به‌ئینیت، زه‌وی ووتی من خوۆم له‌تۆ به خوای گه‌وره ده‌پاریزم که‌وا چنگم لی‌بده‌ی، نینجا جویره‌ئیل گه‌رایه‌وه‌و خوۆله‌که‌ی نه‌هینا و ووتی: ئه‌ی په‌روه‌ردگار ئه‌و خوۆی به‌تۆ پاراست و منیش داوای لی‌بوردم لی‌ی کرد نینجا میکائیلی نارد ، نه‌و خوۆی له‌ویش پاراست ، نینجا خوای گه‌وره فریشته‌ی گیان کی‌شانی نارد ، زه‌وی خوۆی له‌ویش پاراست ، فریشته‌که ووتی : منیش خوۆم له‌خوای گه‌وره ده‌پاریزم که بگه‌ریمه‌وه فه‌مانه‌که‌ی زه‌وی جی به‌جی نه‌کرد ، نینجا له‌ووی زه‌ویدا چنگیک خوۆلی هینا و تیکه‌لی کرد ، خوۆله‌که‌ی ته‌نها له یه‌ک شوین نه‌هینا ، به‌ئکو له خوۆلیکی سوورو سپی و په‌شی هینا ، له‌به‌ر ئه‌و هۆیه‌ش نه‌وه‌ی ئاده‌م به‌ره‌نگ و شیوه‌ی جیاواز ده‌رکه‌وتون، جا به‌رزی کرده‌وه بۆ به‌رده‌می په‌روه‌ردگار تا‌وه‌کو کردی به قورپکی په‌یت و پته‌و ، وه پته‌ویش ئه‌و شته‌یه که‌وا به‌توندی یه‌که‌تر ده‌گریت ، پاشان خوای گه‌وره به فریشته‌کانی فه‌رموو: ﴿إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّنْ طِیْنٍ ﴿۷۶﴾ فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِيْ فَقَعُوْا لَهٗ سٰجِدِيْنَ ﴿۷۷﴾ (ص: ۷۶، ۷۷)

واته : (من ده‌مه‌ویت به‌شه‌رێک له قور درووست بکه‌م ، جا کاتیک درووستم کرد له‌و گیان و روحی که من خاوه‌نی ئه‌وم ، فووم پێداکردو ژیان و گیانم پێبه‌خشی ئیوه‌ی فریشته هه‌مووتان سوژده‌ی ریزو ته‌قدیری به فه‌رمانی من بۆ به‌رن)) .

خوای گه‌وره به‌ده‌ستی قودره‌تی خوۆی درووستی کرد بۆ نه‌وه‌ی نه‌ندازه‌ی خوۆ به‌زل زانینی نیبلیس له‌باره‌یه‌دا ده‌رکه‌ویت بۆ نه‌وه‌ی پیتی بلایت: خوۆت به‌گه‌وره‌تر داده‌ئیت له‌وه‌ی من به‌ده‌ستی خوۆم کردومه وه‌من خوۆم به‌گه‌وره‌یی به‌سه‌ر ئه‌ودا ناکه‌م، جا به‌شه‌رپکی درووست کردبوو لاشه‌یه‌ک له قور به‌ دیزایی چل سال ، جا

فریشته‌کان به لایدا تیپه‌رین ، کاتیک بینیان لیتی ترسان و داچله‌کین و نه‌وه‌ی له‌هم‌موویان زیاتر لیتی ترسا نیلیس بوو ، کاتی به لایدا تیپه‌په‌ری لیده‌دا ، لاشه‌که ده‌نگی لیوه‌هات هه‌روه‌ک فه‌خفوری ده‌نگی لیوه‌بیت ته‌گه‌ر له‌ قور دروست کراییت ، جا له‌وکاته خوای گه‌وره‌ فهرمووی ﴿مِنْ صَلَّالٍ كَالْفَخَّارِ﴾ (الرحمن: ۱۴) ، واته ((له‌ قوریک‌کی ووشک بوو وه‌ک فه‌خفوری)).

له‌ده‌می چوه‌ ژوره‌وه‌ وه‌ له‌ کۆتاییه‌که‌یدا هاته‌ ده‌روه‌ ، نینجا به‌ فریشته‌کانی فهرموو : له‌مه‌ مه‌ترسن ، خوای گه‌وره‌ هه‌ر خۆی پایه‌دارو ده‌سه‌لات داره‌ و نه‌مه‌ش بووت و بی ده‌سه‌لاته‌ ، ته‌گه‌ر ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ردا بده‌م له‌ناری ده‌به‌م ، جا کاتیک نه‌و ماویه‌هات که‌وا خوای گه‌وره‌ فوو به‌ رووحه‌که‌ دابکات و گیان و ژیان‌ی پی‌ ببه‌خشیت به‌ فریشته‌کانی فهرموو : ته‌گه‌ر فووم به‌ رۆحه‌که‌دا کردو گیان و ژیانم پییه‌خشی نه‌وا سوژده‌ی بۆ به‌رن ، کاتیک فووی پیاکرد به‌ رۆحه‌که‌دا رووحه‌که‌ لای سه‌ریه‌وه‌ چوه‌ ژوره‌وه‌و پۆمی ، نینجا فریشته‌کان ووتیان بلّی سوپاس و ستایش بۆ خوای گه‌وره‌ ووتی : سوپاس و ستایش بۆ خوای گه‌وره‌ ، نینجا خوای گه‌وره‌ پیی فهرموو: خوای تۆ ره‌حمت پی بکات .

کاتیک رۆحه‌که‌ له‌ چاوه‌کانی چوه‌ ژوره‌وه‌ سه‌یری به‌روبوومه‌کانی به‌هه‌شتی کرد ، کاتیک له‌ سکیدا چوه‌ ژوره‌وه‌ ناره‌زوری خواردنی کرد پیش نه‌وه‌ی رۆح بگاته‌ قاچه‌کانی ، جا هه‌سته‌ایه‌وه‌ و په‌له‌ی کرد بۆ به‌روبوومه‌کانی به‌هه‌شت ، خوای گه‌وره‌ له‌م کاته‌دا فهرمووی ﴿خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ﴾ (الانبیاء: ۳۷) ، واته‌: (نه‌وه‌نده‌ نینسان به‌په‌له‌و تالۆکه‌یه‌ هه‌ر ده‌لیت، له‌ په‌له‌و تالۆکه‌ دروست کراوه‌)).

یونس کوری عبدا‌اعلی‌ ده‌لیت: نین وه‌ب بۆمانی گێرایه‌وه‌ ، که‌وا نین زه‌ید ووتویه‌تی : کاتیک خوا ناگری دروست کرد فریشته‌کان زۆر لیتی ترسان ، ووتیان:

نهى پهروهردگارى نيمه بوجى نهو ناگرهت دروست کردوه ؟ فهرموى: بؤ
نهوانهى سهريپچى من دهكهن لهوهى دروستم کردوه .

لهو رژهدها جگه له فريشتهكان و زهوى هيچ دروستكراويكى ديكه نهبوو، بهلكو
لهدواى نهمه نادهم دروستكراوه ، لهم بارهيهوه خواى گهوره دهفهرمويت ﴿هَلْ أَتَى
عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئاً مَّذْكُوراً﴾ (الإنسان: ١)، واته ((بهراستى
ماوهيهكى زؤرله رژهگار بهسهر نادهميزادا هات كه شتيكى وانهبوو ناو بريت))،
عومهرى كورى خهتاب ووتى: نهى پيغهمبهرى خوا خؤزگم بهو رژه پاشان ووتى،
وه فريشتهكان ووتيان، نايه زه مانيتك بهسهرمان داديت تييدا سهريپچيت دهكهن؟
هيچ دروست كراويك نابنين جگه لهمانه فهرموى، نهخير من دهمهويت له
زهويدا دروستكراويك دروست بكمم، وه تييدا جينشيينيك دابنيم وه باسى
حهديسهكه دهكات.

نين نيسحاق دهليت: دهلين: خواى گهوره لهههموو كهس زاناره ، خواى گهوره
نادهمى دروست كرد پاشان داينا بؤ ماوهى چل سال چاوديري كرد بهر لهوهى
فوى پياكات به روجهكهدا، تاوهكو بسوه قورپكى ووشك وهك فهخفورى، وه
ناگرش بهرى نهكوت، خواى گهوره زاناره جا دهلين: كاتيك روجهكه كؤتايى
هات لهلاى سهريهوه چوه ژوروهه پؤمى ووتى سوياس بؤ خوا.

قورنان و هديس و نيشانهكان بهلگهيه لهسهر نهوهى كهوا خواى پهروهردگار فوى
پياكردوه به روجهكهيدا لهدواى دروستكردنى لاشهكهى ، جا لهو نهفخهيهدا
روجهكه تييدا روويداوه ، نهگهرچى روجهكهى پيش لاشهكهى دروستكراوبروه
لهگهلا كؤى روجهى نهوهكانى كاتيك كه فريشتهكان لهبارهى دروست كردنهكهى
سهريان سوورما ، كاتيك له دروست كردنى ناگرهكش سهريان سوورما ووتى : بؤ
چ شتيك دروستت کردوه ، نههش روجهكانى نهوهى نادهم دهبينيت نيماندارو
كافرو باك و پيسى تيدايه.

کاتیك رۆحی کافره کان هه موو شوین کهوتهی نیبلیس بوون، به لکو رۆحی کافره کان پیش کوفره کهی درووستکراوه، له بهر نهوهی خوای گهوره یاسای کوفری به سه سه پاندوون پاش درووست کردن لاشهی ناده م و رۆحه کهی، وه پیش نه مه کافر نه بووه، جا چۆن ده بیته رۆحه کان له پیشدا کافرو نیماندار بیته نه گهر نه و کاته کافری نه بیته، وه کوفریش بۆ رۆحه کان تووش نایهت ته نهها به پازاندنه وهی و هه لئه له تاندنی نه بیته، رۆحه کانیش نه و کاته کافره له راستیدا له پاش رووداوی کوفره کهی، وا ده لئین: هه موو رۆحه کان نیماندار بوون پاشان هه لگه پانه وه له دینه کهیان به ههر هۆکارێک بیته.

له هه دیستیکێ نه بو هورهیره دا له بهاره ی درووست کردنی گهر دوون و زانیسی هه وائ له بهاره ی درووستکردنی ره گهزه کانی جیهان درووستکردنی ناده م دوا کهوت بۆ رۆژی ههینی، وه نه گهر رۆحه کانیش له پیش لاشه کان درووست کرابوون نه و له کۆی بوونه وه ره کانی جیهان له شهش رۆژدا درووست کران، جا کاتیك هه وائی درووست کردنه کهی پینه دان له و رۆژانه دا زانراوه که و درووستکردنه کهی له وای درووستکردنی نه وه کهیه، له راستیدا درووست کردنی ناده م خۆی له یه کیتک له ناو نه و شهش رۆژانه دا بووه.

نه گهر رۆحیش پیش لاشه ی بوونی هه بووه که و نه ویش زیندوو و زاناو ناگادارو توانای قسه کردنی هه بووه وه بیر تیژی و زانیسی هه بووه به م جیهانه دا، ههستی پیکردوو هه جا به ههر روویه که وه بیته.

نه وهی ناگرنجیته که و زیندوو و زاناو قسه کهرو زانیار بیته به خودا کهی که و رۆحه که له نیتوان کۆمه لێک رۆحدا بووه پاشان ده گوازیته وه بۆ نه و لاشه یه که و هه یچ ههست به حاله تی خۆی ناکات پیش نه مه به ههر روویه ک بیته.

هه ره وه ها نه گهر رۆحه که پیش لاشه بوونی نه بوایه نه و زانیارو زیندوو و قسه کهرو عاقل ده بوو، جا کاتیك به لاشه هه لئاسرا په یوه نه م پیه وه کرده موو

٩٦ ح لِلإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

نه مانه‌ی پیوه دیار نه‌بوو، پاشان هه‌ست و زانست و عه‌قل و قسه‌کردنی هیتواش هیتواش به‌سه‌ر داهاات، جا نه‌گه‌ر وابوايه نه‌وا ده‌بووه سه‌ر سوپه‌ینه‌رتترین کاروبار که هه‌بووه رۆحیکی ته‌واو عاقلن، له‌دوايیدا ده‌گه‌رپیتسه‌وه به‌که‌م و کوپری و لاوازو نه‌زان، پاشان له‌دواي نه‌مه ، ده‌گه‌رپیتسه‌وه بۆ دۆخی جارانی ، بۆ عه‌قله‌که‌ی و هیتزه‌که‌ی ، خواي گه‌وره ده‌فرمویت ﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (النحل: ٧٨)، واته: ((خوا ئیوه‌ی له‌سکی دایکتان ده‌ره‌یتناوه بی‌ته‌وه‌ی هیه‌چ شتی‌ک بزانی ، نینجا ده‌زگای بیست و بینین و تی‌گه‌یشتنی بۆ دابین کردوون، بۆ ته‌وه‌ی سوپاسگوزاری بکه‌ن)).

جا نه‌گه‌ر نه‌مه قه‌ده‌ر بیت بۆ رۆح پیتش درووستکردنی ، له‌دوايیدا ده‌رچوبیت بۆ ته‌و دونه‌ییه له‌سه‌ر ته‌و قه‌رده‌ره‌ی بۆی نووسراوه، ئیمه نینکاری کتیب و قه‌ده‌رو چاره‌نووسی رابردوو ناکه‌ین بۆی که‌له‌لایه‌ن خوايه‌وه‌یه، هه‌ر چه‌نده به‌لگه نیشان ده‌دات له‌سه‌ر ته‌وه‌ی به‌ده‌سته‌و کۆمه‌ل درووستی کردوون پاشان له‌ شویچنیک داینا که به‌ زیندوویی و دانایی و قسه‌که‌ر، پاشان هه‌ر کاتی‌ک شتی‌ک بۆ لاشه‌که‌ی ده‌رده‌که‌وت، جا خواي گه‌وره له‌سه‌ر هه‌موو شتی‌ک به‌توانایه، به‌لام هیه‌چ هه‌والتیکی وامان له‌سه‌ر زمانی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ پی‌نه‌گه‌یشتوه وه‌دیاره پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ هه‌والی واشی نه‌داوه، له‌ پاستیدا له‌ هه‌دیس‌یکی سه‌حیحدا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فرموویه‌تی: ((أَنْ خُلِقَ آدَمُ يَجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نَظْفَةً ثُمَّ يَكُونُ عِلْقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مِضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ إِلَيْهِ الْمَلِكُ فَيَسْفِخُ فِيهِ الرِّيحَ)) (٣٠٤)، واته: ((کاتی‌ک نه‌وه‌یه‌کی ئاده‌م درووست ده‌کریت له‌ شتوه‌ی نوتفه‌یه‌ک له‌ مه‌نی پیاو بۆ ماوه‌ی چل رۆژ له‌سکی دایکی ده‌مینیتسه‌وه ، پاشان ده‌بیتته هه‌لواسراوی‌ک

(٣٠٤) مسلم : (٢٦٤٣).

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمِ الْجُوزِيَّةِ

، پاشان ده بیته پارچه گوشتیک، پاشان فریشته یه کی بۆ رهوانه ده کریت له رۆحدا فووی پیاده کریت)).

جا فریشته به ته نها بۆی رهوانه ده کریت و فووی پیاده کات ، نه گهر فووی پیا کرد نهوا ده بیته هۆکاریک بۆ روودانی رۆح تییدا، وه نه یفه رموه: فریشته به رۆحه وه بۆی رهوانه ده کریت و ئینجا ده یخاته ناو سکی ، له راستیدا فریشته بۆی ده کریت و به فووی پیا کردنه که ی رۆحه که تییدا رووده دات نهک خوی گه وره رۆحه که ی نار دییت، کهوا پیش نه وه به سه رده میکی دوورو درێژ له گه ل فریشته برونی هه بوو بیت، جیاوازی بکه له نیوان فریشته ده نیریت بۆی ئینجا فووی پیاده کات به رۆحه که دا، وه له نیوان نه وه ی کهوا رۆحه درووستکراوه که ده نیریت که له گه ل فریشته که به خۆی دامه زراوه.

پاستی ده روون چی یه ؟

١. ئا با نه و به شبنله له به شه گانی لاشه .
٢. باخوود نیشانه به که له نیشانه گانی .
٣. باخوود جه سنه به که نیشبنله به بۆ ک ئییدا دانراوه باخوود نه نها گه وه ره بکله ؟
٤. ئا به نه و رۆحه
٥. باخوود شنی دیکه به ؟
٦. ئا با ئا ز او ه گپێکی و لومه کار و یه له ئا رامی بهک ده روونه نه و سبفا ئانه ک ئبا به
٧. باخوود نه مه سی ده روونه ؟

وهلامه که: نهو مهسه له خه لکی له هه موو چین و تو یژه کان قسه ی تیدا ده کهن ، و قسه و وشه کانیانی تیدا شیواندوه، زور تیدا کهوتونه ته هه له وه و خوای گه وره شوین کهوتووانی پیغه مبه نه هلی سووننه ته که ی هیدایه ت داوه له و کاته ی تیدا ده کهونه جیاوازی و ناکوکی، خوای میهره بانیش نه وه ی بیه ویت رینوینی ده کات بو رینازی راست و دروستی نیسلام، نیمه باسی هه ندیک له و ته ی خه لک ده کهین له باره ی نهو بابه تانه و یارمه تی خوا باسی راست و دروسته که یان ده کهین.

نهو حسنه الأشعری له ((مقالات)) ه که ی ده لیت: خه لکی جیاوازو ناکوکن له باره ی رۆح و ده روون و ژیاندا، نایا رۆحیش ژیانه یاخوود شتیکی دیکه یه ؟ نایا رۆح لاشه و جهسته یه یاخوود نا؟

نظام ده لیت: رۆح خۆی جهسته یه، وه ده روونیشه، وه پیداگیری ده کات له وه ی کهوا رۆح به فووی زیندوه و نکولی نه وه ش ده کات کهوا ژیان و هیز مانای جگه له زیندوویه کی به توانا نه بیت.

هه ندیکی دیکه ده لیتن رۆح نیشانه یه.

هه ندیکی دیکه ده لیتن: له وانه جهعفر کوری حه رب: نازانین رۆح گه وه ره یاخوود نیشانه یه وه پاکانه ده هینته وه له م باره یه وه بهو فه رموده یه ﴿وَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ (الإسراء: ۸۵)، واته ((پرسیار ت لی ده کهن ده باره ی رۆح (که چیه و چونه؟) بلی: رۆح به شیکه له فه رمانی په روه ردگارم و به ده ست نه وه)). و هیچ ده باره ی رانه گه یه ندراره نه وه نه گه وه ره نه نیشانه یه ووتی: وا گومان ده بدم جهعفر سه لماندوویه تی کهوا ژیان رۆح نیه، وه سه لماندوویه تی کهوا ژیان نیشانه یه که.

جباتی بیرو بوچوونی وابو که رۆح جهسته یه، کهوا نهو ژیان نیه، ژیانیش نیشانه یه، وه بیانوش به شیوه زاری زمان ده هینته وه، رۆحی ناده میزاد ده رچوو، پیداگیری ده کات کهوا رۆح نایب نیشانه بیت له سه ری.

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

هەندىكى دىكە دەلەين : رۆح شتەك نىە لەوہى زىاتر يەكسان بوونى چوار سرووشتەكان بىت لەبارەى ووتەكانيان ((اعتدال)) لە دۇنيادا نەسەلمىتراوہ شتەك ھەبىت تەنھا چوار سرووشتەكان نەبىت كەوا نەوانىش گەرمى و ساردى و شىدارى و ووشكى يە .

هەندىكى دىكە دەلەين: رۆح خورىنىكى پاك و پروون و پووختە لە ژيان و گوزەرانىكى سەخت و خەماوى يەوہ گەنن و بۆگەناوى ، ھەروہا دەلەين لە ھىزدايە .

هەندىكى دىكە دەلەين: ژيان گەرمىەكى خۆرسك و سرووشتى يە ، ھەر نەوانەى ووتەكانيانان باسكرد لەبارەى رۆح لە پياوانى رەوشت بەرزى دەى سەلمىتن كەوا ژيان خۆى رۆحە .

هەندىكى دىكە دەلەين: بەلكو دەروون ماناي بوونى سنورى و پرووكنەكان و درىزى و پانى و قولى يە و ئەوئىش ھىچ جىايەكى نىە لەو جىھانەدا جگە لەخۆى كەوا حوكمى درىزى و پانى و قولى بەسەر دا دەدرىت ، و ھەر يەكەك لەمانە سىفەتى سنورو كۆتايى كۆيان دەكاتەوہ ،

كۆمەلەكى دىكە دەلەين ، دەروون باسى لىوہ كراوہ بەوہى ئەوانەى پىشتەر باسماى كردن وەسفيان كرووہ لەماناي سنورو كۆتايەكان، لەبەر ئەوہى ئەو جىاگەرى ناكات جگە لەخۆى وە ناشكرىت وەسف بكرىت بە سىفەتى گيانلەبەر، وە جەريرى دەگىرپتەوہ: لە جەعفەرى كورى موبەشیر: كەوا دەروون گەوہەرپكە بەلكو ئەو جەستەيە نىە، وە بەجەستەشەوہ نىە، بەلكو ماناكەى لەنىوان گەوہەرو جەستە دايە .

هەندىكى دىكە دەلەين دەروون ماناي رۆح ناگەيەنىت ، وە رۆحىش ژيان نىە، و ژيانىش لەلای أبو الھذيل نىشانەيە، دەلەيت دەشەت ئادەمىزاد لە حالەتى خەودا بىت لەوانەيە دەروون و رۆحكەى بفرىت و بپرات بەبى ژيان لەبەرئەم

٩٩ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

فهرموردهيش شايهتي ده دات: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا﴾ (الزمر: ٤٢)، واتسه: ((هرخوايه كه گيانه كان ده كيشيت له كاتي مردنياندا، ههروه ها شهو گيانه كه نه مرد له خه وه كه يدا هه ر خوا بزي ده نيريتته وه)).

جه عفهري كورپي هه رب ده لئيت: ده روون نيشانه يه كه له نيشانه كان، لهو جهسته يدا بووني هديه، وه يه كي كه لهو ناميرانه ي كه ناده ميزاد پشتي پي ده به ستيت له سهر كرداريك وه كه تهن درووستي و سه لامه تي و هاوشيوه ي شه وه شه ويش وه سف نه كراوه به شتيك له سيفه ته كاني گه وه ره كان و جهسته كان شه مهش شه شعري قسه ي له سهر كردووه (٣٠٥).

به شيكي دي كه ده لئين: ده روون بريتي يه له هه ناسه ي ناوه وه ده ره وه به هه ناسه دان و وه رگرتن، ووتيان رڅحيش نيشانه يه، وه شه ويش ته نيا ژيانه، به لكو ده روون نيه، شه مه ووته ي قازي نه بوبه كر كورپي باقلانيه شه وانه ي شوين كه ووتوي شه ون له شه شعريه كان (٣٠٦).

كؤمه له يه كي دي كه ده لئين: ده روون نه جهسته يه وه نه نيشانه شه، وه ده روونيش له جيگايه كه نيه وه نه دريڅي و نه پاني و نه قولي و ره ننگ و نه شتيكي دي كه نيه، وه له جيهانيشدا نيه، نه ديوي ده ره وه ي هه يه وه نه ته نيشته كان و نه ده ريش ده كه ووت، شه مهش ووته ي ((مشائين)) ده كانه (٣٠٧).

شه مه يه كه شه شعري قسه ي له سهر كردووه له باره ي أرسططاليس، وا راده گه يه نن كه په يوه ندي رڅح به لاشه وه نه به سه ره تايه كه يه تي وه نه به ته نيشته كانيه تي و نه نيشينگه يه بزي و به پيوه لكاندنه وه و نه به يه ك گه يشته، به لكو ته نها له راستيدا

(٣٠٥) مقالات الاسلاميين: ٢٧/٢.

(٣٠٦) سميري: الفصل في الملل: ٥/٧٤ به.

(٣٠٧) المشاؤون: له فهله نه ي نه مستويه، كه را تويزه ره نيشانه كاني ده ره بيتاره.

١٩٥ ح للإبن قيم الجوزة

دروست کردن و پیکهینانه بوی، ثم مهزه بهش به سنجی و محمد کوری نوعمان ناسراو به المفید و موعه ممر کوری عیباد الغزالی هه لیبژاردووه، ووتهی نین سینا و شوین که وتوانیه تی، ثم مهش خراپترین مهزه به و به تالترین و دوورتینیا نه له راستی.

نه بو محمد کوری حزم ده لیت^(٣٠٨) : بیرو بۆچوونی گشت نه هلی نیسلام و نه وانهی دان به رۆژی دوایی داده نین : کهوا دهروون جهسته یه کی دریزو پان و قووله خاوهن جینگای ته نیکی لایه نگیرو له بهر رۆیشتووه بۆ جهسته، ووتی به مه دا ده لیتین، ووتی : دهروون و رۆح دوو ناوی هاوبهش و هاوتان بۆ یه ک مانا، وه مانا کهشیان یه که.

له راستیدا نه بو عبداللهی کوری خطیب مهزه به کانی خه لکی له دهرووندا ریکهستووه و ده لیت : ((نه وهی هر مرؤشیک هیما ی بۆ ده کات به ووتهی خوی : نیمه یان ده بیت جهسته یاخوود نیشانه یه کی کۆله گهو ستورن بین له جهسته دا یاخوود نه جهسته یه ک و نه نیشانه یه کی کۆله گهو ستورن بین تییدا)).

بهشی یه که م : کهوا نهو جهسته یه، نهو جهسته یهش یان ده بیت نهو لاشه یه بیت یاخوود ده بیت جهسته یه کی هاوبهش بیت بۆ نهو لاشه یه، یان ده بیت له دهروهی بیت.

به لام بهشی دووه م : دهروونی ئاده میزاد بریتی یه لهو لاشه یه و په یکه ریکی تاییه تی، ثم مهش کهس نه یووتوه.

به لام بهشی یه که م : کهوا ئاده میزاد بریتی یه لهو لاشه یه و په یکه ریکی تاییه تی، جا ثم مه ووتهی زۆریه ی کۆمه لانی خه لکه، ثم مهش له لای زۆر ووتار بیژان و قسه کهران هه لیبژیردراوه.

خه لکی چوار ووته و ناخاوتنیان ههیه له ناوانی ئاده میزاد دا، ئایه ئه و ته نهئا
 رۆحیکه؟ یاخود ته نهئا لاشهیه که، یاخود ههردوکیانه، یاخود هه ریه کیکه له وانه؟
 وه ئه و ناخاوتنه ش ئایه ته نهئا له ده برین و وشه که دایه، یاخود ته نهئا له
 مانا که دا، یاخود له ههردوکیاندا، یاخود له هه ریه کیک له وانه دایه؟ جیاوازی له
 نیتوانیان ته نهئا له ده برین و ناخاوتنه کهیه.

رازی ده لیت: به لام به شی دووهم، کهوا ئاده میزاد بریتی یه له جهسته یه کی
 تاییهت بوونی ههیه له ناو ئه و لاشهیه، قسه که ران و توێژه ران جیاوازی به م ووتیه
 له ده ست نیشان کردنی ئه م جهسته یه له سه ر چه ند روویه که وه:
 یه که م: ئه و بریتی یه له تیکه لار بوونی هه ر چواریان کهوا ئه و لاشهیه لیتی له دایک
 ده بیته.

دووهم: ئه و خوینه.

سییه م: ئه و روحیکی نه رم و نیان و میه ره بانه کهوا له ته نیشتی چه پ له لای دله وه
 له دایک ده بیته، وه خوینه به ره کان بۆ هه مو نه ندامه کان پیندا تیه پر ده بیته.
 چواره م: رۆحیکه کهوا له دله وه بۆ میشک به رز ده بیته وه، و خوئی ده گوئجینیته
 به شیوه یه کی دروست بۆ قه بولکردنی بیرژی و بالاهیزی و بیرکردنه وه.
 پینجه م: ئه و به شیکه و له دل دانا بریت.

شه شه م: ئه و جهسته یه پیچه وانه یه به ناخ و ناوه رۆکیک بۆ ئه و جهسته هه ست داره،
 و بریتی یه له جهسته یه کی نورانی و دره وشاوه ی به رزه سووکی زیندوو و بزویته
 به ناو گه وه ری نه ندامه کاندایه تیه په رپیت وه له گولدا ئاری له به ردا ده روات، و له
 زه یتوندا رۆنی له به ردا ده روات وه شاگریش له خه لوزدا، مادام ئه و نه ندامانه
 دروسته بۆ قه بولکردنی نیشانه یه کی زۆرو زه به ند له سه ری دا له و جهسته یه
 ناسکه دا که واته ئه و جهسته یه ناسکه ئالۆزکا و ماوه ته وه بۆ ئه و نه ندامانه، وه ئه و
 نیشانه سوود مه ند ده بیته له هه ست و جووله ی ئاره زوو مه ندو خو ویست.

٩٥ ح - لِلإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

نه گهر نهو نه ندا مانهش تیکچوون به هژی دهست به سهر داگرتنی شتی همه چه شنو توندو تیژ له سهریداو ده ریچیت له قه بولکردنی نهو نیشانانه نهو رۆح له لاشه جیاده بیته وه و سهر به خو ده بیته بۆ جیهانی رۆحه کان. نه م ووتیهش کهوا راست و دروسته لهو مهسه له یه دا، و جگه له مه هیجان راست نیه، وه هه موو ووتو ناخواتنه کان جگه لهو به تاله، وه کتیب و سوننهت و یهک دهنگی سه حابه کان به لگه یه له سه ری وه عه قل و سروشت و په فتاریش به لگه یه تی، و نیمه به لگه له سهریدا ده هیئینه وه.

به الله ی به ٤٥: خوی گه وه ده فه رمویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فِيمسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ (الزمر: ٤٢)، واته: ((هه خویه گیانه کان ده کیشیت له کاتی مردنیاندا هه وه ها نهو گیانه که نه مرد له خه وه که یدا هه خوا بۆی ده نیریتته وه جا نهو که سه ی که خوا مردنی دابیت رۆحه که ی ده گپرتته وه و ناگه پرتته وه بۆ لاشه ی، نهو که سه ش رۆژی ته واو نه بوو بیته ده نیریتته وه بۆی تا کاتیکی دیاریکراو))، جا لهو نایه ته دا سی به لگه هه یه: هه والگه یانندن به مردنه که ی، وه رگرتنه وه ی رۆحه که ی، وه ناردنه وه ی رۆحه که ی .

به الله ی چوار ٥٥: خوی گه وه ده فه رمویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ﴾ (الأنعام: ٩٣)، واته: ((خۆ نه گهر نهو سه مکارانه بیینی چۆن له نیش و نازاری سه ره مه رگدا (گه ریان خواردوه) فره شته کان ده ستیان لیده که نه وه و لییان ده دن (بییان ده لئین) ناده ی گیانتان بدن به ده سه ته وه ده ی رۆحان ده رکن نه مه رۆ له تو له ی (خوانه ناسیتاندا) سزاو نه شه که نه ی ریسوایی و شه ره مزاری ده درین))، وه هه ره ها ده فه رمویت ﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ (الأنعام: ٩٤)، واته: ((له رۆژی قیاموتدا خوی گه وه روو به خواناسان ده فه رمویت ، سویند به

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

خوای بیگومان نیتو به تنه او تاك تاك هاتونه ته لامان ههروه کو به کهم جار درووستمان کردن)).

وه چوار به لگهی تیدایه :

یه کهم: دهست کردنه وهی فریشته کان لییان .

دووه م: وه سفکردنی به دهره یئان و دهره چوونی رۆحه کهیان.

سییه م: ههوال گه یاندن له باره ی سزادانی لهو رۆژه دا.

چواره م: ههوال گه یاندن له باره ی هاتنه وهی رۆحه که بۆ پهروه ردگاری ، جا نه مه جهوت به لگهی .

بِاللَّهِ هَهُنَا: خوی گه و ره ده فه رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ﴾ (الأنعام: ٦٠)، واته: ((هه ره نهو زاته یه به شهو خه وتان لیده خات و وه ده تان مریتیت له م سالانه ی دوا ییدا زانا کان بۆیان دهر که وتوو که خه و جۆره مردنیکه) ههروه ها ده زانیت له رۆژیشدا چ کارو کرده وه یه که نه نجام ده دن ، وه پاشان زیندوتان ده کاتوه بۆ نه وهی واده ی دیاری کراو که (رۆژانی ته مه تنانه) ته واو بکریت و (خهویکی گه و ره تان لیده که ویت) له وه وه دوا گه رانه وه تان هه ر بۆلای نهو زاته یه)).

ههروه ها ده فه رمویت: ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْرَطُونَ﴾ (الانعام: ٦٠-٦١)، واته: ((تا نهو کاته ی مهرگ دیت و یه خه ی که سیکتان ده گریت نهو کاته نیت (فریشته) په وانه کراوه کاغان گیانی ده کیشن ، وه له کاتیکدا نه وان له کارو کرده وهی خۆیان کهم ته رخه می ناکن)). نه مه ش سی به لگهی تیدایه :

یه کهم: ههوال گه یاندن به مردنی گیانه کان له شه ودا .

دووه م: گه راندنه وهی بۆ لاشه کانیان له رۆژدا .

سییه م: له کاتی مردنیدا فریشته گیانی ده کیشت. جا نه مه ش بووه دوو به لگه :

رُوح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بِهَلَلِهِ يَزِدُهُ هَمًّا : بِيَتَغَمِبُهُ ﷺ دَهْفَه رَمُوتٍ : ((أَنْ الرُّوحَ إِذَا قَبِضَ تَبِعَهُ البَصْرُ))^(٣١١)، وَاتَه : ((بِيَتَغَمِبُهُ نَهْوَ كَاتَهَى رُوحَ دَهْ كَيْشْرِيَّتْ چَاوَه كَان تِيَّتِي دَه رَوَانَنْ))، نَهْمَه دُوو بَه لَكَهَى تِيَايَه :

بِه كَهْم : وَهَسْفَى دَه كَات بَه وَهَى كَهْوَا گِيَانِي دَه كَيْشْرِيَّتْ .

دُووَهْم : كَهْوَا چَاوَه كَان دَه بِيِيِنَنْ .

بِهَلَلِهِ حَه قَدَه هَمًّا : نَه وَهَى نِيَسَانِي رِيوَايَه تِي كَرْدُووَه دَه لَيْتْ : نَه بُو دَاوَد بَزْمَانِي گِيْتَرَايَه وَه ، نَه وِيَش لَه عَه فَان : نَه وِيَش لَه عِيْمَاد ، نَه وِيَش لَه نَه بِي جَه عَه فَر ، نَه وِيَش لَه عِمَارَه كُورِي خَه زِمَه ، كَهْوَا بَاوَكِي دَه لَيْتْ : لَه خَه وَا دَه بِيِنِيْم وَهَك نَه وَهَى لَه سَهْر نِيُوچَه وَانِي بِيَتَغَمِبُهُ ﷺ سُوژْدَه دَه بَهْم ، لَه بَارَه ي نَهْمَه هَه وَالْم پِيَنگَه يَانَد جَا فَهْر مَوِي : ((أَنْ الرُّوحَ لِيَلْقِي الرُّوحَ))، وَاتَه : ((لَه رَاسْتِيْدَا رُوحَ بَه رُوحَ دَه گَات))، جَا نَاوَا لَه بِيَتَغَمِبُهُ ﷺ بَهْرَز كِرَاوَه تَه وَه - كَهْوَا بِيَتَغَمِبُهُ ﷺ خَه بَهْرِي دَاوَه كَهْوَا رُوحَه كَان لَه خَه وَا بَه يَه كَتَر دَه گَهْن^(٣١٢) ، بِيَشْتَر بَاسِي نَاخَاوَتْنِي ثِيِن وَ عَه بَاس كِرَاوَه ، رُوحِي مَرْدُووَه وَ زِيَنْدُوَه كَان لَه خَه وَا بَه يَه كَتَر دَه گَهْن ، لَه نِيْتَوَان خُوْيَانَدَا پَر سِيَاَر لَه يَه كَتَر دَه كَهْن ، جَا خَوَاي گَه وَرَه رُوحِي مَرْدُووَه كَان دَه گَرِيْتَه وَه .

بِهَلَلِهِ هَمَّ زِدُهُ هَمًّا : بِيَتَغَمِبُهُ ﷺ لَه حَه دِيَسِيَكِي بِيَلَال دَا دَهْفَه رَمُوتٍ :

((إِنْ اللّٰهُ قَبِضَ أَرْوَاحَكُم وَرَدَهَا إِلَيْكُم حِينَ شَاءَ))^(٣١٣) ، نَهْمَه ش دُوو بَه لَكَهَى

تِيْدَايَه :

بِه كَهْم : وَهَسْفَى كَرْدُووَه بَه گِيَان كِيَشَان .

دُووَهْم : وَهَسْفَى كَرْدُووَه بَه گَهْرَانَه وَهَى رُوحَه كَه .

(٣١١) مسلم : (٩٢٠)، وَه مَسْنَدُ أَحْمَد : ٢٩٧/٦ .

(٣١٢) مَسْنَدُ أَحْمَد : ٢١٥/٥ .

(٣١٣) فَتْحُ البَارِي : ٤٤٧/١٣ .

رَوْح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بِهَلِّهِ كَيْ بِيَسْتُ: بِيَتَغَمِبُهُرُ ﷺ دَهْفَرْمُوَيْتِ: ((نَسْمَةُ الْمُؤْمِنِ طَائِرٌ يَلْقَى فِي شَجَرِ الْجَنَّةِ))^(۳۱۴) ، نَهْمَشِ دُوو بَهْلِكْهِي هَهِيَه :
يَهْكَهْم: بُوَهْتَه بَالْتَنَدَه.

دُووَهْم: خَزْيِي بَه دَرَه خَتِي بَه هَه شَتِ هَه لْدَه وَاسِيْتِ و لِيْتِي دَه خَوَاتِ ، لَه سَهْرُ جِيَاوَازِي لِي تِكْدَه رَه وَهْ كَانِ.

بِهَلِّهِ كَيْ بِيَسْتُ و دُوو: بِيَتَغَمِبُهُرُ ﷺ دَهْفَرْمُوَيْتِ: ((أَرْوَاحُ الشَّهْدَاءِ فِي حَوَاصِلِ طَيْرِ خَضِرٍ شَرِحَ فِي الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ ، وَتَأْوِي إِلَى قَنَادِيلٍ مَعْلُوقَةٍ بِالْعَرْشِ ، فَأُطْلِعَ إِلَيْهِمْ رَبُّكَ إِطْلَاعَةً فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ تَرِيدُونَ؟)) حَه دِيَسَه كَه دَرِيْزَه وَاتَا كَه شِي لِي تِكْدَرَاوَه تَه وَه ، نَهْمَشِ شَه شِ بَه لِكْهِي تِيْدَايَه:
يَهْكَهْم: رَوْحَه كَه لَه نَاوِ سَكِي بَالْتَنَدَه دَانِرَاوَه.

دُووَهْم: نَهْ وَ لَه بَه هَه شَتْدَا پَشُوو دَه دَاتِ.

سِيْتِيَهْم: نَهْ وَ لَه بَه رُو بُوو مِي بَه هَه شَتِ دَه خَوَاتِ وَ لَه رُو بَارَه كَانِي شِي دَه خَوَاتَه وَه.

چَوَارَهْم: نَهْ وَ لَه نَاوِ نَهْ وَ چِرَا خَانَه دَا نِي شَتَه جِي دَه بِيْتِ.

پِيْتَنَجَهْم: خَوَايِ گَه وَرَه قَه سَهِي لَه گَه لْدَا دَه كَاتِ وَ بَه قَه سَهِي دَه هِيْتِيْتِ وَ وَه لَامِي شِي دَه دَاتَه وَه.

شَه شَهْم: بِيِيْ گُوْمَانِ رَوْحَه كَه دَاوَايِ گَه رَانَه وَه دَه كَاتِ بُوْ دُونِيَا ، لَه رَاسْتِيْدَا نَه وَهِي حَه زِ لَه گَه رَانَه وَه دَه كَاتِ ، دَه لِيْتِنِ: نَهْمَه هَه مَرُو سِيْفَه تِي بَالْتَنَدَه كَه يَه نَه كِ سِيْفَه تِي رَوْحَه كَه ، دَه لِيْتِنِ: بَه لِكُو رَوْحَه كَه لَه نَاوِ سَكِي بَالْتَنَدَه كَه دَانِرَاوَه ، بَه مَه بَه سَتِ ، لَه رِيوَايَه تِي كِي دِي كَه كَه وَ نَه بُو عَوْمَهْرُ پَه سَه نَدِي دَه كَاتِ دَه لِيْتِ: بِيَتَغَمِبُهُرُ ﷺ دَهْفَرْمُوَيْتِ: ((أَرْوَاحُ الشَّهْدَاءِ كَطَيْرٍ)) ، وَاتَه: رَوْحِي شَه هِيْدَه كَانِ وَه كِ بَالْتَنَدَه)) ، جَا نَهْمَه پَر سِيَا رَه كَه بَه تَه وَ اوَه تِي دُوور دَه خَاتَه وَه.

(۳۱۴) الموطأ: ۲۴۰/۱، ره مسند احمد: ۴۵۶/۳.

به الله کی بیست و نوبه له حه دیسیکی طلحة ی کوری عبدالله ده لیت: ناره زوم کرد له دارستانه که دا بسوریمه وه شهوم به سه رداها، نینجا چوم بولای گوزی عبدالله کوری عمر و کوری حزام، جا گویم له خویندنی قورنان بوو له ناوگوزره که دا هه رگیز گویم له ده نگی واخوش نه بووه، پیغه مبه عليه السلام فهرمووی: ((ذلك عبدالله أم تعلم ان الله قبض ارواحهم فجعلها في قناديل من زبرجد و ياقوت، ثم علقها وسط الجنة ، فإذا كانت الليل ردت اليهم ارواحهم ، فلا تزال كذلك حتى اذا طلع الفجر ردت ارواحهم الى أماكنها التي كانت)) ^(۳۱۵)، واته: ((نه وه عبدالله به نایه نازانیت که خوا روجه کانیانی کیشاوه و له چراخانیکیان داناوه کهوا له یاقوت و مرواری درووست کراوه، پاشان له ناوه راستی به هه شتا هه لیواسیره، جا کاتیک شهو داهات روجه کانیان بۆ ده گهرینیتته وه، ناوا ده مینیتته وه تاوه کو به یانی دادیت نینجا روجه کان ده گهرینیتته وه نهو شوینته ی که له وی بووه))، نه مهش چوار به لگه ی تیدایه:

یه کهم: روجه که له ناو چراکان داناوه.

دوهه: گواستنه وه ی له شوینتیکه وه بۆ شوینتیکه دیکه.

سی یه م: قسه کردنی روجه که وه خویندنه وه ی قورنان له ناو گوزدا.

چواره م: وه سفی کردوه کهوا له شوینتیک دایه.

به الله کی بیست و سی: حه دیسی براو کوری عازب، پیشت به درتوی

باسکراوه، نهویش بیست به لگه ی تیدایه:

یه کهم: ناخوتن و قسه کردنی فریشته ی گیان کیشان بۆ نهفسی خوئی: ﴿يَا أَيُّهَا

النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ (الفجر: ۲۷-۲۸)، وه نه م

ناخوتنه بۆ که سیکه عه قلی هه بیئت و تیبگات.

١٩٥ ح لِّلْإِنِّ قِيَمُ الْمُجُوزِيَّةِ

دووهه: نهی پۆچی پر له نارامی و پاک وهره دهرهوه بۆ لیخۆش بوون و پهزابوونی
خوای گهوره.

سۆ یهه: دیتته دهرهوه ههروههك چۆن دلۆیه ناو له دهههه کونده دهپژیت.

چوارهه: له ماوهی چاوتروکانیک پۆچه کهه لی وهرده گریته.

پینجهه: تاوهکو فریشتهکان که به کفنیك له بهههشتدا هیناویانه کنفنی دهکهن.

شهشهه: پاشان پۆچه کهه بهرز دهکه نهوه بۆ ناسمان.

ههوههه: خۆشترین بۆن له بۆنی میسکی لینه دریت.

ههشتهه: جا دهرگای ناسمانهکانی بۆ ده کریتهوه.

نۆیهه: بۆ ههر ناسمانیک دهیبهن فریشتهکان پیشوازی لی دهکهن تاوهکو دهگاته نهو

ناسمانی کهوا خوای گهوره لی یه.

دهیهه: دهفهرمویته: وهرن: بهنده کهه بگه پیننهوه بۆ زهوی.

یازدهههه: جا پۆچه کهه دهگه پیندریتهوه بۆ جهسته کهه.

دوازدهههه: له بارهی پۆچی کافریش دهفهرمویته: پۆچه کهه له لاشه کهه جیا

دهبیتهوه، ئینجا رای دهکیشیت، جا ده مارو ماسولکهکانی هه مووی دهپرتیت و

پارچه پارچه دهبیته.

سیزدهههه: ئینجا پۆچه کهه بۆگه نترین بۆنی لیدیت کهوا له سهر زهویدا ههبیته.

چوارههههه: ئینجا له ناسمانهوه پۆچه کهه فریده ده نه خوارهوه، وه ده ری دهکهن نزم

دهبیتهوه بۆ ناو زهوی.

پازدههههه: هیچ فریشتهیه که له فریشتهکان به لای تیهه پناهن ته نهها ده لاین: نهه پۆچه

پاکه چی یه؟ نهی نهه پۆچه پیسه چی یه؟

شازدههههه: ئینجا دایده نیشینن، پیی ده لاین چی ده لایت ده بارهی نهو پیاوه واته

احمد؟ جا نه گهر نه مه بۆ پۆچه کهه بیته شهوا دیارو ناشکرایه، به لام نه گهر بۆ

لاشه کهه بیته) نهو له دوای گهرا نهوهی پۆچه کهه له ناسمانهوه بۆ لاشه ی دهبیته.

٩٩ ح للإبن قِيمَ الجوزيَّة

حهٺدههم: جا نهو کاتمی فریشتهکان پڙحه که بڙناسمان بهرز ده که نه وه ده لئین: واته پهروه ردگارا نه مه فلان بهندهی تویه.

ههژدههم: بیگه پښه وه و نیشانی بدهن که وا من چیم بڙ ناماده کردوه له کارو کرده وه کانی، ټینجا جینگای خوی ده بینیت له بههشت یاخوود له ناگر.

نۆزدههم: نه گهر پڙحی نیماندار هاته دهره وه نهوا هه موو فریشته کانی خوا له نیوان ناسمانه کان و زه ویدا سه لآواتی له سهر لیده دهن، جا فریشته کان سه لآوات له سهر پڙحه کهی لی ددهات وه نه وهی ناده میش نوږ له سهر جهسته کهی ده کات.

بیسته: ټینجا سهیری جینگای خوی له ناو ناگر تاوه کو پڙوی قیامت، وه لاشهش پارچه پارچه ده بیت و نامینیت، له راستیدا نه وهی سهیری هه ردوو جینگایه کان ده کات هه ر پڙحه کهیه .

له به لگه کانی حه دیسی نه بو موسا

به لگه کی به نجاو جوار: حه دیسی کی نه بو موسا: ((گیانی ټیماندار دیته دهره وه کهوا بڙنی خوشره له بڙنی میسک جا نهو فریشته نهی ناماده بوون له کاتی گیان کیشانی ده بیهن و فریشته کانی دیکهش له ناسمانه کان پیده کهنن و ده لئین: نه مه فلانی کوری فلانه نه م کارو کرده وه چا کانهی نه نجام داوه - ده لئین: نهو و ټیوه به خیر بښ، ټینجا لیان ورده گرن و له دهرگا بهرزی ده که نه وه کهوا کرده وه چا که کانی له ویتدا بهرز ده بڙوه، پاشان دهرگای ناسمانه کانی بڙ ده کرتته وه و به لگه ی پیه وه که به لگه ی پڙژ تاوه کو ده گاته باره گای عه رش، به لآم نه گهر پڙحی کافر ده رچوو نهوا پڙحه کهی ده بن، فریشته کان ده لئین: وای نه وه کیسه؟ ده لئین: نه وه فلانی کوری فلانه نه م کرده وه خرابانهی نه نجام داوه، ده لئین: به خیر نه یه بیت، بیگه پښه وه، ده گه پښه وه بڙ خواره وهی زه وی)) نه مهش ده به لگه ی تیدایه:

یه کهم: دەرچوونی رۆحه کهی.

دووهم: خۆشی بۆنه کهی.

سێ یهم: دەرچوونی فریشته کان له گهڵ رۆحه که.

چوارهم: سه لاور کردنی فریشته کان بۆ رۆحه که.

پینجهم: وهرگرتنی فریشته کان بۆ رۆحه که.

شه شهم: بهرزکردنه وهی رۆحه که له لایهن فریشته کانه وه.

حه وته م: پرووناك بوونی ناسمانه کان به هژی شه وقی رۆحه که.

هه شته م: گه یشتنی به عه رش.

نۆیهم: قسه کردن و پرسیارکردنی فریشته کان نه وه کی یه؟

ده یهم: بیگه ریننه وه بۆ خواره وهی زهویه کان.

(له به لگه ی حه دیسی نه بو هورهیره)

بِهَاللّٰهِ شَهْسَتْ وَ جَوَار: حه دیسیکی نه بو هورهیره: ((کاتیک رۆحی

نیماندار دهرده چیت دوو فریشته پیتی ده گهن، بهرزی ده که نه وه بۆ ناسمان جا نه هلی

ناسمان ده لیت: رۆحیکی پاک له لایهن زهویه وه هاتوه خوای گه وه سه لاواتت

لیده دات و له سه ر جه سته یه که وه ناوه دانی کردۆته وه وه ستایشی نه بو نه

میسه کهش ده کهن، پاشان بۆ لای خوای گه وه بهرزی ده که نه وه پاشان ده فه رمویت:

بیگه ریننه وه بۆ کۆتایی رۆژی زیندوو بوونه وه)) . نه مه ش شه ش به لگه ی تیدایه:

یه کهم: دوو فریشته پیتی ده گهن و هه لیده گرن بۆ ناسمان.

دووهم: بهرزی ده که نه وه بۆ ناسمان.

سێ یهم: رۆحیکی پاک له زهویه وه هاتوه.

پینجه‌م: خوشی بۆنه‌که‌ی.

شه‌شم: به‌رزکردنه‌وه‌ی رۆحه‌که‌ بۆلای په‌روه‌ردگار.

(له‌به‌نگه‌ی حه‌دیسێکی دیکه‌ی نه‌بو هوره‌یره)

به‌لگه‌ی حه‌فتاوه‌ك: له‌ حه‌دیسێکی نه‌بو هوره‌یره: ((له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگی ئیماندار فریشته‌کان له‌لای ناماده‌ ده‌بن، جا نه‌گه‌ر پیاویکی چاک بیته‌ ده‌لێن: وه‌ره‌ ده‌ره‌وه‌ نه‌ی رۆحی پاک که‌وا له‌ جه‌سته‌یه‌کی پاک دابوویت، وه‌ره‌ ده‌ره‌وه‌ شایانی سوپاس کردنی وه‌ موژده‌ بیته‌ به‌ ره‌حمی خوای گه‌وره‌ بۆت وه‌ به‌ره‌یحانه‌ی به‌هه‌شت خواجه‌ک که‌ تووره‌ نییه‌ لیته‌، به‌رده‌وام نه‌و ووتانه‌ی پی‌ ده‌وتریته‌: بۆ نه‌وه‌ی نه‌ترسیت تا رۆحی ده‌رده‌چیت، جا به‌رزی ده‌که‌نه‌وه‌ تا کۆتایی ناسمان، ده‌رگای ناسمانه‌کانی بۆ ده‌کریته‌وه‌ و پی‌ ده‌لێن نه‌وه‌ کێ یه‌؟ جا ده‌لێن: نه‌وه‌ فلانی کورپی فلانه‌، فریشته‌کان ده‌لێن: سلاو له‌و رۆحه‌ پاکه‌ که‌ له‌ناو جه‌سته‌یه‌کی پاک دابوو فرموو وه‌ره‌ ژوره‌وه‌ بۆ سوپاسکراوی موژده‌ت لی بیته‌ به‌ نارامی و به‌ ره‌یحانه‌ی به‌هه‌شت و به‌ خواجه‌ک که‌ وا لیته‌ تووره‌ نیه‌، وه‌ به‌رده‌وام نه‌وه‌ی پی‌ ده‌وتریته‌، هه‌تا ده‌یگه‌یننه‌ نه‌و ناسمانه‌ی که‌ خوای گه‌وره‌ی لیته‌، به‌لام نه‌گه‌ر پیاویکی خراب بوو فریشته‌که‌ ده‌لێت وه‌ره‌ ده‌ره‌وه‌ نه‌ی رۆحی پیس که‌وا له‌ لاشه‌یه‌کی پیس دابوویت، وه‌ره‌ ده‌ره‌وه‌ نه‌ویستراو و بیژاویت و موژده‌ت لی بیته‌ به‌ سزای ناوی له‌ کول‌ هاتووی پیسی دۆزه‌خ نه‌مانه‌ی به‌رده‌وام پی‌ ده‌وتریته‌، تاوه‌کو رۆحه‌که‌ دیته‌ ده‌ره‌وه‌ جا ده‌گاته‌ کۆتایی ناسمان، پی‌ ده‌وتریته‌: نه‌وه‌ کێ یه‌؟ ده‌لێن: فلانی کورپی فلانه‌، جا پی‌ ده‌وتریته‌: پیشوازی لی نه‌بیته‌ به‌رۆحیکی پیس که‌وا

۹۹ ح لِلإِیْن قِیْمُ الْجُوزِیَّةِ

له ناو لاشه یه کی پیسدا بوو، بگه پرتوه به بیژراوی چونکه ده رگای ناسمانه کانت بۆ ناکریتته وه جا دهینیرنه وه بۆ زهوی، پاشان ده بیبهنه وه ناوگۆره کهی ((، نهم حه دیسه ش درووسته، نهمه ش ده به لگه ی تیدایه:

یه کهم: پۆحه پاکه که له جهسته یه کی پاکدا بووه، وه پۆحه پیسه که ش له جهسته یه کی پیسدا بووه.

دووه م: نهی پۆحی پاک وهره ده ره وه شایانی سوپاسکردن و ستایشیت.

سی یه م: موژده ت لی بیت به ره جمی خوی گه وره به ره یحانه ی ره ش.

چوارم: بهرده وام پیی دهوتریت: ووتهی خۆش ((بۆ نه وهی نه ترسیت)) تاوه کو ده بیبهنه کۆتایی ناسمان.

پینجه م: ده رگای ناسمانه کانی بۆ ده کریتته وه.

شه شهم: پاشان فریشته کان پیی ده لئین، وهره ژورره وه به سوپاسکراوی و به به خته وه ری.

حه وتم: تاوه کو ده یگه یهنه کۆتایی بۆ نه و ناسمانه ی که خوی گه وره ی لی یه.

هه هشتم: وه به پۆحی کافریش دهوتریت: نهی پۆحی پیس بگه پرتوه به بیژراوی.

نۆیه م: له بهر نه وهی ده رگای ناسمانه کانت بۆ ناکریتته وه.

ده یه م: جا ده یگه پرتونه وه بۆ زهوی و پاشان ده بیبهنه وه ناو گۆره کهی.

(له باره ی پۆحه کان کهوا وهک سه ربازی وان)

به لگه ی هه شناو بهک: پیغه مبه ر ﷺ ده نه رمویت: ((الأرواح جنود

مجندة فما تعارف منها أئتلف وما تناكر منها أختلف))، واته: ((پۆحه کان وهک

سه ربازی وان نه وانه ی یه کتری ده ناسن و نیماندارن هۆگری یه کتر ده بن و نه وانه ی

رۆح لایین قییم الجوزنة

ئینکاری یه کتر ده بن لیک لا ده دن))، جا وه سفی ده کات به وهی سه ربازی به زور گپران، وه سه ربازیخ خاوه نی لیستیکه بۆ خوی وه سفی کردوه به هۆگری بسون و ئینکاری کردن، مه حالیشه نهو سه ربازییه نیشانه بیت له ناوه وهی جیهان و نه له ده ره وه شیدا نه هه ندیکه نه هه مویشی.

به لکه کی هه شناو دوو: له هه دیسیکی ئین مه سعود که له پیغه مبه ر عليه السلام ده گپرتیه وه: ((رۆحه کان به یه کتر ده گهن و یه کتر بۆن ده کهن وه ک چۆن نه سپ یه کتر بۆن ده کات)) نه مه پیشتی باس کراوه.

به لکه کی هه شناو سی: نهو نیشانهی که وا باس مان کرد له باره ی دروست کردنی ناده م ، کاتیک رۆح به لای سه ریدا ((کونه لوتیدا)) چوه ژوره وه ناده م پۆمی جا وتی: سوپاس بۆ خوا، جا کاتیک رۆحه که گه یشته چاره کانی به هه شتی روانی، کاتیک گه یشته ناو سکی ناره زوی خۆراکی کرد، جا هه لپه ی کرد بۆ راکردن پیش نه وهی رۆحه که بگاته قاچه کانی، بیگومان رۆحه که به نابه دلی چوه ناو لاشه که ی و به نابه دلایش ده ره ده چیت.

به لکه کی هه شناو چوار: له هه دیسیکی عبداللهی کوری عه مر و که له پیغه مبه ر عليه السلام ده گپرتیه وه: ((له راستیدا رۆحی نیمانداران به دووری ماوه ی دوو رۆژ به یه کتر ده گهن، بی نه وهی یه کینک هاوریکه ی دیتیبت)).

به لکه کی هه شناو پینج: نهو نیشانهی که وا خوا ی گه وره رۆحی به خته وه رو به ده به خت له یه کتر جیا ده کاته وه ، له و کاته دا له پوناکی و تاریکایی لیک جیا ده بنه وه، وه رۆحی پیغه مبه رانیش له ناویاندا وه ک چراو گولته نه ستیره وایه ده ره وه شیتیه وه .

به لکه کی هه شناو شه ش: له هه دیسیکی ته میم نه لداری دا ((بیگومان رۆحی نیماندار کاتیک به رز ده کرتیه وه بۆ لای خوا ی گه وره له نیوان هه ردوو ده سه کانیدا سوژده ده بات، فریشته کان به رۆحه که ده گهن و موژده ی پی ده دن،

١٩٥ ح للإبن قیّم الجوزة

خوای گهوره به فریشتهی گیان کیشان ده فهرمویت، رّوحی بهنده کم ببهو برّو وه له شوینتیکی وهها و وههای دابنی.

به لگه کی هه شناو هه وه: نهو نیشانانهای باسمان کرد له باره ی سه قامگیری رّوحه کان له دوا ی مردندا، وه جیاوازی و ناکۆکی خه لک له باره یدئا، و له ناو نه مانه شدا جیاوازی یه کدهنگی پیشینه کان له سهر نه وه ی کهوا رّوحه کان جیگرو سه قامگیرن له دوا ی مردن، و له راستیدا جیاوازو ناکۆکن له دیاریکردنیدا.

به لگه کی هه شناو هه شف: له راستیدا نه وه ی گرنگو ده بیت بزانیّت کهوا پیغه مبهر علیه السلام باسیکردوه وه هه والیسی گه یاندوه بۆ ئومه ته که ی، کهوا جهسته کانیا ن له ناو گۆره کائدا گه شه ده کات، کاتیک نه فخی صور لیده دریت هه موو رّوحیک ده گه ریته وه بۆ جهسته که ی و ده چیتته ناویه وه جا زه وی به سه ریدا ده بیت و له گۆره که یدا هه لده ستیتته وه.

له باره ی هه دیسی ((صور)) دا: کهوا نیسرافیلی سه لامی خوای له سهر بیت داوا ی رّوحه کان ده کات جا هه مووی بۆلای دین رّوحی موسلمانان پروناکه و نهوانی دیکه ش تاریکه، جا گشتیان کۆده کاته وه، نینجا به صوردا هه لیانده واسیت و پاشان فووی پیاده کات، به فریشته که ده لیت، خوای گه وره و میهره بان سویتن به گه وره یی خو ی ده خوات ههر رّوحیک بۆ لاشه که ی خو ی ده گه ریته نه وه، رّوحه کان له صوردا وه ک میش هه نگوین دیتته ده ره وه نیوان زه وی و ناسمان پر ده کات، جا ههر رّوحیک بۆ لاشه که ی ده چیت، ده چیتته ناویه وه و خوای گه وره ش فه رمان به زه وی ده کات له سه ریاندا شه ق ببات، نینجا به خیرایی ده چن بۆلای په روه ردگاریان هه موون به گه ردن که چی به ره و بانگه وازه که مل ده نین گویمان له بانگه وازیک ده بیت له شوینتیکی نریک له و کاته ی که نهوان هه لساونه ته وه و چاره پتی فه رمانن.

نه مه ش ناشکرایه وه پیوستیشه بیزانین کهوا پیغه مبهر علیه السلام هه والی گه یاندوه، کهوا خوای گه وره هیچ رّوحیکی دیکه دانامه زرنیت و درووستی ناکات جگه له

رۆح لِلإبن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

رۆحه کانی خۆیان که له دنیا هه یانبوو، به لکو نهو رۆحانه یه که خوا خێرو شه پری دهست که وتوو لهو کاته دا لاشه کانیان سه ر له نوی دروست ده بنه وه پاشان بۆی ده نیریتته وه .

بەلگەى هه شناوه نو: بێگومان رۆح و جهسته له نیتوان دهسته کانی قودره تی خوای گه وره ده چن به گژ یه کداو ناکۆکیان تیده که ویت له رۆژی قیامه تدا ، علی کورپی عبدالعزیز ده لیت: نه جمه د کورپی یونس بۆ نیمه ی گپرایه وه شه ویش له نه بوبه کری کورپی عه یاش، شه ویش له سه عد به قال، شه ویش له عه کره مه، شه ویش له نیین و عه باس ووتی: به رده وام کیشه و ناکۆکی له نیو خه لک هه یه له رۆژی قیامه تدا تا رۆح و جهسته له گه ل یه کتر ناکۆک ده بن، جار رۆحه که ده لیت، شه ی په روه ردگار له راستیدا من رۆحیک بووم له تۆ منت دانا له ناو نهو جهسته یه دا جا من تاوانم نیه، جهسته که ش ده لیت: شه ی په روه ردگار له من جهسته یه کم دروستت کردووم وه شه م رۆحه هاته ناوه من وه ک ناگر جا به هۆی شه وه من هه لده ستام و به هۆی شه وه من داد نه یستم، و به هۆی شه وه من ده رۆیشتم، و به هۆی شه وه ده هاتم، من هه یچ تاوانیکم نیه، ده لیت: خوای گه وره پی یان ده فهرمویت: من دادوه ری ده که م له نیتوانتانا، هه والیان پیتدام له باره ی پیاویکی کویرو پیاویکی په ککه وته چوونه ناو بیستانتیک جا پیاوه په ککه وته که به کویره که ی ووت، من به روه بوومیکی خۆش ده بینم، جا نه گه ر قاچم هه بوایه ده چووم لیم ده کرده وه جا کویره که ووتی، من له سه ر شانم هه لته ده گرم، جا کویره که په ککه وته که ی هه لگرت و به روه بوومه که ی لیکرده وه هه ردووکیان خواردیان، نایه تاوانه که له سه ر کیشه ؟ ووتیان له سه ر هه ردووکیانه، جا خوای گه وره فهرمووی: شه وه به سه ر هه ردووکتانم دا سه پاند (٣١٦) .

(٣١٦) شرح الصدور: ٤٢٢.

رؤح للإبن قيم المجزئة

به لگه کی نه وه: حدیسه کان و نیشانه کان به لگن له سه سزاو گزرو نازو نیعمه که می تا کو پزوی زیندوو بوونه وه جا دیاره جهسته له ناو ده چیت و ده پزیت، به لگو سزادان نازو نیعمه تیش به رده وامن تا پزوی قیامت له راستیدا نه مه له سه رؤح ده سه پیتدریت.

به لگه کی نه وه دو به ک: هه والپیدانی پیغه مبهری باوه پیتکارو و راستگور ﷺ له حدیسه سه حیحه کهیدا له باره می شه هیده کان نه وان کاتیک پرسیریان لی ده کریت چیتان ده ویت؟ ده لیتن: ده مانه ویت رؤحه کاغان بگه ریتسه وه جهسته کاغان تا وه کو جاریکی دیکه نه می خودایه له پیناوتدا بکوژرتین، نه مه پرسیارکردن و وه لام دانه وه یه له خاوه نی که سیکه زیندوو زانا قسه که رازی ده بیت بگه ریتسه وه بؤ دنیاو بجیتسه وه ناو جهسته می کههوا لیتی ده رچوه، نه م رؤحانه ش پرسیریان لی کراوه که چی له به هه شتدا پشوو ده دات، له گه لا نه مه ش جهسته کان له ناو گزردا پارچه پارچه بوون و نه ماون.

به لگه کی نه وه دو دوو: نه وه می له سه لمانی فارسی و له سه حابه کاندا وه رگراوه، کههوا رؤحی نیمانداران له ژیانی به رزه خدا ده چیتسه نه شویتنه می بیه ویت، وه رؤحی کافرانش له ((سجین)) نه مه پیشتر باسکراود.

به لگه کی نه وه دو سی: له شهو ره وه کهیدا پیغه مبهر ﷺ رؤحه کانی خه لکی بینی له لای دهسته راست و چه پی ناده م بوون، جا بینی له جیگایه کی تاییه ت دانراوه.

به لگه کی نه وه دو حوار: بینینی رؤحی پیغه مبهران له ناسمانه کاندا و سه لامیان لی ده کهن و پیشوازیان لی ده کهن ههروه که پیغه مبهر ﷺ خه بهری پیمان داوه، وه به لام جهسته کانیش له زه ویدان.

به لگه کی نه وه دو پینج: پیغه مبهر ﷺ بینی رؤحی مندالان له چواره وه می شیراهیمی خه لیله ﷺ.

به لگه کی نه وه دو شه ش: پیغه مبهر ﷺ بینی رۆحی سزادراوان له بهرزه خدا به جۆرها سزایه له هه دیستیکی سه مره کهوا بوخاری له سه حیحه کهیدا ریوایه تی کردوو، کهچی لاشه کانیان له زه ویدا نه ماون و رزیبوون له گه له شه ویدا رۆح و گیانه کانی نهوانی بینی نهو کاره یان پی ده کریت.

به لگه کی نه وه دو حه و ت: ههوال پیدانی خوای پهروه ردگار له باره ی نهوانه ی له پیتناویدا کوژراون که نهوان زیندوون و له لایه ن پهروه ردگار یانه وه رزق و رۆزیان پی ده دریت، وه نهوان دلخۆش و موژده بهخشن به براکانیان ، له کاتیکدا شه ته نهها بۆ رۆحه کانه ، چوونکه لاشه کان له خۆلدان چاره پی ده کهن رۆحه کانی بۆ بگه ریته وه له رۆژی زیندوو بوونه وه دا.

به لگه کی نه وه دو شه ش: له هه دیستیکی نیبن و عه باس پیتشر باسمان کردوو نیمه ده یگێرینه وه بۆ شه وه ی ناشکرا بیت چهند به لگه ی تیا به له سه ر پوچه لکردنه وه ی ووتی مولخیده کان و نه هلی بیدعه له باره ی رۆح دا، له راستیدا پیتشر باسی نیسناده که یشمان کردوو ، ده لیت: کاتیک پیغه مبهر ﷺ رۆژتیک دانیشتبوو نهم نایه ته ی خوینده وه : ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمْرَاتِ الْمَوْتِ﴾ (الأنعام: ۹۳)، واته ((خۆ نه گه ره شه سته مکارانه بیینی چۆن له نیش و نازاری سه ره مه رگدا گیریان خواردوو))، پاشان فه رموی: ((سویند به و که سه ی گیانی محمد ی به ده سته هیه چ رۆحیک دنیا جیناهیلیت تاوه کو جیگای له به هه شت یاخوود له ناگر ده بیینیت کاتیک له لای به ریز داده نیشن له و کاته پۆلیک فریشته دین له نیتوان رۆژه لات و رۆژتاوای به ریک و پیک ی داده نیشن روخساریان وه ک رۆژ وایه ، جا سه یری نهوان ده کات و له و زیاتریش که سیک ناییینی کاتیک نیوه ته ماشا ده کهن شه سه یرتان ده کات ، له گه له هه ر فریشته یه ک کفن و ناویرشم هیه جا شه گه ره شه و نیماندار بیت شهوا موژده ی به هه شتی پیده ده ن، ده لین، ودره دهره وه نه ی رۆحی پر له نارامی بۆ ره زابوونی خوای گه ووه به هه شته که ی، به راستی خوای

گهوره ریژو بهخشندهیی بۆتۆ ناماده کردوه که بۆتۆ له دونیاسه وهی تیا بهتی باشتره، جا بهردهوام موژدهی پیده دهن، جا شهوان له گه لیدا زۆر نهرم و نیسانن وه بهخشنده ترن له دایک بۆ کوره کهی، پاشان سه لآوات له رۆحه کهی ده دهن له ژیر ههر نینۆک و جومگه یهک، جا یه که یه که له نه ندامه کانی ده مریت، ههروه ها نه ندام له دوا ی نه ندامه کانی سارد ده بیته وه، وه زۆر به شینه یی و له سه ره خۆن له گه لیدا له کاتی کدا نیوه ده بینن سه خت و دژواره تا ده گاته قورقوراه گی، جا ههر فریشتیه ک ده سته پشخه ری ده کات کامیان رۆحی بکی شیت، نینجا فریشته ی گیان کیشان رۆحی ده کیشیت))، پاشان پیغه مبه ر علیه السلام ته م نایه ته ی خوینده وه ﴿قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ (السجده: ۱۱)، واته ((جا پییان بلای فریشته ی گیان کیشان که کاری گیان کیشاتانی پی سپی دراره ده تا فریشتیت، له وه دوا بۆلای پهروه ردگارتان ده برینه وه))، جا دوو فریشته کفنیکی سپی ده هینن پاشان پیی داده پۆشن، زیاتر له دایک بۆ کوره کهی بۆی به په رۆشن، پاشان بۆنیکی لی ده پۆینن خۆشتر له بۆنی میسک، نینجا موژده ی پیی ده دهن وه ده لاین: سلاوت لی بیت له بۆنیکی خۆش و رۆحیکی پاک، ته ی پهروه ردگارا سلاوت بیت له سه ر رۆحیک وه سه لآوات له سه ر جهسته یه ک که لیتی ده رجوه وه، فه رموی: ((جا به رزی ده که نه وه و که وا بۆنی خۆشتره له بۆنی میسک، جا سه لآواتی له سه ر لی ده دهن و موژده ی پیی ده دهن، وه ده رگای ناسمانه کانی بۆ ده کریته وه، وه ههر فریشته یه ک له ههر ناسمانیکدا سه لآواتی له سه ر لیده دات تا وه کو ده گاته نیوان هه ردوو ده سته کانی قودره تی پهروه ردگاری به هیژو به توانا، جا خودای گهوره ده فه رمویت: سلاو له رۆحیکی پاک، بیبه ن بۆ به هشت و جیگا که ی له به هه شتدا پیی نشان بدن، وه پشانی بدن ته من بۆ ته وم ناماده کردوه له ریژلینان و نازو نیعمه ت پاشان بیبه نه وه بۆ زهوی، چونکه په یانم داوه

رُوح لِلإِبْنِ قِيَمُ الْجُوزِيَّةِ

کهوا لهو دروستم کردووه و بۆ نهویش دهیگهرینمهوه، همر لهویش جارێکی دیکه دیهینمه دهرهوه)).

به لگه کی نهوهوه و نۆ: نهوهی عبدالرزاق باسی کردووه، کهوا له موعمههر گیرایتیوه، نهویش له زهیدی کورپی نهسلم نهویش له عبدالرحمن کورپی بیلمانی، نهویش له عبداللهی کورپی عومههر ووتی: کاتیگ ئیماندارێگ دهرمیت دوو فریشته به رهیمانهی بهههستی بۆ رهوانه دهکریت لهکات گیان کیشانیدا پۆحهکهی به بۆن خۆشترین بۆن که هیچ کهس بۆنی وای نهکردووه دهرهچیت، جا فریشتهکان له پیتشدا سوژدهی پیزی بۆ دهبه و له دواوهش سوژدهی بۆ دهبه، پاشان بانگی میکائیل عليه السلام دهکریت وه پیتی دهوتریت: برۆ نهه پۆحه ببه و دایینی لهگهڵ پۆحی ئیمانداران ههتاکو له پۆژی قیامت لهبارهی نهه پرسبارت لی دهکهه.

بیگومان نیشانهکان لهلایه سحابهوه زۆر باس دهکریت، کهوا پۆحی ئیماندار لهکاتی مردنی خوو مردنی گیان دهرچوون لهنیوان دهستهکانی خوا له عهرشدا سوژده دهبات، وه بهلام لهکاتی پیچشوازی و نامادهبون بۆلای خودای میهرهبان بهباشترین شیوه سهلام دهکات و دهلیت: اللهم انت السلام ومنك السلام تبارکت یا ذا الجلال والإکرام.

(لهبارهی بهیهک گهیشتنی پۆحی مردوووهکان و پرسبار لهیهکتر کردنیان)

به لگه کی سهه: نهوهی لهگشت دانیشتوانی سهه زهوی تیتیدا هاربهشن له زانست و زانیندا بهیهک گهیشتنی پۆحهکانی مردوووه وه پرسبار لهیهکتر کردنیانه، وه ههوال پیدانیان لهگهڵ یهکتر بهه کاروبارانهی لییان دابراوه، جا به ناشکرا دهیییت.

١٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

به الله كى سه دو بهك: رۆحى خه وتوو له خه وه كهيدا هه ندى شوين و نيشانهى تووش ده بيت جا هه ندى جار له سه ر لاشه ده بينريت، نه مهش له كاريگه رى رۆحه له رۆحيكى ديكه هه روهك قه ريه وانى له (كتاب البستان) دا باسى كردوو ه له هه ندى پيشينه كاندا .

ووتى: دراوسيه كم هه بوو به بوئى خوار دنه كهى نه بو به كرو عومهرى نه زيهت ده دا، جا كاتيك بوئى خوار دنه كهى زياتر نه وانى نه زيهت دا، نه وه ده هاته لاي من و منيش ده چومه لاي نه وه، نينجا رۆژيك له ماله كه م ده ركه وت و منيش به خه مبارى و دلته ننگى مامه وه، نووستم و خوار دنى نيسوارم نه خوار د، جا پتغه مبه رم ﷺ له خه ودا بينى ، ووتم: نهى پتغه مبه رى خوا فلان ها وه له كانه ت نه زيهت ده دات فه رموى: كى يه ها وه له كانه ت؟ ووتم: نه بو به كرو عومهر، جا فه رموى: نه وه چه قويه بگه ره و بيكوژ وه منيش چه قويه كه م گرت و به زه ويدا خستم و كو شتمه وه، بينيم په نجه كانى به خوئينى نه وه سوور بو وه جا منيش چه قويه كه م دانا و ده ستم دريژ كرد بو زه وى بو نه وهى بيسر مه وه، خه به رم بو وه وه وه گويم له ده ننگى هات و ها واريك بو له ده وروبه رى مالى دراوسيكه م ، ووتم نه وه هات و ها واره چى يه: ووتيان: فلان له ناكاو مردوو ه، جا كاتيك چومه ماله كه يان و بينيم هيلى شوئينى كو شتنه كه ديار بوو^(٣١٧).

وه له ((كتاب المنا مات)) ابن نه بى دنيا له باره ي پيا وى كى گه و ره ي قوره يش ده گير پته وه ده لى ت، له شامدا پيا وى كم بينى ني وهى دم و چا وى ره ش ببوو كه داي پو شيبوو جا له باره ي نه وه پرسيارم لى نى كرد؟ ووتى: په يمانم دا وه هه ركه سى پرسيارم له باره ي نه مه وه لى بكات نى لا بوئى ده گير مه وه، من زور پاشمله قسم به عه لى كور ي نه بى تالب ده ووت، جا شه وى ك خه وتم و له خه ومدا يه كى ك هاته لام، پى ووتم: تو خا وه نى نه م هه موو قسه و زه م كرد نهى؟ جا زله يه كى له نى توچه وانم دا و درزى

(٣١٧) المنا مات: رقم (٢١٩).

تیکهوت که هه‌ل‌سام له‌خه‌و بینیم دهم چاوم ناوا ره‌ش بووه که ده‌بینیت^{۳۱۸} مسعده که له هیشامی کوری حسان ده‌گیژیت‌ه‌وه، نه‌ویش له واصل مولی نه‌بی عه‌ینه، نه‌ویش له موسای کوری عوبیده، نه‌ویش له صفیه‌ی کچی شه‌یبه ووتی: من له‌لای عایشه بووم جا نافرته‌تیک هاته لای ده‌ستی پیچرا‌بوو، ووتی: من نه‌هاتومه لات ته‌نها له‌به‌ر ده‌سته‌کم نه‌بی‌ت، باوکم پی‌او‌تکی به‌خشنده‌و دلقراوان بوو، وه له‌خه‌ودا بینیم پی‌اوان ده‌فری‌تکی گه‌وره‌یان لابوو شه‌وه‌ی بۆ‌لایان ده‌هاتن ناویان پی‌نده‌دا، جا باوکم بینی ووتم: کوا دایکم؟ ووتی: سه‌یرکه ، جا سه‌یرم کرد، که دایکم بینی هیچی لانه‌بوو ته‌نها پارچه په‌رۆیه‌ک نه‌بی‌ت، جا باوکم ووتی دایکت هه‌رگیز نه‌یبه‌خشیوه ته‌نها به‌و پارچه په‌رۆیه‌و پارچه به‌زیت‌ک که له مانگایه‌ک که کوشت‌بویانه‌وه جا پارچه به‌زه‌که توایه‌وه‌و نه‌ما، دایکی‌شی ده‌یوت، ناخ خنکام له تینوان! ووتی: منیش ده‌فره‌کم وه‌رگرت و ناوم دای‌ی، له‌لای سه‌رمه‌وه یه‌کی بانگی کرد: نه‌وه کی‌یه نه‌و نافرته‌ته‌ی ناودا خوا ده‌ستی ووشک بکات، جا ده‌ستم ناوای لی‌هاتوه که ده‌بینیت.

حارس کوری نه‌سه‌دالمحاسبی و أصبغ و خه‌له‌فی کوری قاسم و کۆمه‌لی‌تک له سه‌عیدی کوری موسه‌له‌مه ده‌گیژنه‌وه و ده‌لین: له‌و کاته‌ی نافرته‌تیک لای عایشه بوو جا ووتی: به‌لی‌تم داوه به‌ پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ که‌وا هیچ هاره‌شیتک بۆ خوا په‌یدا ناکه‌م، و دزی نه‌که‌م و داوین پی‌سی نه‌که‌م، وه کوره‌که‌م نه‌کوژم و هیچ بوختان و درۆ ده‌له‌سه‌یه‌ک له‌نیوان ده‌سته‌کاتم و قاچه‌کاغدا نه‌که‌م، و سه‌ری‌پچی نه‌که‌م له‌کاری چاکه‌کردندا، جا دل‌سۆز ده‌م بۆ خوداکه‌م و خودای منیش له‌گه‌لمدا دل‌سۆز ده‌بی‌ت، جا سویند به‌خوا خودای گه‌وره‌سزام نادات، له‌خه‌ودا فریشته‌یه‌ک هاته لای ووتی، نه‌خیر تو خۆت به‌دیار ده‌خه‌یت، و جوانیه‌که‌ت ناشکرا ده‌که‌یت، وه خیرو چاکه‌کانت ده‌پچرتنی‌ت، و دراوسیت‌که‌ت نه‌زیه‌ت ده‌ده‌یت، وه له‌پی‌اوه‌که‌ت

(۳۱۸) للنامات: رقم (۲۲۱)

ياخی دهبيت، پاشان هەر پینج په نجه کانی له سەر رووی دانا، فریشته که ووتی: پینج به پینجه وه نه گەر تۆ زیادت کردایه ئیمهش بۆتۆمان زیاد ده کرد ، جا شوینه واری په نجه کانی له دهم و چاوی دیار بوو.

نافیع نه گەر قسهی بکردایه بۆنی میسک له دهمی نه هات، پێیان ووت: هەر کاتیك داده نیشیت بۆنی خوشت لی دیت؟ ووتی من نه نه مرۆ وه نه دوینسی بۆم خوشت نه بووه، به لام من له خه ودا پینجه مبهرم بینسی ﷺ نهو له دهمی مندا قورشانی ده خویند، جا له وکاته وه ئهم بۆنه خوشه له دهمی مندا دیت.

مسعه له کتیبه کهیدا له ((الرؤیا)) باس ده کات ، له ره بیعی کورپی روقاش ده گێرپیته وه و ده لیت: دوو پیاو هاتنه لام و له لام دانیشن، له پاشمله غه بیسه تیکی پیاو نیکیان کرد، جا منیش قسه کانیم پی ته و او کردن، جا له دواییدا یه کیکیان هاته لام و ووتی، له خه وندا یه کیکیی قوله رهش هاته لام به راز تیکی له ته نیشت بوو هەر گیز گوشتی له و قه له و ترم نه بینیبوو، پینی و وتم: بیخۆ، منیش ووت: گوشتی به راز بخۆم؟ جا هه ره شهی لیکردم، نینجا گوشته کهم خوارد، له و کاته وه دهم گۆرانی به سه ردا هات، جا تا دوو مانگ بۆنی ناخۆش له ده میدا لانه چوو.

عه لاتی کورپی زیاد کاتیکی دیاری کراوی هه بوو بۆ هه لسانه وه، ئهم شه وه به خیزانه کهی ووت، من ماوه یه ک ده نووم و پشوو ده دهم، نه گەر نه و کاته هات هه لمسینن، جا نه و کاره ی نه کرد، جا ووتی له خه وندا یه کیک هاته لام و ووتی: ئه ی عه لاتی کورپی زیاد هه لسه له خه و یادی خوا بکه ره وه خوای گه ورهش یادت ده کاته وه، ئینجا هه ندیک مووی له پیتشه وه ی سه رم وه رگرت و بردی ئهم مووانه له پیتشه وه ی سه رم قیت بوه وه، جا نه و مووانه لانه چوو تا وه کو مرد، یه حیای کورپی بسطام ده لیت: کاتیك شوشتمان نه و رۆژه ی مرد نه و مووانه له پیتشه وه ی سه ری به وه ستاری ما بو نه وه.

ئىبن ئەبى دونيا لە ئەبى حاتەمى رازى دەگێریتەوه، ئەویش لە محمد كورى عەلى ووتى: ئىمە لە مەككە لە مزگەوتى پىرۆز دانىشتبووين، پىاوئىك هەلسا نىسەى دەم و چاوەكەى رەش و نىوێكەى دىكەى سىبى بوو، ئىنجا ووتى: ئەى خەلكىنە عىبەرەت لە من وەر بگرن من جىئوم بەهەردوو شىخەكە (ئەبى بەكرو عومەر) دەداو پاشملە زەمم دەكردن، جا شەوئىك خەوتم و لە خەومدا يەكئىك هاتە لام، دەستى بەرزكردەوه و كىتەش بە دەم و چاوما، پىئى ووتم: ئەى دووژمنى خوا، ئەى گومرا ئايە تۆ جىئو بە ئەبوبەكر و عومەر دەدەیت؟ دەمبىنن بەم حالەتە ماومەتەوه.

قەيرەوانى دەئىت: شىخىكى پىاوچاك بۆمانى گىرايەوه و ووتى: ئەبو حسن المطلبى پىئش نوئۆى مزگەوتى پىغەمبەر ﷺ بۆ منى گىرايەوه، ووتى: لە مەدینە شتىكى سەرسورەيتىم بىنى پىاوئىك هەبوو جوتىنى بە ئەبوبەكرو عومەر دەدا رۆژئىك لە رۆژەكانى پاش نوئۆى بەيانى توشى پىاوئىك بوو هەردوو چاوى دەرپەرىبوو ئاو دەرژا بەسەر رومەتەكانىدا، ئىمەش پرسیارمان لىكرد بەسەرھاتەكەت چى يە؟ ووتى: دوئىنى لە خەوما پىغەمبەر ﷺ و عەلىم بىنى ئەبوبەكرو عومەرىشى لەگەلدابوو، ووتیان: ئەى پىغەمبەرى خوا، ئا ئەمەيە ئەوێ جىئومان پىدەداو ئەزىهەمان دەدات، جا پىغەمبەر ﷺ پىئى فەرمووم: كى فەرمانى ئەوێ بەتۆ داوه ئەى باوكى قەيس؟ پىم ووت: عەلى، ئىشارەتم بۆى كرد، جا عەلى لىم نزیك بوو، پەنجەى شاہەتمان و ناوہ پاستى درىژ كرد و بۆ چاوەكانى هىنسا، پىئى ووتم: ئەگەر درۆ بكەیت خوا چاوەكانت دەرپەنئىت، پەنجەكانى خستە چاوەكانەوه، جا لەخەو هەلسام خۆم بەو حالەتە بىنەوہ ئەو دەگرىاو بە خەلكى رادەگەيانند، وە تۆبە پەشىمانى خۆى رادەگەيانند.

قەيرەوانى دەئىت: شىخىكى پىاو چاك بۆى گىرامەوه ووتى: پىاوئىكى تىگەيشتوو بۆ منى گىرايەوه ووتى: پىاوئىك لای ئىمە بووژۆر بە رۆژوو دەبسوو و ديارىدەكرد، بەلام ئەو رۆژوو شكاندنى دوا دەخست، جا لەخەودا بىنى وەك ئەوێ دوو كەس

وهك نهوهی رهش بن قۆلیان هه لگرت و جل و بهرگی له ته نورینکی گهرمکه ربوو
 بۆتهوهی له بهری بکات ، ووتی: بهدوو که سه کهم ووت : له سه ر چی یه نه مه ؟
 ووتیان: له سه ر پیچه وانهت بۆ سونه تی پیغه مبه ری خوا رضی الله عنه، چونکه نه و
 فه رمانی داوه به په له کردنی رۆژوو شکاندن وده تۆش دوا ی ده خهیت، جا وتی: رووم
 رهش بوو له گه ل بلیسه ی ناگر، جا نه و ده م و چاوی خۆی داده پۆشی که له ناو
 خه لکدا ده رۆیشت.

سه ماکی کوری هه رب چاوی له ده ست دا بوو جا ئیبراهیم خه لیلی له خه ودا بینسی
 ده ستی به سه ر چاوه کانی هینا، وه فه رمووی: برۆ بۆ سه ر ناوی فورات، سی جار
 خۆت له ناوه که هه لکیشه، جا نه مه ی کردو چاوه کانی چاک بووه وه.

ئیسماعیلی کوری بیلالی هه زره می چاوی کویر ببوو ، له خه ودا هاتنه لای جا
 پتیان ووت، بلّی یا قریب یا مجیب یا سمیع الدعاء، نه ی به خشی ومیهره بان
 به وه ی ده یه ویت چاوه کانه بۆ بگه رینه وه ، جا له یسی کوری سه عد ووتی: من
 بینیمه کویر بووه پاشان چاک بووه ته وه و بینیمه ویه تی.

ئین نه بی دنیا ده لیت: نافرته تک له نه هلی خیرو چاکه به نه خۆشی سک ئیشه
 له سه ر جینگا که وتبوو ، له خه ویدا بینسی یه کتک پیی ده لیت : لا إله إلا الله، ناوی
 کولوو شه ربه تی گولۆ بۆزه وه ، نافرته که ده لیت: جا خواردمه وه و خرای گه وره
 نه وه ی ئیش و ژان بوو برده وه.

ئین جه زار ده لیت: من چاره سه ری پیاویتی راها توو خوو پیوه گرم ده کرد، له من
 جیا بووه وه و دیار نه ما، پاشان بینیمه وه ، پرسیا ری حالته که می لی ی کرد، ووتی:
 له خه ما مرۆقتیکم بینسی له جل و بهرگیتی ناسکدا خۆی به سه ر گۆچانیک دا دابوو
 له سه رم وه ستاو ووتی، تۆ پیاویتی خوو پیوه گری ((المدمن))؟ و وتم: به لّی، ووتی:
 موره با ی گولۆ به هه نگوین هه یه، چه ند رۆژتیک به کارم هینا و چاک بوومه وه، جا
 پییم ووت: نه وه جالینو سه.

٩٥٥ ح - لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

رووداوه کان لهو بابه ته دا زیاتر لهوهی که باس کراوه، هندیکی له خه لکی ده لئین: کهوا بنچینهی پزیشکی له خه ونه کاندایه، گومانی تیدانیه کهوا زور له یاساو نه ریته کانی پشتی به ستووه به خه و بینین ههروهک هندیکیشیانی له باره ی تاقیکردنه وهیه، وه هندیکیشیان له باره ی پیوره، و هندیکیشیان له باره ی نیلهام به خشینه، نهوهی دهیه ویت هه لوهسته له سهر نه مه دا بکات با سهیری (تاریخ الأطباء) و (کتاب البستان للقیروانی) بکات.

(دهر باره ی نهوهی کهوا روچی نیماندار له بهه شتدایه)

به الله کی سه دو دوو: خوی گهوره ده فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ﴾ (الأعراف: ٤٠)، واته: ((بیگومان نهوانه ی پروایان به نایهت و فرمانه کانی نیتمه نه هیتاوه و خویان له ناستیدا به گهوره داناهه نهوانه ده رازه کانی ناسمانیان بو ناکریتته وه)). نه مهش به لگهیه له سهر نهوهی کهوا نیمانداران ده رگای ناسمانیان بو ده کریتته وه نه م کردنه وه یهش کردنه وه یه بو روچه کانیان له کاتی مردندا ههروهک له هه دیسه کاندا باسما ن کردن، کهوا ناسما ن بو روچی بروادار ده کریتته وه تاوه کوکوتایی دیت و ده گاته نیوان دهسته کانی قودرته ی خودای گهوره.

به لام کافر ده رگا کانی ناسما ن بو روچه که ی ناکریتته وه ، ده رگا کانی بهه شتیش بو جهسته که ی ناکریتته وه.

به الله کی سه دو سه: پیغه مبه ر ﷺ ده فرمویت: ((یا بلال ما دخلت الجنة إلا سمعت خشخشتك بين يدي، فبم ذلك؟))، ووتی: شهوو روژنیک پانه بر دووه و نیلا

٩٥ ح لِلْإِنِّ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

دهستونیزم هه لگرتوووه دوو رکعات نویزم کردوووه ، فهرمووی: ((بهما))، واته: ((به هردووکیان)) به مانای: به دست نویزو دوو ره کعات نویزه که یه وه دیاره کهوا پیغه مبهرد عَلَيْهِ السَّلَام گوئی له دهنگی خسه خشی نه علی بیلال بووه له بهه شتدا بیگومان نه مه رۆحی بیلاله، نه گهرنا لاشه که ی نه گوازاوه ته وه بو بهه شت.

به لگه کی سه دو جووار: حه دیسه کان و نیشانه کان کهوا له باره ی سهردانی گۆرستانه کاندا، وه سه لام کردن له سهر خاوه نه که ی و قسه کردن و گفتوگۆ کردنیان، وه هه وال گه یان دنیان له باره ی زانیاری به سهردانی کردنیان، وه لامدانه وه ی سه لامه کانیان، بیشت هیمامان بو نه مه کردوووه .

به لگه کی سه دو بېنج: سکالا کردنی زۆربه ی رۆحی مردوووه کان بوخمه کانیان و کهسانی دیکه یان له باره ی کاروباریکی زیان به خش، جا ده بینین ههروه ک سکالایان کردوووه .

به لگه کی سه دو شه ش: نه گهر هات و رۆح بریتی بیت له نیشانه یه ک له نیشانه کانی لاشه یاخورد ته نها کپۆک و گه وه ریک بی ، نه به جهسته یه ک و نه حالیکه تیدا، وه ووته یه ک هه بووه ده لیت: رۆحه که ده رچوو رۆیشت و هه ستاوه هات، وه دانیش و جوولا، وه هاته ژوروه وه گه رایسه وه و هه موو نه ووتانه ناره وان، چونکه نه و سیفته و خاسیه تانه به لگه کان قه ده غه ده کات له راستی نیشانه کان وه به تال کراوه کان.

به لگه کی سه دو حه و ع: لاشه پیکهاته و شوینه بو راپه پاندنی ده روون، نه گهر هاتنه چوروه وه ی لاشه و ده رچوونی وه گواسته نه وه ی رپه ویکه ی رۆیشتن بو هاتنه ژوروه وه ی پیکهاته که ی، جا نه گهرچی ده روون نه شیا یاخورد توانای نه بوو بو هاتنه ژوروه وه و ده رچوون و گواسته نه وه و جووله و هستان، نه گهر نه مه له گه وره یی هاتنه ژوروه وه ی پیکهاته ی ناده میزاد بیت بو نه م جیهانه و ده رچوونی لیتی به بی هاتنه ژوروه وه ی لاشه که ی بیت، نه مه ش دیاره پووج و بی بنه مایه وه پتویستیه

٩٩ ح لِلإِن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

وابیت، وه ههريه کيتک ده زانيت کهوا دهروون رۆحه کهيه نهوا هاتوهو ده رچوهو و گوازراوه تهوه و لاشه که رايده په ريتيت و ده يکاته شوينکه وته بۆي له هاتن و ده رچوندا، جا بنه ر هتیه که بۆ رۆحه کهيه و شوينکه وته کهش بۆ لاشه کهيه، به لام لاشه که بۆ ته ماشا کر دنه وه رۆحيش بۆ عه قل و زانسته .

به لگه ک سهدو هه شت: نه گهر دهروون وابوايه ههروهک ده لئين: نهو نيشانه يه کهوا ناده ميزاد هه ر کاتيک سهد هه زار دهروون يا زياتري ده گۆري ، ناده ميزاديش له راستيدا ناده ميزاد يکيه به رۆحه کهي و دهروونه کهي نهک به لاشه کهي، وه ناده ميزاديش نهو ناده ميزاده ده بوو کهوا پيشتر به ساتيک وه دوايه کهي به ساتيک نه ده بوو، نه مهش جوړ يکيه له سه رسامي و ده ردي دهرووني، نه گهر رۆح ته نها په يوه نديه کهي به لاشه به رپوه بردن بيت نهک به نيشته جي بوون و جيگير بوون و چونه نار بيت نهوا قه ده غه ناکريت له وه ي په يوه ندي بيچر يتيت بهو لاشه يه وه په يوه ندي ده کات به يه کيتکي ديکه وه وه نه مهش بۆ کهسي عاقل و ژير ربي تيناچيت و ناکريت.

به لگه ک سهدو نو: بينگومان هه موو که سيک سوره له سه ر نه وه ي دهرووني وه صف کراوه به زانست و بيرۆکه و رامان و خو شه ويستی و توو په بوون و په زابوون و رق هه لسان و شتي ديکه له باره کاني دهرووني، بزانه نه وه ي کهوا باس کراوه نه وه نيه ته نها نيشانه يه ک بيت، له نيشانه کاني لاشه کهي ويا خود ته نها گه وه هرو کرۆکيک بيت جيا بيت له لاشه کهي نزیکي نهو نه بيت ، وه پيوستی و زه روره تيک بيت به وه ي کهوا نهو فام کردن و هه ست کردنانه بۆ فه رمانيکيه چووبيته ناو لاشه کهي ، ههروهک پيدا گيره به وه ي کهوا نه گهر بيستی و بيني و بۆن بکات و تام بکات و هه ست بکات و بجوليت و جيگير بيت جا نهو کارووبارانه بۆ دامه زراوه زياد کردن و پال خستنيکيه بۆ دهرووني خو ي ، وه بينگومان کرۆک و گه وه هري دهروونيش نه وه يه کهوا هه موو نه وان ي بۆ دامه زراوه .

۹۰ ح للابن قيم الجوزية

به لگه کی سه دو ده دهروون نه گهرته نهاو تنها بيت و پهيوه نديه کهي به لاشه تنها پهيوه نديه کی پهريوه بردن بيت ، وه که پهيوه ندي کهشتيوان به کهشتيه وه وه وشتره وانيش به وشتره کاني بيت ، نهوا ده کرييت به پريوه بردني نهوا لاشه يه جيپه لپيت و کاربکات به به پريوه بردني لاشه يه کی دیکه ههروه کهشتيه وان و وشتره وانيش ده توانن نهو کاره بکهن، وه له مهشدا درووست و پرييتدانيش ده بيت به گواستنه وهی دهروونه کان له لاشه يه که بؤ لاشه کاني دیکه ، وه ده وترپيت : دهروون به لاشه کهيدا په کانگيربووه جا قه ده غه ی ده کات له سر گواستنه وهی ، ياخوود نهو عشقيکی سرووشي بؤ لاشه کهي هه يه، تامه زررؤبوون و په رؤشيه کی خودی هه يه بؤ په پريوه بردني نهو لاشه يه جا له بهر نهو هؤزه قه ده غه ی گواستنه وهی ده کات.

به لگه کی سه دو باز ده دهرووني ناده ميزاد نه گهر کرؤک و گهوه ريکی تاک و تنها بوایه نه هاتبايه ناو جيهان وه نه ده رچوونه کهي، نه پهيوه ندي به جيهان هه بوایه، وه نه لپي جيا بوایه، وه نه دهستی لی هه لده گرييت و نه له تهنيشته تيشی ، نهوا پيويسته بيزانيت کهوا نهو بهو سيفه ته بووني هه يه، چوونکه زانياری ناده ميزاد به دهروون و سيفه ته کاني خوئی له هه موو زانراويک ناشکرا تره.

به لگه کی سه دو دواز ده بيگومان نهو لاشه يه بينراوه که ژاويه بؤ هه موو خاصيه ته کاني دهروون وه هه سترکردني گشتی و بهشی، وه شوپينگه يه بؤ توانا له سر جووله خو ويسته کان، جا پيويسته بار هه لگرييت بؤ نهو هه ست کردن و خاصيه تانه نهو يش لاشه يه نهوهی تيدا نيشته جي يه ، ياخوود ده بيت شوپينه کهي تنها گهوه رو کرؤکيک بيت نه چوونه ناوه وهی جيهان و نه ده رچوونه کهش بيت پيويسته و زهرووره ته به درؤو نارهوا دابرييت.

بهلگه کی سه دو سبزه ده. دهرورن نه گهر بی بهش بیت له جهستهی و لایه نگیری ناتوانیت کرداره کان قه دهغه بکات له سهر بهرکه وتنی شویتنی کاره که، چونکه پشتگیرو لایه نگر نی یه ناهیلیت بیته بهرکه وتوو بو پشتگیری و لایه نگره که، وه نه گهر فرمانه که واییت نهوا کرداره که ی له سهر ریچکه ی داهینان ده بیت و پیوستی نیه بو دستکه وتنی بهرکه وتن و بهیه ک گیشتن له نیتوان بکه رو له نیتوان شویتنی کرداره که، نه گهر به کیک له نیمه توانای هه بیت له سهر جولاندنی لاشه کان به بی نهوی بهری که ویت یاخوود بهر شتیک بکه ویت نهوا بهری ده که ویت و دهستی لیده دات، جا بیگومان دهرورنیش له لای نیتوه ههروه ک توانای هه بووه له سهر جولاندنی لاشه به بی نهوی له نیتوان خزی و له نیتوان نهوی دیکه دا بهریه ککه وتن هه بیت، ههروه ها توانا که ی ریگری ناکات له سهر جولاندنی جهسته جگه لهو به بی بهریه ککه وتن هه بیت بو نهو وه نه کاتیک بهر یه ک ده که ویت، نهوش نارویه به ناچاریش، زانراوه کهوا دهرورن هیزی تیانیه له سهر جولاندن تنها به مهرجیک کهوا شویتنی جووله که بهر یه ک بکه ویت یاخود شتیک بهری بکه ویت ، نه گهر ووترا: ده گونجیت دهرورن کاریگه ری هه بیت له سهر جولاندنی لاشه تایه تیه که ی به بی مهرجی بهریه ک که وتن، کاریگه ریشی هه یه له جولاندنی جگه له خزی وه ستیراوه له سهر به دست هیتانی بهریه ک که وتن له نیتوان لاشه که وه له نیتوان جهسته که یدا ، جا وه لامه که: بیگومان کاتیک لاشه که رازی بیت بو هه لئس و کهوت و دهسه لاتی دهرورن نهوا ناوه ستیته سهر به دهسته نیتانی بهریه ککه وتن له نیتوان دهرورن و له نیتوان لاشه دا ، کهوا لهو حالته دا پیوست ده بیت ههروه ک له لاشه کانی دیکه شدا دا هه یه ، چونکه لاشه کان یه کسانن له قبول کردنی جووله دا.

بهلگه کی سه دو چواره ده که سایه تیه بیرمه ندو ژیره کان هه موویان یه کده ننگن له سهر نهوی کهوا ناده میزاد نهو زینده وهره قسه که ره نان خۆره خه وتوو هه ستیاره جولینه ره به ویست و تیراده یه یه ، وه نهو خاصیه تانهش دوو جوژن : خاصیه تیک بو

۹۰ ح للإبن قیّم المجزّیة

لاشه که یه تی ، وه خاسیه تیکیش بۆ رۆح و دهروونه قسه که ره که یه ، جا نه گهر رۆح نهو گه وههرو کرۆکه ته نیایه بیته نه بیته ناو شهو جیهانه و نه لیئشی ده ر بچیت وه نه پیتی بگات و نه لیئشی جیا بیته وه، شهوا ناده میزادیش نه ده چیتته جیهان و نه لیئشی ده چیتته ده ره وه وه نه په یوه ندی پیوه ده کات و نه لیئشی جیا ده بیته وه، وه یاخوود هه ندیکی لهو جیهانه دا بیته و هه ندیکی دیکه ی نه چیتته ناو جیهان و نه لیئشی بچیتته ده ره وه، وه هه مرو بیرمه ندیک ده زانیئت وه به ناچاریش که نه مه نارپه واو قسه ی بی مانایه، بیگومان ناده میزاد به گشتی لاشه و رۆحه که ی چوته ناو جیهانه که، وه نه مه ش له نارپه واییدا هاوشیوه ی شهو و ته یه یه که ده لیئت: که وا دهروونه که ی کۆنه و درووسترکراو نیه، جا وایان داناو که وا نیوه ی ناده میزاد درووسترکراو و نیوه که ی دیکه شی درووسترکراو نیه .

به لگه سه دو بازده بیگومان هه ر بیرمه ندو عاقلیک نه گهر پیتیانی ووت: ناده میزاد چی یه ؟ نهوا هیما ده کات بۆ شهو شیوه ی له ش و نه وه ی له سه ری دامه زراوه، فه رمانیکی به بیر دا نایه ت جیا وازو پیچه وانه بیته بۆی ته نها نه لهو بوونه وه ره و نه له ده ره وه ی دا بیته وه زانیاریش بۆ نه مه پیوستیه که نه گرمان و نه دوودلیش قبول ناکات.

به لگه کی سه دو سازده که وا بیرمه ندو ژیره کانی هه ردوو جیهان دادوهرن به وه ی ووتاره که روویه رووی ده بیته وه بۆ شهو لاشه یه و نه وه ی تیدا دامه زراوه تیدا نیشته جی یه، ههروه ها پیا هه لدان و زه م کردن و چاکه و سزاو هاندان بۆ سه زو نارزه ووه وه وه مه ترسی ترساندن، نه گهر پیا ویتک ووتی: پیسپیتردراو نوینه ره که وه پیا هه لدانه که وه زه مکراره که وه قه ده غه کراهه که وه بیژره که وه ناقل و زیره که ته نها گه وههرو کرۆکیکه نه لهو بوونه وه ره دایه وه نه له ده ره وه ی بوونه وه ره که دایه، وه نه په یوه ندی پیوه یه هه یه، و نه لیئشی جیا ده بیته وه، شهوا ناقل و بیرمه نده کان به نه قل و فامی پیده که نن وه ته نگی پی هه لده چنن له سه ر درۆکردنه که ی، شهوه ی

٩٦ ح للإبن قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

بينيت له سهره تاي دهست پيشخهري و راشكاويه كاني زيرو بيرمه ندان به درؤ خستنه وهی و مایه پوچی نهوان نهو ساخبونه وهو ناشكرا كردهش له سهر بهلگه ی بوونی ناشكراكان له سهر ته ندروستی هه بوونی شتی مه حال و نه گونجاو وه سهر كهوتن و هاو كاریش له خوا وهیه .

(له باره ی وه لامدان وه بو بهلگه هینانی ناكوك و دژكاره كان)

نه گهر ووتیان، له راستیدا باسی بهلگه كانتان كرد كه هیتماو ناماژیه له سهر لاشه كهی و پاراستن و پشتگیری كهی، وه لامتان چی یه بو بهلگه هینانه وهی ناكوك و دژكاره كان بو ئیوه له م باره ی وه؟ جا نهوان به چ روویه ك بهلگه ده هیننه وه: یه كه م: یه ك دهنگی زاناو بیرمه ندان له باره ی ووته كانیان: رۆح و جهسته و دهروون و جهسته، نهو بهشتیك دایده نین جگه له جهسته جا نه گهر جهسته بیت ناوا بو نهو ووته یه هیچ واتایه ك ناییت.

دووه م: نه مهش به هیتترینیانه كهوا بیانوی پی ده هیننه وه: له راستیدا زانراو ناشكرایه كهوا له ناو بونه وهراندا شتیك نیه جگه له وهی شیاوه بو دابه شكردن، وهك خالیك و گه وهه ریکی بی هاوتا، بهلكو نه مه واجیپکی بوونه وه ره^(٣١٩) جا واجب و پیویسته كهوا زانیاری بهو شته ده بیت شیاوی دابهش بوون نه بیت، پیویسته نه وهی باسكراو ده بیت له م زانسته دا وه بریتی یه له شوتنه كهی خۆی كه نه مهش شیاوی دابه شبوون نیه، نه مهش دهروونه، جا نه گهر جهسته بوایه نهوا گونجاو ده بوو بو دابهش بوون، وه نهو بهلگهش ده سه لمیندریت له سهر روویه کی دیکه.

(٣١٩) سهیری: تفسیر القرطبی: ٧/٢٢٤ بکه .

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

سى يەم: لە راستیدا وینەو نیگاری ژیری و بیرکردنەو یەکی تەواو بى گوومان
 پرووت و تەنهایە، تەنهایى و بى لایەنە کەش یاخوود بە ھۆکاری لى وەرگرتن
 دەبیت یاخود بە ھۆی وەرگرتنەو کەبە، و بە کەمیش بەتال و پووچە ، لەبەر ئەو ھى
 ئەو وینانە لە راستیدا کەسایەتییە باسکراوہ کان وەرگراوہ بە کەل و پەلینکی
 جیاوازو باروودۆختکی دیاریکراو، وە سەلمیندراوہ کەوا بى لایەنى و تەنھایە کەى لە
 راستیدا بە ھۆى لى وەرگرتنەوتى و ھىزى عەقل و بیرکردنەو کەش ناوئراوہ بە
 دەروون.

چوارەم: ھىزى ژيرو کارامەبى کارىگەرى دەبیت لەسەر کردەو کەنى بى سنوور،
 ئەمەش لەسەر ھەستارەکان و بى کۆتایىەکان بە ھىز دەکات، ھىزى جەستەبىش
 کارىگەرى نایبیت لەسەر کردەو بى کۆتایىەکان ، چونکە ھىزى جەستەبى دابەش
 دەبیت بە دابەش بوونى شوینگە کەى ، جا ئەو ھى کارىگەرى لەسەر ھەندىکیان
 دەبیت پىویستە کەمتر بىت لەو ھى کارىگەرى لەسەر ھەمووى دەبیت ، ئەو ھىشى
 کارىگەرى لەسەر ھەمووى دەبیت زیاد دەبیت لەسەر ئەو ھى کارىگەرى لەسەر
 ھەندىکیان ھەبە بە چەند جارەى کۆتایىەکان، وە زیادەش لەسەر کۆتایىە کە
 بە ئەو پەرى ئەو پەرى یە کەبە.

پینجەم: ھىزى ژیری و کارامەبىش ئەگەر حالەتیک بىت لە ئەندامىکی جەستەى
 ئەوا پىویست دەبوو کەوا ھىزى ژیری و ئەقلى ھەمیشە ھەستیار بىت بۆ ئەو
 ئەندامە یاخود ھەستیارىکی نەگونجاو بىت بۆى بە تەواو ھى، و ھەردووکیانیش
 بەتال و ناپەرەوان، چونکە درک پیکردنى ھىزى ژیری بۆ ئەو ئەندامە ئەگەر
 بوونە کەى چاودۆر بىت جا ئەمە مەحالەو نەشیاوہ، ئەگەر وینەبە کى بە کسان بىت
 بۆ بوونە کەى ئەمەش دەبیتە حالەتیک لە ھىزى ژیریدا گۆرپراوہ بۆ ئەو ئەندامە
 پىویستە ھەردوو وینە ھاوشیوہ کە کۆبیتەوہ وە ئەمەش مەحالە.

شه شهه: هممو كه سيك ههست به خۆي دهكات ، وه ههست كردن به شت بریتی یه له ناماده بوونی ماهیهت و مه بهستی دلنیا ییه له لای كهسی زاناو بیرمه ند، جا نه گهر خۆمان ناسی، جا نه مهش یان ده بیته له پیتناوی ناماده بوونی ناوداره كانغان بیت، یاخوود له پیتناوی وینه یه کی یه كسان بۆ ناوداراغان له ناو ناوداره كانغاندا، وه بهشی دووهم بهتاله وه نه گهر نا ده بیته ههردوو نمونه كه كۆبسته وه، جا سه لمیتندراوه كهوا هیچ مانایهك بۆ زانسته كه مان نیه له خودی خۆمان تهنها ناماده بوونی خودی خۆمان نه بیته.

ههوتهم: نهوهی نه بو بهر كان به غدادی بیانووی بۆ دههینیتته وه وه نهوهی وهك نه وه بهتالی دهكات وهه جا ده لیت: گومان نه كه یه كهوا هه ریه كیتك له ئیمه بتوانیت خه یال بكات به ده ریا یه كه له جیوه و چیا یه كه له مرواری، خه یال كردنی چهنده ها رۆژو مانگ، جا نهو نیگاره خه یالیانه نه بوو و بیبهش نا بیته له بهر نه وهی هیزی خه یال كردن ناماژه دهكات بۆ نهو نیگه رانه وه نیوان هه ر نیگارو وینه یه كه له گه ل یه كیتکی دیکه جیا ده كاته وه، له راستیدا کاریگه ری بوونی نهو خه یال كرده نهوا ده بیته بینه ریکی هه ستیار، دیارو ناشكراشه كهوا پوخت و بی خهوشی و پاکی و ساده بی نه مه ناسه لمینیت، ئیمه به پتویستی ده زانین كهوا نهو وینانه له بهر چاواندا دیارنیه، جا سه لمیتراوه كهوا له بیرو زهینه كاندا بوونی هه یه، جا ده لین: شوینی نهو وینه یه یاخوود جهسته بیت یاخوود بارو جۆرێكه له جهسته، یاخوود نه جهسته یه وه نه بارێكه له جهسته، وه دوو بهشی یه كه م بهتالو نار هوان چوونكه وینه ی ده ریاو چیا وینه یه کی مه زنه و میتشك و دلش جهسته یه کی بسچووكه، وه كاریتكردنی گه وره له بسچووكدا مه حاله، جا سه لمینراوه كهوا شوینی نهو وینه خه یالی نه له جهسته دا یه وه نه له قه باره شدا یه.

هه شته م: نه گهر هیزی ژیری و كارامه بی قه باره ی لاوازو بیه یز بوو له كاتی پیریدا هه میشه بی یه و بی هۆ نیه.

١٩٥ ح - لِّلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

نۆیه‌م: له‌راستیدا هێزی ژیری ده‌وله‌مه‌ند له‌ کرداره‌کانیدا بۆ لاشه‌، ده‌وله‌مه‌ندیش نه‌ده‌بوو له‌ کاره‌که‌یدا بۆ جه‌سته ده‌بیئت ده‌وله‌مه‌ند بیئت له‌ خودی خۆیدا بۆ جه‌سته، ناگاداری یه‌که‌م: که‌وا هێزی ژیری هه‌ست به‌ خۆی ده‌کات وه‌ مه‌حالیشه‌ که‌وا له‌نیوان خۆی و له‌نیوانی نه‌ودا نه‌ندامیکی ناوه‌ندی به‌ده‌ست به‌ینیئت، وه‌ درک به‌ هه‌ستیاری خۆی ده‌کات، نه‌م هه‌ست به‌ خۆکردنه‌ش به‌ نه‌ندام و که‌ره‌سته نیه‌، هه‌روه‌ها نه‌و هه‌ست کردنه‌ش به‌ جه‌سته که‌وا نه‌و نه‌ندامه‌که‌یه‌تی و له‌ نیوان نه‌وو له‌ نیوان نه‌ندامه‌که‌ی نه‌ندامیکی دیکه‌ نیه‌، وه‌ ناگاداری دووه‌م له‌ دوو پرووه‌یه‌: یه‌که‌میان: هێزی قه‌باره‌ی وه‌ک بینین و بیستن و خه‌یاڵکردن و داڵغه‌ لێدان نه‌گه‌ر هات و قه‌باره‌ی بیئت نه‌و هه‌ست کردنی خۆیه‌تی کاره‌که‌ی پێتاکریئت، و درک پێکردنه‌که‌شی له‌به‌ر نه‌وه‌ی هه‌ست کردنه‌ بۆ خاوه‌نه‌که‌یان وه‌ درک پێکدرنی نه‌و جه‌ستانه‌ش بۆ باره‌ه‌لگه‌ره‌، نه‌گه‌رچی هێزی ژیری قه‌باره‌یی پۆزشی هینابیته‌وه‌ له‌و سی‌ کاروباره‌دا.

دووه‌میان: که‌وا چاوه‌گه‌ی کرداره‌که‌ش ده‌روونه‌، نه‌گه‌رچی ده‌روونیش په‌یوه‌ست بووه‌ له‌ وه‌ستان و دامه‌زراندنی و بوونی به‌جه‌سته نه‌م کردارانه‌ش به‌ده‌ست ناهینیئت ته‌نها به‌ به‌شداری کردنی جه‌سته نه‌بیئت ، وه‌ کاتیئیک سه‌لمیئرا که‌وا هه‌ر وانیه‌، سه‌لمیئراوه‌ که‌وا هێزی ژیری ده‌وله‌مه‌نده‌ بۆ جه‌سته.

ده‌یه‌م: هێزی جه‌سته‌یی و قه‌باره‌ی ماندوو و شه‌که‌ت ده‌بیئت به‌ زۆربوونی کرداره‌کان، وه‌ کاریگه‌ر نابیئت له‌سه‌ر هێز له‌دوای بی‌ هێزی و لاوازیبوندا، هۆکاره‌که‌شی دیارو ناشکرایه‌، جا هێزی قه‌باره‌ی به‌هۆی شاره‌زایی له‌ کرداره‌کاندا که‌ره‌سته‌که‌ی تووشی هه‌له‌وه‌شانه‌وه‌و ووشک بوون ده‌بیئت و نه‌مه‌ش لاوازی پێویست ده‌کات، به‌لام هێزی ژیری نه‌وا لاواز نابیئت به‌هۆی زۆربوونی کرداره‌کان، وه‌ کاریگه‌رو به‌هێز ده‌بیئت له‌سه‌ره‌هێز له‌دوای لاوازییدا جا پێویست ده‌کات که‌وا قه‌باره‌ی نه‌بیئت.

یازدهیم: نیمه کاتیک دادوهریمان کرد بهوهی کهوا رهشی دژ کاره به سپیتی پیویسته له فکرو زهیندا ماهیهتی رهشی و سپیتی دهستکهویت، کاره ناشکراکشی دادوهره بهوهی کویونهوهی رهش و سپی و گهرمی و ساردی له جهستهکاندا شتیکی مهحاله، جا کاتیک نهو کویونهوهیه بهدهست هات له هیزی کارامهیددا پیویست بههیزیکی قهبارهی و لاشهیی ناییت.

دوازدهیم: نهگهر شوینی ههستکردهکان جهسته بیئت، ههموو جهستهیهکیش دابهشکراوه مهحالیث نیه، قهدهغه ناییت کهوا بههندیکن بهشهکانی جهسته زانست به شت پهیدا بکات وه بههندیکی دیکه نهزانین، لهو کاتهدا نادهمیزاد لهیهک حالهتدا زانیارو بیرمهنده به شتیکن و نهزانیشه به شتیکی دیکه.

سیزدهیم: توخمی جهستهیی و قهبارهی نهگهر نهخش و نیگاری تاییهتی بهدهست هیتنا، جا بوونی نهو نهخش و نیگارانه تییدا قهدهغه دهکات له بهدهست هیتنایی نهخشی دیکه، بهلام نهخش و نیگاری ژیری و کارامهیی به دژ کارو پیچهوانهیه له مهدا، لهبهر نهوهی دهروونهکان نهگهر بهتال و چۆل بیئت له گشت زانست و ههست کردنهکان، نهوه فیروونی لهسهر قورس دهبیئت، جا نهگهر شتیکن فیتر بوویت نهوا بهدهست هیتنایی نهو زانستانه دیارو ناشکرا دهبیئت لهسهر ناسانی نهوی دیکه، نهخشه و نیگاری قهبارهی جیسا جیایه و دژکاره، وه نهخش و نیگاری ژیری و کارامهیش هاریکارو پشتگیرو یارمهتیدهره.

چوارددهیم: دهروونیش نهگهر جهسته بوایه نهوا دهبوو، نیوان ویستی بهندهکه له جولاندنی پییهکهی وه نیوان جولاندنی خودی خوژی ماویهکیشه بهسهر توانایی جولوهی جهسته و قورساییهکهی جا لهبهر نهوهی دهروون جولینهره بو جهستهکه وه چاککراویشه بو جولاندنهکهی، جا نهگهر جولینهر بو پییهکه جهسته بوایه، نهو کاته لهو نهندامانه بهدهستی دههیتنا یاخود بوئی دههات، نهگهر بوئی بهاتایه نهوا بیگومان پیویستی به ماوه دهبوو، نهگهر تییدا بهدهستی هاتبایه نیمه نهگهر نهه

١٩٥ ح لابلن قيم المجوزة

ئەندامەمان بېرى كەوا جوولەى پېدە كردهوا لە ئەندامە كە شتېكى جولېنەر نەدە مایەوہ جا ئەگەر ئەو جولېنەرە تېیدا دەستی كەوتبايە ئەوا شتېك دە مایەوہ لەو ئەندامەدا .

پازدەيم: ئەگەر دەروونیش جەستە بوايە ئەوا دابەش دەبوو، بۆ درووستى كردهوى ئەوا هەندىكى دەزانیت هەرەك هەمووى دەزانیت، جا ئادەمیزاد واى لیدەدات بەهەندىك شتى لە دەورى خۆى زانیارو تیگەیشتو بوايە وە لەهەندىكى دیکەشدا نەزان و بى ناگابوايە ، ئەمەش مەحالە .

شازدەيم: ئەگەر دەروون جەستە بوايە ئەوا پتويست دەبوو كە لاشە بارقورسى بكردايە بە چوونە ناويەوہ لەبەر ئەوہى كاروبارى جەستەيەكى بەتال ئەگەر بە شتېك پېبوو وەك دەفرو جەوئەدەيەكى بەتال وايە، كارو فەرمانەكەش بەپېچەوانەيە، وە لاشەش لەهەموو كاتېك سووكتەرە ئەگەر هاتوو دەروونى تېدايیت، وە لەهەموو كاتېكيش قورستەرە كاتېك دەروون لىي جياپۆتەوہ .

حەقدەيم: ئەگەر دەروون ئەم جەستەيە بوايە ئەوا لەسەر خاسيەتى گشت جەستەكان دەبوو كەوا هېچ شتېكى لى بەتال ناكاتەوہ لە سووكى و قورسى و گەرمى و ساردى و نەرمى و زېرو رەقى و رەشى و سپى و زۆرى دیکە لە سيفهتى جەستەكان و جۆرەكانى، وە زانراوہ كەوا چۆنەتيە دەروونىەكان كەوا بریتيە لە كارە چاكەكان و كارە پيسوايىەكان ئەو چۆنایەتيانەش جەستەيى و قەبارەيى نين جا دەروونیش جەستە نيە .

هەژدەيم: دەروون ئەگەر جەستە بوايە ئەوا واجب دەبوو كەوا بكەويتتە ژرەهەموو هەستيارەكان ياخود لەژر هەستېك يان دوو هەست يان زياتر دەبوو، جا ئيمە جەستەكان وا دەبينن هەرەها تېدايە درك دەكات بە گشت هەستارەكان، وە تېدايە درك دەكات بە زۆرەيان، وە تېدايە درك: دەكات بە يەك هەست يا دوو هەيت، وە دەروونیش بى تاوان و دوورە لەو هەموو شتانە، ئەم بيانووەش كەوا

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْمُجُوزِيَّةِ

جهمیه کان له سهر کۆمه لئیک له موخیده کان بیانوی پیده هیننه وه لهو کاتهی ئینکاری خودای پاک و بیگهردیان کردو ووتیان: ته گهر بوونی هه بوایه نهوا پیویست بوو درکی بگردایه به ههستیک له ههسته کان جا به دهروون بهر هه لستکاریان کرد.

نۆزدهیم: ته گهر دهروون جهستهیه بوایه نهوا خاوهنی درژی و پانی و قولی و پرو و شیوهی ده بوو، وه نهو کهرهسته و کهل و پهل و دووریانه هه لئاستیک ته نها به ماددهیهک و شوتنیک نه بیت جا ته گهر مادده و شوتنه کهی دهروون بیت نهوا پیویست ده بوو ههردوو دهروونه که کۆبیتته وه و ته گهر دهروونیش نه بیت نهوا دهروون پینکها توه له لاشه و وینه وه نه مهش له جهستهیهک پینک ها توه له لاشه و وینه دایه، جا نهو کاته ئاده میزاد ده بووه دوو ئاده میزاد.

بیست: له راستیدا له تایبه تمهندی جهسته دا کهوا قبوولی کهرت بوون و پارچه پارچه کردن بکات وه پارچهی بچوو کیش تیندا وهک گهره که نیه، ته گهر رازی بیت به کهرت بوون جا ههر پارچهیهک لئی ته گهر دهروونیک بیت نهوا پیویست ده بوو بۆ ئاده میزاد دهروونی زۆری هه بوایه نهک ته نها یهک دهروون، ته گهر دهروونیش نه بیت نهوا نهو هه مووه دهروون نیه، ههروهک ته گهر بهشینکی ئاوده که ئاو نه بیت نهوا گشتیه کهی ئاو نابیت.

بیست و یهک: بیگومان جهسته پیویستی به پشتگیری و سه ره رشتیارو چاودیری و مانه وه کهی ههیه بۆ دهروون له بهر نهوه به ره و نه مان و پوکانه وه ده چیت کاتیک لئی جیاده بیتته وه جا ته گهر جهسته بوایه نهوا پیویستی به دهروونییکی دیکه ده بوو ههتا دواپی، وه فرمانه که به زنجیره دهروونیش، نه وهش مه حاله له راستیدا ته گهر دهروونه که جهسته بوایه.

بیست و دوو: ته گهر جهسته بوایه نهوا په یوهندی به جهسته وه ده بوو ته گهر له سهر ریگای خۆتییخستن بوایه ناچار ده بوو بچیتته نار جهسته کان، ته گهر له سهر ریگای

١٩٥ ح لِّلإِبْنِ قَيْمٍ الْجَوْزِيَّةِ

پتوه نووسان و دراوسیتیه تی بوایه نهوا ناده میزادیتک دهبوو دوو جهستهی بهیه کهوه
نووساوو یه کتیکیان ده بیینی و نهوی دیکه یان نهی ده بیینی.
جا نه مه هه مووی نهو روونکردنه وه یه یه کهوا نهو کۆمه له ناره وایه له گومراکان و
پیسواکه ران و بیتروان هیناویانه، وه نیمهش له باره ی نهوه وه وه لامی هه موویان
وهرز به وهرز ده ده یینه وه.

(له باره ی وه لامدان هه له سه ر گومانی دووم)

به لام گومانی دووم بریتی یه له به هیزترین گومانیان کهوا پیی ده گهن، به سه ریدا
به رزده که ونه وه، وه نهوش دامه زراوه له سه ر چوار پیشه کی:
یه کهم: له هه بووندا قه بولی دابه شکردن نیه به روویه که له رووه کان.
دووم: نهو ده شیئت زانیاری پیی هه بیئت.
سی یه م: زانیاریه که ی پییه تی دابه ش ناکریت.

چواره م: پییسته هه روه ها بییته شوینی زانیاریه که ، نه گه ر جهسته نه بوایه نهوا
دابه ش دهبوو، لهو باره یه بیرمه ندو زانیان ناکۆکی و جیاوازیان هه یه ده لئین:
به لگه کیان نه هیناوه ته وه له سه ر نه وه ی که له بونه وهردا دابه ش کردنی ههستی تیدا
دابه ش ناکریت وه نه خدیالیش به لگو داواکان به دهستی ئیویه، نه مهش راستی
تیدانیسه، له راستیدا سه لماندروویانه له و اجسی بونه وهردا نه وه یه به گویره ی
ره سه نایه تیان به تاله له لای گشت بیرمه ندو زانیان له شه هلی وهرس و بیزاره کان وه
کهسانی دیکه له وانه ئینکاری ماهیه تی خودای گه وره و سیفاته کانی ده کهن.

ده لئین: نهو خاله ی کهوا پیی روونده که نه وه نهوا له ناشکرترین و دیارترین
ناره وای به لگه تانه له بهر نه وه ی ده روون دابه ش ناکریت، نه مهش حاله تیکه له

جسته يه کی دابه شکراو دایه، له راستیدا رزگاری بووه له دابه شکراودا کهوا له دابه شکراودا نیه، پاشان سهلمیترای گه وه ره پاک و بی هاوتایه که کومه له قسه که ره کانن، ناکوکیتان له گه لدا ده کهن لهو بنچینه یه دا، وه ده لاین: گه وه ره که له جسته دا تواوه ته وه، به لکو نه وه پیکهاتووه، وه ناکریت و مومکین نیه به لگه که تان ته واو بکریت ته نها به دوور خسته وه ی گه وه ره و کپوکه بیتهاوتاکه، جا نه گهر ووتان: خاله که بریتی یه له کوتایی هیله که وه له ناوچوونی و ونبوونی، نه مهش فرمانیکی هیچ له بارنه بوونه، روونبوونه که تان پی به تال ده بیت، نه گهر فرمانیکی هه بوون بوايه نهوا له دابهش بووندا رزگاری ده بوو جا به لگه که له هه ردوو هه لسه نگانندن و پیشبینیه که به تاله.

ههروه ها ده لاین: بوچی زانست نابیته حاله تیک له شوینه که یدا، نه که له سه رپروی جوړه که و کارلیکرنه که جا نه گهر خسته جیتی هه ر شتیک له شوینه که ی داییت به گویره ی خوئی، خسته جیتی گیانله بهر له مالدا جوړیکه و خسته جیتی نیشانه کهش له جسته دا جوړیکه، وه خسته جیتی هیلیش له په رتوکدا جوړیکه وه خسته جیتی رویش له کونجیدا جوړیکه، وه خسته جیتی جهسته له نیشانه دا جوړیکه، وه خسته جیتی رویش له لاشه دا جوړیکه وه خسته جیتی زانیاری و زانسته کان له ده رووندا جوړیکه دیکه یه.

ووتیان: ههروه ها یه کگرتنیش به نه نجام گه یشتووه، جا نه گهر گه وه ره و کپوکه بوايه نهوا گه وه ره یکی بی هاوتاکه ده سهلمیترای به لگه که تان به تال و بی سوو ده بوو له بهر نه وه ته واو ناکریت و ته نها به دوور خسته وه ی، نه گهر نیشانه و نه دامتیک بیت نهوا پیوسته شوینی بوئی هه بیت، شوینه که ی نه گهر دابه شکراوو، نهوا ده گونجا به هه ستانی دابه شنه کراویک به دابه شکراویک نه مهش گه وه ره و کپوکه که یه به لگه کهش بی که لک بوو، جا نه گهر ووتان، یه کگرتن کارو فرمانیکی نه بوونیه له ده ره ه هیچ بوینیکی نییه، نه مهش کهوا به لگه که تان پی هیناوه ته وه،

١٩٥ ح - لایبن قیَمُ الحوزیة

بوئیکه دابهش ناکریت وه همووش کاروفه رمانیکی نه بوئیسه له دهره وهدا هیچ بوئیکی نیه ، جا له بهر نه وهی واجبی بونه وهره که کهوا سهلماندووتانه فرمانیکی نه بوونی و هیچه، به لکو بونه وهره که نهسته مه.

ووتیان: هیزی خه یالی و بیرکردنه وهی جهسته ییه له لای پیشه واکه تان سین سینا جا پیویست ده کات تووشی بهش بهش و پارچه پارچه بیست، وه نه مهش مه حاله چونکه نه گهر دابهشکرا نهوا ههر یه کیلک له پارچه کان نه گهر وهک نهو بیست نهوا بهشیکی یه کسان ده بیست بۆ هممووان نه گهر وهک نهویش نه بیست نهوا نابیسته نهو بهشانه.

وه دیسان خه یال مانای نیه تهنها نهوه بیسته هاوری و نهووش بیسته دوژمن وه نه مهش قه بوئی دابهش بوون ناکریت.

ووتیان: له راستیدا بوونه وهر له لای تیوه فرمانیکی زیاده یه له سهر ناوهر پۆکه کان، جا نه گهر پیویستی دابهش بوونی حاله که یه بۆ دابهش بوونی شوینه که ی پیویست ده کات دابهش کردنی نهو بوونه وهره به دابهش بوونی شوینه که ی بیست، نه م دیمنهش پیویست ناکات و ناگونیست له دانانی بوونی شتیک جگه له ناوهر پۆک و مه بهسته که ی.

ووتیان: دیسان سرووشتی ژماردنه کان مه بهستی جیاوازی تیدایه، جا تیگه یشتن له بوونی ده ده ییه کان یهک تیگه یشتن و یهک مه بهستی تیدایه، نهو مه بهسته ش یاخوود تووش بووه بۆ ههر یه کیلک لهو یه که یی یانه، نه مهش نهسته مه، یاخود نهو دابهشکراوه به دابهش بوئیکی نهو یه که ییانه، وه نه مهش نهسته مه، چونکه تیگه یشتن له بوونی ده ده یی یه که قه بوئی دابهش کردن نیه، به لئی ده یه که قه بوئی دابهش کردن ده بیست نهک ده یی یه کان.

ووتیان: ههروه ها چۆنایه تییه کان کهوا په یوه ندیان به چه ندیه کان و بره کان هه یه وهک خربسرون و نیگار هکان وه نمونه ی نهوانه له لای فه یله سوفه کان نیشانه و

رووداویکه بوونی ههیه له شیوه و یتکچوونی خربوونه که نه گهر پیشهات بیته یاخود ده بیته به تهواوی وهستاو دامه زراو بیته وه یاخود ده بیته به هه مووی یه که به شه کان بیته، وه نه مهش نهسته مه، وه یاخود نهو پیشهاته یاخود نهو نیشانهیه دابهش بکریت به دابهش بوونی به شه کان، وه هه لبسیته به هه موو به شیک له به شه کانی هیله که که به شیک له به شه کانی نهو پیشهاته و نیشانهیه، وه نه مهش نهسته مه، له بهر نهوهی به شه که ی نه گهر خپ بیته ده شیت به شی دانیره که باز نه یی بیته، نه گهر خپیش نه بیته جا له کاتی کۆبوونه وه ی به شه کان نه گهر فه رمانیکی زیاده روونه دات پیوست ده کات خپه که به نه غجام نه گات، وه نه گهر فه رمانیکی زیاده روویدا، نهوه دابهش کراوه که بووه، دابهش کردنه گهراوه تهوه، وه نه گهر دابهش نه کرا نهوا حالته که دابهش نیه، وه شوینه که ی دابهش کراوه ..

وتم: نه مهش بۆ نهوان گرنگی و بایهخی نیه، جا نه مهش بۆ نهوانه کاتی که ده لئین: وا: دابهش ده بیته به دابهش بوونی شوینه که ی به گویره ی نهو وه که هه موو نیشانه وه ستاوه کان کهوا به ره و رووی ده بیته وه له سپیتی و ره شیتی، به لام نهوهی دابهش ناییت وه که دریتی جا مه رجی به ده ست هینانی کۆبوونه وه ی به شه کانه، وه په یوه ندیش له سه ر مه رجه که نه بوون و نه مانه به نه مان و لا برد نه که ی.

پشت به ستن له بئ که لک و به تالکردنی نهو گومانه له سه ر نهوهی کهوا زانست به شیوه یه کی گۆراو نیه له ده رووندا، وه به لکو نهوه ریژه یه که وه زیاده خستنی که له نیوان زانیاری و زانراودا، ههروه که له باره ی بینیندا ده لئین: به هه ست و سۆزو کارتیکردنی وینه یه کی یه کسان نی یه بۆ بینه رله هیزی بینایی چاودا ، به لکو نه مه ریژه یه که و زیاده خستنه سه ریکه له نیوان هیزی بینایی و بینراودا.

زۆربه ی نهوانه ی گومانیان لا دروست بووه کهوا هیناویانه له وه ره زده دا دامه زراوه له سه ر کارتیکردنی وینه یه کی دیارو زانراودا له هیزیکی زانین دا، پاشان

دایانه زرانندوه له سهر نه مه دا کهوا دابهش بوون و کهرت بوون له دابهش بووندا دابهش و کهرت ناکریت مه حال و نهسته مه.

هه میسان نه گهر نیمه نه وه مان له نیوه وهرگرت نهوا له دیارترین به لگه یه له سهر بیسوودی ووته کهتان، چونکه نهو وینه یه نه گهر حاله تیک بیت له ناوه پوک و گوهه ری دهرونیکي قسه کهر، نه مه وینه ی به شیکي بچوکه که هه موو نیشانه گۆراوه کان لهو دهرونه به شه بچوکه دا بهراوردی ده کات، نه گهر وای دابننن نهو وینانه له گهل ته وای نهو پاشکویانه بیت نهوا وینه یه کی پاک و بی هاوتسا نابیت، به لکو بهراورد کراوه به پاشکوکان و نیشانه کان وه نه مه ش گشتی قده غه ده کات. جا نه گهر ووتتان: مه بهست له بارودوخ و بوونیه که ی به تیکراییه ، نیمه نه گهر نهو پاشکوکو پاشبه ندانه مان لیتی سرپه وه وه وامن دانا خو ی سهرپاکی شته که یه، پیمان ووتن: جا نه گهر نهو درووست بوايه نابیت بوتريت: نهو وینه یه گۆراوه له توخنیکی جهسته یی تایبهت به میقدارو بریکي دیاریکراو و به هه موو دیاریکراویک ، تنه ا نه گهر نیمه ی نه وه مان لیتی سرپه وه، وه وامن دانا که خو ی به پله و پایه ی نهو وینه یه بووه کهوا کاره ییمان پی کردووه جا دیاریکراوو بریار له سهر دانیش له بهرامبهر دیاریکراوو بریار له سهر دانه که وه ره هایه کی وهرگیراو که خو یه تی نه مه یه له بهرامبهر شوینه ره هایه تی، نا نه مه ش په سهندو گونجاوه کهوا بیرو نه قله راست و داد پهروه ره راسته کان شایه تیان بوی داوه، جا دهرکه وتوووه کهوا نهو گومانه له خراب ترین و بی سوود ترین گومانه کانه.

جا نه گهر وینه ی زانیاریه کانیا ن هه ژمار کردن، کردیانن به گشتی و نیمه ش له شوینه که ی هه ژمارمان کرد ، نیمه ش به تیکرای دامان ناوه، نه گهر به شیکي دیاری کراویان وهرگرت جا نه مه شوینه که یه تی، جا تیکراییش له بهرامبهر تیکراییه، وه به شیش له بهرامبهر به شه.

٩٥ ح لابلین قیمّ الجوزیة

لهسەر ئەممە دەلّین : له زهین و هۆشدا تیکرایی و گشتی نیه ، بهلکو له راستیدا له زهین و هۆشدا وینهیهکی دیاریکراو ناسراو و چاپکراو لهسەر تیکرایی تاکهکانی هیه ، جا تهگهر بهو رهچار کردن و گرنگی پیدانه به تیکرایی ناونا ، ئەوا له ووتەو دەبرینهکاندا مشت و مری ناوێت، ئەمەش تیکرایی و بەش بەشە بەهەردوو رهچارکردنەکه .

(له باره‌ی که‌وا وینه‌کانی بیرو نه‌قل و هۆشی په‌تی و بیلابیه‌ن نیه)

ووتەکانیان له دیمەنی سیّ یه‌مدا : که‌وا دیمەنه‌کانی نه‌قلی تیکرایی سیّ بەشە ، به‌بیّ بەش کردنه‌کەشی له راستیدا به‌هۆی لیّی وه‌رگرتنه‌وه ئەویش هیژی ئەقلیه . وه‌لامه‌کەشی ده‌وتریت: چیتان ده‌وێت به‌و وینه نه‌قلیه گشت یه ؟ نایه ده‌تانه‌وێت پیّی که‌وا زانراوه‌که‌ی له هه‌مان جیهانه‌که به‌ده‌ست هیتاوه یاخود زانیاریه‌که‌ی پیّی له هه‌مان جیهانه که به‌ده‌ست هاتوه ؟.

جا یه‌که‌مین دیارو ئاشکرایه و دووه‌مینیش ناردنه‌وه‌و به‌ره‌و پروکردنه‌وه‌یه ، هه‌ق وایه له‌بهر ئەوه‌ی که هه‌یج سوودیکی بۆتان نیه ، چوونکه فه‌رمانی تیکرایی هاوبه‌ش له نیتوان که‌سایه‌تیه مرۆفایه‌تیه‌کان بریتیه له‌و مرۆفایه‌تیه‌ی هه‌یج زانستیکی پیّی نیه ، مرۆفایه‌تیه‌که‌ش هه‌یج بوونیکی نیه له ده‌ره‌وه‌ی گشتی یه‌که وه‌ بوونیش له ده‌ره‌وه‌دا ته‌نها بۆ دیاریکراوه‌کانه ، زانیاریش شوێنکه‌وته‌ی زاراوه‌که‌یه ، له‌بهر ئەوه‌ی که‌وا زانراویش دیاریکراوه ، زانیاریش تیبیدا دیاریکراوه ، به‌لام ئەو وینه‌یه‌کی هاوشیوه‌و ویکچووه ، له‌سەر زۆربه‌ی تاکه‌کان ، له‌زه‌ین و هۆشدا نیه وه نه له‌ده‌ره‌وه‌یدا وینه‌یه‌ک نیستا دابه‌شنه‌کراوه .

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

لهو بابه تەدا چەند كۆمەلەك لەبیرمەندان و زانايان تییدا بههله داچوون كهوا كهس ژماره یان نازانیت تهنها خوی گهوره نه بیئت، وینهو دیمه نی تیکرایی كهوا ده بیهلمینن و پیدایگری له سه ده کهن نه گهر حاله تیکه له دهرووندا له وینهیه کی باسکراو به نیشانه کانی که سایه تی، جا نهو وینه نهقلانیه دهستی به گۆرانکردن کرد له گههرو کرۆکیک نه له جهستهیهک وه نه له قهبارهیهک و شیویهیهک شهو بی بهش و پهتی نیه له نیشانهو تووش هاتوه کان.

(لهبارهی نهوهی كهوا هیزی کرداری کاریگهری ده بیئت

له سهر کرداره بی سنوره کان)

ووته کانتان لهبارهی دیمه نی چواره مدا، كهوا هیزی فیکرو نهقل کارتیکه ره له سهر کرده وه بی کۆتاییه کان، وه هیچ شتیک نیه له هیزی شیویهی یاخوود قهبارهی وهک نه مه، وه لاهمه که ی: نیمه وا وه ریناگرین كهوا نهو کاریگهری هیه له سهر کرداره بی کۆتاییه کان.

ووته کانتان: كهوا نهو کاریگهری هیه له سهر ههستیاره کان كهوا کۆتایی نایهت، درک کردن و ههستاره کانیش کارو کرده وهن، دوو پیشه کی و سهره تایی درۆو ده له سهن، نهو درک پیکردن و ههستیارانیه نه گهرچی پینگه یشتوه، جا نه گهر له هه زارایک هه زار پینگه یشتوو هه بیئت نهوا زرنگ و هۆشیاره کانیش هیشتا بی کۆتاین، نه مهش هه رگیز له هۆشیاری و زرنگی کۆتایی نایهت تا شهو کاته ی ناتوانریت شتی دیکه به سه ریدا زیاد بکهیت ههروه ک خوی گهوره ده فه رمویت: ﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾ (یوسف: ٧٦)، واته: ((وه له سهر هه موو خاوه ن زانست و زانیاریه که وه زاناو شاره زاتر هیه))، تاوه کو زانست و زانیاری کۆتایی دیت وه

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

دهگات بهو کهسهی کهوا به شتیک زاناو شاره زایی هدیسه، نه مهش نهو خودا گهورهیه که جگه لهو هیچ خوابه کی دیکه نیسه و تاک و تهنه ایسه، نه مهش له تاییه تمه ندیه کانیه تی کهوا هیچ که سیک به شداری له گهل دا ناکات و جگه له خزی نه بیته.

جا نه گهر ووتتان: نه گهر زانست و هوشیاریه که ی گه شسته سنووریک نه توانریت له سهری زیاد بکریت، پیوسته شته که وه رگه ریت له توانینی خودی، ووتمان: نه مه راستیه که یه نه گهر درووست بیت به لگه یه له سهر نه وهی کهوا هیزی جهسته یی و قه باره ی کاریگه ری هدیسه له سهر کرداره کانی بی کۆتایی، نه مهش پیوست به کهوتن و بی که لگ کردنی گومانه کان ده کات.

ههروه ها کهوا هیزی خه یالکردن و بیر کردنه وه کاریگه ری هدیسه له سهر ناماده کاری خه یالکردوه کان وه یادنامه کان تاوه کو بی کۆتایی، له گهل نه وهی له لای ئیوه هیزی قه باره یی و شیوه ی هدیسه.

به لام درۆی پیشه کی دووه م: کهوا پینگه یین و ههستیاری به کردار نیه جا پیوست ناکات له باره ی کۆتایی کرداره که ی ژیری و توانه که ی کۆتایی به ینیت، له راستیدا راتانگه یاندوه: به وهی کهوا گه وهه ری نه قلی و هوشی گونجاوه بۆ وینه یه کی دیارو ناشکرا نه که نه وهی فرمانکه ره بۆی، یه که م شتیش له لای ئیوه بکه رو به تواناو گونجاو ناییت، وه راتان گه یاندوه به وهی کهوا جهسته کان و قه باره کان کرداره کان قه ده غه ی ده کات به وهی کهوا کۆتایی بزی نیسه، و نادیارو نه ناسراوه کانش قه ده غه ی ناکات و کارتیکه ره کانش کۆتایی نایه ت.

(له بارهی نهوهی کهوا هیزی ژیری جیانا بیته وه له نه ندامیکی جهسته یی)

ووته کانتان له دیمه نی پیئجه مدا: نه گهر هیزی ژیری جیابزوه له نه ندامیکی جهسته یی یاخود قه باره یی کهواته پیویست ده بیت کهوا همیشه هستیار بیت بز نهو نه ندامه، یاخود قه دهغه بکریت له پیگه یین بز، جا نه مهش وه ستاوه له سه ر بنچینه خراپه کانیا ن له راستیدا تیگه یشتن یاخود پیگه یین بریتسی یه له دهستکه وتنی وینه یه کی یه کسان بز پیگه یشتوو له هیزیکی پیشکه وتودا، پاشان نه گهر نهو بنچینه یه مان له نیوه وه رگرت هیچ سویتکتان بز نابیت، له بهر نهوهی دهستکه وتی نهو وینه یه مهرجیک ده بیت بز دهست که وتنی ئیدراک و پیزانینه که، به لام نه گهر ووترا: کهوا درک پیکردن چاودیری دهستکه وتنی نهو وینه یه جا نهوه نالیت: هه ناقل، جا بز نابیت: کهوا هیزی ژیری جیابزوه له جهسته یه کی تایهت، پاشان هیزیکی بیژهر بز دهست ده که ویت حاله تیکی زیاده یی ناوده نریت به هست و شعورو پیزانین، جا لهو کاته دا هیزیکی ژیری ده بیت هه ستیار بز نهو نامرازه یاخود نه ندامه، جا کاتیک نهو حاله ته زیاده یی تیدا نه بیت نهوا بیگومان لیتی بی ناگا و غافل ده بیت، جا نه گهر نهوه بیت نهوا نهو گومانه یه کسه ر ده که ویت و نامینیت، پاشان ده لئین: نایه داواده کهن نه گهر نیمه شتی کمان تیگه یاند جا وینه یه کی ناماده له نه قلینکی یه کسان بز نهو کاره شیاهه له هه موو رویه ک و گرنگی پیدانیتک، یاخود نهو یه کسانیهی دهست ناکه ویت له هه موو رویه کهوه؟ یه کهمین نالیت: ها ناقل، نه مهش دیارترینیانه بز نهو کهسه ی برو بیانووی ده هیئتته وه بز نارپه وایه که ی.

ههروه ها، ته ندرروستی شیکراوه ته وه له کرۆکی دل و ده ماخدا، وه دیمه نی تووش بوو شیکراوه ته وه له هیزی ژیریدا، هه ریه کیک لهو دیمه نانه شوینیکه بز هیزی ژیری، وه دووه میش تییدا تراوه ته وه جا بز نهو به هاو چاره نووسه بهش ناکات له جیاوازیدا؟ دیسان نه گهر نیمه مه سافه یه کی دریزو دووریه کی دریزو کراوه مان بینسی،

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

نايه نهو بينينه راوده دهستیت له سهر وینه کیشانی دیمه نیتکی بیزاودا له چاویکی بینهدا یاخود راناوه ستیت؟ نه گهر راوه ستا نهوا پیوسته دوو نمونه که کۆبیتته وه چونکه هیژی بینین له لای ئیوه جهسته یی و قه باره ییه، نه مهش بریتی یه له شوینیک کهوا قه باره و بری هه بیت ، جا نه گهر قه باره ی بره که و بینینه که ی دهستکهوت نهوا پیوسته ههردوو نمونه که کۆبیتته وه ، وه نه گهر له ویدا گونجاو بوو نهوا له مهسه له که ی ئیمه دا شتیک ناییت وه ک نهو؟ نه گهر ههست کردنی شتیک نهوه ستیته سهر دهستکهوتنی وینه یه کی بینراو له بینهدا نهوا ووته که تان بیسوود بوو، چوونکه ههست پیکردنی دل و دهماخ دهوستیته سهر دهست کهوتنی وینه یه کی دل و دهماخ له هیژیک ی ژیریدا.

(له باره ی درک پیکردن و دهرووندا)

ووته کاتان له دیمه نی شه شه مدا: له راستیدا هه ر یه کیتک درک به خۆی ده کات و خۆی ده ناسیت، درک پیکردنیش بریتی یه له دهستکهوتنی ناوه رۆکی زانراو له لای زانادا، وه نه مهش له راستیدا راست ده رده چیت نه گهر هاتوو دهروون دهوله مه مند بوو له باره ی شوینه که تا کۆتاییه که ی.

جا وه لامه که ی: نه مه یان وه ستاوه له سهر بنچینه ی رابردوو ، وه نه مهش کهوا زانست بریتی یه له دهست کهوتنی وینه یه کی یه کسان بۆ زانین و زانیاری له هه مان زانادا، وه نه مهش له چه ند پوو یه که وه نا په واو بی که لکه که باسکراوه له مه سه له ی زانستدا، هه تاکو نه گهر نه وهش وه رگیرا جا وینه باسکراوه که مه رجیکه له به دهست هیئانی زانسته که نه ک نه مه یان هه مان زانسته.

ههروه ها نهو گو مانهش له گه ل بی هیژی و لاوازی ووتوو ده برینه کانی و خرابی پیشه کیه کانی هه لوه شاوه و په سه ندرکراوه، ئیمه نه گهر به ردیك یاخود پارچه

٩٥ ح لِّلإِبْنِ قِيَمِ الْجَوْزِيَّةِ

داريکمان وەرگرت ووتمان: ئەمە خۆی گەوهەریکی بەکەلک و نایابە، خۆی نامادەو گەورەیه لەلای خۆی، جا پێویستە لەناو بیگیانانەدا لەناو خۆیاندا زانیەک هەبێت. هەرەها گشت گیانلەبه‌ران لەناو خۆیاندا هەست دەکەن، ئەگەرچی بوونی شتەکەش هەست پێکراو بێت بەخۆی پێویست دەکات خۆی ببێتە گەوهەریکی نایاب و بێ ھاوتا، پێویست بوو دەررونی گیانلەبه‌ران بە گشتی گەوهەری نایاب و بێ ھاوتا بانایە، وە ئێوەش لەمەدا ئاوا نالێن.

(لەبارەی خەیاڵکردن و دەرروندا)

ووتەکانتان لە دیمەنی حەتەمدا: بەکێک لە ئێمە خەیاڵی دەریایەک لە جیوهو چیاپەک لە یاقووت وە شتی دیکە دەکات، ئەمەش گومانی (ئەبی برکات بەغدادی)یە، گومانێکی زۆر پووچە چونکە دامەزراوە لەسەر ئەوێ کەوا ئەو خەیاڵاویانە کاروباریکن بوونیان هەیه، ئەمەش کارتێکراوە لە دەررونیکی بیژەر کارتێکردنی دەررونی که لە شوێنی خۆی، هەردەم زانراوە کەوا ئەو شتە و خەیاڵانە هیچ راستیەکی لەناو خودی خۆی تێدانپە، لە راستیدا زەین و بیرکردنەویە مەزەندەو پیشبینیەکە دەسەپینێت وە ئەک کارتێکراوە لە دەرروندا، لەبەر ئەوێ زانست دەرەکی دیمەنەکی کار لە دەررونی ناکات، جا چۆن بە خەیاڵێکی نەبوون ئەمە دەرکێت؟ ئەمە پووچە لکردنەویە کەوا قەدەغەمی ناکات لە پرودانی جیاکردنەو لە نێوان شتە نەبوونەو پالڤەرەکان، چونکە هەر ئەقلە نێوان نەبێست و نەدیتن و هەستی بۆن نەکردن و شتی دیکە جیا دەکاتەوه، پێویست ناکات بەو جیاکردنەویە ببێتە شتیکی نەبوون، بەلکو جیا دەکرێتەوه لە نێوان جۆرەها شتی ئەستەم و نەشیاو کەوا ناکرێت ئیستا بوونی هەبێت پاشان دەلێن: ئەگەر ئەقل رێی

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

تیچوو شیوه کان و تواناکان شی بکریتهوه لهوانه‌ی تاك و بی هاوتان له‌سەر قه‌باره‌ی و بری و چهن‌دی له‌هموو روپیکه‌وه ، نایه‌ی ری تی‌ناچیت زانسته‌که به شیوه‌یه‌کی مه‌زن و بریکی گه‌وره له جه‌سته‌یه‌کی بچوو‌کدا داب‌نریت؟ وه‌ه‌روه‌ها جا نه‌گه‌ر هه‌ل‌سه‌نگان‌دن نه‌بو له هه‌موو روپیکه‌وه قه‌ده‌غه ناکریت له دانانی دیمه‌ن و شیوه‌یه‌ک له گه‌وه‌رو کرۆکیکی روون و نایاب‌دا، جا هه‌ل‌سه‌نگان‌دن‌یکه گه‌وره له‌سەر بچوو‌ک له پشتره که‌وا قه‌ده‌غه نه‌کریت له دانان دیمه‌نیکی گه‌وره ، له شو‌تینیکی بچوو‌کدا.

هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر پشینه‌کانتان له رابردوو‌ان به‌ل‌گه‌یه‌کیان هی‌ناوه‌ته‌وه له‌سەر کارتیکردنی وینه‌یه‌کی دانراو له گه‌وه‌رو کرۆکیکی مه‌حال و نه‌سته‌م نه‌وا چه‌ند دیمه‌ن و روویکی لی باس بکه‌ن.

(له باره‌ی ته‌ندرووستی و جه‌سته‌بی‌دا)

ووته‌کانتان له‌باره‌ی دیمه‌نی هه‌شته‌مدا: نه‌گه‌ر ته‌ندرووستی له جه‌سته‌یی دایه نه‌وا له‌کات و سه‌رده‌سی پیریدا لاوازو بی هی‌ز ده‌بی‌ت نایا وانیه؟ رووی یه‌که‌م: ناکریت بو‌تریت: نه‌و توانایه‌ی پیوستی پیه‌تی له ته‌ندروستیکی لاشه‌دا له‌ته‌واوی هی‌زی ژیریدا برو چه‌ندیکی دیاریکراوه، به‌لام ته‌واوی حاله‌ت لاشه له ته‌ندروستدا نا نه‌مه‌ گرن‌گ و بایه‌خدار نیه له ته‌واوی حاله‌تی توانار هی‌زی ژیریدا، نه‌گه‌ر نه‌مه‌ش نه‌گو‌نجا بکریت دوور ناییت بو‌تریت: نه‌و توانایه‌ی پیوستی پیه‌تی ماوه‌ته‌وه تا کو‌تایی پیری جا نه‌قل و ژیریه‌که‌ش تا‌کو‌تاییه‌که‌ی ماوه‌ته‌وه. رووی دووه‌م: که‌وا به‌سال‌ا‌چوه‌که له‌وانه‌یه‌ی بتوانیت به‌رده‌وام بی‌ت له هه‌سته‌یاره‌کانی ژیری و نه‌قلیدا له‌سەر ته‌ندرووستیک که‌وا ری تی‌بجیت هه‌ندی‌ک له نه‌ندامانی

بمیتتهوه کهوا خراب بوون و تیکچوون و گۆزان تییدا دوا بکهویت، جا نه گهر خراب بوون و گۆزان تییدا کۆتایی هات نهوا ههست و نهقل و شریریشی خراب ده بیئت و تیک ده چیت.

پووی سی یم: قهدهغه ناکریت که ههندیك میزاج و رهوشت و رهفتار هاوړاو ریکهوت بیئت بۆ ههندیك هیزو توانا ، جا لهوانیه به میزاج و رهفتاری به سالآچوه که هاوړاو ریکهوت بیئت بۆ هیزو توانایه کی ژیری، له بهر نهو هۆکارهش هیزی ژیری کاری تیده کات.

پووی چوارهم: رهفتاره که نه گهر له نامانج و مه بهستیکی هیزو توندابیئت نهوا هه موو هیزه کان به هیز ده کات جا هیزی سینکسی و تامه زرۆیی وه تووره یی زۆر به هیزو به توانا ده بیئت وه هیزی نهو کارتیکردنهش نهقل قهدهغه ده کات له تهواو بوون، جا نه گهر پیره که تووشی بوو وه بییهیزی و لاوازیه کهش تووشی بوو به هۆی لاوازی و بییهیزی نهوا لهو کارتیکردنه به رهه لستکارو قهدهغه کاره دا بۆ نهقل بسی هیز ده بیئت له تهواو بوون و پیگه یین دا، ههروه ها له نهقل و ژیریشدا لاوازی به دیهاتوه، به لام کاتیک له نهقلدا لاوازی به دی دیت نهوا له دژه کاره کانیدا لاوازی به که به دی دیت جا کهم کورپی و ناتهواوی له ههردوو لایه نه که دا ساپژ ده کات وه کهم و کورپی و ناتهواوی له لایه نه که ی دیکه یه کسان تیک ده چیت.

پووی پینجه م: کهسی به سالآچوو زۆر زانست و تاقیکردنه وه ی له بهر کردووه و پاراستویه تی ، وه کاروباره کانی راهیناوه و کاری له سهر کردووه، نهو بارانهش دیاری ده کات له سهر بوونی فیکرو هۆش و هیزی بینین جا کهم و کوریه که به دیدیت به هۆکاری لاوازی لاشه و کارتیکردنه که.

پووی شه شه م: له راستیدا زۆری کرداره کان به هۆکاری ده سیته که وتی مولک و دهسه لاته قایم و بنج و کوتاره کان ده بیئت جا نهو زیاده ده ستکه وتوه بهو رینگایه

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

دهبیته کاریکی سهپیتنه بۆ ناتهواوییه کی دهستکه وتوو بههۆی تیکچوون و شیوانی لاشه که .

رووی حهوتهم: له سهحیحیکدا له پیغه مبه ر ﷺ سهماندوو یانه کهوا فهرموویه تی ((بهرم ابن آدم وتشب فيه خصلتان: الحرص وطول الأمل))^(٣٢٠)، واته: ((نهو نهوی نادهم تیبیدا پیر دهبیت و بهسالدا دهیچوینی دوو شتن : بهدنگه وه هاتن و پشوو دریزی له نومیدی و هیواییدا بوون)). وه راستی رووداوه کان شایه تن له سهر نهو حه دیسه، له گه ل نهوی سوور بوون له سهر په یمان و به لئین و سهر راستی و دریزی هیوا خواستن له بههیزکردنی جهستی و له سیفته دیرینه کانه، پاشان کهوا لاوازی لاشه نهو دووسیفه ته لاوازی پابردووی تیدا واجب نابی جا بزانه کهوا نهو ناگوغیت له تیکچوون و شیوانی لاشه و بیهیزی که سیفته تی لاشه یشی تیدا بیهیزو لاواز دهبیت.

رووی هه شتم: نیمه زۆر له پیرو به سالچووان ده بینین گه یشتوون به تیکچوون و خه له فارو گیلی و لاوازی نه قلدا، به لکو نهوه له زۆریه یان دایه، نهوهی به لگه شه له سهری نه م فهرمووده پیرۆزهیه کهوا خوای گه وه ده فره مویت : ﴿ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمْرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا ﴾ (النحل: ٧٠)، واته: ((هه تانه ته مهنی دریز دهبیت و ده بریته وه بۆ لاوازترین ته مهن (که نهفتی و که نهفته کاری) تاوه کو ده گاته رادهیه که که دوا ی نهو هه موو زانست و زانیاری و تینگه یشتنه ی که هه یبوو، هه موو شتیکی له برده چیته وه وه هیچ نازانیت)).

جا کهسی به سالچوو له لاوترین ته مهنی مندال یاخورد حاله تی لهو خراپتر دهبیت وه به لام نهوهی نه گه یشته نهو رادهیه نهوا نهو نابریته وه بۆ لاوازترین ته مهنی .

(٣٢٠) مسلم : (١٠٤٧) ، رة مسند أجد : ١١٤/٣ .

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيَمُ الْجُوزِيَّةِ

پرووی نۆیه‌م: هیچ پیوستیه‌ک و به‌رده‌وامیه‌ک نیه له نیتوان هیزی لاشه‌یی و هیزی ده‌رووندا، وه نه له‌نیتوان لاوازی لاشه‌و لاوازی ده‌رووندا، ده‌کریتت پیاوێک به‌لاشه به‌هیتت بیته به‌لام ده‌روونی لاوازه و ترسنۆکه‌و روخواه، ده‌کریتت له‌لاشه‌دا لاوازیته به‌لام له ده‌رووندا به‌هیتت بیته، جا ده‌بیته پیاوێکی نازاو جه‌ربه‌زه له‌سه‌ر لاوازی لاشه‌که‌شی .

پرووی ده‌یه‌م: نه‌گهر له‌وه‌ی باستان کرد لیتان و ده‌رگه‌ین به‌لگه‌ی نه‌بیته له‌سه‌ر بوونی ده‌روون که‌وا گه‌وه‌رو کرۆکیکی ده‌گه‌من و بیهاوتا نه له ناوه‌وه‌ی بوونه‌وه‌ردا بیته و نه له ده‌ره‌وه‌یدا، وه نه‌وه‌ نه له‌ناو لاشه‌دا بیته و نه له ده‌ره‌وه‌یدا، چونکه نه‌گهر نه‌وه‌ لاشه‌یه‌کی پروونی دره‌وشاوه‌ی ناسمانی و پیچه‌وانه بیته له‌گه‌ڵ جه‌سته‌کانی زه‌ویدا، نه‌وا نه‌ده‌گونجا به‌شل بوونه‌وه‌و توانه‌وه‌و گۆپان هه‌روه‌ک لاشه‌کانی زه‌وی ده‌گونجین بۆ کاردانه‌وه‌.

(له‌باره‌ی نه‌وه‌ی که‌وا هیزی ژیری و ته‌ندرووست ده‌وله‌مه‌ند نیه)

(له‌جه‌سته‌دا)

وته‌کانتان له‌ دیمه‌نی نۆیه‌مدا: که‌ ته‌ندرووستی باش ده‌وله‌مه‌نده له‌ کرداره‌کانیدا له‌ جه‌سته‌دا، که‌چی ده‌وله‌مه‌ند نیه له‌ جه‌سته‌دا له‌ کرداره‌کانیدا کاتیکی لیتی ده‌وله‌مه‌ند بووه له‌ خۆیدا تا کۆتاییه‌که‌ی.

وه‌لامه‌که‌ی ده‌وتریت: پیوست ناکات له‌ سه‌لمانندی یاسایه‌ک له‌ هیزی جه‌سته‌یدا سه‌لمانندی نمونه‌ی نه‌وه‌ یاسایه له‌ گشت هیتزه جه‌سته‌یه‌کاندا وه له‌گه‌لتانین جگه له‌ داوایه‌کی پرووت و پیوه‌ریکی بیسوود.

٩٥ ح لایلین قییم الجوزیة

ههروهها وینهو نیشانه کانش پیوستی ههیه بو شوینه کهی ، پیوستیه کهشی بو
نهو شوینه نیه تهنها تهنانهت بو خزی نه بیئت.

(ده‌بارهی که‌وا هیژی جه‌سته‌یی و قه‌بارهی به زۆربوونی کرداره‌کان

(لاواز ناییت)

ووته کانتان له‌بارهی دیمه‌نی ده‌یه‌مدا، که‌وا هیژی جه‌سته‌یی به زۆربوونی کرداره‌کان
لاوازو بی هیژ ده‌بیئت، وه کاریگه‌ری ناییت له‌سه‌ر هیژه‌که پاش لاواز بوونی تا
کۆتایی، وه‌لامه‌که‌ی: که‌وا هیژی خه‌یالی جه‌سته‌یی ، پاشان نهو له‌سه‌ر
خه‌یالکردنی شته مه‌زنه‌کان له‌گه‌ل خه‌یالکردنی شته بی بایه‌خه‌کان به‌هیژ ده‌بیئت
جا ده‌کریت که‌وا خه‌یالی گرو بلێسه‌یه‌کی بچووک له جیاتی نه‌وه‌ی خه‌یالی مانگ
و رۆژ بکه‌یت.

هه‌روه‌ها بینیکی بالا هیژ به‌ره‌ه‌لستی ده‌کات له بینینی شته لاوازه‌کان، جا له‌به‌ر
نه‌وه ده‌لێین: بیرمه‌ندو زانا مه‌زنه‌کان به‌ره‌ه‌لستی ده‌کات له بیرکردنه‌وه‌ی شته
گوغج‌اوه لاوازه‌کان جا خه‌ریک بوون له زانین و ناسینی گه‌وره‌یی په‌روه‌ردگاری زه‌وی
و ناسمانه‌کان و ناوه‌ پیرۆزه‌کانی و سیفه‌ت و خه‌سله‌ته‌کانی قه‌ده‌غه‌و به‌ره‌ه‌لستی
ده‌کات له‌سه‌ری له‌و حاله‌تدا بیرکردنه‌وه له سه‌لملندنی گه‌وه‌ریکی تاک و بی‌هاوتا
و نایاب و راستیه‌که‌ی.

(له باره‌ی ووته‌کانیان: ره‌شی دژگاره بۆ سپیتی)

ووته‌کانتان له باره‌ی دیمه‌نی یازدههم: نیمه نه‌گه‌ر بریارماندا به‌وه‌ی که ره‌شه پیچه‌وانه‌و دژه کاره بۆ سپیتی واجب ده‌بیت که‌وا له زه‌ین و فکردا ماهیه‌تی ره‌شی و سپیتی پینکه‌وه ده‌ستکه‌ویت. زاتینه‌که‌شی دادوره به‌وه‌ی که‌وا پینکه‌وه کۆبوونه‌ویان له‌جه‌سته‌دا نه‌سته‌مه.

وه‌لامه‌که‌ی: له‌راستیدا نه‌وه دامه‌زراوه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی هه‌رکه‌سی هه‌ستی به‌شتیک کرد نه‌وا له‌خودی هه‌ست پینکراوه‌که‌دا وینه‌یه‌کی یه‌کسان بۆ به‌هه‌ست پینکراوه‌که به‌ئه‌نجام گه‌یشتوو، وه‌ئمه‌ش نا‌په‌واو بی‌که‌لکه، پرونکردنه‌وه‌که‌تان له‌سه‌ر دروستیه‌که‌ی به‌کارتیکردن و هه‌ست جولاندنی وینه‌که‌له‌ئاوینه‌دا بی‌سوود و به‌تاله، له‌به‌ر نه‌وه‌ی ئاوینه‌هه‌رگیز شتیک کاری تیناکات هه‌روه‌ک کۆمه‌لی زانایان و بیرمه‌ندان و فه‌یله‌سوفه‌کان و که‌سانی دیکه‌وا ده‌لین، ووشه‌ش به‌کارتیکردن و هه‌ست جولاندن له‌زۆر پروه‌وه بی‌سوودو نا‌په‌وايه.

پاشان ده‌لین: نه‌گه‌ر بلین: کارتیکراو له‌ده‌رووندا له‌کاتی هه‌ستکردنی ره‌شی و سپیتی وینه‌کیشانیان وه‌نمونه‌هینانه‌وه‌یان راستیان تیدا نیه، جا بۆ ناشیت نه‌نجام گه‌یاندنی وینه‌کیشانی نه‌و شتانه له‌توخمیکی جه‌سته‌ییدا.

(له باره‌ی نه‌وه‌ی که‌وا جه‌سته شوینیک نیه بۆ هه‌ستیاره‌کان)

ووته‌کانتان له‌دیمه‌نی دوازه‌مدا: نه‌گه‌ر شوینی هه‌ستیاره‌کان جه‌سته بیت، وه‌هه‌موو جه‌سته‌یه‌ک دابه‌شکراوه قه‌ده‌غه‌و به‌ره‌ه‌لستی ناکات که‌وا به‌هه‌ندی‌ک به‌شه‌کانی جه‌سته هه‌ل‌سیت که‌ زانیاری به‌به‌شیک په‌یدا بکات، وه‌به‌شیکی دیکه‌ی‌شی نه‌زانین په‌یدا بکات، جا ئاده‌میزاد له‌یه‌ک کاتدا زانا ده‌بیت به‌شیک و نه‌زانیش ده‌بیت به‌شیکی دیکه.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيَمُ الْجُوزِيَّةِ

وهلامه كهى: لهراستيدا نهو گوومانه هه لده گه پته وه له سه ر ياساو ره فواره كانتان ، له بهر نه وهى تامه زروو تور په بون و خه يال كردن له باره كانى جهسته يى و قه باره يدايه له لاي ئيه وه شوينه كه شى دابه شكر او ه .

(له باره ي نه خشه دانان و داتاشيني جهسته يى و داتاشيني ژيريدا)

ووته كانتان له باره ي ديمه نى سيزده هه مدا: توخنى جهسته يى نه گه ر نه خشاندن و داتاشيني تاييه تى تيدا نه نجام درا نه وا له ده سته كوتى نمونه ي وهك خوى تيدا ريگر ده بيت، وه دهروونى مرؤقايه تيش له دژى نه مه يه .

وهلامه كهى: مه به سته كهى نه مه ده بيت پتوه ريكي زورباش و تاييه ت بيت به بي كۆكه ره وه، وه نه مه ش سوودى گو مانه كه باشتر نابيت له دلنبايه كه، له بهر نه وهى نه خشاندى نه قل و ژيرى بريته له زانيارى و هه ستياريه كان، وه نه خشاندى جهسته ييش بريتي يه له شوينه كان و وينه كان، گو مانى تيدانيه كه وا زانيارى پيچه وانه يه به راستيه كان بو وينه و شيوه كان، پتويست ناكات له سه لماندنى ياسايه كه له جوړيك له جوړه كانى ناوه رۆكه كان سه لماندنه كهى پيچه وانه ي نهو جوړه بيت .

(له باره ي ووته كانيان : نه گه ر هاتوو دهروونيش جهسته بوايه)

ووته كانتان له ديمه نى چوارده هه مدا: نه گه ر هاتوو دهروون جهسته بوايه نه وا له نيوان جوولاندنى جولينه رى پييه كهى وه له نيوان ويست و نيراده ي بو جوولانه كه كاتيكه .

٩٠ ح لابلن قيم الموزية

وهلامه كهي: كهوا دهر وون له گهل جهستدا به تال نابيت له سي حالته دا، يان ده بيت له هموو لايه كي له دهر وهدا وهك جل و بهرگ و چوارده وري بگريت، يان ده بيت له جيگايهك بيت وهك دل و ده ماخ، يان ده بيت كوله كه بيت له هموو به شه كاني جهستدا، له سهر هر بؤچون و مه زنده يهك لهو مه زنده انه جوولانديه تي وهك نه وي ده ته ويت بيچوليني ده بيت له گهل ويستي نهو دا بيت بويه نه مهش به بي كات و ماوه يه كه، وهك ههست كردني بينين كاتيك يتي ده گات، و ههست كردني بيستن ويونكردن و تام كردنيش وه نه گهر نه ندامه كه پچرا نهوا نه وي كاريگهرو تيه پر بوو بوو بهو نه ندامه ناچرپيت، نه گهر دهر درابيت لي له ناوه و يا خود له دهر وهدا، بهلكو تنها نهو نه ندامه ههستي نامينيت كهوا لهو كاته دا جيا بؤته وه، و به بهي كات و ماوه لي كه م ده بيتته وه و ده پوكيته وه، و جيا بونه وي نهو نه ندامهش وهك جيا بونه وي ههوا ده بيت له ناو زه مه مديهك نه گهر پر ناو بيت، به لام نه گهر دهر وون جيگير بيت له يهك شويندا له ناو لاشه دا پيويست ناكات كهوا له گهل نه ندامه پچرا وه كه دريخه يت، وه نه گهر هاتوو چوارده وره درابوو بؤ لاشه له دهر وهدا پيويست ناكات كهوا له نيوان ويست و زياده كهي بؤ جوولانديني وه هه مان جوولاندين كات و ماوه يهك هه بيت، بهلكو كرداره كهي لهو كاته دا له جبرلانديني نه ندامه كاندا ده بيت وهك كرداري موغنا تيس بيت له ناسن دا نه گهر پيئي نه نووسيت.

(له باره ي نه وي كهوا نه گهر دهر وون جهسته بوايه نهوا دابهش ده بوو)

روته كاتان له ديمه ني پازده هه مدا: نه گهر دهر وون جهسته بوايه نهوا دابهش ده بوو وه بؤ راست كردنه وي شي كهوا هه نديكي ده زانيت و هه نديكي زانيتاري

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

له باره يه وه نيه نه وکاته ئاده ميزاد به هندیك له خودی خوی زانا ده بیت و به هندیکی خودی خوی نهران ده بیت.

وه لامه که می: که واته نه و گو مانه پیک هاتوه له دوو پیشه کی: پیکه وه بوون وه که لاخستن یان دوور خستنه وه، وه قده غه کردن و به ره لستی له هه ردو وکیان یاخورد له یه کیتکیان رووده دات، جا نیمه نیمه وه رنا گرین که وا نه گهر جهسته برایه دروست بوو هندیکی بیزانیایه وه هندیکی نیزیانیایه، له بهر نه وه ی ده روون ساده و ساکاره پیک هاتوو نیه له وه هموو توخمانه ، نه له چه ند به شیتیکی جیاواز، جا که می ههست به خودی خوی ده کات و ههست به نهرانینی خوی ده کات، جا نیمه قده غه ی پیشه کی پیکه وه بوونه .

به لام که لاخستن و دوور خستنه وه نیمه ش وه رنا گرین که وا دروست نیه هندیکی له کاتی بی ناگایی بیزانیت له باره ی هندیکی دیکه دا، وه باسی نه وه یان نه کردووه، گو مانیک باشتره له به لگه یه ک، وه زانراویشه که وا ئاده ميزاد ههست به خوی ده کات له هندیکی رووه وه به بی هموو نندامه کانی، خه لکیش له مه دا جیاوازن، خوی گه وره ش ده فه رمویت : ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ﴾ (الحشر: ١٩)، واته : ((نه کهن وه که نه و که سانه بن که خویان فه راموش کرد شوینی بهرنامه که می نه که وتن ، خواش نه وانی له بیر خویان برده وه))، جا نه وانه نه که له هه موو رویکه وه ، خویان له بیر برده وه . نه وانه نه که له هه موو رویکه وه خویان له بیر بردوته وه ، به لکو له و روودی که بهرزه وه ندی و ته واکاری و به خته وه ری نه وی تیایه .

(له باره‌ی دهر وون و جهسته‌دا)

ووته که تان له باره‌ی دیمه‌نی شازده همدا : نه‌گه‌ر دهر وون جهسته بوايه نه‌وا
 پیوست ده‌بوو به چوونه ناوی دهر ووندا جهسته قورس بواي ، چونکه له ره‌وشتی
 جهسته‌دا نه‌گه‌ر جهسته‌یه‌کی دیکه‌ت له‌سه‌ری دا زیاد کرد نه‌وا قورس ده‌بی‌ت.
 جا نه‌و گورمانه له مه‌به‌ستی قورس بوون، وه پیوستی پی بسونیش قورپستره،
 نه‌ک هم‌مو جهسته‌یه‌ک جهسته‌یه‌کی له‌سه‌ریدا زیاد بکری‌ت قورس ده‌بی‌ت، نه‌و
 داره‌ی ده‌بینی قورسایه‌ی هیه‌ جا نه‌گه‌ر جهسته‌یه‌کی ناگرت به‌سه‌ریدا زیاد
 کردنه‌وا جهسته‌که سووک ده‌بی‌ت‌ه‌وه، وه نه‌و زه‌رفه قورسایه‌ی هیه‌، جا نه‌گه‌ر
 جهسته‌یه‌کی هه‌وا چوره ناویه‌وه سووک ده‌بی‌ت، نه‌مه‌ش یاخود نه‌وه‌تا له جهسته
 قورسه‌کان ده‌بی‌ت که‌وا به سرووشتی و ره‌فتاری خزی ناوه‌ندو ناوه‌راستی ده‌وی‌ت،
 نه‌مه‌ش بی‌گومان بۆی ده‌سورپیت وه به‌لام نه‌و جهستانه‌ی که‌وا به سرووشتی خزی
 ده‌سورپیت بۆ سه‌ره‌وه، نه‌وا هیچی پی نیشان نادریت، به‌لکو کاره‌که تیدا
 پی‌چه‌وانه‌ی نه‌و جهسته قورسانه‌یه ، به‌لکو خسته‌نه‌ سه‌ر جهسته‌یه‌کی قورس نه‌و
 سووک ده‌بی‌ت ، وه هه‌ندیک له‌باره‌ی نه‌و مانایه‌وه ده‌لین:

ثقلت زجاجات أمتنا فرغاً * حتى إذا ملئت بصرف الراح
 خفت فكادت أن تطير بما حوت * وكذا الجسم تخف بالأرواح

(له باره‌ی گومان بردن که‌وا دهر وونیش جهسته‌یه)

ووته که تان له باره‌ی دیمه‌نی حه‌ثه‌ه‌مددا: نه‌گه‌ر دهر وون جهسته‌بوايه نه‌وا له‌سه‌ر
 سیفه‌تی نه‌و جهستانه‌ دا ده‌بوو که‌وا لپی خالی نه‌ده‌بوو له سووکی و قورسی و
 گه‌رمی و ساردی و شیداری و ووشکی و نه‌رمی و زیری تا کۆتایی، گومانیکه‌ی
 خراب و بیانویه‌کی پووچه ، له‌به‌ر نه‌وه‌ی پیوست ناکات جهسته‌کان له هه‌موو

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

چۆنیه تی و سیفه ته کان هاوبهش بکرت، له راستیدا خوای گهوره جیای کردۆتسه وه له نیتوان چۆنیه تی و تاییه تمهندی و سرووشتییه که ی، جا تئیدایه به چاوا نابینتت به دهست لئیده دات، تئیدایه نه ده بینت و نه ده ستیشی لئیده دات، تئیدایه هیچ رهنگینکی نییه، و تئیدایه هیچ رهنگینک وهك نهو نیه، وه تئیدایه بهرگهی گهرماو سهرما ناکات، بۆ دهروونیش تاییه تمهندی و چۆنیه تی تایبته بهوی تئیدایه کهوا جهسته تئیدا به شداری ناکات، وه سووکی و قورسی و گهرمایی و ساردی و ووشکی و نه رمی به گویره ی دهروونه که ی تئیدایه تۆ دهبینی ئاده میزادیک له وه پهری مه بهست و ئامانج گرانیه، که چی لاشه که شی لاوازو سیس و نه خۆشه .

یاخود دهبینی خۆی زۆر سووکه که چی لاشه که شی قورسه، وه دهروونیک دهبینی نه رم و نیان روو خۆشه وه دهروونیک دیکه ووشک و دلرّه قه، وه نه وه ی ههستیکی باشی هه بیته هه ندیک دهروون بۆن ده کات بۆنیک ناخۆش و بیسی لئیدت، بۆنی هه ندیکیش خۆشتره له بۆنی میسک .

پئغه مبه ر ﷺ کاتیک به رتگایه ک دا ده رۆیشت شوینه واری شه بۆنه ی که له رتگاکه دا ماوه ته وه دهیزانی که شه بۆنه هی دهروونیک پاکه یاخود هی دهروونیک بیسه ^(٣٢١)، وه پئغه مبه ر ﷺ کهوا راستگۆترین مرۆڤ بووه خه بهری داوه کهوا: ((إن الروح عند المفارقة يوجد لها كأطيب نفخة مسك وجدت على وجه الأرض، أو كأنت ریح جفیه وجدت على وجه الأرض))، واته: ((بیگومان رۆح له کاتی جیابوونه وه دا خۆشترین بۆنی لئیدت که له سه ر رووی زه ویدا هه یه، یاخود وهك ناخۆشترین بۆنی بۆگه ن که له سه ر رووی زه ویدا هه یه))، دهبینی هه لآمه تی زۆر کهس بۆنه که ی ئاماده بووان وه رس ده کات، زۆر له خه لکیش هه ست به و بۆنه ده کات، وه پئغه مبه ر ﷺ هه وائی داوه کهوا: ((بأن أرواح المؤمنین مشرقة

(٣٢١) سهیری : مسلم (٢٣٣١) بکه .

٩٥ ح للإبن قِيمَ المَجْزِيَّةِ

وَأرواح الكفار سود))، واته: ((رۆحی ئیماندار گهش و درهوشاوهیه وهرۆحی کافرو بیّ باوه‌رانیس پرهش و تارماییه)).

(له‌باره‌ی نه‌وه‌ی که‌وا نه‌گهر ده‌روون جه‌سته بوایه

نه‌وا له‌ژێر هه‌ستکاره‌کان ده‌وه‌ستا)

ووته‌که‌تان له‌باره‌ی دیمه‌نی هه‌ژده‌هه‌مدا: نه‌گهر ده‌روون جه‌سته بوایه نه‌وا پیتویست ده‌بوو بکه‌وتایه ژێر گشت هه‌ستکاره‌کان یاخود ژێر یه‌ک هه‌ستکار. جا وه‌لامه‌که‌ی: پیداوایسته‌یه‌که به‌ره‌ه‌لست و پته‌و ده‌کات جا ئیوه شتیکتان باس نه‌کرد له‌ گوومان باشر بیته‌ له‌ به‌لگه‌دا، قه‌ده‌غه‌کردنی نه‌مانی پیداوایستی، له‌به‌ر نه‌وه‌ی رۆح هه‌ست به‌ هه‌ستکاره‌کان ده‌کات جا ده‌ستی لینه‌دات و ده‌بیینیته‌ و بۆنی بۆنیکی خۆش و بۆنی ناخۆش ده‌کات هه‌روه‌ک له‌باره‌ی ده‌رووندا به‌ درێژی باسکرا، به‌لام ئیمه‌ نه‌وه‌ نایین، نه‌و به‌لگه‌یه‌ش ناکیته‌ یه‌کیته‌ باوه‌ر به‌ پیغه‌مبه‌ران بکات که‌وا پیتویستی پیتی بیته‌، جا فریشته‌جه‌سته‌یه‌که‌ ناکه‌ویته‌ ژێر هه‌ستیته‌ له‌ هه‌ستیاره‌کانمان، وه‌ جنۆکه‌و شه‌یتانه‌کانیش جه‌سته‌ی نه‌رم و نیانان، ناکه‌ویته‌ ژێر هه‌ستیته‌ له‌ هه‌ستیاره‌کانمان، وه‌ تیدایه‌ هه‌ست به‌ زۆربه‌یان ده‌کات، تیشیدایه‌ درک به‌ یه‌ک هه‌ستیته‌ ناکات.

هه‌روه‌ها هه‌ر رۆحیشه‌ درک پیکراوه‌ بۆ درک پیکردنی نه‌و هه‌ستیاره‌نه‌ به‌ هۆکاری نامرازه‌کانی، جا ده‌روونیش بریتی یه‌ له‌هه‌ستیته‌ی درک پیکراو جا نه‌گهر هه‌ست پیکراو نه‌بیته‌، جا جه‌سته‌و نیشانه‌کانیش هه‌ستدارن و ده‌روونیش هه‌ستی پیده‌کات، نه‌مه‌ش گونجابه‌ بۆ نیشانه‌ یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌که‌کانی له‌ چاکه‌و خرابه‌کاندا وه‌ک قه‌وبولکردنی تاوانه‌کان بۆ نیشانه‌ یه‌ک له‌دوا یه‌که‌کانی به‌سه‌ریدا.

(له باره‌ی نه‌وه‌ی که‌وا نه‌گهر ده‌روون جه‌سته بوایه نه‌وا دووریه‌کانی ده‌بوو)

ووته‌کانتان له دیمه‌نی نۆزده‌هم‌مدا: نه‌گهر ده‌روون جه‌سته بوایه نه‌وا دریشی و پانی و قوولی و شیوه‌و پانی ده‌بوو، و نه‌و که‌ل و پهل و پیداو‌یستیانه‌ش هه‌لئاستیت ته‌نها به توخمیک نه‌بیئت.

وه‌لامه‌که‌ی: ئیمه‌ ده‌لین: ووته‌کانتان له‌باره‌ی نه‌وه‌ی که‌وا پیداو‌یستیانه‌کان هه‌لئاستیت ته‌نها به توخمیک نه‌بیئت، ووتمان: چی ده‌بیئت، ده‌روونیش توخمیکی تیدایه که لیتی دروست بووه‌و گۆراوه‌ بۆ سه‌ر شیوه‌یه‌کی دیاریکراو و وینه‌یه‌کی دیاریکراو.

ووته‌کانتان: توخمه‌که‌ی نه‌گهر ده‌روونیک بیئت نه‌وا پئویست ده‌بوو هه‌ردوو دره‌وونه‌که کۆبوونایه‌ته‌وه، و نه‌گهر ده‌روونیش نه‌بیئت نه‌وا پیکهاتوو ده‌بوو له‌لاشه‌و وینه‌.

ووتمان: توخمه‌که‌ی ده‌روونیک نیه هه‌روه‌ک که‌وا توخمی شاده‌میزاد شاده‌میزاد نیه، وه توخمی جنۆکه‌ش جنۆکه‌نیه، وه توخمی گیانله‌به‌ریش گیانله‌به‌ر نیه.

ووته‌کانتان: ده‌شیت بوونی ده‌روون پیک هاتوو‌بیئت له‌لاشه‌و وینه، پيشه‌کیه‌کی درۆزنانه‌یه‌و له‌پاستیدا ده‌کریت بسونی ده‌روون دروستکراو بیئت له توخمیک وه وینه‌یه‌کی دیاری کراوی هه‌یه، وه هه‌موو پیکه‌وه‌ ئاوا ده‌لین، وه له‌سه‌ر نه‌و نار‌ه‌وایی و بیسووده‌ی نه‌و گومانه‌ش باسی چاکه‌یه‌کتان نه‌کردوو به‌شتر بیئت له‌و بیانوو به‌بوختان کردنه یاخود لیک داب‌ران و جیابوونه‌وه‌یه.

**(له بارهه نه وهه تاييه تمه نديه كاني جهسته كهوا
دابش بوون په سهند دهكات)**

ووته كاتان له بارهه ديمه نى بيسته مدا: كهوا تاييه تمه ندى جهسته نه وهه كه
دابش بوون و كهرت بوون قبول دهكات، به شى بچووكيش لى وهك گه وره كه نيه،
جا نه گهر قايل بيت به دابش بوون، وه هر به شى كيش لى نه گهر دهروونيك بيت
نهوا ده شيا بو ناده ميزاديك چند دهروونيكى هه بيت، نه گهر دهروونيش نه بيت،
نهو هه مووه نايته دهروون.

وه لامه كهى: نه گهر ويستان هر جهسته يه كه له ده ره وه دا په سهندى دابش بوون
بكات جا ده رخنه كهش دروى كردوه كهوا رزو مانگ و نه ستيره كان قبولى نهو
شته ناكه، ناشگونجيت كهوا هر جهسته يه كه دابش بوون و لهت لهت بوونى
راست ده رچيت له ده ره وه دا، به لام له سهر وتهى نكولى كردنى گه وهرو كړوكيكى
بينه و تا جا ده ركه و توه، به لام له سهر و ته يه كى سه لى تراوه كانيدا، كهوا له لاي نه وان
ناوه روك و گه وه ريكى لايه نگر هيه په سهند كردنى دابش كردنه كان به راست
نازانيت، وه رمانگرت كهوا دابش كردن قبول دهكات جا شتيك له وه دا پيوست
ده بيت؟

وته كاتان: نه گهر هاتو هر به شتيك لهو به شان دهروونيك بيت پيوست دهكات
دهروونيكى زور له ناده ميزاددا كزيته وه.

ووتان: له راستيدا نهوه پيوست دهكات نه گهر به كردار دهروون دابش بيت بو
دهروونيكى زور، وه ته مهش نهسته مه.

ووتان: نه گهر هر به شتيك دهروونيك نه بيت نهوا گشته كه دهروونيك ناييت،
سه ره تايه كى درو ده له سهو هه لوه شاويه، جا چند ناهه روكيك ياساى بو
سه لى تراوه له كاتى كزبون نه وهى به شه كاني، جا نهو ياسايه وهك ناهه روك و
مه به ستى مال و ناده ميزاد و خانه واده و تيكه لوى يه.

(له باره‌ی پیوستی لاشه بو دهررون)

ووته کاتتان له باره‌ی دیمه‌نی بیست و یهک : بیگومان جهسته پیوستی هه‌یه له دامه‌زراوی و مانه‌وه‌ی ه پاراستنی تاکو دهررونیکی دیکه وه پیوستی به‌ریزو یهک له دوا‌ی یهک هه‌یه .

وه‌لامه‌که‌ی: نهو کهوا ناچارنا بیته له پیوستی لاشه بز دهررونیکی بیپاریزیته، پیوستی دهررون بز دهررونیکی کهوا بیپاریزیته ، نایا نه‌مه‌ش ته‌نها به داوا‌یه‌کی درزو ده‌له‌سه پالپشت به پیوه‌ریک کهوا بیسودیه‌که‌ی ناشکرا بیته ، له‌بهر نه‌وه‌ی هه‌موو جهسته‌یهک نایته دهررونیکی بیپاریزیته وهک به‌سته‌کانی کانزاکان و جهسته‌ی هه‌واو ناوو ناگرو خۆل و جهسته‌ی گشت بی گیانه‌کان.

جا نه‌گهر ووتتان: نه‌وانه بیژه‌ریکی زیندوونین به پیچه‌وانه‌ی دهررون کهوا زینده‌وه‌ریکی بیژه‌ره .

ووتتان: له‌وکاته‌دا به‌لگه‌که ناوا ده‌میته‌وه‌ واته: هه‌موو جهسته‌یه‌کی زیندوو و قسه‌که‌ر پیوستی به دهررونیکی هه‌یه هه‌ستیت به پاراستن و دامه‌زراندنی نه‌مه‌ش داوا‌یه‌کی پرووت و ته‌نهایه وه نه‌مه‌ش درزو ده‌له‌سه‌یه له‌بهر نه‌وه‌ی جنۆکه‌و فریشته‌کانیش زیندوون و قسه‌که‌رن و پیوستیان به دهررونیکی دیکه نیسه هه‌ستیت به دامه‌زراندنیان.

جا نه‌گهر ووتتان، قسه‌کانان له‌گه‌ل ئیوه‌یه له‌باره‌ی جنۆکه‌و فریشته‌کان له‌بهر نه‌وه‌ی نه‌وان لایه‌نگرین به جهسته‌کانیان.

ووتتان: قسه‌کردن له‌گه‌ل نه‌وه‌ که‌سه‌یه کهوا باوه‌ری به خواو فریشته‌کانی و قورنانه‌که‌ی و پیغه‌مبه‌ره‌کانی هه‌بیته، به‌لام نه‌وه‌ی کوفر به‌مه ده‌کات قسه‌کردن له‌گه‌لیدا له‌باره‌ی دهررون وون و له‌کیس چووه، له راستیشدا نه‌وه‌ کوفری کردووه به به‌دی هینه‌ری دهررونه‌کان و داهینه‌ری و فریشته‌کانی وه نه‌وه‌ی له پیغه‌مبه‌ره‌کان

٩٥ ح للإبن قيمّ الجوزية

هاتوه، وازی هیناوه لهوهی بهلگهی لهسر له کاره ناشکراکان له گهل بهلگهی نیماندا، جا له بهر نهوهی شوینهواره بهناوبانگهکان له جیهاندا له کاریگه ریه کانی فریشته کان و جنۆکه کان لهسر پروخسه ت و مؤله تی بهروه دگاریان ناکریت نکۆلی لیبکریت، نیستا به خۆی بوونی ههیه، نهوا هیژی مرۆقاهه تی توانای به سه ریدا نیه .

(له باره ی گه یانندن ده روون به جهسته دا)

ووته کانتان له باره ی دیمه نی بیسته مدا : نه گهر ده روون جهسته بوایه نهوا په یوه ندی ده کرد به لاشه وه نه گهر له سر ریگای خۆ تیخستن بیته نهوا پیویست بوو خۆی بختایه ته جهسته کان، وه نه گهر له سر ریگای پیوه لکاندن و نزیکه ی بیته نهوا بۆ یه ک ناده میزاد دوو جهسته ی پیکه وه لکاو ده بوو یه کیتکیان ده بیینی وه نهوه ی تریان نهیده بیینی .

وه لامه که ی له چه ند روویه که وه یه :

یه کیتکیان: خۆی بخته جهسته کان: نهسته مه کهوا خۆی بخته ناو دوو جهسته ی چرو توند یه کیتکیان لهوی تریان چرتر بیته به جوړیک شوینه که یان یه ک شوین بیته .

دووه م: نهوه نا په وایه به زۆر شیوه، لهوانه تیچوونی ناو له چیلکه دارو هه وردا، وه چوونه ناوه وهی ناگر له ناسندا، وه چوونی خۆراک به هه موو به شه کانی لاشه دا، وه چوونی جنۆکه لهو که سانه ی په رکهم یاخورد نه خۆشی فیسی هه یه، جا رۆح بهو نهرم و نیانیه ی خۆی ئالۆزکاوی لاشه لیسی قه دهغه ناکات و ده چیته هه موو به شه کانی .

له گه ل نه وهش نایا دهروون و رُوح یهك شته یاخود دوو شتی جیوازن؟

خه لکی له مه دا جیوازو ناکوکن .

جا هه یه ده لیت: ناو تراوه کانیا ن یه که، وه نه وان هس زانایانی ناینین.

هه یه ده لیت: نه وان دوو شتی جیوازن، وه نیمه س به یارمه تی خوی گه و ره نه ینی

نه و مه سه له یه ناشکرا ده که ین، جا ده لیتین، دهروون روو ده کاته کارو باره کان.

یه کیکیان: رُوحه، جوهری ده لیت: دهروون رُوحه، ده وتری: دهروونی ده رچسو، سه بو

خراش ده لیت:

نجا سالماً والنفس منه بشدقة * ولم ینج إلا جفنُ سیفٍ ومترُ

ده روونیش خویننه، ده وتری: پرسپاری له خوی کرد وه له هه دیسیکدا هاتوه:

((ما لا نفس له سائله لا ینجس الماء إذا مات فيه))،

واته: ((هر گیانله به ریک نه گهر له ناو ناو بریت و خوینی له بهر نه روات نه وه

ناه که پیس ناکات)).

ده روون: جهسته یه، شاعیر ده لیت:

نُبئتُ أن أبی تمیم أَدْخَلُوا * أبنائهم تَامُرَ نفسِ المُنْذِرِ

ده روون چاره، ده وتری: فلان دهروونی تروش بووه، واته: چاو.

و وتم: وانیه وهك ووتراوه، به لکو دهروون لیره دا رُوحه، به نیسه بت خسته بری

بو چاو فراوان ده بیت، له بهر نه وه ی به هوی چاو یکی تروش بووه وه ده بیت، وه نه وه ی

پیگاو وه تروش بووه له راستیدا دهروون یکی په ست و خه مباره وه که پیشتر

باسکراوه.

و وتم: دهروونیش له قورئاندا له خردی خوی ه وه به تیگرایسی ده ره ده چیت وه که

خوی گه و ره ده فهرمویت: ﴿ فَسَلِّمُوا عَلٰی اَنْفُسِكُمْ ﴾ (النور: ۶۱)، واته: ((سه لام

له خوتان و سه لام له یه کتر بکه ن))، هه ره ها خوی گه و ره ده فهرمویت: ﴿ یَوْمَ

تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تَجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا ﴿النحل: ١١١﴾، واته: ((رُوِّتِكَ دَيْتَ كَه هَمُورِ كَه س خه می خۆیه تی بهرگری له خۆی ده کات)) .

ههروهها خوای گهوره دهفهرمویت: ﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ ﴿المذثر: ٣٨﴾، واته: ((چونكه له قیامهتدا ههموو كهس بارمتهی دهستپیشكهری خۆیه تی (کردهوه کانی دینهوه ری)). تنهها بهسه رۆحدا تیپه ر دهیبت وهك خوای گهوره دهفهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿الفجر: ٢٧﴾، واته: ((تهی خاوهن دل و دهروونی پر له نارامی))، دیسان خوای گهوره دهفهرمویت: ﴿أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمْ ﴿الأنعام: ٩٣﴾، واته: ((نادهی گیانتان بدهن به دهستهوه))، ههروهها خوای گهوره دهفهرمویت: ﴿وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿النازعات: ٤٠﴾، واته: ((هوهی جلهوی نهفسی گرتبیتتهوه لهههموو ههواو ههوهس و ئارهزویهکی نادرووست...))، دیسان خوای گهوره دهفهرمویت: ﴿إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ ﴿یوسف: ٥٣﴾، واته: ((بهراستی نهفس (تهگه به نووری خواناسی ئاوهدان نهیبت) زۆر فهرمانهده به گوناھو ههلهو تاوان)).

بهلام رۆح نه بهتهنهاو نهلهگهله نهفسیش بهشهر لاشهدا تیپه ر نایبت ، بهلكو رۆح بهسه ر نهو قورئانهدا تیپه ر دهیبت كهوا خوای گهوره به سروش بۆ پیغهمبهری ناردووه ﷺ، لهم باریهوه خوای گهوره دهفهرمویت: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحاً مِنْ أَمْرِنَا ﴿الشورى: ٥٢﴾، واته: ((نهی محمد ئا بهو شیویهی كه ووتمان ئیمه قورئانمان بۆ پهوانه کردیت له لایهن خۆمانهوه)).

ئهرکی سرووشیش تهویه كهوا خوای گهوره خۆی ناردوویه تی بۆ نیردراوه کانی وه پیغهمبهه کانی ، خوای گهوره دهفهرمویت: ﴿يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ ﴿غافر: ١٥﴾، واته: ((نهو زاته وهحی نیگا بهفهرمانی خۆی دهنیرتت بۆ ههركام له بهندهکانی كه بیهویت (قورئان رۆحه، چونكه ژیان بهخشه به عهقل و دل و دهروون)، بۆ نهوهی خهلكی بترسینیت له

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجَوْزِيَّةِ

رۆژی بهیه کگه یشتنه وه))، ههروهه خوای گهوره دهه فرمویت: ﴿يُنزِلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ﴾ (النحل: ٢)، واته: ((پهروه دگار خزی فریشته کان به رهحهت و ژیانسه وه (که وهه حی ناسمانه) دهه نیریت بۆ ههه کهس که بیسه ویت له بهنده کانی (که پیغه مبه رانن)، فرماتیان پی دهه دات که: خه لکی بیدار بکه نه وه له وهی که بهراستی جگه له من خویه کی دیکه نیه ، له بهر نه وه له خه شم و قینم خۆتان بیاریزن (چونکه له وه که سانه خۆش نا بم که غهیری من دهه پرستن).

نه مهش ناو نراوه رۆح کاتیک ژیانیک بیسه وه دهه خه شیت، چونکه ژیان به بی نه وه هه رگیز سوودی بۆ خاوه نه که ی ناییت ، به لکو ژیانی گیانله بهری چواری بۆ له وه باشتره و نا کامه که ی خۆ به دهسته وه دانه.

ناویش نراوه رۆح: رۆحیک: له بهر نه وهی ژیانی جهسته ی تیدایه، ههروهه ناو نراوه (الريح) واته: شنه با کاتیک ژیانی تیدا دهسته ده که ویت، وه بۆ نه مهش له سهه رۆحه کان کۆده بیته وه، شاعیر ده لیت:

إِذَا ذَهَبَتِ الْأَرْوَاحُ مِنْ نَحْوِ أَرْضِكُمْ * وَجَدْتُ لِمَسْرَاهَا عَلَي كَبِدِي بَرْدًا

رۆح و ره یحان و هه وانه وهی تیدایه، جا ناو نراوه ده روون، رۆحیک بۆ دهسته که وتنی ژیانیک تیدا، ناو نراوه (النفس) ده روون یاخورد له بهر شتیک گران به هایه (النفیس) له بهر گران به هایکی و گه وره ییه که ی نه وه ناوهی لینراوه، یاخود له بهر دهه رختنی شته که یه کاتیک دهه ده چیت جا له بهر زۆر چوونه دهه وهی و هاتنه ژوره وهی له لاشه دا ناو نراوه (النفس) ده روون، وه له ویدا ده روون له جولاندنه، له بهر نه وهی بهنده یه که که خهوت رۆحه که ی لی دهه ده چیت ، جا نه گه ر به ناگاهاته وه رۆحه که ی بۆ دهه گه ریتته وه، وه نه گه ر مردیش نه وه به یه که جاری رۆحه که ی دهه ده چیت ، جا نه گه ر به خاکیش سپی درا رۆحه که ی بۆ دهه گه ریتته وه، کاتیک پرسیاری لینکرا دهه ده چیت، ونه گه ر زیندووش بۆه نه وه رۆحه که ی بۆ دهه گه ریتته وه.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيَمُ الْجُوزِيَّةِ

جياوازی نيوان دەررون و رۆح جياوازی له سيفه تەکانه نەك له خودی ئەوان، له راستیدا خۆنیش ناوئراوه: دەررون، لەبەر ئەوەی دەرچوونی خۆین کەوا مردنی له گەڵدا دەبێت دەشیت دەررونە کەش دەر بچیت، ژيانیش تەواو نابیت تەنیا بە ئەو نەبیت، هەر وەك ژيان بەر دەوام نابیت تەنھا بە دەررون نەبیت، جا لەم بارە یەوێه شاعیر دەئیت:

تَسِيلُ عَلَى حَدِّ الظُّبَاتِ نَفوسنا * وليست على خيرِ الظُّبَاتِ تَسِيلُ
وه دەرتریت: گیانی سپارد، گیانی دەرچوو، گیانی جیا بوو، هەر وەك
دەرتریت: رۆحی دەرچوو، وه رۆحی جیا بوو، بەلام مردنی هەلە شەیی یە کجاره و
له وانە یه درێژه بکیشیت، و ئەم هەلە شەو هەلچونەش بە زۆری و بە خێرایه، جا
خوای پەروردگار هەر خۆی درێژهی پێدەدات و پالی پێوه دەنیت له کاتی مردندا.

(له باره‌ی ووتەکانیان: رۆح دەررون نیه)

کۆمه‌ئێکی دیکه له خاوه‌نی هەدیس، وه بیرمەندو زانایانی ئایین و ئەهلی
تەسەوف دەئین، رۆح دەررون نیه بە لکو شتیکی دیکه یه، مقاتل کورپی سلیمان،
دەئیت: ناده‌میزاد و ژیان و رۆح و دەررونی هه‌یه، جا کاتیک نووست دەررونی
دەر دەرچیت کەوا ئەقلی بە شتەکاندا دەشکیت بەلام له جەستە جیا نابیتەوه، بەلام
په‌تیکی پراکتیشاو دەر دەرچیت که شەوق و پروناکی هه‌بیت، جا خەونە که به‌و
دەررونه دەبینیت کەوا لیتی دەرچوو و ژیان و رۆحە کەش له جەستەدا دەمینیتەوه،
جا هەر به‌و گنگل دەدات و ئەم دیو و ئەو دیو دەکات و هەناسه دەدات، کاتیک
جوولاً رۆحە کەمی بۆ ده‌گه‌ریتەوه وه خێراتر له چار تروکانیک، ئەگەر خوای گه‌وره

۹۰ ح للإبن قیّم الجوزیة

ویستی له سهر بیت نهوا له خهوه کهیدا ده پیرتیت و نهو دهرورونه ده گریت که لیسی
ده رچووه .

ههروه ها ده لیت : کاتیک ده خهویت دهرورونه کهی دهرده چیت و بۆ سهروه وه بهرز
ده پتهوه ، جا نه گهر خهونی بینسی بۆی ده گهر پتهوه ، ههوالّ ده داته رۆحه کهو،
رۆحه کهش ههوالّی پیده دات ، جا نهو ده زانیت کهوا نهو چی و چی بینیه .
نهبو عبداللهی کورپی مه ند ده لیت: له باره ی زانیاری رۆح و دهروروندا جیاوازی و
ناکۆکی په یدا بووه ، جا هه ندیک له وان ده لیت: دهرورون قوریککی ناگرینه ، و رۆحیش
نوریککی روحانیه .

هه ندیککی دیکه یان ده لیت: رۆح خودایی و ناینزانی یه ، وه دهرورونیش: ره وشت و
خووی ناده میزاده ، و درووستکراویش به نهو تا قیده کریته وه .

کۆمه لیککی دیکه ده لیت: نهوانه نه هلی فهرموده وه هه دیسن: کهوا رۆح دهرورون
نیه ، وه دهرورونیش رۆح نیه ، دامه زراوی و وه ستانی دهرورون به رۆحه و دهرورونیش
دیمه نی به نده یه ، ناره زوو و خۆشه ویستی و دلّتی چوون و کاره سات و وه یشوومه ی
تیدا کۆده بیته وه ، وه رۆحیش داوا ده کات بۆ دوارۆژ و کاریگه ری تیده کات، هه واو
هه وه سیش به دوا ی دهروروندا ده که ویت، وشه ی تانیش به دوا ی دهرورون و هه واو
هه وه سدا ده که ویت، و سامان و دارایش به دوا ی عقل و رۆحدا ده که ویت، خوا ی
گه وره ش به سرووش و نیگای خۆی و یارمه تی دان و پشتگیری خۆی دریتیشان
ده کاته وه .

هه ندیککی دیکه ده لیت: رۆحه کان له لایه ن کارو فهرمانی په روه ردگار وه یه ،
راستی وزانینی له بوونه وه رو بۆ درووستکراوه که ی ده شاریته وه .

هه ندیککی دیکه یان ده لیت: رۆحه کان نوریکه له نوره کانی خوا ی گه وره ، وه
ژیانیش له ژبانی خودای گه وره دایه .

٩٥ ح لِلإِئْتِن قِيمُ الْمُجُوزِيَّةِ

پاشان له رۆحه كاندا جياوازی و ناكۆك بوون، نایه به مردنی لاشهكان و دهروونهكان رۆحهكانیش دهمریت یاخود نامریت؟

جا كۆمه لیتك ده لیتن: رۆحهكان نامرن و تاقیش ناکریتنه وه.

كۆمه لیتکی دیکه ده لیتن: رۆحهكان له سه ر شیوه ی بوونه وه ره که یه، ده ست و قاچ و چاوو بیستن و بینین و زمانی هه یه .

كۆمه لیتکی دیکه ده لیتن: بۆ بروادار سی رۆح هه یه، وه بۆ دوو پروو و کافره کانیش یه ک رۆح هه یه .

هه ندیکی دیکه یان ده لیتن: بۆ پیغه مبه ران و راستگۆیانیش پینج رۆح هه یه .

هه ندیکی دیکه یان ده لیتن: رۆحهكان رۆحانین له پیاوچاكان و خواناسان دروست بووه جا کاتیک ده رچوو ده گه ریته وه بۆ لای خواناسه كان.

وتم: به لām نهم رۆحه ی که وا ده مریت و ده رده چیت نه وا یه ک رۆحه نه ویش ده روونه . به لām نه وه ی خوای گه وه ره پشتگیری نه کات له به نده باوه رداره کانی له رۆحیک نه وا رۆحیکی دیکه یه بئجگه نه و رۆحه، هه روه ک خوای گه وه ره ده فه رمویت: ﴿أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ﴾ (المجادلة: ۲۲)، واته: ((نه وانه خوا نیمان و باوه ری له دلایندا چه سپاندوه و جیگیری کردوه له به هره و میه ره بانی تایبه تی خۆی، به هیزو گیانیتی تایبه تی له لایهن خۆیه وه (مه به ست قورئان و ئیمان ه) پشتگیری کردوو و یارمه تی داو))، هه روه ها نه و رۆحه ی که وا پیی پشتگیری کراوه رۆحه ی مه سیحی کوپی مه ری ه مه ، هه روه ک خوای گه وه ره ده فه رمویت: ﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أُيِّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ (المائدة: ۱۱۰)، واته: ((خوا فه رموی: نه ی عیسا ی کوپی مه ری ه یادی نه و نازو نیعه مه تی من بکه ره وه که رژاندم به سه ر خۆت و دایکتدا، کاتیک من به هزی جو به نه یلی پرۆزه وه پشتیوانیم لیکر دیت))، هه روه ها نه و رۆحه ی که وا ده هاویت به سه ر نه و به ندانه ی که نه و ده یه ویت نه ا نه و رۆحه نیه که له لاشه دایه .

رۆح لِلإِن قِيمُ الْجَوْرِيَّةِ

بهلام نهو هيزرو توانايهي كه له لاشه دايه نهو يش ديسان پيئي ده ليين: رۆحه كان، جا ده وتريت: گياني بينهر، گياني بيسهر، و گياني بۆنكه، جا نهو رۆحانهش هيزيكي دانراون له له شدا ده مريت به مردني لاشه كان، نهو ههش نهو رۆحه نيه كه به مردن لاشه كه نهو نامريت و تاقيشنا كريتته وه ههروهك رۆحه كان تاقيده كرينه وه.

بۆ زانست و زانين رۆحيك ههيه، وه بۆ چاكه كردن و دلسۆزي رۆحيك ههيه و بۆ خۆشهويستی و پي سپاردن رۆحيك ههيه، و بۆ پشت بهستن و پراست گۆيي رۆحيك ههيه و خهلكيش جياوازن لهو رۆحانهدا به جياوازيهكي زۆر جا ههركهسي نهو رۆحانهي بهسهردا زال بوو نهوا دهبيته بهندهيهكي رۆحاني، لهوانه شيان نهوهي ووني كرديت و فهرامۆشي كرديت ياخود زۆربهيان دهبيته خاكيكي تاريك و نووتهك، وه خواي گهورهش پشتيوان و يارمهتيدهره.

لهم بارهيهوه: نايه دهروون يهكيكه ياخود سي شته ؟

له پراستيدا زۆر له خهلكي له قسهدا كهوتوونه ته ناو نهوهي كهوا بۆ نهوهي نادهم سي دهروون ههيه: دهروونيك پر له نارامي يه، دهروونيك سه رزه نشت كارو لۆمه ي خۆي دهكات، دهروونيكيش نيشانه ي گوناھو ناژاوه گيريه. وه ههيه نه مه ي بهسهردا زال دهبيت، و هه شيان يه كيكي ديكه ي بهسهريدا زال دهبيت، وه بپرو بيسانو دههيننه وه له سه ر نه مه بهم فه رمووده يه پيرۆزه: ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ﴾ (الفجر: ٢٧)، واته: ((نه ي خاوه ني دل و دهرووني پر له نارامي))، وه بهو فه رمووده يه ي خواي گهوره: ﴿لَا أُقْسِمُ بِسَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللّوَامَةِ ﴿ (القيامة: ١-٢)، واته: ((سويند دهخۆم به رۆزي قيامهت، وه سويند دهخۆم به ويژداني زيندوو وه نه فسي رهخنه لهخۆگر كه لۆمه ي خۆي دهكات))، بهو

فهرموده یهی خوای گهوره که ده فهرمویت: ﴿إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ
 بِالسُّوءِ﴾ (یوسف: ۵۳)، واته: ((بهراستی نهفس زۆر فهراندهره به گوناھو ههلهو
 تاوان))، راستیه که ی ئهوه یه کهوا یه که دروونه به لام سیفه تیان ههیه، وا داده نریت
 هه سیفه تیک ناویکی هه بیته ناوانراوه پیر له نارامی بهو پییهی پرله نارامی و
 ناسورده یه که ی بۆ خوای خۆیه تی به به ندایه تی و خۆشه ویستی و ملکه چی بۆ ئه
 وه پشت به ستن و ترسان و پارانه وه شی هه بۆ ئه وه ، جا ناوانی خۆشه ویستی و
 ترسان و پارانه وه لیتی ئهوا بینینی خۆشه ویستی بۆ یه کیکی دیکه جگه له نهو
 ده پچریت وه ترسان و پارانه وه لیتی ده ست هه لده گریته به خۆشه ویستی که سیکی
 دیکه بیجگه له خوای پهروه ردگار، به یاد کردنه وه شی یادی که سیکی دیکه
 ناکاتوه بیجگه لهو ، هه تاکو شهوق و گه یشتن و دانیشتن و بینین و جوولهو
 گوینگرتن و تینوویه تیشی هه به یارمه تی و پشتیوانی ئهو ده بیته، وه دله راکردوو
 و هه لاتووه که ی ده گه ریته وه بۆ لای خودای میهره بان، جا ئهو نارامی و
 ناسورده یه ی له ده روون و دل و جوومگه کانی و توانا کانی له ناشکراو په نهانی
 ده بینیت ، جارۆچی راده کیشریت بۆ لای خودای گهوره وه پیستی و دلی و
 جوومگه کانی نه رم ده بیته بۆ خزمه تکردن و نزیک بوونه وه له پهروه ردگار، ناکریت
 دل نارامی و ناسورده یی به ده ست بیته ته نها به خوداو یاد کردنه وه ی ئهو نه بیته، ئهو
 فهرموده یه ی که خوای گهوره داییه زاندوو به بۆسه ر پیغه مبه ره کانی وه که
 ده فهرمویت: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ
 الْقُلُوبُ﴾ (الرعد: ۲۸)، واته : ((نهوانه ی باوه رپان هیناوه و دل و دهروونیان نارام
 ده بیته به قورئان و په یامه که ی خودای پهروه ردگار، ناگادارین دله کان هه به
 قورئان و یادی خراو (پابه ند بوون به ناینه که یه وه) خۆشنوود ده بن و
 ده چه وینه وه))، جا دلو دهروونی نارام و جینگیر بوونی به لبردنی شیواوی و
 په شوکاوی و شیرزه یی لیتی، وه نه مه ش نایه ته دی ته نها به خوداو یاد کردنه وه ی ئهو

نه بیټ، وه راستی دل و نارامیه کهش کهوا دهروون پیټی نارام ده بیټ نهوا له ده رگای ناسینی ناوه جوانه کانی و سیفته کانی خوی گهوره نارام ده بیټ ، وه پیا ه لندان و باسکردنی تهواوی و بی کهم و کوری و تاکو خه بهردانی کهوا له لایهن دهروونیه وه خهبری پیده دات، ههوالی پیبدات له باره ی پیغه مبه ره کانی جا به قه بولکردن و رازیکردن پیټی ده گات ، وه ته سلیم بوون و ملکه چی، وه دل فراوانیش بۆ نهو بیټ، وه شادومانی دلش هه ر بهیادی په روه رد گاره، له بهر نهوه ی ناسنیک له ناسینه کانی خودای پاک و بیچگه رده بۆ بهندی خۆی له سه ر زووبانی پیغه مبه ره که یه تی جا هیشتا و به رده وام دل له گه وره ترین په شزکاری و شپرزهی دایه له و ده رگایه دا تاوه کو نیمان به ناوه جوانه کانی خوی گه وره و سیفته کانی و یه ک تا په رستی و به رزبوونه وه ی بۆ سه ر عه رشی خۆی تیکه ل ده بیټ، جا نه مه یه که مین په کانی دل و دهروون نارامیه، پاشان به رده وام کاریگه ری ده بیټ هه ر کاتیک گوتی له نایه تیک بیټ کهوا باس له سیفته تیک له سیفته کانی خوی گه وره بکات، نهوه کارو فره مانه ش کو تایی نیه، نهو نارامی و ناسوودیه ش بنچینه یه که له بنچینه کانی نیمان ، کهوا بناخه که ی له سه ر دامه زراوه، پاشان ناسووده ده بیټ بۆ خه بهر پیدانی له کاتی دوا ی مردندا له کاروباره کانی به رزه خدا، نهوه ی له دوا ی نهودا له باره کانی قیامه تدا ، هه تاکو وه ک نهوه ی به ناشکرا هه مووی بینیت و نه مه ش راستیه کی دلنیا یه کهوا خوی گه وره وه سفی به نه هلی نیمان نه کردوه کهوا ده فره مرویت: ﴿وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ (البقرة: ۴)، واته: ((دلنیا بن که رۆژی دوا یی هه ر پیش دیت و قیامه ت هه ر به ریا ده بیټ))، نیمان به رۆژی دوا یی به ده ست نایه ت تاوه کو دل نارام و ناسووده ده بیټ به وه ی خوی گه وره هه والی پیداو بۆ نهو کاروباران ه ی کهوا دیت و هیچ گومانی تیدانیه ، ، جا نهوه نیمانداریکی راسته قینه یه کهوا نیمانی به رۆژی دوا یی هیه هه روه ک له هه دیسیکی حاریسه دا هاتووه: (بوومه نیماندار، جا پیغه مبه ر ﷺ ده فره مرویت: ((ان لكل حق حقيقة فما حقيقة ايمانك؟))، واته:))

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بۆ هه موو مافیتک راستیهک ههیه جا راستی نیمانه کهی تو چی یه؟))، حارسه روتی: ده روونم له دونیاو نهوهی تیا بهتی وهرس بووه وه له بهرچاوم کهوتووه ، وهک نهوه وام که من سهیری عهرشی خوای خۆم ده کهم له جیگایه کی زۆر بهرز وه بۆ خه لکی به ههشت کهوا سهردانی یه کتر ده کهن وه خه لکی دۆزه خیش تیدا نازار ده چیژن، جا پیغه مبهه عَلَيْهِ السَّلَامُ فهرمووی ((عبدُ نور الله قلبه))، واته: ((بهنده یه که خوای گه وره دلی پرووناک کردۆته وه)).

(له باره ی ناسووده یی ده روون و نیماندا)

دلتیایی و ناسووده یی بۆ ناوه کانی خوای گه وره و سیفه ته کانی دوو جوژه: دلتیایی بۆ باوه ر بوون پیی و، سه لماندن و بیروباوه ربوون پیی، و نارامی و دلتیاییش ده بیست له شوینه واری به ندایه تی په نگ بداته وه، وهک غمونه ی دلتیاییه که ی بۆ قه درو نیسپات بوونیشی، و باوه ر بوونیش پیی دلتیاییه که پیویست ده کات بۆ شوینه به تواناکان کهوا فه رمان به بهنده ناکات به ناچار کردنی، و تواناشی نیه له سه ر پیکدرنی کاره که، جا سه لاواتی بۆ ده نیتریت، پیی رازی ده بیست، وه نه لیتی تووره ده بیست و نه گله یی لی ده کهریت و نه نیمانه که ی شه رزه و تووشی شله ژان ده بیست، و دلگران نابیت له سه ر نه وه ی له دهستی چوه، دلخۆشیش نابیت به وه ی بۆی هاتووه، چونکه کاره سات و وهی شوومه که ی تیدا چاوه رپوانکراوه پیش نه وه ی کهوا بگاته لای و پیش نه وه ی دروست بکهریت هه روه ک خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ (الهدید: ٢٢-٢٣)

همروه‌ها خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ﴾ (التغابن: ۱۱)، واته: ((به فرمانی خوا نه‌بیّت هیچ خۆشی و ناخۆشیه‌ک پیشنه‌هاتووه ، جائه‌وی باوه‌ری ته‌واو بهیّتیّت، خوا دلّی ریتوینی ده‌کات بۆلای خۆی))، یه‌کیتک له پیشینه‌کان ده‌لیت: ئەو به‌نده‌یه‌یه که‌وا تووشی کاره‌ساتیک ده‌بیّت و ده‌زانیت که‌وا ئەوه له‌لایهن خواوه‌یه جا پازی ده‌بیّت و سه‌لاوات لیّ ده‌دات، جا ئەوه دلّنیایه‌که تا یاسا‌کانی سیفه‌ته‌کان و پیوستیه‌کانی وه شوپنه‌واره‌کانی له جیهاندا، به‌لام نارامی و دلّنیایی چاکه‌کردن ئەو نارامیه‌یه تا فه‌رمان و کاره‌کانی گوپرایه‌لی و دلّسوژی و نامۆژگاری، جا له‌سه‌ر کارو فه‌رمانه‌که‌یدا ویست و ناره‌زوو و لاسایی کردنه‌وه‌یه‌ک پیشکه‌ش ناکات، گو‌مانیک جینگیر ناکات به‌ره‌لستکاری هه‌واله‌ی بیّت و نه ناره‌زوویه‌ک به‌ره‌لستکاری فه‌رمانه‌که‌ی بیّت.

نیشانه‌کانی ئەو دلّنیایه‌ش که‌وا دلّنیاو ناسووده ده‌بیّت له په‌شو‌کاوی تاوان و بیزاریش بیّت تاکاتی ته‌وبه‌ کردن و شیرینی خۆشیه‌که‌ی و ئەمه‌شی له‌سه‌ر سووک ده‌بیّت به‌وه‌ی که‌وا ده‌زانیت که‌ له‌زه‌ت و شیرینی و خۆشیه‌که‌ی له‌سه‌ر که‌وتن له‌تۆبه‌ کردنه‌که‌دایه، و که‌سیش ئەمه‌ نازانیت ته‌نها ئەوه‌ی تامی ئەو دوو فه‌رمانه‌ی کردیّت، بۆ هه‌موو ناره‌زوویه‌ک سه‌رخۆشیه‌ک هه‌یه زیاد ده‌بیّت له‌سه‌ر سه‌رخۆشی با‌ده‌و عه‌ره‌ق هه‌روه‌ها تووره‌ بوونیش سه‌رخۆشیه‌کی تی‌دایه‌ گه‌وره‌تره له‌سه‌رخۆشی شه‌راب و مه‌ی خواردنه‌وه ، بۆ ئەمه‌ش ده‌بینیت که‌سی عاشق و تووره‌ ئەم کاره‌ ده‌که‌ن، که‌وا که‌سی مه‌ی‌خۆر کاره‌که ده‌کات.

(لهبارهی مانای دل و دهررونی پر له نارامی و ناسودهیی)

نالیرهدا نمونهیه کی نهرم و نیان و به خشنده هیه پیویسته ناگاداری بیت لهسه ری وه بزی ناگادار بیته وه وه سهرکه وتنیس به دهست نهو کهسهیه کهوا تنگه ژهی سهرکه وتن و یارمه تی به دهسته تی، ههر خودای پاک و بیگه ردیشه بز ههمو نه ندامیک له نه ندامه کانی ناده میزاد ته واری داناره جا ههر کاتیک یه کیک لهو نه ندامانه ی نه برو نهوا ههست به په شوکاوی و شپزهیی دهکات بههزی ناتواوی نه ندامه کانی کهوا بزوی داناره، وهک نمونه ی ته واری چاو له بینیندا ته واری گوی له گریگرتندا، وه ته واری زمان له قسه کردندا، جا نه گهر نهو نه ندامانه نه مان کهوا هیژیکه بز ته واری ناده میزاد نهوا ههست به نیس و نازارو کهم و کوری دهکات بههزی له دهست چوونی نهو نه ندامانه.

وه ته واری دل و نیعمهت و دلخوشی و لهزهت و کهیف خوشی له ناسینی خوای گهوره دایه وه وویستی خوشه ویستی و مل کهچی بز نهوو رهزا بوون لهسه ری و شهوق و خوشه ویستی وهژگری بز نهوه، جا نه گهر نهوه ی له دهستدا نهوا تووندترین سزاو شپزه ییه له چاو یکدا کهوا پروناکی بینینی له دهستداوه، وه له زمانیکدا کهوا هیژه قسه کردن و تامکردنی له دهستداوه، نیین و عهباس ده لیت: نارامی و ناسودهیه کی باوه پیکراو، قه تاده ده لیت: نهو نیمانداریه دل و دهررونی نارامی گرتوه، تا نهو کاته ی وه عدو به لینی خوا ده گاته جی، و حهسه ن ده لیت: باوه پیکردن بهوه ی خوای گهوره فه رموویه تی، وه مواجد ده لیت: نهو دهررونییه کهوا دلنیا یه که خوای گهوره په روه ردگاریه تی، وه ههروه ها ده لیت: نهو ددل و دهررونییه کهوا دلنیا یه به گه یشتنی به خودای خزی، جا قسه ی پیشینه کان له دل و دهررون و نارامی و ناسوده ییدا لهسه ر نهو دوو بنچینه یه دا ده سوورپیتته وه، دلارامی و ناسوده یی زانست و نیمان، و ناسوده یی و دلنیا یی ویستن و شیراده و کارکردن.

(نهبارهی درووست بوون و بیگهاتنی دنیایی و ناسوودهیی)

نه گهر نارام و ناسووده بوویت له گومان بۆ دنیایی و یه قینی، و له نه زانین بۆ زانین و زانیاری، وه له بی ناگایی بۆ یادکردنه وهی خوا، له خیانه ته وه بۆ تهوبه کردن، و له ریایی و سوو خۆریه وه بۆ دلسۆزی، وله درۆ کردن بۆ راست گۆیی، وه له بی توانایی و بی نه کراندا بۆ رهوشته به رزی و زیره کی، له هیترو ده سالات و له خۆبایی بووندا بۆ زه لیلی ملکه چی، له لووت به رزی و گومراییدا بۆ بیفیزی و پۆح سووکی، له که مته رخمی و گوی پینه داندا بۆ کارو کرده وه نه وکاته پۆح ده ست ده کات به نارامی و ناسوودهیی، بناخه ی هه موو نه وانه و سه رچاوه کان له بی داربوونه وه له خه وه له سانه، جا نه مه ش یه که مین کلیلی خیترو به ره که ته، له بهر نه وهی که سی بی تاگا له بری خۆ ناماده کردن بۆ گه یشتن به خوای خۆی و نازوقه یه ک دابنی بۆ پۆژی گه رانه وهی به پله و بایه ی نووستوو وایه، به لکو حالی له و خراپتریشه، له بهر نه وهی که سی عاقل و بیرمه ند په یمان و به لیتی خوای گه وره ده زانیته وه نه وهی پیوستیه تی له فرمانه کانی خوای گه وره وه مه به ست و یاسا کانی له مافه کاندا، به لام ریگری ده کات له راستی هه سته کردنه که، جا به که مته رخمی لیتی داده نیشیت به وهی دلی ده یه ویت نه مه ش بی تاگاییه که یتی که وا لیچی پالکه و تووه جا خه وتن و پالکه و تنه که ی درپژه ده کیشیت جا نه رم و هیواش و به رده وام بۆ ناره زووه کانی شه یتان ده مینیتته وه جا مانه وه که ی به سه ریدا تووند ده بیته، نینجا خه ریک ده بیته به شه هوت و تامه زرۆو حه زه زۆر به لی شاوه کانی وه داب و نه ریه کان به سه ریدا زال ده بیته تیکه له ده بیته به و خه لکانه ی به دوای شتی پرو پوچ ده که ون.

جا که ی ری بازو به رنامه ی نه و بی تاگاییه له دلیدا ناشکرابوو به توور به ونیتک له توور به ونه کانی هه ق له دلیدا نه وکاته وه لامی ده درپته وه له نامۆژگاریه کانی خوای

۹۹ ح لِلإِبنِ قِیمِ الْجِوزِیَّةِ

گهوره له دلئی بهنده نیمانداره کهی، یاخود بریارو تینکۆشانیک له سهری شوینه واره کهی بیرو فیکرهی پشتی پی به ستری له شوینی بهرامبر، جا له بریاری دیاری کردنه وهی بدات و هاواری گهورهیی خوا بکات به جۆریک کۆشکه کانی به ههشتی بۆ رووناک بکریته وه، جا شاعیر ده لیت:

ألا يا نفس ويحك ساعديني * بسعي منك في ظلم الليالي
لعلك في القيامة أن تفوزي * بطيب العيش في تلك العاللي

جا نهو فیکرو بیرو هۆشه نوریک ده جولینیت له رووناکیه کهیدا نه وهی بۆی درووستکراوه نه وهی دهیگاتی له پهحمهتی خوی گهوره له کاتی مردندا تاوه کو ده چیتته ناو گۆر ده بینیت، وه خیرایی له ناوچوونی دونیاو نه بوونی وه فاو دل سۆزی بۆنه وانهی له سهری درووستکراوه ده بینیت بۆیه خوی گهوره ده فهرمویت: ﴿أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ﴾ (الزمر: ۵۶)، واته: ((نه وه کو یه کینک بلیت ناخ و داخ و په شیمانی بۆنه وه مو لادان و نادر و وستیانیه که کردم ، له فهران و بهرنامهی خوادا، بیگومان لهو که سانهش بووم که به دین و بهرنامهی خوام ده کرد))، نهو ته مهنه که مهی که ماوه وه هیچ نرخ و بایه خیککی نیه ههست بهوه ده کات نه وهی له دهست چوه و پیشوازی لیده کات، دواڕۆژیک که نه وهی پیشکهشی کردوه له ساتمه و خهف و خهف و ناخوشی.

پاشان وورد ده بیته وه له نوری نهو به ناگاهاته وهیه وه دهست به جی و خیرا نیعمهتی خوی خۆی به سهریدا له کاتی جیگیر بوونی له رهحمی دایکیدا تاوه کو نهو کاتهی، نه مەش تییدا نه م دیوو نهو دیو ده کات به ناشکراو به نهینی به شهوو به رۆژ، له خه به ربوونه وه له خهوتندا به نهینی و به ناشکرا، نه گهر کۆشش بکهیت به نامار کردنی جۆره کانی ناتوانیت.

پاشان له ژیر رۆشنایی نهو نووره دا ده بینیت نهو کهوا نا نومید بووه له دلته نگی و خهف و خهف و ناماره کانی، نهیتوانیوه مافی خۆی به تهواوی جی به جی بکات.

پاشان له ژیر تیشکی نهو هه لسانه وهو به ناگاهاته وهه دا نه گهر نهو کرده وهی ناده میزادو جنۆکه ی بگردایه له کاری چاکه دا نهوا گالتھی پیده هات، به نیسبته نهوهی له ته نیشت خوی مهزن دابیت نهوهی مافی نهوه له شکۆمهندی و مهزنی و بالآدهستی خودای میهره بان نه مهش نه گهر کارو کرده وه کانیشی بۆ نهو بیت، جا چۆن ده بیت وه نه مهش ته نها بریتیه له چاکه و مینهت و به خشندهیی خوی گهوره بۆ نهو به جزئیك کاره کانی بۆ ناسان بکات و دروستی بکات؟ و نه گهر کارو کرده وه کانیشی بۆ نهو نه بیت وله بهر نهوهی بۆی بکات و دروستی بکات؟ خاوه نه که ی له دهروونی خۆیدا بیینی، تاوه کوه چاویك ده بیینی، یارمه تیدانی و پشتیوانی خوی گهوره ی تیجدایه له گهوره یی و مننهت و به خشندهیی به سه ریدا.

پاشان لهو نووردها نهو بی ناگایه ی بۆ ده دره وه شیتته وه دره وشانه وه یك کهوا له پرووناکیه که ی عه یب و لهنگی دهروونی و لهکیس چوونی به هه ده رچوو کرده وه که ی بیینیت، نهوهی پیچشتر کردویه تی له تاوان و خرابه کاری و پیشیل کردنی پرۆزیه کان و وازهیتان و دهست هه لگرتن له زۆربه ی مافه کان و واجبه کاند، جا نه گهر چوهه پال نهوهی بۆ دیتنی نیعمه ته کانی خوی گهوره به سه ریدا و پشتگیری کردنی ده بیینی مافی نهو که سه ی نیعمه تی پیکراوه له نیعمهت و فره مانه کانیدا چاکه یه کی به رامبه ر نه کردوه کهوا سه ری پی به رز بکاته وه، جا دلّی نارام ده بیت وه دلّ و دهروونی تیک ده شکیت و نه ندامه کانی له شی ملکه چ ده بیت وه سه ری شوپ ده بیت به رامبه ر خوی گهوره له بیینی نیعمهت و پیدچوونه وه ی گونا هه کانی و نهنگ و شووره یی دهروونی وه به هه ده ر چوونی کرده وه کانی (أبوء لك بنعمتك علي وأبوء لك ذنبي ، فأغفر لي ، فإنه لا يغفر الذنوب إلا أنت)^(٣٢٢)، واته: ((خۆم په نا ده گرم به تۆو به نیعمه ته کانت له سه رمدا، وه خۆم په ناده گرم به تۆ له تاوانه کاتم جا لیم خۆش ببه، له بهر نهوهی کهس له تاوانه کاتم خۆش نابیت ته نها زاتی تۆ

(٣٢٢) سند أحمد: ١٢٢/٤ ، سند ابن ماجه (٣٧٨٢).

۹۱ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

نه بیټ)) . جا بؤ دهر وونی خوئی چاکه یهک نابینئی بؤیه بؤ نه مه دوو کارو فه رمانی مه زن پیټویست ده کات:

یه که م: زؤر یادی نهو بکه ره وه که وا خوای گه وره منه تی به سه رد اکرده وه .
دووه م: یه که م ته ماشا کردنی نهو خوا به رسته یی ده که بیت له وه ی خوای گه وره منه تی
له سهرت کردوه به مانای وا سه یری خؤت مه که تا عهت و عیباده تی کی زؤرت
کردوه به رام بهر نه وه ی خوای گه وره منه تی له سه ر کردووی .

(له باره ی تویه کردن و په شیمانی و لیپرسینه وه دا)

پاشان وورد ده بیټه وه له رووناکی نهو تیشکه دره وشاویه نه وه ی پیټویستی
له خه و رابونه که ی ده کات له بهر نامه ی بی ناگاییه که ی له تویه و په شیمانی و
لیپرسینه وه و چاودیری کردندا، وه په رؤشی و خؤنه ویستی بؤ خوای خوئی که وا
په رؤشیه که ی کاریگری له سه ری هه بیټ، له سه ر به ختو چاره نووسی له په زابوون و
نزیک بوونه وه ی و به خشنده یی و دل فراوانی لئی له فرؤشتنی به نرخیکسی که م له
جیهان و مه نزلگایه ک به خیرایی له ناو ده چیت .

جا نه مه هه مووی له کاریگریه کانی له خه و رابوون و پیټاویسته کانیه تی ،
نه مه ش یه که مین شوین و هه واری دل و دهر وونی پر له نارام و دلنیا یه که وا کؤچ و
کؤچباری بؤلای په روه ردگارو جیهانی دوا رؤزی لی دامه زراوه .

(له باره‌ی دل و دهررونی لومه‌کار)

به‌لام سه‌رزه‌نشستکراو نه‌وه‌یه که خوای گه‌وره سویتندی پی‌خواردوه وه که ده‌فهرموویت: ﴿ وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴾ (القیامة: ۲) واته: ((وه سویتند ده‌خۆم به ویزدانی زیندوو و نه‌فسی ره‌خنه له‌خز گر که لۆمه‌ی خۆی ده‌کات))، له‌باره‌یه‌وه ناکۆک و جیاوازن، کۆمه‌لێک ده‌لێت: نه‌و دهررونه که‌وا له‌سه‌ر یه‌ک بار جی‌گی‌ر نابیت، نه‌و ووتی دهربرینه‌یان له‌ لۆمه له‌یه‌کتر کردن وه‌رگرتوه ، نه‌وه‌ش پارایی و دووباره‌بوونه‌وه‌یه، نه‌مه‌ش له‌ گه‌وره‌ترین نیشانه‌کانی خوای گه‌وره‌یه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌و درووستکراوی‌که له‌ درووستکراوه‌کانی ده‌گۆرپیت و په‌نگ ده‌گۆرپیت له‌یه‌ک کاتژمێردا له‌گه‌ڵ نه‌وه‌ی له‌ رۆژ و مانگ و سالتیک و ته‌مه‌نیکدا په‌نگه‌کانی ده‌گۆرپیت، جا یادی خوا ده‌کاته‌وه‌و بی‌ ناگاش ده‌بیت و په‌زای ده‌بیت و به‌ره‌ه‌لست کاریش ده‌بیت، وه هیمن و له‌سه‌ر خۆ ده‌بیت وه‌ پروی هه‌لده‌مالیت، په‌شیمان ده‌بیته‌وه‌و تۆبه ده‌کات سه‌رپینچش ده‌کات و دل‌ی په‌ق ده‌بیت، خۆشه‌ویستی ده‌کات و تووره‌ش ده‌بیت ، دل‌ی خۆش ده‌بیت و شادومان ده‌بیت و خه‌مناک و دل‌ته‌نگیش ده‌بیت وه‌ پارزی ده‌بیت و به‌رق و کینه‌و تووره‌ش ده‌بیت، ملکه‌ج ده‌بیت و سه‌رپینچ و یاخیش ده‌بیت له‌خواترس ده‌بیت و گومراو تاوانباریش ده‌بیت، بۆ زۆر زۆر له‌وه‌ حاله‌تانه‌و په‌نگانه ، جا نه‌مه‌ش هه‌موو کاتیک په‌نگی خۆی ده‌گۆرپیت.

کۆمه‌لێک ده‌لێت: ووته‌و دهربرینه‌که له‌ لۆمه وه‌رگیراوه، پاشان له‌مه‌دا جیاوازی‌بوون و تپینکی دیکه‌ ووتی: نه‌وه دهررونی ئیمانداره، نه‌مه‌ ته‌نها له‌ سیفه‌ته‌کانیه‌تی، حه‌سه‌ن به‌صری ده‌لێت: پی‌ساری ئیماندار هیچ نابینیت ته‌نها لۆمه‌ی خۆی ده‌کات و ده‌لێت: چیم له‌وه ده‌وێت؟ بۆچی نه‌مه‌م کرد؟ شتیکی دیکه‌م بکردایه له‌مه‌ باشتر بوو.

هه‌ندیکی دیکه‌ ده‌لێت: نه‌وه دهررونی ئیمانداره که‌وتۆته‌ ناو گونا‌هو تاوان ، پاشان لۆمه‌ی له‌سه‌ر ده‌کریت، جا نه‌و لۆمه‌و سه‌رزه‌نشستکردنه له‌ باوه‌په‌وه‌یه

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمِ الْجُوزَةِ

به پیچه وانهی که سی تاوانبار، کهوا نهو له سهر کردنی تاوان لۆمه‌ی خۆی ناکات ، به لکو لۆمه‌ی نهو ده کات کهوا له دهستی چوه .

کۆمه‌لیکی دیکه ده لیت ، به‌لی نهو لۆمه‌کردنه بۆ دوو جوړ کهسن: بینگومان هه موو که سیک لۆمه‌ی خۆی ده کات نه‌گهر هاتوو چاکه بیت یا خراپه کردن بیت، جا که سی دلخۆش لۆمه‌ی خۆی ده کات له سهر نه‌نجامدانی سه‌رپیتچی کردنی خوای گه‌وره و وازه‌ینان له یه‌کتاپه‌رستی، و که سی ماندوو و گونا‌ه‌کاریش لۆمه‌ی خۆی ناکات تنها له سهر له ده‌ست چوونی به‌خت و شانس و ئاره‌زووه‌کانی.

کۆمه‌لیکی دیکه ده لیت: نه‌وه لۆمه‌ی رۆژی قیامه‌ته ، له‌بهر نه‌وه‌ی هه‌موو کهس لۆمه‌ی نه‌فسی خۆی ده کات نه‌گهر هاتوو خراپ بوو له سهر خراپه‌کردنه‌که‌ی، نه‌گهر چاکه‌کردنیش بوو له سهر کهم ته‌رخه‌میه‌که‌ی.

نه‌و ووتانه هه‌موویان راستن، و هه‌یچ به‌ر به‌رچ دانه‌وه‌یه‌ک له نیتوانیاندا نیه ، له‌بهر نه‌وه‌ی ده‌روون به‌و هه‌مووانه وه‌س‌ق‌کراوه، له‌بهر نه‌وه‌شه به لۆمه‌ کردن ناو‌نراوه به‌لام لۆمه‌کردنیش دوو جوړی هه‌یه:

لۆمه‌کردنیک لۆمه‌ کراوه: نه‌مه‌ش ده‌روونی نه‌زانیک سته‌م‌کاره کهوا خواو فریشته‌کانی لۆمه‌یان ده‌کات.

لۆمه‌ کردنیک کهوا لۆمه‌کراو نیه: بریتیه له‌و ده‌روونه‌ی کهوا به‌رده‌وام لۆمه‌ی خاوه‌نه‌که‌ی ده‌کات له‌سهر که‌مه‌ته‌رخه‌میه‌که‌ی له‌باره‌ی ملکه‌چی و گو‌پ‌رایه‌لی خوای گه‌وره له‌گه‌ل ماندوو‌بوون و تیک‌کۆشانیسی، جا نه‌و ده‌روونه لۆمه‌کراو نیه.

(له باره‌ی دلو دهرونی نیشانه‌ی گونا‌هو تاوان)

به لآم دهرونی فرماندهر به گونا‌هو تاوان دهرونیکی زه مکراره، له بهر شه‌وه‌ی که‌وا فرمان ده‌کات به‌همه‌مو خرابه‌یه‌ک^(٣٢٣)، وه نه‌مه‌ش له سرووشتی دهرونه‌که‌یه تنه‌ها شه‌وه‌ی خ‌وای گه‌وره یارمه‌تیده‌ریه‌تی و جیگری ده‌کات و چاودیری ده‌کات جا کئی هه‌یه له شه‌ری دهرونی دهریازی بیت تنه‌ها به پشتیوانی خوا نه‌بیت، هه‌روه‌ک خ‌وای گه‌وره له باره‌ی خیزانی عه‌زیزی میسر ده‌دویت و ده‌فرمویت: ﴿ وَمَا أُبْرئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ (یوسف: ٥٣)، واته: (("ده‌شیت یوسف یان ژنه‌که‌ی عه‌زیزی میسر ووتبیه‌تی" منیش نه‌فسی خ‌ۆم به‌ری ناکه‌م چوونکه به‌راستی نه‌فس (نه‌گه‌ر به‌نورری خواناسی شاه‌دان نه‌بیت) زۆر فرماندهر به گونا‌هو تاوان، مه‌گه‌ر نه‌فسیک که په‌روه‌ردگارم میهره‌بانی پینکردبیت ، به‌راستی په‌روه‌ردگارم لیخ‌خوشبوو و میهره‌بانه))، هه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿ وَلَوْلا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْنَكُمُ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَّيْنَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا ﴾ (النور: ٢١)، واته: ((نه‌گه‌ر فه‌زل و میهره‌بانی خ‌وای گه‌وره نه‌بوایه له‌سه‌رتان نه‌وا هه‌رگیز که‌ستان پاک و پووخته‌و رزگار نه‌ده‌بوون له‌ده‌ست بووختان چیه‌کان یاخوود به‌ته‌وبه پاک نه‌ده‌بوونه‌وه))، وه هه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره له‌باره‌ی ریزدارترین درووستکراوی خ‌ۆی وه خ‌ۆشه‌ویسترییان بۆی ده‌فرمویت: ﴿ وَلَوْلا أَنْ تُبَتِّنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْنًا قَلِيلًا ﴾ (الإسراء: ٧٤)، واته: ((خ‌ۆ نه‌گه‌ر نيمه‌ تو‌مان پایه‌دارو دامه‌زراو نه‌کرده‌یه، نه‌وا به‌راستی نزیک بویت "به‌مه‌زنه‌دی خ‌ۆت بۆ به‌رژه‌وه‌ندی بانگه‌وازه‌که‌ت" که‌میک به‌لایاندا مه‌یل بکه‌یت و به‌دلی نه‌وان بکه‌یت!!)).

(٣٢٣) سمیری: تفسیر القرطبي: ٩/٢١٠ بکه .

پیغمبر ﷺ له ووتاردنی پتویستدا نهمه‌ی فیرکردن: ((الحمد لله محمده ونستعینه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور انفسنا ومن سیئات أعمالنا ، من یهدی الله فلا مضل له، ومن یضللہ فلا هادی له))^(۳۲۴).

شەرو ناژاوه مت وشاراوه‌یه له دەر ووندا، جا هەر کەسیک خوای گه‌وره پشتیوانی بیت و بیپاریزیت رزگاری ده‌بیت لهم شه‌ره‌دا، جا له‌خوای گه‌وره ده‌پاریت‌نوه که‌وا په‌نامان بدات له‌شەرو ناژاوه‌کانی دەر وونان وه له خرابه‌کانی کارو کرده‌وه‌مان.

جا خوای گه‌وره و میهره‌بان ئاده‌میزاد به‌و دوو دەر وونه تاقیده‌کاته‌وه ، دەر وونی فه‌رمانده‌ر به گوناهو تاوان وه دەر وونی لۆمه‌کراو هه‌روه‌ک ریژی لی‌ناوه به نارامی و ناسوده‌یی جا نهمه‌یه‌ک دەر وونه ده‌بیت‌ه نیشانه‌ی گوناهو تاوان ، پاشان لۆمه‌کراو، پاشان پر له نارامی، بریتی یه له مه‌به‌ستی ته‌واوی و چاکسازی، وه دەر وونی نارام به‌خش پشتگیری نه‌کات به‌سه‌ریازی زۆر که فریشته‌ن جا فریشته‌ی داده‌نیت به هاورپۆ هۆگری کارو کرده‌وه‌کانی له‌پیش جوان و خۆشه‌ویست ده‌کات ، له‌باره‌ی خرابه‌کاریش کارو کرده‌وه‌کانی لی قه‌ده‌غه ده‌کات و وه‌لی که‌مته‌رخه‌م ده‌کات و به‌ناشرینترین دیمه‌ن پیشانی ده‌دات، و درپۆه‌ی پیده‌دات به‌وه‌ی فیری کردوه له قورئان و یادکردنه‌وه‌کان و کاره‌چاکه‌کان و له‌هه‌موو دەر ووبه‌ریک کارو خیری به‌رده‌وامی پشتیوان و سه‌رکه‌وتنی پی ده‌گات، و هه‌رکاتیک به‌ره‌زابوون و سوپاسگوزاری و سوپاس و ستایشی خوای گه‌وره‌ی پینگه‌یشت نه‌وا زیاتر ته‌قواو ترسانی بۆ دیت له‌سه‌ر شه‌ر کردن له‌گه‌ل شه‌و دەر وونه گوناهاکاره، جا له‌و سه‌ربازانه‌ش بریتیه له فه‌رمانه‌وه‌ی سه‌ریازه‌کان و فریشته‌کانی: ئیمان و دل‌نیاییه، سوپای ئیسلام هه‌مووی له‌ژێر ئالاکه‌ی ده‌بیت و سه‌یری ده‌کات، پاشان فه‌رمانده‌ی شه‌و سوپایه‌و سه‌رتاپای سه‌ربازه‌کانی شوعبه‌کانی ئیمان‌ه که‌وا هه‌ل‌واسراوه به

(۳۲۴) سنن ابن ماجه : (۱۸۹۲).

۹۰ ح لایبن قیَمِّ الجوزیَّة

ئەندامەکان لەسەر جیاوازی جۆرەکانی وەك نوێژو زەكات و پۆژوو حەج و جیهادو
فەرمانکردن بە چاکە، وە نامۆژگاری بوونەوهر و چاکە کردن لەگەڵیاندا بەهەموو
جۆرەکانی چاکەکردن و شوعبەکانی شاراوەش کەوا هەلواسراوە بەدل وەك دڵسۆزی
و پشت بەستن بە خواو ملکهچی و تۆبەکردن و چاودیری و سەبر و نارام و میهرەبانی
و رۆح سووکی و جیتیگری و دلتیایی، وە پرکردنی دل لە خۆشەویستی خواو
پینغەمبەرەکەمی وە گەرەو بەرز راگرتنی فەرمانەکانی خوای گەرەو میهرەبان و
مافەکانی و پەرۆشی و خۆنەویستی بۆ خواوە لە پیناوی خوا و نازایەتی و لیبوردن
و راستگۆیی شەقەت و بەزەیی وە خاوەنی هەموو ئەمانە دڵسۆزی و راستگۆییە
چاکەسی راستگۆو دڵسۆز ماندوو ناییت ، لە راستیدا لەسەر بەرنامەو رێبازی
راست و درووست وەستاووە لەسەری دەروات و لینی راکشاوە وە ماندوو ناییت
هەرکەسیك راستگۆیی و دڵسۆزی لی قەدەغە بکریت، لە راستیدا رینگا لەسەر
پچراوە، وە شەیتانەکان لە خستەیان بردوووە لە زەویدا سەرسام ماوەتەو، جا هەر
چی بیهویت دەیکات، هەر کەسیکیشس بیهویت وازی لیدەهیتیت... بەگشتی
ئەوێ بۆ خوا بییت و لە پیناوی خودا بییت ئەوا ئەو لە سەربازەکانی دەروونی پر لە
نارامیە.

بەلام دەروونی فەرماندەر بە گوناھو هەلەر تاوان ئەوا شەیتان دەبییتە هاوپی و
هۆگری کەوا لەبۆی دیت، کەوا ئەو نامادەیی دەکات و هیواو ناواتیەتی، کەسی
خرابەکار دەخاتە ناویەو وە فەرمانی پیدەکات بە خرابە و بۆی دەرازیتیتەو، لە
هیواو ناواتیدا بۆ دریتۆ دەکاتەو وە پیشانی خرابەکارە کە دەدات بەشیوەیەکی جوان
بۆی رینگ دەخات، وە بۆی دریتۆ پیدەدات ، لە هیواو ناواتی درۆو ئارەزوو و حەزی
لەناوہەر، بە هیواو ئارەزووہەکانی خۆی پشتگیری دەکات و بە ویست و ئیرادەیی
خۆی دەبیاتە ناو هەموو تاوان و گوناھیک ، جا هەر کەسیك داوای یارمەتی و
پشتگیری لەسەر دەروونەکان بییت بە شتیك ئەوا پای گەیاندوو، لەداوای

يارمه تیکردن له هیواو ناره زووه کان و ویستی شهیتان بۆی، بینگومان برایه کانی له شهیتانی ناده میزاد نه وهی ده زانن و داوای یارمه تی له سهر شهو وینه قه دهغه کراوانه له وان ناکهن به شتیک له هیواو ناوات و ویستی شهوان راگه یاندر ابیت، جا نه گهر وینه یهک ماندوو و شه که تی کردن داوای کۆشش و ماندوو بونی خۆیان ده کهن له وهی پتیا ن خۆشه یو ناره زوویانه، پاشان داوا ده کهن به کۆشش و ماندوو بونی شهوان کهوا دهستی کهوتوه جا بهو وینه یه راوی ده کهن، نینجا نه گهر دهروون ده رگای ههواو هه وه سی بۆ کردنه وه لیی ده چنه ژووره وه، به ناوی دا ده که رپین و خرابی ده کهن، نینجا پیسی ده کهن و خرابی ده کهن و هی رشی ده که نه سه ری و جنیوی پیده ده ن، شهو کاره ده کهن کهوا دوو ژمن له وولاتی دوو ژمنه که ی ده یکات نه گهر فه رمانه رهاوی بکات، جا نیشانه کانی نیمان و قورنان و یادی خوداو نویژی تیدا ویران ده کهن، و مزگه وته کان ده روختنن و په رستگای دیانه کان و که نیسه کان و مه یخانه کان و ماله سۆزانیه کان درووست ده کهن و ناوه دانی ده که نه وه، وه ده یگوازنه وه، له عیباده تکردنی خوای گهوره بۆ عیباده تی خراپه کاری و تاوان و که سی سته مکارو بته کان، و له سه ره رزی ملکه چ کردن بۆ زه لیلی تاوان و گونا هکردن، وه له گوئی گرتنی یادی خوا بۆ گوئی گرتنی یادی شهیتان و له خۆ ناماده کردن بۆ گه یشتن به پهروه ردگاری هه ردوو جیهان بۆ خۆ ناماده کردن بۆ گه یشتن به برای شهیتانه کان.

مه به ستیش کهوا فریشته هاوهل و هاو پپی دهروونی پر له نارامی یه، وه شهیتانیش هاوهل و هاو پپی دهروونی فه رمانده ر به گونا هه له و تاوانه، وه أبو أصوص ریوا یه تی کردوه له عطاء کوری صائب، شهویش له مورپه، شهویش له عبدالله ووتی: **پیغه مبه ر** **ده فه رمویت:** ((ان للشیطان لمة بأبن آدم وللملك لمة ، فأما لمة الشیطان فأیعاد بالشر وتکذیب بالحق ، وأما لمة الملك فأیعاد بالخیر وتصدیق بالحق، فمن وجد ذلك فلیعلم أنه من الله ولیحمد الله، ومن وجد الآخر

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

فليتعوذ بالله من الشيطان الرجيم))، واته: ((له راستيدا بؤ شهيتان به لاو
كاره ساتيك هيه بؤ نهوي شادهم و بؤ فريشته كانش كاره ساتيك هيه، به لاو
كاره ساتي شهيتان هه ره شهيه له شهرو فيتنهو درؤ كردن به هق و راست، به لام
كاره ساتي فريشته هه ره شهيه بؤ خير كردن و باوه ر كردن به هق و راستي جا هه ر
كه سيك نهوي بؤ ده ركوت با بزانيت نهوا له لايه ن خوداويه با سواسگوزاري
خوداي ميه ره بان بكات، نهويشي نهوي ديكيه بؤ ده ركوت با په نابگريت به
خوای گهوره له شهيتاني نه فرهت ليكراو)).

پاشان پيغه مبهر عليه السلام شه فهرموده ي خوئينده وه: ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ
وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ﴾ (سورة البقرة: من الآية ۲۶۸) ^(۳۲۵)، واته: ((شهيتان به ليتني
هه ژاري و نه داريتان بيده دات (ده تاترسينيت به هه ژاري) و فهرمانتان پي ده كات
به گوناوه تاوان و خراپه و نه به خشين)). عمر ريوايه تي كردوه، له عه تا كوري
صائب، وه عمر ميش نهوي تيدا زياد كردوه و ده ليت: گويمان لهو چه ديسه بوو
كهوا دهيفه رموو: نه گهر يه كيك له تيوه هستي به لؤمه ر كاره ساتيك كرد له لايه ن
فريشته كانه وه با سواسگوزاري خوای گهوره ي له سه ر بكات و داواي چاكه و
به خشيني لي بكات، نه گهر هستي كرد له به لاو كاره ساتي شهيتانه با دواي
تؤبه و په شيمان بوونه وه له خوا بكات و په نابگريت له خوای گهوره له شهيتان.

(له باره ي دهرووني پر له نارامي)

دهروون و فريشته و سه ره رزه كاني له باوه روه ن پيويستيان پتي هيه له دهرووني
پر له نارامي و ناسووده يي و يه كتا په رستي و چاكه كردن و گويزايه لي و
به خشنده يي و له خوا ترسان و نارامگرتن و پشت به ستن به خوای گهوره وه تؤبه و

(۳۲۵) نيز الفهر: ۴۹۹/۲.

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

په شیمانی و ملکه چی و ره زابوون له سهر فرماني خوا و ده ست هه لگرتن له هیواو
ناره زوو و خز ناماده کردن بۆ مردن و نه وهی دوا یی دیت، و شهیتان و
سه ربازه کانیسی له کوفرو بیباوه رین و پیوستیان به ده روون هه یه دژی نه وانی
دیکه له تاوان و گونا هو هه له ، و خوی گه و ره میه ربانیس شهیتان زال ده کات
به سهر هه شتیك که بۆ نه ویه، نه و ده روونه گونا هه کاره که ده کاته نوینه ری خزی
ده سه لاتی پیده دا له سهر نه و کاره سته مه ی که ده یکات ، پیوست ده کات که وا
کرداره کان له ده روونی پر له نارامی و هه ربگیریت و هه بیکاته هیتیک بۆی، نینجا نه وه
پیدا گیری شتیکه له سهر ده ربا زبوونی کارو کرده وه کان به ته وا وه تی و ده بیته به خت و
چاره نووسی ، جا قورسترین شت له سهر ده روونی نارام و ناسووده پر زگار بوونی
کرده وه کانه له شهیتان و وه تاوان و کونا هو هه قه گه رانه وه بۆ لای خوا ، و عبدالله
ی کوری عمر ده لیت : نه گه ر بزائم که وا خوی گه و ره ته نه ا یه ک سووژده له من
وهرده گری و قبولی ده کات ، نه وا خۆشه ویست ترین شت له لای من مردن ده بوو
﴿إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾ (المائدة: ۲۷) واته : ((خوی گه و ره ته نه ا له
پاریزکاران قوربانی و چاکه وهرده گریت)).

(له باره ی وه ستانی گونا هو تاوان له به رامه بر ناسووده یی)

به راستی گونا هو هه له و تاوان له رووبه رووبونه وه ی نارامی و ناسووده یی دایه ،
جا هه کاتیک نه و خیرو خۆشی و چاکه ی بۆ هات نه ویش هاوشیره ی نه و گونا هو
شه رو تاوانی بۆ دیت به وه ی رووبه رووی بیته وه تاوه کو له سه ری خراب ده کات، جا
نه گه ر نه و نیمان و یه کتا په رستی بۆ هات نه ویش بۆ زرانندن و سوک کردنی نیمان
گومان و دوو رووی بۆ دیت، نه وه ی له یه کتا په رستی دا هه یه سووکی ده کات وه
ناوی ده زپنیت به هاو به شی په یدا کردن و به خۆشه ویستی جگه له خوی گه و ره وه

ترسان و پارانهوه شی بوی پیشکش بکات لهسر خزشهویستی و ترس و پارانهوه له خوی گهوره ، نهمهش حالی زۆرتترین شهو بوونه وهرهیه وه تیروانینهکان و بیروراکانی پیوانی زاناو ووتهکانیان لهسر سروش و وهسی، لهگومانی گومرای بۆدیت بهوهی قهدهغهی دهکات له تهواوی بهدواداچرون و دادوهی سوننهت و بیئاگایی و کهمتهرخه می بۆ تیروانین و بۆچونهکانی پیوانی زاناو بیرمه‌ند، جا جهنگ له نیوان شهو دوو دهروونه بهریا ده‌بیئت، وه سرکه‌وتوش شهویه که خوی گهوره سه‌ری بجات ، نه‌گه‌ر نهمه به دلسۆزی و راست گۆیی و پشت به‌ستن و ملکه‌چی و چاودیری هات شهوی دیکه هات له‌دژی شهوانی دیکه شهوا له‌زۆر له دله‌کاندا ده‌ری ده‌هینیت و سویند به خوا ده‌خوات که‌وا هیچ مه‌به‌ستیکی دیکه‌ی نیه‌ ته‌نها چاکه‌ کردن و پشتیوانی نه‌بیئت و خوی گه‌وره‌ش ده‌زانیت که شهو درۆ ده‌کات، هیچ مه‌به‌ستیکی نیه‌ ته‌نها جهخت و چاره‌نووسی و شوین که‌وتنی شه‌واو ناره‌زووه‌کانی ، نینجا به‌ند ده‌بیئت له‌و جیهانه‌دا، له‌ جیهانی به‌رزه‌خیشدا که‌ تییدا له‌و جیهانه‌دا ته‌نگه‌ره، رۆژی دوا‌ییش له‌ هه‌ردووکیان ته‌نگه‌ره .

له‌سه‌یری کارو فه‌رمانی که‌وا نه‌قل و دل فریوده‌دات ده‌چیتته ناو پیرو‌زترین شته‌کان وه‌ باشترینیان و گه‌وره‌ ده‌کات نینجا له‌ وینه‌و دیمه‌نیکی زه‌مکراو ده‌به‌هینیتته ده‌روه ، وه‌ زۆربه‌ی بوونه‌وه‌ره‌کان که‌وا نه‌قلیان مندالانه‌یه‌و خه‌ونیشیان مندالانه‌یه‌ نه‌گه‌یشتونه‌ته‌ راده‌ی له‌شیر برینه‌وه‌ی یه‌که‌م له‌باره‌ سوودو قازانجه‌کان و شته‌ باوه‌کان، باشتر له‌وه‌ له‌باره‌ی پی‌نگه‌بینی منال واته‌ گه‌یشتن به‌ ته‌مه‌نی هه‌رزه‌کاری که‌وا نه‌قلی بالقی بوو جیای ده‌کاته‌وه‌ له‌نیوان خه‌چرو چاکه‌ی چاکه‌که‌ران که‌وا کاری تیده‌کات، وه‌ شه‌ری فیتنه‌کاران که‌وا لیتی دوور ده‌که‌وتته‌وه‌، جا وینه‌یه‌کی پیشان ده‌دریت و سه‌یری ده‌کات ته‌نها یه‌ک تا په‌رسته‌یه‌ که‌وا له‌ وینه‌ی رۆژو مانگ گه‌شاهه‌تره‌ له‌باره‌ی وینه‌یه‌کی خرابی زه‌مکراوی داشکینه‌راو وه‌ هه‌ر سه‌کردنی که‌سه‌ به‌رزو گه‌وره‌کان ده‌بخه‌نه‌ ماله‌کانیانتا پله‌و پایه‌ی به‌ندایه‌تیه‌کی پاک و بینگه‌رد

وکه ساسو زهلیل و نه دار کهوا هیچ تواناو نیرادهو شفاعه شتیکی لاینه تهنه پاش مژلت دان له لایهن خودای گوره وه، جا پیشانی دهروونه له خشته بهرو جادوو بازه که ددهن نهو چاره نووسه به مهبهستی که مردنه وه بیان و دابه زاندنی توانا کانیان وه جیا کردنه وه بیان له دهست گورت و هه ژاره کان جا دهروونیان دوور ده خاتمه وه له بی بهش کردنی یه کتاپه رستی به به توندترین دوور خسته وه، لهم باره یه وه خوای گوره ده فهرمویت: ﴿أَجْعَلِ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ﴾ (ص: ٥)، واته: (("ههروه ها ده یانوت : تایا بیتان سهیر نیه " هه موو خواکانی کردوو به یهک خوا ، به راستی نه مه شتیکی زور سهیرو سه مه ره یه!!)). وه دل و دهروونی نهو دووووانه ی سویند به خوا ده خون: ﴿إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا﴾ ﴿أَوْلَشِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ (النساء: ٦٢-٦٣)، واته: ((لهو کاره ماندا مه به استمان تهنه چاکه کاری و پیکختن و ناشتی بوو نا نه وانه که سانیکن خوا ده زانیت چی له دل و دهروونیاندا هه شار دراوه)).

(له باره ی وینا کردنی دیمه نیکی دلسوزی)

وینه یه کی دلسوزی پیشان ددهن له ناو وینه یهک لی دوورده که ویتسه وه نه وه دهرچونهش له باره ی یاسای شیوه و چۆنیه تی بژیوی و پروخوشی و لاواندنه وه زمان لووسی و دوو پرو یه کهوا تیبه لکش و خۆتبخستنی باری خاوه نه که ی تیدایه وه رهوت و گوزه رانیه تی له ناو هه لکدا، که ی کارو کرده وه کانی دلسوزی ده بیت له کاتی کدا هیچ شتیکی بۆکس نه کردوو کهوا نه وان و خۆی دوور بخاتسه وه وه رقی لییان ده بیتسه وه وه نه ویش رقی لی ده بنه وه دژایه تی ده کهن و دژایه تیان ده کات ، وه له سهر نه مه ده مینیتسه وه ، نه وانیش له سهر نه مه حالته ده میننه وه جا لیی دوور

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزَةِ

ده که ویته وهو به توندترین دور کهوتنه وه، مدهسته کهشی که رزگاری بیت لهو چاره نوسه ی کهوا ده بیته کرده وه کانی کهوا هیچ په یوه ندی بیتانه وه نیه وه گشت کرده وه کانی بۆ غیری خوابه .

(له باره ی وینا کردنی وینه یه ک راستگویی له گه ل خوی گه وره)

وینه یه کی پیشان ده دریت راستگویی له گه ل خوی گه وره و تیکۆشانیکه بۆ شهو کهسه ی له دینه که ی ده رده چیت و فرمانی پنده کات له قالبی وهستان و رووبه پروو بوونه وه بۆ دژایه تی بوونه وه و نه زیست دانیان و شه رکردن له گه لیاندا، وه شهو دهروونی خۆی ده رده خات و توشی به لا و کاره ساتی ده کات له کاتیکدا بۆ شهو ناگو نجیت ، و ده بیته مده به شت و نامانجیتک بۆ تیری پیلان گێران و نابرووبه ران ، وه نمونه ی شهو له گومانیک کهوا دهروونی خه له تینه ر و جادوو بازو خه یالای کهوا خه یال پلای ده کات دایده مزینیت، راستی خه بات و تیکۆشانیشی له وینه یه ک پیشان ده دریت کهوا تیبدا دهروون ده کوژیت و نافرته ماره ده کات و ده ست ده نیت به سه ر مندالانی یه تیم و بی سه ره رشتیار و مال و سامان دابه ش ده کات، راستی زه کات و سه ده قه و خیر و چاکه ی بی نشان ده دریت، له وینه یه کدا جیاوازی مال و سامان و کم و کور و ده ست هه لگرتن لی و په پیدایسته کانی بۆ خه لکی وه یه کسان بوونی بۆ هه ژارو نه داره کان، راستی سه لماندنی سیفه ته کانی ته واری و بی کم و کور له باره ی خوی گه وره له وینه یه کدا پیشانی ده دریت له وینه یه کی هاوشیره و لیکچوو دا جا له باوه رش پیکردن را ده کات و له وانی دیکه ش راده کات، راست په ککه و تن و له کار کهوتن و بی چ باوه رشی و له ری لادان تیبدا له وینه یه کدا داوین پاک و ریزلینان و گه وره یی پیشان ده دریت. سه یرتریش له وه کهوا شهو

نهوهی خواو پیغه مبهری خۆش دهویت له سیفەت و په‌وشت و کرداره‌کاندا به‌وهی رق و کینه‌شی لیتی هه‌یه، وه له‌سه‌ر به‌نده‌دا یه‌کێک له‌ دوو فه‌رمانه‌که له‌به‌ر ده‌کات به‌وی دیکه‌دا، له‌وه‌ پرزگاری نابیت ته‌نها خواهه‌نی چاو کراوه‌کان و هۆشیاره‌کان، له‌به‌ر نه‌وه‌ش کرداره‌کان له‌ ویست و ئیراده‌کان ده‌رده‌چیت وه‌له‌سه‌ر به‌شه‌ سه‌ره‌کیه‌کان ناشکرا ده‌بیت له‌سه‌ر ده‌روونی فه‌رمانده‌ر به‌گوناهه‌ر تاوان وه‌ ده‌روونی پر له‌ نارامی و ناسووده‌یی جا هه‌ردوو کرداره‌که له‌ بی‌که‌لکی و بی‌سوودیدا به‌دیاره‌که‌ویت وه‌ ناشکراده‌بیت وه‌ له‌ دیوی ده‌ره‌ ده‌رخستنه‌که‌شدا گومانای ده‌بیت.

له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا نمونه‌ی زۆر هه‌یه له‌وانه نه‌وازشت و پروو خۆشی و زمان لووسی و مه‌رابی کردنه، جا یه‌که‌میان له‌ دلنیا‌یی و نارامیه‌وه دووه‌میشیان له‌ تاوان و گونا‌هه، وه‌ ملکه‌چی نیمان و سه‌رشۆری دووروویی و شکۆداری ده‌روون و لووت به‌رزی و خۆ به‌زل زانین و ناکۆکی و رشقه‌به‌رایه‌تی، بی‌فیزی و پروو سووکی و به‌بی‌ئابروویی و سه‌رشۆری، هه‌یزیش له‌ کارو فه‌رمیانی خودایه، به‌رزی له‌ زویدا، به‌رزی و گه‌وره‌بیش بۆ خوای گه‌وره‌و میه‌ره‌بانه وه‌ رق و کینه‌ش هه‌ر بۆ نه‌وه خۆ به‌زل زانین ببۆ ده‌روون و رق و کینه‌ش بۆ نه‌وه، به‌خشنده‌یی و به‌فیرۆدان، شکۆمه‌ندی و گه‌وره‌یی وه‌ پاراستن و خۆ به‌گه‌وره دانان، نازایه‌تی و نه‌ترسان، بویری و ترسنۆکی، نابووری و په‌زیلی، ووریایی و خۆپاراستن و گومان خرابی، دووربینی گومان، نامۆژگاری و غه‌یبه‌ت کردن، دیاری و به‌رتیل، وه‌سه‌برو نارام گرتن وه‌ دلپه‌قی، پساوه‌تی سه‌رشۆری و زه‌لیلی، ده‌روون پاک‌ی و هه‌رزه‌کاری، و بینا‌گایی، برپاو دلنیا‌یی و نه‌فامی و ساویلکه‌یی، هیواو ناروات و ویست و داخوازی، قسه‌کردن و باسکردن به‌ نیعمه‌ته‌کانی خواو شانازی پیکردنی، دلخۆشی و ده‌روون خۆشی، ده‌روون ناسکی وه‌ په‌ژاره‌یی و په‌شۆکاوی، تووره‌بوون و رق و کینه‌و دلپه‌سی، به‌ربه‌ره‌کانی وه‌ به‌خیلی، خۆش ویستنی فه‌رمانه‌روایی و خۆش

ويستنى پیش نوئی و بانگه‌واز کردن بؤلای خوا، خۆشه‌ویستی بؤ خوای گه‌وره
 خۆشه‌ویستی له گه‌ل خوای گه‌وره، متمانه پیکردن وه له‌توانا دانه‌بوون، خۆ پاراستن
 دوودلی و پارایی، و نیله‌های فریشته نیله‌های شه‌یتان، و هه‌سه‌له‌ و په‌له‌نه‌کردن و
 دواخستن، نابووری و که‌مه‌رخه‌می، کۆشش کردن و راقه‌کردن و زیاده‌رۆیی،
 نامۆزگاری و پاپۆژ کردن و سه‌ره‌نشست و سه‌رکۆنه‌کردن، ده‌ستپیشخه‌ری په‌له‌ کرد
 ، ده‌سته‌جی ده‌ست و برد کردن له‌خه‌به‌ر پیدان له‌کاتی پیویستی و سکاڵا‌کردندا.
 شتیکی دیکه هه‌یه که‌وا دیمه‌ن و وینه‌که‌ی ده‌بیته‌یه‌ک، نه‌مه‌ش دابه‌ش‌کراوه بؤ
 ستایش کراو و زه‌مکراو، وه‌ک شادومانی و خه‌مباری، په‌شیمانی وه‌ تووره‌بوون،
 په‌رۆشی و جوامیری و له‌خۆبایی بوون و خۆپه‌سه‌ندی چا‌وچنۆکی و ته‌ماعکاری وه
 خۆجوانکردن و دان به‌خۆداگرتن، ملکه‌چی و ریزگرتن وه‌ نه‌گریس و هه‌سوودی،
 به‌ختیاری و خۆشگۆزه‌رانی وه‌ توانایی و له‌ده‌ست هاتن، دلگیربوون و ناخ
 هه‌لکیشان وه‌ چلیسی و ده‌سه‌ت نوقاندن، ناکۆکی و به‌ربه‌ره‌کانی وه‌ ده‌رخستنی
 نیعه‌ته‌کان، هاره‌پیمانی و که‌ساسی و نه‌داری، قسه‌ نه‌کردن و بیته‌نگی وه‌ گوئی
 به‌دونیا نه‌دان و خواپه‌رستی، ته‌قواو ترسان له‌ خوا، وه‌ وازلیته‌یتان و ده‌ست
 لیته‌لگرتن، دووره‌ په‌ریزی و گۆشه‌گیری وه‌ سه‌ربه‌ریزی و داوین پاکی، ده‌مارگیری و
 په‌رۆشی و غه‌یبه‌ت کردن وه‌ له‌ هه‌دیسیتکدا هاتووه: ((إن من الغيرة ما يحبها الله
 ومنها ما يكرهه))، واته: ((بیگومان له‌ ناو په‌رۆشی و توندو تیژیدا دا هه‌یه
 خوا خۆشی ناویت وه‌ له‌ناویشدايه خوا رقی لیی نیه)).

ئه‌و په‌رۆشه‌ی که‌وا خوای گه‌وره خۆشی ده‌ویت په‌رۆشه‌که له‌ گوماندايه وه‌ئه‌وه‌ی
 که‌وا رقی لییه‌تی په‌رۆشیه‌که له‌ گوماندا نیه: ((وإن من الخيلاء ما يحبه الله ومنها
 ما يكرهه فالتی يحب الخيلاء فی الحرب))^(۳۲۶)، واته: ((وه‌ له‌ناو خۆپه‌سه‌ندیدا
 تییدایه‌ خوا خۆشی ده‌ویت وه‌ تییدایه‌ خوا رقی لییه‌تی وه‌ ئه‌وه‌ی خۆ په‌سه‌ندی

(۳۲۶) مسند أحمد : ۴/ ۴۴۴ و سنن أبی داود (۲۶۴۹).

خوش دهويت له شهرو جهنگدايبت) وه هروهها له له سهحيحه كهدا هاتوه: ((لا حسد إلا في اثنتين: رجل آتاه الله مالاً وسلطة على هلكته في الحق، ورجل آتاه الله الحكمة فهو يقضي بها ويعلمها))^(٣٢٧)، واته: ((حسودى و به خيلى دروست نيه تنها له دووشت نهبيت، پياويك خوا مال و سامانى داوه تى وه دهسه لآتى پيداوه له سهر له ناوردنى له كارى هه قدا، وه پياويكيش خواى گه وره ژيرى و دانايى داوه تى جا ئه و زانسته ي فيرى خه لكى ده كات))، وه له سهحيحكى ديكه دا هاتوه: ((إن الله رفيق يحب الرفق ، ويعطي على الرفق ما لا يعطي على العنف))^(٣٢٨)، واته: ((خواى گه وره نهرم و نيان و ميهره بانه وه ميهره بانيشى خوش دهويت ، ئه وهى له سهر ميهره بان و نهرم و نيانيدا ده به خشيت له سهر توندو تيژيدا ناييه خشيت))، وه هروهها ده فهرمويت: ((من أعطى حظه من الرفق فقد اعطى حظه من الخير))^(٣٢٩)، واته: ((ههركه سيك بهخت و چاره نووسى له ميهره بانيدا بيت ئه و بهخت و چاره نووسيشى له خيردا ده بيت)).

جا ميهره بانى و نهرم و نيانى شتيكه و كه مته رخمى و ته مه لى شتيكى ديكه به ، له بهر ئه وهى ته مه لى بار گرانيه كه بز بهر ژه ونديه كهى له كاتى كردنيدا ، جا وازى ليده هينيت ، به لام نهرم و نيانى و ميهره بانى رو خوش ده بيت له كاتى ئه نجامدانى به گويره ي دريژه پيدانى كاره كه .

هروهها نه وازشت و رو خوشى سيفه تى پياهلدان و مه دحكرده و زمان لووسى و دوو رووبى سيفه تى زه م كردنه ، جياوازي نيوانيشيان: كه وا كهسى روو خوش و ميهره بان هه موو كات به خشنده و دلسوزى ده گه يه نييت به خاونه كهى تاوه كو هه ق لىي ده رده چيت ياخوود به رووى ناره واكه و دوو رووه كه ده دريژنه وه ، كهسى زمان

(٣٢٧) مسلم : (٨١٦) .

(٣٢٨) سنن ابى داود (٤٨٠٧) .

(٣٢٩) الترمذى (٢٠١٣) ، ومسنند احمد : ١٥٩/٦ .

لووسیش خۆی له پێش چاوی به خشنده دهکات تاوه کو له سه ر نار ه واکه ی جینگیر ده بیته و بریاری له سه ر ده دریت و له سه ر هه واهه و هه سی نه ودا به جی ده هیلدریت ، جا به خشنده یی و میهره بان ی بۆ خاوه ن نیمانه ، و زمان لووسی و دوو پروویش بۆ خاوه ن دوو پروه کانه .

خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ (النحل: ۹۸)، واته: ((نینجا کاتیک قورنانت خویندو ده ورت کرده و نه واپه نابگره به خوا له شهیتانی نه فرین لیکراو))، وه ده فه رمویت: ﴿وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (الأعراف: ۲۰۰)، واته: ((نه گه ر وه سه سه یه ک له لای شهیتانه وه بۆت پێشها ت و ویستی له خشته ت به ریت و تووشی هه لته ت بکات جانه واه تۆ په نابگره به خوا و پشت به و ببهسته چونکه نه و زاته بیسه رو زانابه))، وه ده فه رمویت: ﴿وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ﴾ ﴿وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ﴾ (المؤمنون: ۹۷-۹۸)، واته: ((بلای پهروه ردگار ا من په ناده گرم به تۆ له هه مرو خه ته ره و خه یال و وه سه سه ی شهیتانه کان ، په نا ده گرم به تۆ نه ی پهروه ردگارم که شهیتانه کان به ده وه رمدا کۆبینه وه و سه رم لی بشیوتین))، وه ههروه ها ده فه رمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ ﴿مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ﴾ ﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ ﴿وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ﴾ ﴿وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾ (الفلق: ۱-۵)، واته: ((په ناده گرم به و پهروه ردگاره ی که به ره به یان پێش ده هینیت، له شهرو خراپه ی هه رچی که درووستی کردوه له په ری و ناده میزادو مارو میروو، له شهرو خراپه ی شه و کاتیک که دادیت و دونیا تاریک ده بیته وه ده بیته به شه وه زهنگ، له شهرو خراپه ی شه و که سانه ی که واه جادوو که رن په ت و ده زوو گری ده ده ن و فووی پیاده که ن "که به فیل و جادوو نیتوان خه لکی تیک ده ده ن ، له شهرو خراپه ی هه سوو و به خیل کاتیک هه سوودی و به خیلی ده بات))، جا نه مه په نا گرته له شهرو ده روون ، وه ده فه رمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ﴿مَلِكِ﴾

النَّاسِ ﴿٦٦﴾ إِلَهَ النَّاسِ ﴿٦٧﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٦٨﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٦٩﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٧٠﴾ (الناس: ١-٦)، واته: ((بلسی په ناده گرم به په روه ردگاری خه لکی ، به پادشای خه لکی، به خوای خه لکی ، له شهرو خرابه ی شهوی که وه سوه سهو خه تهره و خه یال ده خاته ده خاته دلوه که (خه ناسه)، بریتسی یه له وهی که وه سوه سه فری ده داته سینهو دلی و دهر وونی خه لکیه وه ، له په ری و خه لکی ، له جنو که و ناده میزاد (ته وانه یان که شه یان سیفه تن))، وه نه مهش په ناگرغه له هاوړی و خاونه که ی و خرابترین هاوړی و برادهر جا خوای گه وره فرمان به پیغه مبه ره که ی و شوین که وتوه کانی ده کات له په ناگرتنه به په روه ردگاریه تیه که ی به ته واوی له و دوو بوونه وهره کارو کرده وه گه ورانه له شهرو فسادا ، دلش له نیوان شه و دوو دووژمنه که و هیتشتا و به رده و ام له ده رگای ده گات و تووشی ده بیت ، وه یه که مین شت که و ده چیتته ناو دوزه خ له دهر وونی فرماندهر به گونا هو تاوان له هه و او هه و سه و هیه و نه ویش شوینی ده که ویت له خو شه ویستی و چلیسی و ته ماعکاری و داواکردن و تووره بووندا وه شوینی ده که ویت له که سی خو به زل زان و هسودی و به خیلی و سته مکردن و ده ست به سه راگرتن.

(له باره ی جیاوازی نیوان ملکه چی نیمان و ملکه چی دوو پرووی)

جیاوازی نیوان ملکه چی نیمان و ملکه چی دوو پرووی و دوو زمانی که و ملکه چی نیمان بری تیه له ملکه چی دل بؤ خودا به گه وره یی و شکومه ندی و ریزو شکواری و شهرم و نابروو، جا دلهی ده شکینیت بؤ خوا شکان دیتک پریت له توژس و شهرم و خو شه ویستی و هیاو نابروو بردن و شایه تی دان له سه ر

نیعمه ته کانی خوی گهوره، نهو دلّه ملکه چ ده بیّت و هیچ چارهش نی به ، نینجا نه نامه کان شوینی ده کهون، به لام ملکه چی دوو پرووی له سه ر نه نامه کانی لهش ده بیته دستکارو پیسپاردن وه دلّیش ملکه چ نابّی .

هه ندیک له سه حابه کان ده لّین: پهروه ردگار په نا ده گرم به تو له ملکه چی دوو پروه کان، پییان ووت: ملکه چی دوو پروه کان چیه؟ ووتی: کهوا ده بینیت جهست ملکه چه ، که چی دلّه که بیان ملکه چ نیه .

جا که سی ملکه چ بوّ خودا به نده به که شاگری ههواو هه وه سی کوژاندو ته وه، دوو که له که شی له سینهدا جینگیر بووه، نینجا سینگی والا ده بیّت و نووری گهوره بی تیدا ده تریسکیته و نینجا ههواو نار هزووه کانی دهروونی ده مریت و بوّ ترس و پیزو شکو داری کهوا حاشای لیکردووه و پیسی ته نگه نه فهس بووه، نه نامه کانی له شیشی داده مرکبته وه، وه دلّیش پیزدار ده بیّت، دلّ و دهروونی پر له نارامی و ناسووده بی ده بیّت بوّ خواو، یاد کردنه وه بی ده لّنیایه کهوا له لایه ن خوی خوی هه وه له سه ریدا دابه زیووه، وه ده بیته شوینی خو حه شاردان بوّی، شار دنه وهی دلّنیایی، له بهر نه وهی شار دنه وه له زه ویدا دلّنیایه بیّت چوونکه ناو تیبدا کوّده بیته وه جا ههروه ها دلّی شار دراو هس ملکه چ و دلّنیایه وه ک پارچه دلّنیایه که له زه ویدا کهوا ناو پییدا دهروات لیسی سه قامگیر ده بیّت، نیشانه کانشی کهوا له نیوان په حمت و به زه بی خوا که بی به پیز و شکو داری بوّ شه و به زه لیلی و ملکه چی و تیکشکاندنی فیزو لووت به رزی له نیوان په حمتی خوا سوژده ده بات و سه ری خوی به رز ناکاته وه تپاوه کو ده یگاتی، به لام دلّی خو به زل زان و گهوره به گهوره بی و فیز لیدانی خوی ده له ریته وه و پیسی زیاد ده کات ، جا نه مه وه ک پارچه گردیک وایه له زه ویدا ناوی تیدا جینگیر نابیت، نا نه وه به ملکه چی نیمان.

٩٥ ح لالین قیّم الجوزیّة

به لّام سه رشوړی و ملکه چی دوو روو بریتی به له حاله تیک له باره ی پواله تی
جینشینکردنی نه دنامه کان به دست کردو زمان لووسی و مامه همه یی،
دهروونیشی له ناوه دا گه نجیکی ناسکه خاوه نی هواو هوهش و ویست و نیراده یه
، جا نه وه له دهره وه یه دا ده کات ، ماری چه م و زوڼگاوه کان و شیر دارستانه
هه لیشته وه ، له نیوان لایه کانی چاوه پتی نیچیریک ده کات.

(له باره ی پاراستن و چاککردنی دهررون له پیسی و ریسواییه کان)

به لّام شه رف و پایه به رزی دهررون ، بریتی به له چاککردن و پاراستنی له پیسی و
ره زیلی و تهماعکاری که وا گهردنی پیوان ده پیت، له بهر نه وه ی دروست بووه و
پیک هاتوه له نیوان دوو کارو فرماندا ، خو به دل بوون وه گالته کردن به که سانی
دیکه ، جا له دایک ده بیت و گه شه ده کات له نیوان نه دوو لووت به رزی و خو به
زلزاینه ، وه یه که میان له دایک ده بیت و گه شه ده کات له نیوان دوو بوونه وه ری
به خشنده و میهره بان ، پایه به رزکردنی دهررون و ریژلینان و گه وره کردنی خاوه ن و
سه ره رشتیاره که ی که وا ده بیت به نده یه کی سووک و خراب وه به هده ر چووی
ریسواو بی بایه خ ، له دایک ده بیت و گه شه ده کات له نیوان نه دوو بوونه وه ره دا
شکومندی دهررون و چاککردن و پاراستنی ، بنچینه ی نه وه همووی
ناماده کردنی دهررونه وه ره خساندنیه تی وه پشتگیری کردنی بو ی ، جا نه گه ر
ناماده یی و پشتگیری کردنه که ی وون کرد نه وا هموو سودو خیره که ی وون کردوه .

(له باره‌ی جی‌اوازی نیوان لووت به‌رزی وه ره‌قه به‌رایه‌تی)

ئهمه‌ش جی‌اوازی نیوان لووت به‌رزی و ده‌مارگیری وه ناکۆکی و ره‌قه‌به‌رایه‌تیه، جا لووت به‌رزی له شیر‌برینه‌وه‌ی ده‌روونه بۆ شیر خواردنی لۆمه‌و سه‌رزه‌نشترکردن له مه‌مکێک که خۆراوگه‌ی بیسیه‌کان و ره‌زیل و چا‌و‌چنۆکه‌کان و ریسواکانه، نه‌گهر شیوه‌که‌ی به‌ لیشاوو زۆر بێت و خه‌لکیش به‌ په‌رۆشه‌وه‌ هه‌له‌په‌ی بۆ ده‌کات، جا به‌راستی بۆ ئه‌وان له شیر برینه‌وه‌یه‌که له‌گه‌لیدا جگه‌ره‌کانیان پارچه‌ پارچه‌ ده‌بیتت خه‌م و خه‌فەت و ناخ هه‌لکێشانه‌ ئه‌و له‌شیر برینه‌وه‌یه‌ هه‌ر ده‌بیتت، جا نه‌گهر ویستت په‌له‌ بکه‌و تۆش ستایش کراو و شایانی سوپاسکردنی، نه‌گهر ویستت دوا‌ی بجه‌ وه تۆش به‌کرێگه‌راو نیت، به‌ بێچه‌وانه‌ی ره‌قه‌به‌رایه‌تی و بۆ که‌لکی که‌وا ئه‌و تووندو تیژو زبره‌ له‌ناو ده‌رووندا، وه دل ره‌قیشه‌ له‌ناو دلدا، وتووندو ووشکیشه‌ له‌ ره‌فتاردا ، بوونه‌وه‌ریکی لی په‌یدا ده‌بیتت پیتی ده‌وتریت : رق به‌رو ناکۆک و دل‌ره‌ق.

(له باره‌ی جی‌اوازی نیوان بینابروویی و رۆح سووکی)

جی‌اوازی له‌نیوان رۆح سووکی و بی‌فیزی و ریسوایی بینابرووی که‌وا رۆح سووکی له‌دایک ده‌بیتت وگه‌شه‌ده‌کان له‌نیوان زانیی ده‌باره‌ی خ‌وا‌ی پاک و بێگه‌رده‌و ناسینی ناوه‌ جوانه‌کانی و سیفه‌ته‌کانی باسکردن و پیا‌هه‌لدانی شکۆمه‌ندی و مه‌زنی و خۆشه‌ویستی به‌رزی و شکۆداری، له‌باره‌ی ناسینی ده‌روونی خۆی و عه‌یب و شو‌ره‌یی کرداره‌کانی و کاره‌ساته‌کانی، له‌نیوان هه‌موونه‌وانه‌ بوونه‌وه‌ریکه‌ که‌وا رۆح سووک بۆ فیه‌، ئه‌مه‌ش به‌تێک شکاندنێ ئاره‌زووه‌کانی دلی بۆ خ‌وا‌ی گه‌وره‌، دابه‌زاندنی بالی زه‌لیلی و ملکه‌چی و ره‌حه‌مت و به‌زه‌یی بۆ په‌رستنی ئه‌وه‌ ئه‌و نابینیتت که‌وا له‌که‌س باشتربیتت و له‌که‌سیش هه‌قه‌رتبیتت به‌لکو واده‌بینیتت که‌چاکه‌ی خه‌لکی

۹۰ ح للإبن قيم الجوزية

لهسهریهتی، مافه کانی نهوان پیش خۆی، نه مهش بوونه و هرو دروستکراوئیکه له راستیدا خوای گهوره لهو کهسانه‌ی داده نیت کهوا خۆشی دهوئیت و ریزی لیّ ده نیت و له خۆی نزیک ده خاته وه.

بهلام بی نابرویی و ریسوایی، بریتیه له پیسی و سووکی و نامهردی وه دهروونی خۆی بهخت دهکات وه سووک و ریسوای دهکات بۆ مه بهست و مهرامی دهستکهوتنی حزو ههواو ههوهس و ناره زووه کانی وهک خۆ به هیج دانه نان و خۆ نزم کردنه وه بۆ دهست کهوتنی بهخت و ههواو ههوهسه کانی، جا نه مه هه مووی نزمی و کهسانی و سووکیه نهک بئیزی و رۆح سووکی، خوای میهره بانیش مرۆشی رۆح سووک و بئیزی خۆش دهوئیت، وه رقیشی ده بیته وه له خۆ سووک کردن و شهرمه زاری وه له سه حیچیکدا هاتوه پیغه مبهر عليه السلام ده فرموئیت: ((وأوحى أليّ أن تواضعوا حتى لا يفخر أحد على أحد ولا يبغي أحد على أحد))^(۲۳۰)، واته: ((سرووش و نیگام بۆ هاتوه کهوا بی فیزو بی ده عیه بن له ناو یه کتردا تاوه کو کهس شانازی له سهر کهس نهکات وه که سیش ستم له سهر کهس نهکات)).

رۆح سووکی و بی فیزی ستایش کراویش له سهر دوو جۆره: جۆری یه کهم: بئیزی بهنده له کاتی به جینگه یاندنی فه رمانی خوا به نمونه، له کاتی دوور خستنه وه له تاوان و نه کردنی، له بهر نه وهی دهروون بۆ داخواری و داواکاری پیشوو سستی و خاوه خاوه دهکات له به جینگه یاندنی فه رمانه کانیدا جا لیژدها جۆریک له نهویست و نهفس به رزی و به له سه بوون دهست پیده کات و راده کات له به ندایه تی کردن، له کاتی نه کردن و دوور خستنه وهی دهیسه لمی نیت بۆ داواکردنی به سهردا زال بوون به وهی لیّ قه دهغه کراوه.

جۆری دووه م: بئیزی و خۆ به بچووک دانانی بۆ مه زنی خوای گهوره و شکۆدارو ملکه چی کردن بۆ شکۆ مه ندی و گهوره یی و بهزل زانیی، جا هه رکاتیک دهروونی

(۲۳۰) مسلم : (۲۸۶۵) ، وه سنن ابی داوود (۴۸۹۵).

رَحَّح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

بهرز بووه وە بۆ یادی خوای گهوره وە تاك و تهنهای بکات بۆ ئەمه وە زۆر توورە و تووند بیټ لەسەر ئەوێ مەملانی بکات، جا دەروونی بۆ ئەو تەوازوع و بۆ فیزی و بۆ دەعیەیه دەبیټ، وە دلی تیک دەشکیت بۆ مەزنی و گهورهیی خوای میهرەبان ، دەروونی نارام بیټ بۆ شان و شهوکهتی، وە دلی دایمەریتهوه بۆ دەسلات و فەرمانپه‌وایی خوای گهوره، جا ئەمەیه مەبهستی پۆح سووکی و بیفیزی .

(له‌باره‌ی توانا و هیڤ له‌کار و فەرمانی خوا)

هه‌روه‌ها هیڤو توانین له‌ کار و فەرمانی خوا بریتییه له‌ پێزو گه‌وره‌یی بۆ ئەو، گه‌وره‌و به‌رز پراگرتنی فەرمانه‌کانی و مافه‌کانی تاوه‌کو خوای گه‌وره‌ دایده‌مه‌زینیت، وە به‌زی و گه‌وره‌یه‌ش له‌ زه‌ویدا بریتی یه‌ له‌ گه‌وره‌و به‌رزکردنی دەروونی خۆی، داخوای تاك و تهنهای خۆی بۆ دەسلاتداری، تێپه‌ر کردنی وشه‌کان ، ئەگه‌ر پێزگرتن بیټ له‌ فەرمانی خوا یاخود ئیها‌نه‌ کردن بیټ، به‌ل‌کو له‌گه‌ڵ به‌ره‌ه‌ستی کردن له‌ فەرمانی خوا و مافه‌کانی و په‌زابوونی له‌ داواکردن و داخوایه‌کی له‌ خۆیایی بوونه‌وه‌ ئەوا ناگاداری ئەمه‌ نه‌بووه ، به‌هه‌ده‌ری ده‌بات و له‌سەر ده‌سکه‌وته گه‌روه‌یه‌که‌ی ده‌میرینیت.

هه‌روه‌ها په‌رۆشی بۆ خوداو په‌رۆشی بۆ ده‌روون، جا یه‌که‌میان کاریگه‌ری ده‌بیټ له‌به‌رز پراگرتنی فەرمان و فەرمانپه‌وایه‌که‌، دووه‌میشیان کاریگه‌ری ده‌بیټ له‌سەر گه‌وره‌کردنی ده‌روون و تووره‌ بوون له‌و شانسه‌ی له‌ده‌ستی چووه ، جا په‌رۆشی بۆ خوا که‌وا دل‌ه‌که‌ی ده‌پارێزیت له‌ گه‌وره‌کردنی مافه‌کانی، ئەگه‌ر تووره‌بوو له‌ راه‌ستیدا له‌ پیناوی نووریک تووره‌ ده‌بیټ ئەو سولتان و ده‌سلاته‌ش که‌وا خستیه‌تیه‌ دل‌یه‌وه ، پینغه‌مبه‌ر ﷺ ئەگه‌ر تووره‌ ببایه‌ کولمه‌کانی سوور

٩٥ ح لایبن قیم الجوزیة

هه‌لده‌گه‌را، وه له‌نیو چه‌وانیدا نارقه ده‌هاته خواره‌وه تووره‌بوونی پی‌توه‌دیار بوو وه له تووره‌بوئه‌که‌ی هیچی نه‌ده‌کرد تاوه‌کو تۆله‌ی بۆ خوا ده‌کرده‌وه زه‌یدی کورپی نه‌سه‌لم روایه‌تی کردوه له باوکیه‌وه: که‌وا موسای کورپی عمران نه‌گه‌ر تووره‌ ببوایه ناگری له کلاوه‌که‌ی سه‌ری به‌رده‌دا، نه‌مه‌ش پی‌چه‌وانه‌ی په‌رۆشیه بۆ ده‌روون چونکه نه‌وه گه‌رمیه‌که له ده‌روونیدا ده‌یوروزنیست بۆ له‌ده‌ست چوونی هه‌واو هه‌وه‌سه‌که‌ی یاخود داواکاریه‌که‌ی، له‌به‌ر نه‌وه‌ی فیتنه‌و نا‌زاوه له ده‌رووندایه، فیتنه‌ش ناگرو بلیسه‌که‌یه و ده‌روونیش تیوه ده‌گلێت به ناگری شه‌هوت و نارزه‌وو و تووره‌یی، له راستیدا هه‌ردووکیان دوو گه‌رمین ده‌رده‌چن له‌سه‌ر به‌شه‌کاندا: گه‌رمیه‌که له‌لایه‌ن ده‌روونی پر له نارامی نیشانه‌که‌شی به‌رز راگرتنی مافی خویه، وه گه‌رمیه‌کیش له‌لایه‌ن ده‌روونی فه‌رمانده‌ر به گونا‌هو تاوان نیشانه‌که‌ش هه‌ست کردنه به هه‌ده‌ر چوونی هه‌واو نه‌فس و نارزه‌وو.

(له‌باره‌ی جیاوازی نیوان به‌خشنده‌یی و به‌فیرۆدان)

جیاوازی نیوان به‌خشنده‌یی و ده‌ست به‌لاوی که‌وا مرۆقی به‌خشنده‌ی دانایه به به‌خشینه‌که‌ی له‌شوینی خۆی داده‌نیست، که‌سی ده‌ست به‌لاویش به‌ فیرۆده‌رو ده‌ست بایه، هه‌ندی جار به‌ ریکه‌وت به‌خشینه‌که‌ی له شوینی خۆی داده‌نیست، زۆریه‌ی جارنیش ریکه‌وت نابیت، لیکدانه‌وه‌ی نه‌مه‌ش که‌وا خوی گه‌وره به‌ دانایی خۆی له مال و ساماندا هه‌قی ده‌دات، نه‌مه‌ش دوو جوهره: مافه‌کانی به‌جیه‌ینه‌ری نه‌رک و مافه‌کانی دووه‌م.

مافه‌کانی به‌جیه‌ینه‌ری نه‌رک: وه‌ک زه‌کات و خه‌رجیه‌کانی پتویست له‌سه‌ر نه‌وه که‌سه‌ی خه‌رجیه‌که‌ی بۆ پتویست ده‌بیت.

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجَوَازِيَّةِ

مافه کانی دووهم: وه مافی میوان وه پاداشت کردنی کهسی رپی راستی گرتووه و
نهوهی نابرووی خوی پی پاراستووه، وه نمونهی نهمانه:

نینسانی بهخشنده مهبهستی وایه به مال و سامانی خوی نهو مافانه جی به جی
بکات لهسهر شیویهکی تهواوو چاک خوی پیی باش بیت، رهزامهندن و ناواته خواز
بیت له دونیاو دواړژدا خیترو پاداشت و چاکهی دست کهویت، نهمش به
لیبوردهیی دل دهردهچیت، سهخاوهتی دهررون، فراوانی سینه، بهپیچهوانهی
نینسانی دهستبلو، لهبهر نهوهی دهستی والا کردووه به مال و سامانهکی بو
هواو هوهس و نارهزوهکانی کویرانهو بهبی حساب نه لهسهر گرنگی پیدان و نه
چاودیری کردنی بهرژهوندیهکی .

یه که میان وه نهوه وایه به تزو کردنی له زهویدا وه مهبهستی زیاتر سهوز بیت و
پیبگات جا نه مه دانانریت به دهستبلو به فیژدهر.

دووه میشیان وه نهوه وایه تزو بکات له زویهکی سویترو زویهکی رهق، و
له کاتی تزو کردن و چاندنیدا زور تزوی بکات و دنکه کان لهسهر یه بکهون، نهو
شوینهی تزوه کی کردووه به هدهرو به فیژو چوه، نهو شوینهش دنکه کان لهسهر
یه که وتوون پیویسته بکیتلدریت بو نهوهی نهوهی ماوه تهوه سوودی لیوه ربگریت،
خوای گهوره و میهره بانیش زور بهخشنده و میهره بانه.

(له باره ی جیاوازی نیوان ترسان له خواو خو به گهوره زانین)

جیاوازی نیوان له خوا ترسان و خو به گهوره زانین: کهوا ترسان له خوا نیشانه یه که له
نیشانه کانی پر بوونی دل له گهوره یی و شکومهندی خوای گهوره و خوشه ویستی و
شکوداری، جا شه گهر دل بهو شته پر بیت نهوا نوری تیدا دهرده کهویت، نارامی و

رۆح لایبن قییم الجوزیة

بهخته وهری تیدا داده بهزیت، وه بهرگی هه بیهت و شکۆی له بهر ده کات، جار
 رووخساری شیرینی و شکۆمهندی ده پۆشییت، نینجا دلّه کان خۆشه ویستی و
 ریزگرتنی تیا کۆده بیته وه، جا سۆزو بهزه یی رووده کاته دل و جگه ره کان، وه
 چاوه کانی پی رۆشن ده بیته وه، دلّه کانی پی هۆگر ده بیته، جا ووتاره که ی نوره وه
 چونه ناوه ی نوره و ده رچوونی نوره کارو کرده وه ی نوره.

به لām گه وه یی و خۆ بهزل زانین نیشانه یه که له نیشانه کانی له خۆبایی بوون و ل سووت
 بهرزی له دلنکدا که پراوپره له نه زانین و سته مکاری، به ندایه تی لئی کۆچی
 کردوه، بیزارن و رق و قینی لی دابه زیوه، جا به تیله ی چاو سهیری خه لکی
 ده کات، وه له ناویاندا به کهش و فش خۆی باده دات، مامه له کردنی له گه لیاندا
 مامه له کردنیکی خۆ به سه ندی و تهن پهروه ری یه نه ک خۆنه ویستی و که سان ویستی
 وه نه به ویزدان و داد پهروه ری، که دیت و ده چیت به خۆی ده نازیت، که ده گات
 به خه لکی به سه لام کردن ده ست پی ناکات، که وه لāmی خه لکیش ده داته وه وا
 ده زانیت چاکه له گه لیاندا ده کات، وه ماف بۆ هیچ که سیك نابینیت، وه ته ماشا
 ده کات حه قی به سه ر خه لکه وه یه، وا سهیر ناکات خه لکیش چاکه یان به سه ر یه وه
 هه یه ، وه له لایهن خوای گهروه ده هیچ بی زیاد ناکریت ته نها دوور که و تنه وه
 نه بیته، وه له لایهن خه لکیشه وه ته نها به بچوک دانان و رق و کینه وه سهیر
 ده کریت.

(له باره‌ی جياوازی نيوان پاراستن و چاککردنه‌وه)

(وه خو به زلزانی و لووت به‌ری)

جياوازی نيوان چاککردن و خو پاراستن وه خو به زلزانی و لووت به‌ری: که‌وا خو پاريزه‌ر بۆ ده‌روونی خو‌ی وه نه‌وه وایه پیاویک جل و به‌رگیکی نوئی له‌به‌ر کردییت پاک و سپی و خاوه‌نی نرخ و به‌ها بیټ، پیی ده‌چیته ناو پیاری ده‌سه‌لا تدارو نه‌وانه‌ی له‌خوار شه‌وانیش دان، جا نه‌و له پیسی و ته‌پ و توژو ره‌فتاری ناشرین و جزه‌ها نیشانه‌کان ده‌پاريزیت جا هه‌ر له‌سه‌ر سپیتی و پاکیه‌که‌ی ده‌مینیته‌وه، وه نایه‌لیت چلک و پیسی به‌ر جل و به‌رگه‌که‌ی بکه‌ویت، وه نه‌گه‌ر شتیك له‌وانه تووشی هات به‌ زووترین کات هه‌لیده‌که‌نیټ و لای ده‌بات و شوینه‌واره‌که‌شی ده‌سپیته‌وه، وه نه‌مه‌ش خو پاريزه‌ر بۆ دلّه‌که‌ی و دینه‌که‌ی ده‌بینیت دوور ده‌که‌ویته‌وه له‌ هه‌ر گونا‌هو تاوانیک، جا نه‌گه‌ر له‌ دلیدا ره‌فتاریکی ناشرین هه‌بیټ نه‌وا گه‌وره‌تره له‌وه‌ی له‌که‌یه‌کی پیس له‌ جل و به‌رگه سپیه خاوینه‌که‌ی داهه‌بیټ، به‌لام له‌سه‌ر چاوه‌کاندا تارماییه‌ک هه‌یه هه‌ست به‌و ره‌فتارانه ناکات، جا سه‌یر ده‌که‌یت که‌وا له‌و شوینانه‌ی گومانی پیس بوونی لی ده‌کریټ راده‌کات وه خو‌ی ده‌پاريزیت له‌ بوونه‌وه‌ر، له‌ تیکه‌ل بوونیان له‌گه‌لیاندا دوور ده‌که‌ویته‌وه له‌ترسی نه‌وه‌ی تووشی دلّ ده‌بیټ تووشی جل و به‌رگه‌که‌شی ده‌بیټ له‌و کاته‌ی نه‌وه‌ی تیکه‌لی پیسته خو‌شکه‌ران و قه‌سابه‌کان و چیشتلینه‌ره‌کان ده‌بیټ.

(له باره‌ی جياوازی نيوان نازایه‌تی و جوامیری وه جوورنه‌ت و نه‌ترسان)

جياوازی له‌ نيوان نازایه‌تی و نه‌ترسان: نازایه‌تی و جوامیری له‌ دلّه‌وه‌یه، نه‌مه‌ش جیگیروونی وه سه‌قامگیری له‌کاتی مه‌ترسیه‌و بوونه‌وه‌ریکه له‌دایک بووه له‌ سه‌برو نارامی و گومان باشی، له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌کاتیکا گومانی سه‌رکه‌وتن دیتسه‌دی و

٩٥٦ ح لِّلإِبْنِ قَيْمٍ الْجَوْزِيَّةِ

يارمه تی سه برگرتنیش دهدات، ههروهك كهوا ترسنۆكیش له دایك ده بیئت له گومان خراپی و سه بر نه گرتن، جا گومانی سه ركه وتن ناكات، وه یارمه تی سه برگرتنیش نادات، بنچینه ی ترسنۆکی له بهد گومانی و وه سه سه ی ده روون به خراپی یه، نهویش له سیه كانه وه داده مه زریت، جا نه گه ر گومانه كه خراپ بو بیئت و ده روونیش به خراپه وه سه سه ی كرد نه و کاته سیه كان فووی پیاده کریت و پۆ ده بیئت نینجا له جیگای خۆی دلته نگ ده بیئت، جا تووشی زه لزه له و شپزه یی ده بیئت و بۆ بیزار کردنی سیه كه وه له سه ریدا ته نگ ده بیئت، بۆ نه مهش له حه دیسیكدا هاتوه ، كهوا عه مرو كۆری عاص گپراپتی هه وه نه حمه د ریوایه تی کردوه له پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَام كهوا ده فه رمویت: ((شر ما في المرء جبن خالغ وشح هالغ))^(٣٣١)، واته: ((شه ریك كهوا تووشی مرۆف ده بیئت ترسنۆكیكه ده ركراو وه ره زیلیكی شله ژاوو تۆقیسه))، ترسنۆکی به ده ركراو ناوی لیتراره، له بهر نه وه ی دل له شوینی خۆی لاده بات بۆ هه لآوسانی سیه كان.

به لآم جورنه ت و نه ترسان بریتی یه له جه ره زه ی هۆكاره كه شی كه می گوئیبدان و گرنگیدان وه سه یرنه كردن له ناكامه كه ی، به لكو ده روون پیشده كه ویت به بی بایه خدان به بابه تی جه ره زه ییه كه .

(له به ره ی جیاوازی نیوان بریاردان وه ترسنۆکی)

به لآم جیاوازی نیوان و ره و بریاردان و ترسنۆکی ، جا كه سی بریارده ر هیمه ت و ئیراده و عه قلی تیدا كۆده بیته وه ، پیته ری كاروباره كانیشی هه ندیک بۆ هه ندیک ، وه بۆه ره یك له مه انه گۆشه یه کی ناماده کردوه ، وته و ده ربینی بریاردانیش به لگه

(٣٣١) سند احمد : ٣٢٠/١ ، سنن ابی داود (٢٥١١).

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

نییه له سهر هیزو تواناو یه کدهنگی، لهوانه بریاردانی رای خۆت کهوا کاروباری رای نهوی تیا کۆده بیتهوه، وه خیری چاکه کاران و شهپی بهد کارانی تیدا ده زانیت، له شوینی کشانهوهو نه کردنی کاره که ده کشیتهوهو راو عه قلی خۆی به کار دینیت نەك ترسنۆکی و نه لاوازیش:

العاجز الرأي مضیاع لفرصته * حتی إذا فات أمر عاتب القدرأ

(له باره ی جیاوازی نیوان پاشکهوت و رهزیلی)

به لام جیاوازی نیوان مالداری و پاشه کهوت وه رهزیلی: پاشه کهوت کردن بوونهوه ریکی ستایشکراوو سوپاسکراوه له نی، ان دوو بوونهوهر له دایک ده بییت، دادو دانایی و ژیری، جا له دادپهوه ریدا یه کسانی ده کات له باره ی نه کردن و تیکۆشاندا، له داناییشدا هه ریه کهو له شوینی خۆی داد نه شیت به گویره ی نهوی بزی ده گونجیت؛ ئینجا له نیوان ههردووکیاندا مالداری و پاشه کهوت و ئابووری له دایک ده بییت و گه شه ده کات، وه نه مهش ناوه راستیکه له نیوان ههردوو به شسی زه مکراره که، هه وه ک خوای گه وه ده فه رمویت: ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا﴾ (الإسراء: ۲۹)، واته: ((نه کهیت نه وهنده ده ست نوقاو بیت وهک نهوه ی دهستی به کۆت و زنجیر به گهردنیدا هه لراسرا بییت، ههروه ها نه وهندهش ده ست بلاو مه به "هیچت به دهسته وه نه مینیت" به هه ناسه ساردی و ناو میدی بزی دانیشیت))، ههروه ها ده فه رمویت: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ (الفرقان: ۶۷)، واته: ((وه نهوانه ی مال و سامانیان ده به خشن و خه رجی ده کهن، نه زیاده رۆسی تیدا ده کهن و به زایه ی ده ده ن، نه ده ست نوقاوو ره زیلیشن، به لکو له نیواندان "مام

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

ناوهندن و لهشتی به سوودا به کاری دههینن))، وه ههروهه دهه فرمویت: ﴿ وَكُلُوا
وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ﴾ (الأعراف: ۳۱)، واته: ((بَخْوَنٌ وَبَخْوَنَةٌ وَهُوَ "له نازو
نیعمه ته کان" به لام زیاده روی مه کن)).

به لام ره زیلی بوونه وهریکی زه مکراره له بهد گومانی و دهروون لاوازی له دایک
ده بیته و پهیدا ده بیته، دریزی ده کاتسه شهیتانیش به لینی پیداوه که تاره کو
ده بیته که سیکی راهاتوو له سه شیاواوی و شپزهیی، که سی شپزه و نارام له
به بر اویش زور پیداگیره له سه شت و له سه کاری ناله بار، ههروهه خوی گهوره
دهه فرمویت: ﴿ إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿۱﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿۲﴾ وَإِذَا مَسَّهُ
الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿۳﴾ (المعارج ۲۰: ۲۱)، واته: ((به راستی نینسان به شپزهیی و
تهنگه تاوی دروستکارون، کاتیک ناخوشی تووش ده بیته بیزارو دم به هاواره،
کاتیک خیرو بهر که تی تووش بوو دهستی ده نوقینیت و قهده غهی ده کات)).

(له باره ی جیاوازی نیوان پاراستن و ناگادار کردنه وه بهد گومانی)

جیاوازی نیوان خیاراستن و ناگادار بوون وه بهد گومانی: که سی خیاریتز وه که شهو
پیاوه وایه به مال و سامان و سواریه که ی به سه فیه ده ده چیت، جا شهویش
به هممو هیرو توانایه وه خوی ده پاریتزیت له هه ریتگریه که، وه له هه شوینیت که
بزایت شهرو خرابه ی تیدایه، ههروهه شه مهش ده بیته ناگادار بوونه وه خو
ناماده کردن، بردنی هممو هۆکاریک کهوا له به دکاران خوی رزگار بکات، جا
که سی خیاریتز وه که چه دکاریکی زریوش وایه کهوا خوی ناماده و تیار ده کات بو
روبه پروبوونه وه له گه ل دووژمنه که ی، وه هممو ناماده کاریه کانی ناماده کردوه،

٩٥٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

نهمهش بۆ رېخۆشکردنیکه بۆ ده‌ربازبوون و شهر کردنی دووژمنه‌که‌ی که‌وا
گومانی خرابی لیتی هه‌یه .

به‌لام به‌د گومانی بریتیه له پر بوونی دلّی به گومانی به‌دو بیس به‌رمبه‌ر خه‌لکی
هه‌تا‌کو له‌سه‌ر زمان و نه‌ندامه‌کانی له‌شیشی پراو پرده‌بی‌ت له‌به‌د گومانی ،
تی‌گه‌یشتن له‌گه‌لیدا مه‌حاله‌ ته‌نها به‌دوای که‌م و کوپی و عه‌یب و عارو تانه لی‌دان
و رق و کینه‌ده‌گه‌رپیت، رقی له‌ خه‌لکیه‌و خه‌لکیش رقی لی‌بانه، نه‌فهرت له‌ خه‌لکی
ده‌کات و خه‌لکیش نه‌فهرتی لی‌ده‌که‌ن ، خۆ له‌خه‌لاکی ده‌پاریزیت و خه‌لکیش خۆی
لی ده‌پاریزن ، جا به‌که‌میان : له‌گه‌لیاندا تی‌که‌ل ده‌بی‌ت و خۆشیان لی ده‌پاریزیت،
دووهمیشیان ، خۆیان لی به‌دوور ده‌گریت و نه‌زیه‌ت و نازاریان پی ده‌گه‌یه‌نیت،
به‌که‌میان: ده‌چیتته‌ ناویان به‌ نامۆژگاری و چاکه‌کردن له‌گه‌ل شه‌وه‌ش خۆی
ده‌پاریزیت ، و دووهمیان به‌ غه‌ش و فرۆفیل و رق و کینه له‌ ده‌رده‌ویاندا به .

(له‌باره‌ی جیاوازی نیوان سوارچاکی و دووربینی وه‌ بۆچوون و گوماندا)

جیاوازی له‌نیوان دووربینی و گوماندا: که‌سی گوماناری هه‌له‌ ده‌کات و
نامانجه‌که‌ش ده‌پیکیت ، نه‌مه‌ش له‌گه‌ل تاریکایی و پروناکی و پاکی و خاوتنی و
پییسی دلّدا ده‌بی‌ت، بۆ نه‌مه‌ش خوای گه‌وره‌ فه‌رمانی داوه‌ دوورکه‌وتنه‌وه‌یه‌کی زۆر
له‌و کاره‌ نا‌ره‌وا به‌ وه‌ هه‌والی داوه‌ که‌وا هه‌ندیک گومان تاوان و گونا به .

به‌لام جوامی‌ری ووردبینی هه‌موو سه‌ناو سوپاس و مه‌دح کردنه بۆ خاوه‌نه‌که‌ی
له‌باره‌ی فه‌رمووده‌ی خوای گه‌وره: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّمُتَوَسِّمِينَ﴾ (الحجر: ٧٥)،
واته: ((بی‌گومان نا له‌و به‌سه‌ره‌اته‌ دا به‌لگه‌و نیشانه‌ی زۆره‌یه‌ بۆ که‌سانیکه‌ که
په‌ندو نامۆژگاری وهرده‌گرن))، نیین و عه‌باس و نه‌وانی دیکه‌ ده‌لین: واته: بۆ

کهسانی تیروانین و سوارچاک و دووربین ، ههروهها خوای گهوره دهفهرمویت : ﴿يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ﴾ (البقرة: ۲۷۳)، واته : ((تهوانهی نایاناسیت، نهو ههژارانه نهوهنده کهسایهتی خویمان رادهگرن و نهفس بهرزن ، وا دهزائن دهولهمهندن تو نهی پیغهمبهر ﷺ (یا نهی نیماندار) بهدهنگ و روخسارو سیمایاندا دهیاناسیت)) ، ههروهها خوای گهوره دهفهرمویت : ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾ (محمد: ۳۰)، واته : ((خو نهگهر بمانویستایه نهوانهمان پییشان دهادیت ، نهو کاته به روالتهت دهتناسینهوه ، سویتند بهخوا له شیوازو ناوهپرۆکی قسهو گوفتاریاندا دهییاناسینهوه)).

جا نهفس بهرزی و سوارچاکی دلسوژ بو دلنکه پاک و خاوین و پوخت بکریتتهوه له پیسیهکان وه نزیك بیتتهوه له خوای گهوره، نهو به نووری خوا سهیر دهکات کهوا له دلیدا دایناوه وه له ترمزیهوه که له نهبی سعید دهگیریتتهوه دهلیت: کهوا پیغهمبهر ﷺ فهرمویه: ((أتقوا فراسة المؤمن فإنه ينظر بنور الله)) (۳۳۲)، واته : ((له نهفس بهرزو سوارچاکیکی نیماندار بترسن کهوا نهو به نووری خوا سهیر دهکات))، بیتگومان پیغهمبهر ﷺ له نوژدا سهحابهکانی له دواوهی خوئی دهبینی ههروهک له پیشهوه دهیانبینی، به ناشکرا بهیت المقدسی دهبینی لهکاتیکا نهو له مهککه بوو (۳۳۳)، وه کۆشکهکانی شام و دهرگاکان و دهروازهکانی سهنعاو هیتزو تواناو گۆزهپانهکانی کیسرای دهبینی لهکاتیکدا نهو له مهدینه خندههقی لیدهدا (۳۳۴) ، نهجاشی له حبهشه بینی کاتیک مرد نهوله مهدینه بوو ، جا چروه مزگهوت و نوژی لهسهر کرد (۳۳۵).

(۳۳۲) الترمذي : (۳۱۲۷).

(۳۳۳) سهیری مسلم: (۱۷۰) بکه.

(۳۳۴) مسند أحمد : ۴/۳۰۴.

(۳۳۵) مسلم: (۹۵۱).

نیمامی عومهریش ساریهی له نههاوهئمدی خاکی فارس بینی خوئی و سهربازهکانی
موسلمانان کهوانهوان شهریان لهگه‌ل دوژمنه‌کانیان ده‌کرد ، جا بانگی کرد(یا
ساریه‌الجبل)،واته: (ئهی ساریه برۆ سه‌ر چیاکه).

خوای گه‌وره هه‌والی داوه که‌وا به‌نده‌که‌ی لئی نزیک بیته‌وه نه‌وا خۆشه‌ویستی بۆی
زیاد ده‌کات جا نه‌گه‌ر خۆشه‌ویست له نزیک بیستنی و بینینی وه ده‌سته‌کانی وه
پتیه‌کانی ، جا به نوورو خۆشه‌ویستی خوا ده‌بیستیت و ده‌بینیت و دیت و ده‌چیت،
دلی وه‌ک ناوینه‌ی روونی لی دیت وینه راستیه‌کانی له‌سه‌ر ده‌ده‌که‌ویت، نه‌گه‌ر
به‌نده‌یه‌ک به نوورو خۆشه‌ویستی خوا سه‌یری کردنه‌وا نه‌و کارو فه‌رمانه‌ ده‌بینیت
که‌زاتی په‌روه‌ردگاری نه‌و له‌سه‌ریه‌تی ، نه‌گه‌ر به نوورو خۆشه‌ویستی خوا
گویتیت بو نه‌وا گویتی بیست نه‌و ده‌بیت که‌وا زاتی نه‌و له‌سه‌ریه‌تی، نه‌مه‌ش
له زانینی شته غه‌یب و په‌نه‌انه‌کان نیه، به‌لکو غه‌یب و شتی شاراوو په‌نه‌ان زان
نه‌و که‌سه‌یه که‌وا هه‌قی په‌راندۆته ناو دلێکی نزیک و موژده پیدراو به نووری خوئی
خه‌ریک نه‌کراوه به داتاشینی شته پرۆپروچ و نا په‌واو خه‌یالاری و وه‌سه‌سه‌کان
که‌وا قه‌ده‌غه‌ی ده‌کات، له ده‌سته‌که‌وتنی وینه راسته‌قینه‌کان به‌چاوی بینینی به
گویره‌ی نه‌و نووره.

ده‌لیت: شافعی و محمد کوری حه‌سه‌ن له مزگه‌وتی که‌عبه‌ی پیروژ دانیشته‌بوون
پیاویک هاته ژووره‌وه جا محمد ووتی: وا تیده‌گه‌م که نه‌و دارتاش بیت: جا شافعی
ووتی: من واتیده‌گه‌م نه‌و ئاسنگه‌ر بیت، جا پرسیاریان له پیاوه‌که کرد ووتی: من
پیشتر ئاسنگه‌ر بووم وه من نه‌مپۆ دارتاشی ده‌که‌م.

ئهبو حه‌سه‌نی بۆشنچی و حه‌سه‌ن هه‌داد چوونه لای قاسم مناوی گه‌راندیا‌نه‌وه، جا
له ریتگایاندا سیتۆکیان کړی بۆ هه‌ریه‌ک له‌وان به نیو دره‌م له‌کاتیکدا پاره‌که‌یان
نه‌دا له‌بیر خو‌یان برده‌وه، کاتیک چوونه‌وه لای ئه‌بی قاسم ووتی: نه‌وسته‌مه‌چی یه؟
ئینجا هه‌ردووکیان چوونه ده‌ره‌وه، ووتیان: نه‌مانزانی! له‌وانه‌یه نه‌وه له‌به‌ر نرخ‌ی

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

سيوه كه بيت جا پاره سيوه كه يان داو دوايي گه رانه وه بؤ لاي شه بو قاسم چاري له سهر دانان و ووتى: ده كرئت شاده ميزاد بهو خيراييه له سستم بيتسه دهره وه؟ له باره ي كاروباره كاتتان هه وائم بدهنى جا بهو باسه هه وائيان دايبى، ووتى: به لئى هه ريه كه له نيوه پشتى به هاوريكه ي ده به ست له پيدانى پاره كه ، پياويكى شهرمن له نيوه نيوه دا له داد وه ريدا بوو.

له نيوان نه بى زه كه ريارو نيوان ئافره تيك كيشه يه كه هه بوو پيش تۆه كردنى نه بى زه كه ريارى النخشى، رۆژيك له سهر سهرى نه بى عوسمانى حيرى راوه ستابوو، شهو بىرى له كاروبارى ئافره ته كه ده كرده وه، جا نه بى عوسمان سهرى بؤ لاي نه بى زه كه ريارا بهرز كرده وه و ووتى: نايه تۆ شهرم ناكه يت.

شاي كرمانى ليكده ره وه يه كى باش بو له ليكده انه وه دا هه لئى نه ده كرد وده سيوت: هه كه سيك چارى بنوقيتى له حهرام، ده روونى خۆى بگريت له هه واو هه وه س و ناره زوه كان، شته شاراوه كانى هه ميشه به چاوديرى ئاوه دان بكاته وه وه شت ديارو ئاشكر اكانيشى به شوين كه وتن سووته ئاوه دان بكاته وه خۆى رابيتتت له سهر خواردنى حلال نهوا ليكده انه وه دووربينه كه ي هه لئى ناكات.

گه نجيك هاوريته تى جونه يدى ده كرد قسه ي ده كرد له سهر بىرو نه نديشه كان جا ووتى: ئاي شه بوو دهر باره ي تۆ لاي من باسى كرد؟ جا پيتى ووت: باوه ر ده كه م شتيك بيت ، نينجا جونه يد پيتى ووت: باوه رت وايه .

گه نجه كه ووتى: باوه ر ده كه ي شه وه شه وه بيت ، جونه يد ووتى: نه خير، گه نجه كه ووتى: دووم جاريش باوه رم وايه .

ووتى: باوه ر ده كه يت.

گه نجه كه ووتى: باوه ر ده كه م شه وه شه وه بيت، جا جونه يد ووتى: نه خير، ووتى: جا بؤ سى يه م باوه رم وايه ووتى: باوه ر بكه م گه نجه كه ووتى: شه شته شه وه شه وه يه، ووتى نه خير.

ئىنجا گەنجەكە ووتى: ئەمە جىي سەرسورمانە وە تۆ پىياوئىكى راستگۆي، وە من دلى خۆم دەناسم، جا جونەيد ووتى: لە يەكەم و دووهم و سى يەم دا راستت ووت، بەلام ويستم تاقىت بکەمەوہ نايە دلت دەگۆریت.

ئەبو سەعیدى خەراز ووتى: چوومە مزگەوتى کەعبەي پیرۆز، کەسىكى فەقير دوو پارچە پەرۆي لەسەرى دابوو داواي شتىكى دەکرد ئىنجا منيش لەخۆم پرسى، نوونەي ئەو جۆرە کەسە ماندوويى شەكەتى و بارگرائين لەسەر خەلكى، جا سەيرىكى منى کردو ووتى: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ﴾ (البقرة: ۲۳۵)، واتە: ((چاكيش بزائن بەراستى خوا دەزانیت بەوہى كە لە دل و دەرووتاندا ھەيە ، كەواتە خۆتان پياريزن "لە قەدەغەكراوہ كانى خوا"))، ووتى: تۆبەو نىسغفارم کرد لە پازو نەيئىنەكەم ، بانگەواز كەريك بانگى كردم و ووتى، ﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾ (الشورى: ۲۵)، واتە: ((خوا ئەو زاتەيە كە پەشيمانى و تەوبە لە بەندەكانى وەر دەگریت)).

ئىبراھىم خواص ووتى: لە مزگەوت بووم گەنجىكى بۆن خۆش و پووخسار شيرين پۆشاك لەبەريكى باش ھات، بەھاوړپىكانم ووت: وا تىدەگەم ئەو كوپە جوولەكە بىت جا ھەموويان ئەوھيان پى ناخۆش بوو، جا من چوومە دەرەوہو گەنجەكەش چوود دەرەوہ، پاشان گەرايەوہ لاي ھاوړپىكان جا ووتى: ناخ لەوہى شىخ دەر بارەى من ووتى؟ جا تەريقيان كردهوہ، ئەويش سوور بوو لەسەر ئەوہى ھاوړپىكان قسەيان بۆ بكات، ئەوانيش ووتيان: شىخ ووتى: تۆ جوولەكەي، ئىنجا گەنجەكە دەستى منى گرتو موسلمان بوو ، و وتم : ھۆكارەكەي چى بوو؟ گەنجەكە ووتى: لە كتيبى ئىمە خویندووومەتەوہ كەوا پىياوى راستگۆ لە ليكدانەوہو راڤەكردندا ھەلە ناكات.

(له بارهه جياوازي نيوان ناموزگاري وه غهيههت كردن)

جياوازي له نيوان ناموزگاري وه غهيههت كردن : ناموزگاري مه بهست ليسي ناگادار كرده وه موسلمانه له شتي بيده وه داهيتراو يا خود فيتنه يا غهش و فيلكردن يان خراپه كار، جا بيتنه وه يادي خوت نه وه تيايههتي نه گهر راويژي پيكرديت و پينمايي كردي له هاوپريسههتي له گه ليدا وه مامه له كردن له گه ليدا وه پهيوه ندي كردن پييه وه، ههروهك پيغه مبهه عليه السلام فهرمويههتي: فاتيمهه كچي قهيس راويژي پيكره له بارهه ماره كردي معاويه وه شهبي جههه جا فهرمويه: ((أما معاوية فاعلوك ، وأما أبو جهم فلا يضع عصاه عن عاتقه))^(۳۳۶)، واته: ((له بارهه معاويه نهوا كه سيكي فه قيرو هه ژارو نه داره، وه به لام شهو جههه نهوا داري سه رشانني دانانيت)).

هه نديك له هاوپريكاني ده لين بۆ شهو كه سهه سي سه فهري له گه لدا ده كات: نه گهر دابهزي له وولاتي هۆزه كهه نهوا ناگاداري بكه وه.

جا نه گهر غهيههت و پاشمله روويدا له سهه رووي ناموزگاري كردن بۆ خواو پيغه مبهه كهه وه بۆ بهنده موسلمانه كاني نا شهو نزيك بوونه وه يه بۆ لاي پهروه رديگار له تهواوي كاره چا كه كان ، نه گهر شهه روويدا له سهه رووي زه مكردي براكهت، له باربردي شههه و ناموسي ، وه خواردني گوشتي شهو بيت ، شهه ده رديكي كوشندههه و ناگري چا كه كانه كهوا ده بخوات ههروهك ناگر دارو چيلكه ده خوات.

(۳۳۶) مسلم : (۱۴۸۰) ، وه سنن أبي داره (۲۲۸۴).

(له باره‌ی جیاوازی نیوان دیاری و به‌رتیل)

جیاوازی له نیوان دیاری و به‌رتیل له وینه‌دا له‌یه‌ک ده‌چیت: مه‌به‌ستیش: که‌سی به‌رتیل‌ده‌ر مه‌به‌ستی وایه به‌رتیل بکات به‌ناره‌وا کردنی حه‌ قو‌راستی یاخوود به‌ده‌ست هیتانی شتی بی‌که‌لک و بی‌سوود و ناره‌وا ، جا نه‌و به‌رتیل ده‌ره نه‌فره‌ت لی‌کراوه له‌سه‌ر زوبانی پی‌غه‌مه‌به‌ر ﷺ (۳۳۷) ، له‌به‌ر نه‌وه‌ی به‌رتیل ده‌دات بی‌ پالتانی ستم له‌ ده‌روونی خۆی و به‌رتیل خۆریش به‌ته‌نها خۆی تاییه‌ت کراوه به‌ نه‌فره‌ت لی‌کراو .

به‌لام دیاری و خه‌لات پیشکه‌شکراو جا مه‌به‌سته‌که‌ی بانگه‌یشت کردنی ره‌حم و به‌زه‌یی و زانست و چاکه‌کاریه ، له‌به‌ر نه‌وه‌ی مه‌به‌ستی دیاری پیشکه‌ش کردن بریتی به‌ له‌ بریتی دانان ، بی‌گومان قازانجیش بریتی به‌ له‌ زۆربوون .

(له باره‌ی جیاوازی نیوان نارامگرتن وه‌ دل‌ره‌قی)

له‌باره‌ی جیاوازی نیوان سه‌برو نارام وه‌ دل‌ره‌قی و توندو تیژی: که‌ سه‌بر داهینراویکی ده‌ستکه‌وتیه که‌ به‌نده تییدا درووست ده‌بی‌ت، بریتی به‌ به‌ند کردنی ده‌روون له‌ ترس و دل‌ه‌راوکی و شه‌زه‌یی و دادو بی‌دادی جا ده‌روون به‌ند ده‌کریت له‌ رق‌هه‌لساندن و زه‌مانتیک ده‌باره‌ی سکا‌لا‌کردن و نه‌ندامه‌کان له‌کاتی‌کدا ناکریت کاری باش بکه‌ن، و بریتی به‌ له‌ جی‌گی‌ر بوون و سه‌قام‌گی‌ر بوونی دل‌له‌سه‌ر یاساکان: قه‌زاو قه‌ده‌ر و شه‌رعیه‌کان.

به‌لام دل‌ره‌قی و بی‌به‌زه‌یی له‌دل‌دا ووشک و ووردو خاش ده‌کات قه‌ده‌غه‌ی ده‌کات له‌کارو کاردانسه‌وه وه‌ رق‌ نه‌ستووری و توندو تیژی‌ه‌که‌ به‌ره‌ه‌لست و قه‌ده‌غه‌ی

(۳۳۷) سنن أبي داود: (۳۵۸۰).

رُوحٌ لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

دهکات له ههست پیکردن له ههست و ئیش و ژانهکان، وه ههستیش ناکات به دلرّهقی و بیّ بهزهیهکهی نهبو سهر گرتنهکهی وه نهبو تهگهری پروداوهکان.

ناسینهوه و ساخکردنهوهی نهمه کهوا دل سنی جوړه:

دلئیکی رهق و بیبهزهیی^(۳۳۸): نهمه دلئیکی رهق و تووندو تیژه وه کو دهستیکی روشک و برنگ و رهق وایه،

دلئیکی شل و تواوه: نهمهش دلئیکی زور ناسکه.

جا به که میان: کارو کاردانوه ناکات به شیوه پلهو پایهی بهر ، وه دووه میشیان: به شیوه پلهو پایهی نارو، ههردوو کیشیان ناتهواوه ، دروست ترین دل دلئیکی ناسکه پووخت و بیگهر دو تووند ، نهوه حق له ناو ناحه قدا دهینیت به پروون و پاکیه کانی وه پیشوازی لیدهکات و ههستی پیدهکات به ناسکی خوئی، وه دهشی پاریزیت ، و شهر له گهلا دووژمنه کهی دهکات به رق و پتهویه کهی، وه له ((أثر)) دا هاتووه: ((القلوب آتیه الله في أرضه ، فأحبها إليه أرقها وأصلبها وأصفاها))^(۳۳۹)، واته: ((دلنهکان دهفری خودایه له زهویه کهیدا، جا خو شه ویسترنیان لای نهو ناسکترنیانوه تووندترینانه وه ساف و بیگهر دو ترینیانه)). نهمهش دلئیکی شووشهیه، له بهر نهوهی شووشه ههر سنی سیفه ته کانی تیدا کو ده بیتهوه وه بیژراوترین دلش له لای پهروه دگار دلی ره قو بیّ به بهزهیه ، خوای گهوره ده فرمویت: ﴿فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ (الزمر: ۲۲)، واته: ((جا هاوارو وهیل بو نهوانهی دلیان رهقه له ناستی قورنان و یادی خوا))، ههروه ها ده فرمویت: ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾ (البقرة: ۷۴)، واته: ((پاشان لهوهو دوا دلنه کانتان رهق بووه ههروهک بهرد به لکو ره قتریش))، دیسان خوای گهوره ده فرمویت:

(۳۳۸) الترمذي: (۲۴۱۱).

(۳۳۹) سمیری: كشف الخفاء : ۲/ ۲۷۴ بکه .

رۆح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

﴿لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْقَاسِيَةَ قُلُوبُهُمْ﴾ (الحج: ٥٣)، واته: ((خوا گهوره بۆيه نهو دهسه لاتی داوه به شهیتان تا نهو خه تهره و خه یاله و وهسه وهسه یه شهیتان فریی دهاته نیو تاواتی بیغه مبه رانه وه بیته هژی سزاو تاقیکردنه وه بۆ نهوانه ی ل دل و دهروونیاندا نهخۆشی دوو پرووی و ناپاکی هیه و بۆ نهوانیش که بهرامبه ر نایینی خوا دلره قن))، جا یادی نهو دوو دلّه لاداره بکه وه له یه کسانیدا ، نهوه یان به هژی نهخۆشیه که ی ، وه نهوه شیان به هژی دلره قیه که ی، شهیتانیش فیتنه و ناژاوه ی فری داوه ت خاوه نی نهو دوو دلّه ، وه ره جمه تیش بۆ خاوه ن دلّی سی یه م وه ته مه ش نهو دلّه ساف و پۆشنه یه که وا فری دانی شهیتان وه فری دانی رینمایی کارو چاکه لایان خوا ی گه وره و میهره بان جیا ده کاته وه به هژی سافی و پروونی دلّه که ، پیشوازی له هه ق ده کات به هژی ملکه چی و ناسکیه که ی، شه ری کاره ناره واکانیش ده کات به هژی پتهوی و تووندی و هیزه که ی ، له باره ی ته مه وه خوا ی گه وره ده فهرمویت: ﴿ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (الحج: ٤)، واته: ((بۆ نهوه ش نهوانه ی زانست و زانیاریان پی به خشراوه دلنیا بن و بزائن که بیگومان نهو قورئانه حه قیه ت و راسته و له لایه ن په روه ردگاری تۆره نه ی محمد ﷺ په وانه کراوه ، ئینجا بپروا پتهوی پینده هیتن و دلّه کانیشیان ده بیته بۆ خوا ، بیگومان خوا هیدایه تده ری نهوانه یه که وا باوه ریان هینا وه بۆ ریگه و ریبازی راست و درووست.

(له باره‌ی جی‌اوازی لی‌بوردن و زه‌لیلی و سه‌رشو‌ری)

جی‌اوازی نیوان لی‌بوردن و زه‌لیلی: که لی‌بوردن وازه‌ینان له مافی خۆته به خۆشی و به‌خشنده‌یی و پیاوه‌تی، له‌گه‌ل توانابیت له‌سه‌ر وه‌رگرتنه‌وه و تۆله‌سه‌ندنه‌وه‌ی ، به پی‌چه‌وانه‌ی زه‌لیلی هه‌ست و کاریگه‌ریه‌که واز لی‌ده‌هینیت ناره‌زو ده‌کات له چاکه‌کاری و به‌رز راگرتنی نه‌خلاق و په‌روشت ، جا نه‌گه‌ر خاوه‌نه‌که‌ی تۆله‌سندنه‌وه واز لی‌بینیت له‌به‌ر بی‌توانایی وه له‌به‌ر ترسان و له‌به‌ر شکاغدننی دل و ده‌روون ، جا نه‌و که‌سیکی زه‌مکراوه سوپاسکراونیه، وه له‌وانه‌یه نه‌وه‌ی تۆله‌ی به‌حق ده‌کاته‌وه حاله‌تی له‌و باشتر ده‌بیت ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ﴾ (الشوری: ۳۹)، واته: ((هه‌روه‌ها نه‌وانه‌ی ده‌ستدریژیان کرایه سه‌ر ده‌سته‌وه‌ستان ناوه‌ستن به‌رگری له‌خۆیان ده‌که‌ن)).

خوای گه‌وره مه‌دح و ستایشی نه‌وانه ده‌کات به‌هیزو تواناکانیان له‌سه‌ر سه‌رکه‌وتنیان بۆ دل و ده‌روونیان و لی‌وه‌رگرتنه‌وه‌یان و هه‌تا نه‌گه‌ر نه‌و توانادار بوون له‌سه‌ر ده‌ست درێژی کردن سه‌ریان ، وه له‌توانایاندایه نه‌وه‌ی لایانه وه‌ری گرنه‌وه که‌چی ده‌ینیرن بۆلای که‌سیکی شه‌ریف و گه‌وره بۆ لی‌خۆش بوون و لی‌بووردنی ، جا خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ (الشوری: ۴۰)، واته: ((جا تۆله‌ی هه‌ر تاوانیک به نه‌ندازه‌ی نه‌و تاوانایه بی‌زیادو که‌م ، نه‌و که‌سه لی‌خۆشبوونی هه‌بیت وه چاوپۆشی و چاکسازی بکات ، نه‌وا پاداشتی لای خودایه ، به‌راستی خوا سته‌مکاران خۆش ناویت)).

جا باسی نه‌و سی‌پله‌و پایه و ریزو شکۆیه ده‌کریت : دادوه‌ری و ناشکراکردن و رینگه‌پیدان ، چاکه‌و پیاوه‌تی و چاوپۆشی لی‌کردن ، سته‌مکاری و بی‌به‌ریکردن.

جا نه‌ی گه‌ر وووتیان: چۆن مه‌دح و ستایش ده‌کات له‌سه‌ر سه‌رکه‌وتن و لی‌بوردن وه نه‌وانه هه‌ردووکیان پی‌چه‌وانه‌ی به‌کترن؟

ووتيان: مه دح و ستایشان نه کردوو، له سهر وهرگرتنه وهو توژه سهندنه وه، به لکو مه دح و ستایشی نه وان ده کهن له سهر سهرکه و تیان به وهی که نهو تواناو هیزی هدی به سهر وهرگرتنه وهی مافه کانیان، جا نه وه نهو سهرکه و تنیه جا کاتیک توانیان چاوپوشی لیبکهن وو لییان خوش بن، هندیك له سه له فیه کان ده لیین لهو نایه ته دا نایانه ویت و پییان ناخوشه سهرشوپن و نابروویان بچیت ، جا نه گهر توانیان لیبوره بن مه دح و ستایشان ده کهن له سهر لیبوره دهی پاشان هیزو توانا ، نهك له سهر لیبوردنیک زه لیلی و پینه کران و نابرووچون وی به دوادابیت، نه مهش نهو ته و اوکاریهیه که خوی گه وره زاتی خوی لهو نایه ته پیروزه دا وا مه تح و ستایشی خوی پیکردوه: ﴿ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴾ (النساء: ۱۴۹)، واته: ((بیگومان خوا همیشه و برده و ام لیخوشبوو و به ده سه لاتیشه)) ، ﴿ وَاللَّهُ غَفُورٌ

رَحِيمٌ ﴾ (سورة البقرة: من الآية ۲۱۸)، واته: ((به راستی خوا زور لیخوشبوو و دلوفانه))، له حه دیسیکی به ناویانگدا: هه لگرانی عهرشی خوا چوار فریشتهن دوو فریشته ده لیتن : سبحانك اللهم رنا وبمحمدك لك الحمد على عفوك بعد قدرتك، وه بویه لهم بارهیه وهش مه سیح سه لات و سه لامی خوی له سهر بیت ده فهرمویت: ﴿إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ (المائدة: ۱۱۸)، واته: ((جا نه گهر نه شكه نجهیان بدهیت (له سهر لادان و تاوان) نه وه به راستی به ندهی خوتن و نه گهر لییشان خوش بیت ، نه وه به راستی خوت خوی به کی بالآ ده ست و دانایت و ده زانیت کی شایستهی لیخوشبوونه))، به مانای : نه گهر لییان خوش بیت نهوا له نه وه پری عیزهت و تواناییدا لیخوشبوویت ، وه دانایش بریتیه له ته و او زانیاری ، جا لییان خوش بوویت پاش نه وهی زانیاریت هه بوو که و ا چییان کردوه و توانایی تو تیان گه یشتوه وه توژه سهندنه وهش دیارو درخسته که ی عیزهت و تواناییه وه ناوه پوک و ناواخنه که شی زه لیلی یه ، خوی گه ورهش له

لیخۆشبووندا هیجی زیاد نه کردووہ تہنہا عیزت و شکۆمہندی نہ بیئت، ہیج کہسیک نی یہ کہوا تۆلہی لہ پیناوی خۆیدا کرد بیئتہوہ تہنہا شہرمہزار بووہ، لہبەر نہمہ پیغہمبەر ﷺ ہەرگیز تۆلہی لہ پیناوی خۆیدا نہ کردۆتہوہ^(۳۴۰).

خوای گہورہ لہ فہرموودہیہ کدا ئەوان ہلڈہسہنگینیت: ﴿هُمَّ يَنْتَصِرُونَ﴾ (الشوری: ۳۹)، واتہ: ((دەستہوہستان ناوہستن و ہ بەرگری لہ خۆیان دەکەن))، چۆن لییان تیندہگیت لہ کاتیکدا ئەوان لہ ہیژوتوانادان، و ہ مہبہستیش کہوا لیبوردن لہ پەوشتہکانی دەررونی پڕ لہ نارامی یہ، زہلیلش لہ پەوشتہکانی دەررونیہکانی گوناہبارو تاوانبارہ، خالی مہسەلہکەش کہوا تۆلہ سەندنہوہ شتیکہو سەرکەوتن و بەرگری لہوخرکدنیش شتیککی دیکہیہ، جا بەرگری کردنیش ئەوہیہ کہ بەرگری حق و مافی خوا بکہیت و ہ لہ پیناوی ئەویشدا بیت .

جا ئەگەر دەستدریژی کرایہ سەر ئەوا لہ پیناوی خوای گہورہ بەرگری لہ خۆی دەکات لہ دەستدریژکارہ کہدا کہوا خوای گہورہ عیزت و خۆنہویستی پی بەخشبوہ، لہسەر ئەو گہورہیی و شکۆمہندییہی کہ مافی دەخوات و دلگیری دەکات، غیرت و پەروۆشی بۆ بەندہیہکی پەیوہندکراو بۆ خودای بالا دەست و دلۆقان کہوا زہلیل دەکریت، ئەوا بە دەست دریژ کارہ کہ دەلیت، من بەندہو کۆیلہی کہسیکم کہوا بەندہی خۆی زہلیل ناکات، و ہ حزیش ناکات کہس زہلیلی بکات.

نمونہی ئەمەش ئەوہیہ کہوا پیاریک ہاتہ لای ئەبوہ کری صدیق پیی ووت: ہەلمگرہ سویند بہ خوا من لەتۆو لہ کورہ کەت سوار چاک ترم، لہ کاتیکدا موغیرہ کوری شوعبہ لہ لای بوو، جا مووغیرہ تووند بہ قۆلی گرت و مستیکی لہ لووتی پیاوہ کہ دا، جا خوین لہ لووتی پڑا، ئینجا کہس و کاری پیاوہ کہ ہاتنہ لای ئەبوہ کر ووتیان: تۆلہمان بسیننہوہ لہ موغیرہ، جا ئەبوہ کر فہرمووی: من تۆلہ

(۳۴۰) مسلم: (۲۳۲۷).

۹۰ ح لِلْإِنِّ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

ده سينم لهو كهسهى قهدهغه بهربهست دهبن له شكاندنى پيروژه كانى خواى گهوره؟
نهك تۆله سندن له پيتناوى نهودا.

نه بوبه كر بينى نهو بهرگريه له لايهن موسغيره وه بۆ عيزهت و شكۆمه ندى خواى
گهوره كهوا خهليفهى پيغه مبهر عليه السلام بهرزي راگرتووه بۆ نه وهى نهو عيزهت و
شكۆمه ندى به له چاكي خهلافه تيه كهى و دامه زراندى ثابنه كهى بيتته دى، جا نهو
وازي لهى تۆله سندن نه وهى خۆى هينا بۆ نه وهى جور شهت و توانا كهى له پيتناوى
عيزه تى خواو دهسه لاته كهى به كار بهيتت كهوا پيغه مبهره كه و ثابينه كهى وه
جيتن شينه كهى پيتى به غيرهت و سه ربهرز بوونه، جا نه مه بابه تيكه و نمونهى لووت
بهرزي بۆ دهروونى تاوانبارو گوناح بابه تيكى ديكه به.

(له بارهى جياوازي نيوان دلپاكي و گه مژهه ي)

جياوازي نيوان دلپاكي و گه مژهه يى و بيتاگايى كهوا هيمنايى دل و دلپاكي له
نهويستنى ئيرادهى ده بيت له دوای زانينى، دلى له ئيرادهو نيست و مه بهسته كهى
سه لامهت ده بيت نهك له زانينى وه زانيارى پيتى، نه مهش به پيچه وانهى گه مژهه يى
و بى تاگاييه له بهر نه وهى نه مه نه زانينيكه و كه مى زانيارى به له سه رى، نه مهش
حه مدو ستايش ناكريت، له بهر نه وهى نه مه كه م و كورپ هه يه ، به لكو حه مدو
سوپاسى نه م خه لكه ده كرئت كهوا خه لكى ليتى سه لامه تن ، و ته و اوپيش نه وه يه
كهوا دل زانيار بيت له باسى شهرو خراپه سه لامهت و گونجاوو ته و او بيت له
ئيراده كهى ، عومهرى كورپ خه تاب عليه السلام ده ليت: من ده ستپرو فيلباز نيم و
ده ستپرو فيلبازيش ناخه له تيتت، عومهر زور له وه ناقله مند تر بووه له وهى كهوا
هه لبخه له تيت ، وه خواى گه ور: ده فهرمويت: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿١٠٢﴾ إِلَّا

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْمُجُوزَةِ

مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿الشعراء: ٨٩: ٨٨﴾، واته: ((نهو رۆژهی نه مال سوود ده به خشیت و (فریای ناده میزاد ده که ویت)، نه مندال و نه وه، مه گهر که سیک به دل و دهروونی پاک و بیگهرده پر له نیمن، به خزمهت پهروهردگار گه یشتیت))، جا نه مهیه پاک و بیگهرده له هه موو کاره ساته کان کهوا دلّه نه خۆشه کان تووش بوو به نه خۆشه گوماناریه کان کهوا ده کات شوین کهوتهی گومان بکه ویت، نه خۆشی ناره زوو و شهوه تیش کهوا دل تامه زرو ده کات به دواى هه واو هه وه سی دهروون بکه ویت، جا دلی پاک و بیگهردیش کهوا سه لامهت و پا که له م شتهو لهو شتانهن.

(له باره ی جیاوازی نیوان دنیایی و بی ناگایی)

جیاوازی نیوان دنیایی و بی ناگایی، دنیایی وه ستانیکه پشت ده به ستیت به به لگه و نیشانه کان و فرمانه کان دل تیدا جیگیر ده بیت، جا هه کاتیک نهو نیشانه به هیژ بیت نهوا نهو به لگه به به هیژ ده بیت وه قایم ده بیت و په گی داده کوتیت وه به تاییه تی له سه ر زوری تاقیکردنه وه و راستگویی له لیکدانه وه و ده بریندا وه که نه وهی به لگه و باوه ری بکردنه کان بیت، دلش په یوه سه بهو که سه ی متمانه ی پیبکات و پشتی پی به ستیت، وه نیهت و مه به ستی پاش بیت پییه وه. به لام که سی بی ناگا وه که یه کیکي له خۆبایی وایه کهوا دهروونی و شهیتانه که ی و ناره زوو و هیواو ناواته که ی فریری داوه ههروه ها هه وه سه سه رنه که ووتوو و درۆز نه که ی به خودای خۆی تاوه کو دهروونی شوین هه واو هه وه سه که ی ده که ویت، که سی له خۆباییش دنیاییت پی ده دات بهوز که سه ی کهوا خۆی باوه ری پیی نیه، وه که خوی گه وره ده فرمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ (النور: ٣٩)، واته: ((نهوانه ی که ریبازی کره سان گرتۆته بهر

کرده وه کانیان وهک تراویلکهو سهرا بیک وایه له بیابانیکدا بریسکه بداته وه که سیک تینوو وابزبانیت تاوه (به تالووکه بوی بجیت)، هر کاتیک گه یشته لای ده بینیت هیچ نیه ، نهوسا (کاتیک بۆخۆی ده زانیت ژیانی کۆتایی به و قیامت به ربابووه) خواش ناماده یه له لایدا به گویره ی کرده وهی مو حاسه به ی ده کات وه لیس ده پرسیتته وه، وه خواش به خیرایی لیپرسینه وه نه نجام ده دات))، وه خوای گه وره له باره ی نهوانه ی له خزیابین و خه لکی فریو ده دن ده فهرمویت: ﴿قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٠٤﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا﴾ (الکھف: ١٠٤-١٠٣)، واته: ((نهی محمد ﷺ بیبان بلتی: نایه هه والی نهو که سه تان بده می که له کارو کرده وه یاندا زۆر زهره مه ندو خه ساره ت مه ندن؟!، (نهوانه) نهو که سانه ن که هه ول و کۆششیان له ژیانی دونیادا، به زایه و به هه در چوو به ممرجیک وایان ده زانی که به راستی کاری چاک ده کهن و کرده وهی رهوا نه نجام ده دن))، وه نهوانه نه گهر بهرگ و سهرپۆشه که یان له سه ر لاجیت و به دیار که ویت نهوا راستی کاروباره کانیان ده سه لمیتندری و ده زانریت کهوا نهوانه له سه ر هیچ شتیک نه بوون: ﴿وَبَدَأَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾ (الزمر: ٤٧) واته: ((نهوهی هه یانه هه مووی ده به خشن له پیناو رزگاری خویاندا کاتیک ده بیسن که سزاو نازاری دۆزه خ زۆر سه خته و له لایه ن خواوه سزاو نازارو نه شکه فجهی وایان بۆ دهرده که ویت که هه رگیز به ته مای نه بوون)).

له حه دیسیکی ناسراودا: ((إذا رأيت الله سبحانه يزيدك من بعمة وأنت مقيم على معصيته فأحذره فإنما هو إستدراج بمستدرجك به))^(٣٤١)، واته: ((نه گهر بینیت خوای پاک و بیگهرد له نیعمه تی خۆی به سه رت داده پرۆیت و بۆت زیاد ده کات ، وه تۆش به رده و امیت له سه ر تاوان و گوناح و سه رپۆچی نهوا ناگاداره و لیس بترسه ، له راستیدا نهوا نزیک خسته نه وهی، که له سزاو نازاری دۆزه خ نزیکت

ده کاتسه وه))، نهمهش له قورئاندا شایه تی له سهر دراوه وهك خوی گهوره ده فمرموت: ﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ﴾ (الأنعام: ۴۴)، واته: ((نینجا کاتیک نهو ریبازو بهرنامه ی که یادیان خرابزوه فیراموشیان کرد نیمهش ده روزه کانی هموو شتی کمان بزوالا کردنه وهو (نازو نیعمه تمان به سهردا پرژاندن) هتا کاتیک دلخوش و شادومان بوون بهوه ی که بییان درا، نیر له ناکار گرمانن و همویانمان سرگه دان و ریسوا کرد نینجا نهوان بی نومیئد بوون و به غم و په ژاریه کی زوره وه تیاچوون))، وه نهمهش گهوره ترین بی ناگایه که هوا ده بیتنیعمه تیخوا به سهرتا ده باریت و توش بهرده وامیت له سهر کاری خرابه و تاوان ، جا شهیتانیش بریکاره به هه لئه تانندن، وه سرووشتی ده روونیش نیشانه به له خزیایی بوون و فریودان، جا نه گهر بیرو راو سته مکارو شهیتانی له خزیایی و دهروونی دوو کو بیته وه نهوا هیچ جیاوازیه ک نابیت، جا شهیتانه کان کهسانی له خزیایی فریو ده دن و ته ماعیان ده داتی له بهره و امیان له سهر نهوه ی خوی گهوره رغو کینه یان بهرامبر زاید ده بیت و لییان تووره ده بیت، لهم باره یه وه خوی گهوره ده فمرموت: ﴿وَعَزَّزْتُكُمْ الْأَمَانِي حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَعَزَّزْتُكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورِ﴾ (الحديد: ۱۴)، واته: ((هیواو ناواتی بی جی سهری لیئتیک دابوون، هتا ویستی خوا یه خهی پیگرتن و کوتایی به ژیانان هات، شهیتانیش غهراو گومرای کردبوون به میهره بانی خواو له ریبازه که ی ویلی کردبوون))، وه ههروه ها خوی گهوره ده فمرموت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمُ بِاللَّهِ الْغُرُورُ﴾ (فاطر: ۵)، واته: ((نهی خه لکینه دلنیابن به لیئتی خوا راست و دروسته (قیامت بهرپا ده کات و له هه موو کهس ده پرسیته وه) که و ابوو ژیانی نه م دونیایه سهرتان لی نه شیویئیت و شهیتان نه تاغله تینیت به ناوی په حم و بهزه یی خواوه (گویه هه رچی بکن خوا به بهزه یسه ولیتان خوش ده بیت))، وه

گهوره رترین خه لکانیک که فریو درابن بهودی که خوی گهوره به رهجه متی خوی نیعمه تی پیداره ده لیت: نهوه هی منه: واته: من خاوه نی نهو شتیم و ههر خوم شایه نی نهو شتیم له هه موو کهس موسته حه ق ترم بهو شته، پاشان خوی گهوره ده فهرمویت: ﴿وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَانِمَةً﴾ (الکھف: ۳۶)، واته: ((وانشازانم قیامت به ریاده بیت))، جا نهوانه له گهل نهوش خوی گهوره نیعمه تیان به سه ردا پزان دووه کوفر به خوی گهوره ده کهن و له خوبایی بونیان زیاتر ده بیت جا خوی گهوره له زمسانی نهوانه وه ده فهرمویت: ﴿وَلَسِنُ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَى﴾ (فصلت: ۵۰)، واته: ((نه گهر بگتیرنه وه بۆلای پهروه دگارم نهوا دلچنیم که خوشی و نازو نیعمه تم لای نهوا بۆ ناماده یه))، به مانای: به هشت و ریژلینان جا بهم حاله له خوبایی ده بیت به خودای گهوره و میهره بان، جا به شهیتان هه لده خه له تیت بهو په یمان و هیواو ناواتانه ی پیدابوو، تاوه کو له دواجاردا به هیلاک ده چیت.

(له باره ی جیوازی نیوان تکاو پارانه وه وه هیواو ناوات)

جیوازی نیوان تکاو پارانه وه وه هیواو ناوات تکاو پارانه وه له گهل تی کو شانی رهنج و سه رفکردنی هیتزو ووزه له به ده ست هیئانی به هوکاری سه رکه وتن و بردنه وه دا، وه هیواو ناواتیش رازو گله یی دهروونه بۆ ده ستکه وتنی نهو شته، له گهل به کخستنی نهو هوکارانه ی بۆی گه یه نهره: خوی گهوره ده فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ﴾ (البقرة: ۲۱۸)، به راستی نهوانه ی که باو دریان هیئاوه و کوچ و جهاد تی کو شانیان کردوه له بیتاو ریبازی خوادا، نا نهوانه به هیواو به ته مای ره حمت

و میهره بانی خوی پوره دگارن))، جا خوی پاک و بیگهره د بهرمالی تکاو پارانه وه دنوشتیته وه تنها بۆ نهوانه نه بیته، وه فریودراوانیش ده لئین : نهو که سانه ی فرمانه کانی خویان پشت گوی خستوه و نهو شتانه ی قه ده غه ی کردوون نه نجامی ده دن و شوین نهوانه ده که ون که وا خوا لییان تووره یسه ، وه دوور ده که ونه وه لهو شتانه ی خوی گه و ره لییان پازیه ، نا نهوانه به هیواو ته مای ره حمهت و میهره بانی خوی پوره دگارن، نه مهش شتیکی تازه بابهت و زیاد نیه له فریودان و له خویایی بوونی ده روون و شهیتانیش لهوانه و بۆ نهوانه ، جا هیواو ساوات و پارانه وه بۆ بنده یه که که وا دلئی پرپوویته له باوه ربوون به خواو رۆژی دواپی، له نیوان چاوه کانیدا ده رکه وتوره که وا خوی گه و ره له که رامهت و به هه شتی خۆی به لئینی پیتاوه دلئیش فراوان و چه ماوه ته وه بۆ په رۆشی و تامه زرۆبی بۆلای نهو.

نیشانه ی تکاو پارانه وه ی دروستیش نه وه یه که که سی تکا کار ده ترسیت له وه ی به هه شتی له ده ست بچیت و شانس و به ختی تیدا به فیرۆبدات به وازهینانیتیک ده ترسیت له وه ی نهو له نیوان چونه ژووره وه یدا بگۆریت، جا نمونه ی نه مهش وه ک نمونه ی پیاوئیکه نافره تئیکه به ریز له پله و پایه کی شه ریفدا له خانه واده یه کدا ماره بکات ، جا کاتیک کاتی ماره کردن و کۆبوونه وه ی که سایه تیه به ریزه کان و گه و ره پیوان له خه لکه که هات و ناماده بوونی پیوان لهو ئیواره یه دا، بۆ نه وه ی نافره ته که وه پیاره گه و ره کان ببینیت، جا دهستی کرد به خۆ ناماد کردن و رازاندنه وه و جوانکردنی خۆی، وه دهستی کرد به ریکه خستنی قژی، خۆی خاوین کردو خۆی بۆغخۆش کرد، و جوانترین جل و بهرگی له بهر کرد، و رۆیشته بۆ مالی نافره ته که وه له رینگادا خۆی ده پاراست له هه موو پیسی و له که یه ک وه ییاخوود شتیکی پیس تووشی بیت تاوه ک خۆی ده پاراست له تۆزو خۆل و دوو که لئیش، جا کاتیک گه یشته به رده رگای ماله که خاوه نی مال به خیزه اتنی لیکرد، وه له به رده رگا فره شی راخست تاوه کو ژووری پیشوازی، چاوی تیبری، له هه موو رۆیکه وه

نافره ته که مدهبستی ریزگرتنی بوو جا نه گهر له دوای شم هممو رازاننده وه و جوانکردنه، له سر زبلدان و گوفهک دانیشتابایه، و له گهلیدا تلاوتلی بگردایه و دهستی پیاهینابایه، وه جل و بهرگو لاشه ی پیس و چلکن بوابه، نهو پیس و چلکنیه ی له قزو پوخسارو جل و بهرگیشی بوابه، جا بهم حالته به چووبا بهر ده رگای نهو ماله به مدهبستی نهو به لینه ی پیانی دابوو بۆ ماره کردن، نهو کاته نهوه ی بهر ده رگاکه دهستی ده کرد به لیدانی و ده کردنی وه له سهری ده یقیزاند و له ده رگاکه ی دووری ده خسته وه، جا نهوکاته پیاوه که به سهرسامی و ریسوایی و ده رگرای ده گه رایه وه.

جا یه که میان حالی تکاکاره، و نه مەشیان حالی هیواو ناواته، نه گهر ده ته ویت وه کسو حالی نهو دوو پیاوه بیست له هممو خه لکینک جیاوازن وه راسپارده و مامه له کردنیان له هممو که س گه وره ترو باشتره، مافی هیچ که سینک له لای نه ودا وون ناییت، له پشتی پرده مامه له ی خه لک ده کات و هیچ که سینک نایینیت، و که رهسته کانی و مال و سامانه کانی و بازرگانیه کانی و تیکه لایه که ی به ناشکرایی دیاره له ماله که پیدا بۆ مه له کاران، جا دوو پیاو دینه لای، یه کیکیان به راستگزیی و نه مانه ته وه ناموژگاری مامه له ی له گه لدا ده کات وه هیچ غه ش و فیل و خیانه تی به سردا تاقی ناکاته وه، جا نه گهر چووه لای باشترین که رهسته و شت و مهک و خو شه ویستی بۆ هه لده بژیریت له باشترین جووری دروست کردن و چاکی و مدحکمی که رهسته که کهوا ناوه پوکی له دهره ویدا باشتر بیت.

به لآم پیاوه که ی دیکه نه گهر چوویه لای، به خیراترین که رهسته و شت و مهک تاقی ده کاته وه که ده ربازی ناییت له غه ش و فرت و فیل، و باوه پری بهو کاره ی خزی نیه و بهوه ی وه رگیره که پتی ووتره له نیوان خزی و ناوژی که ره که وه له نیوان دروستکارو بازرگانه کان، به لکو به هه ووا و هه وه سی خزی کارده کات و مامه له ی له گه لدا ده کات نه گهر له بهرچاوی وون بیت، هیچ کاتیک ریز له خاوهن که رهسته و شت و مه که که

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

ناگریت تنها نه گهر له بهر چاوی بیت، وه ناگای له شته خرابه کانی بیت، به پیی توانا تاوان و خیانت له خاوهن کاره که ده کات، جا کاتیک به سهر شه و کاره تیده په پیی.

پاشان ده لیت: کهوا خاوهن مال و سامانه که له مرژدا بۆ کریکارو مامه له کارانی ده ری ده خات تاوه کو لیپرسینه وه یان له گه لدا بکات و مافه کانیان بداتی، جا هردوو پیاو که له بهر ده ستیدا راده وستن وه هر کریکاره و به وهی مافی خویته لی و هرده گریت، جا شه دوو نمونه ی سهره وه له راستیدا هاوشیوهن له گه ل یه کتر. جا هممو تکا کارو تاواته خوازیک ده ترسیت له وهی تکای کردوه و بۆ تاواته خواز بووه له دهستی بچیت، هممو ترساویکیش تکا تاوات خوازی نه من و ناسایشی خویته لی کهوا لیی ترساوه جا له بهر شه مهش هردوو ناوه که به نوره و ده ستاو ده ست له سهری ده که ویت، خوا ی گه و ره ده فهرمویت: ﴿مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا﴾ (نوح: ۱۳)، واته: ((نه وه چیتانه ئیوه قه دری خوا نازانن، بۆریری بۆ دانانین و لیی ناترسن))، له ته فسیرو لیکنده وه که یدا ده لین: له گه و ره یی و ده سه لاتی خوا ناترسن، وه بیشر باسکرا کهوا خوا ی گه و ره تکا کردن ده پیچیته وه و هری ناگریت تنها له وه که سانه ی با و هریان هینا وه له پیناوی خوا وه کۆچیان کردوه و خه بات و تیکۆشانیان کردوه، پیغه مبه ریش عليه السلام ئیمانی لیکنده وه ته وه به وهی کهوا چه ند هۆبه و شوعبه یه که وه کارو کرده وهی ناشکرا و نه یی وه په نهانی تیدایه وه کۆچیشی به وه لیکنده ته وه که ده ست هه لگریت له وهی خوا ی گه و ره قه ده غه ی کردوه، خه بات و تیکۆشانیش به وهی تیکۆشان و جیهادی ده روون بکه یی له پیناوی خوا دا، پیغه مبه ر عليه السلام ده فهرمویت: ((المهاجر من هاجر ما نهی الله عنه))^(۳۴۲) ((المجاهد من جاهد نفسه في ذات الله))^(۳۴۳)، مه به ستیش لیی کهوا خوا ی پاک و بیگه رد

(۳۴۲) سنن ابی داود (۲۴۸۱).

(۳۴۳) الترمذی: (۱۶۲۱).

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

خاوهنی تکاکارو ناواته خوازی داناوه لهو کهسانه‌ی باوره‌دارن و کۆچ ده‌کهن و خه‌باتیش ده‌کهن وه نه‌وانه‌یشی جگه له‌وانه ده‌ره‌یتناوه لهو نومه‌ته‌دا. به‌لام نارزه‌وو مه‌ندیش بریتی یه له سه‌رو پۆسه‌ی مالّ و داراییه‌کی موفلیس و نابوت که‌وا ده‌ریانه‌یتناوه له قالبی تکاکردو و هیواو ناوات وه نه‌مه‌ش نارزه‌زویی نه‌وانه، وه نه‌مه‌ش ده‌ره‌اتوره له دلّیک که بریتی یه له‌م کاره‌و ته‌نگی پیّ هه‌لچنیه، وه ده‌روونیش دوو دلّ و را‌را ده‌کات و له دوو‌که‌لّ و تارماییه‌که‌یدا سته‌می پی‌ده‌کات، جا نه‌مه‌ش دلّه‌که‌ی له شه‌هوت و نارزه‌زوه‌کان به‌کار ده‌هینیت.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِيَّ أَهْلُ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ (النساء: ۱۲۳)، واته: ((پاداشت و ریزو نرخ" نه به نارزه‌زویی ئیویه نه به نارزه‌زویی خاوه‌نی کتیبه، نه‌وه‌ی خرابه‌و گوناه‌تیک بکات، نه‌وه به‌هۆسه‌وه سزا ده‌دریت وه هیچ که‌س و هیچ هیزیک‌کی دیکه‌ی ده‌ست ناکه‌ویت جگه له خوا پشتگیری بکات و یارمه‌تی بدات)). جا نه‌گه‌ر به‌نده‌یه‌ک وازی هینا له پاسپارده‌ی ماف و یارمه‌تیدانی پشتگیریه‌که‌ی نه‌وا خوای گه‌وره‌ش واز ده‌هینیت له پاسپارده‌و یارمه‌تیدانی و پشتگیریه‌که‌ی، جگه له خوای گه‌وره‌ش هیچ پشت و په‌ناو یارمه‌تیده‌رێک نادۆزیته‌وه.

(له باره‌ی جیاوازی نیوان قسه‌کردن له نازو نیعمه‌ته‌کانی خوا وه شانازی

پیکردنی)

جیاوازی له نیوان قسه‌کردن و باسکردنی نازو نیعمه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌ وه شانازی پیکردنی: له راستیدا قسه‌کردن له‌سه‌ر نازو نیعمه‌ته‌کان راستی و هه‌والّ

گه یاندنیکه له باره ی سیفه ته کانی سه ره رشتیاره که ی وه پوختی و پاکی و چاکی و به خشنده یی وه چاکه کردن و به خشینه که یه تی؛ بریتیه له سوپاس و ستایش کردن له سهری به ناشکرا کردنی وه قسه لیکردنی بۆ نه و سوپاسگوزاری بکات، و بلاوی بکاتوه بۆ هه موو نه و شتانه ی کهوا یارمه تی داوه، مه به سته که شی له مه دا ده رختنی سیفه ته کانی خرای گه وره یه وه مه دح و ستایش و سوپاسگوزاریه له سهریدا.

به لام شانازی کردن به نیعمه ته کان بریتیه له ده ستریزی پیکردن بۆ سهر خه لکی و وانیشانیان بدات کهوا نه و له وان گه وره ترو خۆشه ویستره، جا سواری سهر ملیان بیت و دلّه کانیان دوور بخته وه بۆ نه وه ی به لای خۆی خواریان بکاتوه و خۆ گه وره کردن و خزمه ت پیکردنیان، نوعمانی کوری به شیر ده لیت: بۆ شه یتان چهنده ها نویژکه ری هاویه ش بۆ خوا په یداکه رو ته له و داو هه یه ، کهوا له ژیر نویژ کردن و ته له داتانه وه که یاندا زۆرداری و ستم به نیعمه ته کانی خوا ده که ن ، خۆیان به گه وره تر داده نین له سهر به نده کانی خوا^(۳۴۴).

(له باره ی جیاوازی نیوان شادمانی دلّ وه شادمانی ده روون)

جیاوازی له نیوان خۆشی و شادمانی دلّ وه خۆشی و شادمانی ده روون دیارو ناشکرایه، له بهر نه وه ی دلّخۆشی و شادمانی به خواو ناسینی و، خۆشه ویستی بۆی و خۆشه ویستی بۆ قورنانه که ی له دلّه وه یه، خرای گه وره ده فهرمویت: ﴿وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ (الرعد: ۳۶)، واته: ((ده سته یه که له وانیه که کتیبی ناسمانیمان پی به خشيون (شوین که وته ی حه ق و راستین) دلّخۆش و

(۳۴۴) فیض القدير : (۲/۴۹۹).

شادومان دهبن بهو قورنانهی که بۆتۆ دابه زیندراوه))، جا نه گهر نهوانه ی خاوهنی کتین دلخۆش بن به سرووش و وه حیه که، نهوا شادرومانی نهو سرووش و وه حیه، وه خوی گهوره ده فهرمویت: ﴿ وَإِذَا مَا أَنْزَلْتُ سُورَةً فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيْمَانًا فَآمَنُوا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴾ (التوبة: ١٢٤)، واته: ((کاتیکیش سورته تیک له قورنان دابه زینرا، هه ندیک له (دوو پروه کان به گالته پیکردنهوه) ده لئین: کیتان نهو سورته باوه ری زیاد کردوه؟! جا نهوانه ی که باوه ریان هینابوو نهوانده ی دیکه نیمان و باوه ری پتهوتر کردن، نهوانیش موژده بهیه کتری ددهن (دهرباره ی سه رکه وتن و خۆشی ههردوو جیهان))، ههروه ها خوی گهوره ده فهرمویت: ﴿ قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴾ (یونس: ٥٨)، واته: ((نهی محمد ﷺ به نیمانداران بلی: با دلشادو شادومان بن به فهزل و به خشش و پهحمتهی خوایی (که قورنان و بهرنامه ی خویبه)، کهوا بوو با هه ره بهوه دلخۆش بن، هه ره نه مهش چاکتره بۆیان له هه موو نهو شتانه ی که خه لک خه ریکن کۆی ده که نهوه و که له که ی ده که ن)) .

نهبو سه عیدی خودری ده لئیت : فهزل و به خششی خوی گهوره قورنانه ، پهحمته که شی نهویه کهوا بتانگی پت به خاوهنی نهو فهزله^(٣٤٤) وه هیلالی کوری به ساف ده لئیت : فهزل و چاکه ی خواوه پهحمته و بهزه ییه که ی نیسلامه کهوا خوی گهوره کردویه تیه به خشش و خه لات بۆ نهو، نهو قورنانه ی فیری هه موو شتیکی کردوون نه مه بۆ نیوه خیری زیاتره لهو زیرو زیوه ی کهوا کۆی ده که نهوه .

وه نیبنو عه باس و هه سه ن و قه تاده و تهواری لیکده ره وان ده لئین : فهزلو به خششی خوی گهوره نیسلامه وه پهحمته و بهزه ییه که شی قورنانه .

جا نه مه شادومان ی دلّهو نه مهش له نیمانه وه یه و بهندهش له سه ری هۆشی دیته وه بهرو ده گه پتته وه ، له بهر نهوه ی دلخۆشیه که ی پیسی به لگه یه له سه ره زابوونی ،

(٣٤٥) میری : تفسیر القرطبی ، ٣٥٣/٨ ، بکه .

به لکوو بریتیه له سرودی ره زابوونیش ، وه دلخوشی و شادومانیه کهش بهمه به پیی توانای خوشه ویستیه که یه تی ، له بهر شه وهی شادومانی له راستیدا ده بیته سه رکه وتن بژ خوشه ویستت وه له سهر توانای خوشه ویسته که ی دلخوش ده بیته به ده سته که وتنی ، جا دلخوشی و شادومانی به خواو ناوه جوانه کانی و سیفته ته کانی پیغهمبهره که ی و سوننهت و پربازه که ی وه قورئانه که ی که وا پوخت و پاک و تیمانه وه هاوړپی گیانی به گیانی نه وه .

جا دلخوشی و شادومانی دل و که یف خوشی به خوا ی گه و ره ، ناوه جوانه کانی و سیفته ته کانی و قورئانه که ی و پیغهمبهره که ی ، گه یشتن پیی باشتره له وه ی شه وه ی پییدراوه ، به لکو شه وه گه و ره یی پیدانه که یه تی ، وه دلخوشی و شادومانی له دواړژدا به خوا ی گه و ره و گه یشتن پیی به گوړه ی دلخوشیه که ی خوشه ویستیه که ی له دونیادا ، وه شادومانی گه یشتن به خوشه ویسته که ی شه وه ده وسیتته سهر هیزو توانای خوشه ویستی و لاوازی و بیته یزه که ی ، جا نه مهش کاروباری شادمانی دلخوشی ده .

خوشیه کی دیکه ی هدی نه ویش بریتی یه له وه ی خوا ی گه و ره مینه تی له سهر کردوه به وه ی پیی به خشویه له مامه له کردنی و دلسوزی بوی وه پشت به ستن به سه ریدا و باوه پیکردنی وه ترسانی لئی و تکاو پارانه وه بسوی ، هه رکاتیک شه وه به دی هات شه وه خوشی و شادومانیه که به هیتر ده بیته ، نینجا خوشیه کی دیکه رووی تیده کات شه ویش شه وه یه که وا ته و به و لیخوش بوونی زانی شه وه دلخوشیه که ی زورتر ده بیته له سهر له زه تی تاوان و یاخیبونه که ی .

نه ینی شه وه شادومانیه ش له راستیدا له زانینی نه ینی خوشه ویستی و شادمانی خوا ی گه و ره ده زانیت به تزبه کردنی به نده که ی زورترین و توندترین دلخوشیه ، پیغهمبهر له م باره یه وه نمونه یه که ده هینتیه شه وه له دونیادا له م جوړه دلخوشتر و گه و ره ترینه ، شه ویش دلخوشی و شادمانی پیاویکه که به سواریه که ی دیته

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

دهرهوه، سدفهر دهکات کهوا خواردن و خواردنهوه کهشی له سهر سواریه که داناوه ، جا له خاکیکی ووشک و برنگ و پر له کارهسات لیئی وون ده بیئت ، زۆر ههول و کۆشش دهکات بۆ دۆزینهوهی بهلام نایدۆزیتتهوه خه مبارو ناومید ده بیئت لیئی ، جا داده نیشیت و چاوه پئی مردن دهکات تاوه کو به یانی دادیت و له پروناکیدا سواره کهی ده بیئت ، کهوا جلوهی نه سپه کهی به داریک به وستراره توه له بهر تووندی خوئی و شادومانیه کهی ده لیت : نهی خوداوه نده تۆ بندهی منیت و منیش خوای تۆم ، له بهر توونده تاوی شادومانیه کهی هه له دهکات ، جا خوای گهوره دلخۆش ده بیئت به تهویه کردنی بنده که له بهر سدفهرکردن و دۆزینهوهی سواری و کهل و په له کهی (٣٤٦) .

(له باره ی دلخۆشی و شادومانیه گه وره که)

نالیه دا گه وره ترین خوئی و شادومانی له ههر هه موویان وایه ، نه مهش بریتی به له خوئی و شادومانیه کهی له کاتی دابرا نی له دونیاو گه شت بۆلای په ره درگار له کاتهی فریشته ی بۆ ده نیریت وه موژده ی پی ددهن به گه شتنی به خوای گه وره و میهره بان ، جا فریشته ی گیان کیشان پیی ده لیت : نهی رۆحی پاک و بیگهرد وهره دهره وه کهوا له جهسته یه کی پاک دابرویت ، موژده بیئت له تۆ به رۆحیک و ره یحانه ی به هه شت وه خوابه ک کهوا لیت تورشه نیه ، وهره دهره وه کهوا خوای گه وره له تۆ رازیه : ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿١٠٠﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿١٠١﴾ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿١٠٢﴾ وَادْخُلِي جَنَّاتٍ ﴿١٠٣﴾ (سورة الفجر ٢٧ : ٣٠) ، جا

(٣٤٦) مسلم : (٢٧٤٤) .

نه گهر له نيوان دهستی تۆبه کار هيچ شتيك نه بيت تنها نهو دلخوشي و شادومانيه نه بيت نهوا عهقل و بيرو فهرماني ده کرد به وروژاندي جا نه مه چونهو له دو ايسدا جوړه ها شادي و دلخوشي پروي تيده کات له وانه فريشته کاني نيوان زهوي و ناسمان له سره روحي نهودا ، له وانه کردنه وهی ده رگای ناسمانه کان بو نهو ، وه فريشته کاني ناسمان سه لاواتي له سره ليده دهن جا فريشته کان لهو ناسمان بو نهو ناسمان له يه کتر وهري ده گرن و سه لاوه تي له سره ليده دهن بهم جوړه تا ناسماني حوته م ، جا نه مه چون خوشيه کهي پيوانه ده کريت له کاتيکدا موله تي پندراوه بولاي په ورو ره دگاري و پشتگيري و يارمه تيد هري و خوشه ويسته کهي ، جا له نيوان ذاتي موباره کهي دهسته کاني په ورو ره دگار ده وه ستيت و موله تي پيده دريت به کړنوش بردن جا کړنوش بو خواي گوره ده بات، پاشان له لايه ن په ورو ره دگار وه فهران دهره چيت: کتيب و کرده وه کاني له (عليين) بنوسن، پاشان ده بيه ن به هه شتي پينيشان ده دهن، و شويني خوي له به هه شتدا ده بينيت به وهی کهوا خواي گوره په يمانی پيدابوو، به هارپو خزم و کس و کاری ده گات و جا موژده ي پيده دهن و دلخوش ده بن به هانتی جا نه ويش دلخوش ده بيت پييان کهوا پيش کس و کاره کهي کهوتوه ، جا له با شترين حال و شيوه ده بيه ن، نه مه هه مووی پيش ده ربا زيوونه گوره که يه روژي کو بوونه وهی جهسته کانه، به دانيشتنی له ژير سي به ري عه رشا، له حه وزي که وسه ر ده خواته وه و کتيب و کرده وه کاني به دهستی راسته وهرده گريته وه، تاي ته رازووی قورس ده بيت و پروخساري سپي ده بيت، وه نو رو پرونا کيه کی ته و او ي ده دريتي له کاتيکا خه لکی له تاريخا ييدا وان وه به بي کو سپ و ته گره پردی دوزخ ده بريت، کوتايي ديت به ده رگای به هه شت ، جا له وکاته دا ليی نزيك ده بيتته وه، به ده رگه واني به هه شت ده گات و به خيره هانتی ده کات و سه لامی ليده کات و موژده ي پيده دات وه پيشی ده که ویت و ده بات بو شوينه کهي و کوشکه کاني و خيزانه کاني و تهخت و شويني پالدا نه وهی.

١٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجَوْزَةِ

لهپاش نهمه خوښیه کی دیکه ناکریت پتوانه بکریت، لیتی تیناپه ریت به فهوتان و نه مان نهو خوښیانه همووی له لایه تی، له راستیدا نهمه بو خاوه ن سولته و رتبازه باوه ر پیکراوان و راستگزیان ده بیت به بینینی روخساری پیروزی په وهر دگاریان که له سه رووی هم موویانه وه یه سه لامی خویان له سه ر بیت :

ولیسټ هذہ الفرحات إلا * لذي الترحات في دار الرزايا
فشمراً ما استطعت الساق واجهد * لعلك ان تفوز بذی العطايا
وصم عن لذة حشيت بلاء * للذات خلصن من البلايا
ودع امنية ان لم تنلها * تعذب أو تنل كانت متايا
ولا تستبط وعداً من رسول * أتى بالحق من رب البرايا
فهذا الوعد أدنى من نعيم * مضى بالأمس لو وفقت رأيا

(له باره ی جیاوازی نیوان دلنه رمی و په شوکاوی و شپړزه یی)

جیاوازی له نیوان دلنه رمی وه په شوکاوی و شپړزه یی: په شوکاوی و شپړزه یی لاوازیه که له دهرووندا و ترسیکه له دلدا، کهوا توندی ته ماعی و چلیسی و چارچنوکي راپیده کیښیت، له لاوازی نیمان به قه دهر و چاره نووس ده ستیډه کات، نه گهر نا که ی زانراوه کهوا چاره نووس بوونه وه ریکه وه پیویست بوو شپړزه یی که ماناو مه بهستیکی پوختی هه بیت و جاریکی دیکه تووش بیت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ لیکنلا تأسوا علی ما فاتکم ولا تفرحوا بما آتاکم ﴿الحديد: ۲۲- ۲۳﴾، واته: ((هیچ به لا و رووداویک له زه ویدا بوستان پیښنه هاتوه که له لوح المحفوظ دا ترمار نه کرابیت، وه پیش نه وه ی رووداوه که پیش بیت نه و کارهش بو

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

خوآ زؤر ئاسانه، ئه مهش بؤ ئه وهى كه خه فته نه خؤن بؤ ئه وهى له كيستان چوه به وهش دلخؤش و غهرا مه بن كه پيمان به خشيون ((.

ئه مهش پيچه وانه نايته له گه ل دئه رمى، له بهر ئه وهى چالا كوانه له سيفه تى به زهيدا ئه وهش كه وا ته واو ده بى كه م و كورى يه ، وه خواى گه وه و ميه ره بانىش بيگومان به زه يى به و به ندانه ي داد ته وه كه وا. به زه يى له گه ل خه لكيدا، وه پيغه مبه ر ﷺ له هه موو كه س دلى نه رمتر به وه و وه دوور ترينيشيان به وه له شيواوى و شپزه ييدا، جا دئه رمى ميه ره بانى و به زه ييه، وه دله راوكيش نه خؤشى و لاوازيه .

ئهنه س ده لئته : پيغه مبه ر ﷺ به زه يترين كه س به وه بؤ كه س و كارى (٣٤٧).

خواى گه وهش ئه گه ر بيه ويته ره حم به به نده يه كى بكات ئه وا ميه ره بانى و ره حمه ت و به زه يى له دليدا جيگير ده كات، ئه گه ر بيه ويته سزاي بدات ره حمه ت و ميه ره بانى له دليدا لاده بات وه ده يانگورپته به دلره قى و توندو تيزى - له حه ديسيكتدا هاتوه: ((لا تنزع الرحمة إلا من شقي)) (٣٤٨)، واته : ((ره حمه ت و به زه يى له دلى كه سيكتدا لاناچيته ته نها له دلى كه سانى خاكه سارو تاوانبار نه بيت)) له حه ديسيكتى ديكه دا هاتوه: ((من لا يرحم لا يرحم)) (٣٤٩)، واته: ((ئه وهى به زه يى و ره حمه تى نه بيت ئه وا ره حمه ت و به زه يى پيدا نايته وه))، له حه ديسيكتى ديكه دا هاتوه ((ارحموا من في الأرض يرحمكم من في السماء)) (٣٥٠)، واته: ((ره حم و به زه يستان بيته وه به وهى له سه ر زه ويدياه ئه وا ره حم و به زه يستان بيته كات ئه وهى له ئاسماندايه))، له حه ديسيكتى ديكه دا هاتوه: ((أهل الجنة ثلاث : ذو سلطان مقسط و متصدق، و رجل رحيم رقيق القلب بكل ذي قربى و مسلم ،

(٣٤٧) مسلم (٢٣١٦).

(٣٤٨) مسند أحمد : ٣٠١/٢، وه سنن أبي داود (٤٩٤٢).

(٣٤٩) مسلم : (٢٣١٨).

(٣٥٠) مسند أحمد : ١٦٠/٢، و الترمذي : (١٩٢٤).

وعفیف متعفف ذو عیال))^(۳۴۱)، واته: ((نههلی بههشت سی جوړه کهسن :
 خاوهن دهسه لاتداریکی دادپه روهرو پیاو چاک و بهخشنده بیټ ، وپیاویکی بهزهیی و
 دل نهرم بیټ به هم و حزم و کهس و کارو موسلمانیک ، وه پیاویکی دهسټپاک و
 داوین پاک کهوا داوین پاک و دهست پاک و خاوهن مال و مندال بیټ))، نهبی
 به کری صدیق دهلیت : بیگومان فزل و بهخششی نوممت بهوهی به پهجمهتیکی
 گشتیدا له دلیدا بوه زیادهیه لهسه راسټگزیهتی و دلسوزیهتی، بۆ نههش
 شوینه وارو نیشانهی لهه موو پیسه کیه کانی دیارو ناشکرایه هه تاکو له دیل و
 گیزراوه کانی رۆژی به دردا ده رده کهویت^(۳۴۲)، و ئه م کارو فرمانه سه قامگیرو
 چه سپاوه لهسه نهوهی هیمای پیکراوه، پیغه مبه ریش ﷺ له م باره یه وه نمونه
 دینیتته وه به عیساو ئیراهیم^(۳۴۳).

خوای په روه ردگاریش خزی بهزهیی و بهخشنده و میهره بانه، وه نزکترین بونه وه ریش
 لای نه و گوره ترینیانه که بهخشندهیی و میهره بانی، هه روه ک دووترینیان لیتی نه و
 کهسه یه که به پیچه وانهی نه و سیفه تانه وه سف کراوه.

(له باره ی جیاوازی نیوان شهیدایی وه رق و قینه)

جیاوازی له نیوان سۆزو شهیدایی وه په شم و رق و قینه: سۆزو شهیدایی ههست
 کردنه به نیش و ژان وه پیزانینی وه بزواتن و جولاندنی نه رینی و نکۆلی کردن له
 بهر زکردنه وهیدا جا نه مهش ته و اوکاریه، وه به لام رق و کینه و رقابه ری وشاردنه وهی

(۳۵۱) مسلم (۲۸۶۵)، و مسند احمد : ۴۲/۲.

(۳۵۲) مسلم : (۱۷۶۳).

(۳۵۳) مسند احمد : ۲۴۳/۳.

شپرو خراپهیه و لهه مورو کاتیڤدا پیشبینی ده کریت رووبدات جا هه رکه سیڤک نه مهی لی رووبدات نهوا له دلیدا هیچ نیشانه و شوینه واریک لاناچیت. جیاوازیه کی دیکه کهوا سۆزو شهیدایی و خو شه ویستی تو به خشش و میهره بانی لهو به دست ده هیئیت، رق و کینهش نهوا خه لات و به خشش به دست ده هیئیت، جا کهسی میهره بان هیچ نهزیهت و نازاریکت پیناگه یه نیت، کهسی رق و کینهش چاوه پروانی و پیشبینی هه مورو شتیکی لی ده کریت.

(له باره ی جیاوازی نیوان پیشپرکی و به خیلی و هه سادته)

جیاوازی له نیوان به ره کانئ و پیشپرکی وه هه سادته و به خیلی: کهوا پیشپرکی ده ستپیشخه ریه که بۆ ته واوکاری و جوانکاری کهوا نه وهی له به رامبه ر تو ده بیئیت جا پیشپرکی له گه لدا ده کهیت تاوه ک دهیگه یت یاخود پیشی ده که ویت جا نه مهش له شکۆمه ندی ده روون و به رزی هیمهت و توانایه و گه وهی توانینه، خوای گه وه ده فهرمویت: ﴿وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ﴾ (المطففين: ٢٦)، واته: ((جا له پیتاوی نه ودا با پیشپرکی که ران پیشپرکی بکه ن))، وه له بنچینه شدا له سه ر شتی به نرخ و گران به ها ده کریت که په یوه سه ته به ده روونه کان به داواکردن و ئاره زوو کردن، جا له وکاته دا دوو ده روون پیشپرکی یه کتر ده که ن وه له وانیه دلخۆش بیت نه گه ر تیدا به شداریت کرد هه روه ک هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ له چاکه و کاری خیردا پیشپرکیان ده کرد، هه ندیکیان دلخۆش ده بوون به به شداری کردنی هه ندیکیان له هاوه له کانیان، به لکو له گه ل پیشپرکی کردنیان له گه لیه کتردا دل و ده روونیان له گه ل یه کتر پووخت و خاوین ده بوو، نه مهش جوړیکه له پیشپرکی له م باره یوه خوای گه وه ده فهرمویت: ﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ (البقرة: ١٤٨)، واته: ((دهی نیوهی موسلمان پیشپرکی بکه ن له چاکه کاند))، وه هه روه ها ده فهرمویت: ﴿سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ

قُرْحٌ لِلْإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

﴿الحدید: ۲۱﴾، واتہ: ((پیشبرکی بکن بڑ بہدہست ہینانی لیخوشبون لہ لایہن
پہرہردگار تانہو بہدہست ہینانی ٹہو بہہشتہی کہ پانتایہ کہی و ہک پانتایی
ناسمان و زہویہ)).

عومہری کوری خہتاب پیشبرکی لہ گہل نہ بوبہ کر دہ کرد ہیچ کات سہرکہ وتو
نہدہ بو لہ پیشبرکی کردنیدا ، جا کاتیک زانی پیشہ وایہ تی و ہرگرت عومہر پیسی
ووت : سویند بہ خوا ہرگیز لہ ہیچ شتیکدا پینشت ناکہوم^(۳۴۴)، دہ لیت :
سویند بہ خوا ہرکاتیک پیشبرکیم لہ خیرو چاکہ دا لہ گہلدا کردیست ، تہنہا
بینیومہ تۆ لہ م کارہ پیشم کہوتویت^(۳۴۵).

ہردوو پیشبرکی کہرہ کان و ہک دوو بہندن لہ نیتوان دہستی پیروزی گہورہ کہیان
کہوا یارمہ تی یہ کتر دہدن و پیشبرکی یہ کتریش دہکن لہ قایل بوون و پڑزا بوونی
خوای گہورہ و ہ پیشبرکی دہکن بڑ سہماندن خوشہ ویستیان بڑ پەرہردگاریان ،
جا گہورہ کہیان کہ پەرہردگارہ سہری سورده مینتی لہو کارہی دہیکہن و ہانایان
دہدات لہ سہریدا ، و ہ ہریہ کہ ٹہوی دیکہی خۆش دہویت و ہانی دہدات لہ سہر
پڑزا بوونی گہورہ کہی کہ پەرہردگارہ.

بہ خیلش بوونہ و ہریک و دہروونیک زہمکراوہ و ہ کہ سینکی سووکی کہوتوہ ، و ہ
ہیچ پیدگیری و ہاندانیک نیہ بڑ خیرو چاکہ ، ہمرو کات حسادہت و
بہ خیلہ کہی لہ و ہدایہ کہوا یہ کیک خیرو چاکہ یہ کہ بہدہست دہہینیت و ہ ستایش و
سوپاسگوزاری دہکریت بہ بی ٹہو سہرکہ وتن بہدہست دہہینیت، ناواتہ خوازہ ٹہو
دہسکہوتہی لہ کیس بجیت بڑ ٹہوی تارہ کو لہ گہلیدا یہ کسان نہ بیت، ہرہوہک
خوای گہورہ دہفہرمویت: ﴿وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ
سَوَاءً﴾ (النساء: ۸۹)، واتہ: (("ٹہو دوو پروانہ" ناواتہ خوازن کہ ٹیوہش بی باوہر

(۳۴۴) سنن ابی داود: (۱۶۷۸).

(۳۴۵) مسند احمد: ۲۶/۱.

بن وهك خویان كه بی باوهر بوون نمو کاته (ههردوولاتان) یه کسان دهبن له بی باوهریدا))، ههروهه خوی گهوره دهفهرمویت: ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ﴾ (البقرة: ۱۰۹)، واته: ((زۆرتیک له خاوهن کتیبه کان ناواته خوازن له بهر ههسوودی و ناپاکی خویان نه گهر بیوان بکریت بتانگێرنهوه پێزی بی باوههوان نه مهش دوای نهوهی که حهق و راستیتان بهتهواوی بۆ روون بۆتهوه))، جا نینسانی بهخیلیش دوژمنی نازو نیعمهته ناواته خوازه لهناو بجیت ههروهک نمو لهدهستی دههچوو.

(له بهاره ی جیاوازی نیوان خۆشهویستی دهسهلات)

وه خۆشهویستی پێشهوایهتی

جیاوازی له نیوان خۆشهویستی دهسهلاتداری و خۆشهویستی پێشهوایهتی بۆ بانگهوازی کردن بۆلای پهروه دگار بریی تیه له جیاوازی نیوان گهوره و بهرز راگرتنی دهروون و کۆشش کردن له چاره نووسیدا، له بهر نهوهی دلسۆز بوون بۆ خوی بهرزو به توانا و خۆشهویستی بۆ پێویسته گوێپرايه ئی بکریت و ملکه چی نه کهیت، ووتهو فهرمایشی خوی گهوره، له سهرووی هه موو شتی که وه بیته، وه نایینیش هه مووی بۆ خوی گهوره بیته وه پێویسته بهنده کان فهرمان به چاکه و دوورخستنه وه له خراپه و تاوان نه نجام بدهن، وه بۆ نه مهش خوی گهوره بهنده کانی خۆی تهوانسه ی تایبهتی کردوون بۆ دهروونی خۆی وه له دابه زاندنی قورائانه کهیدا سوپاسی کردوون و پیا ی هه لداون، باشترین پاداشتیان ده داته وه نهوهی پیا یان ده گات و وه به باشترین کارو کردهوی چاک وه سفیان ده کات ، پاشان ده فهرمویت: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا ذُرِّيَّتًا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِمَتِّقِينَ إِمَامًا﴾ (الفرقان: ۷۴)،

۹۶ ح لِلإِن قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

واته: ((نهوانهش که ده‌لین: په‌روه‌ردگارا له هوسه‌ران ونه‌وه‌کامان که‌سانیکمان پیّ به‌خشه که بینه مایه‌ی پرونامی دیده‌مان و شادمانی دلّمان و بمانکه به پیشه‌وا بۆ پاریزکاران و خواناسان)).

جا پرسپاریان لیّ بکه‌ن که‌وا به‌رچاویان روون ده‌بیته‌وه به‌ گوئی‌پایه‌لیّ هوسه‌ره‌کانیان شادمان وناسک بیّت به‌ شوین که‌وتنی له‌خوا ترساوان له‌سه‌رگوئی‌پایه‌لیّ و به‌ندایه‌تی کردنی ، له‌به‌ر نه‌وه‌ی پیشه‌واو نه‌وانه‌ی له‌ دوا‌ه‌یدان هاوکاری یه‌کتر بۆ گوئی‌پایه‌لیّ و خواپه‌رستی بیگومان پرسپاری لیّ بکه‌ن، له‌وه‌ی چاوه‌پیتی چی له‌خوا ترساوان ده‌که‌ن ته‌نها له‌سه‌ر په‌زابوونی خواو ملکه‌چی نه‌ودایه ، وه‌ نه‌مه‌ش بانگه‌واز کردنیانه بۆلای په‌روه‌ردگار، به‌ پیشه‌وایه‌تی له‌نایندا که‌وا بنچینه‌که‌ی سه‌برو نارام گرتن و دلّنیایه، هه‌روه‌ک خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾ (السجدة: ۲۴)، واته: ((پاشان که نه‌وه‌ی نیسرائیل خزگری و نارامیان کرده پیشه‌یان کردمانن به‌پیشه‌واو ده‌سه‌لات پیّ به‌خشین ، نه‌وکاته دلّنیایی و پروایه‌کی ته‌واو هه‌بوو به‌ نایه‌ته‌کانی نيمه)).

(له‌باره‌ی جیاوازی نیوان خۆشه‌ویستی له‌ پیناوی خوا و

خۆشه‌ویستی له‌گه‌لّ خودا)

جیاوازی له‌ نیوان خۆشه‌ویستی له‌ پیناوی خوا وه‌ خۆشه‌ویستی له‌گه‌لّ خوا، نه‌مه‌ش له‌ گرنه‌گرتین جیاوازیه‌کانه هه‌موو که‌سیک پییویستی پییته‌تی ، به‌لکه‌و پییویستی و ناچاره بۆ جیاوازی کردنی نیوان نه‌م و نه‌و دا ، جا خۆشه‌ویستی له‌ پیناوی خوا بریتی یه‌ له‌ تواوی نیمان و خۆشه‌ویستیش له‌گه‌لّ خوداو بریتیبه له‌ده‌ست نیشان کردنی هاوبه‌شی دانانه بۆ خوی گه‌وره وه‌ جیاوازی له‌ نیوانیان :

کهوا خۆشهویستن له خۆشهویستیدا شوین کهوتنه بۆ خۆشهویستی خوا ، جا نه گهر شتیکی خۆش ویست کهوا خوای گهره و پیاو چاکه کانی خۆشیان دهویت نهوا نهو خۆشهویستی به بۆ نهوه لهوانه وهك پیغه مبه ره کان و نیر دراوه کانی و فریشته کانی وه پیاو چاکه کانی خۆش دهویت و له بهر نهوهی خوای گهره خۆشیان دهویت ، رقیشی لهو شتانه ده بیته وه کهوا خوای گهره رقی لییانه .

نهمهش به پیچه وانهی خۆشهویستی له گهله خویه جا نهمهش دوو جوړه : جوړیک له بنچینهی یه کتا په رستیدا تانهو تهمهش ده کات ، نهمهش شیرک و هاوبهشی پهیدا کردنه جوړیکی دیکه باس له تهواوی و دلسوژی و خۆشهویستی خوا ده کات ، وه نهمهش له نایینی نیسلام ده رناچیت .

جوړی یه کهم : وهك خۆشهویستی کافره کان بۆ بته کانیان و گهره کانیان ، وهك خوای گهره ده فهرمویت : ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾ (البقرة: ١٦٥) ، واته : ((له گهله نهو ههمو به لگه ناشکرایه نه دا " هندیك کهس ههیه له جیاتی نهوهی خوای په رست بیته شتانی تر ده تاشیت بۆ خوئی و خۆشهویستی و سوژی ده دات بهو بت و بهر نامۆلکهو توله ریگایانه و خۆشی دهوین وه کو چۆن نیمانداران خویان خۆش دهویت)) . وه نهو کافرانه بت و خویایه کانیان و سه نه مه کانیان خۆش دهویت له گهله خوا ههروهك خویان خۆش دهویت ، جا نهو خۆشهویستی بریتی یه له هاوبهشی دانان بۆ خودا کهوا خوای گهره لییان خۆش ناییت .

نیمانیش تهواو ناییت تهنها به دوژمنایه تی کردنی تهو بتانهو رق لیبوونه وه بیان به خویان و خاوه نه کانیان و دوژمنایه تی کردنیان و شهر کردن له گه لیاندا ، وه بۆ نه مهش خوای گهره گشت په یامبه ره کانی ناردووه ، وه ههمو کتیبه کانی دابهزان دووه ، ساگری دۆزه خیشی بۆ خاوهن نهو هاوبهش پهیدا کردنانه دروست کردووه ،

بههشتيشی دروست کردووه بۆ ئەوانەى شەر دەكەن لەگەڵ خاوەنى ئەو بتانە و لە پیناوى ئەودا دژایەتیان دەكات و بۆ پەزابوونى پەروەردگارى خۆى.

جۆرى دووهم: خۆشەويستى بۆ ئەو شتەى كەوا خواى گەورە پازاندوويهتیهوه بۆ دەروونهكان لە ئافرەت و مندال و زىپرو زىو و ئەسپ سوارى و نازو نىعمەت و كشتوكال، جا خۆشى دەوێت بە خۆشەويتىكى ئارەزوو مەندانە وەك خۆشەويستى كەسى برسى بۆ خواردەمەنى، و كەسى تىنوو بۆ ئاو، جا ئەم خۆشەويستىەش سى جۆرە : جا خۆشەويستىيان بۆ خوا ئەو كەسەيه بەو كارە پى بگات ، وەپشت و پەناى پىت لەسەر پەزابوون و گوێزايەلى و ملكەچى بۆ زاتى خوا وەستانىش و سوپاسگوزارى لەسەرى بكات جا ئەمەش لە بەشەكانى خۆشەويستىەبه گەيشتن پى و لەزەت و خۆشەويستى پىيهوه دەبينىت، ئەمەش حالى تەواوترىن بوونەوهرە كەوا ئافرەتى لەلای خۆشەويست کردووه ^(٣٤٦). كارو كردهوى باشى لەلا خۆشەويست کردووهو خۆشەويستىشى بۆ ئەو دووانە يارمەتيدەريكە بۆى لەسەر خۆشەويستى خوا، گەياندىنى پەيامەكەى هەلسان بە جى بەجى كردنى كارو فەرمانەكانى، وە لە راستيدا خۆشەويستى بۆ هياو و ئاوات و ئارەزووهكانى كارنەكاتە سەر خۆشەويستى خواو پەزابوونى.

يەكەمیان: خۆشەويستى پىشینهكانە.

دووهمیان: خۆشەويستى مەبەست و ئامانجەكانە.

سى يەمیان: خۆشەويستى ستەمكارانە.

(له باره‌ی جیاوازی نیوان پشت به‌ستن وه نه‌کردن دا)

جیاوازی له نیوان پشت به‌خواه نه‌کردن و نه‌نجام نه‌دان: که‌وا پشت به‌ستن به‌خوا کرده‌وی دلّه وه به‌ندایه‌تی کردنه بۆ خ‌وای گه‌وره متمان‌ه و با‌وه‌پیشی له‌سه‌ر په‌روه‌رد‌گاره وه‌بر‌وای پی‌یه‌تی و په‌نا بۆ نه‌و ده‌بات، و ده‌سه‌لاتی ته‌واو بۆ نه‌و ده‌گه‌رپیت‌ه‌وه، رازیه به‌وه‌ی پی‌ویسته‌یه‌تی وه‌زانینی که‌وا خ‌وای گه‌وره پشت و په‌نایه‌تی هه‌لب‌یزیت به‌به‌نده‌ی خ‌وی نه‌گه‌ر ده‌سه‌لاتی پید‌ا، له‌گه‌ل هه‌لسانی به‌جیبه‌جی کردنی هۆکاره‌کان که‌وا پی‌ی سپ‌رد‌راوه، کوشش ده‌کات بۆ به‌ده‌سته‌یتانی پی‌غه‌مبه‌ریش عليه السلام گه‌وره‌ترین که‌س بو‌وه که‌وا پشتی به‌ خوا به‌ست‌وه، بۆ نومه‌ته‌که‌ی خ‌وی زری و قه‌لغانی له‌به‌ر کرد‌وه ^(٣٤٧) به‌لک‌وله‌پ‌رۆژی نوح‌ود دا له نیوان دوو قه‌لغاندا ده‌رکه‌وت‌وه ^(٣٤٨)، وه سی‌ جار له نه‌شکه‌وت‌دا خ‌وی شارد‌ۆته‌وه ^(٣٤٩) نه‌و بۆ هۆکارێک پشتی به‌ خوا به‌ست‌وه نه‌ک له‌سه‌ر هۆکارێک.

به‌لام نه‌کردن و نه‌نجام نه‌دان بریتی یه له په‌ک خستنی هه‌ردوو فه‌رمانه‌که یاخوود یه‌کیکیان، یان هۆکاره‌که په‌ک ده‌خات له‌به‌ر نه‌نجام نه‌دان و نه‌کردنی، وا داده‌نی‌ت که‌وا نه‌و پشت به‌ستنه، سویندبه‌خوا نه‌مه سستی و که‌م ته‌رخه‌مییه، یان که‌وا هه‌لده‌ستیت به‌ هۆکارێک بۆی بروانیت متمان‌ه‌ی له‌سه‌ر بی‌ت له‌باره‌ی هۆکاره‌ غافل و بی‌خه‌به‌ر بی‌ت، دلّی به‌ته‌واوی په‌یوه‌ست نه‌بی‌ت پی‌یه‌وه به‌جۆرێک دلّی له‌گه‌ل خ‌وادا بی‌ت و لاشه‌که‌شی له‌گه‌ل هۆکاره‌که‌ش دا‌بی‌ت جا نه‌مه پشت به‌ستنه‌که‌ی سستی و که‌م ته‌رخه‌مییه و که‌م ته‌رخه‌می و نه‌کردنه‌که‌شی پشت به‌ستنه.

نه‌مه‌ش با‌به‌تی‌که خه‌لکی تییدا دا‌به‌ش بو‌وه به‌دوو به‌ش وه‌به‌شیکی نا‌وه‌پ‌استیش:

(٣٥٧) السيرة النبوية : ٦٧/٣ ، مسند أحمد : ٣٥١/٣.

(٣٥٨) مسند أحمد : ٤٤٩/٣ ، وابن ماجه (٢٨٠٦).

(٣٥٩) فتح الباري : ٢٧٢/١٠.

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

بهشی یه کهم: هۆکاره کانی له کار خستوو پاراستنی که له سهر تهوه کول و پشت بهستن.

بهشی دووهم: متمانهو پشت بهستنه که ی له کار خستوو پاراستنی که له سهر هۆکاره که.

بهشی ناوه پاست: زانراوه کهوا پاستی پشت بهستنه که تهواو ناییت تهنها به ههلسان به هۆکاره که، جا پشت بهستن له سهر خوای گهوره له هه مان هۆکاره.

بهلام له باره ی له کار خستنی هۆکاره که وا دابنییت کهوا پشتی بهستوو جا نهوه له خۆبایی یه هه له خه له تاوه ناواته خوازه، وهک نهو که سهی ماره کردن و خۆشهویستی و پیاوه تی له کار بخت، و پشت بهستیت له به دهست هینانی منداڵ، وه زهوی کینلان و تۆ کردن پشت گوی بخت و پشت بهستیت له به دهست هینانی کشتوکال و چاندن وه خواردن و خواردنهوه له کار بخت و پشت گویی بخت وه پشت بهستیت و متمانهی هه بییت له دهستکهوتنی تیری و ناودیری .

نه گهر هه موو نه مانهت لی وون بییت وشاراوه بییت جا تۆ له کویت زانیوه کهوا نه مانه وه کو به خشش قه دهری تۆ بییت به بی کۆشش و به بی ماندوو بوون؟ جا له چند شتی کا تۆ کۆشش کردوو وه هه ولت بو داوه که چی نه م شته بو یه کیکی دیکه جگه له تۆ، وه نایه چند شتی کیش که که سیکی دیکه هه ولی بو داوه وه کۆششی کردوو که چی رزق و نازوو قه که بو تۆ بووه.

جا نه گهر نه مهت به ناشکرا بینی جا چۆن زانیوته کهوا رزق و رۆزی تۆ هه موو به هه ول و کۆششی دیکه بووه؟ وه ههروه ها نه مه یه که دهروون بو تۆی هیناوه پیویسته دهری بکهیت له هه موو هۆکاره کاندایه گه له گه هۆکاره کانیدا تاوه کو له هۆیه کانی چوونه به ههشت و رزگار بوون له ناگردا، نایه متمانهو پشت بهستن له سهر تهوه کول به کی خستوو یان له گه له تهوه کول هه لسو کهوتی پینه کات؟

٩٥٦ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

به لکو زهوی چۆل ناییت له پشت به ستویه کهوا دهروونی نارام بییت بۆ خوای گهوره وه دلشی پر بییت له متمانه پیی و تکاو پارانه وه لییی و نیهت پاکى بۆ نهوه له گهژ نهوهش دلئ تهنگ بووه له باره ی دهست پیکردنی هه ندیک هۆکار، دلئ نارام و جیگیر ده بییت بۆ پهروه دگار وه لیی دلنیا ده بییت، باوه ری پییه تی، نه مه ش له به هیترین هۆکاره کانی ده ستکه وتنی رزق و رۆزی نهو بسوه، جا هۆیه که پهک ناخات، له راستیدا ره غبهت و ناره زووی له هۆیه که بۆ هۆیه کی به هیتر لهو ده چییت، جا پشت به ستن و متمانه له لای نهو له باوه رترین هۆکاره کانه، جا خه ریک بوونی دلئ به خوای گهوره وه سه قامگیری بۆ لای نهو وه ملکه چی بۆ نهو خۆشه و یستره له خه ریک بوونی به هۆکاریک قه ده غه ی بکات لهو کاره دا یاخوود له تهواو کردنی، جا دلئ فراوان ناییت بۆ فه رمان و کرده وه، جا به کتیکیان به ره ه لستی نهوی دیکه یان ده کات.

(له باره ی جیاوازی نیوان پاریزی وه وه سه وه سه)

جیاوازی له نیوان پاریزی وه سه وه سه: پاریزی و خۆپاراستن لیکدانه وه وه هه لسه نگاندن و زیاده رۆیه له شوینیکی ووتنی سوونهت دا کهوا پیغه مبه ر ﷺ و هاوه له کانی له سه ر نهو ریبازه بوون به بی زیاده رۆیی و له راو ده رچوون و که مه ته رخمی و گو ی پی نه دان، جا نه مه نهو خۆپاریزی به کهوا خواو پیغه مبه ر ه که ی لیی پازین .

به لآم وه سه وه سه دوو دلئ و گو مان نه مه دۆزینه وه و دا هینانی که کهوا سو نه ته پی نه ها تووه و پیغه مبه ری خواش ﷺ و هیچ له هاوه له کانی نه م کاره یان نه کردوه وا داده نییت کهوا بهو کاره ده گات به ده ستکه وتنی پرۆژه که، وا ده زانیست خوا پاریزی ده کات و له کاتی ده ستنویژ هه لگرتندا نه ندامه کانی زیاتر له سی جار

۹۱ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

دهشوات ، ئاو زيادله رادهى خۆى سەرف دەكات و بەفەرۆى دەدات لەكاتى دەست نويژو خۆشوستندا، لەكاتى دامەزراندنى نوێژهكەى بەدەنگى بەرز زياتر لە جارێك ووتەكان دووبارە دەكاتەوه وە جل و بەرگى دەشوات و هيشتا دلتيا نيه لەوهى لە پيسيه كه پاك بۆتەوه ، جا لە رينمايه كانى پينغه مەبريش ﷺ دوريايى و پاريزى هەبوو، بەلام ئەك پينجهوانەى سوننەت بيّت و لە سنوورى پاريزى و ووريايى دەربچيّت.

(لەبارەى جياوازی نيوان سرووشتى خوايى وە هەلدانى شەيتان)

جياوازی نيوان سرووشتى خوايى وە هەلدانى شەيتان لەچەند روويه كەويه:

لەوانە نەگەر رێكەوت بـوو خـواى گەورە بۆ رەزا نەبوونى ئەو، ئەوهى پينغه مەبرەكەى لەگەڵ خۆى هينايەتى ، جا ئەو لە خواويه، وە ئەوهى ديكە كە رێكەوت نەبيّت بۆ رەزابوونى خـواى گەورە ئەوا لە هەلدانى شەيتانەويه لەوانەش ئەوهى بيّتەبەر لە سەوداسەرى و بەختيارى لەسەر خـواى گەورە و رووکردنە لای ئەو وە تۆبەکردن لە زاتى ئەو ئا ئەمە لە سرووشتى و هەلدانى خوداويه، وە ئەوهيشى بيّتە بەر لە دژى و پينجهوانەى ئەمە ئەوا لە هەلدانى شەيتانەويه.

لەوانەش ئەوهى بيّتە هۆگرى و رووخۆشى و نورێك لە دلدا وەبيّتە هۆى فراوان بوون لەناو سینهدا ئەمە لە سرووشتى خوداييه، وە ئەوهيشى بيّيّتە هۆى دژى ئەمانە ئەو لە شەيتانەويه.

لەوانەش كەوا بيّيّتە هۆى سەقامگيرى و دلتيايى و لە ناو دل و سینهدا ئەوا لە خوداويه ، و ئەوهيشى بيّيّتە هۆى شىواوى و بيّزارى و شپرزەيى ئا ئەمە لە شەيتانەويه .

۹۰ ح لِلإِن قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

جا سرووشتی خوابی له دلّه پاك و سازگارو پوخته كاندا زياد دهكات كهوا به نووری خوا پرووناك بوّتهوه، جا بوّ خوايش گهيانندن هميه، وه له نيوان خۆی و خوی گهوره رووداوو هۆيهك هميه وه گونجاوه نه بهر نه وهی دليكي پاك و خاوتنه جا دليكي پاك و گونجاوی وهك نهو نه بيت دراوسیی ناييت، به لام دليكي تاريك كهوا تاريك و رهش بووه به دوو كهلی ههواو ههوهس و نارده زوو و گومانه كان ، جا هه لدانی شهيتان و به لاو كاره ساته كهی پيی گهوره تره له به لاو كاره ساته كهی خوی گهوره .

(له بارهی جياوازی نيوان پاشه كهوت و نابووری و كه مته رخه می)

جياوازی نيوان پاشكهوت و كه مته رخه می: كهوا پاشكهوت كردن بريته له ناوه ندو ناوه راستی نيوان ههردوو بهشی زياده رۆی و كه م ته رخه می و دهست گرتنه وه، نهو دوو به شانەش دژی نهوانن نه مانەش: كه م ته رخه می و زياده رۆیسه، جا مه بهسته كهش وهرگرتنی ناوه راسته كهيه به دادوهی له نيوان ههردوو به شه كه .
خوی گهوره ده فەرمویت: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ (الفرقان: ۶۷)، واته: ((ههروهه بهنده كانی خوا نهوانن كه : كاتيك مال و سامانیان ده به خشن و خه جی ده كه ن نه زياده رۆی تيدا ده كه ن و به زايه می ده ددن نه دهست نوقاوو ره زيلن ، به لكو لهو نيوانه دان (مام ناوه ندین و له شتی به سوود دا به کاری دینن))) .

ههروهه خوی گهوره ده فەرمویت: ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ﴾ (الإسراء: ۲۹)، واته: ((نه كه يت نه و ندد دهست نوقاوييت وهك نه وهی كه دهستی به كووت و زنجير به گهردنيدا هه لو اسرابييت، ههروهه نه و نددش دهست بلاو مه به "هيچت به دهسته وه نه مينيت"))، وه ههروهه ده فەرمویت: ﴿وَكُلُّوا

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزَةِ

وَأَشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ﴿الأعراف: ۳۱﴾، واته: ((بَخُونٌ وَبَخُونَةٌ لَه نَازُو نِعْمَتَه كَان بِلَام زِيَادَه رَوِي مَه كَن)) .

تاينيش همووی له نيونهندی نهو دوو شته دایه ، به لکو نیسلامیش مه بهست و نامانجیکه له نیوان بیزاری و هرسیدا، وه سوننه تیش نیازو مه بهستیکه له نیوان بیدعه و داهینراودا ، تاینی خراش له نیوان زیاده روی و دهست توقاو ووشکیدایه .

(له جیاوازی نیوان ناموژگاری وه سه رزه نشت کردن)

جیاوازی نیوان ناموژگاری و سه رزه نشت کردن: ناموژگاری چاکه کردنیکه بو نهو کهسهی به شیوهی به زهی ناموژگاری دهکات و شه فقهت و پهروشی بویه تی جا نه مهش چاکه کردنیکی بوخت و پاراه له ره حمهت و نهرم و نیانی دهرده چیت ، مه بهستی ناموژگاری کاره کهش تیتیدا په زابوونی خویه و چاکه کردنه بو بوونه و هریه کهی ، جا نهرم و نیانی له تیکوشان و خهبات کردنه کهیدا نه په پری میهره بانیه .

به لام کهسی سه رزه نشتکه بریتیه له پیاوینک مه بهست و نامانجه کهی هیماو روونکردنه وه و ریسوا کردن و زهم کردن بیت له سه رزه نشت کردن و جنیو پیدانی له شیوهی ناموژگاری کردنیدا .

له جیاوازی نیوان کهسی ناموژگارو سه رزه نشتکار ، نهوا کهسی ناموژگار دوژمنایه تیت ناکات نه گهر ناموژگاریه کهت لی و هرنه گرت وه ده لیت من کری و پاداشته کهم له سه ر خویه نه گهر وهری بگریت یا خود وهری نه گریت وه به ناشکرا

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

شته کانت پیّ ده لیت و باس و عهیه کانت ناکات و ناشکرای ناکات : و ده کاسی
سه رزه نشتکاریش پیچه وانه و دژی نه مهیه .

(له باره ی جیاوازی نیوان ده ستپیشخه ری وه په له کردن)

جیاوازی له نیوان ده ست پيشخه ری و په له کردن: کهوا ده ستپیشخه ری به دوا ی
گه پرانی فرسه تیکه له کاتی خژی ، وه وازی لی ناهینیت هه تا نه گه ر
داواکاریه که شی به سه رچوویت ، جا نه و داوا ی کاروباره کان ناکات له کاتی
به سه رچوونی وه نه پیش هاتنی کاته که ی ، به لکو له و کاته ی که کاته که ی ناماده
ده بیت نه و ده ست پيشخه ری ده کات ، وه په لاماری دده تسی وه ک هیرش کردنی
شیر بوسه ر نیچیره که ی ، جا نه مهش هاوشپوه ی نه و که سه یه که ده ست پيشخه ری
بکات بژ ده ست که وتنی به رو بو مه که ی له کاتی پیشگه یشتنی و هه ستکردنی .
په له کردنیش داوا کردنی شتیکه پیش هاتنی کاته که ی ، نه مهش له بهر توندی و
زوری تامه زر بونوی شته که یه بژ ده ست که وتنی وه ک نه وه ی که سیک به رو بو میک
به نیت پیش پیگه یشتنی ، جا ده ست پيشخه ری مامنا و نه دیه که له نیوان دوو
بوونه وهری زه مکر او یه کیکیان که مته رخه می و له ده ست چوونه وه دووه میان
په له کردنه پیش هاتنی کاته که ، وه له بهر نه مه په له کردن له شهیتانه وه یه ، له بهر
نه وه ی لاساری و هه له شهیی یه له به نده یه کدادایه قه ده غه ی ده کات له سه ر
سه قامگیری و دلنیا یی و شکۆمه ندی، وای لیده کات شته کان له شرینی نه گونجاو
دابنیت ، وه رای ده کیشیت بژ جوړه ها شه رو تاوانکاری ، وه قه ده غه ی ده کات له
جوړه ها خیر و چاکه کردن .

(له بارهی جیوازی نیوان ههوالدان به بارو گوزه رانی وه سکالا کردن)

بۆ جیاوازی له نیوان ههوال گه یاندن و سکالا کردن: له راستیدا ههردوو وینه و بابه ته که له یه که ده چن کهوا ههوال گه یاندن و زانیاری له سه حال و گوزه ران مه به سستی ههوال داره که پیتی ههوال تکی یاخورد مه به سستیکی دروسته له باره ی زانیی هۆکاری ناره زایی دهر برین یاخورد داوای به خشین و لیبوردن بۆ براهه که ی له و شته ی داوای لی کردوو ، یاخورد ناگاداری ده کاته وه له پروداوی له و جۆره کهوا نه و تیی که وتوو ، یاخورد ده بیته نامزگار کارینک به ههوال گه یاندنی یاخورد سه برو نارامی ده داتی له و ناخۆشیه ی تووشی هاتوو ، ههروه که له باره ی ته حنه ف باسه دریت کهوا پیاوینک هاته لای و سکالای خۆی له لای کرد جا ووتی : نه ی کوری برام له راستیدا من ماوه ی سالتیکه پروناکی له چاومدا نه ماوه تاوه کو نیستا به هیچ که سیکم نه ووتوو جا له ناو نه و ههواله دا له باره ی هه لگرتنی خه م و خه فته ی سکالا که ره که یه له سه سه برو نارامی یه له وه ی به بیرى ههوال پیدد ره که بیته وه ، له وانیه له باره ی نه و فرمووده ی پیغه مبه ره عليه السلام فرموی: ((بل وأنا وراساد))^(۳۶۰)، واته: ((به لکو من نای سه رم)) به مانای : نه و ژانه سه رد به هیژدی له مندایه من به بی تو خه م و خه فته ددخۆم جا سکالا مه که.

نه وه ی بۆم دهر که وتوو مانایه کی دیکه ی تیدایه ، نه ویش نه وه یه کهوا عایشه خۆشه ویستی پیغه مبه ره عليه السلام بووه، به لکو خۆشه ویسترین خیرایشی بووه ، جا کاتیک سکالای بۆلای نه و هیئاود له باره ی ژانی سه ری پیغه مبه ریش عليه السلام خه به ری دایی کهوا هه مان نیش و ژانیش له سه ری موباره کی نه ودا یه ، وه نه مه ش مه به ست و زانیاری ریکه وتنه له خۆشه ویستی که وه بۆ خۆشه ویستی که ی تووشی نیش و ژان ده بیته به نیش و ژانی نه و دلخۆشیش ده بیته به دلخۆشی نه و ، هه تا

(۳۶۰) ابن ماجه : (۱۴۶۵).

نه گهر خۆشه وسته که ی نه ندامیک له نه ندامه کانی ژان بکات نهوا خۆشه وسته که ی دیکه ی هه مان نه ندامی ژان ده کات، وه نه مهش له راستگۆیی خۆشه وستی و ده روون پاک ی و به زه ییه .

به لام سکا لا کردن هه وال گه یان دنیکی پرووت و نه ییستراوه له باره ی مه به ستیکی درووست ، به لکو چاوه که ی ده بیته دلر دقی و توندو تیژی ، و سکا لا کردنیکی تاقیکردنه وه شه بۆ نه وه ی ده یکه ، له بهر نه وه ی سکا لا بوونی خوا ی گه وره نه و سکا لا بردنه نی یه به لکو سۆزو خوو پیوه گرتن و هۆگر بوون و ره حک کردنه پیی ، وه ک له فه رموده ی نه یوب: ﴿أَنْسِي مَسْنِيَ الضُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ (الأنبياء: ٨٣)، واته: ((به راستی من نازارو ناخۆشیم تووش بووه ، وه تۆش له هه موو کهس دلۆقان تریت)) وه فه رموده ی یه عقوب: ﴿إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ﴾ (یوسف: ٨٦)، واته: ((به راستی من سکا لا و غه م و په ژاره م هه ر بۆلای خودا ده به م))، وه فه رموده ی موسا: په روه ردگار هه موو سوپاسگوزاری هه ر بۆتۆیه ، وه سکا لا و هانا بردنیش هه ر بۆلای تۆیه ، وه هه ر تۆش یارمه تیده رو پشتیوانی ، وه هه ر تۆش فریاد ره سی و پانگیری ده کریت، ده سته که وتنیش هه ر به ده ست تۆیه ، وه هیچ هیزو توانایه ک نیه ته نها بۆتۆ نه بیته .

جا هاناو سکا لا بردن بۆلای په روه ردگار له پرویه کدا پیچه وانه ی سه برو ئالرام گرتن نیه ، له بهر نه وه ی خوا ی گه وره و میهره بان له باره ی نه یوب دا ده فه رمویته: ﴿إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نَعِمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ (ص: ٤٤) واته: ((ئیمه بینیمان به راستی خۆگرو ئارامگر بوو به نه ده یه کی چاک و ریک پیک سوو بینگومان نه و ته و به کاره و هه میشه دلی له لای په روه ردگاره))، له گه ل نه وه یش سکا لا ی بۆ کرد به هه وال پیگه یان دنی وه ک فه رمویه تی: ﴿مَسْنِيَ الضُّرِّ﴾ واته: ((من نازارو ناخۆشیم تووش بووه)) وه خوا ی گه وره له باره ی پیغه مبه ره که ی یه عقوب خه به ری داوه: کهوا نه و په یانی له ده روونی خۆی وه رگرتوه به ئارامگرتنیکی جوان، کاتیکیش پیغه مبه ر

یه عقوب فرموویه تی: ﴿ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ ﴾ واته: ((به راستی من سکالو غم و په ژاره م هر بولای خودا ده بم))، نا نه مه نه یکردوه به کم و کورپه ک بؤ نارامگرتنه که ی، جگه له وهش شتیکی وای نه کرد بیته سه ر نیشه بؤ قه ومه که ی، کاتیکیش تووشی نازارو ناخوشی سوو حه زره تی نه یوب نه یفرموو: خودایه په جم پبیکه، به لکو فرمووی: په روه ردگار توش له هه موو که سیك به رجه مترو دلوفانتریت، جا له مه زیاتر باسی حالئ خوی نه کرد وه خوی گه وره به م جوړه وه سفی کردوه.

هه ندیکه دیکه ش ده لئین: له راستیدا کاتیک سکالای نازارو ناخوشی خوی کرد له وکاته بوو که زوبانی لاواز بوو له زیکرو یادکردنه وهی خوی گه وره، جا سکالای لای په روه ردگار کرد له بهر لاوازی یادکردنه وه که نه ک له بهر نیش و نازارو دهر دو نه خوشی.

هه ندیکه دیکه ش ده لئین: که نه م ووتی دهر برپوه بؤ نه وهی بیته پیشه نگیك بؤ لاوازه کان له و نومه ته دا، وه ک نه وه بیت نه و دهر برپنه که سکالای بؤ لای په روه ردگار بردوه پیچه وانیه سبرو نارامگرتنه ، نه مه ش هه له یه و ناشرینترین هه له شه ، له بهر نه وهی سکالا کردن و شکایه ت کردن پیچه وانیه بؤ سه بر کردن نه ک سکالو هانا بردن بؤ په روه ردگار، جا خودای گه وره ش به نده ی خوی تاقیده کاته وه بؤ نه وهی گوئی له مل که چی و داواو سکالا بردن بؤ لای نه و بیت.

(له بهر ی جیاوازی نیوان به نده کانی خوا وه دووژمنه کانی)

نه مه ش بابه تیکه له جیاوازیه دریزه کیشراوه کانه، که سی زرنګ و ژیریش به سه بؤ نه م بابه ته، ناینیشش هه موو جیاوازیه، کتیبی خواش که قورنانه فه رق و

جیاوازی له نیتوان خه لکی باش و خراب ده کات، هه رکه سی له خوا بترسیت نهوا له ناحه قیه کان جیا ده کریتسه وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا﴾ (الأنفال: ٢٩)، واته: ((نهی نهو که سانهی باوه رتان هیناوه، نه گهر ته قوای خوا بکن و پاریزگاری بکن نهوا خوا بهرچاو پوژشنیه کی تهواتان بو فهراهه م ده هیئیت، که بتوانن هه ق و ناهه قی بهناسانی له یهک پی جیا بکه نه وه)).

پوژی بهدریش ناوترا به: پوژی جیا کردنه وه، له بهر نه وهی نیتوان بهنده کانی خواو دووژمنه کانی خوای جیا کرده وه، جا ریتسویتی هه مووی جیا کرده وه یه، وه گومرپایش بنچینه کهی کویونه وه یه ههروه ک کافره کانه له نیتوان خوا په رستی و بت په رستی و خو شه ویستی پهروه ردگارو خو شه ویستی بته کان، جیای کرده وه و دیاری کرد نه وهی خو ش ده ویت و په زابوونی نه وی ده ویت وه له نیتوان قه زاو قه دهرو چاره نووسدا ، ئینجا کردیانه یهک کارو فهرمان، بو یان ده رکهوت به قه زاو قه ده ره کهی له سه ر خو شه ویستی خواو په زامه ندبوونی پهروه ردگار وه له نیتوان رپباو فروشتندا کویان کرده وه جا ووتیان: ﴿إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا﴾ (البقرة: ٢٧٥)، واته: ((نهوان ده لئین: کرین و فروشتن وهک سوو رپبا وایه))، وه سه برپین و مرداره وه بو یان کۆ کرده وه خستیانه سه ر یهک وه ووتیان : چۆن ده بیت شتیک بخۆن کهوا ئیمه کوشتومانه وه شتیکیش ناخۆن کهوا خوای گهوره کوشتویه تی، وه دامالراوه کان نیتوان هه لال و هه رامیشیان تیکه ل کرده وه، جا ووتیان : نهو نافرهت خوا درووستی کرده وه وه نو نافره تهش خوا درووستی کرده وه، وه نهو گیانله بهر خوا درووستی کرده وه وه نهو گیانله بهر ههش خوا درووستی کرده وه، جا چۆن نه وه هه لال ده کریت و نه وه ههش هه رام ده کریت؟

گومان و شته لیک چوه کان ده که ویته ناو ووته وه ده برینه کان و کارو کرده وه کان و بارو گوزهرانه کان ، وه له راستیدا زیاتر زاناکان له شته دا ده که ونه ناو گومانه کان ، جیا که ره وهی هه ق و ناهه قیش ده ست ناکه ویت ته نها به : نیک کهوا خوای

رۉح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

گهوره ده یخاته ناو دَلَيْكَ كه نهو ده یه ویت نه بنده کانی نهو کاته له پروناکیه کی کارو باره راسته قینه کان ده بینیت ، نینجا ههق و ناههقی لیک جیاده کاته وه: ﴿وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ﴾ (النور: ۴۰)، واته: ((بیگومان نه وهی خورا نووری پیته به خشیت، هه رگیز نووری ده ست ناکه ویت)).

جیاوازی له نیوان بنده چاکه کانی خوی گهوره وه له نیوان بنده چاکه کانی شهیتان ، جیاوازی له نیوان حالی نیمانداریکی خوی وه حالی که سیکه شهیتانی کافر و حالی ده روون نه خوشیتک .

(له باره ی جیاوازی نیوان باوه کردن به یه کبونی په یامبه ران

وه یه کبونی له کارکه وتووآن)

نیمه کۆتایی به کتیبه که ده هینن به هیماکردنیکه جوان بۆ جیاوازیه کانی نهو کاروباره کاتیک هه جیاوازیه که له وانه پیوستی به کتیبیکه گهوره ههیه ، جا جیاوازی له نیوان باوه پوون به به کپیزی و یه کبونی پیغه مبه ران وه باوه پوون به بی کاران و بی باوه ران ، که و باوه پوون به پیغه مبه ران نیسات کردو سه لماندن ته وای سیفه ته کانه بۆ په روه ردار له هه موو رویکه وه، عیبادت و په رستن به وهی تاک و ته نه یاهه و هیچ هاوبه شیکه نیه و له مه ست و له خو شه ویستی و تکاو پارانه وه و ده رپرین و سویند خواردن و نه زکردندا هیچ هاوبه شیکه بۆ دانانریت.

به لام باوه پوون به بی باوه ران و له کار که وتووآن راتسی ناوه جوانه کانی په روه ردارو سیفه ته کانی دوورده خاته وه له کاری ده خات و په کیده خات ، نه وهی له هه موویان توانای زیاتره له زوبانیدا له کاری ده خات و په کی ده خات جا یادی خوی پیناکات و ته نه یه که ثایه تیش باس ناکات هه تا حه دیسیکیش له باره ی

۹۱ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

شتیک باس ناکات ، وه نه گهر نهیتوانی باسکردنه کهی پهک بجات نهوا په لاماری ده دات و یادکردنه وه کهی ده وه ستینیت به هه لگیرانه وه و لادانی وه دوور خستنه وه و لابردنی راستایه کهی ، وه ناویکی به تال و بوش داده نیت کهوا نه مانای بزی هه بیت یاخوود مانا کهی له ره گهزی مه ته ل و شتی پروو پوچ و شتوومه ک بیت . مه به ستیش لیی نهوانه له راستیدا ناری نهو په کخستنه یان ناوه باوه ر هینان به خوا ، له راستیدا نه مه گومرایی و باوه رنه مانه به ناوه پیروزه کانی پهروه ردگارو سیفته کانی و له کارخستن بز راستیه کانی .

(له باره ی جیاوازی نیوان راستگویی پیغه مبه ران و راستگویی بی باوه ران)

جیاوازی نیوان راستگویی و داوین پاکی پیغه مبه ران وه راستگویی بی باوه ران : کهوا خوی گه وره پیغه مبه رانی پاکی بیگهرد راگرتووه له هه موو کم و کورپهک و نه نگیهک کهوا دهروونی لیی پاک و خاوین کرده وه ، وه نهودی دژکاره بز ته و اوکاری و ته و اوی خودایه تی وه گه وره مه زنیه کهی وهک خوو بیثاگایی و مردن و شه کهت و هیلاک بوون ، وه ستم و نیراده و مه به سته کهی ، و هاوبهش و هاوړپیه تی و مندا ل و تکاکارو نهوه بوی هه یه هه لیگریته وه به بی مؤله تی نهو ، و ازبهینیت له به ندایه تی خوی گه وره به خورایی و پشت گوی خستن ، و ده بینیت به خورایی درووست کراون ، و ایزانیت درووست کردن ناسمانه کان و زهوی و نهودی له نیوانیان دایه هه روا به نارپه و او به بی کاری و به بی پاداشت و سزاو کردنسی چاکه و نه کردنسی خراپه درووست کراوه ، وه نیوان پیاره چاکه کانی خواو پیاره خراپه کان و دووژمنه کانی په کسان دابنیت ، وه نیوان بی تاوانان و گوناهاکاران وه نیوان کافران و نیماندارانیش ، و ایزانیت که پهروه ردگار پیوستی به که سیکی دیکه یه له روویه ک له رووه کان و له کارو فرمانه کاندا جگه له خوی که سیکی دیکهش هه یه ،

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

ههروه‌ها پیچه‌وانه‌ی وه‌عدو به‌لینه‌کانی بیٚت یاخود قسهو ووته‌کانی بگۆریت یاخود نایکی شهر یان وه‌سفیک یان کرداریکی بۆ بخته‌سه‌ر، به‌لکو ناوه‌پیرۆزه‌کانی هه‌مووی نهرم و نیان و میهره‌بانن، وسیفه‌ته‌کانی هه‌مووی ته‌واون و دوورن له‌که‌م و کۆری ، و کرداره‌کانی هه‌مووی خیره‌و حیکمه‌ت و به‌رژه‌وه‌ندی یه‌جا نه‌مه‌راستگۆیی و پاکی پیغه‌مبه‌رانه‌ بۆ په‌روه‌رگار یان.

(له‌باره‌ی جیاوازی نیوان سه‌لمانندی راستیه‌کانی

ناوه‌کان و سیفه‌ته‌کان و لیکچوو‌ه‌کان)

جیاوازی نیوان سه‌لمانندی راستیه‌کانی ناوه‌پیرۆزه‌کان و سیفه‌ته‌کان وه‌له‌نیوان لیکچوون و باسکردن و لاسایی کردنه‌وه‌ی نه‌وه‌ی نیمام نه‌حمه‌د ووتویه‌تی و نه‌وه‌ی په‌سه‌ندی کردوه‌ له‌پیشه‌وایانی رینمونی کراوه‌که‌وا لیکچوون و لاسایی کردنه‌وه‌که‌ بلیت : ده‌ستیک وه‌که‌ ده‌ست من یاخود بیستینیک وه‌که‌ بیستنی من یاخود بینینیک وه‌که‌ بینینی من وه‌ نمونه‌ی نه‌مانه‌، به‌لام نه‌گه‌ر وت‌ت: بیستن و بینین و ده‌ستیک و رۆخساریک وه‌ نیستویه‌که‌ بۆ سه‌ر عه‌رش هیچ پیی ناچیت و له‌و ناچیت له‌سیفه‌تی درووستکراوه‌کان ، به‌لکو له‌نیوان سیفه‌تیک و سسفه‌تیکدا جیاوازی هیه‌هه‌روه‌که‌ له‌نیوان باسکراوو باسکردنیک دیکه‌جیاوازی هیه‌، جا نایه‌لیکچوون و لاسایی کردنه‌وه‌یه‌که‌ لیره‌دا هیه‌؟

نایه‌چه‌ لیکچونیک هیه‌ته‌نها نه‌گه‌ر تیه‌ه‌لکیشانی بی‌باوه‌ران نه‌بیٚت؟

جا مه‌دارو خولگه‌ی راستی که‌وا پیغه‌مبه‌ران له‌سه‌ری ریککه‌وتن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌وا وه‌سفی خوای پیده‌کات به‌وه‌ی خوای گه‌وره‌خۆی وه‌سفی پیده‌کات ، وه‌به‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی وه‌سفی پیکردوه‌به‌بی‌لادان و په‌که‌خستینیک ، و به‌بی‌لیکچوون

١٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمُ الْجَوْزِيَّةِ

و لاسایی کردنه و یهك، سه لماندنی سیفه ته کان وه دوور خسته نه وهی لیکچوو درووستکراوه کان .

جا هه رکه سیك خوی گه وره به درووستکراویك بچوینیت نهوا کافر بووه ، هه ر که سینک نهو راستیانهی که خوی گه وره وه سفی خزی پیده کات به درۆ بخته وه نهوا کافر بووه ، و هه ر که سینک راستیه کانی ناوه پیروزه کان و سیفه ته کانی بۆ سه لماندن و جیگیری کرده وهو درووستکراوه کانی دوور خسته وه له لیکچوونی خوی گه وره نهوا خوی پهروه ردگار ریتنمایی کرده وه بۆ راسته ری درووستی نیسلام.

(جیاوازی نیوان دامالینی یه کتا په رستی

وه نیوان هه رسکردنی خویه جوراوجوره کان)

جیاوازی له نیوان دامالین و بی بهش کردنی یه کتا په رستی وه له نیوان هه رسکردنی خویه جوراوجوره کاند: کهوا دامالین و بیبهشکردنی یه کتا په رستی نهوه کهوا درووست کراو هیچ حه قیتک نادات له ههقی درووستکراوو تابه ته ندیه کانی، نهی په رستیت و نویژی بۆ نه کات و کپنۆشی بۆ نه بات ، وه سویند به ناوی پیروزی نهو نه خوات، نه ز بۆ نهو نه کات، و پشت به نهو نه به سیت، وه شته کان بۆ لای نهو نه گه ریتیتته وه وه سویند به زاتی الله نه خوات، وا عیبادت نه کات بۆ نه وهی نزیک بیتته وه له خوی پهروه ردگار، وه یه کسانی نه کات به خدای ههردوو جیهان بهو ووتیهی که ده لیت: نهی محمد ﷺ نه وهی خوی گه وره دهیه ویت و مه به سیتتهی و نه وهی تو ده ته ویت و خواستت له سه ره نه مه له تو وهیه وه له خوا وهیه ، وه من هانا بۆ خواد بهم وه بۆ تو ش ده بهم و من پشت به خوا ده به ستم پشت به تو ش ده به ستم ، وه خوی گه وره له ناسمانه وه پشت و په نای منه، تو ش له زه ویدا پشت و په نای منی ، و نه مه ش له به خشنده کانی تو یه وه له به خشنده کانی پهروه ردگار ، من توبه ده کهم بۆ لای پهروه ردگار وه بۆ لای

٩٢٢ لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

تۆش ، وهمن له په ناگه‌ی خوای گهوردم ود له په ناگه‌ی تۆم جا سوژده بۆ درووستکراو ده‌بات هه‌روه‌ک کافره‌کان سوژده بۆ گه‌وره‌کانیان و بته‌کانیان ده‌به‌ن ، سه‌ری خۆی ده‌تاشیت له‌پیناو که‌سیکی دیکه جگه له‌خوا وه سویتند به‌ناوی نه‌و ده‌خوات ، قوربانی بۆ نه‌و ده‌کات ، سوژده بۆ گۆره‌که‌ی ده‌بات پاش مردنی ، داوای یارمه‌تی له‌ پێداویسته‌یه‌کانی و گرنگیه‌کانی ده‌کات ، له‌ که‌سه‌که نزیك ده‌بیته‌وه زیاتر له‌وه‌ی که له‌خوا نزیك ده‌بیته‌وه ، وه خۆشی ده‌ویت و لیتی ده‌ترسیت و لیتی ده‌پارێته‌وه زیاتر له‌وه‌ی خوای خۆش بویت و لیتی بترسیت و لیتی پپارێته‌وه یاخود به‌کسانی بکات .

جا نه‌گه‌ر درووستکراو تایبه‌تمه‌ندیه‌کانی خودایه‌تی هه‌رس کرد وه دایه‌زاند به‌ پله‌و پایه‌ی به‌نده‌یه‌کی رووت و بۆ ده‌سه‌لات ، که‌وا هیچ چاکه‌یه‌کی بۆخی نیه بۆ که‌سیکی دیکه‌ش زه‌ره‌رو سوودی نیه وه نه‌مردن و نه‌ ژیان و نه‌ زیندوو بوونه‌وه ، هه‌روه‌ک کافره‌کان پێداگیری له‌سه‌ر ده‌کات .

هه‌روه‌ک پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت : ((لا تطروني كما أطرت النصارى ابن مريم فانما انا عبد فقولوا عبد الله ورسوله))^(٣٦١) ، واته : ((به‌سه‌ر شان و بآلی مندا هه‌لمه‌ده‌ن هه‌روه‌ک دیانه‌کان به‌سه‌ر شان و بآلی کورپی مه‌ریه‌میان دا هه‌لمه‌ده‌دا له‌ راستیدا من به‌نده‌یه‌کم جا بلین به‌نده‌ی خواو پێغه‌مبه‌ری خوا)) ، وه ده‌فه‌رمویت : ((أیها الناس ما احب ان ترفعوني فوق منزلتي))^(٣٦٢) ، واته : ((نه‌ی خه‌لکینه حمز ناکه‌م له‌ پله‌و پایه‌کی خۆم زیاتر به‌رزم بکه‌نه‌وه)) ، ده‌فه‌رمویت ((لاتتخذوا قبری عیداً))^(٣٦٣) ، واته : ((گۆره‌که‌م مه‌که‌نه‌ شوینی نا‌هه‌نگ گێران و کۆبوونه‌وه)) ، ده‌فه‌رمویت ((اللهم لا تجعل قبری وثناً یعبد))^(٣٦٤) ، واته : ((نه‌ی په‌روه‌ردگا‌را

(٣٦١) مسند احمد : ٢٢٢/١ .

(٣٦٢) سه‌رچاره‌ی پێشور ٢٤١/٣ .

(٣٦٣) مسند أبي داود (٢٠٤٢) ، وه مسند أحمد : ٣٦٧/٢ .

(٣٦٤) الموطأ : ١٧٢/١ ، مسند أحمد : ٢٤٦/٢ .

گۆره کهم مه گيره به بيتك بپه ستریت))، ده فرمویت : ((لا تقولوا ماشاء الله
 وشاء محمد)) (٣٦٥)، واته : ((مه لئن نهوهی خوا خواستی له سه ره و دهیه ویت نهوهی
 محمد خواستی له سه ره و دهیه ویت))، بیاوینک به پیغه مبه ر عنه ووت : نهوهی خوا
 دهیه ویت و خواستی له سه ره نهوهی تو دهته ویت و خواست له سه ره، پیغه مبه ر عنه
 فرموی : ((أجعلني لله ندا)) (٣٦٦)، واته : ((نایه تو من ده که یته هاویه شی
 خوی گه وره)) بیاوینک به پیغه مبه ر عنه ووت : له راستیدا ووتی : نهی
 په روه دگارا من داوای ته وه و لیخو شبوون له محمد ناکم ، جا پیغه مبه ر فرموی
 : ((عرف الحق لأهله))، خوی گه وره له م باره یه وه ده فرموی : ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ
 الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ (آل عمران: ١٢٨)، واته : ((بیگومان تو هیچ شتیتک له کاروباری
 به ننده کان به ده ست نیه))، وه ده فرمویت : ﴿قُلْ إِنْ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ﴾ (آل
 عمران: ١٥٤)، واته : ((نهی محمد عنه بیان بلی بیگومان هه موو شتیک به ده ست
 خویبه))، هه روه ها ده فرمویت : ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ
 اللَّهُ﴾ (یونس: ٤٩)، واته : ((بییان بلی من ته نها پیغه مبه رم توانای نه وه شم
 له ده ست نیه ک زه ره ریک یان قازانجیک به خو م بگه یه نم مه گه ر نه وهی که ویستی
 خوی له سه ر بیت))، وه هه روه ها ده فرمویت : ﴿قُلْ إِنْ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا
 رَشَدًا﴾ ﴿قُلْ إِنْ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ ﴿قُلْ إِنْ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ (الجن: ٢١-
 ٢٢)، واته : ((هه روه ها بییان بلی من هیچ جوړه زه ره رو زیانینکم به ده ست نیه ،
 هه روه ها هیدا یه تیش به ده ست من نیه ، بلی : به راستی من هه رگیز هیچ که سیک له
 خوا په نام نادات نه گه ر خوا بیه ویت تووشی زیانینکم بکات و هه رگیز په ناگه یه کم
 ده ست ناکه ویت جگه لای خوا نه بیت))، واته جگه له و هیچ که سیک نیه من په نای
 بو ببه م و پشتی پی ببهستم ، وه پیغه مبه ر عنه بو کچه که ی فاتیمه و مامی

(٣٦٥) مسند احمد : ٧٢/٥ .

(٣٦٦) سرچاوهی پیتشو ١/٢٨٢ .

۹۰ ح لِلإِبْنِ قِيمَ الْجُوزِيَّةِ

عەباس و پورەكەى صفیه دەفەرمویت: ((لا أملك من الله شيئاً)) واتە: ((من لەلای خواوە هیچ شتیکم بە دەست نیه)).

له ووتەیه کى دیکه له سه حیددا هاتوو (لا أغنى عنكم من الله شيئاً) (۳۶۷) ، واتە: ((من بۆ نیتۆه لەلایەن خواوە هیچ شتیکم بە دەست نیه)) ، جا ئەمە لەلای کافرو بى باوهره كانهوه گهوره كراوه له لایەن گهوره كانیانەوه وه خوایه كانیان وه پشت و پەنایان هەمووی بۆلای ئەوانه ، وه تكاو پارانهوه بۆ گهوره و پەرستراوه كانمان ده كهن ، به پێچهوانه ی هەموو ئەمانه ، خۆی گهوره له باره یانەوه دەفەرمویت: ﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ (الزمر: ۴۵) ، واتە: ((كاتیکیش ناوی خوا برا ، ئەوانه ی که باوهریان به قیامت و رۆژی دوایی نیه دلیان ده گیریت و بیتزاری دایان ده گریت (به لام) کاتیکیش باسی شتی دیکه بکریت جگه له خوا دەستبەجی دلخۆش و که یف خۆش دەبن وه هەزی پێده کهن)) .

(له باره ی جیاوازی نیتوان دامائینی به دواداچوونی بالاو بیگهردی)

پێغه مبه ر ﷺ وه پێچه وانه ی زانایان)

جیاوازی له نیتوان دامائین و بى به ش کردنى به دواداچوونی پاک و بیگهردی و بیتاوانی پێغه مبه ر ﷺ به فیرۆبردنی ووتەکانی زانایان و هه لوه شانده ودی ، كه وا بیبه شکردن و نه مانی به دواداچوون كه وا باس كراوه له سه ر نه وه ی به گوته ی به كینك یاخوود راوبۆچوونی كه سه یكه وه هاتبیت ، به لكو به كه م جار سه یری دروستی هه دیسه كه ده كریت ، جا نه گه ر بۆت راست بووه وه ته وا جاری دووه م

٩٥ ح لِلإِئْتِمْ قِيمُ الْجُوزِيَّةِ

يَحْزُنُونَ ﴿يونس: ٦٢﴾، واته: ((نه ترس و بیم روویات تیده کات نه غم و په ژاردو دلته نگی دایان ده گریت))، وده نه وانه: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾ (يونس: ٦٣)، واته: ((نهو به خته وهرانه نهو که سانهن باوهری به تین و دامه زراوو پر سوزیان هینا و به په روه رد گاریان و خوشیان ده پاریزن له خشم و قینی خوا))، وده نهوا له سه ره تایی سوره تایی ((البقره)) باسکراون تا خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿هُمْ الْمُفْلِحُونَ﴾ (الأعراف: ١٥٧)، واته: ((نه وانه سه رفراوو رزگارن)) وده له ناوه راسته که یدا خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ (البقرة: ١٧٧)، واته: ((به لکو کرداری چاک و کاری باش بریتی به له وهی که ناده میزاد باوهری هینا بیت به خواو به رۆزی دواپی))، تا وه کو ده فه رمویت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ (البقرة: ١٧٧)، واته: ((تا نه وانه که سانیکن راستیان کردوو و هه نه وانه ش پاریزگارو خواناس و دیندارن)).

له سه ره تایی سوره تایی ((الانفال)) دا تا کو ده فه رمویت: ﴿لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ (الأنفال: ٤)، واته: ((چه ندها پله و پایهی به رزبان هیه لای په روه رد گاریان و لیخوشبون و رزق و رۆزی هه می شه یی له گه ل پیزدا)).

له سه ره تایی سوره تایی (المؤمنون) تا ده فه رمویت: ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (البقرة: ٣٩)، واته: ((نه وانه نیشته جیی دۆزه خن و بۆ هه تا هه تاییه تیدا ده میننه وه)).

له کۆتایی سوره تایی ((الفرقان)) دا وده له فه رموده که هی: ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ﴾ (الأحزاب: ٣٥)، تا وه کو کۆتایی نایه ته که .

له فه رموده یه کدا: ﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ) (يونس: ٦٣: ٦٢)، واته: ((ناگکادارین که به راستی چاکان و خوشه ویستانی خوای گه وره و میهره بان نه ترس و بیم روویان تیده کات نه غم و په ژاردو دلته نگی دایان ده گریت، نهو به خته وهرانه نهو که سانهن باوهرشی به تین و

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمِ الْجُوزِيَّةِ

دامه زراوو پرسۆزیان هیئاوه به پهروهردگاریان، وه خۆشیان دهه پارێژن له خهشم و قینی خوا)) .

له فەرمووده یه کدا: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ (النور: ۵۲)، واته: ((جا نهوهی فەرمانداری خواو پیغه مبه ره که ی بکات و له خوا بترسیت و له سهر پیچی و نا فەرمانی خۆی بیاریزیت جا نهوانه سهرفرازو به ناوات گه یشتون)) .

له فەرمووده یه کدا: ﴿إِلَّا الْمُصَلِّينَ﴾ (الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَأْمُونَ) (المعارج: ۲۲: ۲۳)، واته: ((تهنه نا نوێژ که رانه نه بیته، نهوانه ی که له سهر نوێژه کانیان بهرده وامن ، نا نهوانه له باخه کانی بههه شتدا ریز لیتراون)) .

له فەرمووده یه کی دیکه دا ده فەرمویت: ﴿التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ﴾ (التوبة: ۱۱۲) تاوه کو کۆتایی نایه ته که، واته: ((تهوبه کاران و لهه له کانیان په شیمانن، خواپه رستن لهه موو هه لئس و کهوتیاندا، سوپاسگوزارن له سهر هه موو نازو نيعمه تیک)) .

جا بهنده چاک و خۆشه ويسته کانی خوای پهروهردگار نهوانه ن کهوا دلسوژن بو خواکانیان که یاسای بو پیغه مبه ره کانی داناوه له حهرام و حهلالدا، نهوانه به رهه لستکاری که سیکی دیکه ده کهن وه بیدعه و شتی تازه داده هینن، وه بانگه وازیش ناکه ن بو بیدعه خۆیان بۆلای هیچ کۆمه لیک دا ناده ن جگه له خواو پیغه مبه ره که ی وه هاوه له کانی نه بیته، وه نایینی خۆیان به شتی سووک و بی مانا وهرناگرن ، وه گوێگرتنی شهیتان له سهر گوێگرتنی قورئان به خۆشه ويستر دانانین، بارانی فیتنه و خراپه کاری کاریان تیناکات له سهر په زابوونی خوای گه وره .

برئنا الى الله من معشر * بهم مرض مورد للضنا (۳۶۸)

وكم قلت يا قوم اتم على * شيفا جرف من سماع الغنا

فلما استهانوا بتنبیہنا * تركنا غویا وما قد جنی
 وهل یستجیب لداعی الهدی * غوی اصار الغنا دیدنا؟
 فعشنا علی ملة المصطفی * وماتوا علی تاتنا تنتنا

هەرگیز چاکه و خۆشه‌ویستانی خوای گه‌وره به‌خۆشه‌ویستانی شه‌یتان ناچیت ته‌نها له‌سه‌ر نه‌و که‌سه‌ی پروناکی و په‌شیمانی لی وون بویت ، له‌م باره‌یه‌وه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَ إِنْ أَوْلِيَاؤُهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (الأنفال: ۳۴)، واته: ((نه‌وانه‌هر شایسته‌ی نه‌وه نین که سه‌ره‌رشتیارین هیچ تاقمیتک سه‌ره‌رشتیاری که‌عبه نیه بیجگه له‌خواناس و پارێزکاران، به‌لام زۆربه‌شیان له‌م راستیانه بیئاگان)).

جا خۆشه‌ویستانی خوا ده‌ست ددگرن به‌پیشه‌وا و خۆشه‌ویستانیان خۆش ده‌ویت، وه بانگه‌وازی بۆ ده‌که‌ن، وه‌شه‌ر ده‌که‌ن له‌به‌رامبه‌ر نه‌و که‌سه‌ی لی‌ی ده‌رچووه وه خۆشه‌ویستانی شه‌یتانیان ده‌ست ددگرن به‌وه‌ی خۆشه‌ویستانیان خۆش ده‌ویت به‌ روتنه‌و به‌ کردار، وه بانگه‌وازی‌شی بۆ ده‌که‌ن ، وه‌شه‌ریش ده‌که‌ن له‌گه‌ل نه‌و که‌سانه‌ی خه‌لکی لی دوورده‌خه‌نه‌وه، جا نه‌گه‌ر پیاویکت بینی گوێگرتن له‌ شه‌یتان و بانگه‌وری شه‌یتان و برایی شه‌یتانی خۆش ویست وه داوای کرد بۆ نه‌و شته‌ی که شه‌یتان خۆشی ده‌ویت ، له‌ به‌هاوبه‌ش دانان و بیدعه‌و خراپه‌کاری بزانه نه‌وه له‌ خۆشه‌ویستانی شه‌یتانه ، جا نه‌گه‌ی گومانته له‌سه‌ری برد نه‌وا له‌سی شتدا تاقی بکه‌روه، له‌ نوێژه‌که‌ی خۆشه‌ویستی بۆ سوونته و خاوه‌نی، وه پراکردنی له‌ پیاو خراپه‌کانیان، وه بانگه‌وازی کردنی بۆ خودای په‌روه‌رگار و پیغه‌مبه‌ره‌کی و یه‌کتا به‌رستی و به‌دواداچوون و دادوه‌ری و کارپێکردنی سوونته.

(له باره‌ی جیاوازی نیوان حائی نیماندارو حائی شهیتانی)

به‌مه‌دا جیاوازی نیوان حائی نیماندارو حائی شهیتانی ده‌زانریت، که‌وا حائی نیماندار به‌ره‌م و نه‌نجامی به‌دوا دا‌چوونه بۆ پیغه‌مبهر ﷺ وه دلسۆزی له‌ کارو کرده‌وه‌دا، وه په‌کتاپه‌رستی و نه‌نجامه‌که‌شی سوودو قازانجی موسلمانه‌کانی تیدایه له‌ دین و دونیادا، نه‌مه‌ش له‌ راستیدا درووستی ده‌کات له‌ به‌رده‌وام بوونی له‌سه‌ر سوونه‌ت و وه‌ستان له‌گه‌ل فرمان به‌ چاکه‌و دوورخستنه‌وه له‌ خراپه‌.

حائی شهیتانیش تیکراییه‌که‌ی یان هاوبه‌شی دانانه یاخود تاوان و خراپه‌کاریه‌، نه‌مه‌ش داده‌مه‌زیت له‌ نزیك که‌وتنه‌وه‌ی شهیتانه‌کان و په‌یوه‌ندی پیکردنیان وه‌ خۆشوبه‌اندن به‌وان، نه‌م حالته‌ش بۆ بت په‌رسته‌کان و خاچ په‌رست و ناگر په‌رست وشه‌یتان په‌رسته‌کان ده‌بییجت، جا له‌به‌ر نه‌وه‌ی کاتیک هاورییه‌که‌ی شهیتانی په‌رست نه‌وا حالته‌ی نیمانداری لی‌ داده‌مالدری نه‌وا عه‌قله‌ بی‌ هیزه‌کان و نیمانداره‌ بی‌ هیزه‌کان راو ده‌کات و لا إله الا الله چهند که‌سی له‌و بوونه‌وه‌رانه‌ به‌ هیلاک بردووه‌: ﴿لِيُرَدُّوهُمْ وَلِيَلْبَسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ﴾ (الأنعام: ۱۳۷)، واته‌: ((بۆنه‌وه‌ی له‌ناویان به‌رن وناینی په‌کتاپه‌رستیان لی‌ بشیوتین، خۆ نه‌گه‌ر بیویستایه‌ نه‌وه‌ نه‌یده‌توانی کاری وا بکه‌ن))، جا هه‌ر حاله‌تیک خاوه‌نه‌که‌ی له‌ یاسای قورشان و نه‌وه‌ی پیغه‌مبهر هیتناویه‌تی که‌ سوونه‌ته‌که‌یه‌تی ده‌رچوو نا نه‌وه‌ شهیتانه‌ هه‌ر بوونه‌وه‌ریتک بیت، وه‌ بیگومان گویت لی‌ بووه‌ له‌ باره‌ی جادووگه‌ران و ناگر په‌رست و خاچ په‌رستان وه‌زۆریتک له‌وانه‌ ته‌نها له‌ دیوی ده‌ره‌وه‌ دا خراونه‌ته‌ پال نیسلام، وه‌ له‌دیوی ناوه‌وه‌یدا نیسلام لی‌ی دووره‌، نه‌وا پشکی له‌و حالته‌دا هه‌یه‌ به‌گویره‌ی پشتگیری کردنی بۆ شهیتان وه‌ دژایه‌تی کردنی بۆ په‌روردگار وه‌ ده‌کریت پیاویکی راستگۆ بیت به‌لام به‌ نه‌زانینی خۆی له‌سه‌ری به‌کاره‌یتراوه‌، جا حائی ده‌بیته‌ شهیتانی له‌گه‌ل نه‌وه‌ش نه‌گه‌ر به‌خوا په‌رستی و دلسۆزی بیکات.

٩٥ ح للإبن قيم الجوزية

کهسانی دیکهش لهوان و لهوان قسمی کردوو لهوانهی لهوان نین، بهلکو شهوه لیکچوووه و پیک وه کو بیر که ره وه کان و خهیا لایه کان و درؤزنه کان، وه خه لکیش لهو بهلا و کاره ساته دا تیکه وتوو به هوئی جیانه کردنه وه له نیوان نهوان و نهواندا، جا وا ده زانن هه موو ره شیک خورمایه وه هه موو سپیه کیش بهزه .

قورنانش خۆشه ویستینه له وهی لهو جیهانه دا ههیه، وه شه مش نور پیکه خودا ده یغاته ناو دل کهوا ههق و ناههقی پی جیاده کاته وه، وه راستیه کانی کاروباری خیرو شه پی وه بهرزه وندی و خرابیه کهی پی ده پیوریت، جا هه رکه سی قورنانی وونکرد نهوا تیکه ووت و ده بیته هاوبه شی شهیتان ، جا خوای گه وره پشتیوان و یارمه تیده ره .

(له باره ی جیاوازی نیوان یاسای دابه زینراو وه یاسای لیکد ره وه المنول)

جیاوازی نیوان یاسای دابه زینراوی واجبی شوین کهوتن و یاسای ته نیل و لیکد ره وه کان، کهوا مهبهستی دروستی شوین کهوتن بیت، کهوا حوکم و یاسای دابه زیندراو شهویه کهوا خوای گه وره دایه زاندوو له سه ره پیغه مبه ره کهی وه له نیوان بنده کانی خۆیدا حوکمی پیکردوو ، وه شه مش حوکم و یاسای شهوه کهوا هیچ حوکم و یاسای دیکه نیه جگه لهو نه بیت.

به لام حوکمن و یاسای لیکد ره و راقه کاران بریتیه له ووته ی زانایان و تیگه یشتوو نه ناینه کان به جیاوازی بیرو بۆچوونه کانیانکهوا پیوست نیه شوینیان بکه ویت وه نه کوفرو گومراییشی بکه ویت شهوه ی جیاوازی بوو یاخورد سه ریچی کرد له بهر شهوه ی خاوه نه کهی نه یویستوو: نای: نه مه حوکمی خواو پیغه مبه ره کهیتی، بهلکو ووتیانه: به راو بۆچوونی خۆمان خه بات و تیکۆ شافمان کردوو جا شهوه ی حه ز

۹۹ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجَوْزِيَّةُ

دهکات با وهری گریت، وه نهوهی همز ناکات با وهری نهگریت، واجب نهکراوهبو گهل و نومعت، بهلکو نهبو حنیفه دهئیت: نهووه رای مننه هه رکه سینک به خیرو چاکه بومانی هینابیت لیمان وهرگرتووه.

وه نه مهش شافعیه هاوه له کانی قه دهغه دهکات له باره ی لاسایی کردنه وهی ووه سیه تیان پی دهکات رایان ده سپیریت کهوا له ووته کهی بهینن نه گهر فرموده یهک هات به پیچه وانهی ووشه کهی نهو.

شافعییه نیمام نه محمد نارازیه له سهر نهوهی هه رکه سی فتهواکانی بنووسیتته وه بهی نهو دهئیت لاسایی من مه که نهوه، وه لاسایی فلان و فلانیش مه که نهوه، وه پهیره وهی نهو شته بکهن که وهرگراوه.

به لام حوکم و یاسای گوراو بریتیه لهویاسایه ی جگه لهوهی خوای گهوره داییه زاندووه جا حلال نیه جی به جی بکهیت و کاری پی بکهیت، ناشیت باسی بکهیت و شوینی بکهویت، وه خانه کهشی له نیوان کوفرو گومرایی و ستم دایه.

مه بهستیش ناگادار کردنه وهیتی له سهر هه نندیک حالی دهروونه کان له دهروونی پر له نارامی و ناسوده یی وه لومه و زه مکر او وه فرماندهر به تاوان و گوناح و خرابه کاری، وه نهوسی دهروونه تییدا کونابیتته وه وه کارو کرده وهی هه رکه یه کینک لهوانه وه جیاوازیه کانی وه مه بهسته کانی وه نیه ته کانی تییدا جیاده کریته وه وه لهوهشدا ناگادار کردنه وهیه له سهر نهوهی له پیشتردا برپارمان له سهر داوه.

نه مهش دهروونیکه جاریک ده بیتته فرماندهری تاوان و گوناح و جاریکی دیکه لومه کارو زه مکر او، جاریکی دیکه پر له نارامی و ناسوده یی و زوربه ی خه لکی تاوان و گوناح به سهریدا زاله به لام دهروونی پر له نارامی نه مه یان که مترینی دهروونی ژماره ی مرقایه تیه وه له لایه ن پهروه ردگارشیه وه گهوره ترین ریژی هیه، نه مهیه که له باره یه وه ده فرمویت: ﴿ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ۗ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ۗ وَادْخُلِي جَنَّاتٍ﴾ (الفجر: ۲۸، ۳۰)، واته: ((بگه پرتوه بولای

٩٥ ح لِلإِبْنِ قِيمٌ الْجُوزِيَّةُ

پهروهردگارت که تز لهو پازیت و شهویش له تز پازیه، ده بچو ریژی بهنده چاکه و بهرپه کاغوه، بچو به هه شته خویش و پازاوه که مه وه ((.

خوای پاک و بیگه رده میهره بانیش بهریرسیارو تکا لیکراو و وه لامده ره وه به که وه دل و دهرووغان پر له نارام و ناسوودیهی بکات بولای خوئی گۆشه گیری بکات به نیازو مه بهسته که ی وه هولدان و گۆشه که ی پیویسته لیی بترسیت ناره زوو مه مند بیت له وه ی له دهستیته ی و په نامان بدات له شهرو شوژی دهرووغان و کارو کرده وه خراپه کاغان وه دامان نه نیت لهو که سانه ی دلی بیتاگایه له زیکرو یاد کردنه وه ی وه شوین که وتی هه واو ناره زووی خوئی نه که ویت و نه مانگیتیت لهو که سانه ی که : ﴿قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا﴾ (الكهف ١٠٣ : ١٠٤)، و اته : ((شهی محمد ﷺ پیان بلئی : تایه هه والی شهو که سته تان بده می که له کارو کرده وه یاندا زور زهره ر مه مند بوون وه خه ساره ت مهندن ، ته وانه شهو که سانه ن که هه ول و گۆششیان له ژیان ی دنیادا به زایه و به هه در چوود به مه رجیک وایانده زانی که به پراستی کاری چاک ده که ن وه کرده وه ی رهوا شه نجام دده ن))، به پراستی خوای میهره بان گوینگرو بیسه ری نزاو پارانه وه به ، وه خاوه نی هیواو نومیده و شهویش خواو پهروهردگاری ئیمه یه و باشترین بریار ده ریشه .

نومبەر	سەرۆك	نومبەر
٥	• بێشه کی	١
٦	یهكهم: ژياننامه‌ی ابن‌المقیم	٢
٨	دووم: کتیبی (رۆح)	٣
٩	سێ یهم: نیش و کاره‌کانمان له‌و کتیبه‌دا	٤
١١	بێشه کی کتیبه که	٥
١٣	نایا مردوووه‌کان ده‌زانن که زیندوووه‌کان سه‌ردانیان ده‌کهن و وه سه‌لامیان لی ده‌کهن یاخود نا؟	٦
٣١	{ له په‌سندکردن و باشزانیی ته‌لقین کردنی مردوو له‌ناو گۆردا }	٧
٤٠	نایا رۆحی مردوووه‌کان به یه‌کتر ده‌کهن و سه‌ردانی یه‌کتر ده‌کهن و یه‌کتر ده‌دوینن یاخود نا؟	٨
٤٧	نایا رۆحی زیندوووه‌کان و رۆحی مردوووه‌کان به یه‌کتر ده‌کهن یاخود نا؟	٩
٧٨	نایا رۆح ده‌مریت یاخود مردن ته‌نها بۆ لاشه‌که‌یه؟	١٠
٨٧	کاتی که رۆحه‌کان پاش جیا‌بوونه‌وی لاشه‌کانیان، نه‌گهر خۆیان خه‌ریک کرد به‌هر شتی که هه‌ندیک په‌سه‌ندتر ده‌کات تاوه‌کو خۆیان به یه‌کتر بناسین و به یه‌کتر بگهن، وه نایا کیشه درووست ده‌کات نه‌گهر خۆی ته‌رخانکرد به‌هاوشیوه‌ی لاشه‌که‌ی که‌وا تیندا بووه و نایا داوا وینه‌که‌ی ده‌کات؟ یاخود نایا حائی چۆن ده‌بیت؟	١١
٩٤	نایا رۆح له‌کاتی په‌سپارکردن ده‌گه‌رته‌وه بۆلای مردووکه له‌گۆره‌که‌یدا یاخود نا؟	١٢
١٢١	(مردوو له‌خۆشی و ناسووده‌ییدا یه‌خود له‌نازارو نه‌شکه‌ نه‌بیدا؟)	١٣
١٢١	(له‌هه‌دیسه‌کاندا باسی سزای ناوگۆر هه‌یه)	١٤
١٣٢	(سزای گۆر هه‌ق و ره‌وایه له‌لای نه‌هلی سونه)	١٥
١٣٤	(سزای گۆر نه‌وه‌که‌سه‌ی شایانیه‌تی ده‌ستی ده‌که‌ویت)	١٦
١٤١	ئه‌مه‌ش وه‌ی په‌سپارکارانه: وه‌لامان چیه‌ بۆ بی باوه‌ران و گوهران و نه‌وانه‌ی نکۆلی ده‌کهن بۆ سزای گۆر و فراوانی و ته‌نگ و ناخۆشی ژیان تیندا، وه‌بوونی دۆلی که له‌دۆله‌کانی ناگر یاخود باخیک له‌باخه‌کانی به‌هه‌شت، وه‌نایا مردو له‌ناوی داده‌نیشیت یاخود دانانیشیت؟	١٧
١٤٢	(هه‌وال گه‌یاندنی پیغه‌مبه‌ران ژیرو تیغه‌بشتوان شایه‌دی بۆده‌ده‌ن)	١٨
١٤٤	(له‌په‌یوستی تیغه‌بشتنی مه‌به‌ستی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)).	١٩
١٤٥	(ژیان و مه‌نزله‌کان سێ به‌شن)	٢٠
١٤٧	(حیکمه‌ت کردنی رۆزی دوا‌یی فه‌رمانیکی شاره‌ویه)	٢١
١٥٠	(ناگری دونیا له‌ناگری رۆزی دوا‌یی جیا‌وازه)	٢٢
١٥٨	(توانایی خودا له‌سه‌ر داهینانی روودا‌وی سه‌رسره‌ین)	٢٣

١٦٠	(توانینی گه‌راندنه‌وه‌ی رۆح)	٢٤
١٦٤	(له‌پاستیدا سزای گۆر ناو‌نیشانیكه‌ بۆ سزای به‌رزخ)	٢٥
١٦٥	(گه‌رانه‌وه‌ی مردوو و زیندوویو نه‌وه‌ی یه‌كهم)	٢٦
١٦٧	نهمه‌ش وه‌ی پرسیاركارێكه‌: حیکمه‌تی سزای گۆر له‌ قورئاندا باس نه‌کراوه‌ له‌گه‌ڵ نه‌وه‌ی پنیوستی زۆر هه‌یه‌ بۆ نه‌وه‌ی بی‌زانیته‌ و باوه‌ری پێ به‌ئینیت بۆ نه‌وه‌ی ئی ناگادار بکرنیته‌وه‌ و ئینی بترسیته‌؟	٢٧
١٧٣	نهمه‌ش وه‌ی پرسیاركارێكه‌: نه‌و هۆکارانه‌ چین که‌وا خاوه‌نی گۆره‌کان پینی سزا دهدرین؟	٢٨
١٧٨	نه‌و هۆکارانه‌ چین ده‌بیته‌ هۆی رزگار بوون له‌ سزای گۆر؟	٢٩
١٨٧	پرسیار کردن له‌ گۆردا نایا شتیکی گشتیه‌ له‌هه‌مبهر موسلمانان و دوورپوه‌کان و کافره‌کاندا یاخود تاییه‌ته‌ به‌ که‌سی موسلمانێ دووروو؟	٣٠
١٩٤	پرسیارکردنی مۆنکیر و نه‌گیر نایا نه‌و ته‌نھا تاییه‌ته‌ به‌و ئوممه‌ته‌؟ یاخود بۆ نه‌م و ئوممه‌تی دیکه‌شه‌؟	٣١
١٩٧	نایا مندانان له‌ گۆره‌کانیاندا تاقی ده‌کرنه‌وه‌؟	٣٢
١٩٩	نهمه‌ش ناخاوتنیكه‌: نایا سزای گۆر هه‌میشه‌یه‌ و به‌رده‌وامه‌ یاخود پچ‌ر پچ‌ره‌؟	٣٣
٢٠٣	رۆحه‌کان له‌ نیوان مردن تاكو رۆژی قیامته‌ له‌کوی جیگیر ده‌بن؟	٣٤
٢٠٩	کینی و توویه‌تی: رۆح له‌ به‌هه‌شتایه‌	٣٥
٢٢١	(بۆ نه‌وانه‌ی ده‌ئین: به‌وه‌ی رۆح له‌ به‌هه‌شتدا نییه‌)	٣٦
٢٢٤	(نه‌وانه‌ی ده‌ئین: رۆحه‌کان له‌سه‌ر لیوارو حه‌وشه‌ی گۆره‌کانیه‌تی)	٣٧
٢٢٩	(کاروباری رۆح جیاوازه‌ به‌گۆیره‌ی رۆحه‌کان)	٣٨
٢٣١	(نه‌وانه‌ی ده‌ئین: رۆحی نیمانداران له‌لای په‌روه‌ردگاره‌)	٣٩
٢٣٥	(نه‌وانه‌ی ده‌ئین: رۆحی نیمانداران له‌ (جاییه‌) دان)	٤٠
٢٣٧	(نه‌وانه‌ی ده‌ئین: رۆحه‌کان له‌سه‌ر زه‌وی کۆده‌بیته‌وه‌)	٤١
٢٣٨	(نه‌وه‌ی ده‌ئیت: رۆحی نیمانداران له‌ ئاسمانی جه‌وتهم دایه‌)	٤٢
٢٤٠	(بۆ نه‌وانه‌ی ده‌ئین: رۆحی نیمانداران له‌ بیری زه‌مه‌م کۆده‌بیته‌وه‌)	٤٣
٢٤٠	(بۆ نه‌وانه‌ی ده‌ئین: رۆحی نیمانداران له‌ ژبانی به‌رزخه‌ی زه‌ویدایه‌)	٤٤
٢٤١	(بۆ نه‌وانه‌ی ده‌ئین: رۆحی نیمانداران له‌لای ده‌سته‌ راستی نادم و هی کافره‌کانیش له‌لای چه‌بیه‌تی)	٤٥
٢٤٢	ده‌رباره‌ی راو پینشیری نیین حزم له‌ باره‌ی جیگیربوونی رۆح	٤٦
٢٤٥	(بۆ نه‌وانه‌ی ده‌ئیت: که‌وا جیگیربوونی رۆح به‌ ویست و نارمزوی خوی نیه‌)	٤٧
٢٤٨	نه‌وانه‌ی ده‌ئین: که‌وا سه‌قامگیربوونی رۆح له‌ دواي مردندا له‌ناو لاشه‌یه‌کی دیکه‌یه‌؟	٤٨

٢٥٧	ئايا رۇحى مردووكان سوود به شتىك نه ههول و كۇشى زىندوهكان دهىنىت ياخود نا؟	٤٩
٢٥٩	بهنگه لهسهر سوود ومركرتى مردوو به نزا و پارانهوه	٥٠
٢٦٢	(له گهيشتنى پادداشتى خىر و چاكه كردن بۇ مردوو)	٥١
٢٦٤	له گهيشتنى پادداشتى رۇزوو گرتن بۇ مردوو	٥٢
٢٦٧	(له بىگهيشتن و دهستكهوتنى خىرو پادداشتى چه جكردن)	٥٣
٢٨٤	(له بارى سزانهدانى بهنده به كردهوى يهيكى ديكه)	٥٤
٢٨٥	(له بارى درخستان و ساخبوونهوى كهسانى كهوتوو)	٥٥
٢٨٦	(له بارى گواستنهوى دروستكراو لهسهر دروستكراو)	٥٦
٢٦٨	له بارى ووتهكانيان : خهنگ خوايى به هوكارى پاداشت رق و قين و بيزراوه)	٥٧
٢٨٨	له بارى ووتهكانيان : نهگهر به خشين بۇ مردوو بكرايه نهوا بۇ زىندوو دهكرا	٥٨
٢٨٨	(نهگهر چاكه به خشين بكرايه نهوا نيوه وه چارهگىكى پاداشتهكەى دهبه خشرا)	٥٩
٢٨٩	(له بارى ووتهكانيان : نهگهر پاداشت بۇ مردوو بچووايه نهوا هيشتا كردهوى بۇ خۇى دهكرد)	٦٠
٢٩١	(له بارى به خشىنى پاداشتى واجبهكان كهوا واجبه لهسهر زىندوو)	٦١
٢٩٢	(له بارى ووتهكانيان : راسپاردنهكان تافىكردنهون له جياتى بوون ومركرايىت)	٦٢
٢٩٤	(له بارى ووتهكانيان : نهگهر چاكه كەسىكى ديكه سوودى بۇيان هه بوايه نهوا تهوبه و ليخوشبوونهكەى بۇ نهوان سوودى دهبوو)	٦٣
٢٩٥	(له بارى ووتهكانيان : عيبادهت و خوا پهرستى دوو جوړه)	٦٤
٢٩٧	(له بارى بهر پهرچدانهوى هه ديسكى پىغه مبهه)	٦٥
٢٩٩	(له بارى ووتهكانيان : كهوا نيينو عهباس نهو ريوايهتى هه ديسى رۇزوو دهكات له جياتى مردوو)	٦٦
٣٠٠	(له بارى ووتهكانيان : كهوا هه ديسكى جياوازه له نيسنادهكەى دا)	٦٧
٣٠٢	(له بارى قسهى شافعى : له بهه نه دابردنى گىرايهوى هه ديسى نيينو عهباس دا)	٦٨
٣٠٥	(ووتهو بۇچوونهكانى زانايان له بارى رۇزوو گرتن له جياتى مردوو) .	٦٩
٣٠٧	(ئايا پاداشت به مردوو دهكات كهوا به زويان و قسه ببه خشرىت ياخود تهنها نيتهت بهسيهتى؟)	٧٠
٣١١	دهربارى : ئايا رۇح دروستكراوىكى كۇنه ياخود نوئ يه؟	٧١
٣١٧	(له بارى سهلماندنى دروستكردنى رۇح)	٧٢
٣٢٥	(له بارى ماناو مبهستهكانى رۇح له قورناندا)	٧٣
٣٣١	رۇحيش له قورناندا لهسهر ژماريهك رووداو هاتوو .	٧٤
٣٣٤	(له بارى ساخبوونهوه و دهركهوتن لهسهر زيادكردن (خستنه سهرى رۇح بۇ خوداى گهوره)	٧٥
٣٣٧	ئايا دروستبوونى رۇحهكان كهوتوته پيشهوه لهسهر جهستهكان ياخود دروستبوونى كهوتوته	٧٦

	دواوی جهستهكان؟	
٣٤٦	(لهبارەى بیانوو و نارەزایی بەوەى ئیبن مەئنه ریوایەتى کردووە)	٧٧
٣٥٢	(لهبارەى کیشە و گرفت و ناکۆکی له مانای نایەتى هورنانی)	٧٨
٣٦٧	(لهبارەى هەندئى قسەى پیشینە و پاشینە له مانای نایەتەکه)	٧٩
٣٧٠	(لهبارەى کهوا درووستبوونی رۆح دواکهوتووە له درووست بوونی لاشە)	٨٠
٣٧٧	راستی دەروون چی یە ؟	٨١
٣٩٠	له بەلگەکانى حەدىسى نەبو موسا	٨٢
٣٩١	(له بەلگەى حەدىسى نەبو هورەیره)	٨٣
٣٩٢	(لهبەلگەى حەدىسىكى دیکەى نەبو هورەیره)	٨٤
٣٩٣	(لهبارەى رۆحەکان کهوا وهك سەربازى وان)	٨٥
٤٠٠	(لهبارەى بەهەك گەشتنى رۆحى مردووەکان و پرسبار لەیهکتر کردنیان)	٨٦
٤٠٦	(دەر بارەى نەوہى کهوا رۆحى نیماندار له بەهەشتدا یە)	٨٧
٤١٢	(له بارەى وهلامدانەوه بۆ بەلگە هیئەتى ناکۆك و دژکارەکان)	٨٨
٤١٩	(لهبارەى وهلامدانەوه لەسەر گومانى دووهم)	٨٩
٤٢٤	(له بارەى کهوا وینەکانى بیرو نەقل و هوشى پەتى و بیلايەن نیە)	٩٠
٤٢٥	(لهبارەى نەوہى کهوا هیزى کردارى کارىگەرى دەبیت لەسەر کردارە بى سنوورەکان)	٩١
٤٢٧	(لهبارەى نەوہى کهوا هیزى ژیری جیئانابیتەوه له ئەندامىكى جهستەى)	٩٢
٤٢٩	(لهبارەى خەیاڵکردن و دەرووندا)	٩٣
٤٣٠	(له بارەى تەندرووستى و جهستەبیدا)	٩٤
٤٣٣	(لهبارەى نەوہى کهوا هیزى ژیری و تەندرووست دەتەمەند نیە له جهستەدا)	٩٥
٤٣٤	(دەربارەى کهوا هیزى جهستەى و قەبارەى بە زۆربوونی کردارەکان لاواز ناییت)	٩٦
٤٣٥	(لهبارەى ووتەکانیان : رەشى دژکارە بۆ سپیتى)	٩٧
٤٣٥	(لهبارەى نەوہى کهوا جهستە شوئینىك نیە بۆ هەستیارەکان)	٩٨
٤٣٦	(لهبارەى نەخشەدانان و داتاشینى جهستەى و داتاشینى ژیریدا)	٩٩
٤٣٦	(لهبارەى ووتەکانیان : ئەگەر هاتوو دەروونیش جهستە بوايە)	١٠٠
٤٣٧	(لهبارەى نەوہى کهوا ئەگەر دەروون جهستە بوايە ئەوا دابەش دەبوو)	١٠١
٤٣٩	(له بارەى دەروون و جهستەدا)	١٠٢
٤٣٩	(له بارەى گومان بردن کهوا دەروونیش جهستە یە)	١٠٢

٤٤١	(لهبارى نهوهى كهوا نهگهر دهرهون جهسته بوايه نهوا لهژير ههستكارهكان دهوستا)	١٠٤
٤٤٢	(لهبارى نهوهى كهوا نهگهر دهرهون جهسته بوايه نهوا دوريهكانى دهبوو)	١٠٥
٤٤٣	(لهبارى نهوهى لهتايبه تمهنديهكانى جهسته كهوا دابهش بوون پهسهند دهكات)	١٠٦
٤٤٤	(لهبارى پيويستى لاشه بو دهرهون)	١٠٧
٤٤٥	(لهبارى گهياندى دهرهون به جهسته دا)	١٠٨
٤٤٦	لهگهڻ نهوهش نايان دهرهون و رۆح يهك شته ياخود دوو شتى جياوازن؟	١٠٩
٤٤٩	(لهبارى ووتهكانيان: رۆح دهرهون نيه)	١١٠
٤٥٢	لهم بارهيهوه: نايه دهرهون يهكيكه ياخود سى شته؟	١١١
٤٥٥	(لهبارى ناسوودهيهى دهرهون ونيماندا)	١١٢
٤٥٧	(لهبارى ماناي دل و دهرهونى پر له نارامى و ناسوودهيهى)	١١٣
٤٥٨	(لهبارى دروست بوون و پيكهاتنى دنيايهى و ناسوودهيهى)	١١٤
٤٦١	(لهبارى تويهكردن و پهشيمانى و لپيرسيهوهدا)	١١٥
٤٦٢	(لهبارى دل و دهرهونى لومهكار)	١١٦
٤٦٤	(لهبارى دئو دهرهونى نيشانهى گوناھو تاوان)	١١٧
٤٦٨	(لهبارى دهرهونى پر له نارامى)	١١٨
٤٦٩	(لهبارى وهستانى گوناھو تاوان له بهرامبهر ناسوودهيهى)	١١٩
٤٧١	(لهبارى ويناكردنى ديمهنيكى دلسوزى)	١٢٠
٤٧٢	(له بارى ويناكردنى وينهيهك راستگوييت لهگهڻ خواى گهوره)	١٢١
٤٧٧	(لهبارى جياوازي نيوان ملكهچى نيمان و ملكهچى دوورويى)	١٢٢
٤٧٩	(لهبارى پاراستن و چاككردنى دهرهون له پيسى و ريسوايهكان)	١٢٤
٤٨٠	(له بارى جياوازي نيوان لووت بهرزى وه پهقه بهرايهتى)	١٢٥
٤٨٠	(لهبارى توانا هيز لهكارو فهرومانى خوا)	١٢٦
٤٨٢	(نهوانهى دهئين: رۆحهكان لهسهريوارو حهوشهى گۆرهكانيهتى)	١٢٧
٤٨٣	(لهبارى جياوازي نيوان بهخشندهيهى و بهفهرودان)	١٢٨
٤٨٤	(لهبارى جياوازي نيوان ترسان لهخواو خو به گهوره زانين)	١٢٩
٤٨٦	(لهبارى جياوازي نيوان پاراستن و چاككردنهوه وه خو بهزلزانين و لووت بهرزى)	١٣٠
٤٨٦	(لهبارى جياوازي نيوان نازايهتى و جواميرى وه جوورنهت و نهترسان)	١٣١
٤٨٧	(لهبارى جياوازي نيوان برياردان وه ترسنوكى)	١٣٢
٤٨٨	(لهبارى جياوازي نيوان پاشكهوت و بهزيلي)	١٣٣
٤٨٩	(لهبارى جياوازي نيوان پاراستن و ناگاداركردنهوه وه بهد گومانى)	١٣٤

لهم کٽبه دا

کٽيبي (رؤح)
کيشه ي رؤح چاره سهر ده کات،
ووته گاني پيشينه گان و پاشينه گان هاتووه،
و جوړه گاني رؤح له قورن اندا ناکسکرا
ده کات،

وه باسي ووته گاني زانايان و فهيله سوفه گان و
ټهوانه ي قسه ده گهن دهر باره ي رؤح،
وه باسي نيشانه و شوينه واري رؤح ده کات،
و زور شتي دیکه ش.

له بلا و کراوه گاني کٽيبيخانه ي: حاجي قادري کوټي

